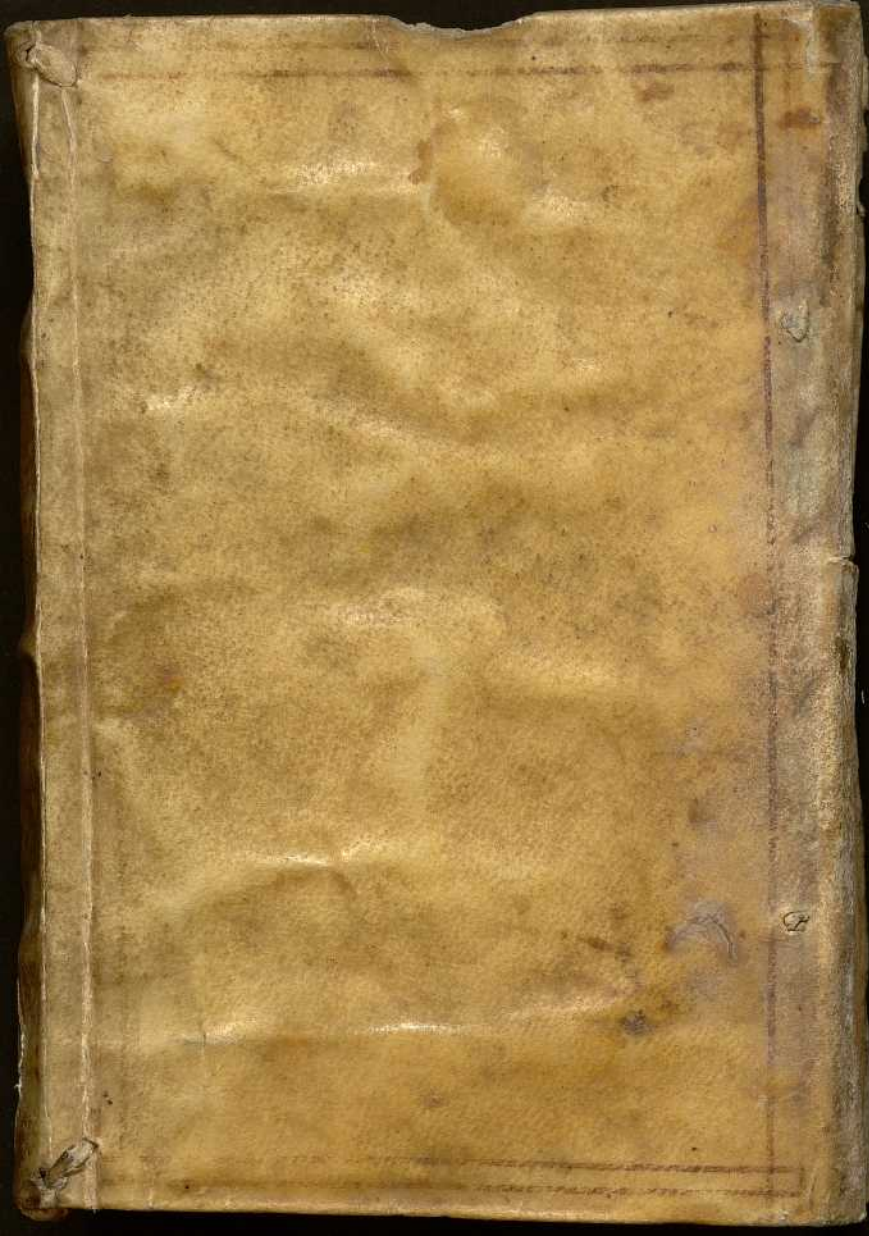

No A

1-367

Post Office
ORANAJA
A
1
T. 18
36

[Handwritten signature]

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15

libro 2,
Bacalarri Don
Francisco Calero de
Valdria

7
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15

M^o D^ona Ana Ap 1699

1
3-127

Handwritten Order

GRANADA

A

1

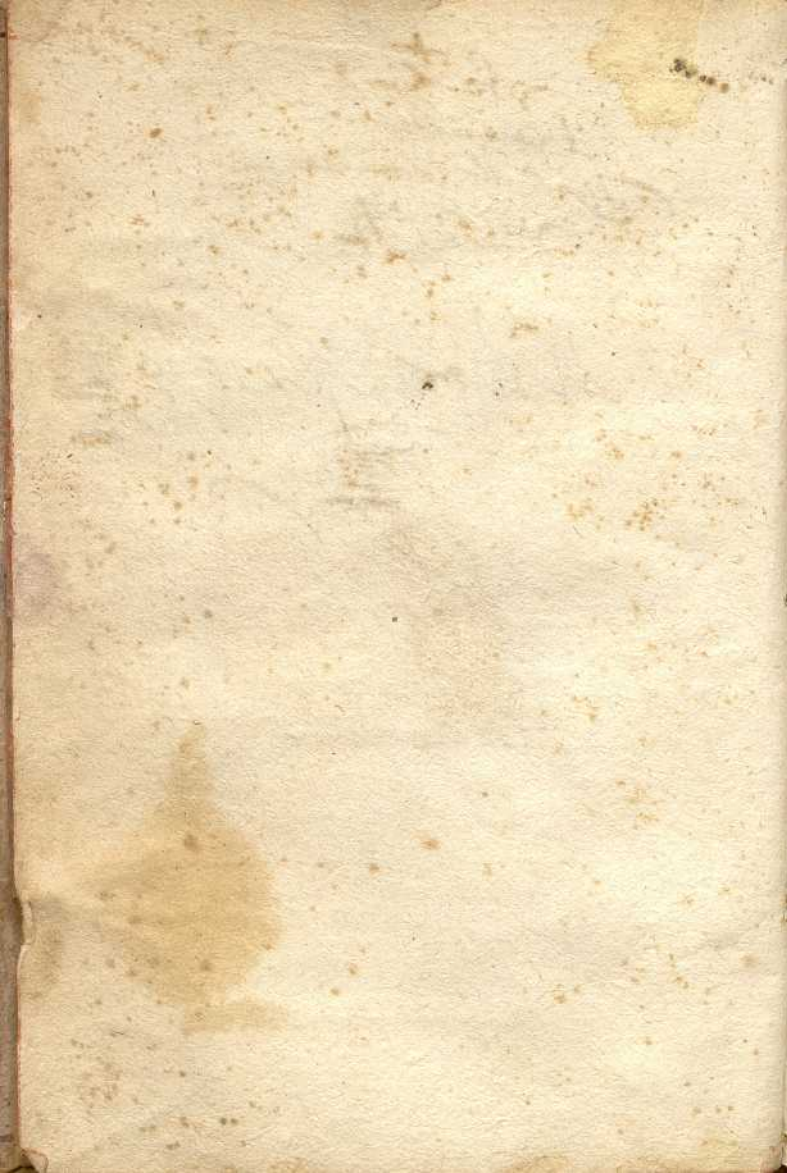
36

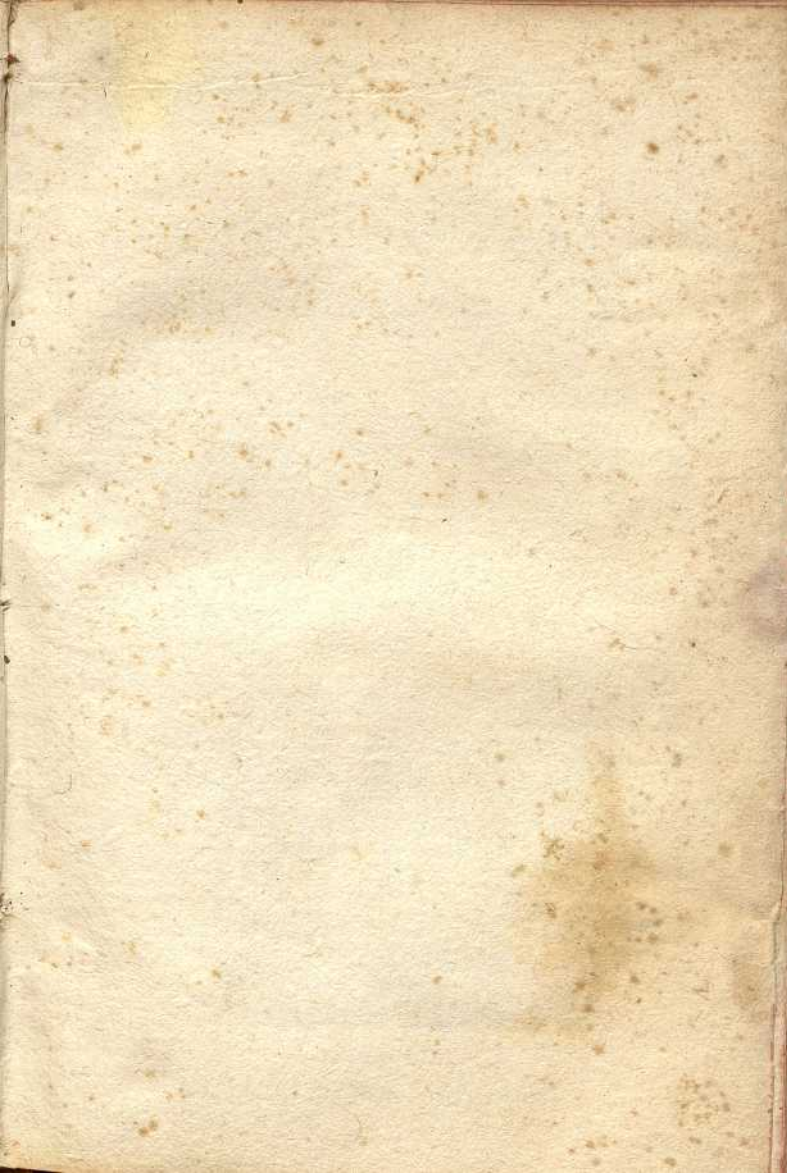
[Handwritten signature]

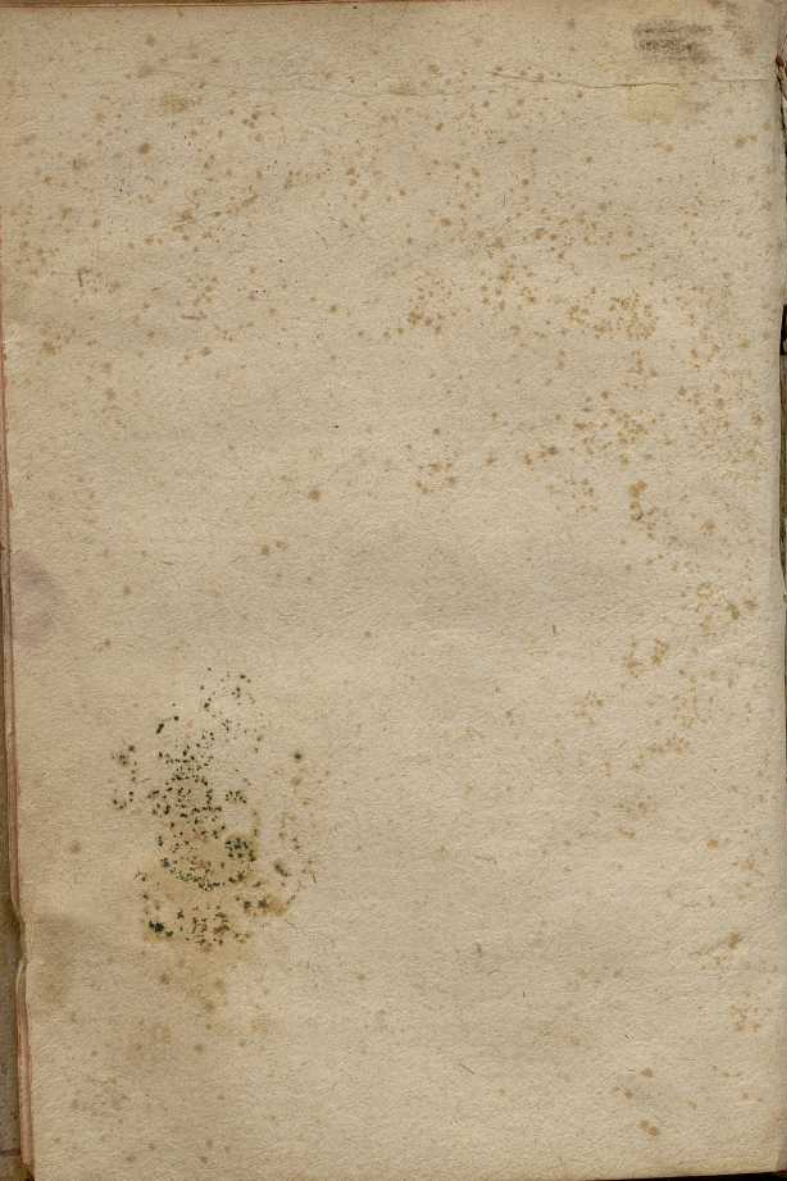
liber 2,
Baetalaari Don
Hyacinthi Calens de
Vald'ria

2
M Val²ria Ap 1699

Baldibia M. T. Gabriel Vol. 10.
B. 1592.

CATECHISMI

ROMANI

ELUCIDATIO

SCHOLASTICA,

QVA VNIVERSAE ILLIVS DOCTRI-

nae singulae sententiae, & propositiones à se
mutuo ita distinguuntur,

VT QVAE SINT QVAESTIO, QVAEVE CON-

clusio quaestioni responsiva, quae item conclusionis ratio, quae
deinde difficultatem indicet, quaeque dissolvat, quae etiam Hæ-
reticorum argumenta confutet, quae Parochos admoneat;
quae postremo fructum spiritualem ex quaestione explicata
colligendum doceat, ad commodum, & utilitatem non solum
parochorum, & catechistarum, sed quorumcumque
studioforum, veluti digito monstratur.

AUCTORE IOHANNE CHAPEVILLE

Canonico, Pœnitentiario, & Vicario
Leodiensi.

BRIXIAE SUPERIORVM PERMISSV,
Ex Societate Brixien. M. DCI.

IMPRIMT
CATECHISI
do
Deella Sacinto Cale
ro de Val d'Albia

desigo de quatro gradoy y nona

Año de 1648

Jños. yngrana

A 25 de marzo.

Don Jacinto
de Val d'Albia

BRITISH MUSEUM
EX LIBRIS
M. D. C.

S E R E N I S S I M O

P R I N C I P I E R N E S T O,
DEI GR. ELECTORI COLONIENSI,
Sacri Romani Imperij per Italiam Archicancellario, Episcopo & Principi Leodiensi, Comiti Palatino Rheni, vtriusq; Bauariæ, VVestphaliæ, Angariæ, & Bullonij Duci, Marchioni Francimontano, Comiti Loffensi, Longiensi, Hornensi, &c. Domino suo clementissimo.

IOHANNES CHAPEAVVILLE.

INTER omnes Catechismos,
Serenissime Princeps, eum, quæ
vulgò Romanum vocamus,
iussu Pij quinti Põtificis Max.
in lucem editum, principem lo-

cum tenere nemo Catholicorũ in dubium vocare potest. Siue enim illius auctoritatem, & doctrinæ catholicæ, apostolicæq; integritatem, siue argumentorũ rationumq; pondus, siue perspicuum ordinem & claram methodum, siue elocutionis gratiam quis consideret; ita in eo omnia elucent, vt nihil illis absolutius & perfectius à quoquam desiderari posse videatur.

*V*num duntaxat plerisque omnes tum doctissimos, tum prudentissimos viros dolere video, minus hūc intelligi à plerisque eorum, in quorum gratiam potissimum conscriptus est. Cum enim Sanctæ Synodi Tridentinæ auctoritate ideo in lucem prodierit, ut ex eo parochi & alij, quibus catechisandi munus commissum est, certa documenta & præcepta ad fidelium instructionem petant; plurimos nihilominus eorum videre est, qui tametsi maximè studiū adhibeāt, vix tamen aliquā præstantissimarum rerū quæ in eo tractantur, partē assequi possint. Siquidē cum de grauioribus doctrinæ christianæ, totiusque theologiæ capitibus disputet, et continua quadam maximeque artificiosa orationis serie modò quæstiones moueat, modò sua argumētis confirmet, modò contraria confutet, modò difficultates subindicet, modò de prudenti huius doctrinæ usu catechistas moneat, fructumque spiritualem, qui ex ea colligi debet, commonstret (quæ omnia, propter perpetuum illum orationis contextum, non nisi magna animi attentione adhibita, etiam ab ijs, qui Philosophiæ et sacra Theologiæ diuinam

tinam nauarunt operam, notari & à se mutuo
distingui possunt) qui quæso fieri poterit, ut sim-
pliciores & rudiores parochi, qui ne à limine qui-
dem superiores disciplinas salutarunt, quorum
tamen magnus passim est numerus, illa per se le-
gendo videant, distinguant, & intelligant?

Hæc cum superioribus annis mecum altius
perpenderem, videremque me ex officio tunc à
C. V. mihi commissio, huiuscemodi simplicium
Sacerdotum & Clericorum studijs, in Semina-
rio vestro Leodiensi seruire debere, nè tanto do-
ctrinæ cælestis thesauro, qui in hoc Catechismo
reconditus est, eos priuarem, pro ingenij mei exi-
guitate conatus fui continuum illius contextum
dissoluere, singulasque periodos, sententias &
propositiones à se mutuo ita separare & distin-
guere, ut quæ esset quæstio, quæque conclu-
sio quæstioni responsiua, quæ item conclusio-
nis ratio, quæ deinde difficultatem indicaret,
quæque dissolueret, quæ etiam Hæreticorum
argumenta confutaret, quæ demum Cate-
chistas admoneret, quæ postremò fructum spi-
ritualem ex quæstione explicata colligendum

doceret, veluti digito monstrarem.

Quam Catechismi explicandi methodum, ideo elucidationem scholasticam nuncupavi, quia huiusmodi sententiarum, propositionumq; distinctione more scholastico proposita, tenebras, quas simplicium & minus peritorum ingenijs continuus ille Catechismi contextus afferre videbatur, sufficienter discutere posse existimaui: Illa .n. conclusionũ rationumq; ordinata dispositio adeo intellectui humano accommodata est, ut si quis latine lingue peritus quæstionem hac methodo explicatã nõ assequatur, rationis discursu priuatus non immeritò censi posse videatur.

Vt autem huic nostre elucidationi eadẽ quæ Catechismo Romano maneret auctoritas, tutoque tum in Ecclesijs tum in scholis auditores nostri ea uti possent; admodum studiosè cauere a lias quæstiones, conclusiones, aut rationes, quàm quas ipse Catechismus habet, attexerem. Et nè cuiquam hac in parte dubium relinquerẽ, ferè semper totidem verbis, quibus Catechismi cõtextus utitur, illas proponere, & recensere studeui. Nec verò minore circũspectione usus sum

in ipsius Catechismi conclusionibus, et rationibus seligendis, distinguendis, suoq; ordine collocandis. Siquidem prouidi nē sententias & propositiones, quas Catechismus non ut conclusiones ad respondendum quæstioni ponit, sed sumit ad eiusmodi conclusiones probandas, ipse facerē conclusiones, ne ve contra conclusiones cum earum probationibus confunderem: In quo certè propter continuam illam & rethoricam maximeq; artificiosam orationis seriem, qua ubique utitur Catechismus, nisi magna circumspectio adhiberetur, labi facile fuisset. Inter misceo plerumq; meos, aut uerius Doctorem scholasticorum terminos, rescindo etiam connexiones Rethoricas, aliaq; quibus Catechismus utitur, orationis ornamenta; sed hæc non tã ad rem ipsam, quàm ad docendi methodum pertinent, quam immutari necesse fuit, ut à paruulis & simplicioribus, quibus desudauit, Catechismi doctrina & intellectu facilius caperetur, & memoria firmiter teneretur.

Et quidem non difficile fuisset ad maiorem Catechismi lucem, ampliorem quæ arundã quæ-

stionum, difficultatum, & conclusionum expli-
cationem adferre, aut etiam pleraq; fundamen-
ta ex Theologiae penetralibus huc reuocare, &
suis locis inserere; verum cum mihi proposuis-
sem non commentarium scribere, sed ipsam
dumtaxat puram & integram Catechismi Ro-
mani doctrinam, facili & ad auditorum meo-
rum captum accommodata methodo tradere,
ab huiusmodi studiosè supersedi: Quamuis neq;
hac in parte, omnino defuerim: Nam loca D.
Thomae Doctorum Scholasticorum facilè prin-
cipis ad singulas ferè conclusiones notavi, è qui-
bus, si lecta hac elucidatione necdum studioso-
rum quiescit animus, fundamenta fusius expli-
cata, aliaque argumenta atque rationes hauri-
re poterunt, quibus abundè sibi satisfaciant.

Porrò cum intelligerem C. V. nihil prius in
votis habere, quàm ut omnes parochi pro sui offi-
cij ratione rudioribus in Christo catechisandis
vacarent, existimaui me rem non solùm pasto-
ribus utilem, sed & C. V. cum primis gratam
facturum, si hanc qualemcunque Catechismi
Romani elucidationem intra Seminarij vestri
parie-

parietes quibusdam Sacerdotibus & Clericis per me dictatam typis euulgari permetterem, quò deinde facilius pluribus parochis & Sacerdotibus, ad eorum pios in Catechismo tradendo conatus adiuuandos, communicari posset.

Atq; utinã ego idoneus reperiar, qui his sanctissimis C. V. votis, & parochorũ Catechistarumq; pijsſimis et maximè salutaribus laboribus cooperari valeã. Equidem sic semper existimaui, nihil ad seruandã propagandãq; religionem prestantius utiliusve à nobis fieri posse, quàm si rudioribus in fide pietateq; instituẽdis, quã oportet, maximã diligentiam & industriã adhibeamus. Ita prorsus senserunt maiores nostri, qui quantopere in Neophitis, Catechumenisq; informandis ellaborarint, non solùm assiduus ea in re perpeſsis laboribus, sed & egregijs, ijsq; non paucis monumẽtis posteritati trãsmisſis, testati sunt: Inter quos nõ postremas tenuerũt D. Cyrillus in sua Catechesi, D. Gregorius Nyssenus in Catechetico, Iohãnes Episcopus Hierosolymitanus in suis Catechesibus, Nycias Episcopus Rom in suo Catechismo, D. Aug. libro de
Cate-

Catechisandis rudibus, & alio libello de Symbolo, seu regula fidei ad Catechumenos: In quibus opusculis videre licet admirabilem eorum curam & sollicitudinem in erudiendis Catechumenis, alijsq; in fide necdum sufficienter instructis. Etenim non contenti una ratione omnia quæ necessariò ad salutem credenda & agenda sunt tradidisse, quã diligentissimè vias omnes et rationes profecuti sunt, quibus quàm maximè clara et facili methodo singula ita proponerent, ut ab omnibus quamuis ingenij hebetioris facillè intelligerentur & retinerentur; imitati in eo studiosissimum salutis hominum Apostolum Paulum, qui Corinthijs, quòd solidiore scientiæ cibo vesci non possent, scribit se lac dedisse, hoc est, doctrinam eorum ingenio & captui accommodatam: Quin potius & ipsum salutis nostræ auctorem Christum ducem secutos esse verissimè dixero, quem non tantùm publicis, ijsq; sublimioribus ad populum concionibus, sed & priuatos familiaribus colloquijs nunc Philippū, nunc Nicodemum, nunc Matthiam, nunc cæcum natum, nunc Samaritanum, aliosq; complures,

res, adhuc cælestis doctrinæ ignaros, in fide, spe,
alijsq; doctrinæ christianæ elementis tanquam
optimum Catechistam examinasse, informas-
seque nouerant. Sed & horum sententiam fru-
ctus, qui ex huiusmodi Catechisandi studio tū
vberissimi, tum pretiosissimi secuti sunt, manife-
stissimè comprobauerunt. Siquidem populos sibi
concreditos barbaros adhuc, et cælestium rerum
ignaros ad eas virtutis beatitudinisq; adipiscen-
dæ rationes amplectendas, quas Christus, Apo-
stoliq; orbi manifestarunt, statim impulerunt,
infidelitatis tenebras longissimè à finibus suis
propulsarunt, veræ fidei lumen etiam in remo-
tissimos orbis angulos inuexerunt, Christi Re-
demptoris mysteria, ut ab omnibus eo quo par
est, honore colerentur effecerunt, & ut paucis
multa complectar, iactis hoc pacto fidei, religio-
nisq; fundamentis, ad illud honoris bonorumq;
omnium fastigium Ecclesiam Christi perduxerunt,
ut nihil quod desiderare amplius possis, re-
lictum videatur.

Et certè quandiu pia hæc rudes in Christo
instituenti sollicitudo viguit, erroribus, heresi-
busq;

busq; procul pulsis, pulcherrima Ecclesie facies permansit; Religio, Pietas, Reuerentia, Modestia, Cōcordia, Pax, cæteraq; oēs uirtutes floruerūt: Ast ubi catechisandi studiū uelut puerile ab Episcopis, parochis, alijsq; sacerdotibus in parētū, patrinorū, aliorūq; rudium (ut frequentius) hominum humeros reiectū est; mox inimicus homo uenit, furtim zizania in Ecclesie agrū seminauit, inde Hæresū mōstra cōcepta, statimq; in lucē edita, et longè lateq; propagata fuerūt, à quibus Ecclesia fædè deturpata fuit, hinc omnia scelera in eam inuecta, rerū imprimis diuinarū obliuio ac impietas, Superiorum, Parentū, Sacerdotum contemptus, tumultus, seditiones, sacrilegia, homicidia, adulteria, tandē innumera quæ hæc comitari solent mala, bella, fames, pestis, & id genus infinitæ calamitates, quas speciatim recensere propemodum impossibile esset, in Ecclesiam subsequuta sunt.

Vna, Serenissime Princeps, horum omnium malorum à nobis auertendorum ratio eaque facile præcipua semper, ut ante dixi, mihi uisa fuit, si sanctissimis C. V. votis singuli, quos

quos in partem sollicitudinis assumpsit, strenuè
alacriter, constanterq; ellaborent, priscam do-
ctrinæ christianæ tradendæ consuetudinem in
usum reuocent, & totis viribus longius latius-
que propagare studeant; Sic enim fiet, ut do-
ctis excultisque in fide, & pietate hominibus,
vnà cum cælestium rerum ignorantia, vitia
quoque, atque adeo vitiorum omnium, scele-
rumq; parentis, et altricis hæreseos stirpes è do-
minico agro funditus euellantur, atq; eorū loco,
vera erga Deum religio, erga Superiores obedi-
entia, erga parentes pietas, erga omnes charitas
& beneuolentia in animorum arua inseran-
tur, ac pristinum virtutis omnis studium vi-
gorq; reflorescat.

Cæterum has qualescunq; lucubrationes me-
as volui sub C. V. nomine in lucem prodire, tū
ut essent meæ erga eandē pro maximis in me col-
latis beneficijs, gratitudinis & obseruantie sim-
bolum, tum etiam ut parochis & Catechistis,
cæterisque quos in partem sollicitudinis vocauit,
eò magis placerent, quò scirent maximo doctis-
simoq; Principi suo non displicuisse.

Acci

Accipe igitur, Serenissime Princeps, pro C.
T. singulari benignitate hanc summae volun-
tatis, & obseruantiae meae significationem;
neque munus sed animum specta, eumque
iamdiu C. V. seruitijs dedicatum
consecratumque
solita beneuolentia comple-
cti, & amare
perge.

Leodij s. cal. Feb. 1600.

A P P R O B A T I O.

HANC Catechismi Romani elucidationem à plu-
ribus eruditione pietateq; præstantibus viris le-
ctam, probatam, & expetitam, ego quoque Caro-
lus Oleanus Ecclesie Leodiensis Canonicus Theo-
logalis, ita approbo, vt propter facillimam, clarif-
simamque methodum omnibus Parochis, Catechi-
stis, studiosisque vtilissimam censeam.

IN CATECHISMVM CONCILII
TRIDENTINI METODICOS

A R. D. Iohanne Chapeauille
explicatum.

GRANDI cothurno maxima
prosequi
Multos videmus; res ita po-
stulat.

Qui parua paruis explicarent,
Fas etiam reperire plu-
res:

At qui superni dogmata Spiritus,
(Queis orbis vnquam quid tulit altius?)

Aperta redderent, vt æquè

Hæc pueri caperent, senes ve,
Sunt rariores. Hoc opus, hic labor,
Excelluerunt, vt iubar ignibus,
Aurelius, Clemens, Cyrillus;

Qui stygium domuere robur.
Vt monstra nobis extulerat noua
Rex inferorum fertilis in malis
Ecclesiæ Dei creandis,

Ipsa quoque antidotum parauit.
Patres Tridenti consilio graues,
Virtute summi, conspicui fide,
Edunt Catechismum, superbos

Qui feriat, doceatque paruos.
Interpres huius lucidus aduersus,
Et explicator. Sic bene consulis
GREGI, cui præes Chapeauil,

Nil renuens oneris subire.
Es rarus ergo; proximis ad Patres
Accedis illos, quos amor impulit
Dius laborem collocare,

Maxima quò minimes docerent.
Huc quisquis amicit doctior effici
Sux salutis, pronior aduolet.

Huc, quisquis edocere certat
Æthereæ regionis oras.

Franciscus Valentinus de Societate I E S V.

CATECHISMI ROMANI

ELVCIDATIO SCHOLASTICA,

QVA VNIVERSA ILLIVS DOCTRI-
na facili methodo, ad captum non solum
inferiorum Parochorum, &
Catechistarum,
Sed & quorumcumque studiosorum
accommodatur.

PREFATIONIS ELVCIDATIO.

CATECHISMI præfatio comple-
ctitur quatuor quæstiones de ip-
so Catechismo in genere;

Prima, est de necessitate pa-
rochorum, & catechistarum, qui
tradant doctrinam fidei: & au-

ctore talis doctrinæ.

Secunda, de fine, siue ad quæ tales doctores in
docendo maximè suum laborem referre debent.

Tertia, de forma, siue modo tradendi hanc do-
ctrinam.

Quarta & postrema, de materia, siue præcipuis
huius doctrinæ capitibus:

QVÆSTIO I.

An sit necessarium ad salutem, esse Pa-
stores & Catechistas doctrina fidei

A in-

PRÆFATIONIS CATECHISMI
instructos? Et, Quis est auctor do-
ctrinæ fidei?

CONCLUSIO I.

Necessaria semper fuit ad æternam vitam conse-
quendam, doctoris legitimi fidelis opera, ac mi-
nisterium.

Est Catechismi. §. Perspicuum est quàm necessa-
ria semper fuerit, &c. & D. Thomæ suæ Sūmę Theo-
logicæ parte 1. quæst. 1. art. 1.

Ratio est clara, Si quidem ea est humanæ men-
tis, ac intelligentiæ ratio, ut quāuis multa de Deo
lumine naturali, magno adhibito labore, inuesti-
gauerit, ac cognouerit, maximam tamen partē il-
lorum, quibus vita æterna comparatur, non nisi
supernaturali fidei lumine adiuta cognoscere po-
tuit: Sed *fides*, ut docet Apostolus ad Rom. 10. *ex
auditu concipitur, & nemo, sicut idem docet, audire
potest sine prædicante, nemo quoque prædicare, nisi le-
gitimè ad prædicandum mittatur.* Necessaria ergo
fuit ad vitam æternam consequendam, doctoris
legitimi fidelis opera, ac ministerium.

Maiores propositio confirmatur auctoritate Apo-
stoli, qui ad Rom. 1. c. docet quidem philosophos
lumine naturali *inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt
conspexisse, sempiternam quoque eius virtutem & di-
uinitatem;* Idem tamen ad Coloss. 4. c. affirmat *Chri-
stū, hoc est, Deum incarnatum, passum, mortuum,
& à morte excitatum, cuius merito vita æterna cō-
paratur, fuisse mysterium absconditum à sæculis et ge-
neratio-*

nerationibus, donec sanctis quibusdam hominibus reuelatum fuit, quibus Deus voluit notas facere diuitias gloriæ Sacramenti huius in gētibus.

CONCLUSIO II. RESPON.

SIVA ALTERI PARTI

quæstionis.

A *U*ctor huius doctrinæ Deus est, non homo aliquis. Est Catech. §. Quibus voluit Deus fidei munere, &c. & D. Th. supra.

Patet ex præcedenti conclusione; quia 'si illa', per quæ salus æterna comparari debet, excedunt omnem humani intellectus capacitatem, non potuerunt primò per hominem aliquem tradi, sed necessum fuit illa primùm ab ipso Deo quibusdã hominibus manifestari & reuelari, qui fidei munere credentes, alijs consequenter illa traderet.

DIFFICULTAS I.

A quo tempore, et quibus primùm hominibus Deus hanc doctrinam reuelauit?

Ab ipsius mundi origine multifariè, multisque modis Deus locutus est patribus in prophetis, eisq; pro temporum conditione ad cœlestem beatitudinem certum ac directum iter monstrauit.

Sed quoniã prædixerat daturum se doctorem iustitiæ in lucem gentium, vt esset salus eius vsq; ad extremum terræ, nouissimè locutus est nobis in filio, quem etiam, voce è cœlo delapsa à magnifica gloria, iussit vt omnes audirèt, eiusque præceptis obtemperarent. Deinde verò filius alios dedit

Apostolos, alios Prophetas, alios pastores & doctores, qui verbum vitæ annuncient, nè circumferremur tanquam paruuli fluctuantes omni vento doctrinæ, sed firmo fidei fundamento adhaerentes coedificaremur in habitaculū Dei, in Spiritu sancto.

DIFFICULTAS II.

Quantam fidem debemus tribuere Ecclesiae pastoribus?

Eandē quā ipsi Christo Dño. Nè quis enim verbum auditus Dei ab Ecclesiae ministris tanquam verbum hominum, sed, sicuti verè est, verbū Christi acciperet; ille ipse Saluator noster tantam auctoritatem eorum magisterio tribuendam esse statuit, vt diceret. *Luc. 10. Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit me spernit:* Quos quidem non de ijs tantum quibuscum sermo habebatur, intelligi voluit, verum de omnibus etiam, qui legitima successione docendi munus obirent, quibus se omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi affuturum esse pollicitus est. *Matthæi 28.*

DIFFICULTAS III.

Quid necessum est manifestata semel hac doctrina, etiam hodie illam per Pastores & Catechistas doceri & explicari?

Nè per hereticos & falsos prophetas corrumpatur: Quod quamuis semper in Ecclesia caueri debuerit, præsertim tamē hoc tempore, quo plurimi falsi prophetae in mundū exierunt, de quibus dicit Dominus, *Hier. 23. Non mittebam prophetas, & ipsi currebant, non loquebar ad eos, & ipsi propheta-*
bant,

ELUCIDATIO.

bant, vt varijs doctrinis & peregrinis christiano-
rum animos deprauent: Qua in re illorum impie-
tas omnibus Sathanæ artibus instructa, tam lôgè
hodie progressa est, vt nullis ferè certis finibus
contineri posse videatur, ac nisi saluatoris nostri
præclara illa promissione niteremur, qui se adeo
stabile Ecclesiæ suæ fundamentum posuisse affir-
mauit, vt portæ inferi aduersus eam præualere
nunquam possint; maximè verendum esset, nè tot
vndique hostibus obsessa, tot machinis tentata, &
oppugnata concideret. Nam vt omittamus no-
bilissimas prouincias, quæ olim veram, & catho-
licam religionem, quam à maioribus acceperât,
piè & sanctè retinebant, nunc autem derelinquē-
tes viam rectam errauerunt, atque in eo se maxi-
mè pietatem colere palàm profitentur, quod à
patrum suorum doctrina quàm longissimè recess-
erunt: Nulla tam remota regio, aut tam muni-
tus locus, nullus christianæ reip. angulus inue-
niri potest, quò hæc pestis occultè irreperere non
tentarit.

D I F F I C U L T A S I.

*Quo potissimum modo hæretici hoc tempore corrup-
punt doctrinam fidei?*

Falsis & erroneis catechismis; Nam præter illa
ingētia volumina, quibus catholicam fidem euer-
tere conantur (à quibus tamē cauere, cum apertā
heresim contineant, nō magni fortasse laboris est
ac diligentia) infinitos quotidie libellos conscri-
bunt, qui cum pietatis speciē præ se ferant, incre-

dibile est quàm facilè incautos fidelium animos decipiant.

DIFFICULTAS V.

Qua ratione huic tanto et tam pernicioso malo salutaris medicina adhibita est?

Patres œcumenicæ Tridentinæ synodi cupientes huic tam pernicioso malo mederi: primū graviora catholicæ doctrinæ capita contra nostri tēporis hæreses definiuerūt: Deinde certam formulam, & rationem christiani populi ab ipsis fidei rudimentis instituendi tradiderunt, quam in omnibus Ecclesijs illi sequerentur, quibus legitimi pastoris, & doctoris munus obeundum esset.

DIFFICULTAS VI.

Quid necesse fuit post tot doctores catholicos, qui Catechismos conscripserunt, etiam istum sanctæ Synodi Tridentinæ auctoritate in lucem edi?

Verum quidem est multos in hoc scriptionis genere, cum magna pietatis & doctrine laude veratos fuisse, sed tamen patribus visum est maximè referre, si liber sanctæ Synodi auctoritate ederetur, ex quo parochi & omnes alij, quibus docendi munus impositū est, certa præcepta petere, atque depromere ad fidelium ædificationem possent: ut quemadmodum vnus est dominus, vna fides, ita etiam sit vna tradendæ fidei, ad omniaque pietatis officia populum christianum erudiendi communis regula atque præscriptio.

DIFFICULTAS VII.

In quorum gratiam potissimū conscriptus est hic Catechismus? Et, Quæ potissimū doctrinæ christiana

stianæ capita in eo explicantur?

Sanctæ Synodi præcipuum institutum est, hoc libello parochorum, sacerdotumque animarum curatorum, qui in difficilioribus diuinarum rerû disputationibus nõ ita versati sunt, pium studiû adiuuare. Quare non omnia christianæ fidei dogmata hoc libro subtiliter explicari voluit, quod ab ijs fieri solet, qui se profitentur vniuersæ religionis institutionem & doctrinam tradere, sed ea tantum quæ pastoralis muneris maximè propria sunt, & ad captum fidelium accommodata.

Haftenus de necessitate doctrinæ christianæ, eiusque auctore: Sequitur de fine.

Q V Æ S T I O I I.

Quis est finis huius doctrinæ: Siue, Quæ imprimis considerare, & sibi ante oculos ponere debent qui tradunt hanc doctrinam?

C O N C L U S I O I.

Illud primû videtur esse, vt semper meminerint omnem christiani hominis scientiam hoc capite cõprehendi, vel potius quemadmodum Saluator noster ait, Ioan. 17. *Hæc est vita æterna, vt cognoscãt te solum verum Deum, et quem misisti Iesum Christum.*

Est Catech. §. Illud primum videtur esse, &c.

Ex qua conclusione sequitur, in eo præcipuè ecclesiastici doctoris operam versari debere, vt

fideles scire ex animo cupiant Iesum Christum & hunc crucifixum, sibi que certo persuadeant, atque intima cordis pietate & religione credant aliud nomen non esse datum hominibus, ut dicitur. *Act. 4. c. in quo oporteat nos saluos fieri; Siquidem, ut habet Ioan. 1. epist. c. 2. Ipse propitiatio est pro peccatis nostris.*

CONCLUSIO II.

Proximum est, & cum eo quod diximus maxime coniunctum, ut simul etiam ostendant vitam à fidelibus non in otio & desidia degendam esse, verum oportere, ut quemadmodum ipse ambulauit, ita & nos ambulemus, sectemurque omni studio iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, mansuetudinem.

Est Catech. §. Proximum est, & cum eo, &c.

Hanc clarè docet. D. Iohānes 1. epist. c. 2. illis verbis, *In hoc scimus quoniam cognouimus Iesum Christū, si mandata eius obseruemus.* Et Apostolus 1. ad Ti. 3. *Dedit, inquit, semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum:* Quæ idem Apostolus pastoribus præcipit, ut loquantur & exhortentur.

CONCLUSIO III.

Postremum est, ut omni diligentia curent, ut fidelis populus ad immensam Dei erga nos bonitatē amādam excitetur, ac diuino quodam ardore incensus ad summum illud & perfectissimum bonum rapiatur, cui adherere, solidam & veram felicitatem esse is planè sentit, qui illud propheta. *Psal. 72. dicere*

ELUCIDATIO.

dicere poterit: *Quid enim mihi est in caelo, & a te quid volui super terram.*

Est Catech. §. Cum autem Dominus, &c.

Nam Dominus ac Saluator noster non solum dixit. *Math. 22.* sed etiam exemplo suo demonstravit, legem & prophetas ex dilectione pendere. Et Apostolus deinde *ad Timoth. 1.* confirmavit charitatem esse finem praecepti, ac legis plenitudinem. Et idem *1. ad Corinth. 12.* docet esse viam excellentiorem, cum omnem doctrinae & institutionis suae rationem ad charitatem, quae nunquam excidit, dirigit.

Ex quibus sequitur pastores & catechistas, siue credendum, siue sperandum, siue agendum aliquid auditoribus suis proponant, ita in eo semper charitatem Domini nostri commendare debere, ut quivis perspiciat, omnia perfecta christiana virtutis opera non aliunde quam a dilectione ortum habere, neque ad alium finem quam ad dilectionem referenda esse.

Haecenus de fine, quem sibi praestituere debet Catechista; nunc de forma & ratione docendi Catechismum aliquid dicendum est.

Q V A E S T I O I I I.

Quae est forma, siue modus tradendi doctrinam christianam?

CONCLUSIO VNICA.

Non est una certa, & praescripta tradendi hanc doctrinam formula, sed varia, prout est varia
audis

auditorum conditio, ætas, ingenium, mores.

Est Catech. §. Obseruandum est enim, &c.

Nam cum inter auditores alij sint veluti modò geniti infâtes, alij in Christo adulescere incipiât, nonnulli verò quodammodo confirmata sint ætate, necesse est diligenter considerare quibus lacte, quibus solidiore cibo opus sit, ac singulis ea doctrinæ alimenta præbere, quæ spiritum augeât, donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionem filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Hoc docet suo exemplo Apostolus cum *ad Rom. 1.* dicit, se græcis & barbaris, sapientibus & insipientibus debitorê esse, vt videlicet intelligerent, qui ad hoc ministerium vocati sunt, ita in tradendis fidei mysterijs, ac vitæ præceptis, doctrinam ad audientium sensum, atque intelligentiam accomodari oportere, vt cum eorum animos, qui exercitatos sensus habent, spirituali cibo expleuerint, nè interim paruulos fame perire patiantur, vt qui panem petant, & non sit qui frangat eis; *Thren. 4. c.*

D I F F I C V L T A S V N I C A.

Debent ne ergo doctores, et alij quorum animus in sublimium rerum contemplatione versatur, auditoribus rudioribus instruendis vacare?

Omninò debent; neque eorum in docendo studium retardare debet, quod earum rerum præceptis instrui debeant, quæ leuiiores & humiliores videntur & quæ non sine molestia à doctoribus tractari soleant: Nam si ipsa æterni patris sapientia in terras descendit, vt in carnis nostræ humilitate

tate

tate cœlestis vitæ præcepta nobis traderet, quem non compellat charitas Christi, vt paruus fiat in medio fratrum suorum, & tanquam nutrix fouēs filios suos, ira cupidè proximorum salutem desideret, vt, quod de se ipso Apostolus testatur 1. ad *Theſal.* 8. c. eis velit non solùm euangelium Dei, sed etiam animam tradere?

Q V Æ S T I O I I I I.

Quæ est materia huius doctrinæ: Siue,
Quæ sunt præcipua doctrinæ christi-
anæ capita? Et, Quis est, inter illa
ordo constituendus?

C O N C L U S I O I.

Materia huius doctrinæ est verbum Dei.
Est Catech. §. Omnis autem doctrinæ ratio.

C O N C L U S I O I I.

Verbum Dei distribuitur in scripturâ, et traditiones.
Est Catech. §. Quod in scripturam, &c.

M O N I T I O.

Ex his duabus conclusionibus infertur pasto-
res & catechistas in scripturarû & traditionû me-
ditatione noctes diesq; versari debere, memores
illius D. Pauli admonitionis, quâ ad Thimotheû
scriptam, omnes, quicumq; animarum curæ præ-
positi sunt, ad se pertinere existimabûnt: Est autem
hæc admonitio in hunc modum, Attende lectio-
ni, exhortationi, & doctrinæ; Est enim omnis scri-
ptura diuinitus inspirata utilis ad docendum, ad
arguendum,

arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.

CONCLUSIO III.

Scriptura, et traditiones rursus distribuuntur in quatuor hæc capita, Apostolorum symbolum, sacramenta, Decalogum, Dominicam orationem.

Est Catech. §. Sed quoniã q̄ diuinitus tradita sũt.

Probatur dupliciter; Primò, auctoritate maiorum, & patrum Ecclesiæ, qui totam hanc vim & rationem salutaris doctrine in quatuor hæc capita redactam distribuerunt.

Deinde ratione theologica tali: Nã omnia quę christianæ fidei disciplina tenēda sũt, siue ad Dei cognitionē, siue ad mundi creationem, & gubernationē, siue ad humani generis redemptionem, siue ad bonorũ præmia, & malorum pœnas pertineant, symboli doctrina continentur. Quæ autem signa sunt, & tanquam instrumenta ad diuinã gratiam consequendam, hæc septem sacramentorum doctrina complectitur. Iam verò quę ad leges referuntur, quorũ finis est charitas, decalogo descripta sunt. Quicquid denique ab hominib⁹ optari, sperari, ac salutariter peti possit, dominica precatione comprehenditur. Quare sequitur, vt explanatis quatuor his, quasi cõmunibus sacræ scripturæ locis, nihil ferè ad eorum intelligentiam, quæ christiano homini discēda sunt, desiderari possit.

Ex quibus parochi & catechistæ facillè colligere possunt, quotiescumque vsu venerit, vt illi aliquem euangelij, vel quemuis alium diuinæ scrip-

tura locū interpretentur, eius loci, quicumque is fuerit, sentētiā cadere sub vnū aliquod quatuor illorum capitum quæ diximus, quo, tanquam ad eius doctrinæ fontem, quod explicandum sit cōfugient: Exempli causa, si explanandum sit illud euangelium primę dominicæ aduentus, *Erūt signa in sole & luna & cętera quæ ad eam rationē pertinent, tradita sunt in illo symboli articulo, Venturus est iudicare viuos & mortuos:* Quibus inde assumptis pastor vna, eademque opera fidelem populū & symbolum, & euangelium docebit. Quare in omni docendi & interpretandi munere: hanc cōfuerudinem tenebit dirigendi omnia ad prima illa quatuor genera, ad quæ referri vniuersam diuinæ scripturæ vim atque doctrinam diximus.

CONCLUSIO IIII. RESPON.
SIVA ALTERI PARTI
quæstionis.

INter hæc quatuor p̄cipua doctrinę christianę capita, operæ pretiū est quæ ad fidē pertinet prius explicare. Est Catech. §. Docendi autem ordinem, &c.

Probatur patrum auctoritate, qui initiandis Christo Domino, & in eius disciplina instruēdis hominibus à fidei doctrina initium fecerunt.

CONCLUSIO POSTREMA.

Nihilominus liberū erit pastoribus & Catechistis eum ordinem in docendo adhibere, qui & personis, & temporibus accommodatus videbitur.

Est Cath. §. Docendi autem ordinem, &c.

Et hæc pro Elucidatione præfationis sufficiant.

PRIMÆ PARTIS
CATECHISMI
 ROMANI,
 QVAE EST DE FIDE, ET SYMBOLO
 FIDEI, ELUCIDATIO
 Scholaſtica.

PRAEFATIONIS ELUCIDATIO.

De fide & fidei ſymbolo in genere.

Primæ partis præfatio continet aliquot quæſtio-
 nes de fide & fidei ſymbolo.

QVAESTIO I.

Quid eſt fides?

CONCLUSIO I.

In diuinis literis multiplex eſt ſignificatio.
 Eſt Catech. §. Sed quoniã in diuinis, &c.

CONCLUSIO II.

Nos hic de ea loquimur, cuius vi omnino aſſentimur
ijs quæ tradita ſunt.

Eſt Catech. §. Nos hic de ea loquimur, &c. &
 colligere licet ex D. Thoma 2. 2. quæſt. 4. & expli-
 catur ſequentibus difficultatibus.

DIFFICULTAS I.

An fides ſic accepta, ſit neceſſaria ad Salutem.

Eſt

Est necessaria; Sic enim scriptum est ab Apostolo ad Hebræos 2. *Sine fide impossibile est placere Deo.*

Conuincit hoc ipsum ratio theologica: Cùm enim finis, qui ad beatitudinẽ propositus est, altior sit, quàm & humanæ mentis acie perspicere possit, necesse ei erat ipsius à Deo cognitionẽ accipere: hæc autẽ cognitio nihil aliud est nisi fides.

DIFFICULTAS II.

Quanta est differentia inter illã fidem quam Deo, & illã quã humanæ historiæ scriptoribus adhibemus?

Est maxima: Nam nulla potest accidere dubitatio in ijs quorum Deus auctor est, qui est ipsa veritas: Secus in ijs quorum homines sunt auctores, qui mendaces sunt.

DIFFICULTAS III.

An sit vna fides, vel multiplex?

Dicendum, quòd quamuis fides latè pateat, & magnitudine ac dignitate differat: est enim vna fides quæ modica dicitur, & augeri petitur: est etiam quædam mortua: est quædam viua, quæ per charitatem operatur; tamen est eadem specie: Nã vna & eadẽ fidei definitio omnibus illis ex æquo conuenit.

De hac difficultate & superioribus consule D. Thom. locis ante allegatis.

DIFFICULTAS IIII.

& postrema.

Quem fructum & utilitatem adfert nobis fides?

Quàm fides sit fructuosa, & quantam ex ea utilita-

SYMBOLI APOSTOLICI
tatem capiamus, in singulorum articulorum ex-
plicatione dicetur.

Q V A E S T I O I I.

Quæ sunt primùm christianis homini-
bus credenda, & quando, ac qua de
causa Apostoli duodecim fidei arti-
culos composuerunt.

C O N C L U S I O I.

Quæ primùm christiani homines credere debent il-
la sunt, quæ fidei duces delectoresq; sancti Apoſto-
li diuino spiritu afflati, duodecim symboli articu-
lis distinxerunt.

Est Catech. § Quæ igitur primùm christiani. &
D. Thomæ 2. 2. q. 1. art. 6.

C O N C L U S I O I I.

Cum Apostoli mandatum à Domino accepissent
Matth. 22. vt pro ipso legatione fungentes in vni-
uersum mundū proficiscerentur, atque omni crea-
tura euangeliū prædicarent, Christiana fidei for-
mulam composuerunt, vt scilicet id ipsum omnes
sentirent ac docerent, neq; vlla essent inter eos
schismata, quos ad fidei vnitatē vocassent, sed es-
sent perfecti in eodem sensu, & in eadē sententia.

Est Catech. §. Nam cum mandatum, &c. & ex-
plicatur sequentibus difficultatibus, sicut & præ-
cedens conclusio.

D I F F I C U L T A S I.

Quare hanc fidei formulam à se compositam Apo-
stoli appellarunt Symbolum.

Dicen-

Dicendum, siue quia ex varijs sententijs, quas singuli in commune contulerunt, conflata est, siue, quia ea veluti nota, & tessera quadam vterentur, qua desertores, & subintroductos falsos fratres, qui euangelium adulterabant, ab ijs, qui vere Christi militiæ sacramento se obligarent, facile possent internoscere.

DIFFICULTAS II.

Quare duodecim symboli articuli, primò & maximè necessariò omnibus credendi sunt?

Quia illud primò ac maximè necessariò omnibus credendum est, quod veluti veritatis fundamentum, ac summa de diuinæ essentiæ veritate, & trium personarum distinctione, earumque actionibus quæ præcipua quadam ratione illis attribuntur Deus ipse nos docuit: Quæ mysterij doctrina duodecim symboli articulis pulcherrimò ordine comprehensa est.

DIFFICULTAS III.

Quot ergo sūt partes principales symboli Apostolici?

Sicut maiores nostri, qui in hoc argumētō piè & accuratè versati sunt, obseruauerūt, Symbolum in tres potissimùm partes ita distributum videtur, vt in prima, diuinæ naturæ prima persona & creationis opus describatur: In secunda, secunda persona & humanæ redemptionis mysterium: In tertia, tertia item persona, caput & fons sanctitatis nostræ, varijs & aptissimis sententijs cōcludat.

DIFFICULTAS IIII.

Quare duodecim symboli sententias, appellamus articulos?

Similitudine quadam à patribus nostris frequenter vsurpata; Vt enim corporis membra articulis distinguuntur; Ita etiam in hac fidei confessione, quicquid distinctè & separatim ab alio credendum est, rectè & appositè articulum dicimus.

CAPITIS PRIMII ELUCIDATIO.

DE PRIMO SYMBOLI ARTICULO.

Credo in Deum Patrem omnipotentem,
Creatorem cœli & terræ.

QVÆSTIO I.

Quæ est horum verborum sententia?

CONCLUSIO VNICA.

His verbis ea sententia subiecta est: Certè credo, ac sine vlla dubitatione, profiteor Deum patrem, primam scilicet Trinitatis personam, qui sua omnipotenti virtute cœlum ipsum, & terram, & omnia quæ cœli & terræ ambitu continentur, ex nihilo condidit, & condita tuetur ac regit: neque eum solùm corde credo, & ore confiteor, verùm summo studio ac pietate ad illum ueluti summum & perfectissimũ bonum contendo.

Est Catechis. §. His verbis ex sententia, &c.

Hæc conclusio ex sequentibus fiet manifesta; singulæ enim sequentes quæstiones cum suis conclusionibus

clusionibus & responſionibus explicabunt ex ordine ſingulas particulas huius cōcluſionis: Nam ſicut eleganter dicit Catechiſmus in ſingulis ferè verbis huius articuli magna latent myſteria.

Q V A E S T I O I I.

Quid prima vox, Credo, ſignificat?

CONCLVSIO I.

Credendi vox hoc loco non ſignificat putare, exiſtimare, opinari.

Est Catechiſ. §. Igitur credendi vox.

CONCLVSIO II.

Credendi vox certiffimæ aſſenſionis vim habet, qua mens Deo, ſua myſteria aperienti, firmè conſtanterq; aſſentitur.

Est Catechiſ. §. Sed vt docent ſacræ literæ, &c.

Quamobrem is credit (quod ad huius loci explicationem attinet) cui aliquid ſine vlla hæſitatione certum & perſuaſum eſt.

Non obſtat certitudini fidei, quòd ea non cernantur quæ nobis credenda fides proponit; quia diuinum lumen fidei, quo ea percipimus, tametſi perſpicuitatem rebus non afferat, nos tamen de his dubitare non ſinit: *Deus enim (vt inquit Apoſtolus 2. ad Corinth. 4.) qui dixit de tenebris lumen ſplendescere, ipſe illuxit in cordibus noſtris, vt non ſit nobis opertum Euangelium ſicut ijs qui percunt.*

Ex ijs quæ dicta ſunt, conſequitur eum, qui cœleſti hac fidei cognitione præditus eſt, inquirendi curioſitate liberum eſſe: Deus enim cum iuſſit nos credere, non diuina iudicia ſcrutanda, eo-

rumque rationem, & causam perquirendam nobis proposuit, sed immutabilem fidem præcepit, quæ efficit, vt animus in æternæ veritatis notitia conquiescat. Ac profectò cum Apostolus testetur ad Rom. 3. *Deus uerax est, omnis autem homo mendax,* si arrogantis, & impudentis hominis est, graui, ac sapienti viro aliquid affirmanti fidem non habere, sed præterea vrgere, vt quod dixerit, rationibus aut testibus probetur, cuius temeritatis, atq; adeo stultitiæ fuerit, Dei voces audientem, cœlestis ac salutaris doctrinæ rationes requirere?

CONCLUSIO III.

Credo, præterquam quod intimum mētis assensum declarat, qui interior fidei actus est, tacitè etiam significat eum qui credit, debere id quod animo inclusum habet, aperta fidei professione præ se ferre, summaque alacritate palàm fateri ac prædicare.

Est Catechism. §. Verùm illud præterea doceat Parochus. & D. Thom. 2. 2. quæst. 3. artic. 2.

Oportet enim fideles eum spiritum habere, quo fretus Propheta dixit Psalm. 115. *Credidi propter quod locutus sum*: imitari Apostolos qui ad principes populi responderunt, Act. 4. *Non possumus quæ videmus & audiuimus, non loqui*: Diui Pauli præclara illa voce excitari, ad Rom. 1. *Non erubescio Euangelium*: *Virtus enim Dei est in salutem omni credenti*. Item, quò maximè huius sententiæ veritas confirmatur, ad Rom. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem*.

QVÆSTIO III.

Quomodo differt christiana philosophia ab huius sæculi sapientia: hoc est, scientia, quam christiani habent de Deo & rebus diuinis per lumen supernaturale fidei, à scientijs quas Philosophi habuerunt de iisdem per solum lumen naturale intellectus?

CONCLUSIO I.

Primò in hoc multùm inter se differunt Christiana philosophia, & huius sæculi sapientia; Quòd hæc quidem naturalis tantùm luminis ductu ab affectibus & ab ijs quæ sensibus percipiuntur, paulatim progressa, non nisi post longos labores, vix tandem inuisibilia Dei contemplatur, primamq; omnium rerum causam & auctorem agnoscit, atque intelligit: Contra verò illa humana mentis aciem ita exacuit, vt in cælum nullo labore penetrare possit, atque diuino labore collustrata, primùm quidem æternum ipsum luminis fontem, deinde quæ infra ipsum posita sunt intueri, ut nos uocatos esse de tenebris in admirabile lumen, quod est apud Apostolorum principem, 1. Pet. 2. cum summa animi iucunditate experiamur, et credentes exultemus letitia inenarrabili.

Est Catech. § In hoc enim multùm inter se, &c. & D. Thom. par. 1. quæst. 1. artic. 1.

Hæc differentia indicatur primis his symboli verbis, Credo in Deum, quib. rudes & pueri statim vsq; ad perfectam Dei cognitionem instruuntur.

Quæ sunt quæ Philosophi ex effectibus & rerum creatarum contemplatione, de Deo lumine naturali intellectus cognouerunt & inuestigarunt?

Magna & præclara sunt quæ de Dei natura, factorum librorum auctoritate consentanea & consequentia ex rerum effectuum inuestigatione philosophi cognouerunt.

Primò enim quicquid corporeum, quicquid concretum & admistum est, ab eo longissimè remouerunt.

Deinde & bonorum omnium vim & copiam tribuerunt, vt ab eo tanquam à perpetuo quodam & inexhausto fonte bonitatis ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res atque naturas perfecta bona dimanent.

Præterea Deum sapientem, veritatis auctorem, & amantem, iustum, beneficentissimum, & alijs nominibus appellauerunt, quibus summa & absoluta perfectio continetur, eiusque immensam, & infinitam virtutem, omnem complementem locum, & per omnia pertinentem esse dixerunt, hæc tamen omnia ex diuinis literis longè facilius, melius, & illustrius constant, vt Iohan. 4. c. *Spiritus est Deus.* Item Matth. 5. *Estote vos perfecti, sicut & pater uester cælestis perfectus est.* Tum ad Hebræos 4. *Omnia nuda & aperta sunt oculis eius.* Et illud ad Rom. 11. *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei.* Deinde ad Rom. 3. *Deus verax est.* Et Ioan. 14. *Ego sum via, veritas, & vita.* Præterea Psalm. 41. *Iustitia plena est dextera tua.* Denique Psalm. 144. *Ape-*
ri

ri manum tuam, & impleas omne animal benedictione.
 Postremò Psalm. 138. *Quò ibo a spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Et si ascendero in cælum, tu illic es: Si descendero in infernum, ades: si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, & c.*
 Et Hierem. 23. *Nunquid non cælum & terram ego impleo, dicit Dominus.*

Consule D. Thom. par. 1. quæst. 12. art. 12. & 13.

CONCLUSIO II.

Secundò differunt, quòd fides & Christiana philosophia non solum hoc præstat, quemadmodum supra dictum est, ut quæ viri tantum sapientes longo studio consecuti sunt, ea rudibus quoque & imperitis hominibus statim pateant atque in promptu sint; Verum ut rerum notitia, quæ fidei disciplina comparatur, multò certior, atque ab omni errore purior in mentibus nostris insideat, quàm si eas ipsas res humanæ scientiæ comprehensas animus intelligeret.

Est Catechis. §. Si animaduertamus fidem non solum hoc præstare, & c. Et D. Thom. sup. & patet ex definitione & natura fidei superius assignata.

CONCLUSIO III.

Postremò differunt: Quia præstantior est diuini numinis cognitio, ad quam non communiter omnibus naturæ contemplatio, sed propriè credentibus fidei lumen patefecit, quæ symboli articulis continetur, qui nobis diuinæ essentiæ vnitatem, & trium personarum distinctionem, tum verò ipsum Deum esse vltimum hominis finem aperiunt, à quo cælestis æternæq; beatitudinis possessio expectanda sit.

Est Catech. §. Sed quantò præstantior, &c. & D. Thom. sup.

Deum esse vltimum hominis finem, ab eoque eius generis bona expectanda, ad quæ humana cõditio aspirare nunquã potuerit, Isaias Prophe- ta 64.c. his verbis ostendit: *A sæculo non audierunt, neq; auribus perceperunt, oculus non vidit Deus absq; te, quæ præparasti expectantibus te.*

Q V A E S T I O I I I I.

An Deus sit vnus, & non plures, sicut si- gnificare videtur hæc vox, in Deum, singulari numero prolata?

CONCLUSIO VNICA.

V Num Deum esse non plures confitendum est.

Est Catech. §. Sed ex his quæ diximus, &c. & D. Thom. p. 1. q. 11.

Hæc multis sacrarum literarum locis compro- batur. Scriptum est enim Deut. 6. *Audi Israel, Do- minus Deus noster, Deus vnus est.* Præterea est Domi- ni iussum. Exod. 20. *Non habebis Deos alienos coram me.* Deinde per Prophetã sæpè admonet. Esa. 44. *Ego primus, & ego nouissimus, & absq; me non est Deus.* Apostolus etiam palàm testatur ad Ephes. 4. *Vnus Dominus, una fides, unum baptisma.*

Probatum secundò ratione theologica: Nam cū Deo summam bonitatem & perfectionem tribua- mus, fieri nõ potest vt id quod summũ & absolu- tissimum est inueniatur in pluribus: Quòd si cui aliquid ad summum deest, de eo ipso imperfectus est;

est; quare nec Dei natura illi convenit.

Non obstat conclusioni, quòd interdum sacræ literę Dei nomen creatis etiam naturis imponāt; Nam quòd Prophetas & Iudices Deos appellarunt, non gentium more factum est, quæ sibi plures Deos stultè & impiè finxerunt, sed quadam loquendi consuetudine significare voluerunt excellentem aliquam virtutem, vel functionem, quæ Dei munere illis concessa sit.

Q U Æ S T I O V.

Quotuplici ratione vox Patris Deo tribuitur: & qua ratione peculiariter hoc loco Deū credimus esse Patrem?

CONCLUSIO I.

Primò Deus vocatur Pater ratione creationis, & gubernationis.

Est Catech. §. Deum nonnulli etiam, &c.

Hac ratione Deum Patrem vocauerunt etiã gentiles philosophi; intellexerunt enim, sicut ante diximus, Deū æternā esse substantiam, à qua res ortæ essent, & cuius prouidentia omnia gubernarentur, situmq; ordinem & statum conseruarent.

Ex humanis igitur rebus ducta similitudine, quemadmodum eū, à quo familia propagata est, cuiusq; consilio & imperio regitur, patrem vocabant; ita hac ratione factum est, vt Deum, quem omnium rerum opificem & rectorem agnoscebāt, Patrem appellari voluerint.

Eodem modo etiam sacrę literæ vsæ sunt, cùm
de

de Deo loquentes vniuersorum creationem, potestatem, admirabilemque prouidentiam ei tribuendam iudicarent: Sic enim legimus Deut. 23. *Nunquid non ipse est Pater tuus, qui possedit te, & fecit te, & creauit te?* Et Malachiæ 2. *Nunquid non pater unus omnium nostrum? Nunquid non Deus unus creauit nos?*

CONCLUSIO II.

Secundò, multò frequentius, præsertim in noui testamenti libris, peculiari quodam nomine Deus dicitur *Pater Christianorum, uidelicet ratione adoptionis.*

Est Catechis. §. At verò multò frequentius, &c.

De Christianis enim dicit Apostolus, ad Ro. 8. *Quòd non acceperunt spiritum seruitutis in timore, sed acceperunt spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus Abba pater, siquidem, vt dicit D. Iohānes 1. epistolæ. 3. c. eam charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur & simus. Quòd si filij (vt argumentatur Apostolus, ad Romanos 8.) & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, qui est primogenitus in multis fratribus, nec confunditur nos vocare fratres.*

CONCLUSIO III.

Tertiò Deus uocatur *Pater, quia genuit & perpetuò generat filium sibi consubstantialem.*

Est Catechis. §. Verùm præter eas notiones.

De qua generatione aliquid sequenti quæstione dicendum erit.

CONCLUSIO IIII.

Responsiua alteri parti quæstionis.

Sive

Sive communem rationem creationis & providentia, siue præcipuam & peculiarem spiritualis adoptionis spectemus, meritò fideles Deum Patrem se credere profitentur.

Est Catechis. §. Siue igitur communem, &c.

Et ratio patet ex proximè præcedentibus.

CONCLUSIO V.

Si rationem tertiam, hoc est, æternæ generationis Filij consubstantialis spectemus, maximè propriè & peculiariter Deum Patrem esse Filij sui vnici & consubstantialis credimus. Est Catechis §. eodem.

Quod enim in luce inaccessibili, quâ inhabitat Deus, magis reconditum & abstrusum est, quodq; humana ratio & intelligentia non consequi, aut ne suspicari quidem poterat, id Patris vocabulo, diuina oracula nobis aperire incipiunt, cum dicimus *Credo in Deum Patrem*; Indicat enim hoc nomen, in vna diuinitatis essentia, nō vnā tantum personam, sed personarum distinctionem credendam esse: De qua modò aliquid dicendum est.

QVÆSTIO VI.

An sit Trinitas personarum in vnitæte diuinæ essentiæ: Et, Vnde oritur distinctio diuinarum personarum?

CONCLUSIO I.

Tres sunt in vna diuinitate personæ; Patris, qui à nullo genitus est; Filij, qui ante omnia sæcula à Patre genitus est; Spiritus sancti, qui itidem ab æterno ex Patre & Filio procedit.

Est

Est Catechif. §. Tres enim sunt in vna diuinitate.
& D. Thom. par. 1. quæst. 30. art. 20.

Ita enim Deus nos docuit, Matth. 28. *Docete, inquit, omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filij, et Spiritus sancti.* Rursus 1. Johā. 5. *Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, Et hi tres unum sunt.*

Ex quo vltcrius sequitur, quòd Pater est in vna diuinitatis substantia, prima persona, qui cum vnigenito Filio suo, & Spiritu sancto, vnus est Deus, vnus est Dominus, non in vnus singularitate personæ, sed in vnus Trinitate substantiæ.

Vide D. Thom. p. 1. q. 33. artic. 1. & q. 42. artic. 3.

CONCLUSIO II.

Responsiua alteri parti quæstionis.

Hæ tres personæ, cum in ijs quiddam dissimile aut dispar cogitare nefas sit, suis tantummodo proprietatibus distincte intelliguntur; Pater siquidem ingenuus est: Filius à Patre genitus: Spiritus sanctus ab vtroque procedit.

Est Catechif. §. Iam verò hæ tres personæ.

Ex qua conclusione sequitur nos confiteri iam trium personarum eandem essentiam, eandem substantiam, vt in confessione veræ sempiternæque Deitatis, & in personis proprietatem, & in essentia vnitatem, & in Trinitate equalitatem piè, & sanctè colendam credamus.

Confule D. Thom. par. 1. quæst. 28. artic. 3.

Non obstat dictis, quòd Patris primam personam esse dicimus: Nam non ita hoc accipiendum est, perinde ac si aliquid in Trinitate prius aut posterius,

posterius, maius aut minus cogitemus: Absit enim hæc à fidelium mentibus impietas, cum eandem æternitatem, eandem gloriæ maiestatem in tribus personis Christiana religio prædicet; sed Patrem propterea primam esse personam verè & sine vlla dubitatione affirmamus: quòd ipse sit principium sine principio: quæ prima persona vt Patris proprietate distincta est, ita in vnam illam hoc propriè conuenit, quòd Filium ab æterno genuerit; semper enim Deum simul & Patrem fuisse nobis significatur, cum Dei & Patris nomina coniuncta in hac confessione pronunciamus.

Hanc doctrinam explicat D. Th. p. 1. q. 33. art. 1.

M O N I T I O N E S.

HOc loco cum Catechismo tria nobis diligenter aduertenda sunt:

Primum, quòd quoniam in nullius rei, quàm huius omnium altissimæ ac difficillimæ noticia atq; explicatione aut periculosius versari, aut grauius errare possumus, vt religiosè retineamus essentiæ & personæ propria vocabula, quibus hoc mysterium appositè significatur, & sciamus vnitatem esse in essentia, distinctionem autem in personis.

Secundum, vt hæc subtilius non exquiramus, memores illius vocis. Prouerb. 25. *Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria:* Satis enim videri debet, quòd fide certum & exploratum habeamus, nos à Deo (cuius oraculis non assentiri extremæ stultitiæ ac miseræ est) ita edoctos esse.

Postremum, vt oremus assiduè, ac precemur

Deum

Deum & Patrem, qui vniuersa ex nihilo condidit, disponitque omnia suauiter, qui dedit nobis potestatem filios Dei fieri, qui Trinitatis mysterium humanæ menti patefecit: Oremus inquam sine intermissione qui diuino beneficio hæc credimus, vt aliquando in æterna tabernacula recepti, digni simus, qui videamus, quæ tanta sit Dei Patris fœcunditas, vt seipsum intuens, atque intelligens, parem & æqualem sibi filium gignat: quo ve modo duorum idem planè & par charitatis amor, qui Spiritus sanctus est, à Patre & Filio procedēs, genitorem, & genitum æterno, atque indissolubili vinculo inter se connectat atque ita diuinæ Trinitatis vna sit essentia, & trium personarum perfecta distinctio.

Q V Æ S T I O V I I.

Quo nomine Deus frequentius appellatur in sacris literis: Et, quid significatur hoc nomine, Omnipotens?

CONCLUSIO PRIMA.

Solent sacra litera multis nominibus Dei summam vim & immensam maiestatem explicare, vt ostendant quanta religione & pietate illius sanctissimum nomen colendum sit; sed imprimis illi omnipotentem vim frequentissimè tribuunt.

Est Catechis. §. Solent sacra litera.

Ipsè enim de se dicit. Gen. 17. Ego Dominus omnipotens. Et rursus, Iacob, cum filios ad Ioseph mitteret,

teret, ita illis precatus est. Genes. 43. *Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem.* Deinde verò in Apocalypsi, cap. 1. scriptum est, *Domini Deus qui est, & qui erat, & qui venturus est omnipotens.* Et alibi, Dies magnus Dei omnipotentis appellatur.

Nonnūquam etiam pluribus verbis illud idem significari solet. Atque huc pertinet quod dicitur. Luc. 1. *Non erit impossibile apud Deum omne verbum.* Et Numer. 11. *Nunquid manus Domini inualida est?* Item, Sapient. 12. *Subest tibi, cum volueris, posse.* Et alia generis eiusdem, ex quibus varijs dicendi formis id percipitur, quòd vno omnipotentis verbo comprehendi perspicuum est.

CONCLUSIO II.

Nomine Omnipotentis, significatur nihil esse, nihil animo & cogitatione fingi posse quod Deus efficere nequeat.

Est Catechif. §. Intelligimus autem. & D. Thom. part. 1. quæst. 15.

Etenim, non solùm hæc, quæ, tametsi maxima sunt, aliquo tamen modo in cogitationem nostrâ cadunt, efficiendi potestatem habet, nimirum vt omnia ad nihilum recidant, atque vt plures mundi ex nihilo repentè existant, verum etiam multa maiora in illius potestate sita sunt, quæ humanæ menti & intelligentiæ suspicari non licet.

DIFFICULTAS VNICA.

Si Deus omnia potest, quare ergo dicitur, non posse mentiri, fallere, aut falli, peccare, aut interire, aut aliquid ignorare?

Dicendum

Dicendum quia hæc in eam naturam cadunt, cuius imperfecta actio est; Deus verò, cuius perfectissima semper est actio, ideo hæc non posse dicitur, quia posse ea infirmitatis est, non summæ & infinitæ omnium rerum potestatis quam ille habet. Ita igitur Deum omnipotentem esse credimus, ut ab eo tamen longè omnia abesse cogitemus, quæ perfectæ eius essentiæ maximè coniuncta & conuenientia non sunt.

Q V A E S T I O V I I I.

Cum Deus in sacris literis vocetur pluribus nominibus, quare alijs omisis Apostoli vsi sunt nomine Omnipotentis?

CONCLUSIO I.

Rectè sapienterq; factum est, ut prætermisiss alijs nominibus quæ de Deo dicuntur, hoc vnum nobis in symbolo credendum proponeretur: Primò, quia qui credit Deum esse omnipotentem, consequens omnino est, ut cætera etiam omnia de illo explorata habeat: Quæ si desint, quomodo omnipotens sit prorsus intelligere non possumus: Cùm enim Deum omnipotentem esse agnoscamus, simul etiam fateamur necesse est eum omnium rerum scientiam habere, omnia item eius ditioni & imperio subiecta esse, & cætera sine quibus non consistit Dei omnipotentia.

Est Catechif. § Quia vbi Deum omnipotentem.

CONCLUSIO II.

Secundò, quia nulla res tam ad fidem & spem nostram confirmandam valet, quàm si fixum in animis nostris

Stristeneamus nihil non fieri à Deo posse.

Est Catech. §. Præterea nulla res, &c.

Quidquid enim deinceps credere oportet, quâvis magnum & admirabile sit, rerumq; ordinem ac modum superet, illi tamê facile humana ratio, postquam Dei omnipotentis notitiam perceperit, sine vlla hæsitacione assentit, quin potius quò maiora sunt, quæ diuina oracula doceant, eò libètiùs fidè eis habendâ existimat. Quòd si boni etiã aliquid expectandum sit, nunquam animus rei magnitudine, quam exoptat, frangitur, sed erigit sese atque confirmat, sæpè illud cogitans, nihil esse, quod ab omnipotenti Deo effici non possit.

Quare hac fide præcipuè munitos esse oportet, vel cum admiranda aliqua opera ad proximorû usum, & vtilitatem edere cogimur, vel cum à Deo precibus impetrare aliquid volumus. Alterum enim ipse Dominus docuit, cum Apostolis incredulitatem obijciens diceret. Mathæi 17. *Si habueritis fidem sicut granû sinapis, dicetis monti huic, trãsi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis.* De altero autem Sanctus Iacobus ita testatus est suæ epist. 1. *Postulez in fide nihil hæsitans: qui enim, hæsitat similis est fluctui maris, qui à vento mouetur, & circumfertur, Non ergo æstimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino.*

CONCLUSIO III.

Terriò, quia fides omnipotentia Dei multa præterea commoda & vtilitates nobis præbet; Impri-
mis verò ad omnem animi modestiam & humilitatem nos instituit.

Est Catech. §. Multa præterea hæc fides, &c.

Sic enim inquit Princeps Apostolorū. I. epist. 3. c. *Humiliamini sub potenti manu Dei.* Monet etiā non esse trepidandum vbi nō sit timor, sed vnum Deum timendum esse, in cuius potestate nos ipsi nostraque posita sunt; Inquit enim Saluator noster. Luc. 12. *Ostendam vobis quem timeatis, Timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.*

CONCLUSIO III.

Deinde vtimur hac fide, ad immensa erga nos Dei beneficia cognoscenda et celebranda.

Est Catech. §. Vtimur deinde &c.

Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo esse non potest, quin sæpius exclamet illud Lucæ 1. c. *Fecit mihi magna qui potens est.*

DIFFICULTAS VNICA.

An omnipotentia ita tribuatur Patri, vt Filio etiā, et Spiritui Sancto communis non sit.

Dicendum neminem ex errore duci oportere; Nam quemadmodum Deum Patrem, Deum Filiū, Deum Spiritum Sanctū, neque tamen tres Deos, sed vnum Deum esse dicimus: Ita æquè Patrem, ac Filium, & Spiritum Sanctum omnipotentem, neque tamen tres omnipotentes, sed vnum omnipotentem esse confitemur. At verò præcipua quædam ratione Patrē, quia omnis originis fons est, hoc nomine vocamus, vti etiam Filio, qui æternū Patris verbū est, sapientiam, & Spiritui sancto, qui vtriusque amor est, bonitatem tribuimus.

Quamuis

Quamvis hæc & alia huiusmodi nomina communiter in tribus personis ex catholicæ fidei regula dicantur.

QVÆSTIO IX.

Quid significatur cùm Deus dicitur, Creator cœli & terræ?

CONCLUSIO VNICA.

Significatur Deus fabricasse mundum non ex materia aliqua, sed ex nihilo.

Est Catech. §. Deus enim nõ ex materia aliqua. & D. Thom. p. 1. q. 45. art. 1.

DIFFICULTAS I.

An Deus creauerit mundum alia vi aut necessitate actus, an verò sua sponte & voluntate?

Dicendum quòd Deus mundum nulla vi aut necessitate coactus, sed sua sponte & voluntate instituerit.

DIFFICULTAS II.

Quæ fuit causa finalis creationis mundi?

Nulla alia causa fuit, quæ Deum ad opus creationis impelleret, nisi vt rebus quæ ab ipso effectæ essent, bonitatem suam impertiretur; Nã Dei natura ipsa per se beatissima nullius rei indigēs est, vt inquit David Psalm. 15. *Dixi domino Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.*

DIFFICULTAS III.

Quæ fuit causa exemplaris rerum à Deo creatarũ?

Quemadmodum Deus sua bonitate adductus quæcumque voluit fecit, ita non exemplum ali-

quod aut formā, quæ extra se posita esset, cum vniuersa cōderet fecutus est: Verū quia rerū omnīū exēplar diuina intelligētia continetur, id summ^o artifex in se ipso intuēs, ac veluti imitat^o, sūma sapientia & infinita virtute, q̄ ipsi^o propria est, rerū vniuersitatē initio procreauit; *Ipsē enim dixit & facta sunt; ipse mandauit & creata sunt.* Psalm. 148.

Q V A E S T I O X.

Quid nomine cœli & terræ intelligendum est?

C O N C L U S I O V N I C A.

Cœli & terrę nomine, quicquid cœlum & terræ complectitur, intelligendum est.

Est Catech. §. Verūm cœli & terræ nomine, &c.

Hoc est, ipsa rerū creatarum vniuersitas, quā breuiter Propheta cōplexus est. Pl. 88. illis verbis: *Tui sunt cœli, & tua est terra, orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti.* Et multò etiā breuius Patres Nyceni Concilij additis in symbolo duobus illis verbis: *Visibilem & inuisibilem.* Quæcūq; enim rerū vniuersitate cōprehenduntur, atq; à Deo creata esse cōfitemur, ea vel sub sensum cadunt, & visibilia dicunt, vel mēte & intelligētia percipi à nobis possunt, quę inuisibilem nomine significātur.

D I F F I C V L T A S I.

Enumera sigillatim illa quæ nomine cœli sunt intelligenda.

Primò, omnes cœlorum orbis, deinde innumera-
rabiles Angeli.

An cœlorū orbēs à Deo sint creati, et quales, et quare?

Orbes cœlorum sunt à Deo creati; ideo enim Propheta, Psal. 8. vocat opera digitorum Dei, illique pulcherrimi; illis enim solis splendore, lunæque & ceterorum syderum ornatum addidit, vt essent in signa & tempora, & dies, & annos: ideoque eos ita certo & constanti cursu temperauit, vt nihil perpetua eorum conuersione mobilius, nihil nobilitate illa certius videri possit.

Vide D. Thom. p. 1. q. 65. art. 1.

An Angeli sint à Deo creati: quales, & quare?

Deus innumerabiles Angelos ex nihilo creauit, vt illi ministrarent atque assisterēt: Quos deinde gratia sua, scientia, & potestate auxit atque ornauit.

Angelos omnes fuisse ornatos gratia Dei, patet; Nā cum illud sit in diuinis literis, Iohan. 8. *Diabolum in veritate non stetisse*, perspicuum est eum, reliquosque desertores Angelos ab ortus sui initio gratia præditos fuisse. De quo ita apud Sanctū Augustinum lib. 12. de Ciuit. Dei, c. 9. *Cum bona voluntate, cum amore casto, quo illi adherent, Angelos creauit, simul in eis & condens naturā, & largiens gratiā.* Unde sine bona voluntate, hoc est Dei amore, nunquam sanctos Angelos fuisse credendum est.

Quod ad scientiam attinet, extat illud sacrarū literarum testimonium. 2. Reg. 14. *Tu Domine mi Rex sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei, vt intelligas omnia super terram.*

Quòd ad potestatem, diuinus Dauid illã eis tribuit. Psalm. 102. Illis verbis: *Potentes virtute, facientes verbum illius.* Atque ob eam rem sæpè in sacris literis virtutes & exerciti^o Domini appellãt.

Quãuis autem oēs Angeli, sicuti iam diximus, initio, ijs celestibus donis ornati fuerint, plurimi tamen qui à Deo Patre & Creatore suo defecerunt, ex altissimis illis sedibus deturbati, atque in obscurissimũ terræ carcerẽ inclusi, æternas superbię suæ pēnas luunt, de quibus Princeps Apostolorũ scribit in hũc modũ. 2. Epist. c. 2. *Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reservari.*

Consule si vis D. Thom. p. 1. q. 41. 42. & 43.

DIFFICULTAS IIII.

Enumera sigillatim illa quæ nomine terræ sũt intelligenda?

Primò, ipsum terræ elementum, cum aqua, aere, igne, & reliquis tum animatis, tum innanimatis corporibus, quibus Deus elementa ipsa ornauit, & repleuit: Deinde ipse homo.

DIFFICULTAS V.

An terra sit à Deo creata, & prout nunc est successiuè exornata: quomodo, & quibus rebus?

Est à Deo creata, Deus enim terram super stabilitatem suam fundatam solo suo verbo iussit in media mundi parte consistere; effecitq; vt ascenderent montes, & descenderent campi in locum, quem fundauit eis: ac nè aquarum vis illam inundaret, terminum posuit, quem non transgredientur, neque conuertentur operite terram.

Deinde non solũ arboribus omniq; herbarũ & florũ

florū varietate conuestiuit, atq; ornauit, sed innumerabilibus ēt animātiū generibus, quemadmodū antea aquas, & aera, ita etiam terras cōpleuit.

Explicat hanc difficultatem D. Thom. p. 1. q. 66. & 70.

DIFFICULTAS VI.

Primus homo ex qua materia effectus, & qualis est secundū corpus, tum secundū animam?

Deus primūm hominem ex limo terræ effinxit, secundū corpus quidem immortalem & impassibilem, non quidem ipsius naturæ vi, sed diuino beneficio:

Secundū animam, verò, eum ad imaginem, & similitudinem suam formauit, liberumq; arbitriū ei tribuit: omnes præterea motus animi atque appetitiones ita in eo temperauit, vt rationis imperio nunquam non parerent: tum originalis iustitiæ admirabile donum addidit, ac deinde cæteris animantibus præesse voluit, vt cuilibet ex sacra Genesishystoria cognoscere licet.

Tractat hanc difficultatē D. Th. p. 1. q. 90. & 96.

QVÆSTIO XI.

An sicut Deus res omnes sua summa potestate, sapientia, & bonitate creauit, ita etiam easdem sua prouidentia conseruet & gubernet?

CONCLUSIO PRIMA.

Quemadmodum omnia vt essent, Creatoris summa potestate, & sapientia, & bonitate effectum est:

Ita etiam nisi conditis rebus perpetua eius providentia adesset, atque eadem vi qua initio constitutæ sunt illas confirmaret, statim ad nihilum reciderent.

Est Catech. §. Nec verò ita Deum Creatorem, & D. Thom. p. 1. q. 103. art. 1. 2. & 3.

Declarat eam Scriptura cum inquit. Sap. 11. *Quomodo posset aliquid permanere nisi tu voluisses, aut quod à te vocatum non esset, conservaretur?*

CONCLUSIO II.

Non solum Deus uniuersa quæ sunt providentia sua tuetur atque administrat, verum etiam quæ mouentur & agunt aliquid, intima virtute ad motum atque actionem impellit.

Est Catech. § Non solum autem, &c. & D. Tho. sup.

Testatur Sapiens 8. c. illis verbis: *Attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.* Et Apostolus Act. 17. cum Apud Athenienses annuntiaret Deum, quem ignorantes colebant, *Nò longe est, inquit, ab vnoquoque nostrum: in ipso enim viuimus, mouemur & sumus.*

DIFFICULTAS VNICA.

Euertitne ergo Deus virtutem: & actionem causarum secundarum?

Dicendum quòd non, sed Deus ita omnia sua intima virtute ad motum atque actionem impellit, vt quamuis secundarum causarum efficientiã non impediatur, præueniat tamen, cum eius occultissima vis ad singula pertineat, vt ex scripturis ante allegatis facile cuilibet videre est.

Questio POSTREMA.

An opus creationis sit proprium Deo Pa-
tri, an verò commune toti Trinitati?

CONCLUSIO VNICA.

Opus creationis omnibus Sanctæ et indiuiduæ Tri-
nitatis personis commune est.

Est Catech. §. Atque hæc de primi articuli, &c.
Et D. Thom. p. I. q. 45. art. 6.

Nam hoc loco ex Apostolorum doctrina Patrē
Creatorem cæli & terræ confitemur. In scripturis
sacris legimus de Filio, *Iohann. 1. c. Omnia per ip-
sum facta sunt.* Et de Spiritu sancto. *Genes. 1. c. Spi-
ritus Domini ferebatur super aquas.* Et *Psal. 32. Ver-
bo Domini cæli firmati sunt, & Spiritu oris eius omnis
virtus eorum.* Atque hæc pro primi articuli Elu-
cidatione sufficiunt.

CAPITIS SECVNDI ELUCIDATIO.

DE SECONDO ARTICVLO.

Et in Iesum Christum Filium eius vni-
cum, Dominum nostrum.

Nte Elucidationem singularum partiū
huius articuli duo cū Catechismo præ-
notanda sunt.

Primum, mirificam & vberimam esse
vtilitatē, quæ ex huius articuli fide & confessione

confluxit ad humanum genus. Hoc ostendit illud S. Iohannis testimonium 1. epistolæ 4. c. *Quisquis confessus fuerit, quoniam Iesus est Filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo.* Declarat hoc quoque illud beatitudinis testimonium, quod à Christo Domino tributum est principi Apostolorum, Math. 16. c. *Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est;* Hoc enim est fundamentum firmissimum nostræ salutis ac redemptionis.

Secundum, utilitatem hanc admirabilem intelligi ex tribus; Primò ex peccato primi hominis & eius ruina à felicissimo statu, in quo Deus eum condiderat, ut priore articulo ostendimus, ad infelicissimum & omnis generis miseriarum plenissimum. Secundò ex remedio, quod necessariū fuit ad hominem in pristinum felicitatis gradum restituendum. Tertiò ex modo applicandi hominibus hoc remedium.

Quod ad primū attinet, peccatū & ruina primī hominis sic paucis verbis depingit Catechismus: *Cū à Dei obedientia descuisset Adam, interdictumq; illud violasset. Genes. 2. Ex omni ligno Paradysi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas, in quocūq; enim die comederis ex eo, morte morieris; in summā illā incidit calamitatē, ut sanctitatem & iustitiam, in qua constitutus fuerat, amitteret, & reliqua subiret mala, quæ sancta Tridentina Synodus vberius explicat sess. 5. c. 2. & 3. Quod peccatum & peccati pena in vno Adā non constitit, sed ex eo tamquā ex semine, & causa, ad omnem posteritatem iure permanuit.*

Quod

Quod ad secundum, de remedio necessario ad subleuandum humanum genus, & in pristinum felicitatis statum restituendum, credendum est hominem nullo modo potuisse in illum statum restitui, hominum aut Angelorum viribus. Quare reliquum fuit illud ruine & malorum subsidiū, vt Dei Filij infinita virtus, assumpta carnis nostræ imbecillitate, infinitam tolleret peccati vim, & nos reconciliaret Deo in sanguine suo.

Quod ad tertium & postremum attinet, de modo applicandi hominibus hoc remedium, hic primus & præcipuus est, fides Redemptoris, hoc est, vt credamus quæ hoc articulo de Filio Dei credenda proponuntur. Fides siquidē redēptionis, & cōfessio hominibus ad salutē cōsequendam, necessaria est, sēperq; fuit: quæ causa fuit vt redēptionis mysteriū iam ab initio mūdi statim à peccato primi hominis præmonstratū fuerit. Nam in illa dānatione humani generis, quæ statim peccatū consecuta est, ostensa ēt fuit spes redēptionis illis verbis, quibus propriū Diabolo dānū, quod ex liberatione hominū facturus erat, denu nciauit. Genes. 3. *Inimicitias ponā inter te & mulierem, semen tuū & semen illius: Ipsa conteret caput tuū, & tu insidiaberis calcaneo eius:* Et deinceps eandem promissionem sēpē confirmauit, maioremq; sui consilij significationē ijs præsertim hominibus dedit, quibus voluit singularem beneuolentiā præstare. Inter ceteros verò, cū Patriarchæ Abrahæ sēpenumero hoc mysterium significasset, tum eo tempore apertius declarauit, cum ille Dei iussis obediens, filiū suū vnicum

unicum Isaac immolare voluit; Genes. 22. Inquit enim, *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito, benedicā tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenā, quæ est in littore maris: possidebit semen tuū portas inimicorū tuorū & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.* Ex quibus verbis facillè colligi poterat, ex progenie Abraham futurum, qui omnibus ab immanissima Sathana tyrannide liberatis salutē afferret: Illum autem Dei Filium, natum ex semine Abraham secundum carnem, fore necesse erat. Non ita multo post Dominus, ut eiusdē promissionis memoria conseruaretur, idē fœdus cū Iacob Abraham nepotē sancivit. Genes 28. Nā cū ille in somnis vidit scalam stantem super terram, & cacumē illius tangens cælos, Angelos quoq; Dei ascendentes & descendentes per eam, ut scriptura testatur Genes. 28. Audiuit etiam Dñm innixum scalę dicē tē sibi: *Ego sum Dominus Deus Abraham Patris tui, et Deus Isaac, terram in qua dormis, tibi dabo & semini tuo; erit q; semen tuum quasi pulvis terrę, Dilataberis ad orientē, & occidentem, & septentrionem, & meridiem, & benedicentur in te & in semine tuo cuncta tribus terræ.* Neque postea destitit Deus eadē sui promissi memoria renouanda, & generi Abraham, & multis præterea hominibus Saluatoris expectationē commonere: siquidem Iudæorū republica, & religione constituta notior populo suo fieri cepit. Nā & multæ res significarunt, & homines prædixerunt, quæ & quanta nobis bona Saluator ille Redemptor noster Christus Iesus allaturus esset,

Ac Prophetæ quidem, quorum mens cęlesti lumine illustrata fuit, Filij Dei, ortum, admirabilia opera, quæ homo natus effecit, doctrinam, mores, consuetudinem, mortem, resurrectionē, cæteraq; eius mysteria, hæc omnia, quasi tum adessent, palā docentes, populo prænunciarunt: Ita vt si futuri, & præteriti temporis tollatur diuersitas, nihil iā inter Prophetarum prædicta, & Apostolorū prædicationem, nihil inter veterum Patriarcharum fidem & nostram interesse videamus.

Sed iam de singulis articuli partibus dicendū videtur.

Q V A E S T I O I.

Quid nomen Iesus significat: Cui proprium à quo impositum?

C O N C L U S I O I.

IESVS *Saluatorem significat.*

Est Catech. §. I E S V S proprium est, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 37. art. 2. ad 2.

C O N C L U S I O I I.

IESVS *propriū est nomen eius qui Deus et homo est.*

Est Catech. §. eodem. Et D. Th. p. 3. q. 16. 5.

Nō obstat cōclusioni, multos esse in diuinis literis, qui eodē appellantur nomine: Nā idem nomen Naue filio fuit, qui Moyse successit, & populū à Moyse ex Aegypto liberatum, in terrā promissionis, quod illi negatum fuerat, deduxit: Eodem etiam nomine Iosedech sacerdotis filius appellatus est; Quia responderi potest, quòd non eadem

ratione

ratione hoc nomine vocati sunt, qua Christ', qui non vni populo, sicut illi, sed vniuersis omniū ætatu hominibus, non quidē fame, aut Aegyptiaco vel Babylonico dominatu oppressis, sed in vmbra mortis sedētibus, & durissimis peccati & Diaboli vinculis obstrictis, lucē, libertatem, & salutē dederit, qui eis cœlestis regni ius & hæreditatem acquisierit, qui eos Deo Patri reconciliauerit.

Consule D. Thom. locis statim allegatis & præfertim, q. 37. art. 2.

CONCLUSIO III.

Nomen Iesus fuit impositū nō fortuitū aut hominū iudicio et volūtate, sed Dei consilio & præcepto. Est Catech. §. eodem.

Ita enim Angelus Mariæ matri annunciauit. Luc. i. cap. *Ecce concipies in utero & paries Filium, & vocabis nomen eius Iesum.*

Deinde Angelus nō solū Ioseph virginis spōso vt eo nomine puerum appellaret præcepit, sed et cur ita nominandus esset declarauit. Matth. i. c. Inquit enim: *Ioseph fili David, noli timere accipere Mariā coniugē tuā, quod enim in ea natū est de Spiritu Sancto est: Pariet autē Filiū, & vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populū suū à peccatis eorū.*

Nō obstat quod Prophetæ prædixerūt Dei filiū multis alijs nominibus vocandum; quia reliqua oīa nomina quæ prædicta sunt Dei filio diuinitus imponēda ad vnum hoc Iesu nomen referuntur; Cū enim cetera salutē, quā nobis daturus erat, aliqua ex parte attingerent, hoc ipsum vniuersę salutis humanæ vim rationemque complexum est.

Vide

Vide si vis D. Thom. p. 3. q. 77. art. 2. ad 1.

Q V Æ S T I O I I.

Christus quale nomen est, & quot rationibus Christus appellatur?

C O N C L U S I O I.

Christus unctus significat, & est nomen honoris & officij, nec unius rei proprium, sed commune multorum. Est Catech. §. Iesu nomini Christi etiam nomen, &c.

Veteres enim illi patres nostri Christos appellabant Sacerdotes, Reges, Prophetas quos Deus propter muneris dignitatem ungi præceperat.

C O N C L U S I O I I.

Iesus ob eas causas Christus dictus est, quia cum in mundum venit, trium personarum partes & officia suscepit, Prophetæ, Sacerdotis, ac Regis.

Est Catech. §. At verò cum Iesus Christus.

D I F F I C V L T A S I.

An Iesus fuerit unctus, & quo oleo?

Iesus unctus est ad dictorum trium munerum functionem, non quidem alicuius mortalis opera, sed cœlestis Patris virtute; non terreno unguento, sed spirituali oleo. quippe cum in sanctissimam eius animam Spiritus sancti plenitudo, gratiaque & omnium donorum vberior copia effusa sit, quàm vllà alia creatura capere potuerit: Quod præclare Propheta ostendit cum Redemptorem ipsum affatus diceret, Isaïæ 44. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus tuus oleo lætitiæ*

pre consortibus tuis. Idem etiam ac multò apertius Isaias demonstrauit c. 61. his verbis, Spiritus Domini super me, et quod vnixerit Dominus me, ad annũciandum mansuetis misit me.

DIFFICULTAS II.

An Christus fuerit Propheta?

Iesus Christus summus Propheta & magister fuit, utpote qui nos Dei voluntatem docuit, & à cuius doctrina orbis terrarum Patris cœlestis cognitionem accepit.

Imò nomen Prophetæ ei præclarius ac præstantius conuenit quàm reliquis; quia omnes quicunque Prophetę nomine dignati sunt, eius discipuli fuerunt, atque ob illam præcipuè causam missi, ut Prophetam hunc, qui ad saluandos omnes venturus erat, prænucciarent.

Plura de hac materia habes apud D. Tho. p. 3. q. 7. art. 8.

DIFFICULTAS III.

An Iesus Christus etiam sacerdos fuerit?

Christus item sacerdos fuit, non quidem ex ordine ex quo in veteri lege Leuiticæ tribus sacerdotes exstiterunt, verum ex illo, de quo David Propheta cecinit, Psalm. 109. *Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinẽ Melchisedech.* Cuius rei argumentum Apostolus ad Hæbreos scribens, accuratè persecutus est.

Si vis plura cognoscere de Christi Sacerdotio, vide D. Thom. p. 3. q. 22.

DIFFICULTAS IIII.

An Christus etiam Rex fuerit?

Christus

Christus non solum ut Deus, verum ut homo, ac nostræ naturæ particeps Rex agnoscendus est: Sic enim Angelus testatur. *Lucæ 1. Regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.*

Ut hoc Christi regnum plenius intelligatur, aliquot cum Catechismo notanda sunt;

Primum, istud regnum esse spirituale & æternum, in terris inchoari, & in cælo perfici, testantur officia regis, quæ admirabili sua providentia præstat Ecclesiæ, dum ipse eam regit, ipse eam ab hostium impetu atque insidijs tuetur, ipse ei leges præscribit, ipse non solum sanctitatem & iustitiam largitur, verumetiam ad perseverandum facultatem & vires præbet.

Secundum, quòd quanquam huius regni finibus tam boni quàm mali contineantur, atq; adeo omnes homines iure ad illud pertineant; ij tamen præ ceteris summam regis nostri bonitatem & beneficentiam experiuntur, qui ex eius præceptis integram atque innocentem vitam degunt.

Postremum, quòd hoc regnum non illi hæreditario, aut humano iure obtigit, tametsi genus à clarissimis regibus duceret; sed rex fuit, propterea quod Deus in illum hominem contulit, quicquid potestatis, amplitudinis, dignitatis hominis natura capere posset: Illi ergo etiam regiam dignitatem tradidit, ei quæ omnia, quod iam fieri cœptum est, plenè perfecteque in die iudicij subijcientur.

Consule D. Thom. par. 3. quæst. 59. artic. 1. & 2.

QVÆSTIO III.

Quid significatur per hoc quod Christus dicitur Filius Dei vnicus?

CONCLUSIO PRIMA.

His verbis altiora mysteria de Iesu credenda & contemplanda proponuntur, nimirum illum Filium Dei esse, & verum Deum, sicuti Pater est, qui eum ab aeterno genuit.

Est Catechism. §. His verbis altiora. & D. Thom. par. 1. quæst. 3 1. artic. 2.

CONCLUSIO II.

Praterea illum diuinæ Trinitatis secundam personam, alijs duabus omnino æqualem confitemur.

Est Catechism. §. Praterea illum. Et D. Thomas par. 1. quæst. 42.

Et ratio est, Nihil enim impar & dissimile in diuinis personis aut esse, aut fingi animo debet; cum vnã omnium essentiam, voluntatem, potestatem agnoscamus.

Vtraque Conclusio probatur plurimis diuinæ scripturæ oraculis: Et inter alia præclarissimè illas ostendit Sancti Iohannis testimonium. cap. 1. *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.*

Deinde symboli Niceni auctoritate, quod explicatius hūc articulum sic effert: *Et in Iesum Christum filium eius vnigenitum, & ex patre natum ante omnia sæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialẽ Patri, per quem omnia facta sunt.*

DIFFICULTAS I.

Potestne explicari modus, quo Filius Dei ab æterno generatur à Patre?

Ortus ille, quo ab omni æternitate Pater Filium genuit, ratione percipi atq; perfectè intelligi nullo modo potest: debet autem constanter credi & summa animi pietate coli. Sic Isaias Propheta testatur, cum mysterij huius admiratione obstupefactus exclamat. capit. 53. *Generationem eius quis enarrabit?*

Ex omnibus autem, quæ ad indicandum modum rationemque æternæ generationis similitudines afferuntur, illa proprius ad rem videtur accedere, quæ ab animi nostri cogitatione sumitur, quamobrem Sanctus Ioannes filium eius verbum appellat. Ut enim mens nostra seipsam quodam modo intelligens, sui effingit imaginem, quam verbum Theologi dixerunt: Ita Deus, quantum tamen diuinis humana conferri possunt, seipsum intelligens, verbum æternum generat, etsi præstat contemplari, quod fides proponit & sincera mente Iesum Christum verum Deum, & verum hominem credere & confiteri, genitum quidem ut Deum, ante omnium sæculorum ætates, ex Patre; ut hominem verò, natum in tempore ex matre Maria Virgine.

Ut plenius intelligas hæc materiam lege Diuus Thom. par. I. quæst. 27.

DIFFICULTAS II.

Cum duplicem filij Dei natiuitatem credamus & agnoscamus æternam & temporalem, quomodo dicimus illum esse vnicum filium?

Dicendum quia vna est persona, in quam diuina, & humana natura conuenit.

Rationem fundamētalem habes apud D. Tho. p. I. q. 35. art. 5.

DIFFICULTAS III.

Filius Dei dicitur in scripturis habere fratres & cohæredes, quomodo ergo confitemur hic vnicum esse filiū?

Dicendum, quòd ad diuinam generationē attinet, nullos aut fratres, aut cohæredes habet, cùm ipse Patris vnicus sit Filius; nos verò homines, figmentū, & opus manuum eius simus. At si humanū ortum consideremus, multos ille non solū fratrum nomine appellat, sed fratrum etiam loco habet, vt vnà cum eo paternæ hæreditatis gloriam adipiscantur: ij sunt, qui fide Christum Dominū receperūt, & fidem quā nomine profitentur, re ipsa charitatis officijs præstant: quare *primogenitus in multis fratribus* ab Apostolo vocatur, ad Ro. 8.

Q. V. Æ S T I O IIII.

An Christus rectè appelletur Dominus noster, & secundū quam naturam, vtramque vel alteram?

VT melius intelligatur quæstio, & plures aliæ, quæ de Christo moueri solent, prænotandū est multa nomina de Salvatore nostro in sacris literis dici, quorum alia vt Deus est, alia vt homo, alia vt Deus & homo illi conuenire perspicuum est, quoniam à diuersis naturis diuersas earum

proprietates accepit. Sic dicimus verè Christum esse omnipotentè, æternū, immensum, quod à diuina natura habet: Rursus de illo dicimus, passū, mortuum esse, resurrexisse, quæ naturæ hominum conuenire nemo dubitat. Præterea verè dicimus Dominum, quod vtrique naturæ congruit.

Hoc prænotato fit ista conclusio.

CONCLUSIO VNICA.

Secundùm vtramque naturam Christus meritò Dominus prædicandus est.

Est Catechis. §. Igitur si ad vtramque naturam. & D. Thom. p. 7. q. 16. & alijs plerisque.

Nam quemadmodùm ipse æternus Deus est, vt Pater, ita etiã omnium rerum æquè Dominus est ac Pater: & quemadmodùm ipse & Pater nõ est alius atque alius Deus, sed idem planè Deus: etiã ipse & Pater non est alius atque alius Dominus:

Rectè etiam multis rationibus, vt homo est, Dominus noster appellatur: Primùm quidem, quoniã ipse redemptor noster fuit, atque à peccatis nos liberauit, iure hanc potestatem accepit, vt verè Dominus noster esset, ac diceretur: Ita enim Apostolus docet, ad Philipp. 2. *Humiliavit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.* Atque ipse de se post resurrectionem, Matth. 28. *Data est, inquit, mihi omnis potestas in cælo, & in terra.*

Ob eam quoque rem Dominus dicitur, quòd in vna persona duæ naturæ, diuina & humana cõiunctæ sint: hac enim admirabili cõiunctione meruit, vt quàmuis pro nobis mortuus non esset, tamen Dominus constitueretur, communiter quidem omnium rerum, quæ conditæ sunt, præcipuè autem fidelium, qui illi parent, atque summo animi studio inferuiunt.

Documenta Spiritualia.

Ex omnibus antedictis Catechismus sub finem articuli infert tria documenta spiritualia, quæ in primis memoria repetere, ac sæpius cum animis nostris cogitare debemus, vt salutaris fructus ad nos redundare possit.

Primum, æquissimum esse nos, qui à Christo nomen inuenimus, christianiq; vocamur, & quanta ille in nos beneficia contulit, ignorare non possumus, ob id maximè, quod eius munere hæc omnia fide intelligimus: æquum esse inquam, nos ipsos non secus ac mancipia Redemptori nostro, & Domino in perpetuum addicere, & consecrare: quapropter nos meritò id professos esse ante Ecclesiæ fores cum baptizaremur: Declaramus enim nos Sathanæ & mundo renunciare, & Iesu Christo totos nos tradere.

Secundum, grauissimo dignos esse supplicio illos, qui postquam solèni professione seipos Christo Domino deuouerunt, & Ecclesiam ingressi sunt Deiq; voluntatem & leges cognouerunt, ex mundi & Diaboli præceptis ac legibus viuunt, perinde

de ac si cum baptismo abluti sunt, mundo & diabolo, non Christo Domino ac Redemptori nomē dedissent.

Postremum Dominatum Christi in Redēptos non esse formidandum, sed amādum. Cuius enim animum amoris facibus non incēdat tanti Domini tam benigna, & propensa in nos voluntas, qui tametsi nos in potestate sua, & dominatu veluti seruos, sanguine suo redemptos habeat, ea tamen charitate complectitur, vt non seruos vocet, sed amicos, sed fratres? Hęc profectō iustissima causa est, atque haud scio an omnino sit maxima, cur eum perpetuò debeamus Dominum nostrū agnoscere, venerari, & colere.

CAPITIS TERTII

ELUCIDATIO.

DE TERTIO ARTICULO.

Qui conceptus est de Spiritu sancto, Natus ex Maria virgine.

ANte verborum huius articuli explanationem, duo cum Catechismo obseruanda sunt.

Primum, hunc Articulum bono ordine proximè sequi secundum: Nām ex hoc maximo quidem & singulari beneficio humanum genus à Deo affectum esse, vt pote qui nos è durissimi tyranni seruitute in libertatem vindicari,

docti sumus: Isto autem consilium & rationem, qua potissimum id efficere voluit, discimus.

Alterum, in consilio hoc illustre & magnificum contineri mysterium diuinæ beneficentiæ & bonitatis erga genus humanum, quod nobis tanquam salutis nostræ præcipuum caput sacræ literę considerandum sæpissimè proponunt, quod nunc diligenter explicandum est.

Q V Æ S T I O I.

Quis est sensus prioris partis articuli:

Qui conceptus est de Spiritu Sancto?

CONCLUSIO VNICA.

Huius articuli hæc est sententia; Credo & confiteor eum ipsum Iesum Christum, unicum Dominum nostrum, Dei Filium, cum pro nobis humanam carnem suscepit in utero Virginis, non ex virili semine ut alij homines, sed supra omnem naturam & ordinem, Spiritus Sancti virtute, conceptum esse, ita ut eadem persona Deus permanens, quod ex æternitate erat, homo fieret, quod ante non erat.

Est Catech. §. Cuius hanc esse sententiam.

Hunc esse prioris partis huius articuli sensum, ex sacri Concilij Constantinopolitani confessione planè perspicitur: Inquit enim: Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis: Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, & homo factus est.

Atque id etiam Sanctus Iohannes Euangelista explicauit, ut qui ex ipsius Domini Saluatoris pectore, altissimi huius mysterij cognitionem hausisset.

fer. Nam cum diuini verbi naturam declarasset illis verbis, cap. 1. *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: ad extremum concludit: Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis* Verbum, quod diuinę nature hypostasis est, ita humanam naturam assumpsit, vt vna & eadem esset diuinę & humanę nature hypostasis ac persona: quò factum est, vt tam admirabilis coniunctio vtriusq; nature actiones & proprietates conseruaret, atque, vt est apud Sanctum Leonem magnum illum Pontificem, Serm. 1. de Natiuitate Domini: nec inferiorem consumeret glorificatio, nec superiorem minueret assumptio.

Nunc ad singulorum verborum huius articuli explicationem veniendum est.

Q V Æ S T I O I I.

An solus Spiritus sanctus mysterium Incarnationis perfecit?

CONCLUSIO VNICA.

Cum confitemur Dei filium Spiritus sancti uirtute conceptum esse, non dicimus unam hanc diuinę Trinitatis personam Incarnationis mysterium confecisse: quamuis enim unus filius humanam naturam assumpsit, tamen omnes diuinę Trinitatis personę, Pater, Filius, & Spiritus sanctus huius mysterij auctores fuerunt.

Est Catechis § Doceat Parochus, &c. Et Diuus Thom. par. 3. quęst. 32. artic. 1.

Si quidem illa Christianę fidei regula tenenda est: Omnia quę Deus extra se in rebus creatis agit, tribus personis communia esse. neq; vnam magis quam

quam aliam, aut vnã sine alia agere. Quòd autem vna persona ab alia procedat, hoc vnum omnibus commune esse non potest: Nam Filius à Patre tantum generatur, Spiritus sanctus à Patre & Filio procedit: quicquid verò extra illas ab ipsis proficiscitur, tres personæ sine vllò discrimine agunt, atque ex hoc genere Filij Dei incarnatio censenda est.

DIFFICULTAS VNICA.

Si conceptio & incarnatio Filij Dei sit opus totius Trinitatis, qua ratione ergo Spiritui sancto singulariter tribuitur?

Solent sacræ literæ earum rerum quæ omnibus personis cões sunt, aliam alijs tribuere: quemadmodum summam omnium rerum potestatem Patri, sapientiam Filio, Spiritui sancto amorem adscribunt. Et quoniam diuinæ Incarnationis mysterium singularem atq; immensam Dei erga nos benignitatẽ declarat, ob eam rem peculiari quadam ratione hoc opus Spiritui sancto tribuitur.

De hac attributione docet Diuus Thom. par. I. quæst. 39. artic. 7. & 8.

Q V Æ S T I O I I I.

An opus Incarnationis sit secundum naturam factum, vel supra naturam?

CONCLUSIO VNICA.

IN mysterio Incarnationis, quædam supra naturæ ordinem, quædam naturæ vi eff. Et animaduertimus. Est Catechism. S. In hoc mysterio quædam, &c.

& D. Thom. par. 3. quæst. 33. artic. 4.

Nam quòd ex purissimo Virginis Matris sanguine Christi corpus formatum credimus, in eo humanam naturam agnoscimus.

Quòd verò naturæ ordinem & humanam intelligentiam superat, illud est: Simulatque Beata Virgo Angeli verbis assentiens dixit, Luc. 1. *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*, statim sanctissimum Christi corpus formatum, eiq; anima rationis compos coniuncta fuit.

Deinde & illud, quòd vt primum cum corpore anima coniuncta fuit, ipsa etiam diuinitas cum corpore & anima, copulata est: Quare simul corpus formatum atque animatum est, corpori & animæ diuinitas coniuncta: Ex quo fit, vt eodem temporis puncto perfectus Deus & perfectus homo esset.

Postremò, & illud est supra naturam, quòd vt primum Filius Dei conceptus est, illius anima vberissimam Spiritus sancti copiam, atque omnem charismatum abundantiam accepit.

DIFFICULTAS I.

An sit secundum naturam, corpus Christi formatum esse ex sanguine Virginis?

Dicendum, esse. Nam illud commune omnium hominum corporibus est, vt ex Matris sanguine formentur.

DIFFICULTAS II.

An sit supra naturam, quòd statim aliquot vocibus à Virgine prolatis corpus in vtero eius perfectè formatum, atque anima rationali animatum fuerit.

Hoc nouum esse atq; admirabile Spiritus sancti opus,

opus, nemo dubitare potest, cū n̄ seruato naturæ ordine, nullū corpus, nisi intra præscriptum temporis spatium hominis anima informari queat.

DIFFICULTAS III

An sit supra naturam, animam Christi in primo creationis instanti omnem charismatum abundantiam accepisse?

Dicendum, esse. Nam alijs hominibus, qui sanctitate & gratia ornantur, Deus dat spiritum ad mēsuram, vt testatur S. Iohannes c. 3. In Christi autem animam tam affluenter oēm gratiam infudit, vt de plenitudine eius nos omnes acceperimus.

DIFFICULTAS IIII.

An ergo liceat Christum appellare Filium Dei adoptiuum?

Ratio difficultatis est: Diximus. n. statim animā Christi Spiritus sancti gratiam accepisse, qua homines filiorum Dei adoptionem consequuntur.

Dicendum, quamuis Christus spiritum illum habuerit, quo sancti homines filiorum Dei adoptionem consequuntur, non debet tamen appellari Filius Dei adoptiuus. Nam cū natura Filius Dei sit, adoptionis gratiam aut nomen in eum cōuenire nullo modo existimandum est.

Est doctrina D. Thom. par. 3. quæst. 23. artic. 4.

DIFFICULTAS POSTREMA.

An ex dictis rectè consequatur, B. Mariam Virginem verè & propriè Matrem Dei & hominis appellari?

Dicendum rectè sequi. Nam cū Christus in utero Virginis eodem temporis momento Spiritus sancti virtute, & perfectus Deus, & perfectus homo

homo conceptus fuerit, sequitur illam eodem modo Deum & hominem concepisse, quod est Dei & hominis esse matrem.

Sic D. Thom. par. 3. quæst. 35. artic. 4.

Documenta Spiritualia.

In fine explicationis prioris partis articuli, quæ est de mysterio Incarnationis Christi, Catechismus ex omnibus antedictis infert quatuor documenta spiritualia, quæ imprimis fideles memoria repetere, ac sæpius cum animis suis cogitare debent, ut salutaris fructus ad eos redundare possit.

Primum, ut sæpè cogitent Deum esse qui humanam carnem assumpsit.

Secundum, ea ratione hominem factum, quam mente nobis assequi non licet, nedum verbis explicare.

Tertium, ob eum finem hominem fieri voluisse, ut nos homines filij Dei renasceremur.

Postremum, ut cum hæc attentè consideraerint, tum verò omnia mysteria, quæ hoc articulo continentur, humili ac fideli animo credant, & adorent; nec curiosè, & quòd sine periculo vix vnquàm fieri potest, illa inuestigare ac scrutari velint.

Hactenus de mysterio Incarnationis & Conceptionis Filij Dei; nunc de mysterio Natiuitatis eiusdem, ex B. Maria Virgine aliquid dicendum est.

Q. V. AESTIO IIII.

Quis est sensus alterius partis articuli,
Natus ex Maria Virgine?

CON-

CONCLUSIO VNICA.

Credo et confiteor Iesum Dominum, non solum conceptum Spiritus sancti virtute, sed etiam ex Maria Virgine natum, et in lucem editum esse.

Est Carec. §. Hęc altera est huius articuli pars, &c.

M O N I T I O.

Vnum hoc loco diligenter obseruandum est, si dem mysterij Natiuitatis Christi magna cum lætitia & iucunditate animi fidelibus meditandum esse. Hoc Angeli vox, qui primus felicissimū nunciū mundo attulit, declarat, Lucæ 2. his verbis: *Ecce euangelizō vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.* Tum ex illius cœlestis militiæ cantico: *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax bonæ voluntatis,* quod Angeli cecinerunt facile est intelligere.

Materia huius tantæ lætitiæ est, quia amplissimum illud Dei promissum ad Abraham impleri cœptum est, cui dictum est, Genes. cap. 22. fore aliquando vt in eius semine omnes gentes benedicerentur. Maria enim, quam verè Dei Matrem prædicamus & colimus, quòd eam personam, quæ simul Deus & homo erat, peperit, à Dauide Rege originem duxit, Matth. 1. c.

Q V Æ S T I O V.

An Natiuitatis Christi mysterium sit secundum naturam, vel supra naturam?

CONCLUSIO VNICA.

Quemadmodum conceptio ipsa naturæ ordinem prorsus vincit: ita in ortu nihil non diuinum licet contemplari.

Est

Est Catech. §. Sed quemadmodū conceptio. Et
D. Thom. p. 3. q. 28.

Nam Christus, quo nihil admirabilius dici om-
nino, aut cogitari potest, nascitur ex matre sine vl-
la maternæ virginitatis diminutione: Quo modo
scilicet postea ex sepulchro clauso & obfirmato
egressus est, atque ad discipulos clausis ianuis in-
troiuit.

Vel ne à rebus etiam, quæ natura quotidie fie-
ri videmus, discedatur: quo modo solis radij con-
cretam viri substantiam penetrant, neque fran-
gunt tamen, aut aliqua ex parte ledunt: Simili
inquam, altiori modo, Iesus Christus ex maternâ
aluo, sine vlllo maternæ virginitatis detrimento
editus est.

D I F F I C V L T A S I.

*An ergo Beata Maria in Conceptione & partu Vir-
go permanserit?*

Dicendum cum Ecclesia, nos Beata Mariæ in-
corruptam & perpetuam virginitatem verissimis
laudibus celebrare, quæ Spiritus sancti virtute &
beneficio illi conseruata fuit, vtpote, qui in Filij
Dei conceptione & partu, ita matri affuit, vt ei fe-
cunditatem dederit, & perpetuam virginitatem
conseruarit. Confule D. Thom. p. 3. q. 28. art. 1.

D I F F I C V L T A S I I.

*An ergo sicut Christus benè comparatur Adamo:
Ita etiam B. Maria Virgo ab Ecclesia & Doctoribus
benè comparetur cum Eva?*

Dicendum, quòd propter singularia dona Bea-
tæ Mariæ à Spiritu sancto collata, optimè, sicut di-
ctum

Etum est, comparatur & confertur. Nam vt in Adamo primo homine omnes homines moriuntur: Ita in secundo, qui est Christus, omnes ad vitam reuocantur; atque vt Adam, quod ad naturalem cōditionem attinet, humani generis parens fuit, ita Christus gratiæ, & gloriæ auctor est. Ad eum modum nobis etiam licet Virginem Matrem cum Eua ita conferre, vt priori Eua secunda Eua, quæ est Maria, respondeat; quemadmodum secundum Adam, hoc est, Christum, primo Adam responde re ostendimus. Eua enim, quia Serpenti fidem habuit, maledictum & mortem in humanum genus inuexit: Et Maria, postquam Angelo credidit, Dei bonitate effectum est, vt benedictio, & vita ad homines perueniret. Propter Eua nascimur filij iræ: à Maria Iesum Christum accepimus, per quem filij gratiæ regeneramur. Eua dictum est, In dolore paries filios: Maria hac lege soluta est, vt quæ, salua virginalis pudicitia integritate, sine vlllo doloris sensu, vt antea dictum est, Iesum filiū Dei peperit.

Q V Æ S T I O VI.

An Consentaneum fuerit diuinæ prouidentiaë admiranda huius Conceptionis & Natiuitatis mysteria præfigurare in veteri testamento: Et, quæ fuerunt illæ figuræ?

CONCLUSIO I.

Cum tanta & tam admiranda sint huius Conceptionis & Natiuitatis Christi Sacramenta, diuina prouin-

providentiæ consentaneum fuit, vt ea multis figuris & oraculis significarentur.

Est Catech. §. Cùm igitur tanta, &c.

C O N C L U S I O . II.

PRecipua figuræ & prophetiæ Conceptionis, & Natiuitatis Iesu Christi sunt: Porta illa sanctuarij quâ Ezechiel clausam vidit, c. 44. Lapis de monte sine manibus abscissus, vt est apud Danielem, c. 2. qui factus est magnus mons & impleuit vniuersam terram: Dein de Aaron virga, quæ vna inter virgas Principum Israelis germinavit, Numer. 17. Et Rubus quem Moyses vidit ardere & non comburi. Exod. 3. c.

Est Catech. §. Quare huc pertinere, &c.

Probatur Sanctorum Doctorum auctoritate, qui hæc omnia, quæ in varijs sacrae scripturæ locis legimus, ad mysteria Conceptionis & Natiuitatis Christi præfiguranda pertinere intellexerunt.

Et hæc de mysterio Natiuitatis Christi sufficiunt. Qui plura videre volet, legat illius hystoriã à Sancto Luca Euangelista, c. 2. descriptam.

Documenta Spiritualia.

Ex omnibus antedictis sub finē explicationis huius articuli Catechismus suo more infert quatuor Documenta Spiritualia.

Primum, nos pro tantis beneficijs aliquam gratiam auctori Deo referre debere.

Secundum, eximiũ & singulare humilitatis exemplũ quod his duobus mysterijs ostenditur, nobis ad imitandũ proponere debere. Quid enim (inquit eleganter Catechismus) nobis vtilius, atq; ad

E animo-

animorum nostrorum superbiam & elationem cōprimēdam accommodatius esse potest, quàm sapius cogitare, Deum ita sese humiliare, vt cum hominibus gloriā suam communicet, & hominum infirmitatem, fragilitatemque assumat, Deum hominem fieri, summamque illam, & infinitam maiestatem homini ministrare, ad cuius nutum columnæ cœli, vt inquit scriptura, Iob. 26. contremiscūt & pauent, eumque in terra nasci, quem in cœlis Angeli adorant? Quid igitur, cum hæc Deus nostra causa faciat, quid inquam, nos vt illi obsequamur, facere oportet? Quam libenti, atque alacri animo debemus omnia humilitatis officia amare, amplecti, præstare? Videant fideles, quam salutarī doctrina Christus nascens nos instituat, antequam vocem aliquam emittere incipiat. Nascitur egenus: nascitur vt peregrinus in diuersorio: nascitur in vili præsepio: nascitur media hyeme. Ita enim scribit sanctus Lucas, c. 2. *Factum est cū essent ibi, impleti sunt dies, vt pareret, & peperit filiū suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio.* Potuitne Euangelista humilioribus verbis omnem cœli & terræ maiestatem, & gloriā includere? Neque verò scribit non fuisse locum in diuersorio, sed ei non fuisse, qui dicit Psalm. 46. *Meus est orbis & plenitudo eius.* Quod etiam alius Euangelista testatus est: *In propria uenit, & sui eum non receperunt.* Iohann. I. c.

Tertium, per Christi Conceptionē & Natiuitatem humanum genus in altissimo dignitatis gradu

du collocatum esse. Nā illud vnū satis declarat excellentem hominis dignitatem & præstantiā, quæ illi diuino beneficio tributa est, quòd homo fuerit, qui idem verus & perfectus Deus sit, vt iam gloriari nobis liceat Filium Dei, os nostrum & carnē nostrā esse, quod beatissimis illis spiritibus non licet: Nusquā enim, vt est apud Apostolū ad Hebræos 2. Angelos apprehendit.

Postremum cauendum esse, ne maximo nostro malo eueniat: vt quemadmodū illi in diuersorio Bethleem locus vbi nasceretur, defuit: Ita etiam, quando iam in carne non nascitur, locum in cordibus nostris inuenire non possit, vbi in Spiritu nascatur. Hoc enim, cum salutis nostrę cupidissimus sit, vehementer optat: Nam vt ille Spiritus sancti virtute supra naturę ordinem homo factus & natus est, sanctusque atque adeo sanctitas ipsa fuit: Ita nos oportet, non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nasci, ac deinde veluti nouam creaturam in nouitate Spiritus ambulare, sanctitatem illam, ac mentis integritatem custodire, quæ homines Spiritu Dei regeneratos maximè decet: hac enim ratione sanctæ huius Filij Dei Conceptionis & Natiuitatis imaginem aliquam in nobis ipsis exprimimus, quam fide-li animo credimus, & credentes Dei sapientiam in mysterio quę abscondita est, suspicimus & adoramus.

CAPITIS QVARTI ELVCIDATIO.

DE QVARTO ARTICVLO.

Passus sub Pontio Pilato, crucifixus,
mortuus, & sepultus.

XPLICATIONI singulorum verbo-
rum huius articuli vnum cum Catechis-
mo præmittendum est.

Summam esse necessitatē cognitionis
huius articuli, siquidem tota scientia christiano
homini ad salutem necessaria, ferè hoc articulo
contineretur. Docet hoc Apostolus 1. ad Corint. 2.
cum nihil aliud se scire testatur, nisi Iesum Chri-
stum, & hunc crucifixum.

Quamobrem Pastorum & Catechistarum est se-
dulò curare, vt christiani omnes mysterium Pas-
sionis Christi benè cognoscant, & frequenter cū
gratiarum actione memoria repetant.

QVÆSTIO I.

Quis est sensus prioris partis huius ar-
ticuli, Passus sub Pontio Pilato, Cru-
cifixus?

CONCLUSIO VNICA.

Fides priore articuli parte illud nobis credendum
proponit, Christum Dominum, cū Pontius Pila-
tus Tyberij Cæsaris iussu, Iudæam prouinciam admi-
nistraret, cruci affixum esse; nam captus, irrisus, varijs
iniu-

iniuriarum, & cruciatuum generibus affectus, demùm in crucem sublatus est.

Est Cat. §. Fides itaq; priore articuli parte, &c.

Vt intelligatur quæstio, notandū est duas esse huius articuli partes. Prima est, de Passione & crucifixione: Altera de eius morte & sepultura.

Mors autē proponitur separatim & distinctim credenda ab ipsa Passione & Crucifixione; quia statim initio Ecclesiæ non defuerunt, qui licet crederent Christum cruci affixum fuisse, tamē in cruce mortuū negarēt; vt docet infra Catechismus, & testantur Irineus, lib. 5. contra hæreses, c. 17. Tertullianus lib. de præscript. Epiphanius & alij.

Conclusio sequentibus quæstionibus & difficultatibus particulatim explicabitur.

Q V Æ S T I O II.

An Christus verè tormenta passionis senserit?

CONCLUSIO VNICA.

Nemini dubitandum est Christi animam, quod ad inferiorem partem attinet, à tormentis & cruciatibus liberam non fuisse.

Est Catech. §. Nec verò cuiquam. Et D. Thom. p. 3. q. 46. art. 7.

Testatur ipse Saluator, Matth. 26. illis verbis: *Tristis est anima mea vsque ad mortem.*

Conuincit quoque ratio. Nam si Christus verè humanam naturam assumpsit, necesse est fateri etiam animo grauissimum dolorem sensisse.

Non obstat conclusioni, quòd humana natura

in Christo coniuncta erat personæ diuinæ; quia non minus passionis acerbiter sentit, quam si illa coniunctio facta non fuisset, cum in vera Iesu Christi persona, vtriusque naturæ diuinæ & humanæ proprietates seruatæ sint, atque idcirco quod erat passibile, & mortale, passibile & mortale permansit: Rursus verò, quod impassibile & immortale erat, qualem esse diuinam naturam scimus, suam proprietatem retinuit.

DIFFICULTAS I.

Quare tam diligenter notatum est Christum eo tempore passum esse, quo Pontius Pilatus Iudæam provinciam procuraret?

Duæ sunt præcipuæ illius rei causæ.

Prima, ut ex notatione temporis & præsidis, sub quo mysterium Passionis Christi contigit, tantæ rei, & tam necessariæ cognitio esset omnibus certior & exploratior: Quæ quoque causa fuit, ut Apostolus de passione Christi loquens, etiam Præsidis Pilati meminerit 2. ad Timoth. 6. c. his verbis. *Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Christo Iesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato, bonam confessionem.*

Altera, ut declararetur vera fuisse prædictio Saluatoris, Mat. 20. qua dixerat se traditurum gentibus. ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum: Milites .n. Pilati præsidis, à quibus Christus fuit illusus, flagellatus, & crucifixus, fuerunt gentiles & Romani.

DIFFICULTAS II.

Quare Christus in ligno crucis pati & mori voluit?
 Diuino hoc consilio tribuendum est, ut scilicet
 vnde

unde mors oriebatur, inde vita resurgeret, vt canit Ecclesia in præfatione missæ de Sancta Cruce.

Plures eius rei rationes afferri possunt, quas Sancti Patres latius prosecuti sunt.

MONITIO.

Hoc loco Parochi & Catechiste curabunt, vt cū ijs, q̄ dicta sunt, auditores summa saltē Passionis Christi mysteria, quæ ad cōfirmandā fidei nostræ veritatem magis necessaria videntur, cognita habeāt: hoc enim articulo, veluti fundamēto quodā tota christiana religio & fides nititur, eoq; posito reliqua oīa rectē constituta sunt. Nā si quid aliud humanæ menti & intelligētix difficultatē affert, certē Crucis mysteriū oīum difficillimū existimā- dum est, vixq; percipi à nobis potest, salutem nostrā ex cruce ipsa. & ex eo, qui pro nobis ligno illi affixus est, pendere. Sed in hoc, vt docet Apostolus, 1. ad Corinth. 1. c. summam Dei prouidentiam licet admirari: Nam *quia in Dei sapientia nō cognouit mūdus per sapientiā Deum, placuit Deo per stultitiā predicationis saluos facere credentes.* Quare mirandū non est, si Prophetæ ante Christi aduētū, Apostoli post eius mortē, & resurrectionē, tāto opere laborarunt, vt hominibus persuaderent hunc esse mundi redemptorem, eosque in crucifixi potestatem atque obedientiam redigerent.

QVÆSTIO III.

An fuerit consentaneum, mysterium Passionis Christi statim ab initio mundi post peccatum multis figuris & pro-

phetijs præsignificari: Et, quæ fuerunt præcipuè illius figuræ & prophetiæ?

CONCLUSIO I.

Consentaneum diuinæ providentiæ fuit, ut mysterium crucis statim post peccatum multis tum figuris tum prophetarum oraculis præsignificaretur.

Est Catech. §. Quare Dominus cum nihil tam ab humana ratione, &c.

Nam cognitio & fides mysterij crucis maxime ad salutem necessaria est, & nihil est difficilius cognitu aut creditu in tota fide & religione christiana. Benè ergo Dominus, ut nobis non deesset, ab initio mundi illam hominibus præfigurare & inculcare non destitit.

CONCLUSIO II.

Precipua figura Passionis & Mortis Christi fuerunt, Abel primum, Genes. 4. qui fratris invidia occisus est: Deinde Isaac sacrificium, Genes. 28. c. Preterea Agnus Exod. 18. quem Iudæi cum è terra Aegypti egrederentur, immolarunt: Tum serpens æneus, Nu. 21. quem Moyses in deserto exaltauit.

Est Catech. §. Atque ut de figuris pauca quædam.

CONCLUSIO III.

Vaticinia Prophetarum de Passione Christi notiora sunt, quàm ut hoc illa referre necessum sit: Inter reliquos tamen Prophetas David omnia præcipua religionis nostræ mysteria in Psalmis complexus est: Et Esayæ oracula tam aperta & clara sunt, ut rectè diciqueat eum potius rem gestam exposuisse, quàm futuram prædixisse.

Est Catech. §. Quòd autem ad Prophetas pertinet.

Q V Æ S T I O I I I I .

An Christus fuerit verè mortuus in Cruce? Et an decens fuerit eum mori?

CONCLUSIO I.

Christus postquã crucifixus est, verè mortuus fuit. Est Catechism. §. His verbis Parochus & c. Et D. Thom. par. 3. quæst. 50.

Nam hoc expressis verbis dicit Symbolum, *Crucifixus, mortuus, & c.*

Deinde omnes Euangelistæ concorditer dicunt Iesum Spiritum emisisse.

Conuincit quoq; ratio, Nam cum Christus verus & perfectus homo fuerit, verè etiam mori potuit: Moritur autem homo cum anima separatur à corpore; Cum ergo Christi anima à corpore separata fuerit, verè omnino Christus mortuus fuit.

Vnum hoc loco obseruandum, quòd quamuis verè credamus & confiteamur animam Christi à corpore verè separatam fuisse, non tamen concedere debemus diuinitatem à corpore seiunctam fuisse, quin potius constanter credimus & confitemur, anima eius à corpore diuisa, diuinitatem tùm corpori in sepulchro, tùm animæ apud inferos coniunctam semper fuisse.

CONCLUSIO II.

Responsiua alteri parti quæstionis.

Decebat Filium Dei mori, vt per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, idest,

104 SYMBOLE APOSTOLICI
*id est, Diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per
totam uitam obnoxij erant seruituti.*

Est Catechif. §. Decebat autem Filium Dei, &c.

DIFFICULTAS VNICA.

*An aliqua in Christi morte sint propria & peculia-
ria, quæ. s. in aliorum hominum morte non reperiantur?*

Illud imprimis in Christi morte singulare fuit,
quod tùm mortuus est cùm ipse mori decreuit, &
mortem non tam aliena vi illatam, quàm volunta-
riam obiit.

Nec verò mortem solùm, sed locum etiam &
tempus, in quo moreretur ipse sibi constituit. Ita
enim Isaias scripsit, c. 53. *Oblatus est, quia ipse uoluit.*
Atque idem dominus de se ante passionem dixit,
Iohan. 10. *Ego pono animam meam, ut iterum sumam
eam: Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ip-
so: potestatem habeo iterum sumendi eam.*

Quod autem ad tempus, & locum attinet, cùm
Herodes eius vitæ insidiaretur, ipse inqt. Luc. 13.

*Dicite uulpi illi: Ecce eijcio dæmonia, & sanitates
perficio hodie, & cras, & tertia die consumar: uerun-
tamen oportet me hodie, & cras, & sequenti die am-
bulare: quia non capit Prophetam perire extra Hieru-
salem.* Ille igitur nihil inuitus aut coactus fecit,
sed ipse se volens obtulit, atque inimicis suis ob-
uiam procedens, dixit Iohan. 18. *Ego sum, & spon-
te sua ea omnia supplicia pertulit, quibus illum
iniustè & crudeliter affecerunt.*

Consule de his omnibus Diuū Thomam par. 3.
quæstio. 46.

MONITIO.

Hęc doctrina erit per Parochos, & Catechistas diligenter auditoribus inculcanda: Nihil enim ad commouendos animi nostri sensus maiorem vim habere potest, quàm cum pœnas tormenta-que Christi cogitatione perpendimus: Nam si quisquam nostra causa omnes dolores patiat, non quos ipse sua voluntate suscipiat, sed quos vitare nequeat: hoc verò haud magni beneficii loco à nobis ponetur. Verùm si nostro tantùm nomine, mortem quam defugere poterat, libenter occumbat, profectò hoc beneficii genus tantum est, vt omnem non solùm referendæ, sed etiam habendæ gratiæ facultatem, vel gratissimo cuique eripiat, ex quo Iesu Christi summa & eximia charitas, eiusque diuinum & immensum in nos meritum perspicitur potest.

QVÆSTIO V.

Cur Christum non modò mortuum, sed etiam sepultum esse dicimus?

CONCLUSIO I.

Quòd Christum sepultum esse confitemur, hoc quidem ueluti articuli pars separata non constituitur, quasi nouam aliquam difficultatem haberet, præter ea quæ iam de morte dicta sunt.

Est Catechism. §. Quòd Christum sepultum &c. Et D. Thom. par. 3. quæst. 51. artic. 2.

Nam si Christum mortuum credimus, facillè etiam nobis persuaderi potest eum sepultum esse.

CON-

Christum sepultum esse, additum est; primum, ut minus de morte dubitare liceat: maximo enim argumento est aliquem mortuum esse, si corpus eius sepultum probemus. Deinde, ut resurrectionis miraculum magis declararetur atque eluceat.

Est Catechism. §. Verum hoc additum est, &c. Et Diuus Thomas sup.

DIFFICULTAS I.

An sicut præfatis verbis credimus Christi corpus sepultum esse: Ita etiam iisdem verbis credendum nobis proponatur Deum sepultum esse?

Dicendum, proponi: Nam cum diuinitas nunquam fuerit diuisa à corpore, quod in sepulchro conditum est, rectè cōfitemur Deum sepultum esse: quemadmodum ex fidei catholice regule verisimè etiam dicimus, Deum mortuum, & ex Virgine natum esse. Ita docet D. Thom. p. 3. q. 5. l. artic. 1.

DIFFICULTAS II.

Quo genere sepultus est, et quo loco Christus sepultus fuit?

De genere & loco sepulturæ Christi habes apud Sanctos Euangelistas satis clarè. Matthæi 27. Marci 15. Iohan. 19. Luc. 23.

Duo hoc loco cū catechismo obseruanda sunt; Alterū Christi corpus in sepulchro nulla ex parte corruptū esse: de quo Propheta vaticinat^o erat, Ps. 15. *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem.*

Alterum est, quod ad omnes huius articuli partes attinet, sepulturam scilicet, Passionem etiam, & mortem Christo Iesu, ut homini, non ut Deo conuenire: Nam pati & mori, in humanam tantum

tum naturam cadunt: quamuis Deo etiam hæc omnia tribuantur, quoniam de illa persona, quæ simul perfectus Deus, & perfectus homo fuit, rectè dici perspicuum est.

Et hæc quidem quæstiones sic explicatæ sufficere videbantur pro intellectu huius articuli; verum quia plurimum interest vt omnes fideles magnitudinem & præstantiam mysterij passionis Christi exactè cognoscant, Catechismus quasdã alias quæstiones subnectit, ex quibus fideles, si nõ comprehendere, certè aliquo modo contemplari poterunt tantum mysterij immensitatem & præstantiam.

Q V A E S T I O V I.

Vt fideles aliquousque contemplari possint magnitudinem & præstantiã mysterij Passionis Christi, quæ debent sibi imprimis ante oculos ponere?

CONCLUSIO VNICA.

QUicumque uolent præstantiam mysterij Passionis Christi aliquousque uidere & contemplari, quinque præcipuè considerare debebunt. Primum, Quis sit ille qui hæc omnia patitur. Secundum, Quæ causa finalis Passionis & mortis Christi, siue Cur Filius Dei mortem subierit. Tertium, Quæ causa efficiens Passionis, siue, qui fuerunt auctores & ministri Passionis Christi. Quartum, Quanta fuerit Passionis Christi acerbitas, siue, An dolor, quem Christus in Passione sustinuit, fuerit omnium dolorum maximus. Quintum & postremum, Qui sint effectus passionis Christi, siue, quæ nobis bonæ & com-

& commoda ex passione Christi proueniant.

Est Catechif. §. His cognitis ea quæ de Christi passione &c.

Huius conclusionis quinque sunt partes, quæ quia materiam maximi momenti complectuntur, paulò fufius cum Catechismo per totidem quæstiones separatim & distinctè explicandæ sunt.

Q V Æ S T I O VII.

Quis est ille qui hæc omnia patitur?

CONCLUSIO VNICA.

Nullis uerbis eius dignitatem explicare, aut mente comprehendere possumus: Sanctus Iohannes c. I. uerbum esse dicit, quod erat apud Deum: Apostolus eñ magnificis uerbis describit ad Hebræos I. c. in hunc modum, esse nimirum illum quem Deus constituit heredem uniuersorum, per quem fecit & sæcula, qui est splendor gloria & figura substantiæ eius, qui portat omnia uerbo uirtutis suæ. Atque ut uno uerbo complectamur, patitur creator pro ijs quos ipse condidit, patitur Dominus pro seruis, patitur is per quem Angeli, homines, cæli, elementa facta sunt: Ille inquam, in quo per quem, & ex quo sunt omnia.

Est Catechif. §. Et quidem nullis uerbis.

Ex hac conclusione benè meditata & intellecta, discimus non esse mirandum, si tali persona tot passionum tormentis commota, totum etiam mundi ædificium concussum sit, teste Scriptura, Matth. cap. 27. *Terra mota est inquit, & petra scissa sunt, tenebræ etiam factæ sunt per uniuersam terram, & Sol obscuratus est.*

MONITIO.

Consequenter facile colligere possumus, quòd si res etiam mutæ & sensu carentes Creatoris sui passionem luxerunt, quibus lachrimis nos tanquam viui lapides huius ædificij dolorem nostrum declarare debeamus.

Q V Æ S T I O V I I I.

Quæ causa Passionis & mortis Christi: siue, Quæ causa fuit, cur Filius Dei acerbissimam passionem subiit?

CONCLUSIO VNICA.

Ideo potissimum Christus passus & mortuus est, ut præter hereditariam primorum nostrorum parentum labem, hoc est, originale peccatum, & alia peccata, quæ homines à mundi origine vsque ad hunc diem admiserunt, ac deinceps usque ad consummationem sæculi admissuri sunt, redimeret ac deleteret.

Est Catech. §. I.ã verò etiam causa Passionis, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 1. art. 4. & alibi sæpissimè.

Explicatur. Hoc enim in Passione & morte, Filius Dei Saluator noster spectauit, ut omnium ætatum peccata redimeret, ac deleteret, & pro eis Patri abundè, cumulateque satisfaceret.

Q V Æ S T I O I X.

Quæ causa efficiens Passionis: siue, qui auctores & ministri fuerunt Passionis Christi?

CON-

CONCLUSIO I.

Poenarum omnium, quas Christus pertulit, ipsi peccatores, pro quibus patiebatur, auctores fuerunt ac ministri.

Est Catechism. §. Illud etiam accedit ad augendam. Et D. Thom. p. 3. tota quæst. 47.

De hoc ita scribit Apostolus ad Hebræos 12. *Recogitate eum, qui talem sustinuit, à peccatoribus aduersus semetipsum, contradictionem, ut ne fatigemini animis uestris deficientes.*

DIFFICULTAS I.

An qui hodie peccant benè dicantur ab Apostolo, Heb. 6. c. rursus crucifigere Christum?

Dicendum, benè dici, hac ratione: Nam cum peccata nostra Christum dominum impulerint, ut crucis supplicium subiret, profectò qui in flagitijs & sceleribus voluntantur, rursus, quod in ipsis est crucifigunt in semetipsis Filium Dei, & ostentui habent.

DIFFICULTAS II.

An qui hodie sic Christum crucifigunt, grauius scelus committant Iudæis Christi crucifixoribus?

Scelus nostrum grauius ideò videri potest scelere Iudæorum, quòd illi Apostolo teste, 1. ad Corinth. 2. c. *Si cognouissent, nunquam Dominum glorie crucifixissent:* Nos autem & nosse eum profitemur, tamen factis negantes, quodammodo violentas ei manus videmur inferre.

CONCLUSIO II.

IPse quoq; Christus quodammodo fuit causa efficiens suæ Passionis & mortis, sicut etiam Deus Pater.

Est

Est Catech. § Sed à Patre etiam. Et D. Thom. p. 3. q. 47. art. 1. & 3.

Nam & à Patre etiam & à semetipso Christum Dominum traditum esse sacræ literæ testantur. Inquit enim apud Isaiam, c. 53. *Propter scelus populi mei percussus eum.* Et paulò ante idem Propheta, cù Dominum plagis, & vulneribus affectum, spiritu Dei plenus videret, dixit; *Omnes nos quasi oves errauimus, vnusquisque in viam suam declinauit, & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.* De Filio autem scriptum est, ibidem. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum.*

Sed eadem rem Apostolus grauioribus etiam verbis expressit, cùm tamen ex altera parte vellet ostendere, quantum nobis de immensa Dei misericordia & bonitate sperare liceat: Inquit enim ad Rom. 8. *Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit.*

Q U Æ S T I O X.

Quanta fuit Passionis Christi acerbitas? siue, An dolor quem Christus in Passione sustinuit, fuerit omnium maximus?

C O N C L U S I O V N I C A.

Christus Dominus summis tum animi tum corporis doloribus affectus fuit.

Est Catech. §. Sequitur nunc vt quanta fuerit, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 46. art. 6.

Probant hanc sudor factus, vt guttæ sanguinis decurrentis in terram, cùm Christus Dominus tormenta & cruciatus animo perciperet (vt vide re, est apud Lucam c. 22.) quibus paulò post afficiendus erat : Nam si malorum imminentium cogitatio tam acerba fuit, quod sanguinis sudor declarauit, quid ipsam perpersionem fuisse existimandum est ?

Probatur quoque particulatim tùm de doloribus corporis, tum de doloribus animi.

Primum quidem, nulla fuit eius corporis pars, quæ grauissimas pœnas non senserit. Nam & pedes, & manus clauis cruci affixæ, caput spinis cõpunctum, & arundine percussum, facies sputis fœdata, a lapis cesa, totum corpus flagellis verberatum est.

Præterea omnium & generum, & ordinum homines conuenerunt in vnum aduersus Dominum & aduersus Christum eius. Gentes enim & Iudæi Passionis suasores, & auctores, & ministri fuerunt : Iudas eum prodidit, Petrus negauit, ceteri omnes deseruerunt.

Iam verò in cruce ipsa acerbitemne, an ignominiam, an vtrumque simul queremur? Ac profectò nullum aut turpius genus mortis, aut acerbius excogitari eo potuit, quo affici non nisi nocentissimi & sceleratissimi homines consueuerunt, & in quo summi doloris, & cruciatus sensum mortis diuturnitas vehementiorem efficiebat.

Augebat etiam pœnarum magnitudinem, ipsa Christi Iesu corporis cõstitutio & habitus: quod
quidem

quidem cum Spiritus sancti virtute formatum esset, multò perfectius & temperantius fuit, quàm aliorum hominum corpora esse possunt: atque ideo acriorem quoque sentiendi vim habuit, & grauius tormenta illa omnia perpeffum est.

Quòd verò ad intimum animi dolorem attinet, nemo dubitare potest, quin summus in Christo fuerit: Sanctis enim hominibus quicumque supplicia, & cruciatus pertulerunt, non defuit anime solatium diuinitus datum, quo recreati tormentorum vim equo animo ferre possent: Imò verò in cruciatibus plerique intima latitia efferebantur: Inquit enim Apostolatus ad Col. 2. *Gaudeo in Passionibus meis pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt Passionis Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia.* Et 2. ad Corinth. 7. *Repletus sum consolatione superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.* Verùm Christus Dominus amarissimæ Passionis calicem, quem bibit, nulla suauitate permixta temperauit: Humanæ enim naturæ, quam assumpserat, sentire omnia tormenta permisit, non secus ac si homo, non etiam Deus fuisset.

Q V Æ S T I O XI.

Qui sunt effectus Passionis Christi: Siue,
Quæ sunt bona & commoda, quæ ex
Passione Christi Domini percipimus?

C O N C L V S I O I.

Primùm Domini Passio, peccati liberatio fuit.
Est Catech. §. Primùm igitur, &c. Et D. Th.

p. 3. quæst. 49. art. 1.

Nam, vt est apud sanctum Iohānem, Apocal. 1. cap. *Christus dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sāguine suo.* Et Apostolus inquit, ad Colofs. 2. *Conuiuificauit vos cum illo, donans vobis omnia delicta, delens quod aduersum nos erat, chirographum decreti, quod erat cōtrarium nobis, & ipsum tulit de medio affigens illud cruci.*

CONCLUSIO II.

DEinde Passio Domini à Dæmonis tyrannide nos eripuit.

Est Catech. §. 2. Deinde, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 49. art. 2.

Ipse enim Dominus inquit, Iohan. 22. *Nunc iudicium est mundi, nunc Princeps huius mundi eijcitur foras, & ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.*

CONCLUSIO III.

POenam præterea peccatis nostris debita persoluit. Est Catech. §. Pœnam &c. Et D. Thom. sup. art. 3.

CONCLUSIO IIII.

Tum verò, quia nullum gratius & acceptius Deo sacrificium offerri potuit, Patri nos reconciliauit, eumq; nobis placatum & propitium reddidit.

Est Catech. §. Tum verò &c. Et D. Thom. sup. art. 3.

CONCLUSIO V.

INsuper, quoniam peccata sustulit, cælorum etiam aditum, communi humani generis peccato interclusum, nobis patefecit.

{ Est

Est Catech. §. Postremò quoniam, &c. Et D. Th.
sup. art. 4.

Hanc Apostolus significauit ad Hæbreos 10.
illis verbis, *Habemus fiduciam in introitu Sanctorū,
in sanguine Christi.*

Est etiam huius mysterij figura & imago quæ-
dam in veteri lege, Num. 35. c. Nam illi quibus in-
terdictum erat, nè in patriam ante summi sacer-
dotis mortem reuerterentur, hoc significabant,
nemini, quamuis piè & iustè vixisset, aditum in
cœlestem patriam patere, antequam summus ille
atque æternus sacerdos Christus Iesus mortem
obiret, qua quidem obita statim fores cœli patue-
runt ijs, qui Sacramentis expiati, fideq; spe, & cha-
ritate præditi, Passionis eius participes fiunt.

*Qua ratione Passio Christi præfata bona & comme-
da nobis causauit?*

Dicendum, quòd triplici ratione. Nam Passio
Christi fuit oblata Deo Patri tãquam satisfactio
pro peccatis nostris: Deinde sicuti sacrificiũ: Po-
stremò, sicuti Redemptio quædam.

Explicantur singula.

Primum, quidem, quia Passio Christi fuit inte-
gra, atque oibus numeris perfecta satisfactio,
quã admirabili quadã ratione Iesus Christ⁹, pro
peccatis nostris Deo Patri persoluit. Neque verò
pretiũ quod pro nobis persoluit, debitis nostris
par solum & equale fuit, verũ ea longè superauit.

Deinde sacrificium Deo acceptissimum fuit:
quod cum illi Filius in ara crucis obtulit, Patris
irã atque indignationẽ prorsus mitigauit: Atque

hoc nomine Apostolus vsus est cum inquit, ad Ephe. 5. *Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis.*

Præterea, Redemptio fuit de qua est apud Apostolorum Principem, 1. epistolæ. 1. *Non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis, de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati.* Et Apostolus docet, ad Gal. 3. *Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.*

De his vide D. Thom. p. 3. q. 48. art. 2. 3. & 4.

CONCLUSIO VI. ET POSTREMA.

PRæter immensa beneficia ante enarrata, illud etiã vel maximum consecuti sumus, vt in hac vna Passione, omnium virtutum clarissima exempla habeamus.

Est Catech. §. Verum præter hæc immensa, &c.

Nam & patientiam & humilitatem, & eximiam charitatem, & mansuetudinem, & obedientiam, & summam animi constantiam, & non solum in perferendis propter iustitiam doloribus, sed etiã in morte oppetenda ista ostendit, vt verè dicere possimus Saluatorem nostrum, quæcumque vitæ præcepta toto prædicationis suæ tempore verbis nos docuit, ea omnia vno Passionis die in seipso expressisse.

Documentum Spirituale.

Ex omnibus antedictis Catechismus suo more infert vnum Documentum Spirituale, videlicet,
 debere

debere fideles omnes mysterium Passionis & mortis Christi Domini sæpius meditari, vt vnà cum Christo pati, mori, & sepeliri discant.

Pati scilicet propter sua peccata :

Mori, & sepeliri peccato, vt scilicet amplius non peccent, sed abiecta semel omni forde peccati ad nouam vitam cum illo resurgant, & tandē illius gratia & misericordia cœlestis regni & gloriæ participes efficiantur.

Atque hæc breuiter de Christi Domini saluberrima, Passione & morte dicta sufficiant.

CAPITIS QVINTI ELUCIDATIO.

DE QVINTO ARTICVLO.

Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis ?

NT E elucidationem singularum partium huius articuli, duo cum Catechismo diligenter obseruanda sunt;

Primum, quòd quamuis multum referat populo christiano nosse sepulturam Domini nostri Iesu Christi, plus tamen interesse populi fidelis, cognoscere illustre triumphantis, quos ex deuicto Diabolo, & spoliatis inferorum sedibus deportauit.

Alterum, secundum Sanctorum patrum aucto-

ritatem de descensu Christi ad inferos, & eiusdē resurrectione, simul agendum esse, etsi locus de resurrectione separatim tractari possit.

Q V Æ S T I O I.

Quæ est sententia prioris partis articuli,
Descendit ad inferos?

C O N C L U S I O I.

PRiori parte huius articuli, hoc nobis credendum proponitur, Christo iam mortuo eius animam ad Inferos descendisse, ibiq; tam diu mansisse quamdiu eiusdem corpus in sepulchro fuit; his verbis simul etiam confitemur eandem Christi personam eo tēpore & apud Inferos fuisse, & in sepulchro iacuisse.

Est Catech. §. Eius igitur priori parte, &c. Et D. Thom. p. 3. tota, q. 52.

Et quia plura mysteria complectitur, pluribus quæstionibus consueta methodo explicabitur.

D I F F I C U L T A S V N I C A.

Quomodo fieri potest vt eadem persona & ad Inferos descenderit, & in sepulchro iacuerit?

Dicendum hoc nemini mirum videri debere, propterea quod, vt aliquoties ante dictum est, quamuis anima à corpore discesserit, nunquam tamen diuinitas vel ab anima, vel à corpore separata est.

Q V Æ S T I O I I .

Quid & quot sunt Inferi?

C O N C L U S I O I .

Inferorum nomine non intelligitur sepulchrū, vt quī dā non minus impiē, quā imperitē putauerunt.

Est Catech. §. Sed quoniam articuli explanationi, &c.

Superiori enim articulo Christum Dominū sepultum esse edocti sumus, nec vlla causa erat, cur in fide tradenda, alio, & quidem obscuriori loquendi genere idem à sanctis Apostolis repetetur.

C O N C L U S I O I I .

Inferorum nomen abdita illa receptacula significat, in quibus animæ detinentur, quæ cælestem beatitudinem non sunt consecutæ.

Est Catech. §. Verū inferorum nomen, &c. Et. D. Thom. in quæstionibus additis q. 69.

Ita enim sacræ literæ hanc vocē multis in locis vsurparunt; Nam apud Apostolum, ad Philipp. 2. c. legimus: *In nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & inferorum.* Et in actis Apostolorum, c. 2. D. Petrus testatur Christum Dominum suscitatum solutis doloribus inferni.

C O N C L U S I O I I .

Responsiua alteri parti quæstionis.

Ereceptacula non sunt vnus & eiusdem generis. Est enim teterrimus & obscurissimus carcer, vbi perpetud & inextinguibili igne damnatorum animæ, simul

simul cum immundis spiritibus torquentur, qui etiam gehenna, abyssus, & propria significatione Infernus vocatur.

Præterea est purgatorius ignis quo piorum animæ ad definitum tempus cruciat & expiantur, ut eis in æternam patriam ingressus patere possit, in quam nihil coinquinatum ingreditur.

Tertium & postremum receptaculi genus est, in quo animæ Sanctorum ante Christi Domini aduentum excipiebantur, ibiq; sine ullo doloris sensu, beata redemptionis spe sustentati, quietâ habitatione sinebantur.

Est Catech. §. Neque tamen ea receptacula, &c. Et D. Th. in quæstionib. additis quæst. 69. per totâ.

D I F F I C U L T A S I.

Quibus argumētis probari potest ignis purgatorius?

Primò, Scripturarum testimonijs: Secundo, apostolica traditione, ut patet ex sacrosanctis & œcumenicis Concilijs.

D I F F I C U L T A S I I.

Quorum animas Christus liberavit ex inferno?

Horum piorum animas, quæ in sinu Abrahamæ Salvatorem expectabant, Christus Dominus ad inferos descendens liberavit.

Q U Æ S T I O I I I.

Descenditne anima Christi ad inferos realiter, an verò virtute tantum & potentia?

C O N C L U S I O V N I C A.

N*on est existimandum Christum sic ad inferos descendisse, ut eius tantummodò vis & virtus, nō etiam*

etiam anima eò peruenerit, sed omnino credendum est ipsam animam re & presentia ad inferos descendisse.

Est Catech. §. Nec verò existimandum est, &c. Et D. Thom. in su ppl. q. 52. art. 1.

De hac, extat illud firmissimum Dauidis testimonium, Psalm. 15. *Non derelinques animam meam in inferno.*

DIFFICULTAS VNICA.

An ex descensu Christi ad inferos aliquid dignitati Christi detractum sit?

Etsi Christus ad inferos descēdit, nihil de eius summa potestate detractū est: neque eius sanctitatis splendor macula aliqua aspersus: cum potius hoc facto verissima esse omnia, quæ de illius sanctitate celebrata erant, eumque Filium Dei esse, quēadmodum antea tot prodigijs, declarauerat, apertissimè comprobatum sit.

Id quod facilè intelligemus, si causas cur Christus, & alij homines in ea loca venerint, inter se conferamus.

Ceteri enim omnes captiui descenderant: ipse verò inter mortuos liber, & victor, ad profligandos dæmones, à quibus illi ob noxam inclusi, & constricti tenebantur, descendit.

Præterea alij omnes qui descenderunt, partim pœnis acerbissimis torquebantur, partim verò, vt alio doloris sensu carerent, tamen Dei aspectu priuati, & spe beatæ gloriæ quam expectabant, suspensi, torquebantur; At Christus Dominus descēdit, non vt aliquid pateretur, verum vt Sāctos, & iustos homines ex misera illius custodiæ molestia

libe-

liberaret, eisq; passionis suæ fructum impertiret.

Quod igitur ad Inferos descendit, nulla prorsus de summa eius dignitate, & potestate diminutio facta est.

Q V A E S T I O I I I I .

Quibus de causis voluit Christus ad Inferos descendere?

C O N C L U S I O P R I M A .

Primò, ut ereptis dæmonū spolijs Sanctos illos Patres, cæterosq; pios è carcere liberatos secum adduceret in cælum.

Est Catech. §. His expositis docendum erit. Et D. Thom. p. 3. q. 52. art. 1.

Hanc piorum liberationem Oseas tanto ante prædixerat, c. 13. in hunc modum: *Ero mors tua ò mors: morsus tuus ero Inferne.* Hanc etiam significavit Zacharias Propheta, c. 4. cum ait: *Tu quòque in sanguine testamenti tui, emisisti vinctos tuos de lacu in quo non est aqua.*

Idipsū quoque expressit Apostolus ad Coloss. 2. illis verbis: *Expolians principatus & potestates tra duxit confidenter palàm triumphans illos in semetipso.*

Quomodo hoc fecerit Christus in inferno declarat eleganter Catechismus his verbis: Statim enim Christi Domini aspectus clarissimã lucem captiuis attulit, eorumque animas immensa lætitia, gaudioq; impleuit; quibus etiam optatissimam beatitudinem, quæ in Dei visione consistit, imper-

impertiuit, quo factò id comprobatum est, quod latroni promiserat, Luc. 23. illis verbis: *Hodie mecum eris in Paradiso.*

Vt hæc conclusio melius intelligatur, sæpè illud memoria repetere debemus, pios homines non solùm, qui post aduentum Domini in lucem editi erant, sed qui illum post Adam antecesserant, vel qui vsque ad finem sæculi futuri sunt, ei⁹ passionis beneficio salutem consecutos esse: Quãobrem antequam ille moreretur, ac resurgeret, cœli portæ, nemini vnquam patuerunt: sed piorũ animæ cum è viuis excessissent, vel in sinum Abrahæ deferebantur, vel, quod etiam ijs nunc contingit, quibus aliquid diluendum & persoluendum est, purgatorij igne expiabantur.

CONCLUSIO II.

Est illa præterea causa, cur descenderit ad inferos Christus Dominus, vt ibi etiam, quemadmodum in cœlo, & in terris, vim suam potestatemq; declararet, et omnino vt in nomine eius omne genu flecteretur, cœlestium, terrestrium, & infernorum.

Est Catech. §. Est illa præterea, &c. Et D. Thomæ sup.

MONITIO.

Hoc loco quilibet summam Dei benignitatem in genus humanum admirari & obstupescere debet, qui non modò pro nobis acerbissimam mortem subire, sed infimas etiam terræ partes penetrare voluerit, vt sibi charissimas animas inde ereptas, ad beatitudinem traduceret.

Q U Æ S T I O V.

Quis est sensus posterioris partis articuli: Tertia die resurrexit à mortuis?

E L V C I D A T I O.

ANTE resolutionem quæstionis, vnum cum Catechismo obseruandum est: Patrochos & catechistas debere multum in hac articuli parte explicanda laborare: Declarant hoc illa Apostoli verba 2. ad Timoth. 2. cap. *Memor esto Dominum nostrum Iesum Christum resurrexisse à mortuis.* Quod enim Timotheo præcepit, idem etiam reliquis animarum curatoribus præceptum esse, dubitandum non est.

Hoc præmissio respondetur quæstioni.

C O N C L V S I O V N I C A.

EA huius partis articuli sententia est; Postquam Christus Dominus sexta feria, hora diei nona, in cruce spiritum emisit, & eadem die vespere sepultus est ab eius discipulis, qui Pilati præsidis permisit corpus Domini è cruce depositum in propinqui horti monumentum nouum intulerunt: tertio à morte die, qui fuit dominicus, summo mane illius anima corpori iterum coniuncta est, atque ita is qui triduum illud mortuus fuerat, ad vitam, ex qua moriens discesserat, redijt & resurrexit.

Est Catech. §. Ea autem articuli est sententia, &c. Et colligitur ex D. Tho. p. 3. tota q. 53. & aliquot sequentibus.

Hæc conclusio quia plura mysteria paucis verbis

bis, ijsq; obscurioribus complectitur, aliquot que
stionibus dilucidius explicanda est.

Q U Æ S T I O V I.

Quid est resurgere hoc loco, an sit pro-
prium Christo?

CONCLUSIO VNICA.

Resurrectionis voce non illud solum intelligendum
est Christum à mortuis excitatum esse, quod multis
alijs commune fuit, sed sua vi ac virtute resurrexisse,
quod proprium in illo fuit ac singulare.

Est Catech. §. Sed resurrectionis voce, &c. Et
D. Thom. p. 3. q. 53. art. 4.

Posterioris partis ratio est ista; Neque enim na-
tura patitur, nec vlli homini concessum est, vt se-
ipsum possit virtute sua à morte ad vitam reuo-
care. Hoc verò summæ Dei potestati tantummo-
dò reseruatam est, vt ex illis Apostoli verbis in-
telligimus, 2. corinth. 13. *Et si crucifixus est ex in-
firmitate, sed viuit ex virtute Dei.* Quæ quoniam ne-
que à Christi corpore in sepulchro, neque ab ani-
ma, cum ad inferos descendisset, seiuncta vnquam
fuit; diuina vis tum in corpore inerat, quæ ani-
mæ iterum coniungi: tum in anima, qua ad cor-
pus denuo reuerti posset, qua & licuit sua virtu-
te reuiuiscere, atque à mortuis resurgere. Id Da-
uid spiritu Dei plenus, prædixit his verbis, Psal.
97. *Saluauit sibi dextera eius, & brachium sanctum
eius.* Deinde ipse Dominus diuino oris sui testi-
monio confirmauit, Iohann. 10. *Ego pono animam
meam,*

meam, & iterum sumam eam, & potestatem habeo ponendi eam, & iterum sumendi eam. Iudæis etiam ad confirmandam huius doctrinæ veritatem dixit, Iohann. 2. *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Quod quidem tametsi de templo illo magnificè ex lapidibus structo intelligerent, ille tamen, vt ex scripturæ verbis eodem in loco declaratum est, dicebat de templo corporis sui.

Non obstat conclusioni, quod in scripturis interdum legamus, Christum Dominum à Patre susceptum esse, vt Act. 2. & 3. & ad Rom. 8. Quia hoc ad eum vt ad hominem referendum est, quem admodum illa rursus ad eundem vt Deum spectant, quibus significatur eum sua virtute resurrexisse.

Q U A E S T I O VII.

Quomodo Christus in scripturis dicitur primogenitus mortuorum, hoc est, primus omnium resurrexisse, cum multi alij ante eum resurrexerint?

C O N C L U S I O V N I C A.

HAEC quaestio vnica adhibita distinctione sic resoluenda: Si de perfecta resurrectione loquamur, qua ad immortalē vitam omni prorsus moriendi necessitate sublata excitamur, Christus primus omnium resurrexit, atque ita bene ab Apostolo, ad Coloss. 1. vocatur primogenitus ex mortuis. Et Apoc. 1. primogenit⁹ mortuorū. Rursus ab Apostolo 1. ad Corinth. 15. primiti⁹ dormientiū; Sic. n. ibi habet: Christi⁹ resurrexit à mortuis primiti⁹

primitiæ dormientium : quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum . Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur : vnusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus: Deinde ij qui sunt Christi . Si verò loquamur de resurrectione imperfecta, hoc est, de reditu ad vitam , cui iterum moriendi necessitas adiuncta est , ante Christum multi alij à mortuis excitati sunt , qui omnes tamen ea conditione reuixerunt, vt eis iterum moriendum esset: At Christus ita resurrexit morte subacta & oppressa, vt mori amplius non posset , sicut apertissimo testimonio Apostoli constat, ad Rom. 6. cap. his verbis : Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur.

Est Catech. §. Sed illud etiam Christi præcipuū fuit. Et D. Thom p. 3. q. 53. art. 3. neque eget maiori explicatione .

Q V Æ S T I O V I I I .

Quo sensu dicitur Christus resurrexisse tertia die: Et, quare neque citius neque tardius voluit resurgere ?

C O N C L V S I O I .

Quamuis Christus non fuerit totis tribus diebus in sepulchro, benè tamen dicitur triduo iacuisse in sepulchro, & tertia die resurrexisse, quia integrum diē naturalem, qui constat viginti quatuor horis, partem tum antecedentis diei, id est, feriæ sextæ, tum consequentis, hoc est, Dominicæ in sepulchro conditus

¶ est,

est, per synecdochen scilicet, qua figura, pars pro toto poni solet.

Est Catechif. §. Quòd verò articulo additur &c.
Et D. Thom. par. 3. quæst. 53. artic. 2.

CONCLUSIO II.

Responsiva alteri parti quæstionis.

Christus Dominus neque citius neque tardius resurgere voluit, vt simul se Deum & hominem fuisse indicaret.

Est Catechif. §. Vt enim diuinitatem suam declararet. Et D. Thom. sup. eodem articulo.

Probatnr & explicatur: Nam vt diuinitatem suam declararet, resurrectionem ad finem sæculi differre noluit. Rursus verò, vt eum verè hominem, vereque mortuum esse crederemus, non statim post mortem, sed tertia die reuixit, quod temporis spatium, ad veram mortem comprobendam satis esse videbatur.

Q V A E S T I O IX.

Quare Patres Constantinopolitanae Synodi, hanc particulam (secundùm scripturas) addiderunt symbolo, & Vnde illam desumpserunt?

CONCLUSIO I.

Ideo huic articulo addiderunt (secundùm scripturas) quod resurrectionis mysterium, sicut creditu est difficillimum, ita etiam est maximè necessarium.

Est Catechism. §. Patres Constantinopolitanae Synodi, &c.

Docet hanc Apostolus, I. ad Corinthios 15. c. his verbis; *Si Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est & fides vestra. Et si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris.*

Quare D. Augustinus, cum huius articuli fidem admiraretur, ita scripsit, in Psalm. 120. *Non magnum est credere, quia mortuus est Christus, hoc & Paganis, & Iudæis, & omnes iniqui credunt: hoc omnes credunt, quia mortuus est: fides Christianorum, resurrectio Christi est, hoc pro magno habemus, quia credimus eum resurrexisse.*

Ex quo etiam factum est, ut frequentissimè Dominus de sua resurrectione locutus sit: ac nunquam ferè de passione sua cum discipulis collocutus est, quin de resurrectione loqueretur. Quare cum dixisset, Luc. 18. *Filius hominis tradetur gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur, & postquam flagellauerint, occident eum: ad extremum addidit: Et tertia die resurget.* Et cum Iudæi ab eo peterent, ut aliquo signo & miraculo doctrinam suam comprobaret, respondit nullum aliud signum eis datum iri, quàm Ionæ Prophetæ signum: Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic futurum affirmavit Filium hominis in corde terre tribus dieb. & tribus noctibus.

Et hæc quidè quæstiones sic explicatè videbantur sufficere pro aliquali intellectu huius articuli: verum ut illius vim & præstantiã melius perspiciamus, Catechism^o aliquot alias quæstiones subiicit, quæ eodem ordine etiam à nobis explicandæ sunt.

Quare necesse fuit Christum resurgere ?

CONCLUSIO I.

Primò necesse fuit Christum resurgere, vt Dei iustitia ostenderetur, à quo maximè decebat eum extolli, qui vt illi obtemperaret depressus atque ignominia affectus fuerat.

Est Catechism. §. Quod igitur ad primum. Et D. Thom. par. 3. quæst. 53, artic. 1.

Hanc Apostolus causam attulit, cum ad Philip pens. 2. cap. inquit: *Humiliauit semetipsum vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod Deus exaltauit illum.*

CONCLUSIO II.

Præterea, vt fides nostra confirmaretur, sine qua hominis iustitia constare non potest.

Est Catechism. §. Præterea, &c. Et D. Thom. sup. eodem articulo.

Probatur & explicatur: Illud enim maximo argumento esse debet Christum, Filium Dei fuisse, quòd sua virtute à mortuis resurrexit.

CONCLUSIO III.

Deinde, ut spes nostra aleretur atque sustentaretur.

Est Cate. §. Deinde vt spes &c. Et D. Tho. sup.

Cum enim Christus resurrexit, certa spe nitimur fore, vt nos etiam resurgamus: siquidem membra capitis sui conditionem consequantur necesse est: Ita enim Apostolus argumentationem concludere videtur cum ad Corinth. 1. epist. cap. 15. & ad Thessalonicens. 1. epist. cap. 4 scribit: Et à Prin-

cipe

cipe Apostolorum Petro dictum i. epistol. cap. i.
Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam, regeravit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem.

CONCLUSIO IIII. ET VLTIMA.

Postremò, ob eam etiam rem resurrectio Christi fuit necessaria, ut salutis & Redemptionis nostræ mysterium absolueretur.

Est Catechis. §. Postremò ob eam rem. Et Diuus Thomas supra.

Christus enim morte sua nos à peccatis liberauit, resurgens verò præcipua dona nobis restituit, quæ peccando amiseramus. Quòd docet Apostolus ad Romanos cap. 4 his verbis: *Christus traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.*

QVÆSTIO XI. ET POSTREMA.

Qui sunt effectus resurrectionis Christi: siue, Quantum utilitatis adfert fidelibus Christi resurrectio?

CONCLUSIO I.

Primò, Resurrectio Christi confirmat nos in fide.

Est Catechism. §. In resurrectione enim &c.

Nam in resurrectione Deum esse immortalem, plenum gloria, mortis & diaboli victorem agnoscimus: quod de Iesu Christo sine vlla dubitatione credendum & confitendum est.

DEinde Christi resurrectio nobis etiam resurrectio-
nem corporum nostrorum parit, tum quia eius my-
sterij efficiens causa est, tum quia ad domini exemplum
resurgere omnes debeamus.

Est Catechif. §. Deinde Christi resurrectio, &c.
Et D. Thom. par. 3. quæst. 56. artic. 1.

Nam quod ad resurrectionem corporis atti-
net, Apostolus ita testatur. 1. Corinth. 15. *Per ho-
minem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.*
Quæcunque enim Deus in redemptionis nostræ
mysterio egit, ad omnia Christi humanitate, tan-
quam efficienti instrumento usus est. Quare eius
resurrectio instrumentum quoddam fuit ad resur-
rectionem nostram efficiendam.

Exemplar etiam dici potest, quoniam Christi
Domini resurrectio omnium est perfectissima: ac
quemadmodum Christi corpus resurgens ad im-
mortalem gloriam immutatum est; Ita nostra
etiam corpora, quæ prius imbecilla & mortalia
fuerant, gloria & immortalitate ornata restituen-
tur. Vt Apostolus docet, ad Philippenf. cap. 3, *Sal-
uatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Chri-
stum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configu-
raturum corpori claritatis suæ.*

Hoc etiam de anima in peccatis mortua dici
potest: Cui quo pacto Christi resurrectio exem-
plar proponatur, idem Apostolus ijs verbis osten-
dit, ad Roman. 6. *Quomodo Christus surrexit à mor-
tuis per gloriam Patris: ita & nos in nouitate uitæ am-
bulemus; si enim complantati facti sumus similitudini*
mortis

mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Et paucis interlectis inquit: Scientes quòd Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Quòd enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quòd autem viuit, Viuit Deo: Ita & vos existimate vos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo Iesu.

Vnum hoc loco obseruandum, quòd Apostoli verba non solùm demonstrant, Christi resurrectionem & resurrectinis exemplum nobis proponi, verumetiam resurgendi virtutem nobis præbere, viresque & Spiritum largiri, quò in sanctitate & iustitia permaneamus, ac Dei præcepta seruemus, declarant. Nam quemadmodum ex eius morte non solùm peccatis moriendi exemplum capimus, sed virtutem etiam haurimus qua peccatis moriamur: Ita eius resurrectio ad iustitiam consequendam nobis vires affert, vt deinde piè & sanctè Deum colentes in nouitate vitæ ambulemus, ad quam resurgimus. Hoc enim maxime resurrectione sua Dominus effecit, vt qui antea vnà cum illo peccatis & huic sæculo mortui eramus, cum illo etiam ad nouam vitæ institutionem & disciplinam resurgeremus.

M O N I T I O.

Duo à Christi resurrectione exempla petere debemus. Vnum est, vt postquam peccati maculas eluimus, nouum vitæ genus instituamus, in quo morum integritas, innocentia, sanctitas, modestia, iustitia, beneficentia, humilitas eluceant. Al-

terū est, vt in eo vitæ instituto ita perseueremus, vt adiuuante Domino, à iustitiæ via, quam semel ingressi fuerimus, non excidamus.

DIFFICULTAS VNICA.

Quæ sunt signa nostræ resurrectionis Spiritualis?

Huius resurrectionis quæ potissimum signa obseruanda sint, Apostolus ad Coloss. 3. cap. nos admonet.

Nam cum inquit: *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite, vbi Christus est in dextera Dei sedens*; planè ostendit eos, qui vitam, honores, otium, diuitias ibi maximè vbi Christus est, habere cupiunt, verè cum Christo surrexisse.

Cum verò addit: *Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram*, alteram etiam hanc veluti notam apposuit, qua perspicere possimus num verè cum Christo surreximus. Vt enim corporis affectionem, & valetudinem gustus indicare solet: ita si quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque iusta, quæcumque sancta alicui sapiant, isque cœlestium rerum iucunditatem

intimo mentis sensu percipiat, hoc ma-

ximo argumento esse potest eum,

qui ita affectus sit, ad nouam

& spiritualē vitam vnā

cum Christo Iesu

surrexisse.

CAPITIS SEXTI

ELVCIDATIO.

DE SEXTO SYMBOLI ARTICULO.

Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram
Dei Patris omnipotentis.

RIVS QVAM Articulus explanetur,
vnum cum Catechismo obseruandum
est?

Pastores & Catechistas debere magno studio hoc mysterium explicare, curareq; vt fideles illud non solùm fide & mente percipiant, sed quoad eius fieri poterit, iuuante Domino, factis etiam, & vita exprimere studeant; vt triumphum Christi in cœlum ascendentis summa lætitia & gaudio celebrare possint; ad hoc eos hortatur Daud Propheta, cùm beatã & gloriosam Domini ascensionem spiritu Dei plenus contempleretur, Psalm. 16. his verbis: *Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis: Ascendit Deus in iubilatione.*

QVÆSTIO I.

Quæ est sententia prioris partis articuli,
Ascendit ad cœlos?

CONCLUSIO VNICA.

Sine vlla dubitatione credimus, & confitemur Christum, perfecto iam & absoluto Redemptionis nostrę mysterio, vt homo est, in cœlum corpore & anima ascendisse.

Est

Est Catech. §. De Christo enim Iesu, &c. Et colligitur ex D. Thom. p. 3. tota q. 57.

Dicitur in conclusione (*ut homo est*) Nam ut Deus est, nunquam à cœlo abfuit, ut qui diuinitate sua loca omnia compleat.

Q V Æ S T I O I I.

An Christus ascenderit in cœlum sua virtute, an aliena?

CONCLUSIO VNICA.

Christus non solum ut Deus sua præpotenti diuinitatis virtute in cœlos ascēdit, sed etiā ut homo est.

Est Catech. §. Ascēdisse autem eum sua virtute. Et D. Thom. sup. art. 3.

Ratio Posterioris partis est. Quamuis enim naturali vi id fieri nō potuerit, tamē virtus illa qua beata anima prædita erat, corpus ut libuit mouere potuit: Corpus verò quod iam gloriam adeptū erat, mouentis animæ imperio facilè parebit.

Ex quo colligitur aliter Christum in cœlū ascēdisse quàm Elias, 4. Reg. 2. qui igneo curru in cœlum euectus est: vel Abacuch Propheta, Daniel 14. vel Philippus diaconus, Actuum 8. c. qui diuina virtute per aerem delati longinqua terrarum spacia permearunt.

Q V Æ S T I O I I I.

Quis est sensus alterius partis articuli: Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis?

CON-

CONCLUSIO VNICA.

Credimus & confitemur Christum vt hominem, præ cæteris omnibus hominibus gloriam adeptum esse.

Est Catech. §. Eandem rem ad cœlestia etiam transferentes, &c.

Colligitur ex D. Thom. p. 3. tota q. 58. & explicatur sequenti quæstione.

Q V A E S T I O III.

An Deus Pater habeat dexteram: Et, quid est Christum sedere ad dexteram Dei Patris?

CONCLUSIO I.

Deus Pater propriè loquendo non habet dexteram, tamen impropriè per tropum, idest, verbi mutationem, illi non malè dextera tribuitur.

Est Cate. §. Quo loco tropū. Et D. Tho. sup. ar. 1.

Prior conclusionis pars est clara. Cum enim Deus spiritus sit, nihil in eo corporeum cogitari potest.

Posterior probatur: Nam sicut in humanis rebus maiorem illi honorem tribui existimamus qui ad dexteram collocatus est: ita eandem rem ad nostram intelligentiam accommodantes, & ad cœlestia transferentes, ad explicandam Christi gloriam, quam vt homo præ cæteris omnibus adeptus est, eum in Patris dextera sedere rectè dicimus & confitemur.

CON-

Cum dicimus Christum sedere ad dexteram Patris, sedere, tunc non situm aut figuram corporis significat, sed eam regiam, summamque, potestatis ac gloriæ firmam & stabilem possessionem, quam à Patre accepit, declarat.

Est Catech. §. Sedere autem hoc loco. Et D. Tho. sup. art. 1.

Explicabat hanc Apostolus, ad Ephes. 1. c. his verbis: *Suscitans Christum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus, supra omnem potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro: Et ut dicit Psalmista Psalm. 8. Omnia subiecit sub pedibus eius.*

DIFFICULTAS VNICA.

An sedere ad dexteram Patris sit proprium Christi?

Ex verbis Apostoli iam allegatis apparet hanc gloriam, adeo propriam & singularem Domini esse, ut cuius alij creatæ naturæ conuenire non possit.

Confirmat hoc ipsum idem Apostolus, ad Hæbreos 1. c. his verbis: *Ad quem autem Angelorum dixit aliquando, Sede à dextris meis?*

Explicat D. Thom. p. 3. q. 58. art. 1.

Et hæc quidem quæstiones sic explicatæ videbantur sufficere pro intellectu qualicumque huius articuli: verum ut mysteriorum Ascensionis & sessionis Christi ad dexteram Dei Patris, præstantia & maiestas plenius intelligatur; Catechismus vterius subiicit aliquot alias quæstiones ex historia Ascensionis Christi Domini Actuum 1. c.

desumptas, quæ ideo à nobis etiam explicandæ veniunt.

QVÆSTIO V.

Mysterium Ascensionis Christi in quibus præstat reliquis eius mysterijs?

CONCLUSIO I.

Mysterium Ascensionis Christi Domini in eo primū videtur reliqua Redemptionis nostræ mysteria superare, quod cætera omnia mysteria ad Ascensionem tanquam ad finem referuntur, in eoq; omnium perfectio & absolutio continetur.

Est Catech. §. In cuius explicatione illud, &c.

Probatur & explicatur: Nam vt ab incarnatione Domini omnia religionis nostræ mysteria initium habent: ita Ascensione eius peregrinatio concluditur.

CONCLUSIO II.

Præterea, hoc mysterium in eo alijs præstat, quod alia symboli capita, quæ ad Christum Dominum pertinent, summam eius humilitatem & contemptionem ostendunt, Neque enim abiectius aut humilius quicquam cogitari potest, quàm quod Filius Dei pro nobis humanam naturam & imbecillitatem assumpserit, pati q; & mori voluerit: at verò, quod tum superiori articulo à mortuis resurrexisset, nunc verò in cælum ascendisset, & ad dexteram Dei Patris sedere confitemur, nihil ad eius summam gloriã, diuinãq; maiestatem declarandam magnificentius dici, aut admirabilius potest.

Est Catec. §. Præterea alia symboli capita: Neque eget maiori explicatione.

Quare Christus ascendit ad cœlos, nec
in terra regnum suum constituere
voluit?

ANte resolutionem, notandum Catechismum
quam diligentissimè hanc quæstionem pro-
sequi à §. Accuratè dicendum est, D. Thomam.
p. 3. q. 57. art. 6. Quibus locis plurimas huius rei
causas recensent, quæ sic distingui posse viden-
tur, vt quædam sumantur ex parte ipsius Christi
ascendentis, quædam ex parte nostri.

Hoc prænotato, his conclusionibus responden-
dum est.

CONCLUSIO I.

Primùm Christus ascendit ad cœlos, propterea quod
eius corpori, quod immortalitatis gloria in resur-
rectione donatum fuerat, non terrena huius & obscu-
ræ habitationis locus, sed altissimum & splendidissi-
mum cœli domicilium conueniret.

Est Catech. §. Primùm. n. ascendit. Et D. Th. sup.

CONCLUSIO II.

Secundò ascendit non solùm vt eius gloria & regni
solum potiretur, quod sanguine meruerat, verum-
etiam vt ea quæ ad salutem nostram pertinent, curaret.

Est Catech. §. Nec verò solùm. Et D. Thom. sup.

CONCLUSIO III.

Deinde ascendit Christus, vt regnum suum non es-
se ex hoc mundo re ipsa comprobaret.

Est Cathec. §. Deinde vt regnum suum, &c.

Ex-

Explicatur: Nam huius mundi regna terrena & fluxa sunt, magnisque opibus & carnis potentia nituntur; Christi verò regnum non terrenum, quale Iudæi expectabant, sed spirituale & æternum: itemque eius opes & diuitias spirituales esse ipse ostendit, cum suam sedem in cælis collocauit. In quo quidem regno illi ditiores, & omnium bonorum copia affluentiores existimandi sunt, qui ea que Dei sunt diligentius quærunt: Nam & Sanctus Iacobus testatur, c. 2. Deum elegisse pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se.

CONCLUSIO IIII.

Praterea Christus Dominus ad cælos ascendere voluit, ut nos eum ascendentem mente & desiderio prosequeremur.

Est Cathec. §. Sed illud etiam Dñs noster, &c. Nam quemadmodum morte & resurrectione sua moriendi, & resurgendi spiritu exemplum nobis reliquerat; ita ascensu nos docet atque instruit, ut in terris positi, in cælum nos cogitatione conferamus, confitentes nos peregrinos, & hospites esse super terram, ac patriam inquirentes, ciues esse sanctorum, & domesticos Dei: *Nostra enim, ut idem inquit Apostolus, ad Philipp. 3. conuersatio in cælis est.*

CONCLUSIO V.

Ascendit etiam ad cælos, ut inde mitteret dona hominibus.

Est Catec. §. Iam verò vim & magnitudinē, &c. Hanc rationem diuinus David Apostolo interpret-

interprete, ad Eph. 4. multò ante cecinerat illis verbis, *Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus*: Nam decimo die Spiritum Sanctum dedit, cuius virtute atque vbertate compleuit præsentem illam fidelium multitudinem, & verè tum magnifica illa promissa perfoluit. Iohan. 16. cap. *Expedit vobis vt ego vadam: si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos: si autem abiero mittam eum ad vos.*

CONCLUSIO VI.

Ascendit etiam in cælum, ex Apostoli sententia, ad Hebræos 2. c. vt appareat nunc vultui Dei pro nobis, & apud Patrem aduocati officio fungatur.

Est Catech. §. Ascendit etiam in cælum, & c. Et D. Thom. sup. art. 6.

Hanc rationem habet, D. Iohānes 2. epistolæ 2. c. cum ait: *Filioli mei hæc scribo vobis vt non peccetis, sed et si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.*

MONITIO.

Hic obiter monendum est cum catechismo, nihil esse vnde fideles maiorem lætitiā, & animi iucunditatem capere debeant, quàm Iesum Christum patronum causæ, ac deprecatores salutis nostræ constitutum esse, cuius sit apud æternum Patrem summa gratia & auctoritas.

CONCLUSIO VII.

Ascendit insuper in cælum, vt prepararet nobis locum, quod etiam se facturum promiserat, atque hæc omnium nostrum nomine, caput ipse Iesus Christus

Stus venit in celestis gloria possessionem

Est Catech. §. Parauit denique nobis locum.

Et D. Thom. sup.

Explicatur: Nam in cælum abiens, portas, quæ Adami peccato interclusæ fuerant, patefecit, nobisque viam muniuit, quâ ad celestem beatitudinem perueniremus: quemadmodum ipse in cœna discipulis futurum prædixerat. Quod quidem vt rei etiam euentu aperte comprobaret; piorum animas, quas ab inferis eripuerat, secum in æternæ beatitudinis domicilium introduxit.

CONCLUSIO VIII.

D*enique ascendit Christus, vt fidei nostræ merito cumulus maximus accederet.*

Est Catechif. §. Primùm enim fidei nostræ.

Et D. Thom. sup.

Probatur: Nam fides earum rerum est, quæ sub aspectum non cadunt, atque ab hominum ratione ac intelligentia remotæ sunt. Quare si Dominus à nobis non discessisset, fidei nostræ meritum minueretur, si quidem à Christo Domino beati prædicantur, qui non viderunt & crediderunt.

Iohann. 20.

CONCLUSIO IX.

P*raterea Christi in cælum ascensus ad confirmandam spem in cordibus nostris, magnum momentum habet.*

Est Catechif. §. Præterea Christi. Et D. Thom. sup.

Nam quoniam Christum hominem in cælum ascendisse, & humanam naturam in dextera Dei

Patris collocasse credimus, magna in spe sumus, fore ut nos etiam, eius membra, illuc ascendamus, atque ibi cum capite nostro coniungamur: quod ipse Dominus his verbis testatus est. Io. 17. *Pater quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum.*

CONCLUSIO X.

D Einde hoc quoque vel maximum beneficium consecuti sumus, quod amorem nostrum ad cælum rapuit, ac diuino spiritu inflammavit.

Est Catech. §. Deinde hoc quoque, &c.

Et D. Thom. sup.

Probat: Nam verissimè dictum est, Matt. 6. c. *Ibi cor nostrum esse, ubi thesaurus noster est.*

Et confirmatur multipliciter; Primò, Nam profectò si Christus Dominus in terris versaretur, omnis nostra cogitatio in ipso hominis aspectu & consuetudine defixa esset, & illum dumtaxat hominem spectarem, qui nos tantis beneficijs afficeret, eumque terrena quadam beneuolentia persequeremur; verùm in cælum ascendens, amorem nostrum spiritualem reddidit, effecitque ut quem absentem nunc cogitamus, eum ut Deum veneremur ac diligamus.

Confirmatur secundò exemplo Apostolorum, quibus dum præsens adfuit Dominus, humano fere sensu de illo iudicare videbantur.

Tertiò confirmatur ipsius Christi testimonio, Iohannis 16. ubi ait: *Expedit vobis ut ego vadam, si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos; quia videlicet imperfectus ille amor, quo Christum*

Iesum diligebāt, diuino amore perficiendus erat, idque Spiritus sancti aduentu.

CONCLUSIO XI.

Ascendit etiam Christus, vt in terris domum suam, hoc est Ecclesiam, amplificaret, quæ Spiritus sancti virtute & ductu gubernaretur.

Est Catech. §. Accedit etiam, &c.

Nam Christus Ecclesiam suam corporaliter relinquens, in terris loco sui Pastorem & suum Antistitem Petrum Apostolorum Principē reliquit: tum verò dedit quosdā quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores: atque ita ad dexteram Patris sedens, alijs atque alijs diuersa dona semper impertitur. Nam testatur Apostolus, ad Ephes. 4. vnicuique nostrum datam esse gratiā secundum mensuram donationis Christi.

CONCLUSIO XII. ET POSTREMA.

Ad extremum, Christus ascendit ad cælos, vt diuinam virtutem, qua ad cælos tandem ascendemus, nobis largiretur.

Est Catech. §. Ad extremum verò, &c.

Nam quod antea de mortis & resurrectionis mysterio docuimus, idem etiam de ascensu fidelibus cogitandum est. Quamuis enim Christi passioni salutem, & redemptionē nostrā debeamus, qui merito suo aditum iustis ad cælum aperuit: tamen eius ascēsus non solū veluti exēplar nobis propositum est, quò altè spectare, & Spiritu in cælum ascendere discamus: sed diuinam etiam virtutem, qua id efficere possumus, largitus est.

CAPITIS SEPTIMI ELUCIDATIO.

DE SEPTIMO SYMBOLI ARTICULO.

Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

ANTE explicationem huius articuli vn̄ cum Catechismo notandum est, articulum presentem bono ordine subsequi præcedentes: Nam cum tria sint Domini nostri Iesu Christi ad suam Ecclesiam decorandam & illustrandam insignia officia & munera, redemptionis, patrociniij & iudicij: postquam superioribus articulis ab eo genus humanum passione & morte redemptum esse, ascensu etiam in cælum nostram causam & patrocinium in perpetuum suscepisse doctum est, bono ordine sequitur vt eius iudicium hoc articulo declaratur.

QVÆSTIO I.

Quis est sensus huius articuli?

CONCLUSIO VNICA.

Huius articuli ea vis est & ratio, summo illo die Christum Dominum de vniuerso hominum genere iudicaturum esse.

Est Catech. §. cuius articuli ea vis est, &c. & colligi potest, ex D. Thom. p. 3. tota q. 59.

Porro cū in paucis huius articuli verbis multa & magna reclusa sint mysteria, illa cum Catechismo aliquot quæstionibus aperienda & explicanda sunt.

Q V AESTIO II.

Quot sunt Christi aduentus: Et quo in super nomine aduentus Christi ad iudiciū appellatur in scripturis sacris?

CONCLUSIO I.

Sacrę literę duos filij Dei aduentus esse testantur: Alterū, cū salutis nostrę causā carnem assumpsit, & homo in virginis aluo effectus est: Alterum cū in consummatione sæculi ad iudicādos oēs homines veniet.

Est Catech. §. Sacrę enim literę. Et D. Thom. in addit. q. 90. art.

CONCLUSIO II. RESPONSIVA

alteri parti quæstionis.

Aduentus Christi ad iudicium in sacris literis appellatur, Dies Domini.

Est Catech. §. Hic aduentus in sacris literis, &c. Ita enim appellat D. Petrus 2. epistolę 3. c. & de hoc Apostolus 1. ad Thessal. 5. c. ita ait, *Dies Domini sicut fur in nocte ita veniet*: Et saluator ipse, Matthæi. 24. *De die autem illa & hora nemo scit.*

Q V AESTIO III.

An possit probari ex sacris scripturis futurum iudicium? Et quotuplex est iudicium?

Iudicium futurum euidenter probat illa auctoritas Apostoli 2. ad Corinth. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum.

Est Catech. §. Ac de summo iudicio.

Potest & alijs sacrae scripturae auctoritatibus facile probari: Plena enim est sacra scriptura testimoniorum, quae passim Parochis occurrent, ad rem non solum comprobendam, sed etiam oculis subiiciendam: ut quemadmodum à mundi initio dies ille Domini, quo humanam carnem ille induit, omnibus optatissimus semper fuit, quod in eo mysterio liberationis suae spem positam haberent: Ita deinceps post filij Dei mortem, & ascensum in caelum, alterum diem Domini vehementissimo studio desideremus, expectantes beatam spem, & aduentum gloriae magni Dei.

CONCLUSIO II. RESPONSIVA alteri parti quaestionis.

Duplex est iudicium: vnum priuatum, aliud generale.

Est Catech. §. Sed duo tempora. Et D. Thom. p. 3. q. 59. art. 5.

Priuatum vocatur illud, quod fit cum unusquisque nostrum migrat à vita: Nam statim ad Dei tribunal sistitur, ibique de omnibus iustissima quaestio habetur, quaecumque aut egerit, aut dixerit, aut cogitarit vnquam.

Generale appellatur, cum vno die, atque vno
in

in loco omnes simul homines ad tribunal iudicis stabunt, vt omnibus omnium sæculorum hominibus inspectantibus & audiētibus, singuli quid de ipsis decretum & iudicatum fuerit cognoscant.

Hic obiter notandum cum Catechismo istam publicam inspectionem & auditionem iudicij generalis impijs & scelestis futuram non minimam pœnarum & suppliciorum partem, sicut contra pijs & iustis, premiorum.

DIFFICULTAS VNICA PERMANIMI momenti.

Cur præter priuatum iudicium de singulis, alterum etiam iudicium generale de vniuersis hominibus exerceri debet?

Primò, quia cum vel ipsis hominibus mortuis interdum superstites sint filij, parentum imitatores, reliqui sint liberi, discipuli exemplorum, orationum, actionum amatores ac propugnatores, quibus rebus ipsorum mortuorum præmia, & pœnas augeri necesse est: cum hæc vel vtilitas, vel calamitas ad plurimos pertinens nos prius finem habitura sit, quam extremus veniat mundo dies: æquum erat de vniuersa hac rectè, aut perperam factorum, dictorumq; ratione perfectam quæstionē haberi: quod fieri non poterat, nisi facto communi omnium hominum iudicio.

MONITIO.

Accedit, quòd cum piorum fama sæpè lædatur, impij verò innocentia laude commendentur, diuinæ iustitiæ ratio postulat, vt pij ereptam iniuria

apud homines existimationem in publico vniuer-
 forum hominum conuentu, & iudicio recupe-
 rent.

Deinde boni & mali homines, quæcunque in vi-
 ta egerunt, cum non sine corporibus egerint: om-
 nino sequitur, vt benè facta, siue malè facta ad cor-
 pora etiam pertineant, quæ actionum ipsarum in-
 strumentum fuerunt. Maximè igitur conueniebat,
 corporibus vnà cum eorum animis debita æter-
 næ gloriæ præmia, aut supplicia impertiri: quod
 quidem neque sine omnium hominum resur-
 rectione, neque sine generali iudicio fieri po-
 terat.

Insuper quoniam in aduersis & secundis homi-
 num rebus, quæ promiscuè nonnunquam bonis
 & malis eueniunt, probandum erat, non nihil
 infinita Dei sapientia & iustitia geri, ac guber-
 nari, par fuit non solum bonis præmia, improbis
 supplicia in futuro sæculo constitui, verum etiam
 publico ac generali iudicio decerni: quò omni-
 bus notiora & illustriora fierent, atque vt Deo
 iustitiæ & prouidentia laus ab hominibus tri-
 bueretur, pro iniusta illa querela, qua sancti etiã
 viri deplorare interdum vt homines solebant,
 cum improbos valentes opibus, & honoribus
 florentes animaduertent. Nam Propheta,
 Psalm. 72. *Mei, inquit, penè moti sunt pedes, penè effu-
 si sunt gressus mei, quia zelauit super iniquos, pacem pec-
 catorum videns.* Et paulò post: *Ecce ipsi peccatores,
 & abundantes in sæculo, obtinuerunt diuitias: & di-
 xit. Ego sine causa iustificauit cor meum, & laui inter inno-*

tentes manus meas, & fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis: Atque hæc frequens querela multorum fuit. Ergo necesse erat, vt generale iudiciũ exerceretur, nè fortè homines dicerèt, Deum circa cardines cœli perambulantem non curare terrena.

Præterea proposito iudicio pios recreari, impios terreri oportebat, vt cognita Dei iustitia, illi nè deficerent, hi à malis æterni supplicij metu atque expectatione reuocarentur. Ideo tam sedulo Dominus & Saluator noster, cùm de extremo die loqueretur, declarauit futurum aliquando generale iudiciũ: signumq; aduentantis eius temporis descripsit, vt, cùm, illa viderimus, finem sæculi prope esse intelligamus; ac deinde in cœlum ascendens Angelos misit, qui Apostolos eius absentia mœrentes, his verbis consolarentur, Act. 1. *Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlum, sic ueniet quemadmodum uidistis eum euntem in cœlum.*

Confule D. Thomam locis supra allegatis.

Q U Æ S T I O I I I I .

Secundùm quam naturam conuenit Christo Domino iudicare genus humanum?

CONCLUSIO VNICA.

Christo domino non solùm ut Deo, sed etiã ut homini hoc iudicium datum esse, sacra literę declarant.

Est Catechism. §. Verùm Christo Domino. Et D. Thom. sup. art. 1. & 2.

Quòd

Quòd iudicaturus sit vt Deus manifestum est: Potestas enim iudicandi illi cum alijs sanctæ Trinitatis personis est communis.

Quòd autem vt homo iudicaturus sit mundum, Domini testimonio confirmatur, qui inquit, Iohan. 5. *Sicut habet Pater vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso, & c. & potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est.*

DIFFICULTAS I.

Cùm potestas mundum iudicandi sit communis tribus in Trinitate personis, quare præcipuè & speciatim attribuitur filio etiam vt Deo?

Quia à sapientia sumitur forma & ratio iudicij: Sapientia autem attribuitur filio, sicut ante docuimus, cum ageremus de attributis diuinarum personarum.

DIFFICULTAS II.

Decuitne etiam vt Christus Dominus in quantum homo hoc iudicium exerceret?

Decuit maximè à Christo Domino vt homine hoc iudicium exerceri.

Primò, vt, cum de hominibus decernendum esset, illi corporeis oculis iudicem videre, & auribus sententiæ, quæ proferebatur, audire possent, & omnino iudicium illud sensibus percipere.

Præterea, æquissimum erat, vt homo ille qui iniquis hominum sententijs cõdemnatus fuerat, omnium deinde iudex sedere ab omnibus conspiceretur. Quamobrem Apostolorum Princeps, cum in Cornelij domo summa christianæ religionis capita exposuisset, docuissetque Christum à Iudæis

in ligno suspensum, atque occisum, tertia verò die ad vitam resurrexisset, subiunxit, Act. 10. *Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo Iudex viuorum & mortuorum.* Est etiam doctrina D. Thom. sup. art. 2.

QVÆSTIO V.

Quæ sunt præcipua signa generale iudicium antecessura?

CONCLUSIO VNICA.

Tria hæc præcipua signa iudicium antecessura esse sacra litera declarant, prædicationem Euanglij per vniuersum orbem, discessionem, & Antichristum.

Est Catechism. §. Tria hæc præcipua. &c.

Sic enim inquit Christus Dominus, Matth. 28. *Prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio.* Et Apostolus 2. ad Thessal. 2. nos admonet nè ab aliquo seducamur, quasi instet dies Domini, quoniam nisi venerit discessio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati, iudicium non fiet.

QVÆSTIO VI.

An possit forma & ratio extremi iudicij ex sacris literis colligi & agnosci?

CONCLUSIO VNICA.

Quæ iudicij forma & ratio futura sit, ex Danielis oraculis, tum ex sanctorum Euangeliorum & Apostoli doctrina facile est colligere.

Est Catechism. §. Quæ autem iudicij forma.

Colligimus enim ex sacris Euāgelij ipsam sententiam

tentiam Iudicis, quæ maximè ad formam & rationem iudicij pertinet; De qua cum Catechismo ali quâto diligentius peculiari quæstione agendum est.

Q V Æ S T I O VII.

Quæ erit sententia definitiua Christi Iudicis?

CONCLUSIO I.

Christus Saluator noster lætis oculis pios à dextra stantes intuens, ita de illis iudicium summa cum benignitate pronuntiabit: *Matth. cap. 25. Venite benedicti Patris mei, possidete regnum quod paratum est uobis à constitutione mundi.*

Est Catechif. §. Christus enim Saluator.

Quòd hæc sententia sit conuenientissima, patet duobus modis;

Primo, ex collatione cum sententia & damnatione impiorum, de qua statim dicemus.

Deinde ex ipsis sententiæ verbis, quibus præmia iustorum, totusque eorum futurus status describuntur.

Probatum & explicatum: Nam ex his intelligimus pios & iustos homines à laboribus ad quietem, à lachrymarum valle ad summum gaudium, à miserijs ad perpetuam beatitudinem, quam illi charitatis officijs promeriti sunt, vocari.

CONCLUSIO II.

Deinde ad eos, qui à sinistra stabunt conuersus, suam iustitiam in eos effundet, his uerbis, *Mat. 25. Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius.*

Est Catechif. §. Deinde ad eos, &c.

Quòd hæc quoque impiorum sententia fit conueniētiffima, patet ex intellectu fingulorum verborum, quibus illorum pœnæ totusque futurus inſœliciffimus ſtatus clarè depingitur.

Prioribus enim illis verbis: *Discedite à me*, maxima pœna ſignificatur, qua impij plectendi erūt, cum à Dei aſpectu quàm longiſſimè eijcientur: ne quæ vlla ſpes eos conſolari poterit, fore aliquando, vt tanto bono perfruantur. Atque hæc quidem à Theologis *pœna damni* appellata eſt, quòd ſcilicet impij apud inferos diuinæ viſionis luce perpetuò carituri ſint.

Quod verò additur, *Maledicti*, mirum in modum auget illorum miſeriam & calamitatem. Si enim, cum à diuina præſentia expellendi eſſent, aliqua ſaltem benedictione digni haberētur, hoc profectò magno eis ſolatio eſſe potuiſſet. At quoniam nihil huiusmodi ipsis expectādum eſt, quod calamitatem leuiorem faciat, iure optimo cum expellentur, diuina iuſtitia eos omni maledictione perſequetur.

Sequitur deinde, *In ignem æternum*: quod quidem alterum pœnarum genus, *pœnam ſenſus* Theologi vocarūt, propterea quòd ſenſu corporis percipiatur, vt in verberibus & flagellis, aliove grauiore ſuppliciorum genere: Inter quæ dubitari non poteſt, ignis tormenta ſummum doloris ſenſum efficere; Cui malo cū accedat, vt perpetuum tempus duraturum ſit, ex eo oſtenditur damnatorum pœnam omnibus ſupplicijs cumulandā eſſe.

Hoc

Hoc idem declarant verba illa, quæ in extrema sententiæ parte posita sunt: *Qui paratus est diabolo & angelis eius*: Cùm enim ita comparatum sit, vt omnes molestias lenius feramus, si calamitatis nostræ socium aliquem & consortem habeamus, cuius prudentia atque humanitate aliqua ex parte iuuari possimus: quæ erit tandem damnatorum miseria, quibus in tantis ærumnis à perditissimo rum dæmonum societate diuelli nūquam licebit?

DIFFICULTAS VNICA.

Unde maximè demonstrari potest, iustitia & æquitas huiusmodi sententiarum?

Christus Saluator noster demonstrat illam ex operibus misericordiæ, vel præstitis per pios homines, vel non præstitis per impios, quando dicit: *Matth. 25. Venite benedicti, & c. Esuriui enim & dedistis mihi manducare: Sitiui & dedistis mihi bibere: hospes eram & collegistis me, & c.*

Documenta spiritualia.

Ex omnibus antedictis Catechismus suo more infert duo documenta spiritualia;

Primum, fideles omnes, qui extremum iudicij diem credunt, debere illum sæpè meditari & memoria repetere, propter plurimas & maximas vtilitates, quas huiusmodi meditatio secum adfert, & præcipuè has duas.

Primò nos a peccatis absterret: quod testatur Ecclesiasticus cap. 7. his verbis: *In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.*

Et

Et confirmatur: Nam profectò quis adeo præceps in scelera feretur, quem illa cogitatio ad pietatis studium non reuocet, fore aliquando vt ei apud iustissimum Iudicem, omnium non solum factorum, dictorumq; sed occultissimarum etiam cogitationum ratio reddenda, & pro meritis pœna persoluenda sit.

Secundò iustos ad colendam iustitiam incitat, & in omnibus huius vitæ calamitatibus maximè consolatur.

Explicatur: Nam cùm iustus in summa egestate, vel infamia, vel etiam in medijs cruciatibus cõstitutus animum ad eum diem refert, quo post ærumnosæ huius vitæ certamina, victor, vniuersis hominibus audientibus, declarabitur, & diuinis, atque illis quidem æternis honoribus in cœlestem patriam receptus afficietur, necesse est profectò vt ad perseuerandum in via iustitiæ magis ac magis animetur, ac summa consolatione & lætitiâ efferatur.

Alterum Pastores, & Catechistas debere hortari fideles, vt optimè viuendi rationem comparerent, & ad omne pietatis studium se exercent, quò possint aduentantem magnum illum diem Domini maiore cum securitate animi expectare, atque adeo, vt filios decet, cum summa cupiditate experere.

Et hæc quoque pro explicatione septimi articuli sufficiunt.

CAPITIS OCTAVI
ELVCIDATIO.

DE OCTAVO SYMBOLI ARTICULO.

Credo in Spiritum sanctum.

Initio explanationis huius articuli tria cum Catechismo notanda sunt; Primum, articulum de Spiritu sancto optimo ordine præcedentes subsequi: Nam illi proposuerunt nobis credenda, quæ pertinebant ad primam & secundam Diuinæ naturæ personam; hic verò proponit illa, quæ pertinent ad tertiam.

Secundum, Christianos omnes teneri ad distinctionem huius articuli, quæ est de Spiritu sancto, notitiam. Quod satis apertè significauit Apostolus Actuum cap. 19. qui cum ab Ephesijs quæsiuisset, an Spiritum sanctum accepissent, & illi ne si Spiritus sanctus quidem esset, respondissent, statim rogauit; In quo ergo baptizati estis? Quibus verbis proculdubio significare voluit distinctionem & explicitam huius articuli notitiam omnibus fidelibus ad salutem esse necessariam.

Postremum, cognitionem huius articuli multum valere ad humilitatem & modestiam in nobis generandam: Nam qui attentè secum cogitat, quod hic articulus docet, nimirum se quicquid habet, Spiritus sancti munere & beneficio consecutum esse, statim de se ipso modestius & humil-

lius sentiet, & in Dei præsidio omnem spem ponere incipiet, qui est primus gradus homini christiano ad veram sapientiam & foelicitatem.

QVÆSTIO I.

An nomen Spiritus sancti sit proprium
tertiæ in diuinitate personæ?

CONCLUSIO I.

Nomen Spiritus sancti generaliter loquendo non est nomen proprium, sed commune, non solum toti Trinitati, sed creaturis.

Est Catec. §. Nam cum illud æquè de patre, &c. Et D. Thom. par. 1. quæst. 36. artic. 1.

Ratio est euidens: Illud enim æquè de patre & filio rectissimè dicitur: vterque enim Spiritus est, & sanctus, siquidem Deum Spiritum esse confitemur: Deinde hac voce, Angeli etiam & piorum animæ significantur.

CONCLUSIO II.

In hoc articulo Spiritus sancti nomine tertia Trinitatis persona propriè significatur: quomodo in sacris literis tum veteris nonnunquam, tum noui testamenti frequenter accipitur.

Est Catechif. §. Quare docendum est in hoc articulo. Et D. Thom. sup.

Sic enim precatur Dauid, Psalm. 50. *Et Spiritum sanctum ne auferas à me.* Et libro Sapientiæ cap. 9. legimus: *Sensum tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum sanctum tuum de altissimis?* Et alibi Eccles. 1. *ipse creauit illam in Spiritu sancto.*

In nouo verò Testamento, Matth. cap. 28. iubemur baptizari: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Tum verò à Sancto Iohanne capit. 1. ad Christum mittimur, qui nos in Spiritu sancto baptizet: ac plurimis præterea alijs in locis ea vox legentibus occurret.

DIFFICULTAS I.

Quare tertiæ personæ minus est attributum proprium nomen, quàm primæ & secundæ.

Secunda persona ideo proprium nomen habet, & Filius dicitur, quia eius æternus à Patre ortus propriè generatio vocatur, vt in superioribus articulis explicatum est. Vt igitur ortus ille generationis nomine significatur: ita personam quæ emanat, propriè Filium appellamus, & à qua emanat, Patrem. Nunc cum tertiæ personæ deductioni proprium nomen impositum non sit, sed spiratio & processio appelletur, sequitur vt etiam persona quæ producit, suo nomine careat.

Nullum autem proprium nomen eius emanatio habet, propterea quòd nomina, quæ Deo tribuuntur, à rebus creatis mutuari cogimur: in quibus quoniam nullam aliã naturæ & essentiæ communicandæ rationem, quàm generandi virtute agnoscimus, ob eam causam fit, vt rationem, qua se ipsum totum Deus vi amoris communicat, proprio vocabulo exprimere non possimus. Quare communi Spiritus sancti nomine tertia persona appellata est.

Est etiam doctrina D. Thom. par. 1. quæstio. 36. artic. 10.

*An conuenienter nomen Spiritus sancti attribuat
tertiæ in Trinitate personæ.*

Dicendum rectè attribui: Nam spiritualement vitã
in nos effundit, ac sine eius sanctissimi numinis af
flatu nihil æterna vita dignum efficere possumus.

Q. V. Æ S T I O I I .

An Spiritus sanctus sit Deus Patri & Fi
lio per omnia æqualis, videlicet æquè
omnipotens, æternus, & infinitæ per
fectionis?

C O N C L U S I O V N I C A .

Spiritus sanctus est Deus, eiusdem omnino cum Pa
tre, & Filio naturæ, illiq; per omnia æqualis.

Est Catechism. § Docendus est imprimis popu
lus, &c. Et D. Thom. par. I. quæst. 36. & 42.

Probatur multipliciter; Primò quidem illius vo
cis, *In*, cum dicimus, *Credo in Spiritum sanctum*, pro
prietas satis indicat, quæ ad exprimendam fidei no
stre vim, singulis Trinitatis personis appositæ est.

Id etiam aperta sacrarum literarum testimonia
confirmant. Nam cum Sanctus Petrus in Act. Apo
stolorum cap. 5. dixisset: *Anania, cur tentauit Sata
nas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto?* mox inquit:
*Non es mentitus hominibus, sed Deo: quem prius Spi
ritum sanctum appellauerat, eundem statim Deum
vocat. Apostolus etiã ad Corinthios, quem Deum
dixerat, Spiritum sanctum esse interpretatur: Di
uisiones, inquit, I. Corinth. 12. operationum sunt, idem*

verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Deinde subiungit: *Hæc autem omnia operatur unus atq; idem Spiritus, diuidens singulis prout vult.* Præterea in Act. Apostolorum, quod vni Deo Prophetæ tribuunt, ille Spiritui sancto adscribit. Dixerat enim Isaias cap. 6. *Audiui uocem Domini dicentis: Quem mittam? & dixit mihi: Vade & dices populo huic, Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius clau de, ne forte uideat oculis suis, & auribus suis audiat.* Quæ verba cum Apostolus citaret, Act. 8. *Benè inquit, Spiritus sanctus locutus est per Isaiam Prophetã.*

Deinde cum scriptura Spiritus sancti personam cum Patre, & Filio coniungit, vt cum Patris, & Filij, & Spiritus sancti nomen in baptismo adhiberi præcipit, nullus nobis de huius mysterij veritate dubitandi locus relinquitur. Nam si Pater Deus est, & Filius Deus, omnino fateri cogimur etiam Spiritum sanctum, qui cum eis pari honoris gradu coniungitur, Deum esse.

Accedit quòd is qui in nomine cuiusuis rei creatæ baptizatur, nullum ex eo fructum consequi potest. *Nunquid in nomine Pauli, inquit, Apostolus. i. ad Corinth. cap. 1. baptizati estis? Vt ostenderet eis nihil ad comparandam salutem profuturum esse. Cum igitur baptizemur in nomine Spiritus sancti, eum esse Deum fateri oportet.*

Hunc eundem trium personarum ordinem, quo Spiritus sancti diuinitas comprobatur, licet animaduertere, tum in prima epistola Iohannis 5. c. *Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt: tum ex præclaro*

præclaro illo sanctæ Trinitatis elogio, quo diuinæ laudes, & Psalmi concluduntur: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.*

Postremò, quod ad eam veritatem confirmandam maximè pertinet, quæcunque Dei propria esse credimus, ea Spiritui sancto conuenire sacræ literæ testantur. Quare illi templorum honorem tribuunt, vt cum Apostolus ait, 1. ad Corinth. 6. *An nescitis quoniam membra uestra templum sunt Spiritus sancti?* Item sanctificationem, & viuificationem, & scrutari profunda Dei, & per Prophetas loqui, & vbique esse, quæ omnia diuino tantum numini tribuenda sunt.

QVÆSTIO III.

An Spiritus sanctus sit persona per se cõstans, & à Patre, & Filio distincta?

CONCLUSIO VNICA.

Credimus Spiritum sanctum ita Deum esse, vt eum tertiam personam in diuina natura à Patre & Filio distinctam, & uoluntate productam confiteri oporteat.

Est Catechis. §. Sed illud præterea fidelibus accuratè, &c. Et D. Thom. par. 1. q. 31. & alibi sæpius.

Nam vt alia scripturarum testimonia omittantur, baptismi forma, quam Saluator noster docuit, Matth. 28. apertissimè ostendit, Spiritum sanctum tertiam esse personam, quæ in diuina natura per se constet, & ab alijs distincta sit.

Idem Apostoli verba declarant, cum inquit, 2. Corint. cap. 13. *Gratia Domini Nostri Iesu Christi,*

& charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis Amen.

Idem multò apertius demonstrant, quæ Patres in Constantinopolitano primo Concilio hoc loco ad confutandam impiam Macedonij amentiam addiderunt: *Et in Spiritum sanctum Dominum, & viuificantem, qui ex Patre, Filioq̄, procedit: qui cū Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas.*

Quòd Spiritum sanctum Dominum cõfitetur, in eo declarant, quantum Angelis antecellat, qui tamen nobilissimi Spiritus à Deo conditi sunt: illos. n. oēs sanctus Paulus, ad Hæbr. 1. testatur esse administratorios Spiritus, in ministeriū missos, proptereos qui hæreditatem capiunt salutis.

Viuificantem verò appellant, quod anima cum Deo coniuncta, magis viuit, quàm corpus animæ coniunctione alitur, ac sustinetur.

Quoniam verò Spiritui sancto sacræ literæ hanc animæ cum Deo coniunctionem tribuunt, rectissimè viuificantem Spiritum sanctum vocari perspicuum est.

Q V A E S T I O I I I I.

An Spiritus sanctus procedat à Patre & Filio tanquam vno principio?

CONCLUSIO VNICA.

CRedimus Spiritum sanctū à Patre, & Filio tāquā ab vno principio aterna processione procedere.
Est Catech. §. Docendi sunt fideles Spiritū sanctum,

ctum, &c. Et D. Thom. p. 1. q. 36. art. 4.

Probatur multipliciter: Id enim Ecclesiastica regula, à qua nō licet Christiano aberrare, credēdū nobis proponit, & diuinarū literarum & conciliorum auctoritate cōfirmatur. Nam Christus Dominus cū de Spiritu sancto loqueretur, dixit Iohann. 9. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.*

Hoc idē ex eo colligitur, quod in scripturis sacris Spiritus sanctus nonnunquam spiritus Christi, interdum Spiritus patris appellatur: modò à Patre, modò à Filio mitti dicitur, vt æquē à Patre & Filio procedere non obscure significetur. *Qui Spiritū Christi non habet*, inquit sanctus Paulus, Roman. 8. *hic non est eius*. Et idem spiritū Christi vocat, cū ad Galat. 4. c. inquit: *Misit Deus Spiritū filij sui in corda vestra, clamantē Abba pater.* Apud sanctum Matth. c. 10. spiritus patris appellatur: *Non vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri*: Et Dominus in cœna inquit, Iohann. 15. *Paracletus quē ego mittam vobis spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.*

Tūm alibi eundem Spiritum sanctum à Patre mittendum affirmat Iohann. 14. his verbis: *Quem mittet Pater in nomine meo*. Ex quibus verbis cū processionem spiritus sancti intelligamus, perspicuum est, eundem ab utroque procedere.

Hæc sunt quæ de Spiritu sancti persona tradēda erant.

Qui sunt effectus Spiritus sancti?

VT melius intelligatur quæstio, duo cum Catechismo prænotanda sunt.

Primum quamuis Sanctissimæ Trinitatis opera, quæ extrinsecus fiunt, tribus personis communia sunt: ex ijs tamen multa Spiritui sancto propria tribui, vt intelligamus illa in nos a Dei immensa charitate proficisci. Nam cum Spiritus sanctus à diuina voluntate, veluti amore inflammata procedat, perspicui facile potest eos effectus, qui propriè ad Spiritum sanctum referuntur, à summo erga nos Dei amore oriri.

Alterum, quod ex priori cõsequitur, Spiritum sanctum, rectè donum appellari. Nam doni vocabulo significatur id quod benignè & gratuito nulla spe remunerationis pposita donatur: Ac proinde quæcunque bona, & beneficia à Deo in nos collata sunt (quid autem habemus quod à Deo, inquit Apostolus. 1. Corinth. 4. non acceperimus) ea nobis Spiritus sancti concessu & munere data esse pio & grato animo agnoscere debemus.

His prænotatis respondetur quæstioni sequentibus conclusionibus.

CONCLUSIO I.

Communiter loquendo mundi creatio, creaturumq; rerum propagatio & gubernatio effectus Spiritus sancti appellari possunt.

Est Catechis §. Eius autem plures effectus, &c De his in primo articulo dictum est.

CONCLUSIO II.

Viuificatio proprie Spiritus sancti effectus appellari potest.

Est Catech. §. Viuificationem Spiritui sanc. &c.

Nam viuificationem Spiritui sancto proprie tribui paulò ante demonstratum est: Et Ezechielis testimonio cõfirmatur: *Dabo vobis inquit, c. 37. spiritum, & viuetis.*

CONCLUSIO III.

Præcipuos tamen & maximè proprios Spiritus sancti effectus Isaias Prophetas enumerat, c. 11. *Spiritum scientiæ & pietatis, & spiritum timoris Domini.*

Est Catech. §. Præcipuos tamen.

De donis Spiritus sancti. Vide D. Tho. 1.2.q.68.

DIFFICULTAS I.

Quomodo alio nomine vocantur hi præcipui Spiritus sancti effectus ?

Vocantur aliquãdo dona Spiritus sancti: interdum etiam Spiritus sancti nomen eis tribuitur: vt sapienter D. Augustinus lib. 5. de Trinitate c. 18. & 19. nos admonet, animaduertendum esse cum in sacris literis huius vocis Spiritus sancti mentio fit, vt diiudicare possimus tertiamne Trinitatis personam, an eius effectus atque operationes significet: Nam hæc duo eodem interuallo distinguenda sunt, quo etiam creatorẽm à rebus creatis differre credimus.

DIFFICULTAS II.

Quæ gratia inter cætera amplissima Spiritus sancti munera maximè prædicanda est ?

Illa

Illa quæ nos iustos facit, signatque spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ: hæc enim mentem nostram arctissimo amoris vinculo Deo iungit: ex quo fit, vt summo pietatis studio accensi nouam vitam instituamus, ac naturæ diuinæ participes effecti, filij Dei nominemur & verè simus.

M O N I T I O.

Vnum hoc loco cum Catechismo monendum est, hæc dona spiritus, eò diligentius explicanda esse, quòd ex hisce Spiritus sancti muneribus, Christianæ vitæ præcepta haurimus, sentireque possimus an Spiritus sanctus in nobis sit.

Et hæc satis sunt pro explicat. octauæ articuli.

C A P I T I S N O N I
E L V C I D A T I O.

DE NONO SYMBOLI ARTICULO.

Credo sanctam Ecclesiam Catholicam,
Sanctorum communionem.

NTE Elucidationem articuli duo cū
Catechismo obseruanda sunt.

Primum, necessarium esse vt fideles omnes veritatem huius articuli probe cognitam habeant, propter duas potissimum causas.

Prima, quia multi hodie sunt, qui ad Simiæ imitatio-

tionem, quæ se hominem esse fingit, solos se catholicos esse profitentur, & catholicam ecclesiam apud se tantum esse, non minus nefariè quàm superbè affirmant, à quibus illi facilè decipi possent, qui huius articuli veram & germanam intelligentiam non essent affecuti. Quæ causa fuit, teste D. Augustino in Psalm. 30. cur Prophetæ planius & apertius de Ecclesia, quàm de Christo locuti sint, quod videlicet in articulo Ecclesiæ multo plures errare ac decipi posse, quàm in mysterio incarnationis præviderent.

Altera causa, quia si quis veritati huius articuli firmo animo assenserit, etsi fortè in fide errare poterit, facilè tamen horrendum hæresis periculum effugiet: non enim vt quisque primùm in fide errat, hæreticus dicendus est, sed ille demùm hæreticus dicitur, qui Ecclesiæ auctoritate neglecta, opiniones à fide alienas pertinaci animo defendit ac tuetur, sicuti ante ostendimus.

Secundum, hunc articulum de Ecclesia pendere ab articulo immediatè præcedenti, & benè illum proximè subsequi. Nam cum illo demonstratum sit Spiritum sanctum omnis sanctitatis fontem & largitorem esse: hoc articulo ab eodem Spiritu sancto Ecclesiam sanctitate donatam esse, credere & confiteri docemur.

QVÆSTIO I.

Quid vox Ecclesia significat?

CONCLUSIO I.

Ecclēsia, vox est græca, & prima significatione euocatio.

cationem significat.

CONCLUSIO II.

Est Catech. §. Significat autem Ecclesia.

Verùm postea scriptores vsurparunt pro Concilio, & concione, hoc est, quavis multitudine populi cõuocati; siue ille populus sit veri Dei cultor, siue non sit, siue sit probus, siue improbus.

Est Catech. §. Verùm scriptores, &c.

In actis enim 19. c. de Ephesino populo scriptũ est, cum scriba turbas sedasset, dixisse: *Si quid autem alterius rei queritis, in legitima Ecclesia poterit absolui*: Legitimam Ecclesiam vocat populum Ephesinum, Dianæ cultui additum. Et Prophe. Psalm. 25. inquit: *Odiui Ecclesiam malignantium & cum impijs non sedebo.*

CONCLUSIO III.

Comuni deinde sacrarum scripturarum consuetudine hæc vox ad rempublicam christianam, fideiũmq; tantũ congregationes significandas, vsurpata est; qui scilicet ad lucem veritatis & Dei notitiam per fidem vocati sunt, vt reiectis ignorantia & errorum tenebris, Deum verum & viuũ pie & sanctè colant, illiq; ex toto corde inseruiant: Atq; vt vnico verbo hæc res tota absoluatũr, Ecclesia, vt ait S. Augustinus in Psal. 149. *est populus fidelis per vniuersum orbem dispersus.*

Est Catech. §. Comuni verò deinde, &c.

DIFFICULTAS I.

Quare populus fidelis potius vocatur nomine Ecclesie, quàm quouis alio?

Propter multa & magna mysteria, quæ in hoc vocabulo continentur.

Etc-

Etenim in euocatione, quam Ecclesia significat, statim diuinæ gratiæ benignitas & splendor elucet, intelligimusque Ecclesiam ab alijs rebus publicis maximè differre: Ille enim humana ratione & prudentia nituntur: hæc autem Dei sapientia & consilio constituta est. Vocauit enim nos in timo quidem Spiritus sancti afflatu, qui corda hominum aperit, extrinsecus autem pastorum, & prædicatorum opera, aut ministerio.

Prætereà ex hac vocatione quis nobis finis propositus esse debeat, nimirum æternarum rerum cognitio, & possessio, is optimè perspiciet, qui animaduertit, cur olim fidelis populus sub lege positus, synagoga, id est, cōgregatio diceretur. Nam, vt docet sanctus Augustinus, in Psalm. 77. & 81. hoc ei nomen impositum est, quia pecudum more, quibus magis congregari conuenit, terrena & caduca tantum bona spectaret. Quare meritò christianus populus, non synagoga, sed Ecclesia dicitur: quia terrenis & mortalibus rebus contemptis, cœlestes & æternas tantummodò consecretur.

DIFFICULTAS II.

Quibus prætereà nominibus populus fidelis vocari solet in scripturis sacris?

Multa nomina quæ plena sunt mysterijs ad christianam rempublicam significandā traducta sunt. Nam & domus, & ædificium Dei ab Apostolo vocatur. *Si tardauero, inquit 1. ad Thimo. c. 3. vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.*

Dominus, Ecclesia idcirco appellatur, quia sit vna familia, quam vnus paterfamilias moderatur, & in qua est bonorum omnium spiritualium communio.

Dicitur etiam grex ouium Christi, quarum ille ouium est & pastor.

Vocatur & sponsa Christi: *Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo*, inquit Apostol. 2. ad Corinth. c. 11. Idem ad Ephes. 5. *Viri diligite vxo- res vestras, sicut & Christus diligit Ecclesiam.* Ac de Matrimonio: *Sacramentum hoc*, inquit, ad Eph. 5. c. *magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.*

Dicitur denique Ecclesia, corpus Christi, vt ad Ephes. 1. & Colosen. 10. licet videre.

M O N I T I O.

Vnum hoc loco cum Catechismo obseruandū est, singula nomina, quibus populus fidelis vocari solet, plurimum valere ad fideles excitandos, vt se dignos immensa clementia Dei & bonitate præbeant, qui eos, vt populus Dei esset, elegit.

Q V Æ S T I O II.

Quot sunt Ecclesiæ partes?

CONCLUSIO I.

Ecclésiæ duæ potissimum sunt partes, quarum altera triumphans, altera militans vocatur.

Est Catech. §. His verò explicatis, &c.

Triumphans est cœtus ille clarissimus & foelicissimus beatorum spirituum, & eorum qui de mûdo, de carne, & iniquissimo Dæmone triumpharunt

runt, & ab huius vitæ molestijs liberi ac tuti æterna beatitudine fruuntur.

Militans Ecclesia est, cætus omnium fidelium, qui adhuc in terris viuunt. Ideo militans vocatur, quia illi cum immanissimis hostibus mundo, carne, sathana perpetuum est bellum.

DIFFICULTAS VNICA.

An Ecclesia militans & triumphans sint duæ Ecclesie, vel potius vna?

Non sunt duæ Ecclesie, sed eiusdem Ecclesie, vt ante diximus, duæ partes sunt; quarum vna antecessit & cœlesti patria iam potitur: Altera in dies sequitur, donec aliquando cum Salvatore nostro coniuncta in sempiterna fœlicitate conquiescat.

CONCLUSIO II.

Ecclesia militans duas quoq; in se complectitur partes: vna est proborum hominum, altera improborum.

Est Catec. § Iam in Ecclesia militanti duo sunt hominum genera, &c.

Improbi dicuntur esse pars Ecclesie militantis, qui eorundem sacramentorum sunt participes, eandemque quam boni fidem profitentur, quamuis sint vita ac moribus dissimiles.

Boni verò in Ecclesia dicuntur ij, qui non solû fidei professione & communionem sacramentorum, sed etiam Spiritu gratie & charitatis vinculo inter se coniuncti & colligati sunt. De quibus dicitur 2. ad Timoth. 2. c. *Cognouit Dominus qui sint eius.*

Quibus modis probatur malos contineri in Ecclesia cum bonis?

Primo, sacrarum literarum auctoritate. Hoc enim volunt parabolę illę Euangelicę, veluti cüm Matth. 13. regnum cęlorum, hoc est militantem Ecclesiam, simile esse sagenę missę in mare comme morant: vel cum ibidem simile esse dicunt agro, in quo Zizania seminata sunt: vel areę, in qua frumentum cum paleis continetur: vel Matthęi 25. decem virginibus partim fatuis, partim prudentibus.

Secundò, celebri illa figura veteris testamenti, videlicet arca Noe, Genes. c. 7. in qua non solū mūda, sed etiam immunda animalia concludebātur, quę secundū communem patrum expositionem figuram & similitudinem Ecclesię gerebat.

Postremò sanctorum patrum scriptis, Irenei li. 3. c. 11. Cypriani lib. 3. Epist. 3. Chrysostomi lib. 3. de Sacramentis. Hieronymi contra luciferanos, Augustini tract. 6. in Iohan. & lib. 18. de ciuit. Dei, c. 4. & 9. & aliorum.

DIFFICULTAS II.

An eodē modo contineantur in Ecclesia mali quo boni?

Dicendū quod non, sicuti paulò ante insinuatū est: Nam sicuti ex fidei regulis verè & constanter credimus & afirmamus bonos & malos ad Ecclesiã pertinere: ita ex eisdē fieri regulis profiteamur vtriusque partis, bonorum & malorum diuersam admodum rationem esse; vt enim paleę cum frumento in area confuse sunt, vel interdum mem-
bra

bra intermortua corpora coniuncta; ita etiam mali in Ecclesia continentur.

D I F F I C U L T A S I I I.

An infideles, hæretici, schismatici, & excommunicati sint in Ecclesia, vel potius extra Ecclesiam?

Dicendum esse extra Ecclesiam. Tria enim hominum genera ab Ecclesia excluduntur. Primò Infideles, deinde hæretici & schismatici, postremò excommunicati.

Infideles quidem, quod in Ecclesia nunquam fuerint, neque eam vnquam cognouerint, nec vilius sacramenti participes in populi Christiani societate facti sint.

Hæretici atque Schismatici, qui ab Ecclesia descinerunt, neque enim illi magis ad Ecclesiã spectant, quàm transfugæ ad exercitum pertineant, à quo defecerunt.

Non negandum tamen, quin in Ecclesiæ potestate sint, vt qui ab ea in iudicium vocentur, puniantur, & anathemate damnentur.

Postremò excommunicati, quòd Ecclesiæ iudicio ab ea exclusi, ad illius communionem non pertineant, donec resipiscant.

De ceteris quamuis improbis, & sceleratis hominibus, adhuc eos in Ecclesia perseuerare dubitandum non est.

M O N I T I O.

Vnum hoc loco cum Catechismo monendum est, doctrinam hanc diligentissimè hoc tempore populo tradendam esse & inculcandã, vt si fortè

Antistitum Ecclesiæ vita flagitiosa sit, eos tamen in Ecclesia esse, nec propterea quicquam de eorū potestate detrahi sibi certò persuadeant.

D I F F I C V L T A S I I I I.

An Ecclesiæ partes benè, appellentur nomine Ecclesiæ?

Dicendum ita appellari solere in sacris scripturis, vt cùm Apostolus Ecclesiam, quæ est Corinthi, Galatæ, Laodicensium, Thessalonicensiu nominat: Deinde cùm idē Apostolus priuatas fidelium familias, Ecclesias vocat, vt cùm ad Rom. 16. Priscæ & Aquilæ domesticam Ecclesiam salutari iubet. Et 1. ad Corinth. 16. cap. *Salutant vos*, inquit, *in Domino multum Aquila & Priscilla, cum domestica sua Ecclesia.* Prætereà & Ecclesiæ præfides & pastores nomine Ecclesiæ interdum appellantur, vt Matth. 28. *Si te*, inquit Christus Dominus, *non audierit, dic Ecclesiæ:* Quo loco præpositi Ecclesiæ, secundum communem Catholicorum patrum expositionem, significantur.

D I F F I C V L T A S V.

De qua parte Ecclesiæ loquitur Christus cum ad Ecclesiam nos remittit, eiq; ut pareamus præcipit, Matthæi 18.

Dicendum est non esse existimandum Christū Saluatorem loqui tantū de parte bonorum. Nā cùm illa sit soli Deo nota, hominibus autem incognita, cui certum esse poterit, ad cuius iudicium sit confugiendum, & cuius auctoritate exorta aliqua difficultate circa fidem vel mores obtemperandum sit?

Et confirmatur: Nam quamuis homines possint fortè aliquibus coniecturis opinari, quinam sint qui ad priorem hominum numerum, siue ad partem illam Ecclesiæ, quæ est bonorum, pertineant, certò tamen scire nullo modo possunt, teste Apostolo, 1. ad Timoth. 2. c. vbi ait: *Cognouit Dominus qui sunt eius,*

Q V Æ S T I O III.

An Ecclesia sit visibilis & conspicua?

CONCLUSIO VNICA.

Ecclesia omnibus nota est & conspicua? Est? Catech. §. Hæc autem Ecclesiæ nota est, &c.

Docet hoc scriptura, Matth. 5. c. vbi Ecclesia vrbi supra montem sitæ comparatur, quæ ab omnibus conspicitur.

Deinde Matth. 18. Christus vult vt ab omnibus Ecclesiæ pareatur, quod certè fieri non posset nisi ab omnibus cognosceretur.

Q V Æ S T I O IIII.

Quæ sunt Ecclesiæ proprietates?

CONCLUSIO I.

ANTE resolutionem vnum prænotandū est cum Catechismo, Pastores & catechistas debere diligēter has proprietates fidelibus explicare, quia ex ijs licet agnoscere quanto beneficio à Deo affecti sint, quibus contingit in ecclesia nasci atque educari.

Hoc prenotato responderetur sequentibus conclusionibus.

C O N C L U S I O I.

Prima Ecclesia proprietatis in symbolo Patrum describitur, ut, vna sit.

Est Catech. §. Aperiēde autē sūt fidelibus, &c.

Habetur canticorum 6. c. *Vna enim, inquit, est columba mea, Vna est speciosa mea.*

Vocatur vna tantā hominum multitudo, quæ tam longè lateque diffusa est, ob eas causas, quæ ab Apostolo ad Ephesios 4. scriptæ sunt.

Primò vna dicitur Ecclesia, quia vnus eius est Dominus, rector, ac gubernator, inuisibilis quidem Christus, quem æternus Pater dedit in caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius: visibilis autē is, qui Romanam cathedram Petri Apostolorum principis legitimus successor tenet.

Secundò dicitur vna ab vno Spiritu: vocatur enim Ecclesia ab Apostolo, loco supra allegato, vnum corpus & vnus Spiritus. Quæadmodū enim humanum corpus multis constat membris, eaque ab vno Spiritu aluntur, qui oculis visum, auribus auditum, & alijs sensibus diuersas vires subministrat: ita corpus Christi mysticum, quod est Ecclesia, ex multis fidelibus compositum est, quibus vnus Spiritus sanctus gratiam, perinde atque anima corporeis membris vitam, impartitur.

Tertiò vna dicitur, quia vna est eius spes, ut in eodem loco idem Apostolus testatur, ad quam omnes fideles vocantur; si quidem omnes eandem rem, nempe æternam & beatam vitam speramus.

Quartò

Quartò vna dicitur, ab vna fide, quæ omnibus tenenda est.

Posttemò ab vno eodemque fidei Sacramento, videlicet baptismo.

DIFFICULTAS VNICA
permaximi momenti.

An præter inuisibile caput Ecclesiæ, quod est Christus, vt iam dictum est, opus sit aliquo visibili capite, hoc est, Romano Pontifice?

De hac difficultate illa est omnium Patrum ratio & sententia consentiens, hoc visibile caput ad vnitatem Ecclesiæ constituendam & conseruandam necessarium fuisse.

Hoc præclare & vidit & scripsit sanctus Hieronymus, libro primo cõtra Iouinianum ijs verbis: *Vnus eligitur, vt, capite constituto, scismatis tollatur occasio. Et ad Damasum epist. 52. Faceffat inuidia: Romani culminis recedat ambitio: cum successore piscatoris, & discipulo crucis loquor. Ergo nullum primũ nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri, communionem consocior, super illam Petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domũ agnũ comederit, profanus est: Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluuiò. Idẽ & longè antea ab Ireneo lib. 3. contra Hæretic. cap. 3. probatur, & Cypriano tract. 3. de Simplicitate prælator. qui de vnitatem Ecclesiæ loquens ait: Loquitur Dominus ad Petrũ: Ego Petre dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petrã ædificabo Ecclesiam meam. Super vnũ ædificat ecclesiam: Et quãuis Apostolis omnibus, post resurrectionẽ suam, parem potestatem tribuat, & dicat:*

Sicut misit me Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum: tamen, ut unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originem, ab vno incipientem, auctoritate sua disposuit, & c.

Deinde Optatus, Milleuitanus initio lib. 2. cōtra Parmen. Donat. ait: Ignorantię tibi ascribi nō potest, scienti in vrbe Roma, Petro primò cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorū caput Petrus, iu quo vno cathedra unitas ab omnibus seruaretur, nè ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent: ut iam schismaticus, & prauaricator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret.

Post Basilius Hom. 29. quæ est de pœnitentia, sic scriptum reliquit: Petrus collocatus est in fundamento: Dixit enim: Tu es Christus Filius Dei viui, & vicissim audiuit se esse Petram. Licet enim petra esset, non tamen petra erat ut Christus: Nam Christus verè immobilis petra; Petrus verò propter petram. Dignitates enim suas Deus largitur alijs: sacerdos est, & facit sacerdotes: petra est, & petrā facit, & quæ sua sunt largitur seruis suis.

Postremò sanctus Ambrosius lib. 10. comment. in Lucam ferè extremo sic scribit. Benè conscius sui, non ad tempus assumptum sed iamdudum Deo cognitum, Petrus testificatur affectum. Quis est enim alius qui de se hoc facile profiteri possit? Et ideo quia solus profitetur ex omnibus, omnibus antefertur. Vide Catechismum Romanum Lugduni impressum Anno 1588.

Si quis obijciat Ecclesiam vno capite sponso Iesu Christo contentam, prætereà nullum require-

re; in promptu responsio est]. Vt enim Christum Dominum singulorum sacramentorum non solū auctorem, sed intimum etiam præbitorem habemus (nam ipse est qui baptizat & qui absoluit, & tamen is homines Sacramentorum externos ministros instituit.) Sic Ecclesiæ, quam ipse intimo Spiritu regit, hominem suæ potestatis vicarium, & ministrum præfecit. Nam cū visibilis Ecclesia visibili capite egeat: ita Saluator noster. Petrū vniuersi fidelium generis caput, & pastorem constituit, cū illi oues suas pascendas verbis amplissimis commendauit, vt qui ei successisset, eādem planè totius Ecclesiæ regendæ & gubernandæ potestatem habere voluerit.

CONCLUSIO II.

Altera Ecclesiæ proprietates est, vt sit sancta.

Est Catech. §. Altera proprietates, &c.

Hanc à Principe Apostolorum, 1. epistolæ 2. c. accepimus eo loco, *Vos autem genus electum, gens sancta.*

Appellatur sancta tribus potissimū de causis.

Prima, quia est Deo consecrata & dedicata, quemadmodum & cetera, quamuis corporea sint, sancta vocari consueuerunt, cū diuino cultui sunt addicta & dedicata: Cuius generis sunt in veteri lege vasa. Num. 31. cap. & vestes Exod. 28. & altaria Exod. 29. & primogeniti, qui Deo altissimo dedicabantur, Exod. 37. Nam hæc omnia, quia Deo dedicabantur & cōsecrabantur, sancta à sacra Scriptura vocantur.

Secunda, quia veluti corpus cum capite Chri-

sto Domino totius sanctitatis fonte coniungitur, à quo Spiritus sancti charismata & diuinæ bonitatis diuitiæ diffunduntur. Hanc rationem præclare sanctus Augustinus explicat, interpretans verba illa Prophetæ Psalm. 85. *Custodi animam meam quoniam sanctus sum. Audeat, inquit, & corpus Christi, audeat & vnus ille homo clamās à finibus terre cum capite suo, & sub capite suo dicere, Sanctus sū, accepit enim gratiam sanctitatis, gratiam baptismi & remissionis peccatorum. Et paulò post: Si christiani omnes & fideles in Christo baptizati, ipsum induerunt, sicut Apostolus dicit, ad Rom. 6. cap. Quotquot in Christo baptizati estis Christum induistis: Si membra facta sunt corporis eius, & dicunt se sanctos nō esse, capiti ipsi faciunt iniuriam, cuius membra sancta sunt.*

Tertia & postrema, quia sola Ecclesia legitimū sacrificij cultum & salutarem habet sacramentorum vsum, per quæ tanquam efficaciam diuinæ gratiæ instrumenta Deus veram sanctitatem efficit, ita vt quicumque verè sancti sunt, extra hanc Ecclesiam esse non possint.

Non obstat huic doctrinæ, quòd Ecclesia improbos etiam contineat & peccatores, sicuti ante docuimus; Quia sancta vocatur, non quòd fideles omnes & singuli sanctitatem in se actu habeant, sed quia populus Dei effecti sunt, & fide, baptizateq; suscepto se Christo consecrarunt: Quemadmodum etiam qui artem aliquam profitentur, etsi artis præcepta non seruent, nomen tamen artificum retinent.

CONCLUSIO III.

Tertia Ecclesiæ proprietates ea est, ut Catholica, hoc est, vniuersalis vocetur.

Est Catechis. §. Tertia Ecclesiæ proprietates, &c.

Hæc appellatio verè Ecclesiæ tribuitur, propter tres præcipuè causas.

Prima, quia non vnius regni tantum terminis, aut vno hominum genere definita est, sicuti humanæ reipublicæ, aut hæreticorum conuenticulas, sed quia omnium locorum, & omnis generis homines, siue illi barbari sint, siue schitæ, siue serui, siue liberi, siue masculi, siue fœminæ charitatis sinu complectitur. Quòd Ecclesia ad omnia loca se extendat, testatur regius Propheta, Psal. 2. cum ait: *Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Et Psalm. 88. *Memor ero Raab & Babylonis scientium me, & homo natus est in ea.* Quòd contineat in se omnis generis homines, testatur Diuus Iohannes Apocalypsis. 5. cap. cum ait: *Redemisti nos Deus in sanguine tuo ex omni Tribu & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum.*

Secunda, quia omnes fideles, qui ab Adam in hunc vsq; diem fuerunt, quiue futuri sunt, quamdiu mundus extabit, veram fidem profitentes, ad eandem Ecclesiam pertinent, quæ super fundamento Apostolorum fundata est, ac Prophetarum, qui omnes in illo angulari lapide Christo, qui fecit vtraq; vnum, & pacem ijs qui propè, & ijs qui longè, annunciauit, constituti sunt & fundati.

Postre-

Postrema, quia omnes qui salutem eternam consequi cupiunt, eam tenere & amplecti debent, non secus ac qui arcam ne diluuium perirent, ingressi sunt. Genes. 7. cap.

CONCLUSIO IIII.

Postrema Ecclesie proprietates est, ut sit apostolica.
- Est Catech. §. Sed ex origine etiam.

Hæc proprietates addita est symbolo per Patres Concilij Constant. explicationis causa, ut videlicet omnes facilius intelligerent & aduerterent, quæ Ecclesia esset catholica, illa nimirum quæ per ministros Apostolos, eorumque legitimos successores gubernatur: Nam Spiritus sanctus, qui præfidet Ecclesie catholice, & primum Apostolis tributus est, Dei benignitate in Ecclesia semper mansit, ita ut Spiritus sanctus non per aliud genus ministrorum quam per apostolicum etiam hodie Ecclesiam gubernet.

Vocatur apostolica, unica de causa, videlicet ab origine quam Ecclesia reuelata gratia ab Apostolis ducit: Siquidem Ecclesie doctrina veritas est non recens, neque nunc primum orta, sed ab Apostolis iam olim tradita & in omnem orbem terrarum disseminata.

Ex hac proprietate facile est discernere veram Ecclesiam à conuenticulis Hæreticorum. Nam doctrina quæ ab Hæreticis traditur, non est ab Apostolis orta, sed potius doctrinæ apostolicæ, quam certò hucusque videmus in nostra & vera Ecclesia retentam, ex diametro aduersatur, ut cuiuslibet manifestum esse potest.

Ex antedictis sequitur, quòd quemadmodũ Ecclesia sancta, catholica, & apostolica non potest in fide & morum doctrina tradenda errare, cum à Spiritu sancto, vt pluries dictum est, gubernetur: ira ceteras omnes, quæ sibi Ecclesiæ nomen arrogant, vt quæ Diaboli Spiritu ducantur, in doctrinæ & morum perniciosis erroribus versari necesse est.

D I F F I C V L T A S I.

Quaratione credere Ecclesiam pertinet ad articulos fidei, cum quilibet ratione & sensibus percipere possit Ecclesiam, hoc est, hominum conuentum Christo consecratum?

Dicendum, etsi quiuis ratione & sensibus percipit Ecclesiam, id est, hominum conuentum in terris esse, qui Christo Domino addicti & consecrati sunt, neque ad eam rem animo concipiendâ fide opus esse videatur, cum nec Iudæi, nec Turcæ quidem de eo dubitent, tamen illa mysteria, quæ in Sancta Dei Ecclesia contineri partim declaratum est, partim in Sacramento ordinis explicabuntur, mens fide tantummodo illustrata, non vllis rationibus conuicta intelligere potest. Cum igitur hic articulus non minus quàm ceteri intelligentiæ nostræ facultatem & vires superet, iure optimo confitemur nos Ecclesiæ ortum, munera & dignitatem non humana ratione cognoscere, sed fidei oculis intueri.

D I F F I C V L T A S I I.

Declara paulò explicatius quæ sunt illa quæ de Ecclesia credimus.

Primum est illius ortus: neque enim homines huius Ecclesię auctores fuerunt, sed Deus ipse immortalis, qui eam super firmissimam petram ædificauit, teste Propheta Psalm. 86. *Ipse fundauit eam altissimus*: quam ob causam hæreditas Dei, & Dei populus appellatur.

Secundò, est potestas: nam potestas quam accepit non est humana, sed diuino munere illi tributa: Quare quemadmodum naturæ viribus comparari non potest: ita etiam fide solùm intelligimus in Ecclesia clauis regni cœlorum esse, eique potestatem peccata remittendi, excommunicandi, verumque corpus Christi consecrandi traditam.

Deinde ciues, qui in ea morant, nō habere hic ciuitatem permanentem, sed futuram inquirere.

Q U A E S T I O V.

Quare in hoc Articulo mutata loquendi forma dicimus, nos credere Sanctam Ecclesiam Catholicam, non autem in Ecclesiam sanctam, sicuti prioribus articulis diximus nos credere in Deū Patrem, Filium, & Spiritū sanctum?

C O N C L V S I O V N I C A.

Maxima est huius mutatae locutionis causa, nimirum vt Deus, qui est rerum omnium creator à rebus ipsis creatis distingueretur, præclaraq; illa omnia, quæ in Ecclesiam collata sunt beneficia, diuinæ bonitati accepta referremus.

Est Catechis §. Tres enim Trinitatis personas.

Probatur & explicatur: Nam cum dicimus nos credere in Deum Patrem, in Filium, in Spiritum sanctum, phrasis hæc loquedi significat nos ita credere Deum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, vt etiam in eis omnem fiduciam nostram colloce mus, quam in Deo solo, non autem in creaturis ponere possumus; ex quibus tamen Ecclesia composita est. Sic eleganter docet, D. August. tract. 29. in Iohannem, & Serm. 61. de verbis Domini.

Q V Æ S T I O VI.

An ecclesia fuerit quibusdã figuris adumbrata in veteri testamento, & quibus?

CONCLUSIO VNICA.

INter omnes figuras, quibus Ecclesia præfigurata fuit, duæ maximè fuerunt illustres, arca Noe, & ciuitas Hierusalem.

Est Catechismi. §. Sed quoniam magnam vim habent, &c.

De arca Noe testatur D. Petrus 1. episto. cap. 3. Sicuti enim arca Noe Dei iussu ad hoc constructa fuit, vt quicumque illam ingrederentur, ab aquis diluuij seruarentur, qui non ingrederentur, fluctibus aquarum obruerentur: ita Ecclesiam Deus sic statuit, vt quicumque per baptismum illam ingrederentur, ab omni mortis æternæ periculo tuti esse possent; qui verò extra illam essent, suis sceleribus perirent.

De ciuitate Hierusalem testatur quoque sacræ scripturæ,

scripturæ, quæ sapius eo nomine sanctam Ecclesiam significant: quia sicuti in sola ciuitate Hierusalem licebat Deo sacrificia offerre: ita in sola Dei ecclesia, neque extra eam vsquam verus Dei cultus verumq; sacrificium reperitur, quod Deo placere vlllo modo possit.

Q V Æ S T I O VII.

In quibus consistit communio Sanctorū:
siue, Quæ bona sunt Sanctis & fidelibus communia?

ANTE explicationem alterius partis huius articuli, quæ est de communione Sanctorum, duo cum Catechismo notanda sunt.

Primum, hanc posteriorem articuli partem esse alterius partis, quæ de vna, sancta Ecclesia catholica iam recitata est, veluti explicationem quãdam; Vnitas enim Spiritus, à quo Ecclesia regitur, efficit vt quicquid in ea collocatum est, commune sit.

Alterum, hanc articuli partem ostendere nobis, quis sit vsus ferè omnium mysteriorum fidei, quæ symbolo nobis credenda proponuntur, nimirum ille, vt mysterijs huiusmodi instructi & imbuti in hanc tam amplam & beatam societatem sanctorum admittamur, admissiq; in ea constantissimè perseueremus. Docet hoc satis clarè scriptura 1. Iohannis 1. c. Vbi Iohannes de diuinis fidei nostræ mysterijs ad fideles scribēs, cur eos in illis

erudiret, hanc rationem attulit: *Ut & vos, inquit, societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cū Patre & cū Filio eius Iesu Christo.* Et I. ad Corinth. 12. idem docet D. Paulus, cum nos monet, vt cum gaudio gratias agamus Deo Patri, qui dignos fecit, qui pars essemus societatis Sanctorum lumine fidei illustratorum.

His prænotatis, respondetur sequentibus conclusionibus.

CONCLUSIO I.

Primò communia sunt Sacramenta, quibus fideles, voluti sacris vinculis, Christo connectuntur & copulantur, & maxime omnium baptismo, quo tanquam ianua in Ecclesiam ingredimur.

Est Catech. §. Omniū enim sacramentorū, &c.

Explicatur: Nam etsi singuli fideles non omnia Sacramenta percipiant, omnium tamen sacramentorum fructus ad vniuersos fideles pertinet. v. g. Sacramento Ordinis initiantur quidem tantum illi qui sacris seruire debent, sed fructus sacris initiatorum ad omnes tendit, cum illi sacrificio missæ subseruiunt, quod pro omnibus fidelibus offertur. Idē de alijs Sacramētis facile ostendi pōt.

Quod hæc communio sanctorum, de sacramentorum communionem imprimis intelligi debeat, significarunt Patres symboli Constantinopolitani, quando symbolo suo addiderunt: *Cōfiteor vnū baptisma*; Baptismum siquidem Eucharistia imprimis, ac deinceps cetera Sacramenta consequuntur. Nam etsi hoc nomen omnibus sacramentis conuenit, cum Deo nos coniungant, illiusq; partici-

icipes, cum gratiam recipimus, efficiant; magis tamen est proprium Eucharistiæ, quæ hanc efficit communionem.

CONCLUSIO II.

Deinde communia sunt omnia bona opera, quæ fiunt ab ijs, qui sunt in charitate.

Est Catechis §. Sed alia etiam communio.

Probatur dupliciter; Primò ratione. Quæcunq; enim piè, sanctè que ab vno suscipiuntur, propter charitatem, quæ non quærit quæ sua sunt, ad omnes pertinent, & singuli quodammodo fructum illorum percipiunt.

Deinde Diui Ambrosij testimonio, qui locum illum, Psalm 118. explicans: *Particeps ego sum omnium timentium te*; ita inquit: *Sicut membrum particeps esse dicimus totius corporis; sic coniunctum omnibus timentibus Deum.*

Deinde aptissima membrorum corporis humani similitudine, 1. ad Corinth. 12. capit. Nam sicut in corpore humano multa sunt membra, sed etiam multa sint, vnum tamen corpus constituunt, in quo singula proprio, non autem omnia eodem munere funguntur, nec verò omnia eandem dignitatem habent, aut æquè vtilis ac decoras functiones exequentur, nullique suum, sed totius corporis commodum atque utilitas proposita est; omnia denique tam apta inter se atque connexa sunt, vt si vnum dolore afficiatur, cætera item naturæ cogitatione & consensu dolcant: Si contra benè affectum est, communis sit omnibus ille incunditatis sensus: Ita in Ecclesia, siue commu-
nitione

nione sanctorum, quæ est corpus Christi mysticū, fieri videmus. Nam etsi in illa diuersa sint mēbra, nempe variæ nationes, Iudæorum, Gentilium, liberi, ac serui, pauperes & diuites, cū tamen baptismo initiātur, vnum corpus cum Christo fiūt, cuius ille caput est; vnicuique etiam in Ecclesia suum munus assignatum est, nam alij sunt Apostoli, alij Doctores, alij Pastores, &c. omnes verò publicæ vtilitatis gratia sunt constituti.

D I F F I C V L T A S V N I C A .

An omnia supradicta bona sint omnibus fidelibus æqualiter communia?

Dicendum, quòd tot tantisq; muneribus ac bonis diuinitus collectis illi fruuntur, qui in charitate vitam christianam degunt, iusti que & chari Deo sunt: Membra verò mortua, nimirum homines sceleribus obstricti, & à Dei gratia alienati, hoc quidem bono non priuantur, vt huius corporis membra esse desinant, sed cū sint mortua, fructum spiritualem, qui ad iustos & pios homines peruenit, non percipiunt.

Si quærat, An ergo nihil plus boni percipiāt fideles peccatores in Ecclesia permanentes, quā percipiant illi, qui extra Ecclesiam sint constituti, pagani, hæretici, excommunicati? Dicendum quòd sic: Nā cū in Ecclesia sint, ad amissam gratiam vitamque spiritualem recuperandam orationibus, sacrificijs, & alijs pijs operibus eorum adiuuantur, qui gratia Dei præditi spiritualiter in Ecclesia viuunt, quem fructum non percipiūt illi, qui omnino ab Ecclesia sunt præcisi.

Communia sunt ea dona, quæ gratia gratis datæ ap-
pellantur, in quibus numerantur scientia, prophe-
zia, donum linguarum, ac miraculorum, & cætera huius
generis.

Est Catech. §. Nec verò tantùm communia, &c.
Nam hæc dona, quæ indifferētur danter à Deo
bonis & malis hominibus, non priuatæ, sed pu-
blicæ vtilitatis causa ad ædificādam Ecclesiam cō-
ceduntur. Exempli gratia, Gratia sanitatis, non il-
lius qui ea præditus est, sed ægroti curandi causa
à Deo tribuitur, & sic in alijs.

CONCLUSIO IIIII.

Postremò communia sunt quodammodò bona tem-
poralia.

Est Catech. §. Ac nihil tandem à vero christia-
no possidetur.

Dico (quodammodo) quia non sunt communia
debito iustitiæ, sed charitatis: Officium enim cha-
ritatis est, vt promptos paratosque fideles efficiat
ad subleuandam, quantum in se est, omnium fide-
lium miseriam, iuxta illud, 1. Iohannis 3. cap.
Si quis habuerit substantiam huius mundi, & viderit
fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua
ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

Documentum Spirituale?

Ex omnibus ijs, quæ pro explicatione posterie-
ris partis huius articuli diximus, Catechismus
suo more infert vnum Documentum Spirituale:
Eos omnes, qui in hac sancta communione sunt,
qua-

nam felicitate perfrui, & verè illud Psalm. 83. dicere posse: *Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Et ibidè, Beati qui habitant in domo tua Domine.*

CAPITIS DECIMI ELUCIDATIO.

DE X. SYMBOLI ARTICULO.

Remissionem peccatorum.

REMISSIO huius articuli vnum cum Catechismo notandum est, nimirum articulum de remissione peccatorum, non solum continere in se diuinum mysterium, sed etiam omnibus ad salutem comparandam maximè necessarium.

Hoc quamuis sit omnibus satis per se notum, nihilominus probatur duobus modis;

Primò testimonio ipsius Christi Saluatoris, Luc. 22. cap. qui paulò ante ascensum in cælum de ea re sic locutus est, cum discipulis sensum aperuit vt intelligerent scripturas: *Oportebat Christum pati & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius penitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes*: Si oportebat prædicari gentibus remissionem peccatorum, Ergo gentes illam necessariò credere debebant.

Deinde ratione tali: Nemo saluari potest sine

certa fide eorum omnium, quæ in symbolo Apostolorum credenda proponuntur, ut aliquoties repetit Catechismus: sed remissio peccatorum in cæteris articulis symboli Apostolici numeratur: Ergo, &c.

Q V Æ S T I O I.

Quis est sensus huius articuli?

C O N C L U S I O V N I C A.

Credimus ac confitemur, non solum peccatorum remissionem in catholica Ecclesia reperiri (de qua Isaias prædixerat, c. 33. Populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas) sed etiam potestatem peccata remittendi in ea esse: qua si ritè, & secundum leges à Christo Domino per scriptas sacerdotes utantur, verè peccata remitti & condonari credendum est.

Est Catech. §. Munus igitur parochi erit, &c.
Explicatur sequentibus quæstionibus.

Q V Æ S T I O I I.

Ecclesia quibus modis remittit peccata:
Et, An necesse sit esse alium modum remittendi peccata à baptismo?

C O N C L U S I O I.

Ecclēsia remittit peccata per Sacramenta, & primò quidem per Sacramentum baptisimi, quo fidelibus, cum primùm fidem profitentur, adeo cumulata peccatorum venia tribuitur, ut nihil aut culpæ delendum, siue ea origine contracta, siue quid propria voluntate omissum vel commissum sit, aut pœnæ persolendum relinquatur.

Est

Est Cathec. §. Hæc autem venia &c. Et D. Thomæ in quæstionibus additis q. 17. ar. 2. & suo loco latius explicabitur.

CONCLUSIO II.

Necessesse fuit in Ecclesia præter Sacramentum baptismi esse claves regni cælorum, hoc est potestatem, qua possint unicuique pœnitenti, etiamsi vsque ad extremum vitę diem peccasset, delicta condonari.

Est Catech. §. Cùm igitur necessitate fuerit, &c. Et D. Thom. sup.

Ratio conclusionis est manifesta, quia etsi per baptismum omnia peccata remittantur, non auferitur tamen naturæ nostræ infirmitas, sed remanet etiam post baptismũ concupiscentia, quæ nos vsque ad vitæ finem ad peccata incitare non desinit, & vix vllus reperitur, qui vel tam acriter illi resistat, vel tam diligenter, & vigilanter salutem suam tueatur, vt omnia peccata vitare possit.

Clauium Ecclesiæ traditarum clarissima testimonia in sacris literis habemus: Nam apud S. Matthæum, cap. 16. Dominus ita ad Petrum loquitur: *Tibi dabo claves regni cælorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum, & in cælis.* Item c. 18. *Quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo.* Deinde sanctus Iohannes cap. 20. testatur Dominum, cum insufflasset Apostolis dixisse: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.*

An per claves Ecclesiæ omnia peccatorum genera, & omni tempore remitti possint?

C O N C L U S I O I .

Non est existimandum claves, hoc est, potestatem peccata remittendi, certis quibusdam peccatorum generibus definitam esse.

Est Catech. §. Neque verò existimandū est, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 86. art. 1.

Nullum enim tam nefarium facinus vel admitti vel cogitari potest, cuius remittendi potestas è sancta Ecclesia non habeat, quemadmodum etiā nemo adeo improbus & scelestus fuerit, quem si erratorum suorum verè pœniteat, certa ei veniæ spes proposita esse non debeat.

C O N C L U S I O I I .

Sed neque hæc eadem potestas ita circumscribitur, ut præfinito solùm aliquo tempore, ea uti liceat.

Est Catech. §. Sed neque hoc, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 84. art. 10.

Nam quacumque hora peccator ad sanitatem redire voluerit, rejiciendum non esse docuit Salvator noster, Matth. 18. cum Principi Apostolorum interroganti, Quoties peccatoribus ignoscendū esset, an septies, Respondit: Non septies, sed usque septuagies septies.

Q V A E S T I O I I I I .

An omnibus fidelibus sint concessæ claves

ues regni cœlorum?

CONCLUSIO VNICA.

Dominus non omnibus, sed Episcopis tantum & sacerdotibus tam sancti muneris potestatem dedit.

Est Cateh. §. Verum si ministros, &c. Et D. Tho. in quæst. addit. q. 19. art. 3.

QVÆSTIO V.

An Episcopi & Sacerdotes quacumque ratione peccata remittere possint?

CONCLUSIO VNICA.

Episcopi & Sacerdotes, non pro libitu peccata remittunt, sed per Sacramenta solum, si eorum formas seruent, aliter enim nullum ius à peccatis soluendi Ecclesiæ datum est.

Est Catechif. §. Idem etiam censendum erit. Et D. Thom. sup.

Ex his duobus quæstionibus & conclusionibus resolutionis euidenter sequitur, tum Sacerdos, tum Sacramenta, ad peccata condonanda, veluti instrumenta solum valere, quibus Christus Dominus auctor ipse & largitor salutis, remissionem peccatorum & iustitiam in nobis efficit.

Et hæc quidem quæstiones sic explicatæ sufficere poterant, pro qualicumque intellectu articuli; verum vt fideles cœleste hoc munus, quod singulari in nos Dei misericordia Ecclesiæ donatum est, magis suscipiant, atque ad eius vsum & tractationem ardentiori pietatis studio accedant, Catechismus quasdam alias quæstiones subiicit, qui

bus huius gratiæ dignitatem & amplitudinē demonstrat, quas ideo oportere etiam explicare censuimus.

Q U Æ S T I O. V I.

Quibus potissimum argumentis ostendi potest præstantia & utilitas potestatis remittendi peccata, quam Ecclesiæ concessam confitemur?

C O N C L U S I O P R I M A.

Primò, ex eo quod remissio peccatorum non potest nisi infinita & immensa Dei vi effici, eadem videlicet quæ ad excitandos mortuos, & ad mundi creationem requiritur.

Est Catechif. §. Ea autem ex hoc potissimum perspicitur, &c.

Probatur ratione theologica tali: Nam si, ut docet, D. Aug. tract. 72. in Iohannem: *Maius opus existimandum est aliquem ex impio pium facere, quàm cælum & terram ex nihilo creare*, cum ipsa creatio nõ nisi ex infinita virtute possit exiltere; consequens est multò magis peccatorum remissio, infinite potestati tribuenda sit.

Ex quibus infertur verissimas esse priscorum Patrum voces, quibus confitetur ab vno Deo peccata hominibus condonari, neq; ad alium auctorem, quàm ad summam eius bonitatem & potentiam tam mirificum opus referendum esse.

Cõfirmatur hæc doctrina tum aperto scripturæ sacræ testimonio, tum euidenti ratione: Ita enim

enim Dominus ait per Isaiam Prophetam, ca. 43.
Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas.

Concordat ratio: Nam scelerum remittendorum eadem ratio videtur esse, quam in pecunia debita seruare oportet, Quemadmodum igitur à nemine, nisi à creditore, pecunia quæ debetur, remitti potest; ita cum vni Deo peccatis obstricti simus (siquidem quotidie oramus, *dimitte nobis debita nostra*) perspicuum est, à nemine, præter illum debita nobis condonari posse.

DIFFICULTAS VNICA.

Quo tempore primùm potestas remittendi peccata concessa est hominibus? Et, An prorsus eadem potestas sit data hominibus, quæ est in Deo?

Ad primam difficultatis partem dicendum est, quòd hoc admirabile & diuinum munus antequàm Deus homo fieret, nulli creaturæ naturæ impartitum est: Primus omnium Christus Saluator noster, vt homo, cum idem Deus verus esset, hoc munus à cælesti Patre traditum accepit: *vt sciatis* (inquit Matth. 9.) *quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait Paralytico: Surge, tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam.* Cum igitur homo factus esset, vt hominibus hanc peccatorum veniam largiretur, priusquam in cælum ascenderet, vt ibi ad dexteram Dei in perpetuum sederet, eam potestatem Episcopis, & presbyteris in ecclesia concessit.

Ad alteram partem dicendum est, non eandem prorsus potestatem tributam esse hominibus, quæ est in ipso Deo: Nam vt antea docuimus Christus
 sua

sua auctoritate, ceteri vt eius ministri peccata dimittunt.

CONCLUSIO II.

Secundò perspici potest præstantia & dignitas huius potestatis, ex ratione qua Deus clementissimus Pater, mundi peccata delere constituit: Nam sanguine unigeniti filij sui scelera nostra expiari uoluit, ut penam, quam nos pro peccatis commeruimus vltro ille persolueret, iustusq; pro iniustis damnaretur, innocensq; pro reis morte certissima afficeretur.

Est Catechis. §. Sed ipsa etiam ratio, &c.

Explicatur: Nam cum animo cogitabimus nos, vt loquitur D. Petrus, 1. Epistolæ cap. 1. non corruptibilibus auro & argento redemptos esse, sed pretioso sanguine, quasi agni immaculati Christi & incontaminati, facile statuemus nihil nobis præstantius, salubriusque contingere potuisse hac remittendi peccata potestate, quæ inexplicabilem Dei prouidentiam, summaque erga nos charitatem ostendit.

CONCLUSIO III.

Symma huius potestatis utilitas ex eo apparet, quòd peccator fide huius potestatis confirmatus, in spem erigitur fieri posse, ut ex statu damnationis, in quem se per peccatum præcipit arat, restituatur in statum salutis, a quo peccando exciderat. Pro quo summo beneficio non potest non summo gaudio & lætitia exultare, & immortales Deo gratias agere.

Est Catechism. §. Ex hac autem cogitatione maximus fructus, &c.

Explicatur conclusio aptissima similitudine:

Nam

Nam si grata & iucunda medicamenta videri solent, quæ medicorum arte & industria, cum graui aliquo morbo laboramus, parantur; quanto iucundiora esse debent ea remedia, quæ Dei sapientia ad animorum curationem, atque adeo ad vitam reparandam instituit? cum præsertim non quidem dubiam salutis spem, ut medicinæ illæ quæ corporibus adhibentur, sed certissimam, ijs qui sanari cupiunt, salutem afferant.

Documenta Spiritualia.

Ex antedictis Catechismus suo more infert, duò Documenta Spiritualia.

Primum, fideles omnes cognita huius tam amplii & præclari muneris dignitate & utilitate, studere debere, ut ad suum commodum illud religiosè conuertant; Vix enim fieri potest, ut qui re vtili & necessaria non vtitur, eam contemnere non existimetur: præsertim cum Dominus hanc potestatem remittendi peccata ea re tradiderit Ecclesiæ, ut omnes hoc salutari remedio vterentur. Nam quemadmodum nemo sine baptismo expiari potest; ita quicumque baptismi gratiam mortiferis sceleribus amissam recuperare voluerit, ad aliud expiationis genus, nimirum pœnitentiæ Sacramentum confugiat necesse est.

Alterum, fideles omnes cauere oportere ne tam ampla veniæ facultate proposita, quam etiam nullius temporis termino definiri declarauimus, vel ad peccandum faciliores, vel ad resipiscendum tardiores reddantur: In altero enim, cum iniurio-

si & contumeliosi in hanc diuinam potestatem manifestè deprehendantur, indigni sunt; quibus Deus misericordiam suam impertiatur: In altero verò magnoperè verendum est, ne morte præoccupati frustra peccatorum remissionem confessi fuerint, quam tarditate, & procrastinatione merito amiserunt.

Et hæc de hoc articulo sufficiunt.

CAPITIS VNDECIMI

ELUCIDATIO.

DE XI. SYMBOLI ARTICULO.

Carnis resurrectionem.

Initio explicationis articuli, vnum cum Catechismo obseruandum est; hunc articulum præ cæteris diligentissimè in sacris literis non solum credendū proponi, sed etiam varijs rationibus, & exemplis confirmari, propter duas potissimùm causas.

Prima, quia fides huius articuli plurimum valet ad stabiliendam veritatem totius fidei & religionis Christianæ, sicut è contrario incredulitas huius articuli omnem fidem & religionem Christianam penitus euertit; Sic enim argumentatur Apostolus, 1. ad Corinth. 15. cap. *Si mortuorum resurrectione non est, Ergo Christus non resurrexit: Si Christus non resurrexit, Ergo inanis est & falsa predicatio nostra, Ergo inanis est & falsa fides vestra.*

Alterà,

Altera, quia tota spes fidelium nititur veluti firmissimo cuidam fundamento credulitati huius articuli: Cùm enim illi toto huius vitæ tempore, pro benefactis nulla recipiant præmia, sed persecutiones, ærumnas, & miserias, si non esset resurrectio mortuorum, prorsus omni spe exciderent, & miserabiliores essent omnibus hominibus: Quod vidit idem Apostolus cùm ait, eodem loco: *Si in hac vita tantùm in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.* Quare diligentissimè veritas huius articuli explicanda est.

Q V Æ S T I O I.

Quare Apostoli resurrectionem hominum vocant resurrectionem carnis?

CONCLUSIO I.

Primò, vt docerent, quod necessariò ponendum est, animam esse immortalem.

Est Catechism. §. Sed imprimis attendere oportebit, &c.

Nam si dixissent hominum resurrectionem, cùm homo constet anima & corpore, cogitare aliquis potuisset, hominem non solùm quò ad corpus, sed etiam quò ad animam interire & quò ad utrūque resurgere, quod falsum est, cùm plurimis sacrarum literarum locis constet animam esse immortalem.

Ex qua conclusione vltèrius sequitur, quòd quamuis sæpè in scripturis sacris, Caro, integrum hominem significet, vt apud Isai. 40. *Omnis caro fœnum:*

Et

Et apud Iohannem, cap. i. *Verbum caro factum est;* hoc loco, tamen, carnis vox, corpus tantum significat, vt duarum partium animæ & corporis, quibus homo constat, alteram tantum, nempe corporis, corrumpi, & in puluerem terræ, ex qua compactum est, redire; animam verò incorruptam manere intelligamus.

CONCLUSIO II.

Carnis quoque mentionem fecerunt, illius hæresis confutanda causa, quæ viuo Apostolo Hymenei & Phileti fuit, qui asserebant, cum de resurrectione in sacris scripturis ageretur, non de corporea, sed de spiritali, qua à morte peccati ad vitam innocentem resurgitur, accipiendum esse.

Est Catechis. §. Carnis quoque mentio, &c.

DIFFICULTAS VNICA permaximi momenti.

Quibus potissimum argumentis probari potest resurrectio corporum?

Primò exemplis ex veteri, nouoq̃ue testamento, & ex omni historia Ecclesiastica de promptis. Alij enim ab Helia, & Heliseo in veteri testamento, alij præter eos quos Christus Dominus a morte excitauit, a sanctis Apostolis, alijsq̃ue per multis ad vitam reuocati sunt, quæ resurrectio multorum, huius articuli doctrinam clarè ostendit. Vt enim plures à morte excitatos credimus; ita vniuersos ad vitam reuocatum iri credendum est. Quin etiam præcipuus fructus, quem nos ex huiusmodi miraculis capere debemus; ille est, vt summam fidem huic articulo tribuamus.

Secundò

Secundò sacrarum literarum testimonijs, quæ Parochis & Catechistis, qui in sacris literis mediocriter versati sunt facilè occurrent. Illustriora loca sunt in veteri quidem testamento, quæ leguntur apud Iob, cap. 19. cum ait se in carne sua conspecturum Deum suum: Et apud Daniele 12. ca. de ijs, qui in pulvere terræ dormiunt, alios in vitam æternam, alios in opprobrium sempiternum euigilatuos: In nouo autem testamento, quæ sanctus Matthæus refert, capit. 22. de disputatione, quam Dominus cum Sadducæis habuit: Præterea quæ Euangelistæ narrant de extremo iudicio. Atque huc etiam referenda sunt, quæ Apostolus ad Corinthios, 1. epist. 15. & ad Thessalonicenses scribens, 1. epist. 4. accurata oratione disseruit.

Tertiò, similitudinibus & rationibus, quibus etsi non possumus futuram corporum resurrectionem euidenter probare, possumus tamen ostendere id quod fides de resurrectione carnis credendum proponit, à natura & ab humanæ mentis intelligentia non abhorreere. Itaque Apostolus quærenti quomodo resurgerent mortui, 1. ad Corinth. 15. sic respondit: *Inspiciens tu, quod seminas, non viuificatur, nisi prius moriatur: & quod seminas, non corpus quod futurum est, seminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicuius cæterorum: Deus autem dat illi corpus sicut vult.* Et paulò post, inquit: *Seminatur in corruptione, surget in incorruptione.*

Ad eam similitudinem multas præterea adiungi posse, Sanctus Gregorius, lib. 14. moral. cap. 30. ostendit: *Lux enim, inquit, quotidie quasi moriendo*
oculis

oculis subtrahitur, & rursus quasi resurgendo reuocatur: Et arbuta viriditatem amittunt, & rursus quasi resurgendo reparantur: Et femina putrescendo moriuntur, & rursum germinando resurgunt.

Rationes præterea, quæ ab Ecclesiasticis scriptoribus afferuntur, satis ad eam rem probandam accommodatæ videri possunt. Ac primùm quidem, cum animæ immortales sint, & tãquam pars hominis ad humana corpora naturalem propensionem habeant, eas à corporibus seiunctas perpetuò manere præter naturam existimandum est. Quoniam verò, quod naturæ aduersatur, ac violentum est, diuturnum esse nõ potest; consentaneum fore videtur, vt denuo cum corporibus iungatur: ex quo etiam sequitur, vt corporum resurrectio futura sit. Hoc argumentandi genere Saluator ipse noster vsus videtur, cum aduersus Sadducæos disputans, Matth. 22. ex animarum immortalitate corporum resurrectionem concludit.

Deinde cum malis supplicia, bonis præmia à iustissimo Deo sint proposita: ex illis verò quamplurimi, antequam debitas pœnas persoluant, ex his magna ex parte nullis affecti virtutis præmijs è vita decedant: necesse est iterum animas cum corporibus coniungi, vt pro sceleribus, aut rectè factis, corpora, quibus veluti peccati socijs homines vtuntur, vnà cum anima pœna, aut præmio afficiantur. Qui locus diligentissimè tractatus est à Sancto Chrysofomo in homilia ad Populum Antiochenum. Quare Apostolus, cum de resurrectione differeret, 1. Corinth. 15. *Si in hac vita, inquit,*

tantum

*tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Quæ quidem verba nemo ad animæ miseriam referri existimabit, quæ cum immortalis sit, quamuis corpora non resurgerent, in futura tamen vita beatitudine frui posset, verum de toto homine intelligenda sunt. Nisi enim corpori debita pro laboribus præmia reddantur, necesse est, ut qui, quemadmodum Apostoli, tot ærumnas & calamitates in vita perpessi sunt, omnium sint miserrimi. Idem verò multò apertius docet ad Thessalonicenses, his verbis: *Gloriamur in Ecclesiis Dei pro patientia vestra, & fide, in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus, quas sustinetis in exemplum iusti iudicij Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini: Si tamen iustum est apud Deum retribuere tribulationem ijs, qui nos tribulant, & vobis qui tribulamini, requiem nobiscum in reuelatione Domini Iesu de cælo cum Angelis virtutis eius, in flamma ignis dantis uindictam ijs, qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Domini Nostri Iesu Christi.**

Adde etiam non posse homines, quamdiu anima à corpore seiuncta est, plenam fœlicitatem, & bonis omnibus cumulata adipisci. Ut enim quælibet pars, à toto separata, imperfecta est: ita etiam animam, quæ corpori non est adiuncta. Ex quo sequitur, ut illis, quibus ad summam fœlicitatem nihil desit, corporum resurrectionem necessariam esse.

An omnes homines resurgent?

CONCLUSIO VNICA.

OMni malorum bonorumq; discrimine remoto, omnes à mortuis, quanquam non omnium par conditio futura est, resurgent; qui bona fecerunt in resurrectionem uitæ, qui uerò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.

Est Catechism. §. Explicare præterea diligenter oportebit. Et D. Thom. in quæst. addit. q. 75. art. 2.

Docet hanc Apostolus, 1. ad Corint. 15. his uerbis: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur.*

Cùm (omnes) dicimus in conclusione, tam eos intelligimus, qui aduentante iudicio mortui iam erunt, quàm eos qui morientur: Huic enim sententiæ, quæ asserit omnes morituros esse, nemine excepto, Ecclesiam acquiescere, ipsamque sententiam magis ueritati conuenire, scriptum reliquit Sanctus Hieronymus, epist. 152. ad Mineriam & Alexandrum. Idem sentit & Diuus Augustinus, lib. 20. de ciuit. cap. 20.

Neque huic sententiæ repugnant Apostoli uerba, ad Thessalonicenses scripta: *Mortui qui in Christo sunt, resurgent primi: deinde nos qui uiuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aera; Nam Sanctus Ambrosius cum ea explanaret, in episto. ad Thessalonicens. cap. 4. ita inquit: In ipso raptu mors præueniet, & quasi per soporem, ut egressa anima in momento reddatur. Cùm*

enim tollentur, morientur, ut peruenientes ad Dominum, præsentia Domini recipiāt animos, quia cum Domino mortui esse non possunt. Eademque sententia comprobatur Sancti Augustini auctoritate in libro suprafato de ciuitate Dei, cap. 20.

QVÆSTIO III.

An idem numero corpus resurget?

CONCLUSIO VNICA.

HOc ipsum, atque adeo idem corpus, quod uniuscuiusque proprium fuit, quamuis corruptum sit & in puluerem redierit, ad uitam suscitandum esse, certò credendum est.

Est Catechismi. §. Cùm verò multum referat. Et D. Thom. in quæst. addit. quæst. 79. artic. 1.

Hęc Apostoli est sententia cùm inquit, 1. ad Corinth. 15. cap. *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem*: ea voce, hoc, proprium corpus apertè demonstrans. Iob etiam de eo clarissimè vaticinatus est, capit. 19. *Et in carne mea, inquit, uidebo Deum, quem uisurus sum ego ipse, & oculi mei conspiciantur sunt, & non alius.*

Hoc idem colligitur ex ipsius resurrectionis definitione: Est enim resurrectio, auctore Damasceno, lib. 4. de Orthod. fide, cap. 28. ad eum statum vn de cecideris, reuocatio.

Denique si consideremus cuius rei causa resurrectionem futuram paulò ante demonstratum est, nihil erit, quod cuiusquam animum hac in re dubium facere possit; Idcirco enim corpora excitanda esse docuimus, vt referat vnusquisque propria

corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum. Hominem igitur cum ipso corpore, cuius opera vel Deo, vel dæmoni seruiuit, resurgere oportet: ut cum eodem corpore triumphandi coronas, & præmia consequatur, aut pœnas & supplicia miserissima perferat.

D I F F I C U L T A S V N I C A
maximi momenti.

An corpus resurget integrum?

Dicendum quod non tantum corpus resurget, sed quicquid ad illius naturæ virtutem, atque ad hominis decus & ornamentum pertinet, restituendum est.

Præclarum ea de re Sancti Augustini testimonium legimus, lib. 22. de Ciuit. Dei, cap. 19. *Nihil tunc vitij (inquit) in corporibus existet, si aliqui plus pinguedine obesi, & crassi extiterint, non totam corporis molem assument, sed quod illam habitudinem superabit, reputabitur superfluum: Et è diuerso quæcunque vel morbus, uel senium confecit in corpore, reparabitur per Christum uirtute diuina: ut si aliqui propter macrorem fuerint graciles, quia Christus non solum nobis corpus reparabit, sed quidquid per miseriam huius uitæ fuerit nobis ademptum. Item alio loco: Non resumet homo capillos, quos habuerit, sed quos decuerit, iuxta illud: Omnes capilli capitis uestri numerati sunt, qui secundum diuinam sapientiam sunt separandi.*

In primis verò, quoniam membra ad veritatem humanæ naturæ pertinent, simul restituentur omnia: Qui enim vel ab ipso ortu oculis capti sunt, vel ob aliquem morbum lumina amiserunt, clau-

di, atq; omnino manci, & quibusuis membris debiles, integro ac perfecto corpore resurgent; aliter enim animæ desiderio, quæ ad corporis conjunctionem propensa est, minimè satisfactum esset: cuius tamen cupiditatem in resurrectione explendam esse, sine dubitatione credimus.

Præterea satis constat, resurrectionem æquè, ac creationem, inter præcipua Dei opera numerari. Quemadmodum igitur omnia à Deo initio creationis perfecta fuerunt: ita etiam in resurrectione futurum omnino affirmare oportet.

Neque id de Martyribus solum fatendum est, de quibus Sanctus Augustinus, lib. 22. de Ciuitat. Dei, cap. 20. ita testatur: *Non erunt absque illis membris: non enim posset illa mutilatio non esse corporis uitium, alioquin qui capite truncati sunt, deberent sine capite resurgere: uerùm tamen extabunt in eorundem membrorum articulis gladij cicatrices resurgentes super omne aurum, & lapidem præciosum, ueluti cicatrices uulnerum Christi;*

De improbis idem quoque uerissimè dicitur, etsi illorum culpa membra amputata fuerint: nam quò plura membra habebunt, tantò acerbiori dolorum cruciatu conficientur. Quare illa membrorum restitutio, non ad eorum fœlicitatem, sed calamitatem, ac miseriam est redundatura: cum merita non ipsis membris, sed personæ, cuius corpori coniuncta sunt, adscribantur: Nam ijs, qui pœnitentiam egerunt, ad præmium; illis uerò qui eandem contempserunt, ad supplicium restituentur.

MONITIO.

Vnius hoc loco à nobis cum Catechismo monendi sunt Parochi & Catechistæ, vt hanc doctrinam & attentè considerent & diligenter suos auditores doceant: Nam si hoc fecerint, nunquam eis rerum & sententiarum copia deerit ad excitandos inflammandosq; pietatis studio fidelium animos, vt vitæ huius molestias & ærumnas cogitantes, beatam illam resurrectionis gloriam, quæ iustis & pijs proposita est, auidè expectent.

Q U A E S T I O I I I I.

An corpus resurget tale quale nunc est:

Siue, An alia futura sit conditio corporum resurgentium ab ea, quæ est in hac vita?

CONCLUSIO VNICA.

SI spectamus ea, quæ corporis substantiam constituunt, quamuis illud ipsum atque idem corpus à mortuis reuocari oporteat, quod antea extinctum fuerat, longè alia tamen & diuersa eius conditio futura est. Ut enim cætera omittamus, in eo, maximè resurgentium corpora à seipsis different, quod cum antea mortis legibus subiecta essent, postquam ad vitam suscitata fuerint, sublato bonorum malorumq; discrimine, immortalitatem assequentur.

Est Catechism. §. Sequitur nunc vt fideles, &c. Et D. Thom. in quæst. addit. quæst. 81. art. 4.

Hanc admirabilem naturæ restitutionem insignis Christi victoria meruit, quam de morte reportauit,

portauit, quemadmodum sacrarum literarum testimonio nos admonent: Scriptum est enim, Isai. 25. *Præcipitabit mortem in sempiternum.* Et Osee 13. *Ero mors tua o mors.* quod explicans Apostolus, 1. ad Corinth. 15. inquit: *Nonissimè inimica destruetur mors.* Et apud Sanctum Iohannem, Apocal. 21. legimus: *Mors ultra non erit.*

Decebat enim maximè Christi Domini merito, quo mortis imperium euersum est, peccatum Adæ longo interuallo superari.

Idem etiam diuinæ iustitiæ consentaneum fuit, ut boni beata vita perpetuò fruerentur, mali verò sempiternas pœnas luerent, quærent mortem & non inuenirent: optarent mori, & mors fuget ab eis. Atque hæc quidem immortalitas bonis, & malis communis erit.

Consule D. Thomam loco proximè allegato.

Q V Æ S T I O V.

Quot & quæ sunt dotes corporum gloriosorum?

VT intelligatur quæstio, notandum est per dotes in quæstione DD. Scholasticos intelligere insignia quædam & præclara ornamenta, quibus sanctorum corpora post resurrectionem multò nobiliora & pulchriora sint futura, quàm vnquã antea fuerant. Sicut enim sponsa, quando traducitur in domum sponsi, ornatur & doratur: ita quãdo anima, quæ per gratiam gratum facientem fit sponsa Christi, introducitur in domum sponsi, hoc est, in regnum Christi, quod

est locus beatorum, ornatur, & dotatur ornamentis quibusdam, & qualitatibus supernaturalibus pulcherrimis, quæ ab ipsa anima in corpus redunt, ut docet D. Thomas locis statim allegandis.

Hoc prænotato respondetur aliquot conclusionibus.

CONCLUSIO I.

Quatuor sunt præcipuæ dotes corporum gloriosorum, quæ sunt impassibilitas, claritas, agilitas, subtilitas.

Est Catech. §. Habebunt præterea. Et D. Thom. in quæst. addit. quæst. 82.

Hæ qualitates describuntur ab Apostolo, 1. ad Corinth. 15. his verbis: *Seminatur corpus hoc in corruptione, surget in incorruptione.* Incorruptio significat primam dotem, hoc est impassibilitatem: Rursum, *Seminatur in ignobilitate, surget in gloria.* Gloria significat secundam dotem, videlicet claritatem. Rursum, *Seminatur in infirmitate, surget in virtute.* Virtus significat dotem agilitatis. Rursum, *Seminatur animale, surget spirituale.* Spiritualitas significat quartam dotem, scilicet subtilitatem.

CONCLUSIO II.

Prima dos corporum gloriosorum est, impassibilitas, hoc est, donum quoddam spirituale, siue qualitas, qua fit ut corpora sanctorum, neque molesti aliquid pati, nullò dolore, aut incommodo affici queant.

Est Catechism. §. Harum prima est, &c. Et Diui Thomæ supra.

Quòd hæc dotem, impassibilitatē potius, quàm incorruptionē Doctores scholastici appellarint,

ea causa fuit, vt quod est proprium corporis gloriosi significarent; non enim impassibilitas illis communis est cum damnatis, quorum corpora, licet incorruptibilia sint, æstuarè tamen possunt atque algere, varijsque cruciatibus affici.

CONCLUSIO III.

Secunda est, claritas per quam corpora sanctorum, sicut sol fulgebunt.

Est Catech. 9. Hanc consequitur alia claritas. Et D. Thom. sup.

Ita enim apud Matthæum, cap. 13. testatur Saluator noster: *Iusti, inquit, fulgebunt, sicut sol in regno patris eorum.*

Id ipsum declarauit exemplo suæ transfigurationis, Matth. 17.

Hanc interdum Apostolus gloriam, modò claritatè appellat, ad Philipp. 3. cap. *Reformauit, inquit, corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* Et rursus, 1. ad Corinth. 15. cap. *Seiminatur in ignobilitate, surget in gloria.*

Huius gloriæ imaginem quandam vidit populus Israel in deserto, Exod. 34. cum facies Moysis ex colloquio & præsentia Dei ita colluceret, vt in eam filij Israel oculos intendere non possent.

Claritas hæc, est fulgor quidam ex summa animæ felicitate ad corpus redundans, ita vt sit quædam communicatio illius beatitudinis, qua anima fruitur, quomodo etiam anima ipsa beata efficitur, quòd in eam pars diuinæ felicitatis deriuetur.

Hoc munere, non omnes equè, perinde, ac primò ornari credendum est: Erunt quidem sancto-

rum corpora omnia æquè impassibilia, sed eundem splendorem non habebunt: Nam, vt testatur Apost. 1. ad Cor. 15. *Alia claritas solis, alia claritas lunæ, et alia claritas stellarum. Stella enim à stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum.*

CONCLUSIO IIII.

Tertia est agilitas, per quam corpus ab onere, quonunc præmitur liberabitur, facillimèq; in quamcumque partem anima voluerit, ita moueri poterit, vt ea motione nihil celerius esse queat.

Est Catech. §. Cum hac dote coniuncta est. Et D. Thom. in quæst. addit. q. 84. art. 1.

Docent hanc; primò scriptura superius allegata: *Seminatur corpus hoc in infirmitate, surget in virtute, hoc est, agilitate.*

Deinde Patres Ecclesiæ, D. Augustinus, lib. 13. de Ciuit. Dei, cap. 48. & 20. & lib. 22. cap. 11. Et D. Hieronymus in 40. c. Isaiæ, super illa verba, *Mutabunt fortitudinem.*

CONCLUSIO VLTIMA.

Quarta dos est subtilitas, cuius virtute corpora animæ omnino subijcientur, & ad nutum præsto erunt ad omnes spirituales actiones exercendas.

Est Catech. §. His verò addita est. Et D. Thom. in quæst. addit. q. 83. art. 1.

Hæc ex illis Apostoli verbis ostenditur, 1. ad Corinth. 15. cap. *Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale.*

Documenta Spiritualia.

Ex omnibus antedictis suo more Catechismus infert

infert duo Documenta Spiritualia.

Primum, maximas à nobis Deo gratias agēdas esse, qui hæc sapientibus absconderit, & reuelauerit paruulis. Quot enim viri, vel prudentiæ laude præstantes, vel singulari doctrina præditi, in hac tam certa veritate cæci planè fuerunt? Quòd igitur nobis illa patefecerit, quibus ad eam intelligentiam adspirare nō licebat, est quòd summam eius benignitatem, & clementiam perpetuis laudibus celebremus. Alterum, plurimos præstantissimosque fructus ex huius articuli meditatione ad nos prouenire; imprimis maximus ille fructus ad nos redit, quòd scilicet in eorum morte, qui nobis necessitudine, vel beneuolentia coniuncti sunt, faciliè tum alios, tum nos ipsos consolabimur. Quo quidem genere consolationis Apostolū vsū esse constat, cum ad Thessalonicenses, i. epistolæ 4. cap. de dormientibus scriberet.

Deinde in omnibus etiam alijs ærumnis, & in calamitatibus, futuræ resurrectionis cogitatio summam nobis doloris leuationē afferet: Quemadmodum sancti Iob exemplo didicimus cap. 19, qui vna hac spe afflictum, & mœrentem animum sustentabat, fore aliquando, vt in resurrectione Dominum Deum suum conspiceret.

Præterea hoc plurimum valebit ad persuadendum fidelibus populis, vt rectam vitam, integrā, ab omniq̄ue prorsus peccati labe puram agere quàm diligentissimè curent. Si enim cogitauerint ingentes illas diuitias, quæ resurrectionē consequuntur, ipsis propositas esse, faciliè ad virtu-

tis,

tis, & pietatis studia allicientur. Contra verò, nisi
la res maiorem vim habitura est ad comprimēdas
animi cupiditates, hominesque à sceleribus auo-
candos, quàm si sæpius admoneantur, quibus-
nam malis, & cruciatibus improbi afficiēdi sunt,
qui extremo illo die procedēt in resurrectionem
iudicij.

CAPITIS DVODECIMI. ELVCIDATIO.

DE XII. SYMBOLI ARTICULO.

Vitam æternam.

LVCIDATIONI postremi articuli duo
cum Catechismo præmittenda sunt;
Primum, articulum de vita æterna
postremo loco positum esse ab Apосто-
lis duabus de causis.

Prima, quia post carnis resurrectionem nihil
aliud fidelibus expectandum est, nisi vitæ æternæ
præmium.

Altera, vt perfecta illa fœlicitas, & bonis om-
nibus cumulata, nobis semper ante oculos versa-
retur, doceremurque in ea mentem & cogitatio-
nes omnes defigendas esse.

Secundum, Parochos & Catechistas fidelium
animas præmijs æternæ vitæ propositis accende-
re debere, vt quæcumque vel difficillima Chri-
stiani nominis causa subeunda esse docuerint, fœ-
cilia

cilia atque adeo iucunda esse existiment, promptioresque ad parendum Deo, & alacriores redantur.

Q V Æ S T I O I.

Quid vita æterna hoc loco significat: Et quare beatitudo hominis appellatur vita æterna?

C O N C L U S I O I.

Vita æterna hoc loco non solum perpetuitatē vitæ, quæ in demonibus & sceleratis hominibus post hanc vitam reperitur, sed etiam cum perpetuitate beatitudinē, quæ nostrū desiderium explere possit, significat.

Est Catech. §. Admonendi igitur sunt fideles. Et D. Thom. 12. q. 5. art. 4.

In hunc enim sensum sacræ literæ verba accipiunt, ut multis in locis licet animaduertere, Math. 19. & 25. Iohann. 17. ad Rom. 2. & 6. & speciatim, Luc. 10. Legis peritus ille sic accepit, qui à Domino Salvatore nostro quid sibi faciendum esset, ut vitam æternam possideret, quæsiuit. Perinde enim est ac si dixisset: Quænam mihi præstāda sunt, ut ad eum locū, ubi perfecta felicitate frui liceat, perueniam?

C O N C L U S I O II.

Responsiua alteri parti quæstionis.

Summa illa beatitudo hominis vocatur ab Apostolis vita æterna, primò, ne quis existimet eam in rebus corporeis & caducis, quæ æterna esse non possunt, consistere.

Est Catech. §. Hoc verò potissimum nomine. Et D. Thom. 1. 2. q. 2. art. 1. 2. & aliquot sequentibus.

Neque enim defuerunt homines inanis cuiusdam sapientiæ opinione inflati, qui summum bonum & beatitudinem hominis in eis rebus ponerent, quæ percipiuntur sensibus, quos recta ratio sufficienter redarguit: hæc enim pereunt, & veterascunt, beatitudo verò nullo temporis termino definienda est.

Confirmatur: Nam iuxta scripturæ sacræ clarissima testimonia, terrena hæc longissimè à vera felicitate absunt; ab ea enim is maximè recedit, qui mundi amore, & desiderio tenetur. Sic enim D. Iohânes 1. epistolæ cap. 2. scribit: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt; Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo.* Et paulò post: *Mundus transit, & concupiscentia eius.*

Non obstat conclusioni, quòd aliqui in hac vita beati in scripturis sacris appellantur; Quia illæ scripturæ de ijs solùm intelligendæ sunt, qui, vt loquitur Apostolus ad Timoth. 2. cap. abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobriè, & iustè, & piè vixerint in hoc sæculo, expectâtes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi.

CONCLUSIO III.

Secundò, *beatitudo hominis, vocatur vita aeterna, vt discamus semel adeptam beatitudinem amitti non posse, vt falsò nonnulli suspicati sunt.*

Est Catech. §. Sed illud præterea. Et D. Thom. 1. 2. q. 5. art. 4.

Nam beatitudo perfecta, ex omnibus bonis sine vlla admistione mali cumulat, quæ cum hominis desiderium expleat, in æterna vita necessario consistit; neque enim potest beatus non magnopere velle vt illis bonis, quæ adeptus est sibi perpetuo frui liceat. Quare nisi ea possessio stabilis & certa sit, maximi timoris cruciatu augetur necesse est.

CONCLUSIO IIII.

PRæterea beatitudo vocatur ab Apostolis *vita æterna*, quod nomen multis alijs commune est: nam & *Dæmones*, & *improbi homines* habebunt *vitam æternam*, vt discamus beatitudinem altiore, & præstantiore rem quandam esse, quàm vt proprio aliquo vocabulo perfecte significare eius rationem possimus.

Est Catec. §. Verùm quanta sit beatorum.

Sic enim vsu venire solet, cui non habemus aliquam propriam vocem, qua rem aliquam exprimamus, vt communi aliquo vocabulo vtamur, quod multis rebus alijs commune est.

Non obstat, quòd plurima nomina cælesti huic beatitudini in sacris literis tribuantur, cuiusmodi sunt, *regnum Dei*: Matth. 5. *paradysus*: Ezech. 28. *Sancta ciuitas*: Isaia 52. *Novæ Hierusalem*: Apocal. 3. *Domus patris*: Iohan. 14. Nam nullum est ex ijs omnibus, quod ad magnitudinem beatitudinis explicandam satis fit; singula enim aliquam tantum beatitudinis proprietatem indicant, nõ perfectam, & integram eius rationem. Quanta enim sit beatorum, qui in cælesti patria viuunt, *foelicitas*

citatis, ab ijs ipsis tantum, præterea à nemine comprehendi potest.

CONCLUSIO V.

Postremò, *beatitudo vocatur vita æterna, ad significandũ beatitudinem esse summum hominis bonum, & maximè ab eo expetendum; vita enim in maximis bonis, quæ natura expetuntur, numerari solet.*

Est Catech. §. Constat enim vitam in maximis bonis, &c.

Explicatur: Nam si exigua hac vita præsentem, quæ tot actam varijs miserijs subiecta est, ut mors verius dicenda sit, nihil magis amatur, nihil aut charius, aut iucundius esse potest: quo tandẽ animi studio, qua contentione æternam illam vitam quærere debemus, quæ defunctis omnibus malis perfectam, & absolutam bonorum omnium rationem coniunctam habet?

Q. V. AESTIO II.

Quid, & quotuplex est beatitudo?

CONCLUSIO I.

Beatitudo est omnium malorum liberatio, & bonorum adeptio.

Est Catech. §. Nam ut sancti Patres tradiderunt. Ita hætenus definiuerunt veteres Ecclesiæ Patres, D. Augustinus lib. 22. de Ciuit. Dei, cap. 30. D. Chrysostomus ad Theodorum lapsam. D. Anselmus epistola 2. ad Hugonem, & in lib. de Similitudinibus, cap. 47.

Probatur prior pars conclusionis clarissimis

facrarum scripturarum testimonijs: Sic enim scriptum est, Apocal. cap. 21. *Non esurient neque sitient amplius, neque cadet super illos sol, neque ullus aestus.* Et rursus: *Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quæ prima abierunt.*

Alteram partem docet Christus Dominus eleganti phrasi, Matth. 25. cum dicit: *Intra in gaudium Domini tui;* Significare enim voluit tantam futuram fidelium seruorum & proborum gloriam, aliaque innumera bona, ut illa nullo pacto in animos eorum penetrare possint, ac proinde necesse sit eos in illa gaudia introire, ut eis circumfusi totum mentis desiderium expleant.

CONCLUSIO II.

Responsiua alteri parti quaestionis.

Beatitudo duplex est, essentialis & accidentalis. Est Catech. §. Sed illa primum distinctione uti oportebit. Et D. Th. in quaest. add. q. 96. art. 1.

Vsurpatur hæc diuisio à grauissimis diuinarum rerum scriptoribus in 4. sent. dist. 49. Ratio illius est: Nam in beatis duo bonorum genera reperiuntur; quorum alterum ad beatitudinis essentialiam pertinet, & beatitudinem essentialem constituit: Alterum ipsam beatitudinem consequitur, & accidentariam beatitudinem facit.

CONCLUSIO III.

Beatitudo essentialis, in eo sita est, ut Deum videamus, eiusque pulchritudine fruamur, qui est omnis bonitatis & perfectionis fons & principium.

N Est

Est Catech. §. Ac solida quidem beatitudo. Et D. Thom. sup.

Probatur auctoritate scripturæ sacræ, Iohann. 17. cap. *Hæc est vita æterna, inquit Christus Dominus, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.*

Hanc sententiam S. Iohannes interpretatur cū ait, 1. epistolæ cap. 3. *Charissimi nunc Filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: Scimus quoniam cū apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est:* Significat enim beatitudinem ex ijs duobus constare, tum quòd Deum intuebitur, qualis in natura ac substantia est, tum quòd veluti Dij efficiemur; nā qui illo fruuntur, quamuis propriam substantiam retineant, admirabilè tamen quandam & prope diuinā formam induūt, vt Dij potius quàm homines videantur.

DIFFICULTAS I.

Quo pacto videbit homo Deum, An per speciem aliquam & similitudinem creatam diuinæ essentiæ, an verò per ipsammet diuinam essentiam?

Ante resolutionem nota, quòd vnaqueque res, vel ex eius essentia, vel ex eius similitudine & specie cognoscitur.

Hoc prenotato dicendum, impossibile esse vt homo videat Deum per aliquam speciem & similitudinem:

Primò, quia nihil est Deo simile, cuius similitudinis adiumento, ad perfectam eius notitiam homo peruenire possit: Consequens ergo est vt eius naturam

naturam & essentiã nemini videre liceat, nisi hæc eadem diuina essentia se homini coniunxerit. Atque id Apostoli verba significant, 1. Corinth. 13. *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Nam quod inquit, *In ænigmate,* interpretatur Sanctus Augustinus, lib. 15. de Trinit. cap. 9. in similitudine ad Deum intelligendum accommodata. Quod etiam Sanctus Dionysius, cap. 1. de Diuinis nominibus apertè ostendit, cum affirmat nulla inferiorum similitudine superiora percipi posse: Neque enim ex alicuius rei corporeæ similitudine, eius, quæ corpore careat essentia, & substantia cognoſci potest: cum præsertim necesse sit, rerum similitudines minus concretionis habere, & magis spirituales esse, quàm res ipsas, quarum imaginem referunt, quemadmodum in omnium rerum cognitione faciliè experimur. Quoniam verò fieri non potest, vt alicuius rei creatæ similitudo æquè pura, & spiritalis, ac Deus ipse est, reperiatur: ita fit vt ex nulla similitudine diuinam essentiam perfectè intelligere possimus.

Secundò, omnes creatæ res certis perfectionis terminis circumscribuntur: At Deus infinitus est, neque vllius rei creatæ similitudo eius immensitatem capere potest.

Quocirca vna illa ratio diuinæ substantiæ cognoscendæ relinquatur, vt ea se nobis cõiungat, & incredibili quodam modo intelligentiam nostrã altius extollat, atq; ita idonei ad eius naturæ speciem contemplandam reddamur.

Id lumine gloriæ assequemur, cum eo splendore illustrati, Deum lumen verum in eius lumine videbimus: Nā beati Deum præsentem semper intuentur. Quo quidem dono omnium maximo, & præstantissimo diuinę essentię participes effecti, vera & solida beatitudine potiuntur, quam nos ita credere debemus, vt eam Dei benignitate cū certa spe nobis expectandam esse, in symbolo Patrum definitum sic: *Inquit enim, Expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi.*

Consule D. Thom. locis supra allegatis.

DIFFICULTAS II.

Potestne similitudine aliqua demonstrari quomodo homo per lumen glorię Deo coniungatur, & diuinam quodammodo naturam induat?

Dicendū quòd etsi hoc nullis verbis explicari, aut cogitatione à nobis comprehendī possit, licet tamen aliquam huius beatitudinis imaginem, in ijs etiam rebus, quæ sensu percipiuntur, cernere. Nā quemadmodum ferrum admoto igni ignē cōcipit, & quamuis eius substantia non mutetur, fit tamen vt diuersum quippiam, nimirum ignis, esse videatur; Eo modo qui in cœlestem illam gloriam admisi sunt, Dei amore inflammati ita afficiuntur, cum tamen id quod sunt esse non desinant, vt multò magis distare ab ijs, qui in hac vita sunt meritò dici possint, quàm ferrum candēs ab eo quod nullam caloris vim in se contineat.

CONCLUSIO IIII.

Beatitudo accidentalis sita est in ornāmētis & qualitātibus quibusdam supernaturalibus animę & corpo-

corporis, quæ ultra essentialem beatitudinem à Deo sanctis communiter omnibus conferuntur.

Est Catech. §. Verùm ad illã tamen quædam accedunt. Et D. Thom. in quæst. addit. q. 96. art. 1.

Huius generis ornamenta ad animam pertinentia sunt ea de quibus Apostolus, ad Rom. 8. cap. videtur loqui, cum ait: *Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum.*

Nam beati perfruuntur gloria, non illa solùm, quam essentialem beatitudinem diximus, sed ea etiam, quæ constat ex clara & aperta notitia, quã singuli de alterius eximia & præstanti dignitate habituri sunt.

Deinde, beati summo honore à Christo Domino afficientur, cum hos amantissimis & honorificentissimis verbis, quæ habentur, Matth. 25. compellabit: *Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum*, &c. ut meritò liceat exclamare cum Psalmista, Psalm. 138. *Nimis honorati sunt amici tui Deus.*

Laudibus etiam à Christo Domino coram Patre cœlesti & Angelis eius celebrabuntur.

Præterea, si hoc commune omnibus hominibus desiderium natura ingenuit honoris, qui à vitis sapientia præstantibus habeatur, quòd eos locupletissimos virtutis suæ testes fore existimèt, quãtùm beatorum gloriæ accessurum putamus, quòd alius alium summo honore prosequetur?

Ornamenta pertinentia ad corpora beatorum tot, & tâta erunt, quot & quãta possemus vel cogitare, vel optare, quãuis ocultiore quodam modo,

quàm oculus vidit, aut auris audiuit, aut in cor hominis ascēdit, sicuti docet Apostolus, 1. ad Corinth. 2. cap. & ante illū Isaias Propheta, cap. 64.

Nam corpus quod antea crassum & concretū erat, cū in cœlo detracta mortalitate tenue ac spirituale effectum fuerit, nullis amplius alimentis indigebit; anima autem æternæ gloriæ pabulo, quod magni illius conuiuij auctor transiens omnibus ministrabit, cum summa voluptate exsaturabitur.

Prætiolas vestes, aut regales corporis ornatus nemo desiderabit, quia ibi nullus harum rerum vsus futurus est, sed omnes immortalitate & splendore aucti, & sēpiternæ glorię corona ornati erūt.

Nullus etiam ibi amplas & magnificas domos, quales hic sunt, optabit, sed omnes cœlum ipsum Dei claritate collustratum, quo nihil amplius vel magnificentius cogitari potest in æternum possidebunt, vt merito Propheta, cum eius domicilij pulchritudinem sibi ante oculos poneret, & ad beatas illas sedes perueniēdi cupiditate, arderet, dixerit: Psalm. 83. *Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini, cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.*

QUESTIO III. ET POSTREMA.

An omnes beati æqualem beatitudinem consequentur, an potius alij alijs maiorem vel minorem?

CONCLUSIO I.

Inter beatos alij alijs magis vel minus beati erunt'.
Est Catech. §. Nam in domo Patris mei. Et
D. Thom. 12. q. 5. art. 2.

Inquit enim Christus Dominus, Iohann. 14. c.
In domo Patris mei mansiones multe sunt.

CONCLUSIO II.

Maior vel minor beatitudo, siue maiora vel mi-
nora premia beatis, prout quisq; meritus erit,
reddetur.

Est Catech. §. In quibus maiora & minora præ-
mia. Et D. Thom. sup.

Patet auctoritate Apostoli, 2. ad Corinth. 9. cū
inquit: *Qui parce seminat, parce & metet.*

Documenta Spiritualia.

Ex omnibus antedictis Catechismus suo more
infert duo Documenta Spiritualia.

Primum, Pastores & Catechistas debere fideles
omnes ad illam beatitudinem perpetuò excitare.
Secundum, certam beatitudinis consequendæ ra-
tionem in eo consistere, vt fide & charitate instru-
cti, & in oratione & Sacramentorum salutari vsu
perseuerantes, ad omnia charitatis officia in pro-
ximos se exercent.

Hæc sufficiunt pro explicatione & Elucidatio-
ne primæ partis Catechismi.

CATECHISMI
ROMANI,
QVAE EST DE SACRAMENTIS,
ELUCIDATIO.

PRÆFATIONIS ELUCIDATIO.

PRÆFATIO secundę partis complectitur plures quæstiones, de Sacramentis in genere. Antè harum explicationem vnum notandum est cum Catechismo, nimirum doctrinam Sacramentorum propter sui necessitatem & præstantiam ab omnibus, & speciatim à ministrantibus illa, & suscipientibus diligenter addiscendam esse.

A ministrantibus quidem, nè propter ignorantiam indignis illa ministrando, faciant contra illud Christi præceptum, Matth. 7. *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.*

A suscipientibus verò, vt illorum accurata cognitione tales euadant, quibus præstantissimæ ac sanctissimæ res dignè & salutariter impertiri possint.

QVÆSTIO I.

Quid est Sacramentum ?

Ora quæstionem dupliciter posse intelligi; Primò, vt inquirat quid significet nomen ipsum Sacramenti. Secundò, vt quærat quæ sit res per nomen Sacramenti significata. Iuxta primû sensum, respondetur quæstioni aliquot conclusionibus.

CONCLUSIO I.

Sacramentum, si nominis rationem spectes, apud sprophanos auctores frequentissimè pro iure iurando accipitur.

Est Catechis. §. Nam alij auctores, &c.

Sic acceperunt Cicero, lib. 1. officiorum, & Vegetius, lib. 2. de re militari: vbi Iusiurandum, quo se milites fidelem operam Reip. præstaturos pollicentur, Sacramentum militare appellatur.

CONCLUSIO II.

A pud Latinos Ecclesiæ Patres & Doctores nomen Sacramenti aliquam rem sacram, quæ in occulto latet, declarat.

Est Catechis. §. Verùm apud Latinos Patres, &c. Et D. Thom. par. 3. quæst. 60. artic. 1.

Sic accipitur vox Sacramenti, ad Ephes. 1. cap. cum ait Apostolus: *Ut notum faceret nobis Sacramentum voluntatis suæ.* Deinde 1. ad Timoth. 3. cap. *Magnum est pietatis Sacramentum.* Præterea in lib. Sapientiæ, cap. 2. *Nesciuerunt Sacramenta Dei.* His enim, & alijs multis in locis, licet animaduertera

Sacra-

Sacramentum nihil aliud nisi rem sacram, abditam, atque occultam significare. Græci Patres & Doctores, ad eandem rem significandam mysterij vocabulo communiter vtuntur.

CONCLUSIO III.

Latini quoque Patres & Doctores Sacramenti nomen vsurpant ad significanda signa quædam sensibus subiecta, quæ gratiam quam efficiunt simul etiam declarant, ac veluti ob oculos ponunt.

Est Catechismi §. Quare latini Doctores signa quædam, &c. Et D. Thom. sup.

Sic vsurparūt, Diuus Augustinus epistola 118. & 119. & libr. 5. de Baptismo contra Donatistas, cap. 20. & alibi sæpè Diuus Hieronymus, in ca. 18. Matthæi, & in commentarijs in Threnos, & in Michæam Prophetam: Et illis antiquiores Tertullianus de præscriptionibus hæreticorum, & libr. 5. contra Marcionem, Diuus Cyprianus epistola 75. & in lib. de baptismo Christi.

Ex his videre est, errare illos, qui existimant vocabulum Sacramenti nouum esse, & nuper in Ecclesiam inductum; quanquam non est negandum veteres Patres Ecclesiæ ad eam rem significandam, quam iam nomine Sacramenti ab eis significari diximus, interdum vsurpare alia nomina, vt sunt, symbolum, mysticum signum, sacrum signum: Et in hac tertia significatione accipimus nomen Sacramenti in præsentī materia.

Hactenus responsum est quæstioni iuxta priorem illius sensum: Iuxta alterum responderetur sequentibus conclusionibus.

CON-

CONCLUSIO IIII.

Sacramentum, si rem spectes, sic definiri solet: Est signum rei sacræ: Vel alijs verbis: Sacramentum est invisibilis gratiæ visibile signum ad nostram sanctificationem institutum.

Est Catechil. §. Verùm præter nominis notionem. Et D. Thom. par. 3. quæst. 60. artic. 2.

Prior definitio est D. Augustini, lib. 10. de Civitate Dei, cap. 5. & usurpatur à Magistro in 4. Sent. distin. 1. & ab alijs omnibus DD. Scholasticis in Magistrum. Altera definitio, quam etiam habet Magister sup. colligitur ex D. August. lib. de catechizandis rudibus, cap. 26. & ex epistola 166.

Vt utraque definitio magis pateat, singulæ illarum partes exponendæ sunt.

Prima pars harum definitionum est, *signum*. Ut hæc clarius intelligatur duo prænotanda sunt; Primum rerum omnium quæ sensibus percipiuntur duo esse genera: Aliæ enim ob id inventæ sunt ut aliquid significant:

Aliæ non alterius rei significandæ, sed sua tantum causa effectæ sunt. In hoc numero omnes pænè res, quæ natura cõstant, haberi possunt: In priori genere vocabula rerum, scriptura, vexilla, imagines, tubæ, & alia huiusmodi permulta ponenda sunt; Nam si ex vocabulis vim significandi detraheris, sublata videtur esse causa quamobrem vocabula instituerentur.

Hæc propriè signa esse dicuntur; Illud enim signum esse Sanctus Augustinus, lib. 2. de Doctrina Christiana, cap. 1. testatur: quod præter rem quam
sensi-

sensibus obijcit, efficit etiam vt ex se alterius rei cognitionem capiamus: Sicut ex vestigio, quod terræ impressum intuemur, transisse aliquem, cuius vestigium apparet, facile cognoscimus.

Sacramentum ad hoc rerum genus, quæ significandi causa institutæ sunt referri debet: Si quidem specie quadam & similitudine id nobis declarat, quod Deus in animis nostris sua virtute, quæ sensu percipi non potest, efficit. Exempli gratia, Baptismus, cum adhibitis certis & solennibus verbis aqua extrinsecus abluimur, hoc significat, Spiritus sancti virtute omnem peccati maculam & turpitudinem interius elui, & animas nostras præclaro illo cælestis iustitiæ dono augeri atque ornari, simulq; ea corporis ablutio, vt postea suo loco explicabitur, illud in animo efficit quod significat.

Colligitur idem ex scripturis sacris. A postolus enim de circuncisione veteris legis Sacramento, quæ Abraham Patri omnium credentium erat data, id ad Rom. 4. cap. scribit: *Et signum accepit circuncisionis signaculum iustitiæ fidei.* Et ad Roman. 6. cum affirmat nos, qui baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizatos esse, licet cognoscere baptismum huius rei significationem habere, nimirum vt ait idem Apostolus, ad Roman. 4. cap. nos consepultos esse cum illo per baptismum in mortem.

Alterum prænotandum est, quod inter signa, quædam sunt naturalia, quæ præter se ipsa alterius rei notitiam in animis nostris gignunt, veluti est fumus, ex quo statim ignem adesse intelligimus:

Hoc

Hoc signum ob eam causam naturale appellandum est, quia fumus non voluntate ignem significat, sed rerum usus effecit ut si quis fumum tantum videat, naturam simul & vim ignis, qui adhuc latet, subesse mente & cogitatione percipiat.

Alia signa sunt ab hominibus inuenta & instituta, ut sunt vocabula rerum, sonus tubarum, tybularum, cytharæ, quo audito, quid significare velit statim intelligimus: Similiter imagines, vexilla oculis nostris obiecta, quid significare velint quisque statim intelligit.

Præter signa ab hominibus inuenta, quædam etiam sunt à Deo instituta, quæ rursus sunt in duplici differentia.

Nam quædam illorum ob eam tantum rem à Deo hominibus data sunt, ut aliquid significarent vel admonerent; cuiusmodi fuerunt, panis azymus, purificationes legis, de quibus agitur in Leuitico, & alia permulta, quæ ad cæremonias veteris legis pertinebant.

Alia verò instituta sunt à Deo, non tantum ad significandum rem sacram, sed etiam ad eam efficiendum, de quorum numero sunt Sacramenta nouæ legis, de quibus modò agimus.

Alterâ definitionis pars est (*rei sacræ.*)

Ut hæc quoque melius intelligatur notandum est, quòd sicuti signa sunt diuersi generis, ut iam ostendimus, ita etiam res sacræ: Sed hoc loco nomine, *rei sacræ*, à Doctoribus & Patribus Ecclesiæ præcipuè intelligitur gratia iustificans, quæ nos sanctos & iustos efficit, atque omnium diuinarum virtutum

virtutum habitu exornat.

Gratia iustificans ideo ab eis vocatur nomine *rei sacræ*, quia illius beneficio animus noster Deo consecratur & coniungitur.

Ex omnibus antedictis duo inferuntur; Primum, Sacramentum nihil aliud esse, quàm rem quandam sensibus subiectam, quæ ex Dei institutione sanctitatis & iustitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet.

Alterum, imagines sanctorum, cruces, & alia id generis, quamuis sint signa rerum sacrarum, Sacramenta tamen dici non posse, quòd vim sanctitatem nostram efficiendi nullam habeant.

DIFFICULTAS VNICA.

An Sacramentum sit signum tantùm vnius rei sacræ, an uerò plurium?

Dicendum est quodlibet Sacramentum triplicem rem sacram significare.

Primò & principaliter gratiam iustificantem, de qua statim diximus.

Secundò, passionem Chr. sti redemptoris, quæ est causa iustificationis & sanctitatis nostræ.

Postremò vitam æternam, & cœlestem beatitudinem, ad quam iustificatio nostra tanquam ad finem referri debet: vel vt loquitur D. Thom. sup. artic. 3. quodlibet Sacramentum est signum & rememoratiuum eius quod præcessit, scilicet passionis Christi, & demonstratiuum eius quod in nobis efficitur per passionem Christi, scilicet gratiæ, & prognosticon, id est, prænunciatiuum futuræ gloriæ. Neque hæc doctrina à D. Thoma & reliquis

quis DD. Scholasticis inuenta est, sed aperto sacrae scripturae testimonio comprobatur, vt cum Apostolus dicit ad Roman. 6. *Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.* Apertè ostendit baptismum idcirco signum appellari, quia facit nos memores passionis Christi: Deinde quando ibidem subdit: *Consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus resurrexit ex mortuis per gloriam Patris: ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Apertè docet Baptismum signum esse gratiæ iustificatiōis in nos effusæ, per quam nimirum in nouitate vitæ ambulamus. Postremò cum addit: *Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus:* Innuat Baptismum esse signum vitæ, æternæ, quam per illum sumus consecuturi.

Sunt etiam quedã Sacramenta, quæ, præter rem sacram præteritam & futuram, quã diximus significari per singula Sacramenta, duplicem rem præsentem significant, vt euidenter patet in Sacramento Eucharistiæ, quod & gratiam sanctificantem, quam ritè suscipiētibus confert, significat, & insuper veri corporis & sanguinis Christi præsetiam.

Documentum Spirituale.

Catechismus suo more hoc Documentum Spirituale colligit, Sacramenta nouæ legis ab omnibus fidelibus summa cum religione colenda & suscipienda esse; vtpote quæ plurima arcana mysteria in se continent, summam erga nos Dei beneuolentiam testantia.

QVÆSTIO II.

Quare oportuit institui Sacramenta?

CONCLUSIO I.

Prima causa institutionis Sacramentorum fuit, humani ingenij imbecillitas, quod non potest venire in cognitionem rerum spiritualium & intelligibilium, nisi per ea quæ aliquo sensu exteriori percipiuntur.

Est Catechism. §. Siquidem natura ita, &c. Et D. Thom. par. 3. quæst. 61. artic. 1.

Nam cum homo constet anima & corpore, & nihil venire possit in intellectum hominis nisi per sensus exteriores; necessum fuit ut Deus occultam illam gratiam, quam per Sacramenta in nobis efficere volebat, aliquibus exterioribus signis significaret ut illam agnoscere & intelligere possemus.

Hoc præclare & eleganter significauit Diuus Chryostomus Homil. 83. in Matthæu, his verbis: *Si homo corporis concretione caruisset, nuda ipsa bona, neque ullis integumentis obuoluta ei oblata essent, quoniam verò anima corpori coniuncta est, omnino opus fuit, ut rerum quæ sentiuntur adminiculo ad ea intelligenda uteretur.*

CONCLUSIO II.

Causa secunda fuit, credendi tarditas; animus enim humanus non facile commouetur ad ea, quæ promittuntur credenda, nisi verbis & signis confirmetur.

Est Catechism. §. Altera verò causa est. &c.

Probat & explicatur: Cum enim Christus Saluator noster nobis remissionem peccatorum, gra

tiam

tiam, & Spiritus sancti communicationem, simul-
q; maxima & spiritualia bona promitteret, vt ei fa-
cilius crederemus, Sacramenta instituit, quæ ver-
bum siue promissionem suam annexâ habent, qua
se remissionem peccatorum & gratiam nobis da-
re apertè pollicetur, & verbis etiam signa & mira-
cula interdum adiecit, vt in suo baptismo, cùm de-
scendit super eum Spiritus sanctus in forma co-
lumbæ: Et in confirmatione cum Spiritus sanctus
descendit super Apostolos in linguis igneis.

Confirmatur: sic enim Deus ab initio mûdi ho-
minem ad fidem promissorum suorum adducere
consuevit; Primò verbis, asserendo quod facere de-
creuerat, sepeq; idem repetendo: Deinde etiam
si res magna & difficilis creditu esset, miraculis
confirmando; Sicut fecit cum Moysè, quem libera-
torem populi Israelitici fore sæpè verbis promise-
rat, & tandem vt Moyses & populus ad facilius cre-
dendum alliceretur, etiam plurimis miraculis hoc
futurum ostendit. Exod. 4.

CONCLUSIO III.

Tertia causa fuit, vt illi tanquam remedia, atque
euangelici Samaritani medicamenta ad anima-
rum sanitatem, vel recuperandam vel tuendam præsto
essent.

Est Catech. § Tertia causa fuit, &c. Et D. Thom.
p. 3. q. 61. art. 2.

Probat auctoritate D. Ambrosij, libr. 5. de Sa-
cramentis cap. 4. vbi docet virtutem, quæ ex Chri-
sti passione manat, hoc est, gratiam quam ille no-
bis in ara crucis meruit, per Sacramenta quasi

per alueum quendam in nos ipsos deriuare oportere, aliter nemini vllam salutis spem reliquam esse posse.

CONCLUSIO IIII.

Quarta causa fuit, vt scilicet essent nota ac symbola, quibus fideles sese mutuo agnoscerent, & ab infidelibus distinguerentur.

Est Catech. §. Sed & quarta &c. Et. D. Thom. sup.

Adfert hanc causam D. Augustinus, lib. 19. contra Faustum, cap. 11. & de vera religione, cap. 17. Quibus locis ostendit nullum cætum, siue veræ siue falsæ religionis nomine, in vnũ corpus coaugmentari posse sine aliquo visibilium signorum fœdere: Vtrumque autem præstant nouæ legis Sacramenta, quæ & fidei christianæ cultores ab infidelibus distinguunt, & ipsos fideles sancto quodam vinculo inter se connectunt.

CONCLUSIO V.

Quinta causa fuit, vt essent fidei & religionis nostræ quædam protestationes.

Est Catech. §. Præterea illam etiam iustissimam, &c.

Hanc causam indicat Apostolus, ad Rom. 10. cum ait: *Corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem*; Sacramentis enim fidem nostram in hominum conspectu profiteamur & notam facimus. V. g. cum baptizamur, palàm testamur nos credere eius aquæ virtute, qua in Sacramento abluimur, spiritualement animæ purgationem fieri: Et sic in alijs.

CONCLUSIO VI.

Sexta causa fuit, vt non solum fidem in animis nostris excitarent & exercerent, sed etiam charitatē inflammarent, qua amare inter nos debemus.

Est Catech. §. Magnam deinde vim habent, &c.

Ratio conclusionis est: Nam ex huiusmodi sacrorum mysteriorum communione recordamur nos arctissimo vinculo colligatos, & vnius corporis membra effectos esse, quod ad charitatem fouendam, & augendam plurimum valet.

CONCLUSIO VII.

Postrema causa institutionis Sacramentorum fuit, vt per illa Deus humane mentis superbiam edomaret ac comprimeret.

Est Catech. §. Postremò quod in Christianæ pietatis studio, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 61. art. 1.

Magnum enim est exercitium humilitatis, hominem rationalem & præstantissimum, vilissimis elementis subijci, vt gratiam & remissionem peccatorum suorum consequatur.

Q V A E S T I O I I I .

Quot sunt ad constituendum Sacramentum necessaria? Siue, quot sunt partes essentialis cuiuslibet Sacramenti?

CONCLUSIO VNICA.

Duo sunt ex quibus quodlibet Sacramentum conficitur; quorum alterum habet rationem materiae, atque elementum dicitur; Alterum formæ, & verbum communi vocabulo appellatur.

Est Catech. §. Primùm igitur explicadũ est, &c.
Et D. Thom. p. 3. q. 60. art. 5. 6. & 7.

Probatur auctoritate Patrũ, & speciatim per-
uulgato illo D. Augustini testimonio tract. 80. in
Iohãne: *Accedit verbũ ad elemẽtũ & fit Sacramẽtũ.*

Ex hac conclusione clarum est, per signum visi-
bile in definitione Sacramenti supra positum, nõ
vnam tantũ rem significari, sed duplicem, vide-
licet elementum & verbum, siue materiam & for-
mam, quamuis tamen vnum tantũ signum con-
stituunt, cum ad vnam rem significandam vtrum-
que ordinetur, vt suo loco fiet manifestius. Exem-
pli gratia, in Sacramento baptĩsmi, signum est a-
qua, quæ elementi siue materiæ rationem habet,
& verbum quod tenet locum formæ, quorum v-
trumque vnam ablutionem significat, & sic in alijs
Sacramentis.

Hæc doctrina confirmatur auctoritate A postoli,
ad Ephes. 5. cap. cum ait: *Christus dilexit Eccle-
siam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret,
mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* Hoc enim
loco satis clarè materia & forma Sacramenti ba-
ptĩsmi exprimitur.

DIFFICULTAS VNICA.

*Quid necesse fuit ad constitutionem Sacramentorum
verbum addere elemento?*

Dicendum, vt apertior, clariorque rei quæ gere-
batur significatio fieret; Sicut enim docet D. Au-
gustinus, lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 3. *Ver-
ba inter omnia signa principatum tenent, ac si ipsa de-
sint planè obscurum erit quid materia Sacramen-*

torum designet ac demonstret.

Explicatur: Nam vt in Baptismo videre licet, cum aqua non minus refrigerandi, quam abluedi vim habeat, & vtriusque rei signum & symbolum esse possit, nisi verba addantur, vtrum horum in Baptismo significet, aliquis fortè coniecturam aliquam dijudicabit, nemo autem ea de re quippiam certi affirmare audebit: at cum verba adhibentur, statim intelligimus abluendi vim & significationem habere.

Ex hac doctrina infertur, Sacramenta nouæ legis in hoc præstare Sacramētis veteris legis, quòd in illis administrandis nulla (quod quidem sciri potest) definita forma seruaretur, vnde fiebat vt incerta admodum & obscura essent: Sacramenta autem nouæ legis formam verborum ita præscriptam habent, vt si illa non seruetur, Sacramenti ratio constare non possit; ob eamq; causam clarissima sint, ac nullum relinquunt dubitandi locum.

Verùm de differentia Sacramentorum veteris & nouæ legis postea suo loco plura dicemus.

Q U A E S T I O I V.

An ad Sacramenta adhibendæ sint cæremoniæ? Et quare? & à quo tempore solite sunt adhiberi?

CONCLUSIO I.

C A E r e m o n i æ a d h i b e n d æ s u n t S a c r a m e n t i s n o n d e n e c e s s i t a t e S a c r a m e n t i , v t l o q u u n t u r D o c t o r e s S c h o l a s t i c i , s e d d e n e c e s s i t a t e p r æ c e p t i .

Est Catech. §. His accedunt cæremoniæ. Et D. Thom. p. 3. q. 66. art. 16.

Ratio conclusionis est, quia cæremoniæ non pertinent ad naturam Sacramenti: quare si quando omittantur, non propterea desinet esse Sacramentum; quia tamen præceptum est illas seruari, & generalis Ecclesiæ consuetudo sic habet, nō possunt omitti sine peccato, nisi excuset magna necessitas, quæ in Baptismo frequens esse solet.

CONCLUSIO II. RESPONSIVA

secundæ parti quæstionis.

Cæremoniæ adhibetur Sacramentis tribus potissimum ex causis.

I. Quia maximè decet Sacris mysterijs eum religionis cultū tribuere, vt sancta sancti tractare videamur.

II. Quia ipsæ cæremoniæ magis declarant, ac veluti ante oculos ponunt ea quæ Sacramentis efficiuntur, eorumq; sanctitatem in animis fidelium altius imprimunt.

Postrema, quia cæremoniæ mentes eorum, qui eas intuentur ac diligenter obseruant, ad sublimium rerum cogitationem erigunt, fidemq; in eis ac charitatem excitant.

Est Catech. §. Ac meritò quidā, &c. Et D. Thom. sup. & est satis per se clara.

MONITIO.

Hoc tantum admonendum, curandum esse vt si deles virtutem cæremoniarum, quam iam explicauimus, probè cognitam & perspectam habeant, vt illius participes esse possint quando Sacramentis ministrandis interfunt.

CONCLUSIO III. RESPONSIVA

tertiæ parti quæstionis.

A Primis vsque Ecclesiæ temporibus illud semper seruatum est, vt Sacramenta solennibus quibusdam caremonijs ministrarentur.

Est Catech. §. Ac meritò quidem à primis, &c.

Ponitur hæc conclusio contra hæreticos, & probatur diligenter ab ijs qui controuersias fidei & religionis nostræ scribunt auctoritate veterum Patrum Ecclesiæ, & in primis Dionysij Areopag. discipuli Sancti Pauli, lib. de Ecclesiastica hierarc. cap. 2. Clementis Epistola 3. Tertulliani lib. de Corona militis, Basilij de Spiritu Sancto, capit. 27. & aliorum sequentium.

Q V AESTIO V.

Quot sunt Sacramenta; & an possit probabilis aliqua ratio adferri septenarij numeri Sacramentorum?

CONCLUSIO I.

Sacramenta Ecclesiæ Catholicæ septennario numero definita sunt.

Est Catech. §. Catholicæ igitur Ecclesiæ, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 65. art. 1.

Probatur tripliciter; Primò scripturis sacris: nã Prouerbiorum, 1. ca. Zacharię 3. & Apocalypsis 1. fuerunt designata septē Ecclesiæ Sacramēta. Dein de patrum traditione, qui hæc nostra Sacramenta verã & propria esse testantur, neq; plura neq; pauciora: Postremò conciliorum auctoritate, Constãt.

Sess. 15. Florent. in decreto dato Armenis. Triden.
Sess. 7. de Sacram.

CONCLUSIO II.

Septēnarius numerus Sacramentogum probabili ratione ostendi potest, ducta similitudine à vita hominis corporali & spiritali, quæ talis est: Sicuti ad vitæ corporis sustentandam quædam requiruntur ex parte singulorum hominum, nimirum generatio, augmentatio, nutritio, remedium cōtra morbos eorumq; reliquias: Quædam etiam ex parte Reipub. cuius homo membrum est, vt parentes ad propagandum, & magistratus ad gubernandum: Ita in vita spiritali quædam requiruntur ex parte singulorum, vt generatio spiritalis, quæ fit in baptismo, augmentatio quæ fit in confirmatione, nutritio quæ fit in Eucharistia, remedium contra morbos quod datur in pœnitentia, & reliquias peccatorum, in extrema vñctione: Quædam etiam ex parte Ecclesię cuius homo membrum est spirituale, vt propagatio generis humani ad cultum Dei, quæ fit per Sacramētum matrimonij, & gubernatio per Sacramentum ordinis.

Est Catech. §. Cur autem neque plura neque pauciora. Et D. Thom. p. 3. q. 65. art. 1.

Lege si vis hanc Similitudinem apud Catechismum, & D. Thomam eleganter & fusè explicatam.

QVÆSTIO VI.

An omnia Sacramenta sint ad salutem æqualiter necessaria? &, an inter illa sint alia alijs digniora?

CON-

Tria sunt Sacramenta ad salutē necessaria, Baptismus absolute & simpliciter, Pœnitentia existentibus in peccato mortali, Ordo respectu Ecclesię.

Est Catech. §. Atq; ex ijs tria sunt, &c. Et D. Th. p. 3. q. 65. art. 4.

Probatur & explicatur: Baptismus enim vniciue simpliciter & sine vlla adiunctione necessarius est: Hoc Saluator noster Iohann. 3. his verbis declarauit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei.*

Pœnitentia illis tantūmodo necessaria est, qui post Baptismum relapsi sunt in peccatum mortale: nisi enim ritē pœnitentiam egerint de peccato, non possunt saluari: Sic enim dicit Saluator, Lucę 13. *Nisi pœnitentiam egeritis, simul omnes peribitis:*

Ordo prætereā etsi non singulis fidelibus, toti tamen Ecclesię omnino necessarius est, quia sine illo sacerdotes haberi non possunt, sine quibus Ecclesia esse non potest.

Patebit clarius hæc conclusio in explicacione singulorum Sacramentorum.

CONCLUSIO II.

Inter Sacramenta, Eucharistia sanctitate & mysteriorum numero ac magnitudine longē cætera antecellit.

Est Catech. §. Verū si dignitas, &c. Et D. Th. p. 3. q. 65. art. 3.

Hæc etiam facilē intelligetur cū ea, quæ ad Sacramentū Eucharistię pertinent, explicabuntur.

QVÆSTIO VII.

Quis est auctor Sacramentorum? Et qui illorum ministri, & quales?

CONCLUSIO I.

Sacramenta nouæ legis à Deo per Christum instituta sunt.

Est Catech. §. Deinceps videndum est à quo, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 64. art. 2.

Probatur rationibus theologis.

I. Deus est auctor nostræ iustificationis, sicut docet Apostolus, ad Rom. 8. cap. Sed sacramenta nihil aliud sunt quàm instrumenta quædam efficacia nostræ iustificationis; Ergo vnus & idē est sacramentorum & iustificationis nostræ auctor.

II. Solius Dei est illabi in animam hominis, secundum omnes Doctores. Sed sacramenta vim suam & efficaciam extendunt vsque ad animam; Ergo sunt à Deo instituta.

Postrema, Certa fide credendum est Christum esse interiorem dispensatorem sacramentorū; Sed non potest intus dispensare sacramenta, nisi ipse idem sit auctor sacramentorum; Ergo Deus per Christum est auctor & institutor sacramentorum.

Maior patet Iohannis, 1. cap. Vbi Iohannes affirmat se tale de Christo accepisse testimonium: *Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto.*

Minor

Minor est clara ex duabus præcedentibus rationibus.

C O N C L U S I O I I .

Ad conficienda Sacramenta, sicuti opus est materia & forma, ita etiam officio ministrorum.

Est Catech. §. Non minus enim ministrorum officio, &c. Et. D. Thom. p. 3. q. 61. art. 4. & 5.

Patet ex vnanimi & constanti traditione sanctorum Patrum & Doctorum Ecclesiæ.

C O N C L U S I O I I I .

Ministri Sacramentorum non sunt Angeli, sed homines.

Est Catech. §. Ea tamen non per Angelos, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 64. art. 7.

Potest ostendi primò scripturarum auctoritate; Nam solis hominibus dictum est, Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizâtes eos, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Et Lucæ 22. solis hominibus dictum est, *Hoc facite in meam commemorationem.* Et Iohannis 20. *Quorum remisistis peccata, &c.*

Deinde ratione Theol. tali; Sicuti ad essentiam sacramentorum requiritur verum & naturale elementum, ita etiam verum & naturale verbum; Sed solus homo verè & naturaliter loquitur: Loqui enim est actio corporis viventis per instrumentum linguæ & palati: Ergo Angeli non sunt ministri sacramentorum; Nam vt rectè docet D. Thomas p. 1. q. 51. art. 3. ad 4. Angeli etiam in corpore assumpto non possunt propriè loqui.

Ministri siue boni, siue mali uerè sacramenta conficiunt & conferunt, modò ea forma & materia utantur, quam ex Christi instituto Ecclesia seruat, & intendant facere id quod Ecclesia in ea administratione facit.

Est Catechif. §. Atque hi quidem ministri, &c. Et D. Thom. par. 3. quæst. 64. art. 5.

Docet hanc, primò ratio euidens, quia ministri in sacris illis functionibus non suã, sed Christi personam gerunt.

Deinde certa & explorata Doctorum Ecclesiæ sententia, quam Diuus Augustinus in ijs disputationibus, quas aduersus Donatistas conscripsit, clarissimè demonstrauit.

Præterea sacræ scripturæ testimonia, i. ad Corinthios 1. cap. ubi Apostolus sic ait: *Ego plantavi, Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit: Neque enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Ex quo loco satis intelligitur, quemadmodum arboribus nihil obest eorum improbitas quorum manibus satæ sunt: ita nihil vitij aliena culpa cõtrahi illis posse qui maiorum hominum ministerio Christo infiti & incorporati sunt. Et Iohannis 4. cap. Iudas etiam Iscariotes plures baptizauit, secundum communem Patrum sententiam & expositionem, ex quibus tamen nemo iterum baptizatus fuit, quòd fieri debuisset, si malus minister, qualis erat Iudas, non verè baptizasset. Docet hoc D. August. tract. 5. in Iohannem, his verbis: *Dedit baptismum Iudas &*

non baptizatum est post Iudam, dedit Iohannes & baptizatum est post Iohannem: quia quod datum est à Iuda, baptisma Christi erat, quod autem à Iohanne datum est, Iohannis erat; Non Iudam Iohanni, sed baptismum Christi etiam per manus Iudæ datum, baptismo Iohannis, et per manus Iohannis dato, rectè præponimus.

CONCLUSIO V.

M Alii ministrantes sacramenta peccāt mortaliter. Est Catechism. §. Meminisse autem semper debent, &c. Et D. Thom. par. 4. quæst. 64. artic. 6.

Patet auctoritate scripturæ, Isaia 12. cap. Vbi docetur sancta sanctè & religiosè tractanda esse.

Impurè sacramenta ministrare peccatum est, quod ad irreuerentiam Dei & contaminationem sacramentorum, quantum est ex parte ministri peccatoris, pertinet; & per consequens est mortale ex suo genere.

Dico (quantum est ex parte ministri peccatoris) quia sacramenta in se contaminari non possunt.

Idem colligi potest ex Psal. 49. vbi sic habetur:

Peccatori dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? tu uerò odisti disciplinam. Ex hoc enim sic colligere possumus:

Si homini peccatis contaminato non licet de rebus diuinis loqui, quantum ab eo scelus concipi existimandum erit, qui sibi multorum scelerum conscius est, nec tamē sacra mysteria polluto ore conficere, vel in fœdas manus sumere, contrectare, atque alijs porrigere, & ministrare veretur.

Patet idem auctoritate D. Dionysij Areopagit. lib. de Cœlesti Hierarch. cap. 1. vbi scribit, *Malis*

symbola (ita enim sacramēta appellat) *ne contingere quidem permissum esse.*

Documentum Spirituale .

Ex hac conclusione Catechismus infert vnum Documentum Spirituale, ministros sacramentorum sanctitatem vitæ imprimis sectari debere, vt purè ad sacramenta conficienda & ministranda accedere possint; & in eorum ministracione, ita ad pietatem se exercere, vt ex eorū frequenti tractacione & vsu vberiore in dies gratiam iuuant te Deo consequantur.

QVÆSTIO VIII. ET POSTREMA.

Quot sunt effectus Sacramentorum: Et, Quomodo differunt Sacramenta nouæ legis à Sacramentis veteris legis?

CONCLUSIO I.

Duo sunt principales effectus sacramentorū; vnus gratia iustificans, omnibus sacramentis communis: Alter, character, non quidem omnibus communis sed trium tantummodo proprium, Baptismi, Confirmationis, & Ordinis sacri.

Est Catech. §. Hi autem duo præcipuè numerantur, &c. Et D. Thom. p. 3. tota q. 62. & 63.

Primum effectū ostendit Apostolus, ad Ephes. 5. cap. cum ait: *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbis.*

Alterum

Alterum effectum indicat idem Apostolus 2. ad Corinth. 1. cap. his verbis, *Unxit nos Deus, qui & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris: Voce enim illa, signauit, non obscurè characterem descripsit, cuius proprium est aliquid signare & notare, vt statim fiet manifestum.*

DIFFICULTAS I.

Quomodo fieri potest, vt per sacramenta, quę sunt res corporeę & sensibiles, efficiatur gratia in anima; vel vt loquitur D. Augustinus tract. 80. in Iohannem, Quomodo fieri potest in Sacramento baptismi, vt aqua corpus abluat & cor tangat?

Dicendum est quòd hoc humana ratione atq; intelligentia comprehendi non possit; clarum est enim ratione naturali nullam rem sensibilem supra apte natura, ea vi præditam esse, vt penetrare ad animam queat, sed debet fide apprehendi & credi; fidei enim lumine cognoscimus omnipotentis Dei virtutem sacramentis inesse, qua id efficiant, quod sua vi res ipsę naturales præstare nõ possunt.

Quia hæc res initio nascentis Ecclesię difficilis creditu erat, Deus pluribus miraculis illã ostēdit & cõfirmavit, vt cum, Salvatore nostro in Iordane baptizato, cœli aperti fuerunt, & Spiritus sanctus in specie columbæ super ipsum apparuit; euidenter enim illo signo admoniti fuimus cum salutari fonte abluimur, Spiritus sancti gratiam in animam nostram infundi.

Deinde, cum die Pentecostes facto repente de cœlo sonitu, tanquam aduenientis Spiritus vehementer-

mentis apparuerunt super Apostolos dispersita
linguæ quasi ignis; clarè satis docti fuimus sacra-
mento Confirmationis eundem Spiritum sanctū
nobis tribui, qui Apostolis tunc donatus fuit,
easque vires addi, quibus possimus carni, mūdo,
& sathanæ, perpetuis scilicet hostibus nostris for-
titer repugnare & resistere.

Atque hæc miracula, quoties Apostoli sacra-
menta ministrabant, initio nascentis Ecclesiæ ali-
quamdiu visa sunt, donec firmata iam fide & cor-
roborata, fieri desierunt.

D I F F I C V L T A S I I.

*Quid est character, & quare voluit Deus caracte-
rem animabus nostris imprimi?*

Ad primā partem dicendū est, quòd character
est veluti insigne quoddam animæ impressum,
quod deleri nunquam potest, ei que perpetuò in-
hæret.

Hanc definitionem eleganter explicat D. Aug.
his verbis: *An minus fortè sacramenta christiana,*
quàm corporalis hæc nota, qua scilicet miles insigni-
tur, poterunt? Illa namque militi ad militiam quam
deseruisset reuertenti non noua imprimitur, sed antiqua
cognoscitur & approbatur.

Ad secundam partem dicendum, quòd Deus
voluit animæ nostræ characterem istum imprimi,
tum vt apti ad aliquid sacri suscipiendum, vel pe-
ragendum efficeremur, tum vt aliqua nota alter
ab altero internosceretur.

Exempli gratia, per characterem baptismi pri-
mò finis idonei ad alia sacramenta percipiēda,
Deinde

Deinde ab infidelibus qui baptizati non sunt distinguimur:

Similiter per characterē Confirmationis fimus apti & idonei ad publicè confitendū nomen Christi, armamurq; contra inficum nobis hostem, hoc est, carnem; & contra spiritualia nequitia in cœlestibus, hoc est, contra diabolum & mundum; Deinde distinguimur ab ijs qui nouiter sunt baptizati, & necdum sunt, Christi milites creati.

Similiter per characterem Ordinis fimus idonei ad conficienda & ministranda sacramenta; Deinde distinguimur ab alijs fidelibus, qui huiusmodi potestatem & facultatem non habent.

DIFFICULTAS III.

An Sacramenta illa tria quæ characterem imprimunt possunt iterari, sicut reliqua quatuor, quæ gratiam tantum conferunt, & characterem non imprimunt?

Dicendum, tenendam esse Catholicæ Ecclesiæ regulam, qua docemur tria hæc sacramenta nullo vnquam tempore iteranda esse. Sic docent Concilia generalia, Florentinum in instructione Armenorum, & Tridentinum sess. 7. can. 9.

CONCLUSIO II.

Responsiua alteri parti quæstionis.

Differunt sacramenta nouæ legis à sacramentis veteris legis, quod hæc fuerint instituta, vt essent tantum signa earum rerum quæ sacramentis nouæ legis efficiendæ erant; illa uerò instituta sunt, non solum vt sint signa gratiæ, sed etiam vt eam gratiam quam significant, Christi sanguinis virtute operentur.

Est Catechism. §. Ex ijs igitur quę de priori, &c.
Et D. Thom. par. 3. quęst. 62. artic. 6.

Differentiam hanc docet Apostolus, ad Hebræos 9. & ad Galatas 4. cap. Illis enim locis docet sacramenta veteris legis fuisse infirma & egena elementa, quę inquinatos sanctificabant ad emundationem carnis, non animæ: At verò sacramenta nouæ legis, quę manant ex latere Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emũdare conscientiam nostram ab operibus mortuis, idest, peccatis, ad seruiendum Deo viuenti: Quod sine gratia iustificanre fieri non potest.

Non obstat conclusioni, quòd quidam tempore veteris legis circumcisione & alijs sacramentis obtinerēt remissionem peccati originalis, & aliorum actualium; Quia non recipiebant illam ex opere operato, sed ex opere operantis, vt loquuntur Doctores, hoc est, non vi operationis illius externæ, quę erat ipsum sacramentum, sed tantum ex fide & deuotione suscipientis & ministrantis, cuius fidei signum quoddam & protestatio erat ipsum sacramentum, atque ita iustificatio quę fiebat tempore veteris legis, propriè loquendo, non erat sacramentalis, sed communis omnibus operibus bonis quę in charitate fiunt.

Documenta Spiritualia.

Ex ijs omnibus quę diximus de sacramentis in genere, Catechismus suo more infert duo Documenta spiritualia.

I. Doctores & Pastores studere debere vt fideles omnes intelligant quanto honore, & cultu, & veneratione digna sint sacramenta nouæ legis.

Alterum, similiter curare debere, vt cum à clementissimo Deo sacramenta ad communem omnium salutem æqualiter proposita sint, ijs omnes piè & religiosè vtantur, atq; ita christianæ pietatis desiderio exardescant, vt si pœnitentiæ præsertim & Eucharistiæ saluberrimo vsu aliquãdiu careant, plurimum damni spiritualis se fecisse existiment.

Primum ostendi potest, si quæ de sacramentorum dignitate & fructu hæctenus dicta sunt, auribus fidelium sæpius inculcentur.

In primis à Domino Salvatore nro, à quo nihil nisi perfectissimum proficisci potest, instituta esse.

Præterea, cum ministrantur Spiritus sancti inti ma cordis nostri permeantis efficacissimum numen præsto esse.

Deinde, admirabili & certa curandarum animarum virtute esse prædita.

Postremò, per ea immensas illas dominicæ passionis diuitias ad nos deriuari.

Alterum persuaderi potest; Primò per hæc eadem quæ iam diximus.

Insuper, ostendendo totum Christianum ædificium, hoc est, vitam spiritualem christiani hominis firmissimo quidem lapidis angularis fundamento, idest Christi merito, inniti; verum nisi verbi Dei prædicatione & sacramentorum vsu vndique fulciatur, magnoperè verendum esse, nè magna ex parte labefactatum concidat; Vt enim per

sacramenta christianus homo in vitam suscipitur, ita hoc veluti pabulo alitur, conseruat, & augetur.

Haectenus de sacramentis in genere; consequenter de singulis sacramentis, per singula capita dicendum est.

CAPITIS PRIMII ELVCIDATIO.

DE SACRAMENTO BAPTISMI.

ANTE explicationem quaestionum, quae de Baptismi natura & effectibus à Catechismo proponuntur; duo obseruanda sunt.

Primum, fideles omnes perfectam debere habere cognitionem sacramenti Baptismi, quod duobus argumentis ostendi potest: Primò, generali, quo haectenus ostendimus necessitatem & praestantiam omnium sacramentorum: Altero, proprio huic sacramento, ex Apostoli epistolis desumpto, ad Roman. 6. 1. ad Corinth. 6. ad Galatas 3. ad Ephesios 5. Quibus locis Apostolus omnibus fidelibus non solum frequenter, sed & grauibus verbis, & spiritu Dei plenis, sacramenti Baptismi memoriam renouat, diuinitatem commendat, atque in eo redemptoris nostri mortem, sepulturam, & resurrectionem ante oculos tum ad contemplandum, tum ad imitandum constituit.

Alterum, Doctores & Pastores frequenter debere

here explicare fidelibus præstantiam sacramenti Baptismi, præsertim tamen eo tempore, quo Baptismus alicui ministrandus est, & populi multitudinem aduenisse animaduertent, idque duabus potissimum ex causis: Prima, quia fideles tunc earum rerum doctrinam, quam auribus percipient, simul etiam sacris Baptismi cæremoniis expressam videre, pioque & attento animo contemplari poterunt. Altera, quia tunc temporis vnusquisque ijs rebus admonitus, que in alio fieri videbit, secum recordabitur, qua se spõsione Deo obligarit, cum ipse Baptismo initiatus est, simulque illud cogitabit, an vita & moribus talem se præbuerit, qualem ipsa christiani nominis professio pollicetur.

His ita obseruatis ad elucidationem quæstionum que à Catechismo tractantur, veniendum est.

Q V A E S T I O I.

Quid significat hæc vox Baptismus: & quibus præterea nominibus hoc Sacramentum appellatur?

CONCLUSIO I.

Baptismus est nomen græcum, quod in sacris literis non solum eam ablutionem, quæ cum sacramento cõiuncta est, sed etiam omne ablutionis genus significat.

Est Catechismi. §. Ac baptismum quidem græcum esse nomen, &c.

Patet Marc. 7. vbi dicit Euangelista, Phariseos, & omnes Iudæos cum à foro redeunt nisi bapti-

zetur, id est, lauentur, nō comedere. Ad Hebræos capit. 9. Vbi Apostolus testatur Iudæos habuisse varia baptismata, id est, manuum lotiones, & alijs pluribus locis.

CONCLUSIO II.

Nomen baptismi aliquando in scripturis transfertur ad significandam Christi passionem.

Est Catechif. §. Quod aliquando ad passionem translatum est.

Patet Marci 10. cap. Vbi Christus filijs Zebedæi sic loquitur: *Potestis bibere calicem quem ego bibo? aut baptismo quo baptizor baptizari?*

Vbi ex præcedentibus & consequentibus clarissimum est, per calicem & baptismum, Christum intellexisse suam passionem.

CONCLUSIO III.

A pud Ecclesiæ scriptores nomen Baptismi non quamuis corporis ablutionem significat, sed eam quæ cum sacramento coniungitur, nec sine præscripta verborum forma ministratur.

Est Catechif. §. Tamen apud Ecclesiæ scriptores, &c. Et D. Thom. par. 3. quæst. 66. artic. 1.

Vbi sunt nomine Baptismi in hac significatione frequentissimè ipsi Apostoli, Paulus ad Rom. 6. *An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Et 1. ad Corinthios 1. cap. *Nunquid in nomine Pauli baptizati estis? Et ad Galatas 3. Quicumque in Christo baptizati estis, Christum*

Christum induistis. Et Diuus Petrus 1. epist. 3. In arca Noe pauci. i. octo animæ saluæ factæ sunt per aquam, quod & uos nunc similis formæ saluos facit baptisma.

CONCLUSIO IIII.

Responsiua alteri parti quæstionis.

Hoc Sacramentum à Sanctis Patribus appellatur quoque pluribus alijs nominibus.

Est Catechis. §. Alia quoque nomina, &c.

A Diuo Augustino epistola 23. vocatur *Sacramentum fidei*, quòd illud suscipientes vniuersam Christianæ religionis fidem profiteantur.

A Diuo Dionysio Areopag. cap. 3. cœlestis Hierarch. vocatur *illuminatio*, quia fide corda nostra illuminantur, quam in baptismo profitentur: Quod nomen ex epistola, ad Hebræos 10. cap. desumpsit; Ita enim inquit ibi Apostolus: *Rememoramini pristinos dies, in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum*, tempus nimirum quo baptizati erant, significans.

A Diuo Chrysoftomo, in oratione quam habuit ad baptizandos, pluribus nominibus vocatur, vt *Expurgatio*, quia per baptismum expurgamus vetus fermentum, vt simus noua conspersio, sicut loquitur Apostolus, 1. ad Corinth. 5. cap. Deinde *sepultura, plantatio, crux Christi*; Quarum omnium appellationum causam ex epistola, ad Rom. præfertim 6. cap. licet colligere.

Postremò vocatur quoq; à Dionysio Areopag. cap. 2. ecclesiasticæ Hierarchiæ *principium sanctissimorum mandatorum*, quia hoc sacramentum est veluti ianua, qua in societatem vitæ Christianæ in-

gredimur, atque ab eo diuinis præceptis obtemperandi initium facimus.

QVÆSTIO II.

Quid est Baptismus?

CONCLUSIO VNICA.

Rectè & appositè sic definitur: Baptismus est sacramentum regenerationis per aquam in verbo.

Est Catechism. §. Ita fit vt rectè & appositè, &c.

Colligitur hæc definitio ex Apostolo, ad Ephes. cap. 5. Vbi sic ait loquens de Ecclesia, *Mundās eam lauacro aquæ in verbo vitæ*: hic enim apertè habentur duæ partes essentialis definitionis, elementum, & verbum. Et ex verbis Domini apud Iohannem 3 cap. Vbi Christus sic loquitur, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*, &c. Ex his enim verbis habetur proprius Baptismi effectus, qui est, regeneratio: atque ita benè dicitur à Catechismo, quòd hæc definitio sit aptior & commodior cæteris, quæ à sacris scriptoribus & Doctoribus Ecclesiæ afferri solent.

Explicatur hæc definitio; Natura enim ex Adâ filij iræ nascimur: per Baptismum verò in Christo filij misericordiæ renascimur: Siquidem, vt loquitur D. Iohannes 1. cap sui Euangelij, *dedit hominibus potestatem filios Dei fieri, ijs qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex Deo nati sunt.*

DIFFICULTAS VNICA.

An vulgo benè dicatur aquã esse sacramentũ Baptismi?

Dicendum quod non: neque enim ipsa aqua est
sacra-

sacramentum, sed ablutio quæ fit per aquã, quãdo ex Domini Saluatoris instituto certa & solennia verba adhibentur. Quemadmodũ semper sancti Patres docuerunt, & apertissimo illo & vulgatissimo D. Augustini testimonio tract. 80. in Iohann. demonstratur, *Accedit verbũ ad elementum & fit sacramentũ*: Non ergo aqua est sacramentum, nisi quando ipsa aqua ad abluendũ aliquem, additis verbis, quæ à Christo instituta sũt, re ipsa vtimur.

Q. V. A E S T I O III.

Quæ est materia Baptismi?

CONCLUSIO VNICA.

Materia siue elementum huius sacramenti est omne naturalis aquæ genus, siue ea maris sit, siue fluy, siue paludis, siue putei aut fontis, quæ sine vlla adiunctione aqua dici solet.

Est Catech. § Materia igitur, &c. Et D. Thom. par. 3. q. 66. art. 3.

Patet multipliciter; Primò, auctoritate scripturarũ noui Testameti, Iohann. 3 sic docet Saluator, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnũ Dei*: Et Apostolus ad Ephes. 5. cap. dicit ecclesiam lauacro aquæ mundatam esse: Et 1. Iohannis 5. cap. sic scriptum legimus, *Tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & sanguis.*

Deinde figuris veteris testamenti: Diluuium enim, de quo Genes. 64. cap. quo mundus purgatus est, eò quod multa malitia hominũ esset in terra & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malũ,

huius

huius aquæ figuram & similitudinem gessit, vt docet D. Petrus 1. suæ epistolæ 3. cap. Similiter & transitus maris rubri, vt testatur Apostolus 1. ad Corinth. 10. & ablutio Naaman Syri, de qua agitur 4. regum 5. cap. & probatica piscina, de qua agitur Iohannis 5. cap.

Præterea prædicationibus & vaticinijs Prophetarum; nemo enim dubitare potest quin aquæ illæ, ad quas tã liberaliter Isaias Propheta 55. cap. inuitat, vel quas è templo egrediente Ezechiel c. 47 in Spiritu vidit: tum præterea fons, ille quem domui Dauid, & habitantibus Hierusalem paratum inablutionem peccatoris & menstruaræ, Zacharias 13. cap. prænuñciauit, ad salutarem Baptismi aquam indicandam atque exprimendam pertineant.

Postremò, rationibus, quibus ostèditur admodum consentaneum fuisse naturæ & virtuti sacramenti baptismi, vt aqua eius materia institueretur, & præsertim his duabus.

I. Quia cum hoc sacramentũ omnibus sine vlla exceptione ad consequendam salutem sit necessarium, maximè conueniens fuit vt aqua assumeretur pro materia, eò quod illa vbique præsto est, & ab omnibus facilè parari potest.

Altera, quia aqua effectum Baptismi maximè significat. Vt enim aqua sordes abluat, ita etiã Baptismi vim atque efficientiam, quo peccatorũ maculæ eluuntur, optimè demonstrat.

Deinde, quemadmodum aqua refrigerandis corporibus baptismi est; sic baptismo, cupidita-

tum ardor magna parte restinguitur. Sunt etiam rationes D. Thom. p. 3. q. 66. art. 3.

Non obstat huic conclusioni quod dicit Iohannes Baptista, Matth. 3. Venturum esse Saluatorem qui baptizaret in Spiritu sancto & igne; Quia id nullo modo de baptismi materia intelligendum est, sed vel ad intimum Spiritus sancti effectum, vel certe ad miraculum referri debet, quod die Pentecostes apparuit, cum Spiritus sanctus ex caelo in Apostolos ignis specie delapsus est. De quo alio loco Christus Dominus noster praedixit, Actuum 1. c. Iohannes qui dem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies. Sic exponit hunc locum D. Hieronymus, in Matthaeum.

D I F F I C U L T A S V N I C A

An aqua Baptismali debeat adijci sacrum chrisma?

Dicendum, quod quamuis aqua simplex, quae nihil aliud admixtum habet, materia apta sit ad hoc sacramentum conficiendum, quoties scilicet baptismi ministrandi articulus necessitatis incidit; tamen ex Apostolorum traditione semper in ecclesia catholica obseruatum est, ut cum solennibus caeremonijs, extra casum necessitatis, baptismus conficitur, sacrum etiam chrisma addatur, ut baptismi effectus magis ac magis declaretur & representetur. Vide Ambrosium lib. 1. de Sacramentis c. 2. & 3. & Innocentium lib. 1.

Decretalium tit. 15. c. Cū venisset.

Est etiam doctrina. D. Thom.

par. 3. quaest. 66. ad art.

10. ad 2.

QUAE

QVÆSTIO IIII.

Quæ est forma Baptismi?

ANTE resolutionem quæstionis, notandum est, formam Baptismi promiscuè omnibus fidelibus cognitu esse necessariam, sicut & eius materiam. Nam sæpè casus incidit, in quo Baptismus per quâcumq; personâ ministrari potest & debet, sicuti postmodû suo loco dicemus; quod fieri nõ posset, nisi quilibet cognitâ haberet materiam & formam baptismi. Quare Catechistarû & Pastorû erit quàm diligentissimè & clarissimè populo illas inculcare. Hoc prænotato respõdetur quæstioni.

CONCLUSIO VNICA.

Perfecta & absoluta Baptismi forma est ista: Ego te baptizo, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Est Catech. § Quare dilucidis & apertis verbis, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 66. art. 5.

Tradita est hæc forma à Christo, Matth. 26. cû Apostolis præcepit: *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

Quòd hæc forma sit perfecta & absoluta, patet ratione theologica tali: Nam illa forma sacramenti censerì debet esse perfecta, quæ ea omnia significat, quæ ad illius essentiam & perfectionem sunt necessaria: hæc autem forma hoc facit: Ergo, &c.

Minor patet: Nã primùm actio ipsius ministri significatur, cùm dicitur, *Baptizo*, quã ita exprimi

debere significauit ipse Christus supra nomine *baptizātes*: Deinde ipsa persona quæ baptizatur, cū dicitur, *te*: Præterea, principalis causa efficiens ipsum baptismū, quæ est tota Trinitas, cū dicitur, *Patris & Filij, & Spiritus sancti*. neque enim est sola persona Filij, de qua dicitur Iohann. I. *Hic est qui baptizat*, sed simul oēs sanctæ Trinitatis personæ ad baptismi sacramētū operantur. Quod dicitur, *In nomine*, nō autē in nominibus, significatur vnā esse Trinitatis naturam & diuinitatem: Ergo nomen hoc loco non refertur ad personas, sed ad diuinam substantiam, virtutem & potestatem, quæ vna & eadem est in tribus personis.

DIFFICULTAS I.

An omnia verba huius formæ sint æquè necessaria?

Dicendum, quædam ex illis ita necessaria esse vt si omittantur, sacramentum confici non possit; Quædā verò non esse ita necessaria, vt si desint, sacramenti ratio non constet; Cuiusmodi est vox illa (ego) Nam in verbo *Baptizo* satis intelligitur. Hoc etiam doceri potest ex forma baptizādi græcorum, in qua vox, ego, omittitur; Sic enim Græci baptizant, *Baptizetur seruus Christi, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*: Quæ tamen forma bona est, vt patet ex Concil. Florentino in doctrina de Sacramentis; Nam per illam satis explicatur id quod ad Baptismi naturam & veritatem pertinet.

DIFFICULTAS II.

An Baptismus possit ministrari in nomine Christi, omiſſis duabus alijs personis.

Di-

Dicendum, proculdubio non posse ministrari, quia hoc esset contra formam à Christo institutã superius recitatã, nisi accederet specialis aliqua dispensatio illius qui Baptismum instituisset.

Quare dubitatur à Doctoribus, An Apostoli initio ecclesiæ baptizarint in solo nomine Christi, sicut videntur docere Acta Apostolorum multis locis, vt Actuum 2. & 8. 10. & 19.

Quidam dicunt Apostolos baptizasse solo & inuocato nomine Christi, ex peculiari videlicet dispensatione ipsius Christi & Spiritus sancti, vt initio nascentis ecclesiæ nomen Iesu Christi fieret illustrius, diuinaque & immensa eius potestas magis celebraretur. Ita sentit D. Thom. p. 3. q. 66. ar. 6. ad 1. Nec Catechismus omnino contradicit.

Quidam negant Apostolos ita baptizasse, vt D. Ambrosius lib. 1. de Spiritu sancto cap. 3. Et D. Basilii lib. de Spiritu sancto cap. 12.

Quòd autem dicantur Apostoli in Actis Apostolorum baptizasse in nomine Domini Iesu, sic interpretantur, vt dicant illis verbis non significari formam qua Apostoli baptizabant (baptizabant enim secundum illos in communi & vsitata forma, quæ distincta trium personarum nomina continet) sed tantum significari Apostolos non baptizasse baptismo Iohannis, sed illo qui à Christo Domino traditus erat.

Q V Æ S T I O V.

Quo pacto fieri debet ablutio in sacramento Baptismi?

CONCLUSIO I.

Comuni Ecclesie more & consuetudine receptū est, ut Baptismus uno aliquo ex tribus modis cōfici possit: Nam qui hoc sacramento initiari debent, vel in aqua merguntur, vel aqua in eos effunditur, vel aqua aspersione tanguntur.

Est Catech. §. Quoniam verò in hoc sacramento conficiendo, &c. Et D. Thom. p. 3. quæst. 66. ar. 7. & facilè intelligetur ex sequentibus,

CONCLUSIO II.

Ex prædictis tribus ritibus ablucendi quicumque seruetur, Baptismus verè perficere credendum est.

Est Catech. §. Ex his autem ritibus, &c. Et D. Thom. sup.

Ratio est clara: Nam aqua in baptismo adhibetur ad significandam animæ abluionem quam efficit; Ablutio autem non magis fit, cum aliquis aquæ mergitur, quod diù à primis temporibus in ecclesia obseruatum fuit, quàm vel aquæ effusione, quod nunc in frequenti vsu positum est, vel aspersione, quemadmodum à Petro factū esse colligitur, Actuum 2. cum vno die tria millia hominum ad veritatem fidei traduxit & baptizauit.

DIFFICULTAS I.

An ad Baptismum conficiendum necessariò requiratur trina ablutio?

Dicendum nihil referre vtrum vnica, an trina ablutio fiat; vtrouis enim modo, & antea in Ecclesia baptismum verè confectum esse, & nunc confici posse, ex D. Gregorij magni epistola ad Leandrum scripta, satis apparet.

Retinen-

Retinendus est tamē à fidelibus is ritus, quem vnusquisque in sua ecclesia seruari animaduertērit. Est etiam doctrina D. Thom. sup. art. 8.

DIFFICVLITAS II.

Quæ pars corporis abluī debet?

Dicendum, quòd quælibet pars corporis, sed potissimùm caput, in quo omnes tum interiores tum exteriores sensus vigent, abluendum est. Est quoque doctrina D. Thom. sup. art. 7. ad 3.

DIFFICVLITAS III.

Quo tempore fieri debet ablutio, an ante, vel post prononciationem verborum?

Dicendum, abluitionem peragi debere, non ante, neque post prolationem verborum, sed eodē tempore quo verba pronunciantur, quod ante obiter insinuauimus, ex D. Augustini vulgata sententia super Iohannem: *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.*

QVÆSTIO VI.

Quando fuit institutus Baptismus: & quando Baptismus hominem obligare cœpit?

T quæstio facilius intelligatur duo diuersa tempora Baptismi notanda sunt; Alterum cùm Saluator eum instituit: Alterum cùm lex de eo suscipiendo sancita est, & obligare omnes cœpit.

CONCLUSIO

Baptismus institutus fuit, cum Christus a Iohanne in Iordane baptizatus fuit.

Est Catech. §. Ac quod ad primum attinet, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 66. art. 2.

Probat: tunc enim ceteri debet aliquod sacramentum institutum esse, cum accipit vim conferendi gratiam; Sed baptismus accepit virtutem sanctificandi & conferendi gratiam quoniam Christus fuit baptizatus in Iordane à Iohanne; Ergo, &c.

Minor probatur: Testantur enim sancti, Gregorius Nazianzenus oratione in natalem Saluatoris circa finem: Et D. Augustinus Serm. 29. 36. & 37. de tempore, eo tempore aqua vim generandi, in spiritualem scilicet vitam, datam esse: Et alio loco D. Augustinus ita scriptum reliquit, *Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omnia peccata abluuntur aqua: Et alibi: Baptizatur Dominus non mundari indigens, sed tactu mundæ carnis aquas mundans, ut vim abluendi habeant.*

Et confirmatur: Nam tunc sanctissima Trinitas, in cuius nomine Baptismus conficitur, numquam suum præsens declaravit. Vox enim patris audita est, filij persona aderat, & Spiritus sanctus in specie colubæ descendit: Præterea tunc cæli aperti sunt, quod nobis iam per baptismum licet ascendere.

DIFFICULTAS VNICA

Sacramenta nouæ legis habent vim conferendi gratiam à passione Christi, Quomodo ergo baptismus dicitur fuisse institutus ante passionem Christi?

Dicendum, quod hoc sacramentum licet ante passionem

Q fionem

tionem institutum fuerit, à passione tamen, quæ omnium Christi actionum tanquã finis erat, vim & efficientiam duxisse credendum est; Nam Christus potuit illi etiam ante passionem actu per se sã, vim suæ passionis futuræ applicare, per cuius virtutem ipsa etiã passio salutifera erat. Est etiã doctrina D. Th. p. 3. q. 66. art. 2. ad 1. argumentum.

CONCLUSIO II.

Inter omnes sacros scriptores conuenit, post Domini resurrectionem, cum Apostolis præcepit: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ex eo tempore omnes homines, qui salutem aternam consecuturi erant, lege de Baptismo teneri cõpisse.*

Est Catech. §. Sed de altero etiam, &c. Et D. Th. sup. art. 2.

Colligitur ex I. c. I. epist. D. Petri cum inquit, *Regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis: Et ex illo Apostoli, ad Ephes. 5. cap. seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret (loquitur autem de Ecclesia) mundans eam lauacro aquæ in verbo. Vterque enim Apostolus obligationem baptismi ad tempus, quod mortem Domini consecutum est, videtur retulisse, vt dubitandum nullo modo sit verba etiam illa Saluatoris Iohannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei, quamuis prolata fuerint à Christo ante passionem, id ipsum tamen tempus spectasse, quod post passionem futurum erat.**

Documentum Spirituale.

Ex ijs quæ dicta sunt de institutione baptismi, & ijs quæ tunc acciderunt, Catechismus colligit vnum Documentum Spirituale, Baptismum summo in honore habendum esse: Quod facile omnes sibi persuadebunt, si secum cogitarint præclara illa & amplissima munera, quæ cum Christus Dominus baptizaretur, miraculorum significationibus declarata sunt, singulis, cum baptizantur, intima Spiritus sancti virtute donari atque imperitari.

Q V A E S T I O VII.

Quotuplex est minister Baptismi?

CONCLUSIO VNICA.

Triplex est ordo ministrorum baptismi; Primus continet Episcopos & Sacerdotes, quibus datum est vt iure suo, non extraordinaria aliqua potestate baptizent. Secundus Diaconos, quibus sine Episcopi aut Sacerdotis concessu non licet hoc Sacramentum administrare. Extremus, omnes illos comprehendit, qui cogente necessitate, sine solennibus ceremonijs baptizare possunt: Quo in numero sunt omnes etiam de populo, siue mares, siue feminae, quamcumque sectam illi profiteantur, modò habeant propositum faciendi, quod ecclesia catholica in administratione Baptismi facit.

Est Catech. §. Doceantur igitur fideles triplicè ordinem, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 67. quinque prioribus articulis.

Huius cōclusionis sunt tres partes. Prima pro-

batur & explicatur: Episcopis enim & Sacerdotibus in Apostolis præceptum est à Christo, Matth. 28. *Euntes baptizate, &c.* Quãuis Episcopi, nè munus prædicationis verbi Dei, quod est grauius, deserere cogantur, Baptismi ministerium Sacerdotibus relinquere sint soliti, vt satis indicat Apostolus 1. ad Corinth. 1. cap.

Quòd Sacerdotes iure suo, non autẽ extraordinaria aliqua potestate baptizare possint, ita vt præsentem etiam Episcopo Baptismũ legitimè ministrent: Primò constat ex doctrina Patrũ, D. Leonis epistola 88. & Damasi Papæ epistola 4. Deinde ex vsu & consuetudine Ecclesiæ, quæ nihil inordinatum admittere potest circa sacramenta & alia pertinentia ad cultum Dei, cùm à Spiritu sancto regatur. Postremò suadet hoc ipsum ratio Theologica talis: Nã cùm Sacerdotes ad Eucharistiam consecrandam instituti sint, quæ est pacis & vnitatis Sacramentum, vt docet Apostolus, 1. ad Corinth. 10. consentaneũ fuit potestatem ijs dari omnia illa administrandi per quæ necessario huius pacis, & vnitatis quilibet particeps fieri posset.

Neque aduersatur huic doctrinæ, quòd Patres Ecclesiæ subinde dicant, nõ esse permissum sacerdotibus ius baptizandi sine venia Episcopi; Quia id de eo Baptismo, qui certis anni diebus solenni cõseremonia administrari cõsueuerat, intelligi debet, & non alio.

Secunda pars probatur plurimis Sanctorũ Patrum auctoritatibus & decretis, Gelasij in epistola ad Episcopos per Lucaniam constitutos, cap.

9. & refertur dist. 93. cap. Diacono. & de Cōsecr. dist. 4. cap. Constat. Et Isidori dist. 35. cap. Perle-ctis. Vbi dicit ad Diaconum pertinere assistere & ministrare Sacerdotibus in omnibus quę agun- tur in sacramentis Christi, in Baptismo scilicet, in chrismate, in patena, & calice, &c. Hoc idem satis apertè significare videtur nomen ipsum Diaconus; Dicuntur enim Diaconi quasi ministri, quasi videlicet non pertineat ad eos principaliter ali- quod sacramentum ministrare, sed tantū adhibere ministerium alijs maioribus, puta Episcopis & Sacerdotibus in sacramentorū administratione.

Postrema pars confirmatur multis veterum Pa- trum & Conciliorum testimonijs, Nicolai ad con- sulta Bulgarorum cap. 104. & refertur de consecr. dist. 4. cap. A quodam: D. Augustini lib. 7 de vni- co baptismo, cap. 53. & refertur ibidem cap. So- let etiam. & lib. 3. contra Donatistas, cap. 10. & refertur ibidem cap. Non est. & lib. 2. contra Par- menianum, cap. 13. Concilij Lateran. cap. 1. & re- fertur de summa Trinitate, c. firmiter, & Concil. Florent. in decretis Eugenij, & nouissimè Concil. Trid. Sess. 7. de baptismo can. 4. quo anathema di- citur illis qui audent dicere, Baptismum, qui da- tur ab hæreticis, In nomine Patris & Filij, & Spi- ritus sancti, cum intentione faciendi quod facit ecclesia, non esse verum Baptismum.

Ostēdit hoc ipsū ratio theologica talis: Ad mi- sericordiā eius qui vult omnes homines saluos fie- ri pertinet, vt in his quę sunt de necessitate salu- tis, homo facile remedium inueniat; Inter omnia

autem sacramenta maximæ necessitatis est Baptismus, qui est regeneratio hominis in vitã spiritualẽ: Pueris enim aliter omnino subueniri non potest, & adulti non possunt aliter quã per baptismum plenã remissionẽ consequi, quantum videlicet ad culpam & pœnam: Et ideo vt homo circa remedium tam necessarium, defectum non patiatur, benè institutum est, vt materia baptismi sit communis, scilicet aqua, quæ à quolibet facile haberi potest, & minister Baptismi sit quicumq; laicus cuiuscumque etiam sectæ, nè defectu Baptismi homo salutis suæ dispendium patiatur.

DIFFICULTAS VNICA.

An in casu necessitatis, cū permissum est quibuscūq; laicis baptizare, inter eos aliquis ordo seruari debeat?

Dicendum, omnino decere vt ordo aliquis obseruetur: Quare mulier, si mares adsint, laicus itẽ præsentẽ clerico, tum clericus vel etiam diaconus præsentẽ sacerdote administrationem baptismi sibi sumere non debet.

Non erunt tamẽ obstetrices improbandæ, si interdum præsentẽ aliquo viro, qui huius sacramenti conficiendi minimè peritus sit, quod aliàs viri magis propriũ officium videretur, ipsæ exequantur. Est etiam doctrina D. Thom. p. 3. q. 67. art. 5.

QVÆSTIO VII.

An ad Baptismum præter sacramenti ministros, patrini etiam & susceptores adiungi debeant? Et quare? Et quod
 illorum

illorum munus & officium ?

CONCLUSIO I.

Præter eos ministros qui baptismum conficiunt, de quibus præcedente quæstione dictum est, aliud etiã ministrorum genus ad sacram & salutarem ablutionẽ celebrandam adhiberi debet; qui nunc patrini, olim susceptores, sponsores, seu fideiussores communi vocabulo à Doctõribus Ecclesiasticis vocari solent.

Est Catech. §. Accedit autem ad eos ministros. Et D. Thom. p. 3. q. 67. art. 7.

Patet ex vetustissima ecclesiæ catholicæ consuetudine, cuius præclara testimonia habentur, à D. Dionysio, lib. de Ecclesiastica Hierar. cap. 7. cum inquit: *Diuinis nostris ducibus* (sic enim Apostolos vocat) *in mentem venit, & visum est suscipere Infantes secundum istum sanctũ modum, quod naturales parentes pueri, eum cuidam docto in diuinis veluti pedagogo traderent, sub quo, sicut sub diuino patre, & saluationis sanctę susceptore, reliquum vitæ puer degeret.* Et à Tertulliano lib. de baptismo, cap. 2. Vbi patrilinos vocat sponsores & lib. de corona militis, ubi eos susceptores nominat. Et à Hyginio Pontifice de consecr. dist. 4. cap. In Catechismo: Et ibidem cap. Non plures, & cap. In baptisate. & causa 30. q. 1. cap. peruenit, & sequentibus.

CONCLUSIO II. RESPONSIVA

secundæ parti quæstionis.

Causa quare patrini adiungi debeant est ista, Spiritus regeneratio quæ fit per Baptismum similis

est suo modo generationi carnali, vt docet D. Petrus 1. epistolæ cap. 2. Sic enim ibi loquitur: Sicut modò geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite: Sed postquam aliquis in hanc lucem editus est, & carnaliter genitus, nutrice & pedagogo indiget, quorum ope atque opera educetur, ac doctrina & bonis artibus erudiat: Ergo etiam necesse est, vt qui ex Baptismi fonte vitam spiritualem viuere incipiunt, alicuius fidei & prudentiæ committantur, à quo christianæ religionis præcepta haurire, ad omnemq; pietatis rationem institui possint, atque ita paulatim in Christo adolescere, donec tandem viri perfecti iuuante Domino euadant; maxime cum pastoribus qui publicæ parochiarum curationi præpositi sunt, tantum temporis non supersit, vt priuatam illam curâ pueros in fide erudiendi suscipere possint.

Est Catech. §. Quæ causa fuit cur ad Baptismû, &c. Et D. Thom. sup. art. 7. neque eget maiori explicatione.

CONCLUSIO III.

MUnus & officium susceptorum est spirituales filios perpetuò commendatos habere, atque in ijs quæ ad christianæ vitæ institutionem spectant curare diligenter, vt illi tales se in omni vita præbeant, quales eos futuros esse solenni cæremonia sponderunt.

Est Catech. §. Præterea docere oportet fideles quæ sint susceptoris partes, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 67. art. 8.

Docet hanc D. Dionysius loco superius citato, cum verba sponsoris exprimens sic ait: *Spondeo puerum inducturum cum ad sacram intelligentiam uenerit*

nerit *sedulis adhortationibus meis, ut abrenunciet contrarijs omnino, profiteatur peragatq; diuina quæ pollicetur.* Item Diuus Augustinus Serm. 163. de tempore, & refertur de consecrat. dist. 4. cap. Vos autem. Vos (inquit) ante omnia tam viros, quam mulieres, qui filios in baptismo suscepistis, moneo, ut cognoscatis fideiussores apud Deum extitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere.

Suadet etiam hoc ipsum ratio: Nam qui aliquod officium suscipit, debet illo ritè defungi; Sed ille qui suscipit aliquem de sacro fonte assumit officium pedagogi; Non debet ergo pati illum esse desertum, quem semel in fidem & clientelam suam recepit, quamdiu illum opera & praesidio suo egere intellexerit.

Quæ filijs spiritualibus tradenda sint, paucis Diuus Augustinus comprehendit, cum de hoc ipso susceptoris officio loqueretur de consecratio. dist. 4. cap. Res autem. Inquit enim, *Debent eos admonere ut castitatem custodiant, iustitiam diligant, charitatem teneant: & ante omnia symbolum & orationem Dominicam doceant, decalogum etiam, & quæ sint prima christianæ religionis documenta.*

Docet hæc eadem fusius idem Diuus Augustinus Serm. 163. de tempore.

D I F F I C U L T A S I .

An inter patrinus & baptizatum oriatur aliqua affinitas spiritualis?

Dicendum, quòd cum patrinus sit pater spiritualis illius quem suscipit ex sacro fonte; sapientissimè

eissimè à sancta ecclesia constitutum est, vt non solum is qui baptizat cum baptizato, sed etiam patrini cum eo quem suscipit, & cum eius veris parentibus affinitate deuinciantur, ita vt matrimonia inter hos contrahi non possint, & contracta dirimantur.

DIFFICULTAS II.

Qui sunt vocandi vt fiant patrini?

Dicendum primò: Non debent vocari parentes carnales, vt appareat differentia, quæ est inter educationem spiritualem & carnalem.

Secundò, Hæretici, Iudæi, Infideles non sunt vocandi, imo omninò ab hoc officio prohibendi; Quia illi nihil aliud cogitant, quàm vt fidei veritatem mendacijs obscurent, atque omnem christianam pietatem euertant.

DIFFICULTAS III.

Quot debent esse patrini?

Dicendum, Concilium Tridentinum sess. 24. de reform. Matrimonij cap. 20. statuisse, nè plures baptizatum de baptismo suscipiant, sed vnus tantum, siue vir, siue mulier, vel ad summum vnus & vna.

Huius duæ sunt præcipuè causæ; prima, quia à multitudine magistrorum ordo disciplinæ atque institutionis perturbari posset. Altera, quia providere oportebat, nè inter plures, affinitates contraherentur, quæ impedirent, quò minus legitimo matrimonij vinculo huiusmodi inter homines societas latius diffunderetur.

QVÆSTIO XI.

An omnes teneantur suscipere Baptis-
mum? Et, quæ præparatio requiritur
in baptizandis?

CONCLUSIO I.

L Ex baptismi suscipiendi omnibus hominibus à Do-
mino præscripta est, ita ut nisi per baptismi gra-
tiam Deo renascantur, in sempiternam miseriam &
interitum à parentibus, siue illi fideles sint, siue infi-
deles, procreentur.

Est Catechism. § Sed cum ceterarum rerum, &c.
Et D. Thom. par. 3. quæst. 68. artic. 1. & 2.

Docet hanc Christus, Iohannis cap. 1. *Nisi quis
renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest in-
troire in regnum Dei.*

DIFFICULTAS I.

*An lex ista de Baptismo suscipiendo, sit etiam intelli-
genda de pueris infantibus?*

Dicendum, hanc legem non solum de ijs qui adul-
ta ætate sunt, sed etiam de pueris infantibus intel-
ligendam esse; quod multipliciter ostendi potest;

Primò, Apostolica traditione, quam confirmat
communis Patrum sententia & auctoritas.

Deinde pluribus rationibus Theologicis à sa-
cra scriptura petitis.

Nam primò, credendum est noluisse Christum
Dominum baptismi sacramentum & gratiam pue-
ris denegari, de quibus dicebat, Matth. 18. *Sinite*

paruulos. & nolite eos prohibere ad me venire, talium enim est regnum cælorum: quos amplexabatur, super quos manus imponebat, & quos benedicebat.

Insuper cum legimus, i. ad Corinth. i. cap. totam aliquam familiam à Paulo baptizatam esse, satis apparet pueros etiam, qui in illorum numero erant, saluari fonte ablutos esse.

Præterea, Circuncisio, quæ fuit figura baptismi, eum morem maximè commendat: Nam pueri circuncidebantur die octauo, vt patet Genes. i. 7. cap. Et quibus circuncisio manu facta in expoliatione corporis carnis proderat, iisdem baptismum, qui est circuncisio Christi non manu facta, prodesse perspicuum est.

Postremò, vt Apostolus docet, ad Roman. 5. Si vnus delicto mors regnauit per vnum, multò magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum; Ergo cum per Adæ peccatum pueri ex origine noxâ contraxerint, multò magis per Christum dominum possunt gratiam & iustitiam consequi, vt regnent in vitam, quòd quidem sine Baptismo fieri nullo modo potest.

Non obstat huic doctrinæ, quòd infantes non possint mentis assensione credere: ex quo videri possit alicui quòd ideo non possint sacramentum fidei suscipere; Quia parentum fide, si parentes fideles fuerint, sin minus, fide (vt Diui Augustini verbis vtamur epistola 3. ad Bonifacium) vniuersæ societatis Sanctorum, id est, Ecclesiæ mununtur: Etenim ab ijs omnibus rectè dicimus eos baptismo

ptissimo offerri, quibus placet vt offerantur, & quorum charitate ad communionem sancti Spiritus adiunguntur.

DIFFICULTAS II.

*An statim à natiuitate sint baptizandi paruuli ?
An uerò in aliquod tempus baptismus differri debeat ?*

Dicendum, Infantes cum primùm id sine periculo facere licet, ad Ecclesiam deferendos esse, & solennibus cæremonijs baptizandos; Nam cum nulla alia pueris infantibus salutis comparandæ sit ratio, nisi eis baptismus præbeatur, si differretur, maximo æternæ damnationis periculo exponerentur, præsertim cum, propter ætatis imbecillitatem, infinita pœnè illis pericula impendant.

Ex hoc sequitur grauius peccare illos, qui pueros sacramenti gratia diutius quàm necessitas postulat carere patiuntur.

DIFFICULTAS III.

An statim baptizandi sint adulti, qui scilicet ab Infidelibus, putà Iudæis, Paganis, oriuntur ?

Dicendum, quòd ecclesia nō consueuit Baptismi sacramentum huic hominum generi statim tribuere, sed ad certum tempus differendū esse constituit, Paschæ scilicet & Pentecostes, quia ea dilatio, periculū quod pueris imminere supradictum est, coniunctum non habet; Nam ijs qui rationis usu præditi sunt, Baptismi suscipiēdi propositum & malè actæ vitæ pœnitētia satis futura est ad gratiam & iustitiam, si repentinus aliquis casus impediat, quò minus salutaris aqua ablui possint.

Differt

Differt Ecclesia Baptismum adultorum propter tres potissimum utilitates.

Prima, quia cum ab Ecclesia diligenter providendum sit, nè quis ad hoc sacramentum ficto & simulato animo accedat, ea dilatione eorum voluntas, qui Baptismum petunt, magis exploratur atque perspicitur: Cuius rei causa in antiquis Concilijs, Agatensi cap.34. Bracharensi 2.cap.1. & Laodicensi cap.46. decretum legimus, vt qui ex Iudæis ad fidem Catholicam veniunt, antequam Baptismus illis administretur, aliquot menses inter catechumenos essent.

Secunda, quia interea temporis in fidei doctrina quam profiteri debent, & christianæ vitæ institutionibus perfectius erudiuntur.

Postrema, quia maior religionis cultus sacramento tribuitur, si constitutis tantum Paschæ & Penthecostes diebus, solenni cæremonia Baptismum suscipiant.

Non vult etiam Ecclesia, adultos ultra tempus ab Ecclesia præscriptum, Baptismi sacramentum differre propter multas causas;

Prima, quia scriptum est Eccles. 5. cap. *Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem.* Perfecta autem cõuersio in noua per baptismum regeneratione posita est.

Secunda, quia quò serius ad baptismum veniunt, eò diutius sibi cærendum est cæterorum sacramentorum usu & gratia, cum ad ea sine Baptismo nulli aditus esse possit.

Tertia, quia interea temporis priuantur maxi-

mo fructu quem ex baptismo percipimus: siquidem non solum omnium scelerum, quæ antea admissa sunt, maculam & sordes baptismi aqua prorsus eluit ac tollit; sed diuina gratia nos ornat, cuius ope & auxilio in posterum etiam peccata vitare possumus, iustitiamque & innocentiam vitæ tueri, in quo totius vitæ Christianæ summa consistit.

DIFFICULTAS III.

Quid si adulto vitæ periculum imminere videatur, aut similis aliqua necessitas, debetne Baptismus in tempus longius differri.

Dicendum, quòd illo casu Baptismus differendus non est, præsertim si abluendus sit qui iam fidei mysteria plenè perceperit: Hoc suo exemplo demonstrarunt D. Philippus, Actuum 8. & D. Petrus Act. 10. Quorùm alter Candacis Reginae eunuchum, alter Cornelium nulla interposita mora, sed statim vt se fidem amplecti professi sunt, baptizauit.

CONCLUSIO II.

Responsiua alteri parti quæstionis.

IN baptizandis requiritur; primo, vt velint, sitq; illis propositum baptismum suscipere.

Est Catechis. §. Docendum præterea, ac populo explicandum, &c. Et D. Thom. par. 3. q. 68. artic. 7.

Ratio conclusionis est; Nam cum vnusquisque in baptismo peccato moriatur, & nouæ vitæ rationem & disciplinam suscipiat, æquum est non inuito cuiquam, aut recusanti, sed illis tantum qui sponte sua & libenti animo accipiunt, baptismum præberi.

Hinc

Hinc ex Ecclesiæ traditione semper obseruatū est, vt nemini baptismus ministretur, nisi prius interrogatus fuerit: An velit baptizari, quod etiā locum habet in infantibus baptizandis, pro quibus Ecclesiæ voluntas spondet.

DIFFICULTAS VNICA.

An amentes & furiosi sint baptizandi?

Dicendum cum distinctione; Vel enim aliquando mentis compotes fuerunt, vel nunquā fuerunt;

Si primum, vel habuerūt voluntatem baptismi suscipiendi, vel non habuerūt: Si habuerunt, baptizandi sunt: Si non habuerūt, non sunt baptizandi.

Si secundum, id est, si nunquam mentis compotes fuerunt, non secus ac pueri qui ratione carent baptizandi sunt, sicut Ecclesiæ auctoritas & consuetudo satis declarat.

Idem iudicium de dormientibus fieri debet.

CONCLUSIO III.

Præter baptismi suscipiendi voluntatem, fides etiam ad consequendam sacramenti gratiam necessaria est.

Est Catechism. §. Verum præter baptismi voluntatem, &c. Et D. Thom. par. 3. quæst. 68. art. 8.

Etenim Dominus & Saluator noster, Marci 16. sic dicit: *Qui crediderit & baptizat⁹ fuerit, saluus erit.*

Dixi, ad consequendam sacramenti gratiam: Quia licet solo proposito baptismi suscipiendi, possit suscipi baptismus & character baptismi; sine fide tamen non potest suscipi alter effectus baptismi, qui est gratia; quia sicut docet Apostolus, ad Roman. 3. *Iustitia Dei est per fidem Iesu Christi.*

CON-

C O N C L U S I O I I I I .

DEinde opus est quemlibet admissorum scelerum et malè actæ vitæ pœniteat, atque ut idem in posterum à peccatis omnibus abstinere statuat.

Est Catech. §. Deinde ut quemlibet, &c. Et D. Thom. par. 3. quæst. 68. art. 4.

Probatur & explicatur duabus potissimum rationibus theologicis.

I. Baptismus ob eam rē expetendus est, ut Christum induamus, & cum eo coniungamur; Sed quamdiu aliquem malæ vitæ non pœnitet, non potest esse Christo coniunctus, nulla enim est cōiunctio lucis ad tenebras; Ergo, &c.

Altera, Nihil eorum quæ ad Christum & ecclesiam pertinent frustra suscipiendū est; Sed inanis & frustraneus futurus est Baptismus, si effectū gratiæ spectemus, si ab eo suscipiatur, qui secundum carnem ambulare, & non secundum Spiritum cogitat: Ergo non est à tali baptismus suscipiendus.

Dixi, si effectum gratiæ spectemus, quia si spectemus solum sacramentum, ille etiam perfectā eius rationem sine vlla dubitatione poterit consequi, quem non pœnitet malè actæ vitæ, si modò, cum rite baptizatur, in animo habeat accipere, quod à sancta ecclesia administratur.

Q U Æ S T I O X .

Qui sunt effectus Baptismi?

C O N C L U S I O I .

Primus & maximè proprius est, peccatorū oīum, siue originis vitio, siue nra culpa cōtracta sint, remissio.

R

Est

Est Carech. §. Hoc primū tradere oportet, &c.
Et D. Thom. par. 3. quæst. 69. art. 1.

Manifesta est primò sacrarum scripturarum testimonijs, Ezechielis 36. cap. sic Deus futurū prædixit, cum ait: *Effundam super vos aquam, mundam & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris:* Et Christi Saluatoris, cum apud Iohannem, cap. 13. ait: *Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus:* Et Apostoli, 1. ad Corinth. 6. qui post longam peccatorum enumerationem sic ait: *Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis:* Et Petri Actuum 2. cum ait: *Pœnitentiã agite, & baptizetur vnusquisque Vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum.*

II. Figura veteris testamenti clarissima, quæ est 4. Regum 5. cap. de Naaman Syro læproso, qui cum septies Iordanis aqua se abluisset, testante scriptura, ita à læpra mundatus est, vt eius caro, caro pueri videretur.

VIII. Veritas huius conclusionis patet perpetua ecclesiæ traditione, & antiquorum Patrum testimonijs, D. Augustini in lib. quem de Baptismo paruulorum, conscripsit, vbi ita testatur: *Generante carne, tantum contrahitur peccatum originale, regenerante autem spiritu non solum originalium, sed etiam voluntariorum peccatorum fit remissio:* D. Hieronymi ad Oceanum epistola 83. ante medium, *Omnia (inquit) in baptismo condonata sunt crimina:* Et D. Gregorij lib. 9. registri epist. 30 ita scribens: *Si qui sint qui dicant peccata in Baptismo superficialitatenus dimitti, quid est hac prædicatione infidelius?*

cum

cum per fidei sacramentum anima peccatis radicitus absoluta soli Deo inhæreat.

Postremò, definitione Conciliorum generalium, Viennensis, & Florentini doctrina de sacramentis, & nouissime Tridentini, quod anathema in eos decreuit qui aliter sentire auderent, quique asserere non dubitarent, quamuis peccata in Baptismo remittantur, ea tamen prorsus non tolli, aut radicitus euelli, sed quodammodo abradi, ita vt peccatorum radices animo infixę adhuc remaneant: Namque, vt eiusdę sanctę Synodi verbis vtamur, *Nihil odit Deus, quia nihil damnationis est his qui verè confepulti sunt cum Christo per baptismum in mortem, qui non secundum carnem ambulant, sed veterem hominem exeuntes, & nouum qui secundum Deum creatus est, induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxij, ac Deo dilecti effecti sunt.*

Non obstat conclusioni, Concupiscentiam vel fomitem remanere in baptizatis, sicut eodem loco Synodi ipsius auctoritate decretum est: Quia illa verè peccati rationem non habet: Nam ex D. Augustini sententia lib. 1. de peccatorum meritis & remissione cap. 39. & lib. 3. contra 2. epistolam Pelagij cap. 3. in paruulis baptizatis concupiscentiæ reatus absoiuitur, & ad agonem relinquitur. Idem testatur & pluribus alijs locis lib. 1. de nuptijs & concupiscentia, cap. 23. & 25. contra Iulianum, lib. 6. cap. 5. & lib. 1. retractationum, c. 15. & de verbis Apostoli Serm. 6. Illis enim locis docet concupiscentiæ reatum in baptisate solui, sed infirmitatē manere; Concupiscentia enim quę ex pec

cato est nihil aliud est nisi animi appetitio, natura sua rationi repugnans: Qui tamen motus, si voluntatis consensum aut negligentiam coniunctā non habeat, à vera peccati natura lōge abest.

Neque aduersatur huic solutioni quod D. Paulus ad Rom. 7. ait: *Concupiscētiā nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces*; Ex his enim verbis D. Paulus non concupiscendi vim, sed voluntatis vitiū vult intelligi.

CONCLUSIO II.

Secundus effectus est, pœnarum omnium quæ peccatis debentur condonatio.

Est Catech. §. Iā verò in baptismo non solū peccata remittuntur, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 69. art. 2.

Ratio est; Nam etsi omnibus sacramentis hoc commune est, vt per illa virtus passionis Christi Domini communicetur, de solo tamen baptismo dictum est ab Apostolo, ad Rom. 6. nos per ipsum Christo commori & sepeliri.

Ex quo sancta ecclesia semper intellexit, sine maxima sacramenti iniuria fieri non posse, vt ei qui baptismo expiandus sit eiusmodi pietatis officia, quæ vsitato nomine S. Patres opera satisfactionis vocarunt, imponantur.

Et Confirmatur; Nam, si, vt iam dictum est, in baptismo quodammodo patimur & morimur cum Christo, Passio autem & mors Christi est sufficiens satisfactio pro peccatis omnium hominū, Iniuria fieret passioni Christi, si à recens baptizato exigeretur aliqua alia satisfactio.

Intelligitur conclusio de eo genere pœnarum
quas

quas quis debet Deo quem peccato offendit, nō autem de eo quas quis debet per leges ciuiles hominibus, qui peccato etiam offensi & scandalizati sunt: Quare latro qui hominem occidisset ante baptismum, non liberaretur, per susceptionem baptismatis à patibulo, quod per leges ciuiles latroni pro extremo supplicio decretum est, & sic in alijs: tamen si vehementer laudanda esset eorū principum religio & pietas, qui eas quoque pœnas, vt Dei gloria in suis sacramentis illustrior fieret, fontibus remitterent ac condonarent.

Non obstat conclusioni veteris ecclesiæ cōsuetudo quæ olim Iudæis, cū baptizarentur præcipiebat, vt quadraginta continuos dies ieiunaret: Quia ieiunium illud non imponebatur per modum satisfactionis & pœnæ alicuius Deo debite, sed ea ratione admonebantur, vt sacramenti dignitatem venerantes, ieiunijs & orationibus aliquamdiu sine intermissione operam darent.

CONCLUSIO III.

Tertius Baptismi effectus est, liberatio à pœnalitatibus quæ peccatum originale consequuntur: vt sunt, infirmitas corporis, morbus, dolorum sensus, concupiscentiæ motus, & similes, non quidem in præsentī vitā, sed in futura.

Est Catech. §. Efficat præterea baptismus post huius vitæ curriculum, &c. Et D. Thom. sup. art. 3.

Probatur & explicatur ratione theologica tali: Merito mortis Christi fit, vt post hanc vitam ab huiusmodi pœnalitatibus & miserijs liberemur.

Baptismo autem, vt supra dictum est ex Aposto-
lo, Christo commorimur; Ergo virtute baptis-
mi à pœnalitatibus post hanc vitam liberamur.

D I F F I C V L T A S V N I C A,
sed permaximi momenti.

*Quare virtute Baptismi non liberamur ab huiusmo-
di pœnalitatibus & incommodis in hac vita?*

Dicendū, id fieri duabus potissimū de causis;

I. Quia nobis, qui per Baptismum Christi cor-
pori coniuncti, atque eius membra effecti sumus,
plus aliquid dignitatis tribuendum nō erat, quā
ipsi capiti nostro tributum esset; Sed Christus Do-
minus, etsi ab initio ortus sui, gratiæ & veritatis
plenitudinem habuit, tamen humanæ naturæ fra-
gilitatem, quam suscepit, non ante deposuit, quā
passionis tormenta & mortem pertulit, ac dein-
de ad immortalis vitæ gloriam resurrexit.

Altera, vt scilicet tanquam segetem & materiā
virtutis haberemus, ex qua deinde vberiorē glo-
riæ fructum atque ampliora præmia consequere-
mur. Nam cum patienti animo vitæ incommoda
omnia toleramus, prauasque animi nostri affe-
ctiones sub rationis imperium diuina ope subij-
cimus; certa spe niti debemus fore, vt si cum Apo-
stolo bonum certamen certauerimus, cursum cō-
summauerimus, fidem seruauerimus, repositam
quoque iustitiæ coronam reddat nobis Dominus
in illa die iustus iudex.

Potest addi & hæc ratio, quia si per Baptismum
præter virtutes & dona cęlestia, quibus anima or-
natur, corporis etiam bona tribuerentur, dubita-

ri meritò posset, quin multi præsentis potius vitæ commoda, quàm futuræ speratam gloriam consecretantes, ad Baptismum venirent; cùm tamen non falsa hæc & incerta quæ videntur, sed vera atque æterna quæ non videntur bona, christiano homini semper proposita esse debeant.

CONCLUSIO IIII.

Quartus effectus est, Collatio gratiæ.

Est Catech. §. Sed vt ad Baptismi effectus, Et D. Thom. sup. art. 4

Colligitur ex scriptura, Marci 16. cap. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit: Quod fieri nõ potest sine gratia Dei; Gratia enim Dei* (inquit Apostolus) *vita eterna* Et ex Apostolo ad Ephes. 5. cap. cum ait: *Ecclesiam mundatam esse lauacro aquæ in verbo vitæ; Lauatio enim hæc sine gratia Dei fieri non potest.*

Gratia secundùm Concil. Trid. Sess. 6. de Iustificatione cap. 7. est non solùm per quam peccatorũ fit remissio, sed diuina qualitas in anima inhærens, ac veluti splendor quidam & lux, quæ animarum nostrarum maculas omnes delet, ipsasq; animas pulchriores & splendidiores reddit.

Hæc descriptio ex scripturis apertè colligitur, cùm dicunt gratiam animæ infundi, & illam appellant pignus Spiritus sancti.

CONCLUSIO V.

Quintus effectus est, virtutum omnium infusio.

Est Catech. §. Huic additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, &c. Et D. Thom. sup. eodem artic.

Colligitur ex verbis Apostoli ad Titum 3. cap. quibus ait: *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Saluatorem nostrum*; D. enim Augustinus verba illa (*abundè effudit*) explicans, Nimirum (inquit) ad remissionem peccatorum & copiam virtutum.

CONCLUSIO VI.

Sextus effectus est, quòd per Baptismum Christo capiti tanquam membra copulamur & connectimur.

Est Catech. §. Iam per baptismum, &c. Et D. Thom. sup. art. 5.

Ratio est, quia per Baptismum regeneramur in spiritualem vitam, quæ est propria filiorum Christi, sicut docet Apostolus ad Galatas 2. cum ait: *Quòd autem uiuo in carne, in fide uiuo filij Dei*; Vita autem non est nisi membrorum capiti vnitorum, à quo sensum & motum suscipiunt, & ideo necesse est quòd per baptismum aliquis incorporetur Christo quasi membrum ipsius. Sicut igitur à capite naturali vis manat, à qua singulæ corporis partes ad proprias functiones aptè exequendas mouentur: ita etiam ex Christi Domini plenitudine in omnes qui iustificantur diuina virtus & gratia diffunditur, quæ nos ad omnia christiana pietatis officia habiles reddit.

DIFFICULTAS VNICA.

Si per Baptismũ gratia & virtutes infunduntur, quibus ad omnia pietatis & virtutũ officia habiles reddimur, vnde fit, quòd cũ tanta difficultate & labore pias honestasq; actiones inchoamus, vel certè absoluimus?

Dicent;

Dicendum, quòd id ob eam causam nõ euenit quòd virtutes à quibus actiones ipsæ proficiscuntur Dei beneficio nobis donatæ non sint, sed quoniam post Baptismũ concupiscẽtiæ pugna aduersus spiritum relicta est, in qua si constanter perseueremus, Dei benignitate optima spe niti debemus fore, vt quotidiana rectè viuendi exercitatione, quæcumque pudica sint, quæcumque iusta, quæcumque sancta, eadem etiam facilia & iucunda videantur.

CONCLUSIO VII.

Septimus effectus est, characteris indelebilis in anima impressio.

Est Catech. §. Præterea per baptismum consignamur characterē. Et D. Thom. p. 3. q. 63. art. 6.

Intelligitur sufficienter conclusio ex his quæ diximus de sacramentis in genere, quæst. 8.

DIFFICULTAS I.

An Baptismus iterari possit?

Quamuis hæc difficultas aliquo modo resoluta sit, cum ageretur de sacramentis in genere q. 8. diff. 3. nihilominus tamen, quia à multis Pastoribus hac in parte grauiter erratur, diligentius paulò & clarius explicanda est.

Dicendum ergo, quòd ex characteris indelebilis vi & natura ab ecclesia definitum est, baptis-
mi sacramentum nulla ratione iterandum esse. Si enim, vt ante diximus, cum de sacramentis in genere ageremus, character deleri aut amitti ne peccatum quidem possit, quid est opus peccatori

tori repetere baptismum?

Sed probatur hoc ipsum multipliciter: I. scripturæ sacræ auctoritate, Apostoli ad Ephes. 4. ca. cùm ait: *Unus Dominus, vna fides, vnum baptisma.* Deinde cùm idem Apostolus ad Romanos hortatur, vt mortui per baptismum in Christo cauerent, nè vitam quam ab ipso accepissent, amitterent, cùm inquit, ad Rom. 5. cap. *Quodd enim Christus mortuus est peccato, mortuus est semel,* hoc videtur apertè significare, sicut Christus mori iterum non potest, ita nobis denuo mori per baptismum non licere.

Præterea ecclesiæ auctoritate. quæ se vnum baptisma credere palàm profitetur, cùm canit: *Confiteor vnum baptisma.*

Postremò ratione Theolog. tali; Baptismus est quædam spiritualis generatio, vt iam aliquoties dictum est; Quemadmodum igitur naturali virtute semel tantum generamur & in lucem edimur, atque vt D. Augustinus loquitur tract. 15. in Iohãnem, vterus non potest repeti, sic etiam est vna spiritualis generatio, nec baptismus vllò vnquã tempore iterandus est.

D I F F I C V L T A S I I.

Iteraturne Baptismus cùm ex decreto Alexandri 3. baptizatur quis sub conditione dicendo: Si Baptizatus es, te iterum non baptizo; si verò nondum baptizatus es, Ego te baptizo, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti?

Dicendum quòd non; sed sanctè sub conditione, si puer nõ è baptizatus baptismus ministratur,

DIFFICULTAS III.

An quis sine delectu sub conditione baptizari possit?

Dicendum quòd non: Nam formula baptizandi sub conditione, ex Alexandri Papæ auctoritate in illis tantùm permittitur, de quibus re diligenter perquisita dubium relinquitur, an baptismum ritè susceperint; Aliter verò nunquam fas est, etiã sub conditione, baptismum alicui iterum ministrare.

Quare grauiter errât illi Pastores, qui si infans ad eos deferatur, nihil prorsus quærendum putant, an is prius ablutus fuerit, sed statim ei Baptismum tribuunt: Quin etiam quamuis exploratum habeant domi sacramentum administratum esse, tamen sacram ablutionem in ecclesia, adhibita solenni cæremonia sub conditione repetere non dubitant: quod quidem, vt ex antedictis patet, sine sacrilegio facere non possunt, & eam maculam incurrunt, quam nostri Doctores irregularitatem vocant.

CONCLUSIO VIII. ET POSTREMA.

Vltimus Baptismi effectus est, cæli, quod per peccatum interclusum fuerat, apertio.

Est Catech. §. Præter cætera verò quæ ex baptismo consequimur. El D. Thom. p. 3. q. 69. art. 7.

Potest intelligi hæc conclusio ex ijs quæ in Saluatoris Baptismo contigisse, euangelica auctoritas confirmauit; etenim cæli aperti sunt, & Spiritus sanctus columbæ specie in Christum Dominum descendens apparuit: Ex quo proculdubio
signi-

significatum est eis qui baptizantur diuini numi
nis charismata impertiri, & cælorum ianua rese-
rari: Quod tamen intelligi debet non quòd statim
baptizati à baptismo cælum ingrediantur, sed q̄
magis oportuno tempore ingrediantur in illam
gloriam cum omnium miseriarum expertes, quæ
in beatam vitam cadere non possunt, pro mortali
conditione immortalitatem assequentur.

DIFFICULTAS VNICA.

*An omnes baptizati equaliter omnes effectus Baptis-
mi percipiant?*

Dicendum, quòd omnes effectus baptismi, si
quidem sacramenti vim spectemus, æquè ad om-
nes pertinere dubitari non potest; sin autem quo
quisque animo affectus ad illum suscipiendum
accesserit consideremus, plus minusve cælestis
gratiæ fructus ad vnum aliquem, quàm ad alium
peruenire fateri oportet.

QVÆSTIO XI. ET POSTREMA.

Quotuplices sunt Baptismi cæremoniæ?

ANTE QVAM resoluatur quæstio, duo
obseruanda sunt;

Primum, cæremonias Baptismi, quam-
uis necessariæ omnino non sint, plurimi
tamen faciendas, magnoq; in honore esse oportere,
propter duas potissimum causas.

Prima est, auctoritas instituentium, qui sine
controuersia sancti Apostoli fuerunt, vt testan-
tur Dionysius Areopag. cap. 2, Ecclesiasticæ Hie-
rar. Clemens Romanus epistol. 3. Tertullianus de

corona militis & baptismo, Origenes Hom. 12. in Numeros, Cyprianus epistola 70. & alij temporibus Apostolorum vicini.

Altera, finis cuius causæ cæremonias adhiberi voluerunt; Ideo enim illi cæremonias baptismo addiderunt, vt maiori cum religione ac sanctitate administraretur & præclara illa & eximia dona, quæ in eo continentur, veluti ante oculos ponerentur, & in animos fideiũ magis imprimerentur.

Ex quibus sequitur, cæremonias diligenter explicandas esse: cum enim illæ tantum sint signa & imagines, quibus ea quæ in Baptismo continentur veluti ante oculos ponuntur, si quis vim & potestatem illorum signorum non animaduernerit, non magnam ex illis spiritualem vtilitatem consequetur, sicut Apostolus 1. ad Corinth. 14. de linguarum dono admonuit, cum inquit, sine fructu esse quæ aliquis loquitur, si à fidelibus non intelligentur.

Alterum, cum cæremoniæ baptismi sint multiplices, curandum esse, vt illæ bono ordine tradantur & explicentur; vt quæ de ijs tradita fuerint, auditorum memoria facilius retineantur.

His ita obseruatis aliquot conclusionibus respondetur.

CONCLUSIO I.

OMnes cæremonia & preces quibus in Baptismi administratione ecclesia vtitur, ad tria genera rediguntur. Primum quidem illarum genus est, quæ, antequam accedatur ad Baptismi fontem, seruantur. Alterũ, earum, quæ cum ad ipsum fontem ventũ est,

a thi-

adhibentur. Tertium, earum, quæ peractò iam Baptismo, addi solent.

Est Catech. §. Sed omnes cæsemonix & preces, &c. Et D. Thom. p. 3. tota q. 71.

CONCLUSIO II.

CÆremonix, antequam accedatur ad fontem obseruandæ, sunt istæ. Primò, aqua paratur, qua ad baptismum uti oportet; consecratur enim baptismi fons addito mysticæ vntionis oleo. Secundò, afferuntur, vel etiam adducuntur, qui baptismò initiandi sunt ad ecclesiæ fores, atq; ab eius introitu omninò prohibètur, quòd indigni sunt qui domum Domini ingrediuntur, antequam à se turpissimæ seruitutis iugum repulerint, & totos se Christo Domino, eiusq; iustissimo imperio addixerint. Tertio, sacerdos à baptizandis exquirat, quidnam ab ecclesia petant, qui respondet se Baptismum petere. Quarto, perspecta voluntate baptizandorum, sacerdos eos catechizat, id est, fidei doctrinam, quam in baptismò profiteri debent, docet. Quintò, sacerdos baptizandos exorcizat. Sextò, obsignat signo crucis frontem, pectus, humeros, aures. Postremò, nares & aures baptizandi, salina linit, statimq; ad baptismi fontem mittit.

Est Catech. §. Imprimis igitur aqua paranda est, &c.

Vt harum cæremoniarum antiquitas, significatio, & præstantia melius intelligatur, de singulis ex ordine, aliqua cum Catechismo dicenda sunt.

Primò, Aquam cõsecrari ad baptismum, testis est D. Cyprianus epistola 70. D. Basilius li. de Spiritu sancto, cap. 27.

Consecratur aqua, non omni tempore; sed mo-

re maiorum, festi quidam dies, Paschæ videlicet & Pentecostes, qui omnium celeberrimi & sanctissimi optimo iure habendi sunt, expectantur, in quorum vigilijs sacræ ablutionis aqua conficitur: Quibus etiam diebus, nisi necessitas aliter facere coegisset, in veteris ecclesiæ more positum fuit, ut Baptismus administraretur, quod quamuis hoc tempore propter communis vitæ pericula non seruetur, tamen solennes illos dies, Paschæ videlicet & Pentecostes, quibus baptismi aqua consecranda est, summa cum religione adhuc obseruat.

Conferrî solere Baptismum præcipuè temporibus Paschæ & Pentecostes, testatur Leo Pontifex epistola 4. ad Episcopos Siciliae.

Secundò, Non admitti baptizandos in ecclesiam, testantur Tertullianus de corona militis ca. 3. Cyrillus Hierosolymitanus catech. 5.

Tertiò, Catechismum præcessisse baptismum, notissimum est apud omnes veteres. Vide speciatim D. Augustinum de fide & operibus capit. 6. & Clementem Romanum epistola 3.

Catechismus à Christo institutus est, Matt. 18. cum iussit Apostolis: *Ite in mundum vniuersum, & docete omnes gentes, baptizantes eos, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes seruare omnia quaecumque mandauit vobis.*

Institutio catechistica fit per interrogationes, ad quas, si is, qui instituitur adultus fuerit, per se respondere debet: si autem infans sit, pro illo sponsor ritè responderet, solennemque sponsonem facit.

Quar-

Quartò, Exorcismorum, qui Baptismum quoque præcedunt, meminerunt Tertullianus de præscriptionibus aduersus hæreticos, cap. 41. D. Cyprianus epistola 2. D. Augustinus lib. 3. de gratia Dei, & peccato originali cap. 40.

Exorcismus conficitur sacris verbis, ac præcationibus, & valet ad expellendum Diabolum, eiusq; vires frangendas.

Quintò, Quòd baptizandi frons, oculi, pectus, humeri, aures signo crucis obsignentur; significatur Baptismi mysterio sensus baptizati aperiri ac roborari, vt Deum excipere, præceptaq; eius intelligere, ac seruare possit.

Signum crucis in baptismo adhiberi solitum scribunt Tertullianus in lib. de resurrectione carnis. D. Basilius lib. de Spiritu sancto, D. Chrysostrmus lib. contra gentes, & alij.

Sextò, Quòd baptizandi nares, & aures saliuam liniantur; significatur, quòd quemadmodum cæcus ille euâgelicus, Iohan. 9. cap. quem Dominus iusserat oculos luro illitos Siloes aqua abluere, lumen recuperavit; Ita etiam intelligamus sacræ ablutionis eam vim esse, vt menti ad cœlestem veritatem percipiendam lumen afferat.

CONCLUSIO III.

Cæremonia, quæ adhibentur cum ad ipsum Baptismi fontem ventum est, sunt istæ.

Primò, sacerdos ter conceptis verbis, eum, qui baptizandus est, interrogat, Abrenuncias Sathana, & omnibus operibus eius, & omnibus pompis eius? Ille, aut
eius

eius nomine patrinus ad singulas interrogationes respondet, Abrenuncio.

Secundò, baptizandus interrogatur à sacerdote hoc modo, Credis in Deum Patrem omnipotentem? Cui ille respondet, Credo. Atq; ita deinceps de reliquis Symboli articulis rogatus, fidem suã solenni religione profitetur.

Tertiò, cum iam Baptismum administrare oportet, querit Sacerdos ab eo qui baptizandus est, Num baptizari velit? Quo quidem per se, vel eius nomine, si infans sit, patrino annuente statim, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, salutari aqua eum abluit.

Est Catechismi. § His peractis ad baptismi fontem veniunt.

Vt similiter harum caremoniarum antiquitas, & significatio intelligatur, de singulis quoque ali quid dicendum est.

Primò, Baptizandos solere abrenunciare Sathanae, testatur Tertullianus libro de corona militis capit. 13. & de Spectaculis capit. 4. & de Idololatria cap. 6. & D. Cyprianus epistola 7. & alij.

Hac abrenunciatione significatur, Eum, qui Christo nomen daturus est, hoc primùm sanctè ac religiosè polliceri debere se Diabolum, & mundum deserere, ac nullum vnquam tempus fore in quo vtrunque velut teterrimum hostem non detestetur.

Secundò, Baptizandos fidem suam profiteri debere, & quomodo, docet Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 1. & 2. & Diuus Augustinus libr. 7. confessionsum.

Huiusmodi caremoniã, omnis christianæ legis

vis & disciplina significatur & continetur.

Tertiò, quòd baptizandus interrogatur; Num baptizari velit; ea interrogatione significatur, quòd quemadmodum homo sua voluntate serpenti obediens meritò damnatus fuit; Ita Dominus neminem ad suorum numerum nisi voluntarium militem adscribi velit; vt sic diuinis iussis obtemperans æternam salutem consequatur.

CONCLUSIO IIII.

Cæremonia, quæ per actò baptismo fiunt, sunt quatuor. Primò, sacerdos summum baptizati verticem perungit. Secundò, induit baptizatum veste alba, dicens: Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini Nostri Iesu Christi, vt habeas vitam æternam. Infantibus, qui vestitu non vtuntur, iisdem verbis sudariolum capiti imprimit. Tertiò, tradit in manum baptizati cereum ardentem. Postremò illi nomen imponit.

Est Catechism. §. Iam postquam baptismus absolutus est.

De his quoq; cæremonijs aliquid dicendum est.

Primò, Vnctionis post Baptismum præter Diuum Ambrosium meminerunt Diuus Dionysius Areopagita Ecclesiasticæ Hierarchiæ, cap. 2. & 3. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 3. Diuus Basilus de Spiritu sancto cap. 27.

Hæc vnctio significat, baptizatū ab eo die Christo capiti tanquam membrum coniunctum esse, atque eius corpori insitum, & ea re Christianum à Christo, & Christum à chrismate appellari.

Quid Chrisma significet, D. Ambrosius lib. 1. de

Sacramentis cap. 2 & lib. 2. cap. 7. testatur fatis intelligi ex ijs quæ tunc sacerdos orat.

Secundò, vestem candidam solere dari in Baptismo, testatur Diuus Dionysius Areopag. loco supra allegato, & Diuus Ambrosius lib. de ijs qui mysterijs inicianur cap. 7. & alij.

Hac caremonia Patres significant tum resurrectionis gloriam, ad quam per baptismum renascimur, tum nitorem & pulchritudinem, qua dilutis peccatorum maculis anima in baptismo ornatur, tum innocentiam atq; integritatem, quam in omni vita seruare debet.

Tertiò, cerei ardentis, qui datur in manibus baptizatorum, meminerunt Gregorius Nazianzenus Serm. 9. de Baptismo, Gregorius Turonensis lib. 1. cap. 11. Nicephorus Historiæ Ecclesiasticæ lib. 3. cap. 11.

Cereus ardens significat fidē charitate inflammata, quam in baptismo accipimus, bonorum operum studio alendam atque augendam esse.

Quartò, nomen baptizato imponendum, desumendum esse ab aliquo, qui propter excellentem animi pietatem & religionem in sanctorum numerum relatus est: Hoc duplicem habet vtilitatem; Nam primò baptizatus propter nominis similitudinem facilius ad imitationem sanctitatis, & virtutis illius excitabitur: Deinde, libentius eum inuocabit, sperabitque sibi faciliorem patronum, & aduocatum futurum apud Deum, ad defendendam tum animi, tum corporis salutem.

Ex his colligitur reprehendendos esse illos, qui

gentilium nomina, & eorum præcipuè, qui sceleratissimi fuerunt, suis pueris imponunt.

Documentum Spirituale.

Ex omnibus antedictis Catechismus suo more infert vnum Documentum Spirituale, nimirum fideles omnes in hac cura & cogitatione perpetuò versari debere, vt in ijs quæ adeo sanctè & religiosè sponponderunt, cum baptismo initiati sunt, fidem seruent, atque eam vitam instituant, quæ sanctissimæ nois Christiani professioni respondeat.

Hæc, quæ de baptismi nomine & natura, de materia & forma, de auctore & ministro, de patrinis & sponsoribus, de præparatione baptizandorum, de effectibus baptismi, eiusdemq; cæremonijs & ritibus diximus, pro instituti nri ratione sufficiunt.

CAPITIS SECVNDI

ELVCIDATIO.

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

NTE explicationem huius sacramenti tria notanda sunt cum Catechismo.

I. Sacramentum Confirmationis summa cum pietate & religione ab omnibus suscipiendum esse, propter maximos & præstâtissimos fructus quos ex eo capimus, de quibus postea.

II. Pastores, & Catechistas magnam curam in

eo explicando & illustrando adhibere debere, præsertim hoc tempore, quo in sancta Dei Ecclesia hoc sacramentum à multis omnino prætermittitur, paucissimi verò sunt, qui diuinæ gratiæ fructum quem debent ex eo capere student.

Postremum, tempus accommodatum ad docendum & explicandum esse maximè diem Pentecostes, quo præcipuè die administrari solet, tū alios omnes dies quibus id pastores & catechiste commode fieri posse iudicauerint.

Q V Æ S T I O I.

Quare hoc Sacramentum vocatur Confirmatio; Et, An sit verum & propriè dictum Sacramentum nouæ legis à Baptismi Sacramento distinctum?

Sunt tres partes huius quæstionis, ad quas totidem conclusionibus respondetur.

CONCLUSIO I.

Hoc Sacramentum idcirco uocatur Confirmatio, quoniam qui baptizatus est, cum ab Episcopo sacro chrismate ungitur, additis solennibus illis verbis, *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, nisi aliud efficiantiam impediatur, nouæ virtutis robore firmior, atque adeo perfectus Christi miles esse incipit.

Est Catechismi §. Sed vt à nomine initium sumatur, &c. Et D. Thom. par. 3 quæst. 72. art. 1. & ex sequentibus fiet manifesta.

CONCLUSIO II.

Confirmationem ueram & propriam Sacramenti rationem habere Catholica Ecclesia semper agnouit. Est Catechismi. §. In Confirmatione autem ueram, &c. Et D. Thom. supr.

Perpetuam fuisse traditionem Ecclesie, testantur plures sanctissimi & vetustissimi Pontifices: Imprimis Melchides Pontifex ad Episcopos Hispaniarum, cap. 2. & habetur de consecrat. dist. 5. cap. Spiritus, & cap. De his uero. Deinde Sanctus Clemens Papa epistol. 4. eius ueritatis doctrinam grauiori sententia comprobare non potuit; (inquit enim) *Omnibus festinandum est sine mora renasci Deo, & demum ab Episcopo consignari, id est, septiformem gratiam Spiritus sancti percipere, cum alioqui perfectus Christianus nequaquam possit esse is, qui iniuria & uoluntate, non autem necessitate compulsus hoc sacramentum prætermiserit, ut à Beato Petro accepimus, & ceteri Apostoli, præcipiente Domino, docuerunt.*

Præterea hanc eandem fidem sua doctrina confirmarunt, qui eodem Spiritu pleni, pro Christo sanguinem profuderunt, plures Romani Pontifices, Urbanus epist. 1. ad omnes christianos cap. 7. & habetur de consecratione dist. 5. cap. Omnes fideles, Fabianus epist. 2. ad omnes Orientis Episcopos cap. 1. Eusebius epistola 3. ad Episcopos Tuscie & Campanie, & habetur de consecratio. distinctio. 5. cap. Manu.

Postremo, accedit Sanctorum Patrum & Doctorum Ecclesie consentiens auctoritas, inter quos

Diony-

Dionysius Areopag. Athenarum Episcopus, cum diceret lib. de Ecclesiast. Hierarch. cap. 2. qua ratione hoc sacrum unguentum conficere, eoque uti oporteret, ita inquit: *Baptizatum sacerdotes induunt veste congrua munditia, ut ad Pontificem ducant: Ille verò sacro atque prorsus diuino unguento baptizatum signans, Sanctissimæ communionis participem facit.* Eusebius quoque Cesarien. lib. 6. Eccles. historię cap. 20. tantum hoc sacramento tribuit, ut dicere non dubitarit, Nouatum hæreticum Spiritum sanctum promereri non potuisse, quia cum baptizatus esset, in graui egritudine signaculo chrisimatis non est signatus.

Clarissima quoque huius rei habemus testimonia, tum à Diuo Ambrosio in eo libro, quem de ijs qui mysterijs inicianur inscripsit, cap. 7. tum à Diuo Augustino in libris quos aduersus Petilianum Donatistę epistolas edidit cap. 10. & 15. Quorum vterque adeo de huius Sacramenti veritate nihil posse dubitari existimauit, ut eam scripturę etiam locis doceat ac confirmet; Nam alter verba illa Apostoli ad Ephes. 4. cap. *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis:* Et alter, id quod in Psalmo 132. legitur: *Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron:* Et illud eiusdem Apostoli, ad Roman. 5. cap. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis, ad confirmationis sacramentum referri testatus est.*

CONCLUSIO III.

Quamuis Melchides Pontifex, loco superius allegato dicat, *Baptismū Confirmationi maximè coniunctum esse, non idem tamen sacramentum, sed ab altero longè disinctum existimandum est.*

Est Catech. §. *Quamuis autem à Melchiade, &c. Et D. Thom. sup.*

Probatur & explicatur dupliciter. Primò, duabus rationibus theologicis;

Prima est, Varietas gratiæ, quam singula sacramenta conferunt, & varietas rei sensibus subiectæ, quæ ipsam gratiam significat, efficiunt quoque varia & diuersa sacramenta, vt patet ex ijs quæ de sacramentis in genere diximus; Sed in sacramentis Baptismi & Confirmationis diuersæ sunt gratiæ, diuersa quoque signa sensibilia gratiarum; Ergo sunt diuersa sacramenta.

Minor propositio probatur: Nam baptismi gratia homines in nouam vitam gignuntur; Confirmationis autem sacramento, qui iam geniti sunt, viri euadunt, euacuatis ijs quæ erant paruuli, vt loquitur Apostolus 1. ad Corinth. 13. cap.

Altera, vbi animus in nouam aliquam difficultatem incurrit, nouum atq; distinctum sacramenti genus cõstituendum est: Sed alia est gratia, qua animus indiget, vt fide informeretur, quod fit per baptismum: & alia qua animus sic confirmetur, vt nullo pœnarum, suppliciorū, mortis periculo aut metu, à veræ fidei confessione deterreatur, quod fit per Confirmationem; Ergo Confirmatio est nouum & distinctum sacramentum à Baptismo.

Minor

Minor propositio confirmatur auctoritate Melchiadis Pontificis epistola supra citata, in qua vtriusque sacramenti discrimen accurata oratione prosequitur, ita scribens: *In Baptismate homo ad militiam recipitur, & in Confirmatione confirmatur ad pugnam: In fonte baptismatis Spiritus sanctus plenitudinem tribuit ad innocentiam; Confirmatione autem perfectionem ad gratiam ministrat: In baptismo regeneramur ad uitam, post baptismum ad pugnam confirmamur: In baptismo abluimur, post baptismum roboramur: Regeneratio per se saluat in pace baptismum recipientes: Confirmatio armat atque instruit ad agones.*

Secundò probatur conclusio auctoritate Conciliorum generalium, Florentini in instructione Armenorum, & Tridentini Sess. 7. de confirmatione, vt iam de illa non solùm aliter sentire, sed ne dubitare quidem vllò modo liceat.

Q V Æ S T I O II.

Quis est auctor Sacramenti Confirmationis?

CONCLUSIO VNICA.

Christus Dominus non solùm ipsum Sacramentum, sed & Chrismatis ritum & verba, quibus in eius administratione Catholica Ecclesia vtitur, instituit & præcepit.

Est Catech. §. Quoniam verò supra demonstratum est, &c. Et D. Thom. par. 3. q. 72. artic. 1. ad 1.

Ita docet expressis verbis Fabianus Romanus Pontifex initio 2. epistolæ, quæ est ad Episcopos orientis,

orientis, & habetur tomo I. Conciliorum.

Deinde ratio theologica clarè hoc ipsum conuincit, præsertim apud illos qui confirmationē, sacramentum esse nouę legis confitentur; Nam cū illa conferant gratiam, non solūm humanę, sed & omnis creatę naturę vires superant. Cū ergo confirmatio sit sacramentum nouę legis, non potuit alium, quàm Deum auctorem habere.

Q V Æ S T I O I I I.

Quę est materia huius Sacramenti?

CONCLUSIO VNICA.

Materia huius sacramenti, *Chrisma* appellatur. Est Catech. §. Ac primūm de materia dicendum est, &c. Et D. Thom. par. 3. q. 72. art. 2.

Chrisma, vocabulum gręcum est, quod apud prophanos, quodlibet vnguenti genus significat: Apud illos tamen qui res diuinas tradunt, communi loquendi consuetudine ad illud tātummodo vnguētum significandum accomodatur, quod ex oleo & balsamo solenni Episcopi consecratione conficitur.

Chrisma esse materiam huius Sacramenti, constat multis argumentis.

Primò, auctoritate Ecclesię, & Conciliorum, Laodicensis cap. 48. & secundi Cartaginēsis cap. 3. & tertij Cartag. cap. 36. & aliorum.

Secundò, plurimorum grauissimorum Patrum & Doctorum Ecclesię testimonijs, imprimis Fabiani Pontificis, qui Apostolos chrismatibus consecrationem à Domino accepisse, nobisque reliquisse

testa.

testatur epistola superius citata ad episcopos Orientis, quæ refertur de consecr. dist. 3. cap. Literis vestris. Dionysij lib. de Eccles. Hierar. cap. 2. & 4. Cypriani epist. 70. ad Ianuarium, & in lib. de Vnctione Chrismatis: Ambrosij super Psalm. 118. & in lib. de Spiritu sancto cap. 3. & Hieronymi in epistola ad Principiam, & aliorum.

Postremò, ratione theologica tali; Nulla alia materia quàm chrisma aptior videri poterat ad illud declarandum, quod hoc sacramento efficitur; Ergo chrisma est materia huius sacramenti.

Consequentia probatur; quia illa ratio communiter à Theologis adferri solet, quare aliquid sit materia alicuius sacramenti, quia nimirum est maximè conueniens ad significandum illud quod illo sacramento efficitur.

Antecedens probatur; Oleum enim quod pingue sit, & natura sua manet ac diffluat, gratiæ plenitudinem exprimit, quæ per Spiritum sanctum à Christo capite in alios redundat atque effunditur, sicut unguentum, quod descendit in barbam Aaron, vsque in oram vestimenti eius: unxit enim eum Deus oleo lætitiæ præ consortibus suis, ac de plenitudine eius, nos omnes accepimus.

Balsamum cuius odoratus iucundissimus est, nihil aliud significat, quàm fideles cum sacramento Confirmationis perficiuntur, eam virtutum omnium suauitatē effundere, vt illud Apostoli queant dicere 2. ad Corinth. 2. cap. *Christi bonus odor sumus Deo.*

Habet præterea Balsamum eam vim, quicquid

eo circumlitum fuerit putrescere non sinat; quod ad sacramenti virtutem significandam valde accommodatū est; Nam constat fidelium animos celesti gratia, quæ in Confirmatione tribuitur, præparatos, facile à scelerum cōtagione defendi posse.

Quod Chrisma debeat ab Episcopo consecrari, ostendi potest duobus modis.

Primò, auctoritate Fabiani Pōtificis, sanctitate & martyrij gloria clarissimi; qui tradit saluatore nostrum hoc docuisse, cum chrisomatis conficiēdi rationem in vltima cœna illis commendaret.

Deinde ratione theologica tali: Etenim in plerisque alijs sacramentis Christus ita eorum materiam instituit, vt sanctitatem quoque illi tribuerit: non solum enim aquam elementum baptismi esse voluit, cum inquit Iohann. 3. cap. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei*: Sed cum ipse baptizatus est, effecit vt ea deinceps, vi sanctificandi prædita esset. Quare dictum est à sancto Chrysostomo: *Aqua baptismi purgare peccata credentium nõ posset, nisi tactu dominici corporis sanctificata fuisset*: Quoniam igitur Christus hanc confirmationis materiam vsu ipso & tractatione non sacrauit, necessarium est, vt sanctis & religiosis precationibus consecretur; Non potest autem ad alium ea confectio nisi ad Episcopum pertinere, qui eiusdem sacramenti ordinarius minister constitutus est.

Q V Æ S T I O IIII.

Quæ est forma huius Sacramenti?

CON-

CONCLUSIO VNICA.

His verbis forma Cōfirmationis absoluitur, Signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritu sancti.

Est Catechif. §. Sed explicanda erit quoque altera pars. Et D. Thom. sup. art. 4.

Patet primò & potissimùm auctoritate catholice ecclesiæ, cuius magisterio cum semper docti fuerimus, hanc esse veram & absolutam confirmationis formam, nemo catholicus de ea quicquam dubitare potest.

Deinde ratione theologica tali: Illa debet censeferi vera & absoluta alicuius sacramenti forma, quæ ea omnia continet, quæ ipsius sacramenti naturam & substantiam explicant: Sed tria maximè, in sacramento Confirmationis obseruanda sunt; Primum, diuina potestas, quæ vt principalis causa in sacramento operatur, quæ significatur per verba illa formæ extremo loco posita, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritu sancti*: Secundum, robur animi & Spiritus, quod per sacram vñctionem fidelibus ad salutem tribuitur, quod significant illa verba quæ in medio sunt: *Confirmo te chrismate salutis*: Tertium, signum quo notatur is, qui in certamen christianæ militiæ descensurus est, quod denotatur per illa verba quæ in principio formæ locantur: *Signo te signo crucis*; Ergo est bona & absoluta forma.

M O N I T I O.

Hoc loco benè notat Catechismus, monendos esse fideles, vt in hoc sacramēto suscipiēdo, & maxime

ximè cum forma ab Episcopo profertur, ad fidē, pietatem & religionem animos excitent, nè quid videlicet gratiæ cœlesti, quæ illo temporis momento confertur, impedimenti esse possit.

Q U Æ S T I O V.

Quis est huius Sacramenti minister? Et, An præter ministrum, patrinus aliquis adhiberi debeat?

C O N C L U S I O I.

Solus Episcopus, huius sacramenti conficiendi ordinariam potestatem habet.

Est Catech. §. Docere etiam pastores debent, &c. Et D. Thom. sup. art. 11.

Probant hanc cōclusionem, primò sacræ literæ; Nam in Actis Apostolorū c. 8. legimus, cum Samaria verbum Dei accepisset, Petrum & Iohannem ad eos missos esse, qui orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum, nondum enim in quæquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant. Quo loco videre licet eum qui baptizauerat, quia tantum erat Diaconus, potestatem confirmandi nullam habuisse, sed munus illud perfectioribus ministris, hoc est Apostolis, reseruatam fuisse.

Patet idem clarè Actuum 19. cap. Quin etiam vbicumque sacræ scripturæ huius sacramenti mentionem faciunt, idem obseruari potest.

Secundò clarissima testimonia sanctorum Patrum atque Pōtificum, Urbani in fine epistolæ ad
omnes

omnes christianos. Eusebij epistola 3. ad Episcopos Tulsia & Campania, Damasi epistola 4. ad Prosperum, & cæteros Episcopos Orthodoxos, Innocentij epistola 1. cap. 3. Leonis epistola 88. ad Germaniæ, & Galliæ Episcopos. Diuus quoq; Augustinus in quæstionibus noui Testamenti, q. 42. grauitè quæritur de corrupta Aegyptiorum & Alexandrinorum consuetudine, quorum sacerdotes audebant Confirmationis sacramentum administrare.

Postremò, ratio à similitudine sumpta; Vt enim in exstruendis ædificijs, etsi fabri, qui inferiores ministri sunt, cementa, calcem, ligna & reliquam materiam parant atque componunt, absolutio tamen operis ad architectum spectat: Ita etiam hoc sacramentum, quo veluti spirituale ædificiũ perficitur, à nullo alio nisi à summo sacerdote administrari opus erat.

CONCLUSIO II. RESPONSIVA

secundæ parti quæstionis.

IN huius sacramenti administratione rectè patrini aduocantur.

Est Catech. §. Additur verò etiam patrinus. Et D. Thom. sup. art. 10.

Docet hanc conclusionem ratio theologica talis; Sacramentum hoc, sicuti ante ostendimus, cõfertur homini christiano ad robur pugnae spiritualis; Sed illi qui digladiatoriam dimicationem subeunt, alicuius indigent, cuius arte & consilio doceantur, quibus istibus & petitionibus, ipsis saluis,

salutis, conficere aduersarium possint; Ergo & fideles cum sacramento Confirmationis, quasi firmissimis armis tecti & muniti in spirituale certamen, cui æterna salus proposita est, descendunt; ducis, ac monitoris indigent.

DIFFICULTAS VNICA.

An cum patrinis contrahatur aliqua affinitas spiritualis, quæ Matrimonium impediatur & dirimat, sicuti fit in Baptismo?

Dicendum contrahi, Matrimoniumque impedire ac dirimere, sed illam ex nouissimo Concilio Trident. decreto Sess. 24. de reforma. Matrimonij cap. 2. confirmantem & confirmatum, illiusque patrem & matrem, ac tenentem non egredi, omniaque inter alias personas huius spiritualis cognationis impedimenta omnino sublata esse.

QVÆSTIO VI.

Quibus ministrari debet hoc Sacramentum? Et qua ætate, & qua præparatione?

Sunt tres partes huius quæstionis, quibus totidem conclusionibus respondetur.

CONCLUSIO I.

Quamuis hoc Sacramentum non sit omnino necessarium ad salutem consequendam, omnibus tamen ministrari debet, utpote cum sit omnibus ad sanctificationem à Deo propositum.

Est Catechism. §. Atque illud imprimis docendum est, &c. Et D. Thom. sup. artic. 8.

Indicat hanc conclusionem Lucas, Actuum 2.
Vbi

Vbi admirabilem illam Spiritus sancti effusionem describens, ita inquit: *Factus est de repente sonus, tanquam aduenientis Spiritus vehementis, & repleuit totam domum:* Deinde paucis interiectis: *Et repleti sunt omnes Spiritu sancto;* Ex ijs enim verbis licet intelligere, quoniam domus illa, sanctæ Ecclesiæ figuram & imaginem gerebat, ad omnes fideles confirmationis sacramentum, cuius initiū ab eo die ductum est, pertinere.

Probatur quoq; ratione theologicali; Illi enim sacro Chrismate cōfirmari debēt, quibus spiritali incremento opus est, & qui ad perfectum christianæ religionis habitum perducendi sunt; Sed omnibus christianis hoc conuenit: Ergo, &c.

Antecedēs probatur. Vt enim hoc spectat natura, vt qui in lucē eduntur adolescant, atque ad perfectam ætatem perueniant, etiamsi interdum quod vult, minus assequatur: ita cōmunis omniū mater ecclesia catholica vehementer optat, vt in ijs, quos per baptismum regenerauit, christiani hominis forma perfectè abluatur, quòd fit in sacramento Confirmationis.

C O N C L U S I O I I .

Quamuis omnibus post Baptismum, sacramentum Confirmationis possit administrari, minus tamen hoc expedit fieri antequam pueri rationis usum habuerint: Quare si duodecimus annus expectandus nō videatur, vsque ad septimum certè hoc sacramentum differre maximè conuenit.

Est Catech. §. In quo illud obseruandum est.

Ratio est clara, quia sacramētum Confirmatio-

T nis

nis non est institutum tanquam ad salutem consequendā omnino necessarium, sed vt eius virtute optimè instructi & parati inueniremur, cū nobis pro fide Christi pugnandū esset, ad quod pugnae genus non sunt apti pueri, qui vsu rationis carent.

CONCLUSIO III.

Qui adulta iam ætate confirmandi sunt, præter fidem, debent etiam habere contritionem grauiorum peccatorum quæ admiserunt, illaq; sacerdoti confiteri; necnon ieiunijs, & alijs pietatis operibus vacare.

Est Catech. §. Ex iam dictis illud etiam efficitur. Et D. Thom. sup. art. 7. ad 2.

Ratio prioris partis est: Quia existens in peccato mortali, nisi de illo cōteratur, non potest cōsequi gratiam, quæ est effectus huius sacramenti.

Ratio posterioris est: quia per opera pietatis, ieiunia & similia, fideles capaciores fiunt gratiarum, quæ in hoc sacramento conferuntur.

M O N I T I O.

Hoc loco benè monet Catechismus, renouandam esse antiquam ecclesiæ consuetudinem, secundum quam non nisi ieiuni hoc sacramentum suscipiebant, quæ persuaderi poterit, si huius sacramenti dona admirabilesque effectus fidelibus benè explicentur.

Q V Æ S T I O VII.

Qui sunt Confirmationis effectus?

CON-

CONCLUSIO I.

Primò, Confirmatio cum cæteris sacramentis hoc habet commune, vt nisi aliquod impedimentum inferatur, nouam gratiam tribuat.

Est Catech. §. Itaque pastores docebunt confirmationem, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 72. art. 7.

Ratio est ista, quia hæctenus demonstratum est omnia sacramenta eiusmodi esse, vt gratiam quam significant etiam conferant; Cum ergo Cõfirmatio sit sacramentũ, necessum est dicere, quòd gratiam conferat.

CONCLUSIO II.

EX hoc primo effectu sequitur secundus, illi etiam cum omnibus sacramentis communis, nimirum vt peccata condonet, ac remittat.

Est Catech. §. Ex quo sequitur vt peccata etiã condonet, &c. Et D. Thom. sup.

Ratio quoque est clara, quoniam gratiã simul cum peccato ne fingere quidem nobis licet.

CONCLUSIO III.

Præter hos duos effectus communes, primus quidem ille Cõfirmationi propriè tribuitur, quòd Baptismi gratiam perficit.

Est Catech. §. Sed præter hæc, &c. Et D. Thom. sup. ad 1.

Ratio est, qui enim per Baptismũ christiani effecti sunt, quasi infantes modò geniti teneritatem adhuc & mollitiem quandã habet, & deinde christiatis sacramento, aduersus oës carnis, mundi, & diaboli impetus robustiores fiunt, & eorũ animus in fide omnino confirmatur ad confitendũ & glo-

rificandum nomen Domini nostri Iesu Christi.

Confirmatur ratione, petita ex etymologia nominis, *confirmatio*, Ideo enim superius diximus hoc sacramentum vocari cōfirmationem; quia baptizatus per hoc sacramentum nouæ gratiæ robore fit firmior atque perfectior.

Ex quo sequitur secundum Concil. Trid. Sess. 7. can. 1. de confirmatione, hæreticos nostri temporis non minus imperitè, quàm impiè confirmationis vocabulum ab eo deducere, quod olim qui infantes baptizati erant, cùm iam adulti essent, ad Episcopum adducebantur, vt fidem christianam, quam in baptismo susceperant, confirmarent: ita vt secundum illos confirmatio nihil à catachesi differre videatur: cuius cōsuetudinis nulum testimonium probatum afferri potest, sed ab eo, vt statim dictum est, nomen rei impositum est, quod sacramenti virtute Deus in nobis id confirmat, quod baptismo operari cœpit; nosq; ad christianæ sodalitatis perfectionem adducit.

CONCLUSIO IIII.

Secundus effectus huic sacramēto proprius est, quòd non solum gratiam baptismi perficit atq; auget, sed quòd illam admirabili quadam ratione auget.

Est Catech. §. Deinde non auget modò, &c. Et D. Thom. sup.

Admirabile hoc augmentum gratiæ, duobus modis ostenditur;

Primò, pulcherrima indumenti translatione: Sic enim inquit Dominus Saluator, cùm de hoc Sacramēto loqueretur, Luca 24. *Sedete in ciuitate, quoad*

quoad vsque induamini virtute ex alto. Non est difficile intelligere istam metaphoram.

Secundò, potest & illud gratiæ augmentum, ex ijs ostendi quæ Apostolis contigerunt, partim in ipsa Domini passione, partim post Ascensionem Christi in cœlum, misso in ipsos Spiritu sancto: Illi enim ante passionem, vel sub ipsam passionis horam a deo infirmi & remissi fuerunt; vt cum Dominus comprehensus est, statim in se fugam coniecerint: Petrus verò qui ecclesiæ petra & fundamentum designatus erat, & summam constantiã, excelsi que animi magnitudinem præ se tulerat, vnus mulierculę voce perterritus, se Iesu Christi discipulum esse non semel aut iterum, sed tertio negauerit, ac post resurrectionē omnes propter metum Iudæorum, inclusi domi se continuerint: At verò in die Pentecostes tanta Spiritus sancti virtute omnes repleti sunt, vt dum euangelium, quod eis commissum erat, non solum in Iudæorū regione, sed in vniuerso orbe audacter & liberè dispergerēt, nihil sibi fœlicius accidere posse existimauerint, quàm quod digni haberentur, qui pro Christi nomine, contumeliam, vincula, tormenta, cruces perferrent.

CONCLUSIO V.

Tertius effectus proprius huic Sacramento, est peculiaris character quem imprimi.

Est Catechif. §. Habet præterea Confirmatio, &c. Et D. Thom. sup. art. 7.

Dixi; peculiaris character, quia alius ē character Baptismi, alius Cōfirmationis, & ali' Ordinis: cū

ad diuerfas actiones & functiones ordinentur, vt facile colligere licebit ex ijs quæ diximus de sacramentis in genere, q. 8. diff. 2.

Ex hoc effectu sequitur, Confirmationem nulla vnquam ratione iterari posse: Quod etiam in Baptismo supra obseruatum est, ac de sacramento Ordinis quoque suo loco planius exponetur.

QVÆSTIO VIII. ET POSTREMA.

Qui sunt ritus & cæremoniæ Confirmationis?

CONCLUSIO I.

CAEREMONIA prima est, quod qui confirmatur, in fronte inungitur sacro Chrismate.

Est Catech. §. Qui igitur confirmatur, &c. Et D. Thom. sup. art. 9.

Frons vngitur chrismate, non alia corporis pars; Primò, vt declaretur hac cæremonia eos qui confirmantur, nullo metu aut verecundia, quorù affectionum signa maximè in fronte solent apparere, à libera christiani hominis confessione absterrendos esse.

Præterea, nota illa, qua christianus à ceteris, veluti miles insignibus quibusdam ab alijs distinguitur, in illustriori corporis parte imprimenda erat.

CONCLUSIO II.

CAEREMONIA secunda in Ecclesia solenni religione seruata est, vt in Pentecoste præcipuè hoc sacramentum

mentum administretur.

Est Catech. §. Sed illud quoque solenni religione, &c. Et D. Thom. sup. art. 12.

Ratio huius cæremoniæ est, quia hoc maxime die, Apostoli Spiritus sancti virtute roborati ac confirmati sunt, cuius diuini facti recordatione, fideles admonentur, quæ, quantaq; myſteria in sacra vnctiõne cogitanda sint.

CONCLUSIO III.

C*æremonia tertia est, quod confirmatus manu leuiter in maxilla ab Episcopo ceditur.*

Est Catech. §. Deinde verò qui iam vnctus, &c. Et D. Thom. sup.

Ratio cæremoniæ est, vt confirmatus meminerit se tanquam fortem athletam paratum esse oportere ad omnia aduersa inuictõ animo, pro Christi nomine ferenda.

CONCLUSIO IIII.

P*ostrema cæremonia est, Confirmato pax datur.*

Est Catech. §. Postremò autem pax, &c. Et D. Thom. sup.

Significat hæc cæremonia confirmatum gratiæ cœlestis plenitudinem & pacem, quæ exuperat omnem sensum, consecutum esse.

Hæc quoque de sacramento Confirmationis sufficiunt.

CAPITIS TERTII

ELVCIDATIO.

DE SACRAMENTO EYCHARISTIÆ.

ANTE explicationem huius sacramenti, vnum cum Catechismo diligenter obseruandum est, & semper præ oculis habendum; Sacramentum hoc, omnium sacramentorum esse præstantissimum, non solum quia res est omnis sanctitatis plena, sed potius quia omnis sanctitatis auctorem & fontem, Christum scilicet in se continet.

Ex hoc duo alia statim licet colligere; Vnum, eos qui dignè & religiosè eo vtuntur, sanctissimum, & maximè meritorium opus facere. Alterum, eos contra qui indignè illud tractant vel sumunt, graue scelus committere, iustissimâq; Dei iram in se prouocare: Quæ duo postrema, sapienter vidit, & de ijs nos admonuit, Apostolus I. ad Corinth. II. cap. Nam cum declarasset quanto illi scelere obstricti essent, qui corpus Domini non diiudicarent, statim subiecit; *Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi.*

QVÆSTIO I.

An hoc Sacramentum conuenienter fuerit à Christo institutū, in vltima coena?

CON-

CONCLUSIO VNICA.

Conuenienter admodum Christus ex hoc mundo migraturus ad Patrem, in vltima sua cœna hoc Sacramentum instituit, in quo sub speciebus panis & vini, corpus eius & sanguis continentur.

Est Catechis. §. Qua in re opus erit vt Pauli Apostoli, &c. Et D. Thom. par. 3. quæst. 73. art. 5.

Manifesta est hæc conclusio; Primò, auctoritate Apostoli 1. ad Corinth. 11. cap. Quò tradit Christum ipsum æternam Dei sapientiam, eo modo & eo tempore instituisse.

Deinde ratione theologica, insinuata à D. Iohanne cap. 13. sui Euangelij; Cum enim Dominus dilexisset suos, in finem dilexit eos, cuius quidem amoris vt diuinum aliquod & se dignum pignus daret, sciens horam iam aduenisse vt transfret ex hoc mundo ad Patrem, nè vllò vnquam tempore à suis abesset, inexplicabili concilio, quod omnem naturæ ordinem & cõditionem superat, perfecit. Etenim celebrata cum Discipulis agni Paschalis cœna, vt figura veritati, vmbra corpori cederet, panem accepit, Deoq; gratias agēs, benedixit, ac fregit, deditq; Discipulis suis & dixit: Accipite & māducate, Hoc est corpus meum quod pro uobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem: Similiter & calicem accepit postquam cœnauit, dicens: Hic calix nouum Testamentum est in meo sanguine, hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem. Hanc rationem explicat D. Chrysost. Homil. 41. in Iohannem.

Qui volet videre plures rationes huius conuenientia, legat Diuum Thomam loco iam citato.

An conuenienter Sacramentum appelle-
tur multis nominibus, & quibus?

CONCLUSIO VNICA.

Quia sacri scriptores huius sacramenti dignitatem
atque excellentiam non potuerunt uno uocabulo
sufficenter explicare, conuenienter eam pluribus nomi-
nibus exprimere conati sunt, videlicet Eucharistiæ, sa-
crificij, communionis, sacramenti pacis, & charitatis,
viatici, cœna.

Est Catechif. §. Huius verò admirabilis Sacra-
menti dignitatem, &c. Et D. Thom. supra artic. 4.

Explicatur & probatur conclusio. Diuus Chry-
sostomus Homil. 24. in 1. ad Corinthios, super il-
lud: *Calix benedictionis cui benedicimus*, appellat sa-
cramentum hoc nomine Eucharistiæ, quod ver-
bum, vel bonam gratiam, vel gratiarum actionem
latinè reddere possumus.

Vocatur rectè Eucharistia siue bona gratia, tum
quia vitam æternam, de qua scriptum est, ad Ro-
manos cap. 6. *Gratia Dei vita æterna*, præsignificat;
tum quia Christum dominum, qui vera gratia at-
que omnium charismatum fons est, in se continet.

Vocatur etiam conuenienter gratiarum actio;

Primò, quia cum hanc purissimam hostiam im-
molamus, immensas quotidie gratias pro vniuer-
sis in nos beneficijs Deo agimus, atque imprimis
pro eius gratiæ tam excellenti bono, quam nobis
hoc sacramento tribuit.

Deinde, quia cum ijs, quæ à Christo domino ge-
sta

sta esse in hoc mysterio instituendò legimus, optime conuenit: Etenim panem accipiens, fregit & gratias egit. Dauid quoque cum huius mysterij magnitudinem contempleretur, Psalm. 110. antequam carmen illud pronunciarer: *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se;* gratiarum actionem præponendam existimauit, cum inquit: *Confessio & magnificentia opus eius.*

Patres Concil. Niceni can. 14. vocant nomine sacrificij, de quo nomine postmodum proprio loco latius dicemus.

Ireneus lib. 3. cap. 2. D. Chrysostomus Hom. 45. in Iohannem, Cyrillus lib. 7. in Iohannem, & Damascenus lib. 4. orthod. fidei cap. 14. vocant nomine communionis, quod verbum ex Apostolo 1. ad Corinth. 10. cap. sumptum esse liquet, vbi ait: *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est.*

Vocatur rectè communio secundum Damascenum supra, quia Christo nos copulat, atque eius Deitatis & carnis participes efficit, nosque inter nos in eodem Christo conciliat ac coniungit, & veluti vnum corpus coaugmentat.

D. Augustinus tract. 26. in Iohannem vocat sacramentum pacis ac charitatis. Ratio huius nominis ex præcedentibus facile intelligi potest, & ex sequentibus fiet magis manifesta. Ex hoc vocabulo intelligimus quàm sint indigni Christiano nomine qui inimicitias exercent: Deinde quanto studio

studio odia, dissidia, & discordias à nobis exterminare debeamus, cum præsertim quotidiano religionis nostræ sacrificio nihil nos studiosius seruare, quàm pacem & charitatem profiteamur.

Patres concilij Nyceni can. 12. & Cartaginensis 4. cano. 77. & 78. appellant viaticum, tum quia spiritualis cibus est, quo in huius vitæ peregrinatione sustentamur, tum quia viam nobis ad æternam gloriam & fœlicitatem innuit: Quare ex veteri Ecclesiæ consuetudine huc vsque seruetur, vt nemo fidelium sine hoc sacramêto è vita excedat.

Diuus Cyprianus in lib. de cœna Domini, ac alij quidam vetustissimi Patres, Apostolorum auctoritatem secuti, cœnæ nomine sacram Eucharistiam interdum vocarunt, quia in illo nouissimæ cœnæ salutari mysterio, à Christo domino fuit instituta.

Non sequitur tamen ex eo vocabulo, quod volunt nostri heretici à cibo aut potione illam conficere aut sumere debere aut licere: Quia obstat consuetudo ab ipsimet Apostolis introducta, cuius testis est Diuus Augustinus, Epist. 118. cap. 6. & concilium Carthaginense 3. can. 29. qua docemur à ieiunis tantùm conficiendam & sumendam esse Eucharistiam.

Q V Æ S T I O I I I.

An hoc Sacramentum sit verum & propriè dictum nouæ legis sacramentum?

CON-

CONCLUSIO VNICA.

Hoc sacramentum est verum & propriè dictum sacramentum, unum ex illis septem quæ sancta Ecclesia semper religiosè coluit ac uenerata est.

Est Catechif. §. Docendum est verum esse sacramentum, &c. Et D. Thom. par. 3. quæst. 73. artic. 1.

Probatur primò auctoritate canonis Missæ, in quo cum calicis consecratio fit, mysterium fidei appellatur: mysterium enim idem est quod sacramentum, vt ante docuimus.

Præterea, infinitis pœnè sacrorum scriptorum, & Doctorum Ecclesiæ testimonijs, qui hoc inter vera sacramenta numerandum esse perpetuò censuerunt, quorum testimonia passim reperire est apud illos qui controuersias fidei & religionis nostræ scribunt contra hæreticos.

Postremò, ex ipsa ratione & natura sacramenti: Etenim in hoc sacramento sunt signa externa & sensibus subiecta, quæ gratiam non solùm significant, sed etiam efficiunt, suntque à Christo instituta, vt Euangelistæ testantur, Lucas 22. capit. & Marcus 14. & Apostolus 1. ad Corinthios. 11. cap. Ergo Eucharistia est verum & propriè dictum sacramentum nouæ legis.

DIFFICULTAS I.

Cum multa sint in hoc sacramento, quibus Doctores Ecclesiæ tribuunt nomen sacramenti, vt sunt Consecratio, perceptio, ipsum Domini corpus & sanguis, qui in Eucharistia continetur (inquit enim D. August. de catechizandis rudibus cap. 16. Sacramentũ hoc duobus constare, visibili. s. elementorum specie, & inuisibili carne

& sanguine ipsius Domini Nostri Iesu Christi, atque ad eundem modum hoc Sacramentum adorandum esse, ni mirum, corpus & sanguinem Domini intelligentes, affirmamus:) Cum inquam tam multa sint, quibus sacramenti nomen tribuitur, quod illorum debet dici verum & propriè dictum sacramentum?

Dicendum, solas panis & vini species veram & absolutam huius nominis rationem habere: Cætera quæ modò enumerata sunt, impropriè & largè tantùm dici sacramenta, vt cuilibet facilè erit videre ex definitione sacramentorum nouæ legis.

DIFFICULTAS II.

Sacramenta nouæ legis, quæ habent materiam sensibilem, in vsu materiæ perficiuntur, sicut Baptismus in ablutione, & Confirmatio in Chrismatis consignatione; Sed Eucharistia non perficitur in vsu materiæ, sed potius in ipsius materiæ consecratione; Nam forma huius sacramenti sunt verba quæ in consecratione materiæ pronuntiantur, vt postea fiet manifestum: Quomodo ergo Eucharistia potest dici verum & propriè dictum sacramentum nouæ legis?

Dicendum, hoc sacramentum à reliquis sacramentis nouæ legis, aliquo modo differre: Nam cætera sacramenta materiæ vsu perficiuntur, dum scilicet alicui administrari ea contingit; Baptismus enim sacramenti naturam tunc adipiscitur, cum re ipsa homo aqua abluitur, At verò ad Eucharistiæ perfectionem satis est ipsius materiæ cōsecratio: Verum enim Sacramentum esse non desinit, quamuis in pixide asseruetur. Deinde in cōficiendis alijs sacramentis nulla fit materiæ atque elementum

menti in aliam naturam mutatio: Etenim baptis-
mi aqua, aut chris-matis oleum, cum illa sacramen-
ta administrantur, priorem aquæ & olei naturam
non amittunt; In Eucharistia verò, quod panis &
vinum ante consecrationem erat, confecta conse-
cratione verè est corporis & sanguinis Domini
substantia.

Est etiam doctrina Diui Thom. par. 3. quæst. 73.
art. 1. ad 3.

Q V Æ S T I O IIII.

An hoc Sacramētum sit vnum vel plura?

CONCLUSIO VNICA.

Licèt sint duo elementa, panis scilicet & vinum: ex
quibus integrum Eucharistiæ sacramentum confici-
tur, non tamen plura, sed vnum tantum est sacramen-
tum. Est Catechif. §. Licèt autem duo sint elemen-
ta, &c. Et D. Thom. supr. artic. 2.

Patet primò Ecclesiæ auctoritate; Aliter enim
septénarius sacramentorum numerus, quemad-
modum semper traditum, atque à Concilijs gene-
ralibus Lateranen. Florent. & Tridentino decre-
tum est, constare non posset.

Deinde ratione theologica: Sacramentū ipsum
rei quam significat & efficit conuenire & respon-
dere debet: Sed res quæ significatur & efficitur per
hoc Sacramentum, est vnus corpus mysticum: Er-
go est vnum Sacramentum, & vnum signum.

DIFFICULTAS I.

Quomodo hoc Sacramentum potest dici vnum, cum
panis

panis & vinum, quibus perficitur, res sint in indiuiduo, imò, & specie diuersæ & differentes.

Dicendum, dici vnum, non quia indiuiduum fit, sed quia vnius rei significationem habet; Nam quemadmodum cibus & potio, quæ duæ diuersæ res sunt ad vnã tantum rem adhibentur, vt scilicet vires corporis reficiantur: Ita etiam duas illas diuersas sacramenti species respondere consentaneum fuit, quæ cibum spiritualement significarent, quomentes sustinentur ac recreantur: Quod significauit Christus ipse, Iohannis 6. cum dixit: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.*

Est etiam doctrina Diui Thomæ supra.

DIFFICULTAS II.

Tria sunt secundum omnes, quæ nobis hoc sacramento significantur; Primum est, Christi Domini passio, quæ iam præterijt; Ipse enim Christus sic docuit, Luc. 22. cum dixit, hoc facite in meam commemorationem; Et Apost. I. ad Corint. 11. testatus est, cum inquit: *Quotiescunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat.* Alterum est, diuina & cælestis gratia, quæ præsens ad animam alendam, & conseruandam hoc Sacramento tribuitur: Quemadmodum enim baptismo in nouam vitam gignimur, confirmatione roboramur, vt sathanæ repugnare, & palam Christi nomen profiteri possimus; Ita Eucharistiæ sacramento alimur ac sustentamur: Tertium est, quod futurum prænunciat, æternæ iucunditatis & gloriæ fructus, quos in cælesti patria ex Dei promissione capiemus: Quomodo ergo hoc sacramentum unum significatione dici potest?

Dicen-

Dicendum, quod hæc tria quæ instantis, præteriti, & futuri temporis varietate distingui perspicuum est, sacris mysterijs ita significantur, vt totum sacramentum, quamuis ex diuersis speciebus constet, ad singula horum declarando, tanquam ad vnius rei significationem referatur.

Consule etiam D. Thom. sup. art. 4.

Q V Æ S T I O V.

Quæ est materia huius Sacramenti?

C O N C L U S I O I.

Duplex est huius sacramenti materia, Altera, panis ex tritico confectus, de qua primò agetur: De altera postea dicendum erit, &c.

Est Catech. §. Duplex igitur est materia, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 74. art. 1.

Probatur scripturarum auctoritate; Nam vt docent Euangelistæ, Matth. 26. cap. Marcus 14. & Lucas 22. Christus Dominus instituturus hoc sacramentum, *Panem in manibus accepit, benedixit & fregit dicens, Hoc est corpus meum.* Deinde apud Iohannem cap. 6. Idem Saluator noster se ipsum panem appellauit, cum inquit; *Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi.*

Dicitur in conclusione, *ex tritico confectus*, vt excludantur panes confecti ex quacumq; alia materia, puta ex hordæo, ex leguminibus, aut alijs terræ fructibus, ex quibus sacramentum confici nõ potest. Nã Saluatoris verba satis ostendunt, panem, vt sit apta materia huius sacramenti, ex tritico

V

confici

confici oportere: Communi enim loquendi consuetudine, cum panis absolutè dicitur, panis ex tritico intelligitur. Id etiam figura veteris testamenti satis declaratur. Leuitici 24. cap. Vbi præceptum fuit à Deo vt panes propositionis, qui hoc sacramentum figurabant, ex simila conficerentur, hoc est, ex medulla farinæ triticeæ.

DIFFICULTAS I.

Qualis debet esse panis triticeus, vt sit materia huius sacramenti: hoc est, An debeat esse fermentatus, vel azymus, id est, sine fermento?

Dicendum, quòd ex ijs quæ Christus gessit, satis intelligitur debere esse azymū; Christus enim instituit & confecit hoc sacramentum primo die azymorum, id est, quo Iudæis nihil panis fermentati domi habere licebat, vt patet Matth. 26. cap. & Marci 14.

Non obstat huic doctrinæ, quòd Iohannes cap. 13. dicit Christum confecisse & instituisse hoc sacramentum pridie Paschæ; Nam primus dies azymorum, de quo supra Euangelistæ, incipiebat feria 5. vesperi, quo tempore Saluator noster suum Pascha celebrauit, & hoc sacramentum confecit atque instituit.

Deinde panis azymus magis conuenit, quam fermentatus; Magis enim repræsentat integritatem & mentis munditiem, quam fideles ad hoc sacramentum adferre debent.

Hanc rationem conuenienciæ adfert Apostolus 1. ad Corinth. 5. cap. cum inquit: *Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, sicut estis azymi:*

Etenim

Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus: Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiae, sed in azymis sinceritatis & veritatis.

D I F F I C U L T A S II.

An ea qualitas panis, hoc est, quòd sit sine fermento, sit usque adeo necessaria, ut si fermenti aliquid habeat admixtum non possit fieri sacramentum?

Dicendum, quòd non sit ita necessaria; Nã vterque panis, & fermentatus, & azymus apta sunt materia huius sacramenti, cum veram & propriam panis rationem habeant.

Peccarent tamen sacerdotes qui consecrarent pane fermentato, quia nemini licet priuata auctoritate laudabilem ecclesiæ ritum & consuetudinem immutare:

Et magis peccarent Latini sacerdotes, quam græci, quia latinis sacerdotibus à Pontificibus maximis præceptum est, ut ex azymo pane tantum sacramentum hoc cõficiant, quod non est ita præceptum græcis, ut videre est lib. 3. Decretalium, de celebratione, cap. Literas.

D I F F I C U L T A S III.

Quàm multa materia panis debet consecrari?

Dicendum, quòd definitio & quantitas materiae siue panis, siue vini, debet delumi ex numero eorum qui aut possunt, aut debent sacramentum hoc percipere.

C O N C L U S I O II.

Altera materia huius Sacramenti, siue altera materia pars, est Vinum ex vitis fructu expressum,

sum, cui modicum aqua permixtum sit.

Est Catech. §. Superest vt de altera huius sacramenti materia, &c. Et D. Thom. sup.

Probatur Ecclesiæ catholicæ auctoritate, quæ semper docuit Dominum Salvatorem vino in huius sacramenti institutione vsus esse, cum ipse dixerit, Matth. 26. *Non bibam amodo de hoc genimine vitis vsque in diem illum:* Quo in loco sic D. Chrysostomus: *De genimine* (inquit) *vitis, quæ certè vinum non aquam produxit.* Ex quibus verbis conuincitur clarè illorum hæresis qui aquam solam in hoc sacramento adhibendam censuerunt.

Dicitur in conclusione, *cui modicum aqua permixtum sit*, quia Ecclesia Dei aquam vino sæper immiscuit.

Facit hoc propter tres causas; Prima quia id Christus Dominus fecit, vt testatur Concilia, Cartaginese 3. can. 24. Tridentinum Sess. 22. de sacrificio missæ can. 7. & D. Cyprianus lib. 2. epistola 3. ad Cæcilium.

Secunda, vt hac aquæ permixtione renouetur memoria sanguinis & aquæ, quæ ex Christi latere in cruce exierunt.

Tertia, propter significationem; Aquæ enim, vt in Apocalypsi cap. 17. legimus, populum designant, quare aqua vino admixta fidelis populi cum Christo capite coniunctionem significat.

D I F F I C U L T A S I.

An mixtio aquæ sit ita necessaria, vt sine illa sacramentum constare non possit?

Dicendum, quòd quamuis multæ & graues causæ sint quare aqua vino misceri debeat, sicut iam ostendi-

ostendimus, ita vt eam sine mortali peccato præmittere non liceat, ea tamen si desit, sacramentum constare potest.

DIFFICULTAS II.

Quantum aquæ & vino misceri debet ?

Dicendum, aquam modicam infundendâ, quia ecclesiasticorum scriptorum iudicio & sententia, aqua illa in vinum ante consecrationem conuerti debet.

De hac aquæ permixtione Honorius Pontifex, lib. 3. decretalium, titulo de missarum celebratione cap. perniciosus, ita scribit: *Perniciosus in tuis partibus inoleuit abusus, videlicet quòd maior quantitas aquæ in sacrificio, quàm vini adhibetur, cum secundùm consuetudinem rationalem ecclesiæ generalis, longè plus vini quàm aquæ adhibendum sit.*

QVÆSTIO VI.

An panis & vinum sint conueniens materia huius Sacramenti ?

CONCLUSIO VNICA.

Conuenienter admodum Christus panem & vinum instituit materiam huius Sacramenti.

Insinuatur à Catech. §. Sed iâ videndû est, &c.

Ratio conclusionis est clara, quia illa debet ceteri conueniens materia alicuius sacramenti, quæ res per illud sacramentum significatas maximè representat: Sed hoc fit in sacramento Eucharistiæ per aquam & vinum: Ergo, &c.

Maior est notissima in materia sacramentorû,

Minor probatur à Catechismo quadruplici ratione.

Prima; Panis enim & vinum Christum nobis significant, vt vera est hominum vita: ipse enim Dominus ait Iohannis: 6. cap. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*: Cùm igitur Christi Domini corpus vitæ æternæ alimentum illis præbeat, qui eius sacramentum purè & sanctè suscipiunt, rectè ijs potissimùm rebus conficitur, quibus hæc vita continetur, vt fideles facile possint intelligere pretiosi corporis & sanguinis Christi communionem mentem animumq; satiari.

Secunda, non nihil etiam hæc ipsa elementa ad id valent, vt eam cognitionem accipiant homines, esse in hoc sacramento corporis & sanguinis Domini veritatem. Nam cùm panem & vinum in humanam carnem & sanguinem quotidie vi naturæ immutari animaduertamus, facilius adduci possumus hac similitudine, vt credamus panis & vini substantiam in veram Christi carnem, verumq; eius sanguinem cœlesti benedictione cõuertere.

Tertia, affert etiam aliquid adiuuenti hæc admirabilis elementorum mutatio ad adumbrandū quod fit in anima. Vt enim, etsi nulla extrinsecus panis & vini mutatio apparet, tñ eorum substantia in carnem & sanguinem Christi verè transit: Ita etiam quamuis in nobis nihil immutatum videtur, interius tamen ad vitam renouamur, dum verā vitam in Eucharistiæ sacramento accipimus.

Postrema, accedit adhæc, quòd cùm vnum Ecclesiæ

clesiæ corpus ex multis membris compositū sit, nulla re magis elucet, quàm panis viniq̄ue elementis; Panis enim ex multis granis conficitur, & vinum ex multitudine racemorum existit: Atq; ita nos cū multi simus, huius diuini mysterij vinculo arctissimè colligari, & tanquā vnum corpus effici declarant.

QVÆSTIO VII.

Quæ est forma huius Sacramenti?

BREVITER prænotandum est, prudēter à Pastoribus coram populo agendū esse de forma consecrationis panis & vini; eos enim qui sacris initiati non sunt, nisi aliqua grauis necessitas cogat, de hac erudiri necessarium non est: nihilominus debet diligēter hæc suo loco & tempore doceri, nè eius ignoratione in sacramento conficiendo à sacerdotibus turpissimè peccetur.

CONCLUSIO I.

Sicuti duplex est materia huius sacramenti: ita etiā duplex est forma: Materia panis consecratur hac forma, Hoc est corpus meum. De consecratione vini agetur sequenti conclusione.

Est Catech. §. Sequitur nunc vt de forma, &c. Et D. Thom p. 3. q. 78. art. 1. & 2.

Probatur primò auctoritate sacre scripturæ; Nam à sanctis Euangelistis Matthæo cap. 26. & Luca cap. 22. Itemq; ab Apostolo, 1. ad Corinth. 11. cap. docemur illam esse formam: *Hoc est corpus meum*; Sic enim scriptum est ab Apostolo;

Cœnantibus illis accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit, deditq; Discipulis suis, & dixit: Accipite, & māducate, Hoc est corpus meū: Cū ergo hac cōsecrationis forma Christus Domin⁹ vsus fuerit, sequitur eam veram esse consecrationis panis formam.

Deinde testimonijs sanctorū Patrū, & Doctorū Ecclesiæ, quæ omnia infinitum esset enumerare, solum quædam recensuimus, Ambrosij lib. 4. de Sacramento cap. 4. & 5. Chrysof. Hom. de prodicione Iudæ, Aug. lib. 3. de Trinitate cap. 4. Irenei, lib. 4. contra hereses cap. 24. Origenis lib. 3. contra Celsum, Hesichij lib. 6. in Leuiticum cap. 22. Cyrilli Alexandrini in epistola ad Colesyriū Episcopum, Tertulliani lib. 4. contra Marcionem, Hieronymi epistola 1. ad Heliodorum.

Præterea auctoritate Conc. Florent. in decreto de Sacramentis, quod omnibus patet atque in prōptu est, & nouissimè Trident. Sess. 13. can. 1.

Insuper idē licet colligete ex verbis ipsius Saluatoris Lucæ 32. quibus dicit: *Hoc facite in meam commemorationem*; Nam quod Dominus faciendū præcepit, non solum ad id quod egerat, sed etiam ad ea quæ dixerat referri debet, præsertim cū verba consecrationis, nō minus efficiendi, quàm significandi vim habeant; Sed Christus accipiens panem benedixit dicens, *Hoc est corpus meum*: Ergo sacerdotes hac verborum forma debent benedicere, id est, consecrare panem.

Postremò probatur ratione theologica tali: Illa est forma alicuius sacramenti qua significatur, quod in illo sacramento efficitur: Sed hæc verba,

Hoc,

Hoc est corpus meum; significant, & declarant id quod fit in hoc sacramento, videlicet panis conuersio in verum Domini nostri corpus; Ergo sunt forma huius sacramenti.

DIFFICULTAS VNICA.

An omnia verba ex Apostolo, & Euangelistis statim recitata, & in Canone Missæ recitari solita in consecratione panis, sint de necessitate sacramenti: ita videlicet vt sine illis forma consecrationis panis, & sacramentum constare non possit?

Dicendum, non esse ita necessaria; quamuis enim Matthæus Euangelista verba illa: *Accipite, & comedite*, formæ consecrationis præposuerit, illis tamen non materiæ consecrationem, sed vsum tantummodo significari perspicuum est: Sic enim debent construi, & ordinari verba Euangelistarum, & Apostoli: *Cænantibus illis, accepit Iesus panem, & benedixit dicens, Hoc est corpus meum: Deinde fregit, deditq; Discipulis suis & dixit; Accipite, & manducate, & hoc facite in meam commemorationem; Est ergo consecratio facta antequam dicatur, Accipite, & manducate*, Quare etsi à sacerdote proferri debeant, prout in Canone Missæ habentur, ad sacramentum tamen conficiendum omnino necessaria non sunt: Quemadmodum etiam illa coniunctio, enim, cum dicitur, *Hoc est enim corpus meum*, proferri quidem debet, sed non est de necessitate sacramenti, vt patet.

Probatur hæc tota doctrina euidenti ratione; Si enim hæc verba, *Accipite, & manducate*; essent de necessitate sacramenti, sequeretur, & si nemo esset

esset in præsentia cui Sacramentum administrari posset, quòd non oporteret, aut etiam non posset confici sacramentum, quod falsum est; Nam nemini dubitare licet, quin sacerdos prolatis ex more atque instituto sanctæ Ecclesiæ verbis Domini, aptam panis materiam verè consecret, quamuis deinde contingit vt nulli vnquam sacra Eucharistia administraretur.

Est etiam doctrina D.Thom.sup.ad 1.

CONCLUSIO II.

VInum consecratur hac forma: *Hic est calix sanguinis mei, noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro uobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

Est Catechif. §. Iam verò quòd ad vini, &c. Et D. Thom. sup. art. 3.

Colligitur hæc forma, partim ex verbis sacræ scripturæ, partim ex Apostolica traditione.

Nam quod dicitur, *Hic est calix*, à D. Luca 22. c. & ab Apostolo 1. ad Corinth. 11. cap. scriptum est.

Quod verò sequitur, *Sanguinis mei, vel Sanguis meus noui testamenti, qui pro uobis, & pro multis effundetur, in remissionem peccatorum*, partim à D. Luca cap. 22. partim à D. Matthæo 26. dictum est.

Verba autem illa, *æterni, & mysterium fidei*, sancta traditio catholice veritatis interpres, & custos nos docuit.

Quòd tota hæc forma sit apta & conueniens, probatur eadem ratione, qua superius probatum est formam cōsecrationis panis esse aptam & conuenientem; Illa enim dicitur conueniens forma

alicuius sacramenti, quæ optimè significat ea, quæ fiunt in illo sacramento: Sed verba consecrationis vini suprafata, hoc optimè faciunt; Significant enim vini substantiam in sanguinem Domini conuerti: Ergo, &c.

Confirmatur: Nam verba prædicta non solùm, quod iam diximus, conuersionem vini in sanguinem significant, sed insuper exprimunt quosdam effusi sanguinis in passione Domini admirabiles effectus, qui ad hoc sacramentum maximè pertinent; quorum vnus est, aditus ad æternam hæreditatem, quæ noui atque æterni Testamenti iure ad nos venit: Alter est, aditus ad Iustitiam per mysterium fidei; Iesum enim per fidem in sanguine eius propitiatorem Deus proposuit, vt ipse sit iustus & iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi. Tertius est, remissio peccatorum.

DIFFICULTAS VNICA.

Cùm hæc verba consecrationis vini obscura sint, & plena mysteriorum, quæritur quid singula verba significant, & quæ mysteria in se contineant?

Dicendum, quòd id quod primo loco dicitur, *Hic est calix sanguinis mei* sic intelligendum est: Hic est sanguis meus, qui hoc calice continetur.

Rectè & appositè, dum sanguis hic, vt est fidelium potus, consecratur, calicis fit mentio, neque enim sanguis huiusmodi potionem satis significare videretur, nisi vase aliquo exceptus esset.

Sequitur deinde (*noui Testamenti*) quod quidem ob eam rem additum est, vt intelligeremus Christi Domini sanguinem nõ figura, quemadmodum

in veteri Testamento fiebat, sed verè & re ipsa hominibus tradi, quod ad nouum Testamentum pertinet.

Verbum (*æterni*) ad hæreditatem æternam, quæ Christi Domini æterni testatoris morte, ad nos iure peruenit, referendum est.

Quod subiungitur (*mysterium fidei*) non rei veritatem excludit, sed quod occultè latet, atque ab oculorum sensu remotissimum est, certa fide credendum esse significat.

Diuerfa hisce verbis sententia subiecta est, ab ea, quam habent, cum baptismo etiam tribuuntur: Nam quod sanguinem Christi sub vini specie latentem fide cernimus, *mysterium fidei* dicitur: At Baptismus, quoniam vniuersam christianæ fidei professionem cõplectitur, à nobis *fidei sacramentum*, à Græcis, *mysterium fidei*, iure appellatur.

Quanquam alia etiam ratione sanguinem Domini *mysterium fidei* dicimus, quia scilicet in eo plurimùm difficultatis, & negotij humana ratio experitur, cum nobis fides credèdū proponit Christum Dominū verum Dei filium, simulque Deum & hominem, mortē pro nobis pertulisse, quæ quidem mors sanguinis sacramento designatur.

His verbis (*qui effundetur in remissionem peccatorum*) passio Domini commemoratur: Sanguis. n. separatim consecratus ad passionem Domini, & mortem, & passionis genus ante oculos omnium ponendum, magnam vim, & momentum habet.

Verba illa quæ adduntur (*pro vobis, & pro multis*) à Matth. & Luca singula à singulis sũpta sunt, quæ

que tamē sancta Ecclesia Spiritu Dei instructa simul coniūxit: Pertinent autē ad passionis fructū, & vtilitatem declarandam: Nam si passionis Christi virtutem inspiciamus, pro omnium salute sanguinem à Christo Salvatore effusum esse fatēdum erit: Si verò fructum quem homines ex eo perceperint cogitemus, non ad omnes, sed ad multos tantū eam vtilitatē peruenire faciliè intelligemus.

Igitur cūm *pro vobis*, dixit, eos qui aderant, vel delectos ex Iudæorum populo, quales erant Discipuli, excepto Iuda, quibuscum loquebatur, significauit.

Cūm addidit, *pro multis*, reliquos electos ex Iudæis, aut gentibus intelligi voluit.

Non est dictū, *pro vniuersis*, quia hoc loco tantūmodo de fructibus passionis sermo est, que salutis fructum non omnibus, sed electis solū attulit.

Q U A E S T I O V I I I .

An verum Christi Domini corpus, illud inquam idem, quod natum est ex Virgine, & in cælis sedet ad dexteram patris, hoc Sacramento contineatur?

VT ordo sequentium quæstionū cum precedentibus, & inter se facilius animaduertatur, notandū est cum Catechismo tria esse maximè admirāda, quæ in hoc sacramento verbis consecrationis efficiuntur, & fide catholica nobis credenda esse proponuntur.

Primum est, verum Christi Domini corpus, illud idem, quod natum est ex Virgine, & in cœlis sedet ad dexteram Patris, hoc sacramento contineri.

Alterum est, nullam in eo elementorum substantiam remanere.

Tertium est, quod ex utroque facillè colligitur, accidentia, quæ aut oculis cernuntur, aut alijs sensibus percipiuntur, sine subiecto esse mira quadam atque inexplicabili ratione. Cum igitur hætenus de utraque consecrationis forma dictum sit, ordo postulare videtur, ut de his tribus quæ per consecrationem efficiuntur, aliquid dicatur, quod fiet consequenter totidem quæstionibus.

Hoc notato respondetur quæstioni.

CONCLUSIO VNICA.

Verum Christi Domini corpus, illud idem quod natum est ex Virgine, & in cœlis sedet ad dexteram Dei Patris, hoc sacramento continetur.

Est Catech. §. Primum est verum Christi Domini corpus, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 75. art. 1.

Probatum primò perspicuis & claris Saluatoris nostri verbis, quæ corporis eius veritatem in sacramento demonstrant: Nam cum inquit, Marci 14. *Hoc est corpus meum; Hic est sanguis meus*, nemo qui modò sanæ mentis sit, ignorare potest, quid nobis intelligendum sit; Ut vir sanctissimus atque doctissimus Hylarius libr. 8. de Trinitate Dei, tractans illud Iohannis, *Ut sit vnum*, præclare scripserit de veritate carnis & sanguinis Christi, cum ex ipsius Domini professione & fide nostra,

stra, caro eius verè sit cibus, relictum non esse ambigendi locum.

Secundò, probatur verbis Apostoli I. ad Corinth. I I. cap. Vbi postquam Apostolus commemoravit panem & vinum à Domino consecratù, & sacra mysteria Apostolis suis administrata esse, subiungit; *Probet autem semetipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: Qui autem manducat & bibit indignè iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini: Si enim, vt quidam hæretici dicunt, nihil aliud in sacramento venerandum esset præter memoriam & signum passionis Christi, quid opus erat Apostolo tam grauibus verbis fideles hortari, vt se ipsos probarent? graui enim illa, iudicij, voce, declaravit Apostolus, nefarium aliquod ab eo scelus admitti, qui impurè sumens corpus Domini, quod in Eucharistia occultè latet, ab alio ciborum genere non distinguit.*

Tertiò confirmatur & alijs eiusdem Apostoli verbis in eadem epistola eodem cap. quæ sunt huiusmodi: *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* Hæc enim verba apertè veram corporis & sanguinis Christi Domini substantiam demonstrant.

Quartò, Ecclesiæ catholicæ auctoritate, quæ prædicta loca sacrae scripturae semper sic interpretata est.

Hanc interpretationem ostendere possumus duobus modis.

Primo, producendo testimonia, & sententias sanctorum Patrum, & Doctorum qui ab initio Ecclesie, atque omni deinceps ætate floruerunt, & ecclesiasticæ doctrinæ optimi testes sunt.

Altero, ostendendo eos qui contrariam doctrinam astruere voluerunt, ab eadem ecclesia semper damnatos fuisse hæreseos.

Testimonia Patrum, & Doctorum Ecclesie singula adferre, quoniã nimis operosi laboris esset, satis erit pauca notare, vel indicare potius, ex quibus iudicium de cæteris facillè fieri poterit.

D. Ambrosius in lib. de ijs qui initiantur mysterijs cap. 9. testatur verum Christi corpus in hoc sacramento sumi, sicut vernè ex Virgine sumptum est, idque certissima fide tenendum esse: & lib. 4. de sacramentis cap. 4. docet ante consecrationem, panem ibi esse; post consecrationem autem, carnem Christi.

D. Chrysostomus hanc eandem veritatem profiteretur, & docet, cum multis alijs in locis, tum verò præcipuè Hom. 60. de ijs qui sacra mysteria impurè sumunt; Itemque Hom. 44. & 45. in Iohãnem: sic enim inquit: *Pareamus Deo, neque contradicamus, licet vel cogitationibus, vel oculis nostris videatur aduersari id quod dicitur: Ipsius enim sermo ineffabilis est, sensus noster facillè seducitur.*

D. Augustinus consentit in omnibus suis scriptis, & in primis in expositione tituli Psalmi 33. vbi sic inquit: *Portare se in manibus suis homini impossibile est, soli quæ Christo conuenire potest; ferebatur enim ille in manibus suis, quando commendans ipsum cor-
pus*

pus suum ait : Hoc est corpus meum.

Cyrillus adeo apertè lib.4. in Iohannem, veram Domini carnem in hoc sacramento esse affirmat, vt eius verba nullis possint fallacibus & captiosis interpretationibus obfufcari.

Quòd si quis alia etiam Patrum testimonia requirat facile erit Sanctos Dionysium, Hylarium, Hieronymum, Damascenum addere, innumerabilesq; alios, quorum de hac re grauissimas sententias, Doctorum & piorum hominum industria & labore in vnum congestas, passim legimus.

Quòd Ecclesia damnarit hæreseos omnes illos qui contrariam doctrinam docuerunt, manifestum est; Nam cum Berengarius ante quingentos annos negare ausus fuisset veritatem corporis & sanguinis Christi Domini in sacramento Eucharistiæ, ibique signum tantummodo esse assereret, statim in Vercellensi Concilio, quod Leonis IX. auctoritate conuocatum fuerat, omnium Patrum Ecclesiæ sententijs condemnatus fuit, ipseque hæresim suam anathematizauit: Qui postea cum ad eandem impietatis insaniam rediisset, rursus tribus alijs Concilijs, Turonensi, & duobus Romanis, quorum alterum Nicolaus Secundus. Alterum Gregorius VII. Pontifex Maximus conuocauerant, damnatus fuit.

Eandem postea sententiam Innocentius III. in Concilio Lateranen. magno confirmauit, ac deinceps à Florentino & Tridentino concilijs eiusdem veritatis fides contra hæreticos nostri temporis apertius declarata ac stabilita est.

Quintò & postremò, probatur hæc eadem veritas, symboli Apostolici auctoritate: siquidem fidelibus dubitare non licet, quin inter cæteros fidei articulos, huius etiam dogmatis fides comprehendatur. Nam cum Dei summam omnium rerum potestatem credunt & confitentur, credant etiam necesse est potestatem ei non defuisse, maximè huius operis efficiendi, quod in Eucharistiæ sacramento admiramur & colimus. Deinde cum credunt Sanctam Ecclesiam Catholicam, necessariò sequitur vt simul credant eam esse quam explicauimus huius sacramenti veritatem.

Ex hac conclusione discimus duo, quæ omnes fideles mirum in modum afficere debent.

Primum, quanta sit euangelicæ legis perfectio, cui datum est id re ipsa habere quod signis tantum & figuris Mosaicæ legis tempore adumbratum fuerat: Vt verè diuinitus dictum fuerit à Diuo Dionysio lib. de Eccles. Hierarch. cap. 5. Ecclesiam nostram mediam esse inter synagogam, & supremam Hierusalem, ac propterea vtriusque participem; Ita vt inter Ecclesiæ perfectionem & cælestis gloriæ beatitudinem vnus tantum gradus interesse videatur; Hoc enim nobis cum cælestibus commune est, vt vtriq; Christum Deum & hominem præsentem habeamus; Sed quo vno gradu ab eis distamus, illi præsentem beata visione perfuuntur: nos præsentem, & tamen ab oculorum sensu remotum, sacrorum mysteriorum admirabili integumento firma & constanti fide veneramur.

Alterum, quanta sit Saluatoris nostri erga suos fide-

fideles charitas; Eius enim summam bonitatem maximè decuit, naturam, quam à nobis sumpserat, à nobis nunquam subtrahere, sed quātum fieri posset, esse, versarique nobiscum velle, vt illud Prouerb. 31. *Omni tempore verè & propriè dictū videretur: Delitiæ meæ esse cum filijs hominum.*

D I F F I C V L T A S I .

An totus Christus in hoc sacramento contineatur?

Dicendum, totum Christum contineri: id est, totam illius diuinitatem & humanitatem; Christus enim est nomen Dei, & hominis, id est, personæ in qua diuina & humana natura coniuncta est: Quare vtranq; substantiam, & quæ vtriusque substantiæ consequentia sunt, diuinitatem & totam humanam naturam, quæ ex anima & omnibus corporis partibus & sanguine etiam constat, completur: Quæ omnia in hoc sacramento esse credendum est; Nam cum in cælo tota humanitas diuinitati in vna persona & hypostasi coniuncta sit, nefas est suspicari, corpus quod in sacramento inest, ab eadem diuinitate seiunctum esse.

Est etiam doctrina D. Thom. par. 3. q. 76. art. 1.

D I F F I C V L T A S I I .

An eodem modo totus Christus sub vtraque Sacramenti specie contineatur?

Dicendum, quòd totus Christus sub vtraque specie contineatur, sed nō eadem ratione aut virtute; Quædam enim sunt in hoc sacramento ex vi sacramenti, quædam ex inseparabili tantum concomitantia, vt loquuntur Doctores Scholastici.

Illud dicitur esse in sacramento ex vi sacramen

ti, quod ipsa verborum forma exprimitur, verba enim sacramentalia id efficiunt tantum quod significant. Prolatis ergo super panem verbis sacramentalibus, *Hoc est corpus meum*, sub speciebus panis ex vi sacramenti est tantum corpus, quia verba sacramentalia significant tantum corpus: Ita ut si anima & diuinitas essent separata à corpore, non essent ibi anima & diuinitas, sed tantum id quod verba significant, nimirum, corpus.

Illud dicitur esse in sacramento per concomitantiam, quod illis rebus inseparabiliter coniunctum est, quæ forma exprimentur; ut prolatis verbis sacramentalibus super panem, ex vi sacramenti, sicuti diximus, est tantum corpus: Verum quia corpori inseparabiliter sanguis, anima, & diuinitas coniuncta sunt, dicimus sub speciebus panis non solum esse corpus, sed & sanguinem, & animam, & diuinitatem, per inseparabilem videlicet concomitantiam.

Eodem modo dicendum est totum Christum esse sub speciebus vini, sanguinem videlicet ex vi sacramenti, corpus verò, animam, diuinitatem, & reliqua per inseparabilem concomitantiam, quia non est sanguis viuus sine corpore, & diuinitas ab humanitate in Christo nunquam fuit separata. Ratio totius huius doctrinæ est: Quia cum duo aliqua re ipsa inter se coniunguntur, vbi vnum sit, ibi etiam alterum esse necesse est.

Est quoq; doctrina D. Tho. par. 3. q. 76. art. 1. & 2.

DIFFICULTAS III.

*Si Christus sub singulis speciebus totus continetur,
quid*

quid fuit opus ut separatim duæ consecrationes fierent?

Dicendum, optimo iure Christum sic instituisse, propter duas potissimum causas.

Prima, ut passio Domini, in qua sanguis à corpore diuisus est, magis referatur, cuius rei causa, etiam in forma consecrationis vini dicitur sanguis effundi. Altera, quia maximè consentaneum fuit, ut quoniam sacramento ad alendam animam utendum nobis erat, tanquam cibus & potus institueretur, ex quibus duobus perfectum corporis alimentum constat.

Est quoque doctrina D. Thom. sup. artic. 2. ad 1.

DIFFICULTAS IIII. ET POSTREMA.

An etiam Christus sit totus sub quavis vtriusque speciei particula?

Dicendum, Christum non solum in vtraque specie, sed in quavis vtriusque speciei particula, totum contineri; Sic enim Diuus Augustinus scriptum reliquit, & citatur de consecratio. distin. 2. cap. Singuli: *Singuli (inquit) accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrum se præbet in singulis.*

Præterea id ex Euāgelistis facillè colligi potest, neque enim credendum est, singula panis frustra, propria verborum forma à Domino consecrata esse, sed eadem simul omnem panem, qui ad sacra mysteria conficienda, atque Apostolis distribuenda satis futurus esset: Id quod de calice factum esse apparet cum dixit: *Accipite & diuidite inter uos.*

Est etiam doctrina D. Thom. sup. artic. 3.

An post consecrationem panis & vini, remaneat in Sacramento panis & vini substantia, ita videlicet, vt in Sacramento simul fit totus Christus, & substantia panis & vini?

C O N C L U S I O I.

Post consecrationem panis & vini, substantia panis & vini non remanet, sed cōuertitur in substantiam corporis & sanguinis Domini.

Est Catechism. § Nunc verò quod alterum erat propositum, &c. Et D. Thom. par. 3. quæst. 75. art. 2.

Hæc conclusio etsi maximè sit admirabilis, necessariò tamen ex doctrina præcedentis quæstionis sequitur; Si enim est verum corpus Christi sub panis & vini specie post consecrationem, omnino necesse est, cum ibi antea non esset, hoc vel loci mutatione, vel creatione, vel alterius rei in ipsum conuersione, factum esse: Sed non potest fieri vt corpus Christi in sacramento sit, quod ex vno in alium locum venerit; Ita enim fieret vt à cœli sedibus abesset, quoniam nihil mouetur nisi locum deferat à quo mouetur: Creari autè corpus Christi minus credibile est, ac ne in cogitationem quidem cadere potest: Relinquitur ergo vt sic sit in sacramento corpus Domini, quòd panis in ipsum conuertatur, quare nulla panis substantia remaneat necesse est.

Probatur nihilominus conclusio contra hæreticos nostri temporis, certissimis & euidentissimis argumentis.

Primò, definitione Conciliorum generalium, Lateranensis magni, & Florentini, & explicatius nouissimè Tridentini in quo Sessio. 13. ita definitum est: *Si quis dixerit in sacrosancto Eucharistiæ sacramento remanere substantiam panis & uini unà cum corpore & sanguine Domini Nostri Iesu Christi, anathema sit.*

Secundò, argumentis è sacra scriptura petitis: Ipse enim Christus in sacramenti institutione, Matth. 26. sic dixit: *Hoc est corpus meum*, Sed vocis, *Hoc*, ea vis est, vt omnem rei præsentis substantiam demonstret; Ergo substantia panis non remanet; Si enim panis substantia remaneret, nullo modo verè dici videretur, *Hoc est corpus meum*.

Deinde Christus Dominus apud Iohannem cap. 6. *Panis*, inquit, *quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita*, panem videlicet carnem suam vocans: Ac paulò post subiecit: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis.* Et rursus, *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*; Ergo cum tam claris & perspicuis verbis carnem suam panem & verum cibum, sanguinem item verum potum nominauit, satis videtur declarasse, nullam in sacramento substantiam panis & vini remanere.

Tertiò, probatur sanctorum Patrum cõsentiente doctrina, Diui Ambrosij lib. 4. de Sacramentis cap. 4. vbi ita scribit: *Tu fortè dicis, Meus panis est*

vsitatus : Sed panis iste panis est ante verba sacramentorum, Vbi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi : Quod quidem, vt facilius probare posset, varia deinde affert exempla & similitudines. Et alibi cum verba illa, Psalm. 134. interpretatur: Omnia quæcunque Dominus voluit, fecit, in cælo, & in terra; Licet (inquit) figura panis et vini videatur, nihil aliud tamen quàm caro & sanguis Christi post consecrationem credendum est. Diui Hylarij, qui, vt habetur de consecrat. distin. 2. ijsdem ferè verbis eandem sententiam latius exponens, docet: Quamuis extrinsecus panis & vinum videatur, verè tamen corpus & sanguinem Domini esse. Et aliorum, quorum testimonia apud eos qui controuersias fidei & religionis nostræ scribunt facilè erit reperire.

CONCLUSIO II.

Conuersio substantiæ panis & vini in substantiam corporis & sanguinis Christi, non est similis conuersionibus naturalibus, sed est omnino supernaturalis, sola diuina virtute effecta.

Est Catech. §. Difficillima est omnino huius mysterij explicatio. Et D. Thom. par. 3. quæst. 75. art. 4.

Probatur primò, auctoritate Patrum, D. Ambrosij lib. 4. de Sacramentis cap. 4. Vbi explicans hoc mysterium: *Vides, inquit, quàm operatorius sit sermo Christi : Si ergo tanta vis est in sermone Domini Iesu vt inciperent esse quæ non erant, & in aliud commutentur, mundus scilicet : quantò magis operatorius est, vt sint ea quæ erant, & in aliud commutentur. Diui Augustini in libr. de catechizandis rudibus : Fideliter, inquit, fatemur ante consecrationem panem esse, & vinum,*

num, quod natura formauit, post consecrationem verò carnem Christi & sanguinem, quod benedictio consecrauit. & Damasceni lib. 4. de Orthod. fide cap. 14. Corpus, inquit, secundum ueritatem coniunctum est diuinitati, corpus ex sancta Virgine, non quòd ipsum corpus assumptum de cælo descēdat, sed quòd ipse panis & uinum in corpus & sanguinem Christi transmutentur.

Quòd huiusmodi conuersio non sit similis conuersionibus naturalibus, sed omnino sit supernaturalis, sola diuina uirtute effecta, hac ratione ostendi potest; Quia in cōuersionibus naturalibus, fit tantum conuersio siue mutatio formæ, non totius substantiæ, ut patet, si omnes conuersiones, quæ per causas naturales creatas fiunt, inspiciamus; Cum ergo hic non tantum formæ, sed & totius substantiæ mutatio fiat, necesse est dicere mutationem hanc supernaturalem esse à Deo solo factam, qui est agens supernaturalis & infinitæ uirtutis.

MONITIO.

Quare benè monet Catechismus, q̄ & sancti Patres læpissimè repetunt, nè fideles curiosius inquirāt, quo pacto ea mutatio fieri possit; Cùm enim, ut dictum est, in naturalibus mutationibus, imò in ipsa rerum creatione nullum eius rei exemplū habeamus, nullo modo à nobis intelligi potest.

CONCLUSIO III.

Hæc admirabilis conuersio conuenienter & propriè à sancta Ecclesia catholica transubstantiatio est appellata, quemadmodum sacra Tridentina Synodus docet Sess. 13. can. 4.

Est

Est Catech. §. Hæc itaque admirabilis conuersio, &c. Et D. Thom. sup. art. 4. in o. art.

Probatur, & explicatur ratione: Vt enim generatio naturalis, quia forma in ea mutatur, rectè & propriè transformatio dici potest: Ita etiam quia in sacramento Eucharistiæ tota vnius rei substantia in totam alterius rei substantiam transit, verbum transubstantiationis rectè & sapienter à maioribus nostris inuentum est.

D I F F I C U L T A S V N I C A,

An Christus Dominus sit in hoc Sacramento, sicut in loco?

Hæc difficultas aliàs difficillima, facilè ex ijs quæ tribus conclusionibus præcedentibus diximus, intelligi potest.

Dicendum ergo, quòd Christus non est in hoc sacramento sicut in loco: Ratio est clara, quia res dicuntur esse in loco non ratione substantiæ, sed ratione quantitatis, vt sunt videlicet magnitudine aliqua præditæ: Quia igitur Christus dicitur esse in sacramento, nō ea ratione qua magnus, aut parvus est, quod ad quantitatem pertinet, sed vt substantia est; substantia enim panis in Christi substantiam, non in magnitudinem, aut quantitatem conuertitur, manifestum est, quod Christus non est in sacramento sicut in loco; Sed quia corpus Domini succedit substantiæ panis, sicuti docent tres præcedentes conclusiones, fateri oportet ad eundem planè modum Christum in sacramento esse, quo panis substantia ante consecrationem erat. Ea verò, vtrum sub magna, an sub
parua

parua quantitate esset, nihil ad rem omnino pertinebat.

Q V Æ S T I O X.

An accidentia, siue species panis & vini, quæ remanent post consecrationem, sint in subiecto, vel sine subiecto?

CONCLUSIO VNICA.

Panis & vini species, quæ post consecrationem remanent, supra omnem naturæ ordinem sola diuina virtute existunt sine subiecto.

Est Catech. §. Tertium restat, quod in hoc sacramento maximum, &c. Et D. Thom. p. 3. quæst. 77. art. 1. & 2.

Ratio ex præcedentibus facilè colligi potest; Nam cum antea demonstratum sit, corpus Domini, & sanguinem verè in sacramento esse, ita vt amplius nulla subsit panis & vini substantia, quoniã ea accidentia Christi corpori, & sanguini inherere non possunt, relinquitur vt supra omnem naturæ ordinem, ipsa se nulla alia re visa sustentent.

Probari quoque potest hæc conclusio perpetua, & constante ecclesiæ doctrina, nec non auctoritate eorum testimoniorum, quibus antea planum factum est, nullam residere in Eucharistia panis & vini substantiam.

DIFFICULTAS VNICA.

Quare Christus corpus suum, & sanguinem voluit nobis

nobis dari manducandum & bibendum sub alienis speciebus, scilicet panis & vini?

Dicendum, summa Dei prouidētia hoc factum esse, idque propter tres potissimum causas.

Prima, nè ab eis sumendis abhorreremus; Nam cum à communi hominum natura maximè abhorreat humanæ carnis esca, aut sanguinis potione vesci; magna fuit Christi sapientia, vt sanctissimum corpus & sanguinem suum sub earum rerum specie, panis inquam & vini, nobis administrari voluerit, quarum quotidiano & communi alimento maximè delectamur.

Secunda, vt hac ratione ab infidelium calumnijs liberaremur, quas facilè effugere non possemus, si Dominum sub propria specie comedere videremur.

Postrema, propter maius fidei meritum: Nam dum corpus & sanguinem Domini ita sumimus, vt tamen, quod verè fit, sensibus percipi non possit, hoc ad fidem in animis nostris augendam plurimum valet, quæ quidem, vt Sancti Gregorij sententia peruulgatum est, *Ibi non habet meritum vbi humana ratio præbet experimentum.*

M O N I T I O.

Vnum hoc loco cum Catechismo diligēter obseruandum est, tres præcedentes quæstiones, sicut & quasuis alias subtiliores, non nisi magna adhibita cautione, pro audientium captu & necessitate, explicandas esse.

Q. V. AESTIO XI.

Qui sunt effectus huius Sacramenti?

ANTE explicationem huius quæstionis duo cum Catechismo notanda sunt; Primum, hanc quæstionem inter omnes quæ de Eucharistia traduntur, scitu maximè necessariam esse. Ideo enim, quæ de hoc sacramento tam multis verbis differuntur, cognoscenda sunt, ut Eucharistiæ effectus, siue fructus & utilitates omnes fideles intelligant.

Alterum, immensas huius sacramenti utilitates & fructus non posse commodiori ratione explicari, quàm duplici comparatione & similitudine.

Prima, ut Eucharistia fonti, cætera sacramenta riuulis comparentur: Eucharistia enim verè ac necessariò fons omnium gratiarum dicenda est, cum fontem ipsum cælestem charismatum & donorum omniumque sacramentorum auctorem Christum Dominum, admirabili modo in se cõtineat, à quo tanquam à fonte, alia sacramenta, quicquid boni & perfectionis habent, deriuantur.

Altera, ut cum panis & vinum sint huius sacramenti symbola, dicatur, quos vsus corpori panis & vinum affert, eos omnes animæ saluti meliori quidem ac perfectiori ratione, Eucharistiæ sacramentum præbere. Neque enim hoc sacramentum in substantiam nostram ut panis & vinum mutatur, sed nos quodammodo in eius naturam conuertimur: Ut rectè illud D. August. lib. 7. confessionum

ca. 10. ad hunc locum transferri possit: *Cibus sum grandium, cresce, & manducabis me, nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.*

His prænotatis respondetur quæstioni sequentibus conclusionibus.

CONCLUSIO I.

Primus effectus huius sacramenti est, collatio gratiæ. Est Catech. §. Quod si gratia, & veritas, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 79. art. 1.

Probatur & explicatur: Nam si Christus in hunc mundum visibiliter veniens contulit mundo vitam gratiæ, secundum illud Iohan. 1. cap. *Gratiæ, & veritas per Iesum Christum facta est;* Ita in homines benè dispositos sacramentaliter veniens, vitam gratiæ operatur; Ipse enim de se ipso dixit, Iohan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo;* Nam qui pietatis, & religionis studio affecti hoc sacramentum sumunt, nemini dubium esse debet, quin ita filium Dei in se admittant, ut eius corpori tanquam viua membra inserantur; si quidem scriptum est: *Qui manducat me, & ipse viuet propter me.* Item eodem loco: *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Quem locum beatus Cyrillus dum interpretatur lib. 4. in Iohannem cap. 12. sic inquit: *Dei verbum uniens seipsum propriæ carni, fecit ipsam viuificatiuam. Eum ergo decebat miro quodam modo uniri corporibus per sacram eius carnem, & pretiosum sanguinem, quæ accipimus in benedictionem viuificatiuam in pane, & vino.*

DIFFICULTAS VNICA.

Estud sacramentum non datur nisi prius existentibus in gratia, Quomodo ergo dicitur conferre gratiam?

Dicendum, quod dictum est Eucharistiam gratiam conferre, ita intelligendum non esse, perinde ac necesse non sit, vt qui re ipsa hoc sacramentum percepturus est, gratiam antea adeptus fuerit, Constat enim, quòd quemadmodum mortuis naturale alimentum nihil prodest: ita etiam animæ, quæ spiritualiter non viuit, sacra mysteria nõ prodesse; Verùm hoc ideo dictum est, quoniã prima gratia nemini tribuitur, nisi hoc ipsum sacramentum desiderio & voto percipiat, vel per se ipsum, si sit adultus, vel per ecclesiã, si sit paruulus.

Deinde etiam, quia gratia præexistens augetur; Nam vt corpus cibo naturali non viuit modò, sed augetur etiã, gustusq; nouam quotidie ex eo voluptatem percipit: ita etiam sacra Eucharistiæ cibus, non solùm animam viuificat & sustentat, sed vires illi addit, efficitq; vt Spiritus diuinarum rerum delectatione magis commoueatur.

Est quoque doctrina D. Thom. sup. ad 1.

CONCLUSIO II.

Effectus secundus est, leniorum peccatorum, quæ venialia dici solent, remissio.

Est Catech. §. Remitti verò Eucharistia, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 79. art. 4.

Probatum & explicatum: Nam hoc sacramentum sumitur sub specie cibi nutrientis: nutrimentum autem cibi necessarium est corpori ad restaurandum id quod quotidie deperditur per actionem
calo.

caloris naturalis: Spiritualiter autem quotidie aliquid in nobis deperditur ex calore concupiscentiæ per peccata venialia quæ diminuunt feruorem charitatis: Ergo, &c. Quare meritò à D. Ambrosio libr. 4. de sacramentis cap. 6. de hoc cœlesti sacramento dictum est: *Iste panis quotidianus sumitur in remedium quotidiana infirmitatis.*

Intelligenda est cōclusio de ijs peccatis venialibus, quorum sensu & delectatione animus non permouetur: Nam illa quibus quis adhuc afficitur, quamdiu ita affectus est, remitti non possunt.

CONCLUSIO III.

Tertius effectus est, præseruatio à peccatis mortalibus futuris, & impetu tentationum.

Est Catechism. § Illa præterea in sacris mysterijs, &c. Et D. Thom. sup. artic. 6.

Ratio est: Siquidem hoc sacramentum est tanquam cœleste quoddam medicamentum, quod animam præparat, nè alicuius mortiferæ perturbationis veneno facilè infici aut corrumpi queat. Cuius signum est, quòd (teste Cypriano lib. 1. epistola 2. ad Cornelium) cum olim à tyrannis fideles ad tormenta & cædem propter Christiani nominis professionem vulgo raperentur, nè illi fortè dolorum acerbitate victi, in salutari certamine deficerent, vetus in Ecclesia catholica mos fuit, vt eis ab Episcopis Dominici corporis & sanguinis sacramenta præberentur.

CONCLUSIO IIII.

Quartus effectus est, mitigatio fomitis & concupiscentiæ.

Est

Est Catechif. §. Sed carnis etiam libidinem, &c.
Et D. Thom. supr. eodem artic. ad 3.

Ratio conclusionis est; quia licet hoc sacramen-
tum non directè ordinetur ad diminutionem fo-
mitis, hoc enim baptismo tribuitur, diminuit ta-
men fomitem ex quadam consequentia, inquan-
tum auget charitatem; quia, sicut dicit D. Augusti-
nus lib. 83. quæstionum quæst. 36. *Augmentum cha-
ritatis est diminutio cupiditatis.*

CONCLUSIO V.

Postremus effectus est, vis quædam ad æternam glo-
riam comparandam.

Est Catechismi. §. Postremò vt vno verbo, &c.
Et D. Thom. sup. artic. 2.

Probatur scriptura: Sic enim dicitur Iohannis
cap. 6. *Qui manducat meam carnem & bibit meum
sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo
eum in nouissimo die.*

Confirmatur & explicatur: Nam huius sacra-
menti gratia fideles dum hanc vitam degunt, sum-
ma conscientia pace & tranquillitate perfruun-
tur; Deinde nisi impedimentum præsent, eius
virtute recreati, non secus atque Elias 3. Regum
cap. 19. qui in subcinericeo panis fortitudine am-
bulauit vsque ad montem Dei Oreb, cum ex vita
emigrandi tempus aduenit, ad æternam gloriam
& beatitudinem ascendunt.

Vide D. Thom. sup. ad primum.

QVÆSTIO XII.

Quot modis sumitur hoc Sacramētum?

CONCLUSIO VNICA.

Tres sunt huius Sacramenti sumēdi modi; Primus tantū sacramentaliter; Secundus tantū spiritualiter; Tertius sacramentaliter & spiritualiter simul.

Est Catech. §. Neque vnā tantū communicandi rationem, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 80. art. 1.

Probatur auctoritate Patrum, D. Augustini cōtra Donatistas sæpè, Prosperi in lib. Sent. & aliorum; Deinde Concilij Trid. Sess. 13. can. 8. in decreto de sanctissimo Eucharistię sacramento.

Illi dicuntur sumere hoc sacramentum sacramentaliter tantū, qui sunt in statu peccati mortalis, qui videlicet sacramenta impuro ore & corde accipere non verentur, quos Apostolus 1. ad Corinth. 11. ait indignè māducare & bibere corpus Domini, & de ijs D. Augustinus tract. 26. in Iohannem ita scribit: *Qui non manet in Christo et in quo non manet Christus, proculdubio non manducat spiritualiter eius carnem, licet carnaliter & visibiliter præmat dentibus sacramenta corporis & sanguinis.*

Qui hoc modo affecti sacra mysteria accipiūt, non solū nullū ex his capiunt fructum, sed ipso Apostolo teste, iudiciū sibi māducant & bibunt.

Illi dicuntur sumere hoc sacramentum spiritualiter tantū, qui desiderio & voto cœlestem illum panem comedunt, fide viua incensi, quæ per dilectionem operatur.

Illi dicuntur sumere hoc sacramentum sacramentaliter & spiritualiter simul, qui, cum ex Apostoli doctrina prius se probauerint, veste nuptiali ornati, ad diuinam hanc mensam accedunt, id est, qui in gratia constituti sumunt hoc sacramentum.

DIFFICULTAS VNICA.

Quid dicendum de illis qui satis habent communicare spiritualiter, cum possint etiam esse parati ad communicandum sacramentaliter?

Dicendum est, eos se maximis & celestibus bonis priuare, qui cum ad corporis Domini sacramentum etiam sumendum parati esse possint, satis habent spiritu tantum sacram communionem accipere; Nã etsi aliquos fructus huius sacramentalis consequantur, certum est tamen quod non omnes, de quibus præcedenti quæstione diximus.

Est etiam doctrina D. Thom. sup. ad 3. sub finem.

QVÆSTIO XIII.

An sit necessaria aliqua præparatio ad hoc Sacramentum sumendum? Et quæ sit illa?

CONCLUSIO I.

An tequam ad sacramentalem Eucharistiæ perceptionem veniatur, maxima opus est præparatione.

Est Catechif. §. Sed iam docendum est qua ratione præparatos, &c. Et D. Thom. sup. artic. 4. & aliquot sequentibus.

Y 2 Probatur

Probatur Saluatoris nostri exemplo, Iohan. 13. qui antequam Apostolis pretiosi corporis & sanguinis sui sacramenta daret, quamuis iam mundi essent, pedes eorum lauit, vt proculdubio declararet omnem diligētiam adhibendam esse, nè quid nobis ad summam animi integritatem & innocentiam desit, cum sacra mysteria percepturi sumus.

CONCLUSIO II.

Quemadmodum si optimè affecto & preparato animo Eucharistiam aliquis sumat, amplissimis cœlestis gratiæ muneribus ornatur; Ita contra, si imparatus accipiat, non solum nihil commodi, sed maxima etiam incommoda & detrimenta accipit.

Est Catechis §. Deinde verò fideles intelligant. Et D. Thom. sup.

Probatur & explicatur: Optimis enim rebus & maximè salutaribus hoc proprium est, vt si in tempore ijs vtamur, vehementer profint; sin alieno tēpore adhibeantur, perniciem, & exitium afferant.

Quare mirandum non est, ingentia quoque & præclarissima Dei dona, cum benè constituto animo accipiuntur, ad cœlestem gloriam consequendam maximo nobis adiumento esse: At verò cum ijs nos ipsos indignos præbemus, sempiternam mortem afferre.

Confirmatur hoc arcæ Domini exemplo, Exod. cap. 26. Arca enim fœderis, qua nihil præstantius populus Israeliticus habuit, cui etiam per illam maxima & innumerabilia beneficia Dominus tribuerat, à Philistæis ablata, & indignè tractata, vt

narratur I. Regum 5. cap. summam illis pestem & calamitatem cum æterno dedecore coniunctam reportauit.

Confirmatur secundò: Nam etiam cibi qui ore accepti in stomachum benè affectum illabuntur, corpora alunt & sustentant: Qui verò in stomachum vitiosis humoribus plenum infundi solent, graues morbos efficiunt.

CONCLUSIO III.

Quæ cum aliquot sequentibus respondet alteri parti quæstionis.

Prima præparatio ad dignè sumendum hoc Sacramentum, est, vt fideles discernant mensam à mensa, hoc est, hanc mensam sacram ab alijs prophanis, cælestem hunc panem à communi.

Est Catechism. §. Primam itaque illam præparationem, &c. Et D. Thom. sup.

De hac præparatione nos admonuit D. Paulus 1. ad Corinth. 11. cum reprehendens illos qui indignè accedebant ad sacramentum, dixit eos non diiudicasse corpus Domini.

Discernimus & diiudicamus corpus Domini, cum certo credimus præsens esse corpus & sanguinem Domini, quem in cælo Angeli adorant, ad cuius nutum columnæ cæli contremiscunt & pauent, cuius gloria plenum est cælum & terra: Nam huius mysterij magnitudinem fide potius venerari oportet, quàm in disputationibus veritatem eius curiosius perquirere.

CONCLUSIO IIII.

Altera præparatio maximè necessaria, est, vt vnusquisque à se ipso quærat, num pacem cum alijs habeat, num proximos verè atque ex animo diligat.

Est Catech. §. Altera verò illa præparatio, &c. Et D. Thom. sup.

Docet illam Christus, Matth. 5. cap. cum dicit: *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.*

CONCLUSIO V.

Deinde conscientiam nostram scrutari diligenter debemus, nè fortè mortali aliquo peccato contaminati simus, cuius pœnitere necesse sit, vt prius confessionis & contritionis medicamento illud eluatur.

Est Catech. §. Deinde conscientiam nostram, &c.

Definitum est enim à sancta Trid. Synodo Sess. 13. can. 7. in decreto de sanctissimo Eucharistiæ sacramento, nemini licere, quem conscientia peccati mortalis stimulet, si sacerdotis facultas data sit, antequam se sacramentali confessione purgauerit, quantumuis sibi contritus esse videatur, sacramentum Eucharistiæ accipere: Cuius verba quia maximè hanc rem illustrent, hic inferenda sunt: *Communicare volenti reuocandum est in memoriam illud Apostoli præceptum, Probet seipsum homo: Ecclesiastica autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, vt nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumuis sibi contritus videatur, absque præmissa sa-*

cramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat: Quod à Christianis omnibus, etiam ab ijs sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuò seruandum esse decreuit, modò non desit illis copia confessoris. Quod si necessitate urgente sacerdos absque præuia confessione celebrauerit, quàm primùm confiteatur.

CONCLUSIO VI.

Præterea, vt taciti cum animis nostris cogitemus, quàm indigni simus quibus diuinum hoc beneficium à Domino tribuatur.

Est Catechis. §. Præterea taciti, &c.

Hinc antiquissimo more pij fideles recepturi hoc sacramentum illud Centurionis (de quo Christus Matth. 8. testatus est, se non inuenisse tantam fidem in Israel) ex animo dicere solent: Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum.

CONCLUSIO VII.

VT etiam exquiramus à nobisipsis, An illud Petri, Iohannis 21. vsurpare nobis liceat, Domine tu scis quia amo te, id est, videamus an simus vera charitate præditi.

Est Catech. §. Exquiramus etiam, &c.

Ratio est; Quia ille qui sine veste nuptiali, id est charitate, conuiuio Domini, quod figura erat conuiuij huius sacramentalis, accumbit, vt habetur, Matth. 22. iussu Domini in tenebricosum carcerem conijcitur, & sempiternis pœnis addicitur.

CONCLUSIO VIII.

DEinde vt ieiuni ad sacram mensam accedamus, Ita vt saltem à dimidia antecedentis diei nocte,

vsque ad illud temporis punctum, quo sacram Eucharistiam accipimus, nihil omnino comederimus aut biberimus. Est Catech. §. Neque verò animi solùm, &c. Et D. Thom. par. 3. quæst. 80. artic. 8.

Sic præcipit Ecclesia, vt habetur de consecrat. distinctio. 2. cap. Liquido: Et hoc maximè propter honorem sacramenti, vt inquit Diuus Augustinus epistola 118. capit. 6. vt scilicet sacramentum hoc intret in os hominis nondum aliquo cibo vel potu infectum.

CONCLUSIO IX.

I*nsuper vt qui matrimonio iuncti sunt, aliquot dies à consortio vxorum abstineant.*

Est Catech. §. Postulat etiam, &c. Et D. Thom. supr. artic. 7.

Probatur exemplo Dauidis 1. Regum capit. 21. qui cum panes propositionis à sacerdote accepturus esset, purum se & pueros suos ab vxorum consuetudine tres ipsos dies professus est.

Sunt & aliæ multæ præparaciones, quas pij fideles adhibere solent accessuri ad hæc mysteria sumenda, sed illæ ad has facilè reuocari poterunt.

QVÆSTIO XIII.

An omnes teneantur sumere hoc Sacramentum? & quo tempore?

CONCLUSIO I.

O*mibus ea lex à Christo proposita est, vt sacram Eucharistiam accipiant.*

Est Catech. §. Fideles sepè admonendi sunt, &c.

Et

Et D. Thom sup. artic. 11.

Sic enim dicit Christus, Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* Et Iohannis 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in uobis.*

CONCLUSIO II.

Preterea constitutum est ab Ecclesia, ut qui semel saltem singulis annis in Pascha non communicauerit, ab Ecclesia arceatur.

Est Catechismi. §. Preterea constitutum est, &c. Et D. Thom. sup.

Statutum istud Ecclesiæ habetur in Concil. Lateranen. can. 21. & refertur de pœnitent. & remiss. cap. Omnis utriusque sexus.

DIFFICULTAS I.

An expediat frequenter sumere hoc sacramentum? id est, Vtrum singulis mensibus, vel hebdomadis, vel diebus?

Dicendum, quòd certa omnibus regula præscribi non potest: Nam, quamuis, si respicias ipsum sacramentum, cuius virtus omnibus salutaris est, utile sit omnibus etiam quotidie ipsum sumere, ut homo illius fructum quotidie percipiat; quia tamen non solùm ad virtutem ipsius sacramenti, sed etiã ad nostram præparationem respicere debemus; Multi autem sunt qui sufficientem præparationem adhibere vel non possunt facilè, vel nolunt propter indispositionem vel animæ, vel corporis, vel alia impedimenta & distractiones; ideo non omnibus indifferenter expedit quotidie sumere. Vera tamen est illa S. Augustini regula, quæ
habetur

habetur Serm. 28. d̄ verbis Domini: *Sic viue vt quotidie possis sumere*. Quare adhortandi sunt fideles simul & ad diligentem præparationem, vt hoc sacramentum dignè sumere possint, & simul ad frequentem huius sacramenti perceptionem: Vtrūq; enim significat præfata D. August. regula, *Sic uiue ut quotidie possis sumere*.

Ad frequentem & ferè quotidianam sumptionem inducunt multa argumenta.

Primùm ipsa ratio: Nam quemadmodum corpori in singulos dies alimentum subministrare necessarium est: ita etiam quotidie hoc sacramento alendæ & nutriendæ animæ cura suscipienda est: Neque enim minus spiritali cibo animam, quàm naturali corpus indigere perspicuum est.

Secundùm, Consideratio fructuum, & multiplicis vtilitatis, quam adfert hoc sacramentum, illud dignè sumentibus.

Tertium, quotidiana sumptio manna: Exod. 16. cap. quæ erat figura manducationis huius sacramenti.

Quartum, Auctoritas Patrum, & Doctorum Ecclesiæ: Neque enim vnus sancti Patris Augustini ea sententia fuit: *Quotidie peccas? quotidie sume*, loco superius allegato: sed si quis diligenter attenderit, idem fuit omnium Patrum qui de hac rescripserunt sensus; Ignatij in epistola ad Ephesios, Basilij ad Cæsariam, Ambrosij, lib. 3. de Sacramentis cap. 4. Chrysostomi Homil. 61. ad populum Antiochenum, Cypriani Serm. 6. de oratione dominica, Hieronymi ad Lucinium epistola 28. Cy-

rilli lib. 3. in Iohannem cap. 37.

Postremùm, praxis & consuetudo primitiuae ecclesiae; Nam fideles tunc temporis quotidie Eucharistiam accepisse, ex Actis Apostolorum cap. 2. intelligimus: Omnes (inquit Catechismus) qui tunc fidem christianam profitebantur, vera & sincera charitate ita ardebant, ut cum sine intermissione orationibus & alijs pietatis officijs vacarēt, quotidie ad sacra Dominici corporis mysteria sumenda parati inuenirentur. Eam postea consuetudinē, quae intermitti videbatur, Anacletus sanctissimus martyr & Pontifex aliqua ex parte renouauit, epistola 2. Praecipit enim ut ministri, qui missae sacrificio interessent, communicarent, quod ab Apostolis constitutum esse affirmaret. Diu etiā in Ecclesia ille mos fuit, ut sacerdos peracto sacrificio, cum Eucharistiam sumpsisset, ad populum qui aderat conuersus, his verbis, ad sacram mensam fideles inuitaret: *venite fratres ad communionem*: Tunc qui parati erant, summa cum religione sacrosancta mysteria sumebant. Sed cum deinde charitas & pietatis studium adeo refrixisset, ut rarò admodum ad communionem fideles accederent, sancitum est à Fabiano Pontifice epistola 3. ad Hyl. episc. ut ter quotannis: Natali Domini, & Resurrectione, & Pentecoste, omnes Eucharistiam, sumerent. Id quod postea à multis Concilijs, praesertim verò ab Agatenfi 1. confirmatum est. Ad extremum cum eò res adducta esset, ut nò modò sancta illa & salutaris praecipio non seruarietur, sed in plures etiam annos sacrae Eucharistiae

rística communio differretur, Decretum est in Lateranensi Concilio, vt supra diximus, vt semel ad minus singulis annis in Pascha fideles omnes sacrum Domini corpus acciperent; Qui verò id facere neglexissent, Ecclesiæ aditu prohiberentur.

DIFFICULTAS II.

An etiam pueris, qui necdum vsus rationis habent, sit lex illa posita?

Dicendum, quòd non, & ratio est clara: Nam neque sacram Eucharistiam à communi & prophano pane scirent discernere, neque ad eam accipiendam pietatem animi & religionem, quæ necessaria est, asserre.

Deinde, quia hoc est alienum ab institutione Christi. Sic enim inquit, Matth. 26. *Accipite & comedite*; Infantes enim non sunt idonei qui accipiant & comedant.

Non obstat huic doctrinæ vetus Ecclesiæ consuetudo, qua Infantibus etiam sacram Eucharistiam præbere solebant; Quia tum ob eas causas, quæ ante dictæ sunt, tum ob alias pietati Christianæ maximè consentaneas iamdiu eiusdem Ecclesiæ auctoritate id fieri desijt.

DIFFICULTAS III.

Qua ergo ætate pueris primum danda est Eucharistia?

Dicendum, quod nemo hoc melius constituere potest quàm pater & sacerdos cui illi confitentur peccata; Ad illos enim pertinet explorare & à pueris percunctari, an huius admirabilis sacramenti cognitionem aliquam acceperint & gustum habeant.

Est quoque doctrina D. Thom. sup.

DIFFICULTAS IIII.

An etiam amentibus sis danda Eucharistia?

Dicendum, quòd amentibus, qui tunc à pietatis sensu alieni sunt, sacramèta minimè dare oportet, quamuis, si antequam in insaniam inciderint, piam & religiosam animi voluntatem præ se tulerint, licebit eis in fine vitæ ex Concilij Carthaginen. decreto Eucharistiam administrare, modò vomitionis vel alterius indignitatis & incommodi periculum nullum timendum sit.

QVÆSTIO XV.

An hoc Sacramentum sub vtraque specie ab omnibus fidelibus sit sumendum?

CONCLUSIO VNICA.

Ecclésiæ lege interdictum est, nè quis sine ipsius Ecclesiæ auctoritate, præter sacerdotes, corpus Domini in sacrificio missæ conficientes, sub vtraque specie sacræ Eucharistiam sumat.

Est Catechism. §. Quòd verò ad communicandi ritum, &c. Et D. Thom. par. 3. quæst. 80. art. 12.

Nam, vt à Tridentina Synodo Sess. 21. de communione sub vtraq; specie explicatum est, quamuis Christus Dominus in vltima cæna altissimum hoc sacramentum in panis & vini speciebus instituerit, & Apostolis tradiderit; ex eo tamen non efficitur, hanc legem à Domino Salvatore cõstitutam esse, vt omnibus fidelibus sacra mysteria sub vtraque specie administranda sint: Etenim idem

Domi-

Dominus noster cùm, de hoc sacramento loqueretur, alterius tantùm speciei sæpius meminit, vt cùm inquit Iohannis 6. *Si quis manducauerit ex hoc pane uiuet in æternum*: Et, *Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi uita*, Et, *Qui manducat hunc panem uiuet in æternum*.

Causæ propter quas Ecclesia interdixit Laicis communionem sub vtraque specie; sunt multæ.

I. Quia cauendum erat nè sanguis Domini in terram funderetur: Quod quidẽ facilè vitari posse non videbatur; si in magna populi multitudine eum ministrare oportuisset.

II. Quia cùm sacra Eucharistia ægrotis præsto esse debeat, magnoperè timendum erat nè si diutius vini species asseruarentur, coacerferent.

III. Quia permulti sunt; qui vini saporem ac ne odorem quidem perferre vllò modo possunt: Quare, nè quod salutis spiritualis causa dandum est, corporis valetudini noceret, prudentissimè sancitum est ab ecclesia, vt panis tantummodo speciem fideles acciperent.

IIII. Quia in pluribus prouincijs summa vini penuria laboratur, neque id aliunde sine maximis impensis, ac nonnisi longissimis, & difficillimis itineribus conuehi potest.

V. Conuellenda erat eorù heresis, qui negabant sub vtraque specie totum Christum esse, sed corpus tantum exanguie sub panis, sanguinem verò sub vini specie contineri asserabant: Vt igitur fidei catholicæ veritas magis ante omnium oculos poneretur, sapientissimo consilio, alterius speciei,

ciei, hoc est, panis communio inducta est.

Sunt & aliæ rationes ab ijs collectæ, qui de hoc argumento scripserunt, quæ, si opus esse videbitur, à Catechistis & parochis inde adferri poterunt.

Q V Æ S T I O V I.

Quis es est minister huius Sacramenti?

C O N C L U S I O I.

Solis sacerdotibus data est potestas, ut sacram Eucharistiam conficiant, ac fidelibus distribuant.

Est Catech. §. Itaque tradendum est solis sacerdotibus, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 82. art. 1. & 3.

Quòd soli sacerdotes hoc sacramentum conficere possint, satis clarum est.

Quòd verò soli sacerdotes alijs distribuere & dispensare possint, sicut quod & ipsi, cùm sacrificium missæ celebrant, se communicent, probatur duobus modis.

Primò, Consuetudine semper in ecclesia seruata, quam tanquam ab apostolica traditione profectam religiosè retinendam esse præcipit Synodus Tridentina Sess. 13. can. 10.

Secundò, Exemplo Christi Domini, Matth. 26. & Marci 14. Qui & sanctissimum suum corpus cõsecrauit, & Apostolis suis manibus porrexit.

D I F F I C U L T A S V N I C A.

An Laici, si non possint distribuere sacramenta, saltem possint sacra vasa, lintea, & alia instrumenta, quibus illa conficiuntur, contrèctare?

Dicendum, vt quacûq; ratione tanti sacramenti digni-

dignitati confuleretur, non modò eius administrandi pietas solis sacerdotibus data est, sed lege etiam ecclesia vetuit, nè quis, nisi consecratus esset, sacra vasa, lintea, & alia instrumenta, quæ ad illius confectionem necessaria sunt, tractare auderet, modò grauis aliqua necessitas non incideret.

CONCLUSIO II.

Quod antea de cæteris sacramentis dictum est, ea non minus ab improbis administrari, si quæ ad illorum perfectam rationem attinent ritè seruentur, Idè valet in Eucharistia sacramento.

Est Catech. §. Quanquam quod antea de cæteris sacramentis, &c. Et D. Thom. sup. art. 5.

Ratio est clara: Quia sacramenta non nituntur merito ministrorum, sed Christi Domini virtute ac potestate conficiuntur.

Hæc sunt quæ de Eucharistia quatenus Sacramentum est, explicanda erant; Nunc dicendum est de Eucharistia, quatenus est Sacrificium.

QVÆSTIO VII.

An Eucharistia instituta sit à Christo, vt esset tantum Sacramentum, an verò etiam vt esset sacrificium? Et: Quomodo differt Eucharistia, vt est Sacramentum, ab Eucharistia vt est sacrificiū?

CONCLUSIO I.

Eucharistia duabus de causis à Christo instituta est: Altera, vt esset cæleste animæ nostræ alimentum,

mentum, quo ad vitam spiritnalem tueri, & conseruare possemus: Qua ratione appellatur Sacramentum: Altera vt per illam peccata nostra expiarentur, & celestis pater sceleribus nostris sæpè grauitèr offensus, ab ira ad misericordiam, à iustæ animaduersionis seueritate ad clementiam traduceretur: Qua ratione Eucharistia appellatur Sacrificium.

Est Catech. §. Imprimis igitur docebunt Eucharistiam, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 87. art. 1.

Probatùr & explicatur: Res figurata debet respòdere figuræ: Sed agnus paschalis Exod. 12. qui figura fuit, & similitudo huius sacramenti, fuit nõ solùm sacramentũ, sed etiam sacrificiũ: Ergo &c.

Minor probatur; Nam agnus paschalis Deo offerēbatur, & sic habebat rationem sacrificij, & à populo comedebatur, & sic habebat rationem sacramenti.

Deinde, cùm Christus in signum suæ erga nos summæ charitatis seipsum esset oblaturus Deo Patri in ara crucis, non potuisset vllam erga nos immensæ suæ charitatis significationem illustriorem dare, quàm relinquēdo nobis sacrificiũ istud visibile, quo cruentũ illud semel in cruce paulò post immolandum instauraretur, eiusq; memoria in finem sæculi quotidie summa cū vtilitate ab Ecclesia per vniuersum orbem diffusa celebraretur.

CONCLUSIO II.

Differt plurimum Eucharistia vt est Sacramētum, ab Eucharistia quatenus est Sacrificiũ.

Est Catech. §. Differunt autem, &c. Et D. Thom. sup.

Nam Eucharistia vt est sacramentum, perficitur sola consecratione, vt antea ostensum est: Vt verò est sacrificium, perficitur oblatione: Omnis enim sacrificij vis in eo est vt offeratur

Deinde, qui vtuntur Eucharistia vt est sacramentum, id est, qui sumunt & comedunt, merentur, & alias vtilitates consequuntur, quas supra commemorauimus; Sed qui vtuntur Eucharistia vt est sacrificium, id est, qui offerunt illam Deo, præter omnes illas vtilitates, etiam Deo satisfaciunt; Sicuti Christus in passione sua non solum sibi & nobis meruit, sed etiam pro nobis satisfecit Deo Patri.

Q V Æ S T I O V I I I.

Quis instituit Eucharistiam vt est sacrificium? Et: An Missa sit propriè dictum sacrificium?

CONCLUSIO VNICA.

DE huius sacrificij institutione Tridentina Synodus nullum ambigendi locum relinquit; Declarauit enim in vltima cœna à Christo Domino institutum esse, simulq; anathemate eos damnauit qui asserunt, verum & proprium sacrificium Deo non offerri, aut Offerre nihil aliud esse quàm Christum ad mäducandũ dare.

Est Catechis. §. Iam de huius sacrificij institutione, &c.

Verba Concilij Trident. quia maximè hanc conclusionem illustrant, hic placuit annexere; Sic igitur habet Sess. 22. in doctrina de sacrificio
missæ

missæ can. I. Igitur Deus & Dominus noster, etsi semel seipsum in ara crucis, morte intercedente, Deo patri oblaturus erat, vt æternam illic redemptionem operaretur; quia tamen per mortem sacerdotium eius extinguendum non erat, in cæna nouissima, qua nocte tradebatur, vt dilectæ suæ sponsæ Ecclesiæ visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret sacrificium, quo cruentum illud semel in cruce peragendum representaretur, eiusq; memoria in finem vsque sæculi permaneret, atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ quotidie à nobis committuntur, peccatorum, applicaretur, Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis et vini Deo Patri obtulit, ac sub earundem rerum symbolis, Apostolis, quos tunc noui Testamenti sacerdotes constituēbat, vt sumerent tradidit, & eisdem, eorumq; in sacerdotio successoribus vt offerrent, præcepit per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem: Vti semper ecclesia catholica intellexit & docuit. Nam celebrato veteri Pascha, quod in memoriam exitus de Ægypto multitudo filiorum Israel immolabat, nouum instituit Pascha, seipsum ab ecclesia per sacerdotes sub signis visibilibus immolandum, in memoriam transitus sui ex hoc mundo ad Patrem, quando per sui sanguinis effusionem, nos redemit, eripuitq; de potestate tenebrarum & in regnum suum transtulit. Et infra can. I. Si quis dixerit in missa non offerri Deo verum & proprium sacrificium, aut quoddam offerri non sit aliud, quam Christum nobis ad manducandum dari, anathema sit.

QVÆSTIO XIX.

Cui fieri debet sacrificium?

CONCLUSIO VNICA.

Soli Deo sacrificari debet.

Est Catech. §. Nec verò illud prætermisit, &c.
 Probatur auctoritate Concilij Trident. loco superius allegato.

Nō obstat huic doctrinæ, quòd Ecclesia interdum Missas in memoriam & honorem Sāctorum celebrare consueuerit; Quia non ideo illis sacrificium, sed vni Deo qui Sanctos immortalis gloria coronauit, offerri docet.

Huius signum est, quòd sacerdos in Missa non dicit, Offero tibi sacrificium Petre, vel Paule, sed dum vni soli Deo immolat, gratias illi agit pro beatissimorum Martyrum insigni victoria, eorūque patrociniū ita implorat, vt ipsi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam facimus in terris.

QVÆSTIO XX.

An doctrina sacrificij Missæ ab Ecclesia Catholica, & nouissimè à Concil. Tridentino tradita, possit scripturis sacris probari, & ostendi?

CONCLUSIO VNICA.

Ecclēsia Catholica doctrinam sacrificij Missæ suprafat am hausit ex scripturis tum noui, tum veteris Testamenti.

Est Catech. §. Hæc autem quæ de huius sacrificij veritate, &c.

De scripturis noui Testamenti probatur; Christus enim Dominus extrema illa nocte, hæc ipsa sacra mysteria Apostolis commendans Luca 26. *Hoc facite (inquit) in meam commemorationem :* Eos enim, quemadmodum à Synodo Tridentina supra definitum est, tunc sacerdotes instituit, præcepitque vt ipsi, & qui eis in sacerdotali munere successuri essent, corpus eius immolarent, & offerrent. Deinde, idem Apostoli verba 1. ad Corinth. 10. demonstrant, cum ait: *Non potestis calicem Domini bibere, & dæmoniorum, Non potestis mensam Domini participes esse, & mensam Dæmoniorum.* Vt enim pro Dæmoniorum mensa, altare, in quo immolabantur, intelligendum est; Ita etiam mensa Domini, nihil aliud nisi altare Domini, in quo sacrificium Domini fiebat, significare potest.

De scripturis veteris Testamenti probatur: Sic enim Malachias cap. 1. suæ Prophetiæ de hoc sacrificio loquitur: *Ab ortu solis vsque ad occasum magnū est nomen meū in gentibus, et in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnū est nomen meū in gentibus, Dicit Dominus exercituum.*

Præterea teste D. Augustino lib. 10. de Ciuitate Dei, cap. 10. & lib. 6. contra Faustum cap. 4. hoc sacrificium nouæ legis, tam ante, quam post laram legem veteris testamenti, varijs sacrificiorum generibus prænunciatum est. Etenim bona omnia quæ in eis sacrificijs significabantur, hæc vna victima, tanquam omnium perfectio, & absolutio

complexa est. Verumtamen nulla in re eius imaginē magis expressam videre licet, quàm in Melchisedech sacrificio, Genes. 24. cap. Ipse enim Saluator Psalm. 109. sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus & sanguinem suum in extrema cœna sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulit.

Q V Æ S T I O XX.

An sacrificium quod in missa peragitur sit aliud à sacrificio quod in cruce oblatum est?

CONCLUSIO VNICA.

VNum & idem esse sacrificium fatemur & haberi debet, quod in missa peragitur, & quod in cruce oblatum est.

Est Catech. §. Vnum itaque & idem sacrificiū, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 83. art. 1. ad 1.

Ratio est: Nam vna est & eadem hostia, Christus videlicet Dominus noster, qui se ipsum in ara crucis semel tantummodo cruentum immolauit: Neque enim cruenta & incruenta hostia duę sunt hostiæ, sed vna tm̄, cuius sacrificium, postquam Dñs ita præcepit, Luc. 22. *Hoc facite in meam cōmemorationem*, in Eucharistia quotidie instauratur.

Deinde vnus atque idem est sacerdos, videlicet Christus Dominus: Nam ministri qui sacrificium faciunt, non suam, sed Christi personam suscipiunt, cum eius corpus & sanguinem conficiunt; patet hoc ex verbis ipsius consecrationis:

Neque

Neque enim sacerdos inquit, Hoc est corpus Christi, sed, *Hoc est corpus meum*, personam videlicet Christi Domini gerens, panis & vini substantiam in veram corporis eius & sanguinis substantiam conuertit.

Q V AESTIO XXII.

An sacrificium Missæ sit tantum sacrificium laudis & gratiarum actionis, aut nuda commemoratio sacrificij cruci in ara crucis peracti: An verò sit etiã verè propitiatorium sacrificium?

CONCLUSIO VNICA.

Sacrificium Missæ non est solum sacrificium laudis & gratiarum actionis, aut nuda commemoratio sacrificij, quod in cruce factum est, sed est verè etiam propitiatorium sacrificium.

Est Catech. §. Quæ cū ita sint, &c. Et D. Thom. sup. in o. art.

Probatur auctoritate Concilij Trident. Sess. 22. de doctrina sacrificij Missæ can. 3. qui sic habet: *Si quis dixerit Missæ sacrificium tantum esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificij in cruce peracti, non autem propitiatorium, vel soli prodesse sumenti, neque pro viujs & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & alijs necessitatibus offerri debere, anathema sit.*

Missâ vocatur sacrificium propitiatoriũ, quia per illam Deus peccatis nostris offensus, placatus

tus, & propitius redditur.

Hinc sequitur, quòd si puro corde, accèsa fide, & intimo scelerum nostrorum dolore affecti, hanc sanctissimam hostiam immolemus, & offeramus: dubitandum non est, quin misericordiam à Domino consecuturi simus, & gratiam in auxilio opportuno; huius enim victimæ odore ita delectatur Deus, vt gratiæ & pœnitentiæ donum nobis impartiens, peccata condonet.

Confirmatur hæc doctrina solenni illa Ecclesiæ precatone, quæ sic habet: *Quoties huius hostiæ commemoratio celebratur, toties opus nostræ salutis exercetur, nimirum vberissimi illi cruentæ hostiæ fructus, per hoc incruentum sacrificium, ad nos manant.*

DIFFICULTAS I.

An sacrificium Missæ soli offerenti & sumēti, An verò etiam reliquis fidelibus, pro quibus offertur, prosit?

Dicendum, sacrificij Missæ eam vim esse, vt non solum immolanti & sumentis prosit, sed omnibus etiam fidelibus, siue illi nobiscum in terris viuāt, siue iam in Domino mortui, nondum planè expiati sunt.

Confirmatur hæc doctrina Apostolorum certissima traditione: Iuxta quam non minus vtiliter pro huiusmodi defunctis offertur, quàm pro viuorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, ac quibusuis calamitatibus, & angustijs.

DIFFICULTAS II.

An aliqua Missæ in Ecclesia debeant dici priuatæ?

Dicendum, ex præcedentibus facillè perspici omnes Missas communes esse censendas, & appel-

landas, ut potè quæ ad communem omnium fidelium utilitatem & salutem pertinent.

QVÆSTIO POSTREMA.

Quare ad sacrificium Missæ tam multus ritus, & cæremoniæ adhibentur?

CONCLUSIO VNICA.

Ritus solennes, qui ad sacrificium Missæ ab ecclesia adhibentur, non sunt superuacanei, aut inanes existimandi, verùm omnes eò spectant, ut & tanti sacrificij maiestas magis eluceat, & salutaribus mysterijs intuendis, ad rerum diuinarum, quæ in eo sacrificio occultæ sunt, contemplationem fideles excitentur.

Est Catech. §. Habet autè hoc sacrificium multos, &c. Et D. Thom. sup. art. 2. 3. & 4.

Explicatur hæc conclusio à Concil. Triden. Sess. 22. in doctrina sacrificij Missæ can. 5. his verbis: *Cùm natura hominum ea sit, ut non facildè queat sine adminiculis exterioribus ad rerum diuinarum meditationem sustolli; propterea pia mater Ecclesia ritus quosdam, ut scilicet quædam submissa voce, alia verò elatiore in missa pronuntientur instituit. Cæremonias item adhibuit, ut mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, vestes, aliaq; id genus multa, ex Apostolica disciplina, & traditione, quod & maiestas tanti sacrificij commendaretur, & mentes fidelium per hæc visibilia religionis & pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc sacrificio latent, contemplationem excitarentur.*

Hæc sufficiunt de Eucharistia, tum qua ratione est Sacramentum, tum qua est sacrificium.

CAPITIS QVARTI

ELVCIDATIO.

DE SACRAMENTO POENITENTIAE.

NITIO huiuscapitis duo cum Catechismo obseruare oportet.

Primùm, Pœnitentiæ sacramentum à pastoribus & Catechistis accuratè & frequenter fidelibus auditoribus inculcandum esse, propter summam & quotidianam illius necessitatem; Nemo est enim qui non pro humanæ naturæ fragilitate & imbecillitate omnibus nota, frequenter in peccata labatur, quæ sine legitimo huius sacramenti vsu remitti non possunt.

Alterum, quod ex priori non difficulter intelligi potest, pastores & Catechistas accuratius & frequentius agere debere de hoc sacramento quàm de Baptismo; Nam Baptismus semel tantum administratur nec iterari potest; Pœnitentiæ verò toties locus datur, eiusq; repetendæ toties necessitas imposita est, quoties post Baptismum peccare contingit: Ita enim à Tridentina Synodo Sess. 6. de iustificatione can. 14. & Sess. 14. de pœnitentia can. 2. dictum est: *Sacramentum pœnitentiæ non secus lapsus post baptismum, ac per baptismum nondum regeneratis ad salutem necessarium esse: Vulgataque illa D. Hieronymi sententia in cap. 3. Isaïæ super illud: Ruit, & Hierusalem, ab omnibus Doctoribus Scholasticis magnoperè comprobatur, pœnitentiam esse*

se

se secundam tabulam; Vt enim contracta naui, vni vitæ seruandæ perfugium reliquum est, si fortè tabulam aliquã de naufragio licet arripere; Ita post amissam baptismi innocentiam, nisi quis ad pœnitentiæ tabulam confugiat, sine dubio de eius salute desperandum est.

Q V Æ S T I O I.

Quid significat vox, Pœnitentia?

CONCLUSIO I.

Nonnulli etiam catholici, abutuntur voce pœnitentiæ, & pro satisfactione, quæ est tertia pars pœnitentiæ, accipiunt: Alij à fide catholica alieni, putantes pœnitentiam non respicere præteritum tempus, sed tantùm futurum, abutuntur quoque hac voce, & dicunt pœnitentiam nihil aliud significare, quàm nouã vitam, quàm scilicet quis in futurum velit ducere.

Est Carech. §. Nonnulli etiam pœnitentiã, &c.

CONCLUSIO II.

Vox pœnitentia, propriè vsurpatur tripliciter; Primum enim pœnitentia dicitur, cum alicui displicet quod ante placuerat, nulla habita ratione huius cogitationis, bonumne, an malum fuerit. Huiusmodi pœnitentia ab Apostolo 2. ad Corinth. 7. cap. vocatur tristitia secundum sæculum, quæ non est secundum Deum, neque salutem, sed mortem operatur. Secundò, Pœnitentia dicitur, cum quis de scelere admissio, quod ante placebat, concipit dolorem, non tamen Dei, sed sui causa, id est, non propter Deum, sed propter se, putà quia malè valet, vel quia puniri & castigari debet. Tertiò, Pœnitentia dicitur, cum non solùm admissi sceleris cau-

*sa intimo animi sensu dolemus, vel eius doloris exter-
num etiam aliquod signum damus, verum hoc facimus
Dei causa, id est, propter Deum offensum.*

Est Catech. §. Docendum igitur multipli-
cem, &c.

CONCLUSIO III.

Inter has tres pœnitentiæ propriè dictas significatio-
nes magna est differentia: Prima enim pœnitentia
vitiosa & mala est, vt patet ex loco Apostoli supra al-
legato: Secunda est quædam commoti animi & pertur-
bati affectio, quæ ex se est indifferens, aliquando bona,
aliquando mala. Tertia pœnitentia est bona & lauda-
bilis, & aliquando est virtus tantum, & Interna pœ-
nitentia vocatur: Aliquando virtus & sacramentum,
& vocatur Externa pœnitentia.

Est Catech. §. Verum inter has pœnitentiæ si-
gnificationes, &c.

CONCLUSIO IIII.

Vox Pœnitentiæ in sacris scripturis Deo interdum
tribuitur, sed impropriè & per metaphoram.

Est Catech. §. Nam cum in sacris literis, &c.

Propriè enim in Deo pœnitentia, sicut nec que-
uis alia passio, reperiri non potest, secundum re,
sed benè secundum certum modum & figuram
quandam; quia videlicet Deus in scripturis dicitur
interdum se habere ad modum hominis pœni-
tentis, cui cum displicet quod fecit, vult illud mu-
tare & destruere. Sic Genes. 6. cap. dicitur pœni-
nituisse Deum quod fecisset hominem; Et 1. Regum
15. quod Saul Regem constituisset: Quia videli-
cet Deus habuit se ad modum hominis pœniten-

tis, volens mutare hominem, & Saul Regem.

Deinceps hoc toto capite, utemur voce pœnitentiæ in ea significatione, qua supra in tertia cōclusionē diximus significare vel virtutem tātūm, quæ aliter vocatur interna pœnitentia; vel virtutem & sacramentum, & vocatur Externa.

Et primò quidem dicemus de Pœnitentia ut est virtus; Secundò loco de pœnitentia quæ etiam est Sacramentum.

Q U Æ S T I O I I.

Quid est Pœnitentia interna, quæ etiam virtus appellatur? Et: Quomodo causatur in nobis virtus pœnitentiæ?

CONCLUSIO I.

INterna pœnitentia, quam virtutem dicimus, est illa cum ad Deum nos ex animo conuertimus, & cōmissa à nobis scelera detestamur & odio habemus, simulq; illud nobis certum & deliberatum est, malam vitam & consuetudinem corruptosq; mores emendare, nō sine spe veniæ à Dei misericordia consequendæ.

Est Catech. §. Intima autem pœnitentia est illa, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 85. per totam.

Est ergo Pœnitentia propriè, detestatio quædam voluntatis; Neque tamen malè Patres Ecclesiæ definiunt Pœnitentiam esse dolorem & tristitiā, quæ perturbatio & affectio est, & passio à multis vocatur. Nam patres & Doctores ecclesiæ nihil aliud volunt significare, quā quòd hanc detestationem

tionem consequatur dolor & tristitia, veluti comes peccatorum detestationi adiuncta.

DIFFICULTAS I.

An fides sit pars pœnitentiæ?

Non est pars pœnitentiæ, sed necessariò pœnitentiam antecedit; Neque enim potest quisquam se ad Deum conuertere, nisi fidem habeat; Accedentem enim ad Deum oportet credere quia est, sicut loquitur Apostolus ad Hæbreos II. cap.

DIFFICULTAS II.

Quomodo probari potest pœnitentiam esse virtutem?

Dicendum, probari posse pluribus rationibus theologicis.

Primò, Lex non datur nisi de actibus virtutū; Sed pœnitentia passim in scripturis à lege diuina præcipitur; Ergo pœnitentia est virtus.

Deinde, Dolere de peccato quando, quomodo, & quatenus oportet, est actus virtutis; Sed vt hoc rectè fiat præstat pœnitentia: Ergo pœnitentia est virtus.

Et confirmatur: Interdū enim euenit vt ex admissis sceleribus minorem quàm par est dolorē homines capiant: Quin etiam vt à Salomone scriptum est, Prouerb. 2. cap. *Nonnulli sunt qui cū male fecerint lætantur*: Rursus verò alij ita se mœrori animi & ægritudini dedunt, vt de salute etiā profus desperent; Qualis fortasse Cain videri potest, qui ait Genes. 4. cap. *Maior est iniquitas mea, quàm vt veniā merear*: Et qualis certè Iudas fuit, Matth. 27. qui pœnitentia ductus suspendio vitam & animam amisit. Vt igitur modum in dolore peccatorum

rum tenere possimus, pœnitentiæ virtute adiuuamur.

Postremò idem probatur ex ijs rebus, quas sibi tanquam finem proponit is quem verè peccati pœnitet. Primò enim propositum habet peccatum abolere, omnemque culpam & maculam abstergere. Secundò pro sceleribus admisis Deo satisfacere. Tertiò in gratiam Dei redire, in cuius offensionem & odium propter peccati fœditatē incurrit: Sed hæ tres actiones sunt actus virtutum: Ergo, &c.

Si quis hoc loco fortè quærat: Quomodo homo Deo satisfacere possit, cū satisfactio sit actus iustitiæ, quæ propriè inter Deum & homines locum non habet? Dicendum quòd etsi inter Deū & homines propria Iustitiæ ratio intercedere nō potest, cū tam longo interuallo inter se distent; aliquam tamen esse iustitiam constat, cuiusmodi est inter patrē & filium, inter Dominū & seruos.

Est etiã doctrina D. Thom. sup. præsertim ar. 3.

CONCLUSIO II. RESPONSIVA tertiæ parti quæstionis.

CAusatur in nobis virtus pœnitentiæ hoc pacto;
Primò, Dei misericordia nos præuenit, cordaq; nostra ad se conuertit: Quod cū præcicaretur Prophetæ Threnorum 15. *Conuerte (inquit) nos Domine ad te, & conuertemur. Deinde, hoc lumine illustrati per fidē ad Deum animo tendimus. Credere enim oportet accedentem ad Deum, vt Apostolus testatur ad Hebræos, nimirum quia est, & inquirentibus se remunerator est.*

Præ-

Præterea, motus timoris consequitur, & suppliciorum acerbitate proposita animus à peccatis reuocatur. Atque huc videntur spectare illa Isaiæ verba cap. 26. Sicut quæ concipit, cum appropinquauerit ad partum dolens clamat in doloribus suis; Sic facti sumus. Huc deinde accedit spes impetranda à Deo misericordiæ, quæ erecti vitam, & mores emendare constituimus. Postremo, charitate corda nostra accenduntur, ex qua liberalis ille timor probis, & ingenuis filijs dignus oritur, atque ita vnum illud veriti, ne qua in re Dei maiestatem laedamus, peccandi consuetudinem omnino deserimus.

Est Catech. §. Sed docendum est etiam, &c. Et D. Thom. sup. art. 5.

Q V Æ S T I O III.

Quis est effectus virtutis Pœnitentiæ?

CONCLUSIO VNICA.

Precipuus effectus est, collatio regni cælorum.

Est Catech. §. Quæ prorsus diuina, & cælestis virtus, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 86. per totam.

Probatur: Huic enim prorsus diuinæ, & cælesti virtuti sacræ literæ regnum cælorum promittunt. Nam apud Matth. scriptum est cap. 3. *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum.* Et apud Ezechielem cap. 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita viuet.* Tum apud eundem cap. 37. *Nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat.* Quod quidem de æterna & beata vita intelligendum esse planè constat.

Hæc

Hæc de interna penitentiâ, quæ virtus est & non sacramentum, sufficiunt. Nunc de penitentiâ externa, quæ etiam est sacramentum agendum est.

QVAESTIO IIII.

Quare Christus Dominus voluit penitentiam esse Sacramentum?

QVAESTIO hæc præsupponit Christum Dominum instituisse, ut ad penitentiam internam, quam virtutem esse diximus & ostendimus, adderentur quædam res externæ sensibus subiectæ, quibus declararentur ea quæ interiorius in anima fierent, in quo ratio sacramenti consistit, sicuti initio huius secundæ partis ostendimus, & docuimus. Quærit verò ulterius, Quare Christus dominus sic instituerit, id est, Quare voluerit penitentiam esse sacramentum, cum peccata nobis potuisset remittere per penitentiam quæ fuisset virtus tantum & non sacramentum, id est, non habuisset illas res exteriores adiunctas, puta, confessionem peccatorum sacerdoti fiendam, neque absolutionem verbalem ipsius sacerdotis? Quæstione sic intellecta vnica conclusione respondetur.

CONCLUSIO VNICA.

Huius rei duæ potissimum sunt causæ; Prima, ut de remissione peccatorum, quam Deus pollicitus est, cum in Ezechielis 13. capit. Si impius egerit penitentiam, & c. minus dubitare liceret; vehementer enim pendere animo de interna penitentiâ opus esset, maxime cum de suo cuiq; iudicio in ijs quæ agit meritò timendum sit: Ut igitur Dominus huic nostræ sollicitudini subueniret,

pœnitentiæ sacramentum instituit, quo per sacerdotis absolutionem peccata nobis remissa esse consideremus, conscientiaq; nostræ, ob fidem quæ sacramentorum virtuti merito habenda est, pacatiores redderentur. Neque enim aliter accipiēda est vox sacerdotis peccata nobis legitime condonantis, quàm Christi Domini, qui ait paralytico Matth. 9. c. Confide fili remittuntur tibi peccata tua. Altera causa est; Quia cum nemo salutē nisi per Christum eiusq; passionis beneficio consequi possit, consentaneum nobisq; vtilissimum fuit eiusmodi, sacramentum institui, cuius vi, & efficientia Christi sanguis ad nos defluens, peccata post baptismum admissa elueret, atque ita reconciliationis beneficium illi vni Saluatori nostri acceptum referre profiteremur.

Est Catech. § De externa verò pœnitentiā docendum est, &c.

Q V Æ S T I O V.

Quibus argumentis ostendi potest pœnitentiā externam esse Sacramentum nouæ legis?

CONCLUSIO VNICA.

His potissimum duobus argumentis ostendi potest pœnitentiā esse sacramentum nouæ legis; Primo, ut enim baptismus sacramentum est, quia peccata omnia, & præsertim quod origine contractum fuit, delet; eadem ratione pœnitentiā, quæ peccata omnia post baptismum voluntate, vel actione suscepta tollit, verè & propriè sacramentum dicendum est. Altero, Sacramentum est signum rei sacræ: Sed ea quæ extrinsecus in

pœni-

pœnitentiatum à pœnitente, tum à sacerdote fiunt, sunt
 signa eorum quæ interiorius in anima fiunt: Peccator enim
 quem pœnitet, rerum & verborum quibus planè expri-
 mit se animum à peccati turpitudine abduxisse, Item quæ
 ex ijs, quæ à sacerdote geruntur & dicuntur, misericor-
 diam Dei peccata ipsa remittentis facile cognoscimus:
 Ergo pœnitentiæ externa est sacramentum.

Est Catech. §. Quod verò pœnitentiæ.

Probatur apertè verbis Saluatoris Matth. 16.
 cap. quibus ait: *Tibi dabo claves regni cælorum, & c.*
 Et, *Quæcunque solueris super terram, erunt soluta &*
in cælis. Absolutio enim, sacerdotis verbis enun-
 ciata, remissionem illam peccatorum signat, quam
 anima efficit.

Q V Æ S T I O V I.

An pœnitentiæ sit Sacramentum ex nu-
 mero eorum quæ iterari possunt?

CONCLUSIO VNICA.

Pœnitentiæ est Sacramentum ex numero eorum
 quæ iterari possunt.

Est Catech. §. Neque verò solùm fideles docen-
 di sunt, & c. Et D. Thom. p. 3. q. 84. art. 10.

Probatur auctoritate sacræ scripturæ, Matt. 18.
 cap. Quærenti enim Petro, Num septies venia pec-
 cati danda esset, Dominus respondit: *Non dico ti-*
bi vsque septies, sed vsque septuagies septies.

MONITIO.

Hæc conclusio diligèter tractanda, & inculcan-
 da est apud illos, qui de summa Dei bonitate, &
 clementia diffidere vidètur, vt illorum animi con-

firmentur, atque ad spem diuinę gratię erigantur: Quod quidem facillè fiet tum huius loci, & aliorum tractatione, qui in sacris literis permulti occurrunt, tum verò ijs rationibus & argumentis, quę ex sanctorum, Chrysofomi lib. de Lapsis, & Ambrosij libris de pœnitentia, petere licebit.

Q V Æ S T I O VII.

Quæ est materia huius Sacramenti?

CONCLUSIO VNICA.

Sacramenti pœnitentię quasi materia sunt actus pœnitentis, nempe Contritio, Confessio, & Satisfactio.

Est Catechismi. §. Iam quoniam nihil fidei populo notius esse debet, &c. Et Diui Thom. part. 3. quæst. 90. per totam.

Probatur auctoritate Concilij Trident. Sess. 14. de pœnitentia, vbi can. 4. sic habet: *Si quis negauerit ad integram & perfectam remissionem peccatorum requiri tres actus in pœnitente, quasi materiam sacramenti pœnitentię, videlicet, Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, quæ tres pœnitentię partes dicuntur, anathema sit.*

Hi tres actus pœnitentis benè vocantur à Concilio partes pœnitentię, quia ex Dei institutione requiruntur in pœnitente ad integritatem sacramenti, & ad consequendam plenam & perfectam peccatorum remissionem.

Vocantur quasi materia, non quia verè materię rationem non habeant, sed quia eius generis materia nō sunt quę extrinsecus adhibentur, vt aqua in Baptismo, & chrisma in Confirmatione: Differt

enim

enim hoc sacramentum ab alijs, quòd aliorum sacramentorum materia est res aliqua naturalis, vel arte effecta; Sacramenti verò pœnitentiæ quasi materia sunt, vt ante dictum est, actus pœnitentis, Contritio, Confessio, & Satisfactio, qui sunt alterius planè generis, vt patet.

Non obstat conclusioni, quod à quibusdã Doctoribus Scholasticis dictũ est, peccata ipsa huius sacramenti materiam esse; Quia conclusio intelligit actus prædictos propinquam esse materiam pœnitentiæ: Quod autem ab alijs Doctoribus dicitur, peccata esse materiam, intelligendum est de remota; Sunt enim peccata materia vel obiectum, circa quod versantur Contritio, Confessio, & Satisfactio, quæ sunt propinqua materia sacramenti pœnitentiæ. Vide D. Thom. sup. art. 1. ad 3.

Q U Æ S T I O V I I I .

Quæ est forma huius Sacramenti?

CONCLUSIO VNICA.

Perfecta huius sacramenti forma est, Ego te absoluo. Est Catechismi. §. Sed formæ etiam explicatio, &c. Et D. Thom. part. 3. quæst. 84. art. 3.

Colligitur primò ex illis scripturæ verbis, Matthæ. cap. 18. *Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis.*

Deinde ex eadem Christi Domini doctrina ab Apostolis tradita.

Postremò ratione Theolog. tali: Illa enim cense-ri debet conueniens forma alicuius sacramenti, quæ significat id, quod per illud sacramentum efficitur;

Sed illa verba, *Ego te absoluo*, significant peccatorum remissionem huius sacramenti administratione effici: Planum est ergo hanc esse pœnitentiæ perfectam formam.

Confirmatur: Nam peccata quæ per pœnitentiam remittuntur, sunt veluti vincula, quibus constrictæ animæ tenentur, vt testatur Sapiens Proverb. 5. cap. & ex quibus pœnitentiæ sacramento laxantur.

DIFFICVLITAS I.

An hæc forma vera sit in illo, qui priusquam ad sacerdotem accedat, vi ardentioris cuiusdam Contritionis consecutus est à Deo veniam peccatorum?

Dicendum est, veram esse; Nam taliter contritus non est consecutus veniam peccatorum, nisi simul accedente voto confessionis sacerdoti fiendæ, & absolutionis ab eo percipiendæ.

DIFFICVLITAS II.

An sit bona expositio huius formæ, quam quidã tradunt: Ego te absoluo, idest, Ego te absolutũ esse declaro?

Dicendũ non esse bonam; Neque enim, vt olim in veteri lege sacerdotes testimonio suo aliquem à lepra liberatum esse dumtaxat renunciabant, Ita nunc in Ecclesia ea tantum potestas sacerdotibus facta est, vt aliquem à peccatis esse absolutum declarent, sed vt verè absoluant.

Neque obstat huic doctrinæ, quòd solus Deus dicitur remittere peccata; Quia solus Deus quidem tanquam gratiæ & iustitiæ auctor ac parens peccata remittit, nihilominus sacerdotes peccata etiam remittunt tanquam Dei ministri, in quã-

rum videlicet verba sacerdotis in hoc sacramento instrumentaliter operantur virtute diuina, sicut & in alijs sacramentis.

DIFFICULTAS III.

An his verbis formæ: Ego te absoluo, nihil debeat adijci?

Adduntur ex more Ecclesię complures preces; illis enim verbis præmittuntur hæ orationes: *Miserereatur tui omnipotens Deus, & c. Et Indulgentiam, absolutionem, & remissionem, & c.*

Postponuntur hæc: *Passio Domini nostri Iesu Christi, merita beatæ Mariæ Virginis, & c.*

Illæ orationes non sunt ad formam necessariæ; Adduntur tamen ab Ecclesia, vt ea remoueantur, quæ sacramenti vim & efficientiã illius culpa cui administratur, impedire possent.

Est etiam doctrina D. Thom. sup. art. 3. ad.

QVÆSTIO XI.

Suntne ritus & Cæremoniæ à pœnitente in hoc Sacramento suscipiendo obseruandæ?

CONCLUSIO VNICA.

IN hoc Sacramento suscipiendo pœnitens duo obseruare debet. Primum, Se humili ac demisso animo ad pedes sacerdotis deijcere debet, vt cum tam humiliter se gerit, facile possit agnoscere superbiæ radices euellendas esse, à qua omnia scelera quæ desunt, ortum habuerint & emanata sint. In sacerdote autem qui in eũ legitimus Iudex sedet, Christi Domini personam & potestatem

tem veneretur. Sacerdos enim, quemadmodum in alijs, ita in pœnitentiæ sacramento administrando Christi munus exequitur. Secundum, Pœnitens ita peccata sua enumerare debet, ut se maxima & acerbissima animaduersione dignum esse fateatur, supplexq; delictorum veniam petat.

Est Catechif. §. Diligenter verò ritus etiam qui ad hoc Sacramentum adhibetur, &c.

Probatur testimonio Diui Dionysij Areopag. in epistola ad Demophylum, & Tertulliani lib. de Pœnitentiâ cap. 9. & D. August. Homil. 49. de tempore, & aliorum.

Q V Æ S T I O X.

Qui sunt effectus sacramenti Pœnitentiæ.

CONCLUSIO I.

Primus est, peccatorum quantumuis grauium & nefariorum remissio.

Est Catechif. §. Nullum enim tam graue & nefarium scelus, &c. Et D. Thom. par. 3. quæst. 86. art. 1.

Docet hanc expressis verbis passim sacrę scripturæ, Ezechielis capit. 18. Dominus ita inquit: Si impius egerit pœnitentiâ de omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiâ vitâ viuât, et non morietur, omnium iniquitatum eius quas operatus est non recordabor. Et 1. Iohannis cap. 1. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus ut remittat nobis peccata nostra: Et paulò post, Si quis (inquit) peccauerit (nullum

(nullum videlicet peccati genus excipiens) *aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi.*

DIFFICULTAS I.

Quomodo ergo uerum est, quod in scripturis legimus, ut 2. Machab 9. cap. & Hebræorum 12. quosdam peccatores à Domino misericordiam non esse consecutos, quamuis illam vehementer implorauerint?

Dicendum, quòd idcirco factum esse intelligimus, quòd eos verè & ex animo delictorum non pœnitebat.

Quare cùm huiusmodi sententiæ in sacris literis, vel apud patres occurrunt, quibus affirmare videntur aliqua peccata remitti non posse, ita eas interpretari oportet, ut difficilem admodum esse veniæ impetrationem intelligamus. Ut enim morbus aliquis ea re insanabilis dicitur, quòd ægrotus ita affectus sit, ut salutaris medicinæ vim oderit; Sic quoddam est peccati genus, quod non remittitur neque condonatur, propterea quòd proprium salutis remedium, Dei uidelicet gratiam repellit. In hanc sententiam à Diuo Augustino dictum est, lib. 1. de Serm. Domini in monte cap. 43. & 44. *Tanta labes est illius peccati, cùm post agnitionem Dei per gratiam Christi, oppugnat aliquid fraternitatem, & aduersus ipsam gratiam, inuidiæ facibus agitatur, ut deprecandi humilitatem subire non possit, etiamsi peccatum mala conscientia agnoscere & annunciare cogatur.*

DIFFICULTAS I I.

An peccatum possit remitti sine pœnitentia?

Dicendum, hoc a deo proprium esse pœnitentiæ peccata remittere, vt sine pœnitentia remissionem peccatorum impetrare, aut ne sperare quidem vlllo modo liceat: Scriptũ est enim Lucae 13. *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis.* Quod quidem de grauioribus & mortiferis peccatis dictum est à Domino.

Est quoque doctrina D. Thom. p. 3. q. 86. art. 2.

DIFFICULTAS III.

An saltem peccatum veniale possit remitti sine pœnitentia?

Dicendum, quòd non: Nam etsi leuiora peccata, quæ venialia vocantur, non indigeant pœnitentia sacramentali, egent tamen aliquo genere pœnitentiæ. Sanctus enim Augustinus pluribus in locis, & speciatim lib. 50. Homeliarum Hom. 50. inquit: *Cùm quædam sit pœnitentia quæ quotidie in ecclesia pro peccatis venialibus agitur, illa sanè frustra esset, si peccata venialia absque pœnitentia dimitti possent.*

Quod sit illud genus pœnitentiæ, docet & explicat D. Thom. p. 3. q. 87. art. 1.

QVÆSTIO XI.

An Sacramento pœnitentiæ debeant assignari aliquæ partes? Et: Quæ sunt illæ? Et: Cuius generis?

Tres sunt huius quæstionis partes, quibus totidem conclusionibus respondetur.

Proprium est Sacramenti pœnitentiæ, vt præter formam & materiam, quæ omnibus sacramentis cõmunia sunt, habeat etiam partes quasdam.

Est Catech. §. Est autem huius sacramenti proprium, &c. Et D. Thom. p. 3. q. 90. art. 1.

Ratio conclusionis est ista: Quia vbicumq; ex parte materiæ inuenitur aliqua pluralitas, ibi est inuenire partium rationem: Diximus autẽ supra quòd in sacramento pœnitentiæ actus humani se habent per modum materiæ; Cùm ergo plures actus humani requirantur ad pœnitentiæ perfectionem, consequens est, quòd sacramentum Pœnitentiæ habeat aliquas partes.

C O N C L U S I O I I .

Partes sacramenti Pœnitentiæ sunt tres, Contritio Confessio, & Satisfactio.

Est Catech. §. Contritionem scilicet, &c. Et D. Thom. sup. art. 2.

Probat auctoritate D. Chrysostomi Serm. 1. de pœnitentia, qui ponitur post homeliã 10. de patientia Iob; Ibi enim D. Chrysostomus de partibus pœnitentiæ loquitur, his verbis: *Pœnitentiã cogit peccatorem omnia libèter perferre; In corde eius Contritio, in ore Confessio, in opere tota humilitas vel fructifera Satisfactio.*

C O N C L U S I O I I I .

Contritio, Confessio, ac Satisfactio non sunt partes subiectiuæ, aut potentiales, vt loquuntur Logici, sed integrales.

Est Catech. §. Hæ autẽ partes ex earum partiũ genere

genere esse dicuntur, &c. Et D. Thom. supr. artic. 3.

Ratio est: Nam quemadmodum hominis corpus ex pluribus membris constat, manibus, pedibus, oculis, & alijs huiusmodi partibus, quarum aliqua si desit, meritò imperfectum videatur, perfectum verò si nulla desideretur: Eodem modo etiam Pœnitentia ex hisce tribus partibus ita constituitur, vt quamuis, quoad eius naturam attinet, Contritio & Confessio, quibus homo iustus fit, satisfactio accedat, aliquid ei omnino ad perfectionem desit, necesse est.

DIFFICULTAS VNICA.

An possint aliqua rationes reddi ternarij numeri partium pœnitentiæ?

Harum trium partium, primò eam rationem asserere possumus; quòd animo, verbis, & re ipsa peccata in Deum committuntur. Quare consentaneum fuit vt nos ipsos clauibus Ecclesiæ subijcetes, quibus rebus Dei sanctissimum numen à nobis violatum esset, iisdem etiam eius iram placare, & peccatorum veniam ab eo impetrare conaremur.

Secundò, Idem etiam hac ratione confirmari potest; Pœnitentia est veluti quædam delictorum compensatio ab eius voluntate profecta, qui deliquit, ac Dei arbitrio in quem peccatum commissum est, constituta: Quare & voluntas compensandi requiritur, in quo maximè contritio versatur, & pœnitens sacerdotis iudicio, qui Dei personam gerit, se subijciat necesse est, vt pro scelerum magnitudine pœnam cõstituere in eum possit;

fit; ex quo tum confessionis, tum satisfactionis ratio & necessitas perspicitur.

Est etiam doctrina D. Thom. sup. artic. 2.

Q V A E S T I O XII.

Quid est Contritio?

Vordo sequentium quaestionum facilius aduertatur vnum cum Catechismo notandum est: scilicet quod quoniam vera & salutaris poenitentiae ratio potissimum in istis tribus actionibus poenitentis consistit, Contritione, Confessione, & Satisfactione; non esse satis de his vniuersè loqui, sed quantum fieri potest, oportere speciatim & diligenter de singulis earum dicere. Quare primò de contritione, deinde de confessione, postremò de satisfactione, quae maximè scitu necessaria sunt, consequenter à nobis studiosè explicanda erunt.

CONCLUSIO VNICA

Responsiua quaestioni.

Contritionem, Patres in Concilio Trident. Sess. 24. de Poenitent can. 4. sic definiunt: Contritio est animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Et paulò post de contritionis motu subiicitur: Ita demum preparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia diuinæ misericordiae, & voto praestandi reliqua coniunctus sit, quæ ad ritè suscipiendum hoc sacramentum requiruntur.

Est Catec §. Quoniam verò harum partium vim & naturam, &c. Et D. Thom. in supp. q. 1. artic. 1.

Ex hac definitione statim consequitur errare illos,

illos qui contritionem in eo tantum positam esse dicunt, vt quis peccare desinat, aut propositum ei sit nouum vitæ genus instituere, aut ipsum iam instituat: discimus enim ex hac definitione ad cō-
tritionem imprimis requiri, vt malè actæ vitæ o-
dium ac expiatio suscipiatur.

Confirmatur hæc doctrina, illis sanctorum Pa-
trum clamoribus, quos in sacris literis frequenter profusos esse legimus, vt Psalm. 6. *Laboravi* (inquit Dauid) *in gemitu meo, lauabo per singulas noctes letum meum.* Et ibidem, *Exaudiuit Dominus vocem fletus mei.* Et rursus alius, Isaïæ 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Quas, & alias huiusmodi voces vehemens quoddam ante-
actæ vitæ odiū, & peccatorū detestatio expressit.

Dolor in definitione, pro genere definiti pos-
tus, non debet intelligi de sensibili dolore, sed de intellectuāli: Contritio enim est voluntatis actio. Et D. Augustinus lib. 50. Homeliarum, Homil. 50. cap. 1. testatur, dolorem pœnitentiæ comitem esse, non pœnitentiam. Est ergo propriè Con-
tritio non ipse dolor, sed detestatio, quam solet consequi dolor.

D I F F I C V L T A S I.

Quare Patres detestationem & odium peccati, in quo propriè contritio cōsistit, significare voluerunt vocabulo contritionis?

Dicendum, rectè contritionis nomen peccati detestationi, de qua nunc loquimur, impositum esse, ad significandam vim doloris, ducta nimirū similitudine à rebus corporeis, quæ minutatim

saxo aut duriore aliqua materia confringuntur, ut eo vocabulo declareretur corda nostra, quæ superbia obduruerunt, pœnitentiæ vi contundi atque conteri.

DIFFICULTAS II.

An quivis dolor possit appellari nomine Cœtritionis?

Dicendum, quod nullus alius dolor, vel ex parentum & filiorum obitu, vel cuiusvis alterius calamitatis causa susceptus, hoc nomine appellatur, sed illius tantum doloris proprium est nomen, quo ex amissa Dei gratia atque innocentiâ afficimur.

DIFFICULTAS III.

Quibus præter à nominibus vocatur odium & detestatio peccati?

Dicendum, quod pluribus alijs nominibus eadem res declarari solet. Nam & contritio cordis dicitur: quia cordis nomen frequenter sacræ literę pro voluntate usurpant. Ut enim à corde motionum corporis principium sumitur: ita volûtas reliquas omnes animæ vires moderatur ac regit.

Vocatur etiam à sanctis Patribus, cordis compunctio, qui libros de contritione conscriptos, de compunctio cordis inscribere maluerunt: Etenim quemadmodum ferro tumida ulcera secantur, ut inclusum virus possit erumpere: ita corda quasi scalpello contritionis adhibito insciduntur, ut peccati mortiferum virus queat eijcere.

Vocatur quoque à Ioele cap. 2. suæ Prophetiæ, scissio cordis: *Conuertimini (inquit) ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & in planctu, & scindite*

dite corda vestra. Ratio huius nominis facile ex præcedentibus intelligi potest.

Q V Æ S T I O XIII.

Quantus debet esse dolor Contritionis, qui scilicet de peccatis commissis suscipitur?

CONCLUSIO VNICA.

Dolor qui ex peccatis, quæ commissa sunt, suscipitur, debet esse maximus & vehementissimus.

Est Catechis. §. Summum verò & maximum, &c. Et D. Thom. in supp. quæst. 3. per totam.

Demonstratur facile hisce rationibus; Prima: Nam cum perfecta contritio sit charitatis actio, quæ ab eo timore qui filiorum est proficiscitur: patet eundem contritionis & charitatis modum censendum esse. Ac quoniam charitas qua Deum diligimus perfectus est amor, hinc fit vt Contritio vehementissimum animi dolorem cõiunctum habeat. Vt. n. maximè diligendus est Deus, ita quæ nos à Deo alienant, maximè detestari debemus.

Et confirmatur apertis scripturis: Nam eodem loquendi genere charitatis & contritionis magnitudo in sacris literis significatur. De charitate dicitur Deutero. 6. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Rursus, quod ad contritionem attinet, clamat Dominus per Prophetam Ioel cap. 2. *Conuertimini ex toto corde vestro.*

Secunda, Si, vt i Deus summum bonum est inter
omnia

omnia quæ diligenda sunt, ita etiam peccatū summum est malum, inter omnia quæ odisse homines debent; illud sequitur vt quam ob causam Deum summè diligendum esse confitemur, ob eādem rursus peccati summum odiū nos capiat necesse est: Omnibus verò rebus Dei amorem antepōndum esse, ita vt ne vitæ quidem conseruandæ causa peccare liceat, apertè nos docent illa Domini verba Matth. 10. *Qui amat patrem, aut matrem plus quàm me, non est me dignus. Et: Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam.*

Ex hac ratione perspicitur benè dictum esse à D. Bernardo in lib. de diligendo Deo: Quòd sicut nullus finis & modus charitati præscribitur (*modus enim, inquit ille, diligendi Deum, est ipsum diligere sine modo:*) Ita peccati detestationi nullus modus definitur.

Probatur quoque conclusio scriptura. Sic enim in Deuteronomio cap. 4. scriptum est: *Cùm quæseris Dominum Deum, inuenies eum, si tamen toto corde quæseris, & tota tribulatione animæ tuæ.* Et apud Hieremiam cap. 29. *Quæretis me, & inuenietis, cùm quæseritis me in toto corde uestro, & inueniar à uobis, ait Dominus.*

DIFFICULTAS VNICA.

An ergo illi censendi sint habere contritionem, qui maiorem ex filiorum obitu quàm ex peccati turpitudine doloris sensum capiunt? Vel qui lachrymantur ob amissionem rerum temporalium, & non lachrymantur ob priuationem gratiæ diuinæ, perpetrato peccato mortali?

Dicendū, quòd ea quæ de doloris magnitudine

in conclusione diximus, intelligenda sunt de dolore non sensibili, sed intellectuali. Potest enim fieri ut dolor sensibilis maior sit de amissione parentis carnalis, quàm de amissione gratiæ diuinæ. Sæpè enim vsu venit ut quæ sè sib⁹ subiecta sunt, magis quàm spiritualia nos afficiât, & nihilominus maior sit dolor intellectualis de amissione gratiæ diuinæ: quod ad veram contritionem sufficit. Nihilominus tamen in pœnitentia dolor sensibilis & lachrymæ illæ externæ summopere optandæ & commendandæ sunt. Præclara est enim ea de re D. Augustini sententia Serm. 41. de Sanctis: *Non sunt (inquit) in te christiana pietatis viscera, si luges corpus à quo recessit anima, animam verò à qua recessit Deus non luges.* Idem indicant illa Saluatoris verba Matth. 11. cap. V & tibi Corozain: *Uæ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sydone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiã egissent.* Idem quoque apertissimè docent clarissima Niniuitarum, Dauidis, Peccatricis, & Apostolorum principis exempla, qui omnes plurimis lachrymis Dei misericordiam implorantes, peccatorum veniam impetrarunt.

Q V Æ S T I O XIII.

An de singulis peccatis mortalibus requiratur proprius contritionis dolor?

CONCLUSIO I.

Hortandi & monendi sunt fideles, ut ad singula mortalia crimina, si facultas adsit, proprium contritionis dolorem adhibere studeant.

Est

Est Catech. §. Maximè autem hortandi, &c. Et D. Thom. in sup. q. 2. art. 6.

Ita enim Ezechias contritionem describit. cum ait Isaię 38. cap. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animę meę*: Etenim Recogitare omnes annos, est sigillatim peccata excutere, vt ea ex animo doleamus. Et apud Ezechielem cap. 18. de contritione sic scriptum legitur: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, vita viuert*.

Diuus quoque Augustinus lib. de vera & falsa pœnitentia cap. 14. sic inquit: *Consideret peccator qualitatem criminis, in loco, in tempore, in varietate, in persona.*

CONCLUSIO II.

Si facultas neque tempus adsint, sufficit peccatori peccata vniuersè detestari, quę deinde alio tempore, vbi facultas erit, singula in memoriam reducat, ac animo detestetur.

Est Catech. §. Neque tamen in hac re desperet, &c. Et D. Thom. sup.

Ratio conclusionis est ista: Nam Deus cum sit nostrę salutis cupidissimus, vbi peccator ad eum se conuertit, nulla mora interposita, veniam peccatorum tribuit. Ita enim nos per Prophetã Ezechia iubet sperare cap. 33. *Impietas impij (inquit) non nocebit ei in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua.*

Q. V. ÆSTIO XV.

Quę sunt ad veram contritionem necessaria?

Primùm necesse est, peccata omnia quæ admisimus
odisse & dolere, nè si quædam tantùm doleamus, fi-
cta & simulata, neque salutaris pœnitentia à nobis sus-
cipiatur.

Est Catech. §. Ex his igitur colligi poterunt, &c.
Et D. Thom. locis supra allegatis.

Probatur auctoritate Diui Iacobi cap. 3. suę epi-
stolæ; Sic enim ab eo dictum est: *Quicumque legem
totam seruauerit, offenderit autem in uno, factus est om-
nium reus.*

CONCLUSIO II.

Secundum est, vt contritio, confitendi & satisfacien-
di voluntatem coniunctam habeat.

Est Catechismi §. Alterum est, &c. Et D. Thom.
in supp. quæst. 1. artic. 1.

De Confessione, & Satisfactione postea suo lo-
co agetur.

CONCLUSIO III.

Tertium est, vt pœnitens vitæ æmendandæ certam
& stabilem cogitationem suscipiat.

Est Catech §. Tertium est, &c. Et D. Thom. supr.

Probatur duobus modis; Primò, sacrarum scri-
pturarum auctoritate. Sic enim ait apertis verbis
Propheta Ezechiel cap. 18. *Si impius egerit pœniten-
tiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & cu-
stodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium &
iustitiam, vita viuet, & non morietur; omnium iniquita-
tum eius quas operatus est non recordabor. Et paulò
post: Cùm auerterit se impius ab impietate sua quam
operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse ani-
mam*

*nam suam viuificabit. Et paucis interiectis: Conuer-
timini, inquit, & agite pœnitentiam ab omnibus iniqui-
tatibus vestris, & non erit uobis in ruinam iniquitas:
Proijcite à uobis omnes prauaricationes vestras, in quibus
prauaricati estis, & facite uobis cor nouum, & spi-
ritum nouum.* Idem etiam Christus Dominus, mu-
lieri quæ in adulterio deprehensa est, præscripsit
Iohannis 11. cap. *Vade, inquit, & iam amplius noli
peccare.* Item Paralytico illi quem ad probaticam
Piscinam curauerat Iohannis cap. 14. *Ecce, ait, sa-
nus factus es, iam noli peccare.*

Secundò probatur ratione. Nam natura ipsa &
ratio ostendunt duo illa ad contritionem imprimis
esse necessaria, dolorem scilicet peccati admis-
si, & propositum cautionemq; nè quid huiusmo-
di in posterum committatur. Qui enim amico re-
conciliari velit quem iniuria aliqua affecerit, &
doleat oportet quòd in eum iniuriosus & contu-
meliosus fuerit, & diligèter reliquo tempore pro-
uideat nè qua in re amicitiam læsisse videatur:
quæ duo obedientiam etiam adiunctam habeant
necesse est. Hominem enim legi siue naturali & di-
uinæ, siue humanæ, quibus subiectus est, parere
conuenit. Quare si quid pœnitens alteri per vim
aut per fraudem abstulit, restituat oportet, item-
que alicuius aut commodi aut officij compensa-
tione illi satisfaciat, cuius dignitatem aut vitam
dicto factore violauit. Tritum est enim omnium
sermone quod apud Sanctum Augustinum legi-
mus, epist. 54. ad Macedonium: *Non remittitur pec-
catum, nisi restituatur ablatum.*

CONCLUSIO IIII.

Postremò ad contritionem necessarium est, vt quicquid iniuriarum ab alio acceperis, id totum remittatur ac condonetur.

Est Catech. §. Neque verò inter cetera, &c. Et D. Thom. locis sup. allegatis.

Ita enim Dominus & Saluator noster monet & denunciat Matth. 6. cap. *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cælestis delicta vestra; Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.*

Præter ista quatuor prænarrata, possunt & alia multa afferri, quæ efficient quidem vt in suo genere contritio sit magis perfecta & absoluta: verum adeo necessaria existimanda non sunt, vt sine his veræ & salutaris pœnitentiæ ratio constare non possit.

QUESTIO XVI.

Quis est effectus veræ Contritionis?

CONCLUSIO VNICA.

Veræ Contritionis, de qua supra dictum est, ea vis est, vt illius beneficio omnium delictorum venia statim à Domino impetretur.

Est Catech. §. Sed quoniam non satis est pastoribus, &c. Et D. Thom. in supp. q. 5. per totam.

Dicitur in conclusione, *statim*; Nam quam primum contritionem mentibus nostris concipimus, peccatorum remissionem nobis à Deo tribui, præter loca antecitata, etiam Dauidis Prophetæ verba Psalm. 31. clarè declarant: *Dixi, inquit, Confitebor*

bor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Deinde est eius rei figura clarissima in decem Leprosis Lucae 17. qui à Salvatore nostro ad sacerdotes misli, antequàm ad illos peruenirent, à lepra liberati sunt.

D I F F I C U L T A S V N I C A.

An sicut pleraque alia uirtutis opera, ueluti beneficentia in pauperes, ieiunia, preces, & alia id genus sancta & honesta opera, hominum culpa, à quibus proficiscuntur, interdum à Deo repudiantur: ita etiam Contritio uera possit à Deo repuditari & reijci?

Dicendum, hoc ad maximam contritionis cōmendationem pertinere, quòd illa perpetuò Deo grata & accepta est. Ita enim asserit Regius Propheta Psal. 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.*

Q V A E S T I O X I I.

Qua ratione poterunt fideles veram peccatorum contritionem consequi?

C O N C L U S I O V N I C A.

HAec quinque illis agenda erunt; Primùm conscientiam suam frequenter excutiant, videant quòd num quæ à Deo, siue Ecclesiasticis sanctionibus precepta sunt, seruauerint. Secundò, quòd si quis alicuius sceleris reum se esse cognouerit, statim se ipsum accuset, supplexq; à Deo ueniam exposcat. Tertid, spatum tum satisfaciendi sibi dari postulet. Quartò, Diuinæ gratiæ presidio adiuuari petat, nè in posterum eadem illa peccata admittat, quæ admisisse uehementer penitet. Quintò & postremò, Curet ut in se summum peccati odium

concitet, tum quia summa est illius scditas & turpitu-
do, tum quia grauissima damna & calamitates nobis
adfert. Nam Dei beneuolentiam, à quo maxima bona
accepimus, longe q̄; maiora expectare & consequi lice-
bit, à nobis alienat, & summorum dolorum cruciatibus
perpetuò afficiendos, sempiternę morti addicit.

Est Catechismi §. Plurimum etiam valebit ad
fidelium mentes, &c.

Patet sufficienter ex præcedentibus.

Haftenus de Contritione: Nunc ad Confessio-
nem, quæ est altera pœnitentiæ pars, veniamus.

Q V Æ S T I O XVIII.

Cùm Contritione possint remitti pecca-
ta, quid fuit necesse ad remissionem
peccatorum, confessionem Sacerdoti
fiendam institui?

CONCLUSIO I.

VTtile atque adeo necessarium fuit à Christo con-
fessionem sacramentalem institui; Primò, vt cle-
mentissimus Dominus hac veluti faciliori ratione, com-
muni hominum saluti consulere.

Est Catechism. §. Primùm itaque docendum est
confessionis institutionem, & cæt. Et D. Thom. in
supp. quæst. 6. artic. 1. & 2.

Probatür & explicatur; Etenim ex fidei catho-
licæ doctrina omnibus credendum, & constanter
affirmandū est, si quis ita animo affectus sit, vt pec-
cata admissa doleat, simulq̄; in posterum non pec-
care instituat, etsi eiusmodi dolore non afficiatur.

qui

qui ad impetrandam veniam satis esse pōssit, ei tamen, cum peccata sacerdoti ritè confessus fuerit, vi clauium scelera omnia remitti ac condonari.

Ita docent Sanctissimi Ecclesiæ Patres, D. Ambrosius in Serm. 1. de Quadragesima: D. Aug. lib. 2. de adulterinis coniugijs cap. 9. D. Chrysoftomus lib. de sacerdotio: Ibi enim omnes affirmant claues Ecclesiæ aperire regnum cœlorum: Et clarissimè Patres Concilij Florentini in decreto Eugenij IIII. cum aiunt pœnitentiæ effectum esse absolutionem à peccatis.

DIFFICULTAS VNICA.

An sit ergo aliquis Contritionis dolor, qui non sufficiat ad peccatorum remissionem consequendam?

Dicendum, esse: Nam ad hoc vt contritio peccata delet, debet esse vsque adeo vehemēs, acris, & incensa, vt doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari & conferri possit, qualis perquam rarò reperiri potest.

CONCLUSIO II.

Secundò, utile fuit confessionem sacramentalem institui, ad deprauatos hominum mores emendandos.

Est Catechismi. §. Verùm ex eo præterea, &c.

Probatur & explicatur: Nam experientia docet nihil æquè prodesse ad corruptos mores emendandos, quàm si ij, quorum est corrupta vitæ consuetudo, interdum occultas animi sui cogitationes, facta, dictaque omnia prudenti & fideli amico patefaciant, qui eos opera & consilio iuuare possit. Quare ad eandem rationē maximè salutare existimandum est ijs, qui scelerū conscientia agitantur,

vt sacerdoti tāquam Christi Domini vicario, cui perpetui silentij seuerissima lex proposita est, animæ suæ morbos & vulnera aperiāt: Statim enim parata sibi medicamenta inuenient, quæ non solum præsentis ægritudinis sanandæ, verum ita præparandæ animæ cœlestem quandam vim habeāt, vt deinceps faciliè futurum non sit in eiusdē morbi & vitij genus recidere.

CONCLUSIO III.

Postremo, vtile fuit confessionem sacramentalem institui, ad humanæ vitæ societatem & coniunctionem, publicamq; honestatem conseruandam.

Est Catech. § Neque verò illa confessionis utilitas, &c.

Probatur & explicatur. Constat enim, si confessionem sacramentalem è christiana disciplina emeris, plena omnia occultis & nefandis sceleribus futura esse, quæ postea, & alia et iam multo grauiora, homines peccati consuetudine deprauati, palàm committere non verebuntur. Etenim confitendi verecundia, delinquendi cupiditati & licentiæ tanquam frenos iniicit, & improbitatem coercet.

QVÆSTIO XIX.

Quid est confessio sacramentalis?

CONCLUSIO I.

Confessio sacramentalis est, peccatorum accusatio, eo suscepta, vt virtute clauium veniã impetremus.

Est Catechif. §. Eam igitur definiunt, &c. Et D. Thom. in supp. q. 7. art. 1.

Accusatio, tenet locum generis; & per illud docemur peccata in confessione non ita commemoranda esse, quasi scelera nostra ostentemus, vt ij faciunt qui lætantur cum malèfecerint; nec omnino ita narranda, quasi rem aliquam gestam otiosis auditoribus delectandi causa exponamus: verum accusatorio animo ita enumeranda esse, vt ea etiam in nobis vindicare cupiamus.

Dicitur in definitione, *Eo suscepta ut veniam impetremus*, vt ostendatur hoc iudicium longè dissimile esse forensibus capitalium rerum questionibus, in quibus confessioni pœna & supplicium, non culpæ liberatio, & errati venia cõstituta est.

CONCLUSIO II.

Definitur quoque Confessio à sanctis Patribus alijs quidem verbis, sed in eandem ferè sententiam: Veluti cum *D. Augustinus* inquit, *Serm. 8. de verbis Domini, & lib. de vera & falsa pœnitentia cap. 10. Confessio est per quam morbus latens spe veniæ aperitur. Et Gregorius Hom. 40 in Euangelia, & lib. 10. moralium cap. 15. Confessio est peccatorum detestatio.*

Est Catech. §. In eandem ferè sententiam, &c.

Vtraque hæc definitio quia in superiori continetur, facile ad eã referri poterit & ex ea intelligi.

QVÆSTIO XX.

A Quo instituta est confessio sacramentalis?

CONCLUSIO VNICA.

Confessio sacramentalis à Christo Domino qui bene omnia & vniuersa nostræ salutis causa fecit, ob
eius

eius summam bonitatem et misericordiam instituta est.

Est Catechif. §. Sed iam quod omnium maximi faciendum est. Et D. Thom. in supp. quæst. 6. art. 2.

Probatnr multipliciter. Primò clarissimè scripturis noui testamenti, & præsertim Iohannis 20. Vbi Apostolis post resurrectionem in vnum locum congregatis, Christus Dominus insufflauit dicens: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remissis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt:* Cùm enim per hæc verba Dominus potestatem retinendi & remittendi peccata sacerdotibus tribuerit, perspicuum est ipsos etiam ea de re iudices à Domino constitutos esse. At quoniam (vt sancta Synodus Trident. Sess. 15. can. 15. sapienter admonuit) de qualibet re verum iudicium fieri, atque in repetendis criminum pœnis iustitiæ modus retineri non potest, nisi planè cognita & perspecta causa fuerit; ex eo sequitur vt pœnitentium confessione sigillatim peccata omnia sacerdotibus patefaciēda sint. Deinde Iohannis 11. idem significare videtur Dominus, cū Apostolis id negotij dedit, vt Lazarum à mortuis excitatum à vinculis soluerent quibus constrictus erat. Nam D. Augustinus pluribus in locis, vt lib. de vera & falsa Pœniten. cap. 19. & Serm. 18. de verbis Domini: Item in Iohannem tractatu 29. & tractatu 49. & in Psal. 101. concione 2. ita eum locum explanat: *Ipsi (inquit) sacerdotes plus iam possunt proficere, plus confitentibus parcere; Quibus enim crimen remittunt, Dominus remittit (scilicet per ipsos Apostolos) Lazarum quem iam de monumento suscitauerat,*

tauerat, obtulit discipulis soluendum, ostendens potestatem soluendi concessam esse sacerdotibus. Postremò, eò etiam pertinet, quòd ijs qui à lepra in itinere curati sunt, Lucæ cap. 17. Christus Dominus præceperat, vt sacerdotibus se ostenderent, illorumque iudicium subirent.

Secundò, probatur idem, testimonijs Patrum. Si enim sanctissimos Patres attentè legimus, nusquam non apertissimè testimonia occurrent, quibus confirmatur hoc sacramentum à Christo Domino institutum esse, & confessionis sacramentalis legem, quam illi *Exomologesin*, & *Exagoreusin*, græco vocabulo appellant, tanquam euangelicam accipiendam esse.

Legendi sunt inter alios Tertullianus lib. de Pœnitentia, Diuus Cyprianus de lapsis, & in epistola ad Antonium, & epistola 55. ad Cornelium, Diuus Basilius quæstio. 288. in regula breui, & 229. D. Leo Papa epistola 89. ad Theodorum, & ante hos omnes, Diuus Clemens Romanus epistola 1. ad Iacobum fratrem, & alij.

Postremò, probatur figuris veteris Testamenti. Proculdubio enim ad peccatorum confessionem significandam videntur pertinere varia illa sacrificiorum genera, quæ ad expianda varij generis peccata à sacerdotibus fiebant, vt patet, Leuitici cap. 4. per totum, & aliquot sequentibus vsque ad 16. & Numer. cap. 5. & aliquot sequentibus vsque ad 15. & pluribus alijs in locis.

QVÆSTIO XXI.

An sicut Confessio, ita etiam ritus & Cere-
monie, quæ ad eam adiunguntur,
sint à Christo institutæ?

CONCLUSIO VNICA.

Ritus & ceremonie quæ confessioni sacramentali
adduntur, non à Christo Domino, sed ab ecclesia
institutæ fuerunt.

Est Catech. §. Sed quemadmodum confessio-
nem, &c. Et D. Thom. in supp. q. 9. art. 4. & est
per se satis nota.

DIFFICULTAS VNICA.

*Quare Ecclesia confessionis ritus & ceremonias ad-
iunxit?*

Dicendum, quòd quamuis ad sacramenti ratio-
nem non spectent, bene tamen adiunguntur, quia
eius dignitatem magis ante oculos ponunt, & cõ-
fitentium animos pietate accensos, ad Dei gratiã
facilius consequendam præparant. Cùm enim
aperto capite ad pedes sacerdotis abiecti, demis-
so in terram vultu supplices manus tendentes,
aliaque huiusmodi christianæ humilitatis signa
dantes peccata confitemur, ex his perspicuè in-
telligimus in sacramento vim quandam celestem
esse agnoscendam, & à nobis diuinam misericor-
diam summo studio requirendam atque efflagi-
tandam esse.

An Confessio Sacramentalis relapsis in peccatum mortale sit ad salutem necessaria?

CONCLUSIO VNICA.

Confessio sacramentalis ita est à Christo Domino instituta, ut sit etiam lapsis in peccatū mortale ad vitam spiritualem recuperandam planè necessaria.

Est Catech. §. Iam verò nemo existimet, &c. Et D. Thom. in sup. q. 6. art. 1.

Statuitur hæc conclusio contra illos qui existimant quidem confessionem à Christo Domino institutam, sed ita tamen ut eius usum necessariū esse non edixerit.

Probatur conclusio dupliciter. Primò, auctoritate scripturæ. Illam enim pulcherrima translatione à Christo Domino aperte significatam videmus, Matth. 16. cap. cum huius sacramenti administrandi potestatem, Clauem regni cœlorum appellauit. Ut enim locum aliquem munitum & sublimē ingredi nemo potest sine eius opera cui clauēs commissæ sunt: sic intelligimus neminem in cœlum admitti, nisi fores à sacerdotibus, quorum fidei clauēs Dominus tradidit, aperiantur. Aliter enim nullus planè clauium vsus in ecclesia esse videbitur, ac frustra is cui clauium potestas data est, quempiam aditu cœli prohibebit, si alia via introitus pateere queat.

Altero, auctoritate sanctorum Patrum. Hanc enim

nim

enim præclare Diuus Augustinus confirmat cum inquit lib. 50. Homiliarum, Homil. 49. *Nemo sibi dicat, Occultè ago pœnitentiam apud Dominum, Nouit Deus, qui mihi ignoscat, quid in corde ago: Ergo sine causa dictum. Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cælo? Ergo sine causa claues datæ sunt Ecclesiæ Dei? In eandem sententiam Sanctus Ambrosius in lib. de Pœnitent. cap. 2. scriptum reliquit; cum Nouatianorum hæresim conuelleret, qui soli Domino potestatem remittendi peccata reseruandam asserabant: *Ecquis Deum (inquit) magis veneratur qui mandatis illius obtemperat, an qui resistit? Deus nos iussit eius ministris obtemperare, quibus cum paremus, honorem soli Deo deferimus.**

Q V Æ S T I O XXIII.

Qua ætate, & quo anni tempore confitendum est?

C O N C L U S I O I.

Nemo confessionis lege adstrictus est ante eam ætatem, qua rationis usum habere potest.

Est Catechis. §. Sequitur ut videndum sit quinam, quo ætatis & anni tempore, &c. Et D. Thom. in supp. quæst. 6. artic. 3.

Patet ex Concilij Lateranen. canone, cuius initium est, Omnis vtriusque sexus, &c.

D I F F I C U L T A S V N I C A.

An ea ætas qua ad rationis usum sufficientem peruenitur, possit certo aliquo annorum numero definiri?

Non potest definiri, sed illud vniuersè statuentium videtur, ab eo tempore confessionem puero in dictam

in dictam esse, cum inter bonum & malum discernendi vim habet, in eiusque mentem dolus cadere potest. Nam cum ad id vitæ tempus quisque peruenit, in quo de salute æterna deliberandum est, tum primum sacerdoti peccata confiteri debet, cum aliter salutem sperare nemini liceat, qui scelerum conscientia premitur.

CONCLUSIO II.

Semel quotannis fideles omnes peccata sua confiteri debent.

Est Catech. §. Quo verò potissimum tempore, &c. Et D. Thom. in supp. q. 6. art. 5.

Probatur eodem canone, de quo superiori conclusione diximus.

DIFFICULTAS VNICA.

An nullo casu teneantur fideles sæpius confiteri?

Dicendum, si quid salutis nostræ ratio postulet consideremus, profectò quoties vel mortis periculum imminet, vel aliquam rem tractare aggredimur, cuius tractatio homini peccatis contaminato non conueniat, veluti cum sacramenta administramus vel percipimus, confessio præmittenda non est. Atque idem omnino seruare oportet, cum veremur nè nos alicuius culpæ quàm admiserimus, obliuio capiat; neque enim peccata confiteri possumus, quæ non meminimus, neque peccatorum veniam à Domino impetramus, nisi ea pœnitentiæ sacramentum per confessionem deleat.

Est etiam doctrina D. Thom. in supp. q. 9. art. 4.

Quæ qualitates & conditiones in confessione sunt obseruandæ?

CONCLUSIO I.

Illud imprimis in confessione curandum est, vt integra & absoluta sit.

Est Catech. §. Illud autem imprimis, &c. Et D. Thom. in supp. q. 9. art. 2.

Confessio illa dicitur integra, in qua omnia peccata mortalia aperiuntur.

Dico, *mortalia*: Nā venialia, quæ nos à Dei gratia non diuellunt, & in quæ frequentius labimur, tametsi rectè atque vtiliter, quod piorum vsus demonstrat, confitemur, tamen sine culpa prætermitti, multisque alijs rationibus expiari possunt.

Quibus modis peccata remittantur venialia, docet D. Thom. p. 3. q. 83.

DIFFICULTAS I.

An etiam illa peccata mortifera confitenda sint sacerdotibus quæ sunt occultissima, & eius generis quæ duobus tantum extremis decalogi præceptis interduntur?

Dicendum esse cōfitenda. Sæpè enim euenit vt ea grauius animū vulnerent, quàm illa quæ apertè ac palàm peccare homines solent.

Probatur hæc doctrina; Primò, auctoritate Cōcilij Trident. Sess. 14. can. 5. de confessione.

Secundò, Ecclesiæ catholicæ traditione, quæ sanctorū Patrū testimonia declarant: Est enim apud Sanctū Ambros. lib. de Paradyso cap. 14. in hunc

hūc modum: *Non potest quis iustificari à peccato, nisi ante confessus fuerit peccatum.* Sanctus etiam Hieronymus in Ecclesiastē super illud: *Si mordeat serpens in silentio, &c.* idem planè confirmat. Inquit enim: *Si quem serpens Diabolus occultè momorderit, et nullo conscio eū peccati veneno infecerit, si tacuerit & pœnitentiã non egerit, nec vulnus suum fratri vel magistro voluerit confiteri, Magister qui linguam habet ad curandū, ei prodesse non poterit.* Præterea Sanctus Cyprianus Serm. 5. de Lapsis apertissimè hoc docet, his verbis; *Quamuis nullo sacrificij aut libelli facinore conscripti sint, quoniam tamen de eo cogitauerunt, idipsum apud sacerdotes Dei dolenter confiteantur.*

Postremò probatur omnium Ecclesiæ Doctorum communi voce & sententia.

Est quoq; doctrina D. Thom. in supp. q. 9. art. 2.

DIFFICULTAS II.

An etiã peccatorum circumstantiæ sint confitendæ?

Dicendum, Primò illæ circumstantiæ necessariò confitendæ sunt, quæ adeo graues sunt, vt diuersa peccatorum mortalium genera constituent. Si quis enim hominem interemit, explicandum est vtrum ille sacris initiatus, aut prophanus fuerit: Itemque si cum muliere concubuit, matrimonij ne lege libera, aut alterius vxore, aut propinqua, aut alicuius voti sponsione Deo consecrata aperiat necesse est. Hæ enim circumstantiæ diuersa peccatorum genera constituunt: Ita vt primū quidem simplex fornicatio, alterum adulterium, tertium incestus, quartum sacrilegium à Diuinarum rerum Doctoribus appellatur.

Secūdo, Illæ circūstantiæ necessariò sunt confi-
tendæ, quæ peccatū mortale valde augēt. Furtum
enim in peccatis numerādū est: Verūm si quis au-
reum nummū furetur, lenius omnino peccat, quā
qui centū, vel ducentos, vel ingentē aliquā auri
vim, præsertim verò qui sacram pecuniā abstulit.

Postremò circūstantiæ quæ prauitatem peccati
magnoperè nō augēt, sine crimine omitti possunt.

DIFFICULTAS III.

*An Confessio non integra, id est, in qua dedit a ope-
ra aliquod peccatum mortale præmittitur, sit bona,
vel potius nulla & iteranda?*

Dicendum, quod ad confessionem a deo neces-
sarium est vt sit integra & absoluta, vt si quis de-
dita opera aliqua quæ explicari debent præter-
mittat, non solum ex ea confessione nullum com-
modum consequatur, sed etiam nouo scelere se
obstringit. Neque eiusmodi peccatorum enume-
ratio confessionis nomine, in qua sacramenti ra-
tio insit, appellanda est, quin potius pœnitenti
confessionem repetere est necesse, seq; ipsum il-
lius peccati reum facere, quòd sacramenti sancti-
tatem confessionis simulatione violauerit. At ve-
rò si alia de causa confessioni aliquid defuisse vi-
deatur, vel quia pœnitens nonnulla crimina obli-
tus fuerit, vel quia conscientia suæ latebras non
ita accuratè perquisierit, cum tamen illud in ani-
mo haberet vt integrè omnia peccata confitere-
tur, nihil opus erit ei confessionem iterare, satis
autem habebit, si quando peccata quæ oblitus e-
rat in memoriam reduxerit, ea sacerdoti alio tem-

pore confiteri. In quo tamen animaduertendum est, nè nimis dissolutè & remissè conscientiam nostram scrutati simus, adeoque negligenter peccata admissa memoria repetere studuerimus, vt ea nerecordari quidem voluisse meritò videri possimus: Id enim si factum fuerit, confessionem iterare omnino oportebit.

CONCLUSIO II.

Secundò curandum est, vt Confessio nuda, simplex, & aperta sit.

Est Catech. § Præterea curandum est, &c. Et D. Thom. in supp. q. 9. art. 4.

Nuda, simplex, & aperta, id est, non artificiosè cõposita: Quod à nonnullis fit, qui potius vitæ suæ rationem exponere, quàm peccata confiteri videntur. Talis enim confessio esse debet, quæ nos tales sacerdoti aperiat, quales nos ipsos nouimus, certa quæ pro certis, ac dubia pro dubijs demonstrat.

CONCLUSIO III.

Tertiò, vt Confessio sit pudens, & verecunda.

Est Catech. § Vehementer etiam commendandi sunt, &c. Et D. Thom. sup.

Illam confessionem dicitur pudens, & verecunda, in qua non multis verbis agitur, sed quæ ad cuiusque peccati naturam & rationem pertinent, breui oratione, quæ modestiam coniunctam habeat, aperiuntur.

CONCLUSIO IIII.

Quartò, vt confessio sit secreta.

Est Catech. §. Illud verò etiam tum confitenti,

fitenti, &c. Et D. Thom. in supp. q. 9. art. 4. & tota q. 11.

Hæc conditio tum ipsum confitentem, tum sacerdotem audientem concernit. Illud enim tum confitenti, tum sacerdoti maximè laborādum est, vt eorum sermo in confessione secretò habeatur.

Ex his sequitur nemini omnino neque per nūcium, neque per literas, quoniam ea ratione nihil occultè agi potest, peccata confiteri licere.

CONCLUSIO V.

Postremò, vt sit frequens.

Est Catech. § Sed nulla res fidelibus adeo curæ esse debet, &c. Et D. Thom. sup.

Ratio est; Nam cum aliquis mortifero scelere vrgetur, nihil ei magis salutare esse potest ob multa quæ impendēt vitæ pericula, quàm statim peccata sua confiteri.

Deinde, vt nulla vitæ pericula impendant: tamen turpe est, cum in eluendis corporis aut vestium fordibus tam diligentes simus, non eadem saltem diligentia curare, nè animæ splendor turpissimis peccati maculis obsolescat.

QVÆSTIO XXV.

Quis est legitimus huius sacramenti minister?

CONCLUSIO VNICA.

Minister huius Sacramenti est sacerdos, qui ordinariâ aut delegatâ absoluendi potestati habet.

Est Catech. § Sed iam de ministro, &c. Et D.

Thom.

Thom. in suppl. q. 8. per totam.

Debet ergo minister huius sacramenti habere duplicem potestatem, Ordinis, & Iurisdictionis.

Quòd debeat habere potestatem ordinis probatur dupliciter; Primo scriptura. Illustre enim huius ministerij testimonium præbent illa Domini verba apud Iohannem 20. cap. *Quorum remisseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Neque enim omnibus, sed Apostolis tantum hæc dicta fuisse constat, quibus in hac functione sacerdotes succedunt.

Secundò probatur ratione. Gratia enim quæ in sacramentis datur, à capite Christo in mēbra descendit; Consentaneum ergo est ut ille sit minister sacramentorum in quibus gratia datur, qui habet ministerium super corpus Christi verum, quod solius sacerdotis est, qui consecrare Eucharistiam potest; Et ideo cum in sacramento pœnitentiæ gratia conferatur, solus sacerdos minister erit huius sacramenti.

Quòd insuper debeat habere potestatem Iurisdictionis, probatur veteribus patrum decretis, quæ habentur causa 11. q. 2. quibus cautum est, nè quis Episcopus aut sacerdos in alterius parochia aliquid gerere auderet sine ipsius auctoritate, qui illi præesset, aut nisi magna necessitas cogere videretur. Quòd ipsum videtur omnino docere Apostolus ad Titum cap. 1. cum Tito præcepit, ut in singulis Ciuitatibus sacerdotes constitueret, qui scilicet doctrinæ & sacramentorum cœlesti pabulo fideles alerent & educarent.

An sacerdos nullam habens Iurisdictionem possit aliquo saltem casu esse minister huius sacramenti?

Dicendum, quòd si mortis periculum imminet, & proprij sacerdotis facultas non datur, nè hac occasione aliquis pereat, docet Concilium Trid. Sess. 14. de pœnit. can. 6. in Ecclesia Dei semper custoditum fuisse, vt vnicuique sacerdoti liceret non solum omni peccatorum genere, cuiuscumq; potestatis sit, illa condonare, sed etiam ab excommunicationis vinculo soluere.

DIFFICVLITAS II.

An præter potestatem Ordinis & Iurisdictionis, alie insuper qualitates requirantur in ministro huius sacramenti?

Dicendum, quòd præter potestatem Ordinis & Iurisdictionis, quæ prorsus in ministro huius sacramenti necessaria sunt, requiritur primò sciëntia & prudentia: Nam minister huius sacramenti Iudicis & medici simul personam gerit.

Quatenus Iudex est eget scientia non vulgari, per quam & peccata inuestigare, & ex varijs peccatorum generibus, quæ graua, quæ leuia sint, pro cuiusq; hominis ordine & genere, iudicare possit.

Vt medicus est, summa quoque prudentia indiget; Etenim diligenter illi prouidendum est, vt ea remedia ægrotis adhibeat, quæ ad illius animam sanandam, & in posterum contra vim morbi muniendam aptiora esse videantur.

Secundò, requiritur secretum. Ita enim in Concilio Lateran. magno legimus: *Caveat omnino sacerdos*

sacerdos, nè verbo, vel signo, vel alio quouis modo prodatur aliquatenus peccatorem.

M O N I T I O N E S.

Ex his qualitatibus, quas in confessore esse diximus, duo discimus.

Primum, fideles omnes magno studio curare debere, ut pro confessione sua excipienda eum sacerdotem deligant, quem vitæ integritas, doctrina, prudens iudiciū commendat, qui, & quantum in eo officio cui præest ponderis & momenti sit, & quæ cuique sceleri pœna conueniat, & qui vel soluendi, vel ligandi sint, optimè nouerit.

Alterum, nihil esse quòd fideles timeant, nè ea quæ ipsi in confessione patefecerint, à sacerdote ulli vnquam indicentur, neve aliquod ex ea periculi genus sibi vlllo tempore creari possit. Sacræ enim sanctiones grauissimè in eos sacerdotes animaduerti voluerunt, qui peccata omnia quæ aliquis eis confessus fuerit perpetuo & religioso silentio compressa non tenuerit, ut patet ex capit. Sacerdos. & c. Omnis. de pœnit. dist. 6. Et ex Concilio Lateranensi supra allegato can. 21.

Q V Æ S T I O XXVI.

Quæ sunt Sacerdotibus, & Confessarijs in vsu, & praxi huius Sacramenti circa pœnitentem, & confitentem obseruanda?

CON-

Hoc primùm sacerdotes circa pœnitentem diligenter obseruabunt, si veram peccatorum suorũ contritionem habet, certumq; illi sit ac deliberatum in posterum à peccato abstinere: Si illam habeat, moneant ac vehementer hortentur, vt pro tanto ac singulari beneficio maximas Deo gratias agat, ab eoq; cœlestis gratia præsidium petere nunquam desinat, quo munitus ac testus, facillè poterit prauis cupiditatibus resistere ac repugnare: Si autem non habeat, conentur magno contritionis desiderio eum afficere, vt deinde huius præclari doni cupiditate inausus, illud à Dei misericordia petere, & efflagitare in animum inducat.

Est Catech. §. Quare cum illorum saluti omnino succurrendum sit, &c.

Non eget maiori explicatione.

DIFFICULTAS VNICA.

Qua potissimùm ratione pœnitēs poterit in posterum à peccatis abstinere. & Dæmonis tentationibus, ac prauis cupiditatibus resistere?

Si nullum patiatur esse diem, quin aliquid de passionis Domini nostri mysterijs meditetur, ad eumq; imitandum, & summa charitate amandum ipse se excitet, atque inflammet. Hac enim meditatione assequetur, vt ab omnibus Dæmonis tentationibus in dies se tutiorem esse sentiat. Neque enim vlla est alia causa cur tam citò vel leuiter ab hoste impugnati, animo & viribus succubamus, quàm quòd ex cœlestium rerum meditatione diuini ignis amorem concipere non studemus, quo mens recreari, atque erigi possit.

CONCLUSIO II.

Secundò studebunt reprimere quorundam confitentium superbiam, qui scelera sua excusatione aliqua, vel defendere, vel minora facere nituntur.

Est Catech. §. Imprimis autè reprimenda est. Nam exempli causa, cum aliquis fateatur se ira vehementius commotum fuisse, statim huius perturbationis causam in alium confert, à quo prius sibi iniuriam factam esse quæritur. Monèdus itaque est hoc elati animi, & hominis peccati sui magnitudinem, vel despicientis, vel planè ignorantis signum esse: Tum verò eiusmodi excusationis genus ad augendum potius, quàm ad minuendū peccatum pertinere. Nam qui ita factum suū probare contendit, hoc videtur profiteri se tunc patientia vsurum esse, cū à nemine lædetur, quo quidem nihil homine christiano indignius esse potest. Etenim cum illius vicem maximè dolere debuerit qui iniuriam fecit, tamen non peccati gravitate commouetur, sed fratri irascitur, ac cū ei præclara occasio oblata fuerit, vt Deum patientia colere, & fratrem mansuetudine sua corrigere possit, salutis materiam ad perniciem suam conuertit.

CONCLUSIO III.

Tertio, eos qui stulta quadam verecundia impediti, peccata sua confiteri non audent, hortabuntur monebuntq; nihil esse quod vitia sua aperire vereantur, nulliq; mirum videri debere si intelligat homines peccare, qui quidem communis est omnium morbus, & in humanam imbecillitatem propriè cadit.

Est

Est Catech. §. Perniciosior est illorū culpa, &c.
Non eget maiori explicatione.

C O N C L U S I O IIII.

Quartò, illos, qui vel quòd rarò peccata sua confiteri solent, vel quòd nullam curam, & cogitati onem in peruestigandis suis sceleribus posuerunt, nec commissā confessione expedire, nec vnde eius officij initium ducendum sit satis sciunt, acriter obiurgabunt, docebuntq; vt priusquam adeant, omni studio curent vt peccatorum suorum contritione commoueantur, quod præstare nullo modo potest, nisi ea reminiscendo sigillatim recognoscere studeant.

Est Catech. §. Alij sunt qui, vel quòd rarò, &c.

D I F F I C V L T A S V N I C A.

Quid ergo sacerdos cum talibus aget? dimittetne illos sine absolutione, vel non dimittet?

Cum distinctione, & prudenti cautione sic dicendum est.

Si sacerdos huiusmodi homines prorsus impratos cognouerit, humanissimis verbis à se dimittet, hortabiturq; vt ad cogitanda peccata aliquod spatium sumant, ac deinde reuertantur.

Quòd si fortè affirmauerint se in eam rem omne studium, & diligentiam suam contulisse, quoniam sacerdoti maximè verèdum est, nè semel dimissi amplius non redeant, audiendi erunt, præsertim si emendandæ vitæ studium aliquod præ se ferant, adduciq; possint, vt negligentiam suam accusent, quam se alio tempore diligentem, & accuratam meditatione compensaturos promittant.

In hoc tamen magna cautio adhibenda est. Si enim

enim audita confessione iudicauerit, neq; in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem pœnitenti omnino defuisse, absolui poterit: Sin autem vtrumque in eo desiderari animaduernerit, auctor illi & suasor erit vt maiorem curam, quod antea dictum est, in excutienda conscientia adhibeat, hominemq; vt blandissimè poterit tractatum dimittet.

CONCLUSIO V.

Postremò, mulieres quæ alicuius sceleris in priori confessione oblitæ, ad sacerdotem non audent redire, quòd vereantur nè vel in suspicionem magnæ improbitatis populo veniant, vel singularis religionis laudem querere existimentur, sæpè tum publicè, tum priuatim docebunt, neminem tanta memoria esse, qui omnia sua facta, dicta, & cogitata meminisse queat. Quapropter fideles nulla re deterrendos esse, quominus ad sacerdotem reuertantur, si in memoriam alicuius criminis redierint, quod antea fuerit prætermisum.

Est Catech. §. Sed quoniam interdum contingit vt mulieres, &c.

Hactenus de confessione, nunc de Satisfactione postrema parte pœnitentiæ agendum est.

QVÆSTIO XXVII.

Quid est Satisfactio?

CONCLUSIO I.

Satisfactio, generaliter loquendo, est rei debita integra solutio.

Est Catech. §. Primùm itaque satisfactionis nomen, &c. Et D. Thom. in supp. q. 13. art. 3.

Hoc

Hoc enim indicare videtur ipsa nominis etymologia: Nam quod satis est, ei nihil deesse videtur.

CONCLUSIO II.

Cum de gratiæ reconciliatione loquimur, idem satisfacere significat, quod alteri tantum præstare quantum irato animo ad vlciscendam iniuriam satis esse possit; Atque ita satisfactio nihil est aliud, quam iniuriæ alteri illatæ compensatio.

Est Catech. §. Quare cum de gratiæ reconciliatione, &c. Et D. Thom. sup. & facillè intelligi potest ex præcedenti cōclusionione, cum ex illa per bonam consequentiam sequatur.

CONCLUSIO III.

Satisfactio quæ ad hunc locum pertinet, hoc est, qua Deo pro peccatis satisfit, nihil est aliud, quàm compensatio quædam, qua homo pro peccatis commissis Deo aliquid persoluit.

Est Catech. §. Quod autem ad hunc locum attinet, &c. Et D. Thom. sup.

Probatur definitio auctoritate Patrum, & Doctorum Ecclesiæ, qui illam tradiderunt, & recensentur à Magistro in 4. sent. dist. 15. & à Canonistis in cap. Satisfactio.

QVÆSTIO XXVIII.

Quot sunt genera satisfactionis qua Deo pro peccatis satisfit? Et: Quæ est differentia inter illa genera satisfactionis?

Triplex est genus satisfactionis, qua Deo pro peccatis satisficit. Primum, & præstantissimum illud est, quo pro scelerum nostrorum ratione, etiamsi Deus summo iure nobiscum agere velit, omne persolutum est. Secundum est illud quod Canonicum appellatur, & certo temporis spatio definitum perficitur. Antiquissimæ enim ecclesiæ vsu receptum est, ut cum pœnitentes à pœna solvantur, pœna aliqua eis à sacerdote irrogetur; Cuius pœnæ solutio satisfactio vocari consuevit. Postremum est illud, quod pro peccatis, non quidem à sacerdote constitutum, sed sponte nostra susceptum, atque à nobis ipsis repetitum sustinemus.

Est Catech. §. Quo in genere, &c. Et D. Tho. in suppl. q. 15. art. 1. & ex sequentibus fiet manifesta.

CONCLUSIO. II.

Inter ista generis satisfactionis magna est differentia. Nam satisfactio primi generis soli Christo competit, qui in cruce pretio pro peccatis persoluto, plenissime Deo satisfecit: Neque enim vllares creata tanti esse potuit, quæ nos tam graui debito liberaret. Hoc indicat D. Ioannes 1. epist. c. 2. cum ait: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Fuit enim satisfactio Christi in cruce plena & cumulata, & scelerum omnium rationi, quæ in hoc sæculo commissa sunt pariter æqualiterq; respondens, cuiusque pondere & merito hominum actiones apud Deum plurimum valent, ac sine eo nulla prorsus æstimatione dignæ habentur. Hoc etiam ipsum videtur significare Dauid Prophetæ Psalm. 115. qui postquam secum ipse reputans hæc verba protulisset: Quid retribuam

buam Domino pro omnibus quæ retrihuit mihi ? nihil præter hæc satisfactionem quam calicis nomine expressit, dignum tot tantisque beneficijs inuenire potuit : Quare subiecit, Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Satisfactio secundi generis est sacramentalis, hoc est, propria eorum qui penitentiam sacramentalem subeunt; penditur enim Deo pro peccatis ex præcepto ipsius sacerdotis in sacramento penitentię. Postremi generis satisfactio est communis omnibus penitentibus.

Est Catechismi. §. Quo in genere.

Erit manifesta ex sequentibus.

Q V Æ S T I O X X I X.

Quid est Satisfactio sacramentalis?

CONCLUSIO VNICA.

Satisfactio sacramentalis nihil aliud est, quàm solutio pænæ, quæ ex præcepto sacerdotis Deo pro peccatis dependitur, cum animo, & deliberatione peccata in posterum omni studio vitandi.

Est Catech. §. Sed illa tantum sacramenti pars censenda est, &c. Et D. Thom. in supp. q. i. 2. art. 3.

Quòd satisfactio includat propositum vitandi peccata in posterum, patet ex definitionibus Patrum, & Doctorum Ecclesiæ.

Ita enim nonnulli satisfactionem definiuerunt: Satisfacere, est Deo debitum honorem impendere: Quòd autem nemo debitum honorè Deo possit tribuere, nisi qui peccata omnino vitare instituat, satis apparet. Est definitio D. Anselmi lib. 2. Cur Deus homo. cap. 11.

Et,

Et, Satisfacere est peccatorum causas excidere, & eorum suggestioni aditum non indulgere. Est definitio D. Augustini lib. de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 54.

Et apertius in eandem sententiam, alij definiuerunt, satisfactionem esse purgationem, qua eluitur quicquid sordium propter peccati maculam in anima resedit, atque à pœnis tempore definitis, quibus tenebatur, absoluitur.

DIFFICULTAS I.

An dimissa culpa remaneat adhuc aliqua pœna temporaria persoluenda?

Dicendum remanere:

Vt hoc benè intelligatur sciendum est, duo esse quæ peccatum consequuntur, Macula, & pœna, Ac quamuis semper culpa dimissa, simul etiã æternæ mortis supplicium apud Inferos constitutum condonetur, tamen non semper contingit, quemadmodum à Tridentina Synodo declaratum est Sess. 14. de pœnitent. can. 8. vt Dominus peccatorum reliquias & pœnam certo tempore definitam, quæ peccatis debetur, remittat.

Huius rei perspicua sunt exempla in sacris literis, Genes. 3. cap. Numer. 12. & 20. alijs permultis locis. Sed illud Dauidis clarissimum & maximè illustre intuemur, Cui etsi Nathan dixerat, *Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris*: is tamen grauissimas pœnas vltro subiit, Dei misericordiã his verbis, noctes diesq; implorans: *Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato mea munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, &*

Dd

pecca-

peccatum meum contra me est semper. Quibus verbis illud petitum est à Domino, vt non solum crimen, sed pœnam etiam crimini debitam condonaret, atque à peccati reliquijs purgatum, in pristinum decoris & integritatis statum restitueret. Atque hæc cum summis precibus peteret, eum tamen Dominus tum filij ex adulterio suscepti, tum Absalonis, quem vnice diligebat, defectione & morte multauit, alijsq; pœnis & calamitatibus affecit, quas illi antea intentat. In Exodo etiam, etsi Dominus Moysis precibus exoratus, populo Idololatræ pepercerat, tamē minatus est se tanti flagitij graues pœnas repetiturum esse; Ipseque Moyses testatus est fore, vt illud Dominus seuerissimè in tertiam & quartam vsque generationē vlcisceretur.

Hæc eadem doctrina probatur traditione ecclesiæ catholicæ, quam sanctorum Patrum auctoritates & testimonia apertè demonstrant, D. Augustini in Enchiridio c. 70. D. Hieronymi in epitaphio Paulæ epistola 27. D. Ambrosij lib. 1. de Pœnit. cap. 16. & lib. 2. cap. 5. & aliorum.

DIFFICULTAS II.

Quare omnis pœna pœnitentiæ sacramento equè ac baptismo non condonatur?

Dicendū, huius rei plures esse causas, quas præclare sãcta Tridérina Synod^o explicat his verbis

Prima causa, Diuinæ iustitiæ ratio exigere videtur, vt aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante baptismum per ignorantiam deliquerint, aliter verò qui semel à peccati & Dæmonis seruitu-

re liberati, & accepto Spiritus sancti dono scientes templum Dei violare & Spiritum sanctum cōtristare non formidauerint.

Secunda, Diuinam clemētiam decet, nè ita nobis absque vlla satisfactione peccata dimittantur, vt occasione accepta peccata leuiora putantes, veluti iniurij & contumeliosi Spiritui sancto in grauiora labamur, thesaurizantes nobis iram in die iræ. Proculdubio enim magnoperè à peccato reuocant, & quasi freno quodam coercent hæ satisfactoriæ pœnæ, cautioreſque & vigilantiores in posterum pœnitentes efficiunt.

Tertia, Exiguntur satisfactiones nostræ, vt tanquam testificationes quædam sint doloris, quem ex commissis peccatis capimus, qua ratione Ecclesiæ fit satis, quæ nostris sceleribus grauiter offensa est. Nam vt Sanctus Augustinus ait super Psalmum 50. *Cor contritum & humiliatum Deus nõ spernit: Verùm quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per verba, vel alia quæcumque signa procedit, rectè ab ijs qui ecclesiæ presunt, tempora pœnitentiæ constituuntur, vt Ecclesiæ, in qua peccata ipsa remittuntur, satisfiat.*

Quarta, Præterea pœnitentiæ nostræ exempla alios docent, quomodo ipsi vitam instituere, & pietatem sequi debeant. Cùm enim penas pro peccatis nostris irrogatas cæteri homines intuentur, & summam cautionem sibi in omni vita adhibendam & mores pristinos corrigendos esse intelligunt.

Quinta, Deinde huiusmodi pœnarũ perpessio-

ne consequimur, vt capitis nostri Iesu Christi, in quo passus est ipse & tentatus, similitudinem & imaginem geramus. *Nihil enim tam deforme videri potest, vt à Sancto Bernardo dictum est Serm. 5. de omnibus Sanctis, quàm sub spinoso capite delicatum esse membrum.* Nam teste Apostolo ad Roman. 8. cap, *Cohæredes sumus Christi, si tamen compatimur.* Et 2. Timotheum 2. *Si commortui sumus, & conuiuemus: Si sustinebimus, & conregnabimus.*

Sexta, Colligitur ex sententijs quibusdam D. Bernardi, & aliorum Patrum. D. enim Bernardus Serm. de cœna Domini, duo affirmat in peccato reperiri, maculã animæ, & plagam. Ac turpitudinem quidem ipsam Dei misericordia tolli, verùm sanandis peccatorum plagis valde necessariã esse eam curam quæ in remedio pœnitentiæ adhibetur. Quemadmodùm enim sanato vulnere cicatrices quædam remanent, quæ & ipsæ curandæ sunt: Ita in anima, culpa condonata, supersunt peccatorum reliquię purgandę. Idem D. Chrysost. sententia confirmat Hom. 68. ad populum Antiocheum, cum ait: *Non satis est sagittam ex corpore extrahi, sed plaga quoque à sagitta inflata sananda est; Sic etiam in anima post acceptam peccati veniam, pœnitentiã curanda est plaga relicta.* Frequentissimè enim à Sancto Augustino docemur & præsertim in Psal. 50. ad versum, *Ecce enim veritatem, &c.* duo hæc in pœnitentia animaduertenda esse, Dei misericordiam & Iustitiam: Misericordiam, qua peccata & pœnas æternas illi debitas condonat: Iustitiam, qua pœnis tempore definitis hominem punit.

Septima

Septima & postrema, Pœnitentiæ pœna à nobis suscepta Dei animaduersionem suppliciaque in nos constituta anteuertit. Ita enim docet Apostolus I. ad Corinth. II. cap. cùm ait: *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique iudicaremur: Dum iudicamur autem, à Domino corripimur, ut non cù hoc mundo damnemur.*

Q V Æ S T I O X X X.

Vnde vim habet Satisfactio sacramentalis?

CONCLUSIO VNICA.

Sacramentalis satisfactionis vis tota à Christi Domini passionis merito pendet.

Est Catechif. §. Eius autem quanta vis sit, &c. Et D. Thom. in supp. q. 13. art. 1.

Probatur & explicatur: Nam à merito Passionis omnibus honestis actionibus nostris duo illa maxima bona consequimur.

Vnum, ut immortalis gloriæ præmia mereamur: Ita ut calix etiam aquæ frigidæ, quam in eius nomine dederimus mercede non careat:

Alterum, ut pro peccatis nostris satisfaciamus.

Q V Æ S T I O X X X I.

An satisfactio Sacramentalis obscuret satisfactionem Christi?

CONCLUSIO VNICA.

Satisfactio sacramentalis perfectissimam & cumulatissimam Christi Domini satisfactionem non

obscurat, sed potius clariorem & illustriorem reddit.

Est Catech. §. Neque verò perfectissimam, &c.

Ratio conclusionis est; Eò enim copiosior Christi gratia videtur esse, quòd non solum ea nobiscum communicantur quæ ipse solus, sed illa etiam quæ tãquam caput in membra suis sanctis & iustis hominibus promeruit ac persoluit: Qua ratione fieri perspicuum est vt iustæ & honestæ priorum actiones tantum ponderis & dignitatis habeant. Christus enim Dominus tanquam caput in membra, & vitis in palmites, gratiam suam in eos qui sibi per charitatem coniuncti sunt continenter infundit: Quæ quidem gratia bona opera nostra semper antecedit, comitatur & consequitur, & sine qua mereri aut satisfacere Deo nullo modo possumus. Atque ita fit vt iustis, nihil deesse videatur, cum operibus quæ Dei virtute efficiunt, & diuinæ legi pro humana mortaliq̃ue conditione satisfacere, & vitam æternam, quam scilicet, si Dei gratia ornatè è vita decesserint, consequentur mereari possint. Nota est enim illa Saluatoris vox Iohannis 4. *Qui autem biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non sitiet, in æternum; sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.*

Q V A E S T I O XXII.

Quot præcipuè requiruntur ad veram Satisfactionem?

CONCLUSIO VNICA

Duo præcipuè in Satisfactione requiruntur; Primum est, vt is qui satisfacit iustus sit ac Dei ami-

cus: Alterum vt eiusmodi opera suscipiantur quæ natura sua molestiam & dolorem afferant.

Est Catech. §. Sed duo præcipuè in Satisfactione, &c. Et D. Thom. in supp. q. 14. per totam & q. art. 1.

Prior pars probatur. Opera enim quæ sine fide & charitate fiunt, nullo modo Deo grata esse possunt.

Altera probatur. Cùm enim satisfactiones nostræ præteritorum scelerum compensationes sint, & vt Sanctus Cyprianus loquitur lib. 1. epistolarum epistola 3. *redemptrices peccatorum*, necesse est vt aliquid acerbitalis habeant.

DIFFICULTAS VNICA.

An ergo illi, qui vel patiendi consuetudine, vel accensa in Deum charitate exercent opera satisfactoria, & molestissimas quasuis actiones sine aliquo doloris sensu, non satisfaciunt?

Dicendum, non idcirco fieri quò minus ea ipsa opera satisfaciendi vim habeant, siquidem hoc proprium est filiorum Dei, ita eius amore & pietate inflammari, vt acerbissimis laboribus cruciati, aut nihil ferè incommodi sentiant, aut omnia lætissimo animo perferant.

Q U Æ S T I O XXXII.

Quot sunt satisfactoria opera?

CONCLUSIO VNICA.

O Mne satisfactionis genus ad hæc tria opera conuenienter refertur, Orationem, Ieiuniū, & Eleemosinam.

Est Catech. §. Verùm omne satisfactionis genus, &c. Et D. Thom. in supp. q. 13. art. 3.

Probatur tribus rationibus Theologicis; Prima, Satisfactio debet esse talis per quam aliquid nobis subtrahimus ad honorem Dei quem per peccatū læsimus; Nos autē non habemus nisi tria bona scilicet animę, corporis, & fortunę: Ex bonis fortunę subtrahimus nobis aliquid per eleemosynam: Ex bonis corporis per ieiunium, Ex bonis animę non oportet quòd aliquid subtrahamus quantum ad essentiam, quia per ea effici-mur Deo accepti, sed per hoc quod ea submittimus Deo totaliter, quod fit per orationem.

Secunda, Satisfactionis est peccatorum radices extirpare, Nihil verò aptius & conuenientius ad extirpandas omnium peccatorum radices esse potest, quàm Oratio, Ieiunium, & Eleemosyna: Nam cum omne quod est in mundo, sicut loquitur D. Iohānes, *aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ*; nemo nō videt hisce tribus morbi causis totidem medicinas, priori scilicet Ieiunium, alteri Eleemosynam, tertię Orationem rectissimè opponi.

Tertia, Satisfactione ijs satisfiat quos offendimus, Hi verò sūt tres, Deus, proximus, nos ipsi, Quare Deū oratione placamus, proximo eleemosyna satisfacimus, nos ipsos verò ieiunio castigamus.

DIFFICULTAS VNICA.

An ærumnæ & calamitates quę dum in hac vitam sumus exterius nos præmunt, sint satisfactoria?

Dicendum, eos qui patiēti animo quicquid laboriosi

boriosi, & incommodi Deus immiserit, ferunt, amplam satisfaciendi, & merendi materiam nactos esse; Qui autem inuiti, & repugnantes pœnam huiusmodi sustinent, omni satisfactionis fructu priuari, sed Dei tantû peccata iusto iudicio vlciscens, animaduersionem, & supplicium perferre.

Q V Æ S T I O XXXIIII.

An vnus satisfacere possit pro alio?

CONCLUSIO VNICA.

H *vius tertiæ partis pœnitentiæ maximè proprium est, vt vnus possit pro altero satisfacere.*

Est Catech. §. In eo verò summa Dei bonitas, &c. Et D. Thom. in supp. q. 13. art. 2.

Probatur & explicatur. Vt enim, quòd ad contritionem, & confessionem attinet, nemo pro altero dolere aut confiteri potest, Ita qui diuina gratia præditi sunt, alterius nomine possunt quod Deo debetur persolvere: Fitque quod monet Apostolus ad Galatas 6. cap. vt quodam pacto alter alterius onera portare videatur.

Confirmatur articulo symboli Apostolici, quo Sanctorum communionem confitemur. Nã cum omnes eodem baptismo abluti Christo renascamur, eorundem sacramentorum participes sumus; Imprimis verò cum eiusdem corporis, & sanguinis Christi Domini cibo & potu recreamur, hoc apertissimè demonstrat nos omnes esse eiusdem corporis membra: Quèadmodum igitur, neq; pes suæ tantum, sed etiam oculorum vtilitatis causa, munere suo fungitur, neque rursus quod oculi videant

deant ad illorum propriam, sed ad communem omnium membrorum vtilitatem referendum est: Ita communia inter nos satisfactionis officia existimari debent.

DIFFICULTAS VNICA.

Antantum fructum consequitur ille pro quo satisfi, quàm si ipse pro se ipso satisfaceret?

Dicendum, quòd non, si omnem fructum qui ex satisfactione capi potest, spectemus: Nam satisfactionis opera præterquam quòd soluunt peccatum temporariam peccatis nostris debitam, medicinæ etiam & curationes quædam sunt, quæ penitenti ad sanandos prauos affectus præscribuntur: Quo quidem vtilitatis fructu, eos qui perse non satisfaciunt prorsus carere perspicuum est.

QVÆSTIO XXXV.

An restitutio ad satisfactionem sacramentalem pertineat?

CONCLUSIO VNICA.

Non pertinet quidem; *Quitamen de re, aut de estimatione proximi aliquid detraxerit, non est à sacerdote absoluendus, nisi prius quæ cuiusque fuerint restituere polliceatur.*

Est Catech. §. Sed illud imprimis à sacerdotibus.

Ex hac conclusione sequitur, eos qui etsi prolixè polliceantur se officio satis esse facturos, tamen certum est, ac deliberatum nunquã promissa exsoluere, omnino cogendos esse antequam absoluantur vt restituant, sæpeque illud Apostoli ad
Ephē-

Ephesios 4. eis inculcandum est: Qui furabatur iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis, quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.

QUESTIO XXVI. ET POSTREMA.

Quales, & quantæ satisfactiones pœnitentibus sunt imponendæ?

CONCLUSIO I.

IN irrogandis satisfactorijs pœnis sacerdotes hanc regulam perpetuò obseruabunt, ut nihil pro suo arbitrato, sed omnia iustitia, prudentia, & pietate constituent.

Est Catech. §. In irroganda autem, &c.

CONCLUSIO II.

VT ad hanc regulam peccata mitteri videantur, & pœnitentes suorum scelerum gravitatem magis agnoscant, operæ pretium erit eis interdum significare, quæ pœnæ quibusdam delictis ex veterum canonum præscripto, qui pœnitentiales vocantur, constitutæ sint.

Est Catech. §. Atque ut hac regula, &c.

CONCLUSIO III.

EX omni satisfactionum genere maximè conuenit pœnitentibus præcipere, ut certis aliquot & definitis diebus orationi vacent, ac pro omnibus, & præsertim pro ijs, qui ex hac vita in Domino decesserunt, preces Deo faciant.

Est Catech. §. Sed ex omni satisfactionum genere, &c.

CON-

Hortari etiam pœnitentes oportet, vt sapè eadem satisfactiõnis opera à sacerdote indiçta vltro suscipiant, ac repetant, atque ita mores suos componant, vt ijs omnibus, quæ ad Pœnitentiæ sacramentum pertinent, diligenter absolutis, tum virtutis pœnitentiæ studia nunquam intermittant.

Est Catech. §. Hortari verò etiam eos, &c.

CONCLUSIO V. ET POSTREMA.

Quòd si interdum etiam ob publicam offensionem publica pœnitentia præscribenda fuerit, quamuis etiam pœnitens refugiat ac deprecetur, non erit facilè audiendus, verùm persuadere ei oportebit, vt quæ tum sibi, tum alijs salutaria futura sunt, libenti atque alacri animo suscipiat.

Est Catec. §. Quod si interdum, &c. Neque eget maiori explicatione.

Hæc de Pœnitentiæ Sacramento, singulisq; eius partibus sufficiunt.

CAPITIS QVINTI
ELVCIDATIO.

DE EXTREMÆ VNCTIONIS
SACRAMENTO.

NITIO huius capituli duo cum Catechismo pastoribus, & Catechistis animaduertenda sunt.

Primum, Causæ propter quas oportet illos diligenter populum fidelem de Extremæ vñtionis sacramento docere.

Alterū, fructus qui ex hac doctrina proueniat.

Causæ duæ sunt præcipuæ; Prima, Quia illarum rerum mysteria, quæ ad salutem pertinent, aperire, & explicare maximè conuenit.

Alterā, quia Extremæ vnctionis sacramentum non potest supremi illius diei memoriam non habere; fideles autem moriendi necessitatem omnibus propositam esse animo repetentes, prauas cupiditates coercebunt. Sic docet Ecclesiasticus 7. cap. *In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.*

Fructus qui ex hac doctrina colligitur est maximus. Fideles enim à prauis cupiditatibus se coercētes, in ipsa mortis expectatione se minus perturbari sentient, quinimo immortales Deo gratias agent, qui ut baptismi sacramento aditum nobis ad veram vitam patefecit: ita etiam ut ex hac mortali vita decedentes expeditiorem ad cælum viam haberemus, Extremæ vnctionis sacramentum instituit.

Q V Æ S T I O I.

Quare hoc sacramentum vocatur Extrema Vnctio? Et: Quibus præterea nominibus appellari solet?

CONCLUSIO I.

Hoc sacramentum idcirco Extrema vnctio appellatur, quod hæc omnium sacrarum vnctionum, quæ Dominus Saluator noster Ecclesiæ suæ commendauit, vltima administranda sit.

Est

Est Catech. §. Vt igitur quæ ad eam explicatio-
nem, &c. Et D. Thom. in supp. q. 33. art. 1. ad 2.

CONCLUSIO II.

HÆc ipsa vnctio à maioribus, sacramentum etiã
vnctionis infirmorum, & sacramentum exeun-
tium dicta est.

Est Catech. §. Quare hæc ipsa vnctio, &c. Et D.
Thom. in supp. q. 11. art. 1. ad 2.

Vide tit. de sacra vnctione in Decretalibus, Hu-
gonem de sacramentis p. 15. ca. 2. Petrum Damia-
num Serm. 1. de dedicatione Ecclesiæ, & alios.

QVÆSTIO II.

An Extrema vnctio sit verè sacramen-
tum nouæ legis?

CONCLUSIO VNICA.

Extremæ vnctioni propria sacramenti nouæ legis ra-
tio conuenit.

Est Catech. §. Quòd autem Extremæ vnctioni,
&c. Et D. Thom. in suppl. q. 29. art. 1.

Probatnr tripliciter; Primò, auctoritate scriptu-
ræ sacræ. Si enim verba, quibus Sanctus Iacobus
Apostolus ca. 5. huius sacramenti legem promul-
gavit, attendantur, conclusio erit maximè perspi-
cua. *Infirmatur quis in vobis? (inquit) inducat pre-
sbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum
oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infir-
mum, & alleuiabit eum, Dominus, & si in peccatis est,
remittentur ei.* Nam quòd peccata condonari af-
firmat Apostolus, in eo declarat vim, & naturam
sacramenti nouæ legis.

Secundò, Ecclesiæ catholicæ traditione. Hanc enim Ecclesiæ catholicæ de extrema vnctione perpetuam doctrinam fuisse plura Cõcilia testantur, Constantiense, Florentinum, Cabylonense can. 48. Vormatiense can. 72. & nouissimè Tridentinum Sess. 14. cap. 1. can. 1.

Postremò, auctoritate Innocentij Primi, qui in epistolis 1. ad Decentium cap. 8. hoc sacramentum fidelibus maximè commendat, Ibi enim, loquens de oleo infirmorum sic ait: *Pœnitentibus istud infundi non potest, quia genus est sacramenti; Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo vnum genus putatur posse concedi?*

DIFFICULTAS VNICA.

Cum in hoc Sacramento sint plures vnctiones, an vnum sacramentum dicendum sit, an plura?

Dicendum, esse vnum non plura, quamuis per plures vnctiones administretur, quarum singulis propriæ preces, & peculiaris forma adhibenda sit, vnum videlicet non partium continuatione, quæ diuidi non possint, sed perfectione; Cuiusmodi sunt cætera omnia quæ ex pluribus constât. Nam quemadmodum domus quæ ex multis, & diuersis partibus composita est, vna tantùm forma perficitur: Ita hoc sacramentũ etsi ex pluribus rebus, & verbis constituitur, vnum tamè signum est, & vnius rei quam significat efficiētiam habet.

Est etiam doctrina D. Tho. in suppl. q. 29. art. 2.

Q V Æ S T I O I I I .

Quæ est materia Extremæ vnctionis?

CON-

Elementum siue materia *Extremæ vnctionis*, est
oleum ab Episcopo consecratum.

Est Catech. §. Eius igitur elementum, &c. Et D.
Thom. sup. art. 4.

Nomine olei hoc loco intelligitur liquor non
ex quavis pingui & crassa materia, sed ex oliuarii
baccis tantummodo expressus.

Quòd oleum sit conueniens materia huius sa-
cramenti patet: Nam aptissimè significat illud
quod vi sacramenti interius in anima efficitur.

Confirmatur, & explicatur. Vt enim oleum ad
mitigandos corporis dolores magnoperè profi-
cit: Ita huius sacramenti virtus animæ tristitiam
& dolorem minuit. Præterea Oleum sanitatem
restituit, hilaritatem affert, & lumini tanquam pa-
bulum præbet, ad recreandas etiam defatigati
corporis vires maximè accommodatum est: Quæ
omnia, quid in ægroto diuina virtute per huius
sacramenti administrationem efficiatur, satis a-
pertè declarant.

Q V Æ S T I O I I I I :

Quæ est forma huius Sacramenti?

CONCLUSIO VNICA.

Forma huius sacramenti est verbum, & solennis illa
precatio quam sacerdos ad singulas vnctiones adhi-
bet, cum inquit: Per istam sanctam vnctionem indul-
geat tibi Deus quicquid oculorum, siue narium, siue ta-
ctus vitio deliquisti.

Est Catech. §. Forma verò sacramenti, &c. Et D.
Thom. sup. art. 7.

Quòd hæc uera sit & propria huius sacramenti forma; Sanctus Iacobus Apostolus cap. 5. significat cum ait: *Et orent super eum, & oratio fidei saluabit infirmum.*

Probatur quoque traditione Apostolica; Hæc enim forma ad nos usque fideli Patrum traditione promanauit, ita ut omnes Ecclesiæ eam formæ rationem retineant, qua omnium mater & magistra sancta Romana Ecclesia utitur. Nam etsi aliqui nonnulla uerba immutant cum pro *Indulgeat tibi Deus*, ponunt *Remittat*, uel, *Parcat*, interdum etiam *Sancti quicquid commisisti, &c.* tamen quia nulla fit sententiæ mutatio, constat eandem ab omnibus formam religiosè seruari.

DIFFICULTAS VNICA.

Cur factum est, ut aliorum Sacramentorum forma uel absolutè significet quod efficit, ut cum dicimus: Ego te baptizo, aut signo te signo crucis, uel tanquã ab imperantibus pronuncietur, ut cum in sacramento Ordinis administrando dicitur, Accipe potestatem, &c. Hæc una uerò Extremæ Vnctionis forma precatione quadam absoluat.

Dicendum, id optimo iure constitutum esse; Nam cum hoc sacramentum propterea adhibeatur, ut præter spiritualem gratiam quam tribuit, sanitatem etiam restituat ægrotis: tamen quia non semper sequitur ut ægri à morbis conualescant, ob eam causam precatione forma conficitur, ut à Dei benignitate id impetremus, quod sacramenti uis constanti & perpetuo ordine conficere non solet.

An cum forma debeant etiam in administratione huius sacramenti ritus quidam adhiberi? Et qui sint illi?

CONCLUSIO I.

Sicuti in aliorum, ita & in huius sacramenti administratione ritus quidam proprii adhiberi debent.

Est Catechismi. §. Adhibentur autem ritus proprii, &c. Quare adhibeantur, dictum est initio cum de sacramentis in genere ageremus.

CONCLUSIO II.

Maxima pars rituum huius sacramenti preces continet, quibus Sacerdos ad egroti salutem impetrandam utitur.

Est Catechif. §. Sed eorum maxima pars, &c.

Patet ex Parochiali & agendis singularum diecesum.

DIFFICULTAS VNICA.

Quare hoc sacramentū tam multis precibus conficitur.

Dicendum, rectè quidem hoc fieri; quoniam mortis ferè instantis articulo, quo solet hoc sacramentum conferri, fideles pijs obsecrationibus maximè adiuuandi sunt.

MONITIO.

Ex hac doctrina sequitur tū alios omnes, quos tunc adesse contigerit, tum præcipuè Parochos debere orare Deum ex animo, & eius misericordię laborantis vitam & salutem omni studio commendare.

QVÆSTIO VI.

Quis est auctor huius Sacramenti? & quis illius primus promulgator est?

CONCLUSIO I.

Huius Sacramenti institutio à Christo Domino profecta est.

Est Catechismi. § Verùm cum demonstratum sit, &c. Et D. Thom. in supp. quæst. 29. artic. 3.

Constat ex ijs quæ superius secunda quæstione diximus. Nam benè sequitur, Extrema vnctio verè & propriè in numero sacramentorum habenda est; Ergo est à Christo instituta, qui solus est auctor sacramentorum.

CONCLUSIO II.

Responsiva alteri parti quæstionis.

Sacramentum Extrema vnctionis postea à S. Iacobo Apostolo fidelibus propositum & promulgatum est.

Est Catechis. §. Quæ postea à Sancto Iacobo, &c. Et D. Thom. sup. in responsione ad 2.

Promulgatio hæc habetur Iacobi cap. 5. *Infirmatur quis in vobis, & quæ sequuntur.*

Vtraq; conclusio probatur & confirmatur dupliciter. Primò, auctoritate scripturæ sacræ, Marci cap. 6. vbi Saluator noster huius vnctionis specimen quoddam dedisse visus est, cum Discipulos suos binos & binos ante faciem suam misit. De quibus ita Euangelista scribit: *Euntes prædicabant, vt pænitentiam agerent, & dæmonia multa eijciebant, & vngebant oleo multos egrotos & sanabant.*

Secundò, auctoritate Sanctorum Patrum Dionysij, Ambrosij, Chrysoctomi, Gregorij magni, & aliorum plurimorù qui asserunt vnctionem istam non ab Apostolis inuentam esse, sed à Domino præceptam, nõ naturali aliqua virtute præditam, sed mysticam, potius ad sanandos animos, quàm ad curanda corpora institutam esse.

Q V Æ S T I O VII.

Quibus administrari debet, vel non debet hoc Sacramentum?

C O N C L U S I O I.

Primò non debet ijs ministrari qui sano et firmo sunt corpore. Est Catechis. §. Ac primùm excipiuntur, &c. Et D. Thom. in supp. quæst. 32. artic. 1.

Docet hanc Iacobus Apostolus cap. 5. cum inquit: *Infirmatur quis in vobis.*

Et ratio ostendit; Siquidem ob eam rem instituta est Extrema vnctio, non modò vt animæ, sed etiam vt corpori medicinam afferat; Cùm ergo illi tantùm qui morbo laborant curatione indigeant, idcirco etiam ijs qui a deo periculosè ægrota-
re videntur, vt ne supremus illis vitæ dies infet metuendum sit, hoc sacramentum præstari debet.

Ex hac conclusione vltèrius sequitur, nemini qui grauiori morbo affectus non sit sacramentum hoc dare licere, tametsi vitæ periculum a deat, vel quia periculosam nauigationè parat, vel quia prælium initurus est, à quo illi certa mors impèdeat, vel etiam si capitis damnatus ad supplicium rapiatur; quia nimirum, nullus horum infirmatur.

MONITIO.

Hoc loco admonendum est quosdam grauissimè peccare, illos videlicet, qui illud tempus vngendi ægroti obseruare solent, cum iam æger omni spe salutis amissa, vita & sensibus carere incipiat. Constat enim ad vberiore sacramenti gratiam percipiendam plurimum valere, si ægrotus, cum in eo adhuc integra mens & ratio viget, fidemque & religiosam animi voluntatem afferre potest, sacro oleo liniatur.

CONCLUSIO II.

D *Einde nec ijs administrari debet, qui vsu rationis carent.* Est Catechism. § Omnes præterea, &c. Et D. Thom. sup. artic. 3. & 4.

Patet ex ijs quæ de sacramentis in genere diximus.

CONCLUSIO III.

P *Præterea non debet administrari pueris.*

Est Catechismi. §. Et pueri qui nulla, &c. Et D. Thom. sup. art. 4.

Ratio est; quia pueri nulla peccata admittunt, quorum reliquias sanare huius sacramenti remedio opus sit.

DIFFICULTAS VNICA.

An amentibus & furiosis administrari debeat hoc Sacramentum?

Dicendum, nõ debere administrari, nisi interdum vsu rationis haberent, & eo potissimum tempore pij animi significationem darent, peterentque vt sacro oleo vngerentur. Nã qui ab ipso ortu nunquam mentis & rationis compos fuit, vnguendus

non est: Secus verò si ægrotus cùm mente adhuc integra huius sacramenti particeps fieri voluisset, postea in insaniam & furorem incidit.

Q V Æ S T I O VIII.

An omnes corporis partes inūgi debeāt?

C O N C L V S I O I.

Non sunt omnes corporis partes inungendæ, sed ea imprimis, quas veluti sensuum instrumenta, homini natura attribuit: Oculi propter visionem, aures propter auditum, nares propter odoratum, os propter gustum vel sermonem, manus propter tactum, qui etsi toto corpore æquabiliter fusus est, in ea tamen parte maximè viget.

Est Catechismi. §. Non sunt autem omnes, &c. Et D. Thom. sup. artic. 5.

Probatur dupliciter; Primò, ritu vniuersalis Ecclesiæ, secundùm quem præfatæ partes inungi solent. Deinde ratione: Nam hic modus vngendi naturæ huius sacramenti optimè conuenit: Est enim instar medicamenti. In corporis autem morbis, quamuis vniuersum corpus malè affectum sit, tamen illi tantùm parti curatio adhibetur, à qua tanquam à fonte & origine morbus manat. Idcirco non totum corpus, sed ea membra in quibus potissimùm sentiendi vis eminent, vnguntur.

C O N C L V S I O II.

Vnguntur quoque renes.

Est Catechismi. §. Renes etiam veluti, &c. Et D. Thom. supra. Ratio est, quia sunt veluti libidinis & voluptatis sedes.

CONCLUSIO III.

Postremo unguuntur pedes.
Est Catechif. §. Pedes etiam. Et D. Thom. sup.
Nam pedes sunt ingressus, & ad locum peccatorum
mouendi principium.

QVÆSTIO IX.

An hoc Sacramentum possit iterari?

CONCLUSIO I.

Quòd si ager post susceptam semel huius sacramen-
ti unctionem conualuerit, quoties postea in id vitæ
discrimen inciderit, toties eiusdem sacramenti substi-
dium ei poterit adhiberi.

Est Catechismi, §. Quòd si post susceptam, &c.
Et D. Thom. in supp. quæst. 34 artic. 1.

Ratio reddita est, cum ageretur de sacramentis
in genere.

CONCLUSIO II.

In vna eademq; egrotatione, cum eger in eodem vitæ
periculo positus est, semel tantum unguendus est.

Est Catechif. §. In quibus illud obseruare oportet,
&c. Et D. Thom. sup. artic. 2.

Ratio est clara: Quia aliàs fieret sacramento in-
iuria, quasi minus efficax esset.

QVÆSTIO X.

Quæ præparatio requiritur in fuscipien-
tibus hoc Sacramentum?

CONCLUSIO I.

Suscepturi hoc Sacramentum, primò curabunt sibi pe-
nitentiæ & Eucharistiæ sacramentum administrari.

Est Catechif. §. Quoniã verò omni studio, &c.

Constat Ecclesiæ catholicæ consuetudine, quæ sic perpetuò obseruauit.

Idem ratio satis ostendit, quæ docet omni studio curare oportere, nè quid sacramenti gratiam impediatur; Ei verò nihil magis aduersatur, quàm alicuius peccati mortiferi conscientia, quod solo pœnitentiæ sacramento tolli potest.

CONCLUSIO II.

D Einde ea fide se vngendos sacerdoti præbebunt, qua olim qui ab Apostolis sanandi erant se ipsos offerre consueuerant.

Est Catechif. §. Ac deinde. Et est satis clara.

CONCLUSIO III.

P Ræterea vt imprimis petant ac expectent animæ salutem, deinde corporis valetudinem, cum illa adiunctione, si ea ad æternam gloriam profutura sit.

Est Catechif. §. Imprimis autem.

DIFFICULTAS VNICA.

Qua ratione fideles ad hoc sacramentum tempestiuè ac sanctè suscipiendum cohortandi, & inducendi sunt?

Si doceantur dubitare non debere, quin sacræ illæ & solennes preces à Deo audiantur, quibus sacerdos non suam, sed Ecclesiæ & Domini nostri Iesu Christi personam gerens, vtitur.

Q V Æ S T I O XI.

Quis est minister huius Sacramenti?

CONCLUSIO I.

A dministratio huius sacramenti commissa est sacerdoti, qui sicut in alijs sacramentis, ita & in huius

ius administratione Christi Domini nostri, & sanctæ Ecclesiæ eius sponsæ personam sustinet.

Est Catechis. §. Iam verò quis Extremæ vnctio- nis, &c. Et D. Thom. in supp. quæst. 31. per totam.

Discimus hanc conclusionem ex Apostolo Iacobo 5. cap. Inquit enim: *Inducat presbyteros.*

Nomine presbyterorum hoc loco non eos significat, qui ætate prouectiores sunt, aut qui in populo principem locum obtinent (vt volunt hæretici nostri temporis) sed sacerdotes, qui ab ipsis Episcopis per manuum impositionem ritè ordinati sunt. Sic enim exponit hunc locum Concil. Trident. Sessio. 14. de Extrema vnctione cano. 3. & can. 4.

CONCLUSIO II.

N*æque cuius sacerdoti, sed proprio, qui iurisdictionem habeat, sine alteri, cui ille eius muneris fungendi potestatem fecerit.*

Est Catechismi. §. Neque tamen, &c.

Patet ex sanctæ Ecclesiæ decreto, in clement. 1. de priuilegijs: Vbi generatim omnibus sacerdotibus interdictum est sub excommunicatione, nè quis administret hoc sacramentum, aut Eucharistiam, aut Matrimonium, aut absolutionem ei, qui non sit suus subditus proprius, sine legitima ad id facultate, per priuilegium Sedis Apostolicæ, aut de licentia Parochi.

QVÆSTIO XII.

Qui sunt effectus huius Sacramenti?

CON

Primus huius Sacramenti effectus est gratia, quæ peccata & imprimis leuiora, & vt communi nomine appellantur, uenialia remittit.

Est Catechif. §. Docebunt igitur pastores, &c.
Et D. Thom. in supp. quæst. 30. artic. 1.

Dico, *Et imprimis leuiora*, quia exitiales culpæ, quæ communi nomine mortalia peccata vocantur, pœnitentiæ sacramento tolluntur. Neque enim hoc sacramentum primario loco ad grauiorum & mortalium criminum remissionem institutum est, sed Baptismus tantum, & Pœnitentia vi sua propria hoc efficiunt.

CONCLUSIO II.

Secundus effectus est, *Liberatio animæ à languore & infirmitate, quam ex peccatis contraxit, & à ceteris omnibus peccati reliquijs.*

Est Catechismi. §. Altera est sacræ vnctionis, &c.
Et D. Thom. sup. artic. 1.

Probat, & explicatur: Nam Extremæ vnctionis sacramentum ritè susceptum efficit, vt animus pio & sancto gaudio repleatur, quo omnis timor mortis & anxietas, nec non sollicitudo, quæ ex recordatione peccatorum commissorum & instantis iudicij extremi tunc temporis in anima exoriuntur, pelluntur.

CONCLUSIO III.

Tertius effectus est, *collatio spiritualium virium, quibus diaboli vim & impetum, qui tunc maxime nos impugnat, frangere, & illi fortiter repugnare possimus.*

Est

Est Catechif. §. Præterea aliud etiam.

Nam vt D. Iacobus ait supra, hoc Sacramento alleuiatur ægri animus, diuinæ scilicet bonitatis spe, eaque confirmatus morbi incommoda omnia fert leuius, ac ipsius dæmonis calcaneo insidiantis artificium & calliditatem facilius eludit.

CONCLUSIO IIII.

Postremus eff. *Etus est, sanitas corporis, siquidem illa ad salutem animæ profutura sit.*

Est Catechif. §. Accedit postrema, &c. Et Diui Thomæ supra artic. 2.

Clara est ex verbis D. Iacobi sæpius allegatis.

DIFFICULTAS VNICA.

Unde sit vt ægri per hoc sacramentum rarius sanitatem corporis consequantur?

Dicendum, id fieri non sacramenti vitio, sed eam potius ob causam, quòd eorum magna pars vel qui sacro oleo perunguntur, vel à quibus administratur, fides infirmior est. Testatur enim Euangelista Matthæus capit. 13. Dominum apud suos multas virtutes non fecisse propter incredulitatem illorum.

Potest etiam rectè responderi post Diuum Gregorium Homil. 9. in Euangelia, Christianam religionem, ex quo altius tanquam radices egit in animis hominum, minus iam huiusmodi miraculorum adminiculis indigere, quàm olim nascentis Ecclesiæ initio necessaria esse viderentur.

Hæc de Extremæ Vnctionis Sacramento breuiter dicta, pro nostro instituto sufficiunt.

CAPITIS SEXTI

ELVCIDATIO.

DE ORDINIS SACRAMENTO.

ANTE explicationem doctrinæ huius sacramenti, quatuor cum Catechismo præmittenda sunt.

Primum, quæ sint causæ propter quas Pastores & Catechistæ debeant populum docere de sa-

cramento Ordinis. (Trinæ.

Secundum, ad quos spectat fructus huius do-

Tertium, quæ sit dignitas sacramenti Ordinis.

Postremum, qua intentione huic sacramento initiari oporteat.

Quod ad primum attinet, dicendum est, duas esse causas præcipuas, propter quas parochi magna diligentia sacramentum Ordinis populo exponere debeant.

Prima, quia sine cognitione illius non poterit aliorum sacramentorum, quibus ad salutem necessariò uti debet, naturam cognoscere. Nam reliqua sacramenta ita ab isto pendent, ut sine illo neque confici, neque populo ministrari possint.

Secunda, quia nisi populus dignitatem & præstantiam huius sacramenti agnoscat, reliquis sacramentis solennem cæremoniam & religiosum cultum, quem merentur non exhibebit, ut hodie videmus, apud nouatores, & hæreticos.

Ad secundum, ad quos videlicet fructus huius

do-

doctrinæ pertineat, dicendum est, primùm ad ipsos parochos; deinde ad alios qui ecclesiasticæ vitæ rationem ingressi sunt, postremò etiam ad reliquum fidelem populum.

Ad Parochos quidem, quia dum in huius sacramenti tractatione versantur, ad eam gratiam, quam hoc sacramento adepti sunt, magis commouètur.

Ad alios quoque sacris initiatos; Nam audientes hanc doctrinam, & eodem pietatis studio quo parochi afficiuntur, & instructi harum rerum cognitione, viam sibi ad vltiores gradus facilius munire possunt.

Ad fidelem etiam populum; Nam primùm ex hac doctrina intelligit, quo honore digni sint Ecclesiæ ministri: Deinde sæpè contingit vt cum hæc docètur, multi adsint, vel qui spe liberos suos adhuc infantes Ecclesiæ ministerio destinarent, vel qui sua sponte & voluntate illud vitæ genus sequi velint, quos certè minimè ignorare æquum est, quæ præcipuè ad hanc rationem pertinent.

Ad tertium, quæ sit huius sacramenti dignitas, dicendum est, quod si summum eius gradum, hoc est, sacerdotium spectemus, tanta est illius nobilitas & excellentia, vt nulla maior in terris inueniri aut excogitari possit. Nam Episcopi & sacerdotes tantquam Dei interpretes & internütij quidam sunt, qui eius nomine diuinam legem & vitæ præcepta homines edocèt, & ipsius Dei in terris personam gerunt. Vnde meritò non solùm *Angeli* apud Malachiam 7. sed *Dij* etiã Exod. 22. quod Dei immortalis vim & numè apud nos teneant, appellantur.

Et

Et quamuis hæc vera sint de omnibus sacerdotibus, qui ante legem, & sub lege fuerunt, tamen magis vera sunt de sacerdotibus nouæ legis, qui cæteris omnibus dignitate & honore antecellunt. Potestas enim tum corpus & sanguinem Domini nostri conficiendi & offerendi, tum peccata remittendi quæ eis collata est, vt postea ostēdemus, humanam quoque rationem atque intelligētiam superat, ita vt nihil ei par & simile in terris inueniri queat. Deinde quemadmodum Saluator noster à Patre, Apostoli autem & discipuli in vniversum mundum à Christo Dño missi sunt: Ita quoque sacerdotes eadem qua illi potestate præditi, & ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi mittuntur.

Ex hac doctrina duo inferri possunt. Primum, huius tanti officij munus nemini temerè imponendum esse, sed ijs tantum qui illud vitæ sanctitate, doctrina, fide, prudentia sustinere possint.

Alterum, neminem debere sibi sumere hunc honorem, vt docet Apostolus ad Hebr. 5. sed qui vocantur, tanquam Aaron. Vocari autem à Deo dicuntur, qui à legitimis Ecclesiæ ministris vocantur. Nam qui in hoc ministerium seipso arroganter inferunt atque intrudunt, de his Dominum locutum esse dicendum est, cum inquit, Hieremiæ 23. *Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant:* Quo quidem hominum genere nihil infœlicius ac miserius, nihil Ecclesiæ Dei calamitosius esse potest.

Ad postremum, qua intentione huic sacramento initiari oporteat, dicendum est, eos qui sacris
 initiari

initiari volunt, ecclesiastica munera eius vnus rei causa suscipere debere, vt Dei honori inseruiant.

Hic locus diligentius tractandus est, quo grauius ea in re hoc tempore peccare fideles solent.

Alij enim eo cōsilio ad hanc viuendi rationem se conuertunt, vt quæ ad victum vestitumq; necessaria sunt, parēt; ita vt præter quæstum, nihil aliud in sacerdotio, quemadmodum vulgo cæteri omnes in quouis sordidi artificij genere spectare videantur. Quamuis enim ex Apostoli sententia 1. ad Corinth. cap. 9. natura & lex diuina iubeat, vt qui altari seruit, ex altari viuatur; tamen quæstus & lucri causa ad altare accedere, maximum sacrilegiū est;

Alios honorum cupiditas & ambitio ad sacerdotalem ordinem ducit;

Alij verò vt diuitijs affluant, initiari volunt.

Huius rei illud argumēto est, quòd nisi opulentum aliquod ecclesiasticum beneficium eis deferatur, nullam sacri ordinis cogitationem habent. Hi sunt quos Saluator noster Iohannis 10. mercenarios appellat, & quos Ezechiel Proph. 34. cap. dicebat semetipsos & non oues pascere, quorū turpitudine & improbitas non solum sacerdotali ordini magnas tenebras offudit, ita vt iam nihil ferè à fidei populo haberi possit contemptius & abiectius, verum etiā efficit vt ipsi nihil amplius ex sacerdotio consequantur, quàm Iudas ex apostolatus munere, quod illi sempiternum exitiū attulit.

Illi, sicuti initio diximus, bona intentione sacris initiari volunt, de quibus loquitur Saluator Iohannis 10. *Qui ostio in Ecclesiam intrant, hoc est,*
qui

qui à Deo legitimè vocati, ecclesiastica munera eius vnus rei causa suscipiunt, vt Dei honori & gloriæ inseruiant.

Adde quæ sequuntur in Catechismo vsque ad hæc verba: *His igitur explicatis.*

De his satis, nunc ad explicationem doctrinæ huius sacramenti veniendum est.

Q V Æ S T I O I.

Quid est sacramentū Ordinis? Et: Quare hoc sacramentum vocatur Ordo?

CONCLUSIO I.

Sacramentum Ordinis, vel sacra ordinatio, est solennis ministrorum consecratio ad sacram potestatem exercendam, quam Deus Ecclesiæ suæ reliquit.

Colligitur ex Catech. §. Quare ad eam exercendam, &c. Et D. Thom. in supp. quæst. 34. artic. 2.

DIFFICULTAS I.

Quotuplex est potestas ecclesiastica, hoc est, Ecclesiæ eiusq; ministris diuinitus attributa?

Duplex est, Ordinis, & Iurisdictionis. Inter has maximum est discrimen. Nam Iurisdictionis potestas tota circa corpus Christi mysticū uersatur. Ad eam. n. pertinet Christianum populum gubernare & moderari, & ad æternam cœlestemq; beatitudinem dirigere; Ordinis autem potestas ad uerū Christi Domini corpus in sacrosancta Eucharistia refertur: Nam & illud sua vi consecrat, & ad illud accipiendum hominum animos præparat, & idoneos reddit, cæteraq; omnia complectitur, quæ ad Eucharistiã quouis modo referri possunt.

Huius

Huius rei plura ex sacris literis testimonia afferri possunt, sed illa præclara & grauissima sūt, quæ apud S. Iohannem cap. 21. leguntur. Inquit enim Dominus ibidem: *Sicut misit me Pater & ego mitto vos: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Et apud Matthæum cap. 18. *Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta in cælo.*

DIFFICULTAS II.

An fuerit etiam aliqua potestas Ordinis tum tempore legis naturæ, tum legis scriptæ & mosaycæ?

Dicendum fuisse: Nam & illa ætas quæ scriptam legem antecessit, suum sacerdotium, suamq; spirituales potestatem habuisse necesse est, cum legem habuisse satis constet: Hæc duo enim ita coniuncta testatur Apostolus ad Hæbreos 7. vt eorum altero translato, simul etiam alterum transferri necesse sit: Cum igitur naturali instinctu homines agnoscerent Deum colendum esse, consequens erat vt in quavis Rep. aliqui sacrorum & diuini cultus procurationi præficerentur, quorum potestas aliquo modo spiritualis diceretur. Eandem etiam potestatem populum Israeliticum habuisse sub lege scripta, ex sacris scripturis est manifestissimum.

DIFFICULTAS III.

An sit differentia inter potestatem Ordinis quæ fuit sub lege naturæ, sub lege veteri siue Mosayca, & sub noua lege siue euangelica?

Dicendum esse; Nam potestas quæ fuit sub lege veteri & mosayca, dignitate superior fuit illa, qua in lege naturæ sacerdotes præditi erant, lógè tamé inferior quàm potestas spiritualis legis nouæ siue euangelicæ: Hæc enim cœlestis est, omnemq; etiam Angelorum virtutem superat, neq; à sacerdotio mosayca, sed à Christo Domino, qui non secundum Aaron sacerdos fuit, sed secundum ordinem Melchisedech ortum habet. Is enim qui summa potestate gratiam tribuendi & peccata remittendi præditus fuit, hanc potestatem, quamuis virtute definitam & sacramentis astrictam, Ecclesiæ suæ reliquit.

CONCLUSIO II. RESPONSIVA alteri parti quæstionis.

CVM in hoc sacramento multi sint ministrorum gradus & variæ functiones, omnia verò certa ratione distincta & collocata, rectè & commodè huic sacramento nomen Ordinis impositum videtur.

Est Catechis. §. Cùm itaque in hoc, &c. Et D. Thom. in supp. q. 34. art. 2.

Probatur cōclusio definitione vocabuli Ordo. Est enim Ordo, si propriam eius vim & notionem perspiciamus, dispositio superiorum & inferiorum rerum, quæ ita inter se aptæ sunt, vt vna ad alteram referatur.

QVÆSTIO II.

An Ordo sit numerandus inter Sacramenta nouæ legis?

CON-

CONCLUSIO VNICA.

Sacra ordinatio inter cætera Ecclesiæ Sacramenta numeranda est.

Est Catechif. §. Quòd autem inter cætera, &c.
Et D. Thom. in supp. q. 34. art. 3.

Probat hanc conclusionem Tridentina Synodus Sess. 13. de Ordine, can. 3. 4. & 5. ratione sapius à nobis ante repetita. Nam cum sacramentum sit sacræ rei signum: id verò quod hac consecratione exterius fit, gratiam & potestatem significet, quæ illi tribuitur, qui consecratur: omnino sequi perspicuum est, Ordinem verè ac propriè sacramentum dicendum esse.

Minor probatur; Nam Episcopus calicem cum vino, & aquam & patenam cum pane porrigens ei qui sacerdos ordinatur, inquit: *Accipe potestatem offerendi sacrificium, &c.* Quibus verbis semper docuit Ecclesia, dum materia exhibetur potestatem Eucharistiæ consecrandæ, caractere animo impresso, tradi, cui gratia adiuncta sit, ad illud munus ritè & legitimè obeundum.

Et confirmatur auctoritate Apostoli 2. ad Timoth. 1. cap. his verbis: *Admoneo te vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te, per impositionem manuum mearum;* Non enim dedit nobis Deus Spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.

QVÆSTIO III.

An debeant esse plures ordines in Ecclesia? Et: quot sunt ordines? Et: quo-

modo inter se distinguuntur?

Tres sunt quæstiones, quibus totidem conclusio-
nibus responderetur.

CONCLUSIO I.

Cum diuina res sit, sacerdotij nouę legis admini-
stratio, consentaneum fuit, quò dignius & maiori
cum veneratione exerceri posset, vt in ecclesię ordina-
tissima dispositione plures essent & diuersi ministrorũ
ordines, qui sacerdotio ex officio deseruirent.

Est Catech. §. Iam verò vt sacrę Synodi, &c. Et
D. Thom. in supp. q. 37. art. 1.

Probat auctoritate Concil. Trident. de Ordi-
ne cap. 2. can. 6. & pluribus rationibus D. Thom.
loco allegato.

CONCLUSIO II.

Omnes ordines septennario numero continentur,
quorũ nomina hæc sunt, Ostiarius, Lector, Exor-
cista, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Sacerdos.

Est Catech. §. Docendum igitur erit hosce om-
nes ordines. Et D. Thom. in supp. q. 37. art. 2.

Probat dupliciter; Primò traditione ecclesia-
stica; Ita enim semper à catholica ecclesia tradi-
tum est.

Deinde ratione; Hunc enim ministrorum nu-
merum rectè ita definitũ esse probari potest per
septem ministeria, quæ ad sacrosanctum Missæ sa-
crificium, & Eucharistiam vel conficiendam, vel
adminstrandam, cuius causa præcipuè sunt insti-
tuta, necessaria videntur.

CON-

CONCLUSIO III.

EX his alij sunt maiores, qui etiam sacri dicuntur, alij minores. Maiores, vel sacri, sunt Ordo Sacerdotalis, Diaconatus, & Subdiaconatus. Ad minores referuntur Acolyti, Exorciste, Lectores, & Ostiarij.

Est Catechis. §. Ex his alij maiores, &c. Et D. Thom. sup. art. 3.

Patebit ex sequentibus quæstionibus & difficultatibus.

Q U Æ S T I O IIII.

An prima tonsura, quæ & clericalis dicitur, sit Ordo? Et: quare Clerici tondentur ad coronæ speciem & similitudinem?

CONCLUSIO I.

Prima tonsura non est ordo, sed potius preparatio quædam ad ordines suscipiendos.

Est Catech. §. Incipiendum est autem à prima tonsura. Et D. Thom. in supp. q. 40. art. 2.

Probatur, & explicatur. Vt enim homines ad baptismum exorcismis, ad matrimonium sponsalibus præparari solent: Ita cum tonso capillo Deo dedicantur, tanquam aditus ad Ordinis sacramentum illis aperitur.

DIFFICULTAS VNICA.

Quid significat Clerici nomen, quod cum tonsura imponitur?

Explicat disertè quod iam diximus: Nā Clerici nomē ab eo deductū est, quod Dominum sortem

vel hæreditatem suam habere incipiat: Veluti in Hæbreorum populo qui diuino cultui mancipati erant, quibus vetuit Dominus aliquam agrorû partem in terra promissionis illis distribui, cum inquit Num. 18. cap. *Ego pars & hæreditas tua*: Ac quamuis omnibus fidelibus id commune sit, præcipua tamẽ ratione ijs conueniat necesse est, qui se Dei ministerio consecrarunt.

CONCLUSIO II.

Tondentur capilli clericorum ad coronæ speciem & similitudinem; & vt quisque in altiori ordinis gradu collocatur, sic eius orbis forma latior circumscribi debet.

Est Catech. §. Tondẽtur verò, &c. Et D. Th. sup.

Constat traditione apostolica. De huiusmodi enim tondendi more, Sancti Dionysius Areopag. de Eccles. Hierarchia cap. 6. Augustinus, Hieronimus, & alij vetustissimi & grauisimi patres meminerunt.

CONCLUSIO III.

Huius rotundæ tonsuræ in capite clericorum à diuersis diuersæ redduntur causæ & significationes; Primum enim omnium ferunt Apostolorum Principẽ eam consuetudinem induxisse, ad memoriam coronæ, quæ ex spinis contexta Saluatoris nostri capiti fuit imposita, vt quod impij ad Christi ignominiam & cruciatum excogitarunt, eo Apostoli ad decus & gloriã vterentur; simulq; significarent curandũ esse à ministris ecclesiæ, vt omnibus in rebus Christi Domini nostri speciem & figuram gerant. Nonnulli asserunt, hac nota regiam dignitatẽ declarari, quæ ijs maximè qui in sortem Domini

mini vocati sunt, videtur convenire. Quod enim Petrus Apostolus fidei populo tribuit, cum ait, 1. suæ epistolæ cap. 2. Vos genus electum, regale sacerdotium, gens sancta & c. peculiari quadam & magis propria ratione ad Ecclesiasticos ministros pertinere facile intelligimus. Non desunt qui vel perfectoris vitæ professionem à Clericis susceptam, circulari figura, quæ omnium perfectissima est, significari existimant, vel externarum rerum contemptionem, animæq; ab omnibus humanis curis vacationem declarari putant, quia capilli superuacaneum quiddam in corpore tondeantur.

Est Catech. §. Primum autem omnium ferunt, & c. Et D. Thom. in supp. q. 40. art. 1.

Non eget maiori explicatione.

Q V Æ S T I O V.

Quæ sunt Ostiariorum officia? Et: quæ huius ordinis dignitas?

CONCLUSIO I.

Ostiariorum munus est, templi caues & ianuam custodire, & aditu templi arcere eos, quibus ingredi interdictum erat; ad sanctum etiam Missæ officium assistere, & curare ne quis propius quam par est, ad sacram aram accedat, & sacerdotem rem diuinam facientem, interpellat.

Est Catech. §. Post primam tonsuram ad ostiarij, & c. Et D. Thom. in supp. q. 37. art. 2. & 4.

Hæc conclusio ex ritibus qui in ostiariorum consecrationem adhibentur perspicui potest; Nam Episcopus claves ex altari acceptas ei tradens quem ostiarium vult constituere: Sic age, inquit,

quasi Deo redditurus rationem pro his rebus, quæ eis
clauibus recluduntur.

CONCLUSIO II. RESPONSIVA

alteri parti quæstionis.

Magna antiqua ecclesia huius ordinis dignitas
fuit.

Est Catechismi. §. Magnam autem in antiqua.

Patet ex eo quod his tēporibus in ecclesia seruari animaduertimus: Nam thesaurarij officium, quod idem erat sacrificij custos, quod ad ostiarios pertinebat, inter honestiores Ecclesiæ functiones etiam nunc habetur.

QVÆSTIO VI.

Quæ sunt Lectoris officia?

CONCLUSIO VNICA.

Duo sunt Lectoris officia præcipua; Primò enim ad eum pertinet, in Ecclesia noui & Veteris Testamenti libros clara voce & distincta recitare, præsertim verò eos qui inter nocturnam psalmodiam legi solent. Eius quoque partes erant, prima christianæ religionis rudimenta fidelibus tradere.

Est Catech. §. Secundus ordinis gradus, &c. Et D. Thom. sup.

Patet quoq; ex ritibus, qui ad eius consecrationem adhibentur. Episcopus enim præsentem populo in eius ordinatione, librū, quo descripta sunt quæ ad hanc functionē pertinēt illi tradēs, inquit, *Accipe & esto verbi Dei relator, habiturus, si fideliter & vtiliter impleueris officium tuum, partem cū ijs qui verbum Dei benè ministrarunt ab initio.*

Quod est Exorcistarum officium?

CONCLUSIO VNICA.

Exorcistis potestas data est nomen Domini inuocandi in eos, qui ab immundis spiritibus obsidentur.

Est Catech. §. Tertius ordo est exorcistarum. Et D. Thom. sup.

Probatur eodem modo quò superiores. Nã Episcopus cum eos instituit, librum in quo exorcismi continentur, eis porrigit, vsus ea formula verborum: *Accipe, & commenda memoriae, & habe potestatem manus imponendi super energumenos, siue baptizatos, siue catechumenos.*

QVÆSTIO VII.

Quæ sunt Acolytorum officia?

CONCLUSIO VNICA.

Eorum munus est ministros maiores, subdiaconos & diaconos in altaris ministerio assistere, eisq; operã dare. Præterea lumina deferre, & asseruare cum Missæ sacrificium celebratur, præcipuè verò cum Euangelium legitur, ex quo Ceroferarij alio nomine vocati sunt.

Est Catech. §. Acolytorum quartus est gradus, &c. Et D. Thom. sup.

Patet semper eadem ratione; Nam cum Acolyti ordinantur, hic ritus ab Episcopo seruari consuevit; Primùm, postquam officij sui diligenter admonuit, lumina eorù singulis tradit in hunc modum: *Accipe Ceroferarium cum cereo, & scias te ad*

accen-

accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari in nomine Domini. Deinde cū vrceolos vacuos, quibus aqua & vinum in sacrificio ministratur; Accipe, inquit, vrceolos ad suggerendum vinum & aquam in Eucharistiam sanguinis Christi, in nomine Domini.

Q V Æ S T I O I X.

Quæ sunt Subdiaconorum officia?

CONCLUSIO VNICA.

Subdiaconorum munus est, vt nomen ipsum declarat, Diacono ad altare inseruire; Sacra enim lintea, vasa, panem & vinum ad sacrificij vsus necessaria parare debet: Nunc Episcopo, & sacerdoti aquam præbet, cum manus in sacrificio Missæ abluunt: Epistolam etiam, quæ olim à Diacono in Missa recitabatur, Subdiaconus legit, ac tanquam testis ad sacrum assistit, prohibet quæ, nè Sacerdos sacra faciens à quopiam perturbari possit.

Est Catech. §. A minoribus ordinibus iisdemque non sacris, &c. Et D. Thom. sup.

Patet ex solennibus cæremonijs, quæ in Subdiaconorum consecratione adhibentur.

Primum enim Episcopus legem perpetuæ continentiæ huic ordini impositam esse admonet, edicitque, neminem in subdiaconorum ordinem coaptandum esse, cui vltro hanc legem accipere non sit propositum.

Deinde, post solennem litaniarum precationem, quæ subdiaconi munera, & functiones sint, enumerat, atque exponit.

His peractis, eorum singuli qui ordinantur, ab

Episcopo quidem calicem, & sacram patenam accipiunt; Ab Archidiacono verò (vt intelligatur subdiaconum Diaconi officio subseruire) vrceolos aqua & vino plenos, vnà cum lebete & linteolo, quo manus absterguntur, dicente Episcopo: *Videte cuiusmodi ministerium vobis traditur, ideo vos admoneo, vt ita vos exhibeatis, vt Deo placere possitis.*

Adduntur præterea aliæ preces.

Ad extremum cum Episcopus sacris vestibus subdiaconum ornauit, ad quarû singulas propria verba, & cæremonië adhibentur, tradit ei Epistolarum librum, ac dicit: *Accipe librum Epistolarum, & habe potestatem legendi legendi eas in Ecclesia sanctæ Dei, tam pro viuís, quàm pro defunctis.*

Q V Æ S T I O X.

Quæ sunt Diaconorum officia?

CONCLUSIO VNICA.

AD Diaconos pertinet Episcopum perpetuò sequi, concionantem custodire, eiq; & sacerdoti sacra facienti, vel alia sacramenta administranti præsto esse, & in missæ sacrificio Euangelium legere. Olim fidelium animos sapius excitabant, vt sacra attenderent; Sanguinem etiam Domini ministrabant: In quibus ecclesijs ea consuetudo erat vt fideles Eucharistiã sub vtraque specie sumerët. Diacono præterea ecclesiasticorum bonorum dispensatio commissa erat, vt vnicuique ad vitum necessaria subministrarent. Ad Diaconum etiam pertinet tanquam Episcopi oculum, peruestigare quinquam in vrbe piè & religiosè, quine secus vitam traducant;

cant; qui ad sacrificium, & concionem statis temporibus conueniant; qui rursus non conueniant: vt cum de omnibus Episcopum certiore fecerit, ille vel priuatim vnumquemque hortari, & admonere, vel palàm corrigere & obiurgare possit, vti se magis profecturum intellexerit. Catechumenorum etiam nomina recitare debet, & eos qui ordinis sacramento initiandi sunt ante Episcopum statuere. Licet ei præterea, si absit Episcopus & sacerdos, Euangelium explanare, non tamen è superiori loco: vt intelligatur, hoc eius proprium munus non esse.

Est Catech. §. Secundum autem sacrorum ordinum gradum, &c. Et D. Thomæ sup.

Probatür sicut superiores, ex ritibus & solennibus cæremonijs, quibus ab Episcopo Diaconi consecrantur.

Ex his consequenter duo facite colligere licet.

Primum, Diaconorum ministerium latius patere, sanctiusque semper & dignius in ecclesia habitum esse officio subdiaconorum. Pluribus enim & sanctioribus precibus ad Diaconi, quàm ad Subdiaconi ordinationem vtitur Episcopus, & alia addit sacrarum vestium ornamenta. Præterea manus ei imponit, quod quidem ab Apostolis factitatum esse legimus, cum primos Diaconos instituerunt, Actuum 6. cap. Denique euangeliorum librum ei tradit his verbis: *Accipe potestatem legendi Euangelium in Ecclesia Dei, tam pro viuis, quàm pro defunctis, in nomine Domini.*

Alterum, magnam diligentiam adhibendam esse, nè quis eo munere indignus ad hunc ordinis

gradum admittatur; quòd satis innuit Apostolus
I. ad Timot. 3. cap. cum Diaconi mores, virtutem,
& integritatem exponit.

Q V Æ S T I O X I .

Quæ sunt propria, & præcipua sacerdotum officia?

Nte resolutionem quæstionis, duo cum
Catechismo notanda sunt;

Primum, eos qui sacerdotio præditi
sunt, veteres Patres solere appellare
duobus nominibus.

Interdum enim *Presbyteros* appellant, quod græcè seniores significat, non solum propter ætatis maturitatem, quæ huic ordini maximè necessaria est, sed multò magis propter morum gravitatem, doctrinam, prudentiam. Id enim scriptum est *Sapientia 4. cap. Senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata: Cani autem sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.*

Interdum verò *Sacerdotes* vocant, quia tū Deo cōsecrati sunt, tum quia ad eos pertinet sacramenta administrare, sacrasque res, & diuinas tractare.

Alterum, quæstionem esse hoc loco non de sacerdotio interno, sed externo.

Quod ut intelligatur, sciendum est duplex sacerdotium in sacris literis describi, alterum internum, alterum externum, quæ multum inter se distinguuntur.

Nam quod ad interius sacerdotium pertinet, omnes fideles postquã salutari aqua abluti sunt,

sacer-

sacerdotes dicuntur, præcipuè iusti, qui spiritum Dei habent, & diuinæ gratiæ beneficio Iesu Christi summi sacerdotis viua membra effecti sunt; Hi enim fide, quæ charitate inflammatur in altari mētis suæ spirituales Deo hostias immolant. Quo in genere bonæ omnes, & honestæ actiones, quas ad Dei gloriam referunt, numerandæ sunt. Quare in Apocalypsi 1. cap. ita legimus, *Christus lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum, & sacerdotes Deo, & Patri suo*: Et 1. Petri 2. in eam sententiam ab Apostolorum Principe dictum est: *Ipsi tanquam lapides viui superedificamini domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias acceptabiles Deo per Iesum Christum*. Et Apost. ad Rom. 12. nos hortatur, *vt exhibeamus corpora nostra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium nostrum*: Dauid item Psal. 50. multò ante dixerat, *Sarrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non despicies*. Quæ omnia ad interius sacerdotium spectare facile intelligitur.

Externum sacerdotium non omnium fidelium multitudini, sed certis hominibus conuenit, qui legitima manuum impositione, solennibusq; sanctæ Ecclesiæ caremonijs instituti, & Deo consecrati, ad aliquod proprium sacrumque ministerium ascribuntur.

Hoc sacerdotij discrimen in veteri etiam lege obseruari potest. Nam de interiori Dauidem esse locutum paulò ante demonstratum est. Externi verò nemo ignorare potest, quàm multa Domi-

nus Moyſi & Aaroni præcepta dederit, Exod. 28. & 29. & toto fere Leuitico, & sæpè aliàs. Præterea Leuiticam tribum ministerio templi adſcripſit, ac lege cavit, nè quis ex alia tribu in eam functionem ſe inferre auderet.

Quia igitur eandem ſacerdotij diſtinctionem in lege euangelica licet animaduertere, notandum eſt nunc de externo ſacerdotio agi, quod certis hominibus attributum eſt, hoc enim tantummodo ad ordinis ſacramentum pertinet. His ita prænotatis breuiter reſpondetur quæſtioni.

CONCLUSIO VNICA.

Sacerdotis munus eſt, Deo ſacrificia facere, & eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrare.

Eſt Catech. §. Sacerdotis igitur munus eſt, &c. Et D. Thom. ſup.

Hæc conſuſio ex conſecrationis ritibus perſpicitur.

Nam Epicoſopus cum ſacerdotem aliquem inſtituit, primùm quidem manus ei, vnà cum omnibus ſacerdotibus qui adſunt, imponit: Deinde ſtolam humeris aptans, eam ante pectus in crucis formam componit: Quo quidem declaratur ſacerdotem virtute indui ex alto, qua poſſit crucem Chriſti Domini, & iugum ſuaue diuinę legis perferre, eamque non verbis ſolum, ſed vitę ſanctiſſimę & honeſtiſſimę actę exemplo tradere. Poſtea manus ſacro oleo inungit; Tum verò calicem cum vino, & patenam cum hoſtia tradit, dicens: *Accipe poteſtatem offerendi Deo ſacrificium, miſſasq; celebrandi tam pro viuīs, quàm pro defunctis.* Quibus ce-

remonijs & verbis, interpres ac mediator Dei, & hominū instituitur, quæ præcipua sacerdotis fun-
ctio existimanda est. Ad extremum, manibus ite-
rum eius capiti impositis: *Accipe, inquit, Spiritum
sanctum, quorum remiseras peccata remittuntur eis, &
quorum retinueris retenta sunt.* Eique cœlestem il-
lam, quam Dominus discipulis suis dedit, pecca-
ta retinendi, & remittendi potestatem tribuit.

Q V Æ S T I O X I I.

An sicut vnus est tantū ordo Sacerdo-
tij, Ita etiam sit tantū vnus Sacer-
dotum gradus?

CONCLUSIO VNICA.

Tamet si vnus est tantū ordo sacerdotalis, varios
tamen dignitatis, & potestatis gradus habet.

Primus gradus est eorum, qui sacerdotes simplici-
ter vocantur, quorum functiones hætenus declarata
sunt.

Secundus est Episcoporum, qui singulis Episcopati-
bus prepositi sunt, vt non solū ceteros Ecclesię mini-
stros, sed fidelem populum regant, & eorum salutis sum-
ma cum vigilantia & cura prospiciant: Quare in sacris
litteris pastores ouium sepe appellantur. Horum mu-
nus & officium Paulus descripsit, vt in Apostolorum
Actis legimus, in ea concione quã ad Ephesios habuit:
Itemq; à Petro Apostolorum Principe diuina quedam
Episcopalis ministerij regula tradita est, ad quam si Epi-
scopi suas actiones dirigere studeant; dubitandum non
erit,

erit, quin pastores boni & sint, & habeantur. Sed ijdem Episcopi, & Pontifices dicuntur accepto ab Ethnicis nomine, qui principes sacerdotum Pontifices appellare consueverunt.

Tertius gradus est Archiepiscoporum, qui pluribus Episcopis præsunt, qui Metropolitanani etiam vocantur, quod illarum urbium Antistites sint, quæ tanquam matres habeantur illius prouinciæ: Quare superiorem quàm Episcopi locum, & ampliorem potestatem habent, tametsi ab Episcopis ordinatione nihil differant.

In quarto gradu Patriarchæ collocantur, id est, primi supremi quæ Patres. Olim in vniuersa Ecclesia præter summum Romanum Pontificem, quatuor tantum Patriarchæ numerabantur, neque omnes tamen dignitate pares; Nam Constantinopolitanus, etsi ad eum post omnes alios hic honos delatus est, tamen ob Imperij maiestatem altiorem locum obtinuit. Proximus est Alexandrinus, cuius Ecclesiam Marcus Euangelista iussu Principis Apostolorum, fundauit. Tertius, Antiochenus, vbi Petrus primò sedem locauit. Extremum gradum habet Hierosolymitanus, quam Ecclesiam Iacobus frater Domini rexit.

Præter hos omnes, Catholica Ecclesia Romanum Pontificem Maximum, quem in Ephesina Synodo Cyrillus Alexandrinus Archiepiscopus, totius orbis terrarum Patrem & Patriarcham appellat semper venerata est. Cùm enim in Petri Apostolorum principis cathedra sedeat, in qua vsque ad finem sedisse constat, summum in eo dignitatis gradum, & Iurisdictionis amplitudinem, non quidem vllis synodicis, aut alijs humanis constitutionibus, sed diuinitus datam agnoscit. Quamobrè

omnium fidelium, & Episcoporum, ceterorumq; Anci-
stitum, quocumque illi munere & potestate præditi
sint, Pater ac moderator, venerabili Ecclesiæ, vt Pe-
tri successor, Christi que Domini verus, & legitimus
Vicarius, in terris præsidet.

Est Catech. §. Qui tametsi vnus est ordo, &c. Et
D. Thom. in supp. q. 40. art. 4. 5. & 6.

Q V Æ S T I O X I I I.

Quis est minister sacramenti Ordinis?

CONCLUSIO VNICA.

Constat ordinum administrationem ad Episcopum
pertinere.

Est Catech. §. Constat enim, &c. Et D. Thom. in
supp. q. 38. art. 1.

Patet primò sacrarum literarum auctoritate. De-
inde certissima traditione. Tertiò omnium Pa-
trum testimonio. Præterea Conciliorum decretis.
Postremò, sanctæ Ecclesiæ vsu, & consuetudine.

Non difficile erit singula ex alijs, qui hæc ex
professo tractant, explicare.

DIFFICULTAS VNICA.

An quibusdam Abbatibus concessum sit ordines
ministrare?

Dicendum, quòd quamuis nonnullis Abbati-
bus permissum sit, vt minores & non sacros ordi-
nes interdum administrent: tamen hoc proprium
munus est Episcopi, cui vni ex omnibus, præte-
rea nemini licet reliquis ordinibus, qui sacri &
maiores dicuntur, initiare. Nam Subdiaconos,
& Sacerdotes vnus tantum Episcopus ordinat;

quæ

quæ videre est fufius in Concil. Trident. Sefl. 23.
de reform. can. 10.

Est etiam doctrina D. Thom. fup. ad 3.

QVÆSTIO XIII.

Quinam ad hoc Sacramentum, & im-
primis ad sacerdotalem ordinem ap-
ti funt? Et: Quæ in eis potiffimum
requiruntur?

Nte resolutionem notandum est, maio-
rem cautionem, & præparationem re-
quiri in fufcipientibus hoc sacramen-
tum, quàm reliqua.

Hoc ita facilè colligitur; Nam cætera sacramen-
ta gratiam ad illorum fanctificationē & vsum tri-
buunt à quibus percipiuntur: At verò qui facris
initiantur, ob eam rem cœlestis gratiæ participes
fiunt, vt eorum ministerio, Ecclesiæ, atque adeo
omnium hominum faluti contulatur.

Ex hoc factum intelligi debet, vt ftatis tātum-
modo diebus, quibus etiam folennia ieiunia ex
vetuffiffimo Ecclesiæ Catholicæ more indicuntur,
ordinationes fiant, vt fcilicet fidelis populus e-
iusmodi facrarum rerum ministros, pijs & fanctis
precaationibus à Deo impetret, qui ad tanti mini-
fterij potestatem ritè, & cum Ecclesiæ vtilitate ge-
rendam, aptiores effe videantur.

Hoc prænotato, respōdetur quæftioni aliquot
conclufionibus.

Primùm, in eo qui sacerdos creandus est, vitæ & morum integritas commendetur, magnoperè oportet.

Est Catech. §. Primùm itaque in eo, &c. Et D. Thom. in supp. q. 36. art. 1.

Probatur: Nam si quis mortiferi alicuius peccati conscius se initiari curet, vel etiam patiat, nullo se & maximo scelere obstringit.

Deinde, Ordinandus virtutis & innocentia lumen alijs præferre debet, quod facere non poterit, si vitæ & morum integritate non commendetur.

Confirmantur hæ rationes; Primò ex ijs quæ Apostolus Tito, & Timotheo præcipit: Ad Titum quidem cap. 1. Ad Timotheum 1. epist. cap. 3.

Deinde, ex ijs, quæ in veteri lege aliquem ab altaris ministerio arcebant. Nam ea corporis vitia, quæ in veteri lege ex Domini præscriptione aliquem ab altaris ministerio excludebant, in evangelica lege ad animæ vitia transferenda esse Doctores sacri testantur. Et imprimis D. Gregorius p. 1. Curæ pastoralis cap. 11.

CONCLUSIO II.

Praterea in sacerdote non solùm ea cognitio requirèda est, quæ ad sacramentorùm usum & tractationem pertinet, sed etiam sacrarum literarum scientia ita instructum esse oportet, ut populo christiana fidei mysteria, & diuinæ legis præcepta tradere, & ad virtutem & pietatem excitare, necnon à vitijs reuocare fideles possit.

Est Catech. §. Præterea in sacerdote, &c. Et D. Thom. sup. art. 2.

Ratio conclusionis est; Nā Sacerdotis duo sunt

munera, quorum alterum est, vt sacramenta ritè conficiat & administret; Alterum, vt populum fidei suæ commissum, ijs rebus & institutis, quæ ad salutem necessaria sunt, erudiat. Malachias enim ita testatur cap. 2. *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est.* Vt igitur in horum altero, si mediocri cognitione sit ornatus, præstare quod debet possit, alterum certè non vulgarem, sed exquisitam potius doctrinam desiderat.

DIFFICULTAS VNICA.

Quanta ergo in sacerdote, & in alijs ordinum gradibus requiritur scientia?

Dicendum, quòd non æquè ab omnibus sacerdotibus summa reconditarum rerum scientia exigitur, sed quæ ad suscepti officij & ministerij functionem unicuique satis esse possit.

Est quoque doctrina D. Thom. sup. ad 1.

CONCLUSIO III.

Pueris, & furiosis, vel amentibus hoc sacramentum dandum non est.

Est Catech. §. Pueris autem, & furiosis, &c. Et D. Thom. sup.

Et ratio est; Quia usu rationis carent: Quamuis si ijs quoque administretur, sacramenti characterem in eorum animam imprimi certò credendum sit.

Quæ ætas in singulis ordinibus sit expectanda, ex sacri Concil. Triden. decretis facilè erit cognoscere Sess. 23. can. 12. de reform.

E*xcipiuntur etiam serui.*

Est Catech. §. Excipiuntur etiam, &c. Et D. Thom. in supp. q. 39. art. 3.

Nam diuino cultui dedicari non debet, qui nō sui iuris, sed in alterius potestate est.

CONCLUSIO V.

V*iri præterea sanguinum, & homicidæ.*

Est Catech. §. Viri præterea, &c. Et D. Th. sup. art. 4.

Quia ecclesiastica lege repelluntur, & irregulares sunt.

CONCLUSIO VI.

S*purij quoque, & ij omnes qui ex legitimis nuptijs non sunt procreati.*

Est Catech. §. Spurij quoque, &c. Et D. Thom. sup. art. 5.

Decet enim, vt qui sacris addicuntur, nihil in se habeant, quo ab alijs meritò contemni, & despicì posse videantur.

CONCLUSIO VII. ET POSTREMA.

A*d extremum etiã admitti non debent, qui aliquo insigni corporis vitio deformes, aut manci sunt.*

Est Catech. §. Ad extremum etiam, &c. Et D. Thom. sup. art. 6.

Ea enim fœditas, & debilitatio tum offensio- nem habet, tum sacramentorum administrationem impediatur necesse est.

QVÆSTIO XV.

Qui sunt effectus huius Sacramenti?

CON-

Primò gratiam sanctificationis in eius anima qui sacris initiatur, efficit.

Est Catech. §. Constat verò, &c. Et D. Thom. in supp. q. 35. art. 1.

Hac gratia sacris initiatus idoneus habilisq; ad rectè munere suo fungendū, sacramentaq; administrada redditur: quemadmodum baptismi gratia quilibet ad alia sacramēta percipienda aptus efficitur.

CONCLUSIO II.

Aliam quoque gratiam hoc sacramēto tribui perspicuum est, præcipuam videlicet potestatem quæ ad sanctissimum Eucharistiæ sacramentum refertur; In sacerdote quidem plenam & perfectam, ut qui Domini nostri corpus & sanguinem vnus potest conficere: In alijs verò inferiorum ordinum ministris maiorem, minoremve, quo quisque ministerio suo magis minusve ad altaris sacramentum accedit.

Est Catech. §. Aliam quoque gratiam, &c. Et D. Thomæ sup. art. 2.

Potestas, de qua in conclusione, vocatur cōiter Character spiritualis; Quia qui sacris initiati sunt, interiori quadā nota animæ impressa ab alijs fidelibus distinguuntur, ac diuino cultui mācipantur.

Ad hanc videtur Apostolus spectasse, cum 1. ad Timoth. 4. ait: *Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij.* Et 2. ad Timoth. 1. cap. *Admoneo te ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.*

Hæc de Ordinis sacramento satis dicta sint.

CAPITIS SEPTIMI

ELVCIDATIO.

DE MATRIMONII

SACRAMENTO.

Nte explicationem doctrinæ huius sacramenti, vnum cum Catechismo notandum est: Nimirum populum christianum diligenter erudiendum de Matrimonij natura & sanctitate. Nam cum plurimi sint ex populo, quibus datum non est vitam perfectiorem amplecti, & continenter viuere, *Unusquisque enim* (sicut loquitur Apostolus ad Corinth. 7.) *proprium suum donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius verò sic*: Illi diligenter de matrimonio docendi erunt, & hoc propter duas præsertim causas.

Prima propter ipsam Matrimonij dignitatem. Matrimonium enim magnis, & diuinis bonis ornatum est; Ita vt inter alia catholice ecclesiæ sacramenta verè ac propriè numeretur. Et Dominus nuptiarum celebritatem præsentia sua honestarit.

Altera, propter ipsius doctrinæ de Matrimonio vtilitatem. Si enim fideles Matrimonij naturam & sanctitatem probè cognitam habuerint, & inuolatam seruauerint, multa & magna commoda ad christianam societatem redundabunt: Contra verò ea ignorata, vel neglecta, plurimæ maximæque

que calamitates & detrimenta in ecclesiã importabuntur. Hoc animaduerterunt D. Paulus, & Apostolorum princeps, cum non solum ea que ad dignitatem, sed etiam officia matrimonij pluribus locis suarum epistolarum tam accuratè nobis scripta reliquerunt.

Q V Æ S T I O I.

Quare Matrimonium sic appellatur? Et: Quibus præterea nominibus appellari solet?

CONCLUSIO I.

Matrimonium ab eo dicitur, quod fœmina idcirco maximè nubere debet ut mater fiat: vel quia prolem concipere, parere, educare matris munus est.

Est Catech. §. Matrimonium ab eo dicitur. Et D. Thom. in supp. q. 42. art. 2.

Est ratio D. Augustini lib. 19. contra Faustum cap. 26.

CONCLUSIO II.

Appellatur quoque coniugiũ, à coniungendo, quod legitima mulier cum viro quasi vno iugo astringatur.

Est Catechif. §. Coniugium quoque, &c. Et D. Thom. sup.

CONCLUSIO III.

Præterea nuptiæ: quia (ut inquit Sanctus Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. in fine) pudoris gratia

ria puellæ se obnubrent: Quo etiam declarari videbatur viris obedientes subiectasq; esse debere.

Est Catech. §. Præterea nuptiæ, &c. Et D. Thomæ sup.

Q V Æ S T I O II.

Quid est Matrimonium?

C O N C L U S I O V N I C A

Matrimonium est viri & mulieris maritalis cõiunctio, inter legitimas personas indiuiduam vitæ consuetudinem retinens.

Est Catech. § Iam verò ex communi theologorum sententia. Et D. Thom. sup. art. 3.

Est omnium Theologorum apud magistrum sent. in 4. dist. 27.

Vt singulæ definitionis partes planius intelligantur, notandum est: primò, quòd quamuis hæc omnia, in perfecto Matrimonio insint, consensus videlicet interior, pactio externa verbis expressa, obligatio & vinculum quod ex pactione efficitur, & coniugum copulatio, qua Matrimonium consummatur, nihil horum tamen Matrimonij vim & rationem propriè habere, nisi obligatione illam & nexum, qui cõiunctionis vocabulo significatus est.

Additur secundo loco in definitione, *maritalis*, quasi differentia, quoniam alia pactionum genera quibus viri & mulieres obligantur vt sibi mutuam operam præstent, vel pretij, vel alterius rei causa prorsus aliena sunt à Matrimonij ratione.

Sequitur deinde, *Inter legitimas personas*, quoniam

niam qui à nuptiarum coniunctione legibus omnino exclusi sunt, ij matrimonium inire non possunt, neque si incantatum est. Exempli gratia, qui intra quartum gradum propinquitate coniuncti sunt, puerq; ante decimumquartum annum, aut puella ante duodecimum, quæ ætas legibus constituta est, ad Matrimonij iusta fœdera ineunda apti esse non possunt.

Quod extremo loco positum est, *Individuam vitæ consuetudinem retinens*, indissolubilis vinculi naturam declarat, quo vir & vxor colligantur.

D I F F I C V L T A S V N I C A .

Si natura & ratio Matrimonij consistit in ipsa coniunctione, id est obligatione & vinculo maritali: Quomodo ergo verum est, quod clarissimi doctores dicunt consistere in consensu, vt cum definiunt Coniugium esse consensum maris & fœminæ?

Dicendum, hoc ita accipiendum esse, Consensum ipsum Matrimonij causam effectricem esse; quod Patres in Concilio Florentino docuerunt. Etenim obligatio & nexus oriri non potest, nisi ex consensu & pactione.

Est etiam doctrina D. Thom. in supp. q. 45. ar. 1.

Q V A E S T I O I I I .

An Consensus requiratur ad Matrimonium? Et: Qualis?

C O N C L V S I O I .

Consensus requiratur ad Matrimonium, sicut illius causa efficiens.

Est

Est Catech. §. Nam quòd aliæ clarissimorum vi-
rorum, &c. Et D. Thom. sup.

Patet ex iam dictis.

CONCLUSIO II.

Consensus debet esse mutuus, & verbis, quæ præ-
sens tempus significant, expressus.

Est Catech. §. Sed illud maximè necessariū est.
Et D. Thom. sup. art. 2.

Ratio est; Nam Matrimonium non est simplex
donatio, sed mutua pactio: atque ita fit, vt consen-
sus alterius tantum ad matrimonium coniungen-
dum satis esse non possit, sed duorum inter se mu-
tuum esse oporteat.

Ad declarandum mutuuum animi consensum,
verbis opus esse perspicuum est. Si enim ex inte-
riori tantum consensu, sine externa aliqua signifi-
catione Matrimonium cōstare posset, illud etiam
sequi videretur, vt, cum duo qui disjunctissimis,
& maximè diuersis in locis essent, ad nuptias cō-
sentirent, antequam alter alteri voluntatem suam
vel literis vel nuntijs declarasset, veri, & stabilis
Matrimonij lege coniungerentur: quod tamen à
ratione, & sanctæ ecclesiæ consuetudine & decre-
tis alienum est.

Rectè quoque dicitur oportere, vt consensus
verbis exprimat, quæ præsentis temporis signi-
ficationem habeāt: Nam quæ futurum tempus in-
dicant, Matrimonium non coniungunt, sed spon-
dent: Deinde, quæ futura sunt, nondum esse per-
spicuum est: quæ verò non sunt, parum, vel nihil
firmi, aut stabilis habere existimandum est. Qua-

re nondum connubij ius in eam mulierem quicquam habet, quam se in Matrimonium ducturum esse pollicetur, neque statim ab eo impletum est, quod se facturum promisit: tamen si fidem præstare debet: quod si non faciat violatæ fidei reus esse conuincitur. At verò qui Matrimonij fœdere alteri iungitur, quamuis postea pœniteat, tamen quod factum est mutare, irritumve, & infectum reddere non potest.

DIFFICULTAS VNICA.

Quid si puella propter verecundiam non respondeat, neq̄, consensum suum verbis exprimat, sed pro ea parentes loquantur, Eritne Matrimonium?

Dicendum, quòd talis taciturnitas, tum etiam nutus & signa, quæ intimum consensum aperte indicant, sint satis ad confirmandum Matrimonium.

Est quoque doctrina D. Thom. sup. art. 2. ad 2.

QVÆSTIO IIII.

An Concubitus requiratur ad Matrimonium?

CONCLUSIO VNICA.

PRater consensum, eo quo dictum est modo expressum, vt verum Matrimonium existat, concubitus necessariò non requiritur.

Est Catechis. §. Ex ijs igitur parochi fidelibus tradent, &c. Et D. Thom. in supp. q. 42. art. 4.

Patet primò, ex Matrimonio primorum parentū ante peccatum; Nam vero Matrimonio iunctos fuisse

fuisse constat, quo tempore tamen nulla inter eos carnalis copula intercesserat.

Deinde auctoritate Patrum, qui dicunt Matrimonium non concubitu, sed consensu existere; Et speciatim D. Ambrosij de Institutione virginum cap. 61 & Chrysostomi in opere imperfecto Hom. 32. & Isidori lib. 9. Etimologiarum cap. 7.

Hactenus de Matrimonij natura & definitione in genere; nunc disiunctim de Matrimonio dicendum est: primò, vt est à natura institutum, & naturalis quædam coniunctio; Postea vt est sacramentum à Christo institutum.

Q. V. AESTIO V.

Quis instituit Matrimonium, vt est naturalis quædam coniunctio, & ad naturæ officium pertinens?

CONCLUSIO VNICA.

Matrimonium est à Deo institutum. Est Catech. 9. Imprimis itaque docendi sunt fideles, &c. Et D. Thom. in supp. q. 41. art. 1. Probatur scripturarum auctoritatibus. Scriptum est enim in Genes. 1. cap. *Masculum & fæminam creauit eos: benedixitq; illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini. Et: non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi: Ac paulò post: Adæ verò non inueniebatur adiutor similis eius. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumq; obdormisset, tulit vniam de costis eius, & repleuit carnem pro ea, & edificauit Dominus Deus costam* quam

quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam, dixitq; Adam: Hoc nunc os, de ossibus meis, & caro de carne mea: Hec vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne vna. Quae ipso Domino auctore apud Sanctum Matthaeum cap. 10. ostendunt Matrimonium diuinitus institutum esse.

QVAESTIO VI.

An Matrimonium, quatenus est naturalis quaedam coniunctio, sit indissolubile?

CONCLUSIO I.

Deus non tantummodo Matrimonium instituit, verum perpetuum etiam & indissolubilem nodum ei addixit.

Est Catech. §. Neque verò Deus Matrimonium. Probatur primò auctoritate sanctae Tridentinae Synodi, q̄ hoc declarauit in principio Sess. 24. Deinde & maximè sacrae scripturae, Siquidem Matt. 19, Saluator ait: Quod Deus coniunxit, homo non separet.

CONCLUSIO II.

Quamuis Matrimonio, quatenus natura est officium, conueniat vt dissolui non possit, tamen id maximè fit quatenus est sacramentum; quae ex re etiam in omnibus quae natura lege eius propria sunt, summam perfectionem consequitur.

Est Catech. §. Quamuis enim Matrimonio, &c.

Prior pars conclusionis patet, ex præcedenti conclusionem.

Præterea hac ratione; Nam & prolis educandæ studio, & alijs Matrimonij bonis repugnat, vt eius vinculum dissolubile sit.

QVÆSTIO VII.

An his verbis, Crescite & multiplicamini, præcipiatur singulis Matrimonium contrahere?

CONCLUSIO I.

Quod à Domino dictum est Genes. i. cap. Crescite et multiplicamini, id eò spectat, vt cuius rei causa Matrimonium institutum erat, declaret, non vt singulis hominibus necessitatem imponat.

Est Catech. §. Quod verò à Domino dictum est. Et D. Thom. in supp. q. 41. art. 2.

Sic interpretatur hunc locum Tertullianus in lib. de Monogamia ante medium. D. Cyprianus lib. de habitu Virginum. D. Hieronymus lib. i. in Iohannem. D. August. lib. de sancta Virginitate cap. 9. & alij.

CONCLUSIO II.

Aucto iam humano genere, non solum vlla lex vxo rem ducere aliquem non cogit, sed potius virginitas summoperè commendatur, & vnique in sacris literis suadet, vt quæ Matrimonij statu præstatio sit, maioremq; in se perfectionem & sanctitatem contineat.

Est Catech. §. Nunc. n. aucto, &c. Et D. Th. sup.

Sic

Sic docet Saluator Matthæi 9. cùm ait: *Qui potest capere capiat*: Et Apostolus I. ad Corinth. 7. ait: *De virginibus præceptum Domini non habeo, consiliũ autem do, tanquam misericordiam consecutus à Domino vt sim fidelis.*

Q V Æ S T I O V I I I.

Quibus de causis vir & mulier debent Matrimonium contrahere?

NOTA plures assignari à Doctoribus causas;

Quædam sunt veluti principales & præcipuæ, quarum aliquam sibi proponere quisque debet, qui piè & religiosè, vt sanctorum filios decet, nuptias velit contrahere.

Aliæ sunt veluti secundariæ, quæ si ad illas principales vel illarum aliquam accedant, dãn andæ nõ sunt, cùm Matrimonij sanctitati non repugnent.

Respondendo igitur quæstioni, recensebimus primò principales, deinde secundarias & minus principales.

CONCLUSIO I.

PRIMA ratio principalis est, hæc ipsa diuersi sexus nature instinctu expetita societas, mutui auxiliij spe conciliata, vt alter alterius spe adiutus, vitæ incommoda facilius ferre, & senectutis imbecillitatem sustentare queat.

Est Catech. §. Prima igitur ratio. Et D. Thom. in supp. q. 42. art. 2.

Secunda est procreationis appetitus, non tam quidē Sob eam rē, vt honorū & diuitiarū heredes relinquantur, quā vt verē fidei & religionis cultores educētur.

Est Catech. §. Altera est, &c. Et D. Thomæ sup. Pater sanctorum exemplis, præfertim veteris testamenti. Hoc enim maximè sanctis illis Patriarchis, cū vxores ducerent, propositum fuisse ex sacris literis satis apparet. Quare Angelus cū Tobia admoneret quo pacto mali Dæmonis vim posset repellere: Ostendam, inquit, tibi quæ sunt quibus præualere potest Dæmonium: hi namque qui coniugium ita suscipiunt vt Deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus quibus non est intellectus, habet potestatem Dæmonium super eos. Deinde subiicit: Accipiens virginem cū timore Domini amore filiorum magis, quā libidine ductus, vt in semine Abrahæ benedictionem in filijs consequaris.

Ex hoc sequitur illorum scelus grauissimum esse qui Matrimonio iuncti, medicamentis vel conceptū impediunt, vel partum abigunt, hæc enim homicidarum impia conspiratio existimanda est.

CONCLUSIO III.

Tertia est, vt scilicet qui sibi suæ imbecillitatis conscius est, nec carnis pugnam vult ferre, Matrimonij remedio ad vitanda peccata vtatur.

Est Catech. §. Tertia est quæ post primi, &c. Et D. Thom. sup.

Hæc causa post primi parentis lapsum ad alias causas accessit, cū ppter iustitię, in qua homo
condi-

conditus erat, amissionem, appetitus rectæ rationi repugnare cœpit.

De hac ita scribit Apostolus 1. ad Corinth. 7. *Propter fornicationem vnusquisque suam vxorem habeat, & vnaquæque suum virum*. Ac paulò post, cùm docuisset interdum orationis causa à Matrimonij debito abstinendum esse, subiecit: *Et iterùm reuertimini in idipsum, nè tenet vos sathanas propter incontinentiam Vestram*.

CONCLUSIO IIII.

His principalibus causis enumeratis, subinde accedunt quædam aliæ quasi secundariæ, quibus etiã homines inducuntur vt Matrimonium ineant, atque in habendo vxoris delectu hanc illi præponunt, vt sunt hæc redis relinquẽdi desiderium, diuitiæ forma, generis splendor, morum similitudo.

Est Catech. §. Quod si ad eas causas.

Hæ rationes, sicut ante dictum est, damnandæ nõ sunt, cùm Matrimonij sanctitati nõ repugnent.

Constat exemplo sacræ scripturæ. Neque enim Iacob Patriarcha Genes. 29. reprehenditur, quòd Rachelem, eius pulchritudine illectus, Liæ prætulerit.

Hæc sufficiunt de Matrimonio vt naturalis cõiunctio est & naturæ officium; Nunc sequitur vt agatur de Matrimonio vt est sacramentum.

QVÆSTIO IX.

Quare Christus voluit Matrimonium esse Sacramentum? Et Cuius rei est Sacramentum?

Quemadmodum Matrimonium, vt naturalis coniunctio ad propagandum humanum genus ab initio institutum est: Ita deinde vt populus ad veri Dei & Saluatoris nostri cultum & religionem procrearetur atque educaretur, sacramenti dignitas illi à Christo tributa est.

Est Catech. §. Vt autem sacramentum est, &c.
Et D. Thom. in supp. q. 42. art. 1. & 2.

CONCLUSIO II.

Matrimonium, siue maris & feminae coniunctio, sacramentum est, siue signum sacrum arctissime illius necessitudinis & summæ charitatis quæ Christo cum Ecclesia & nobiscum intercedit.

Est Catech. §. Cum enim Christus Dominus.
Et D. Thom. sup.

DIFFICULTAS VNICA.

An Christus conuenienter instituerit vt Matrimonium esset signum coniunctionis quæ illi est cū Ecclesiæ?

Dicendum, aptissime id à Christo factum esse; Nam ex omnibus humanis necessitatibus, nulla inter se homines magis, quàm Matrimonij vinculum constringit, maximaque inter se vir & vxor charitate & benevolentia deuincti sunt.

Probant hoc ipsum sacræ literæ, cū frequenter nuptiarum similitudine diuinam hanc Christi & Ecclesiæ copulationem nobis ante oculos proponunt, vt Matth. 22. & 25. Apocalypsis 9. & alijs locis.

Ex dictis duo sequuntur.

Primum, Matrimonium, vt est sacramentum, ad

altiore finem referri, quàm refertur vt est naturalis coniunctio.

Alterum, esse etiam natura præstantius, sicut inferius adhuc magis elucefcet.

Q V Æ S T I O X.

An Matrimonium sit Sacramentum ?

CONCLUSIO VNICA.

Matrimonium est Sacramentum.

Est Catechif. §. Iam verò Matrimonium Sacramentū esse. Et D. Thom. in supp. q. 42. art 1.

Hanc Ecclesia Apostoli auctoritate confirmata, certam & exploratam semper habuit. Ita enim ad Ephesios 5. scribit: *Viri debent diligere vxores suas vt corpora sua. Qui suam vxorem diligit, seipsum diligit; Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiã, quia membra sumus corporis eius, de carne eius & de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & Ecclesia.* Nam quod inquit, *Sacramentum hoc magnum est*, nemini dubium esse debet ad Matrimonium referendum esse, quod scilicet viri & mulieris coniunctio, cuius Deus auctor est, sanctissimi illius vinculi, quo Christus Dominus cum Ecclesia coniungitur, sacramentum, id est, sacrum signum sit.

Hãc esse verborum Apostoli veram & propriã sententiam, veteres Sancti Patres, qui eum locum interpretati sunt, ostendunt. Idemque sancta

Tridentina Synodus Sess. 24. de Matrimonio in principio explicauit.

Quòd etiam Matrimonium gratiam sanctificauit, in quo maximè sacramenti ratio consistit, hæc eiusdem Synodi verba declarant. *Gratiam verò quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem vnitatem confirmaret, cõiugesq; sanctificaret, ipse Christus, venerabilium sacramentorum institutor atque perfector, sua nobis passione promeruit.*

Ex his verbis hoc clarè colligitur, huius sacramenti gratiam ad hoc valere, vt vir & vxor mutux charitatis vinculo cõiuncti, alter in alterius benevolentia cõquiescat, alienosq; & illicitos amores & cõcubitus non querat, sed in omnibus sit honorabile connubium, & thorus immaculatus.

Q V Æ S T I O X I.

An Sacramentum Matrimonij sit præstantius ijs Matrimonijs quæ ante vel post legem iniri solebant?

CONCLUSIO VNICA.

Sacramentum Matrimonij longè præstantius est ijs Matrimonijs quæ ante vel post legem iniri solebant.

Est Catech. §. Sed quantum Matrimonij sacramentum, &c. Et D. Thomæ sup.

Hanc ex duobus facile est cognoscere; Primò, ex eò quòd etsi gètes Matrimonio diuini aliquid inesse arbitrabantur, atq; ob eã rem vagos concubitus à naturæ lege alienos esse, itemque stupra,

adul-

adulteria, & alia libidinis genera vindicanda esse iudicabant: tamen eorum connubia nullā profus sacramenti vim habuerunt. Apud Iudæos quidem religiosius omnino nuptiarum leges seruari consueuerant: neque dubitandum quin eorū Matrimonia maiori sanctitate prædita essent. Cū enim promissionem accepissent, fore aliquando, vt omnes gentes, in semine Abrahæ benedicerentur; magnæ apud eos pietatis officium meritò esse videbatur, filios procreare, electi populi sobolem, ex qua Christus Dominus Saluator noster, quo ad humanam naturam attinet, ortum habiturus esset, propagare: Nec illæ tamen coniunctiones veram sacramenti rationem habuerunt.

Secundò, ex eo, quòd siue naturæ post peccatū, siue Moyfis legem spectemus, facile animaduertimus Matrimonium à primi ortus sui decore & honestate decidisse: Dum enim naturæ lex vigebat, multos ex antiquis Patribus fuisse comperimus, qui plures simul vxores ducerent. Deinde verò in lege Moyfis dato repudij libello, permisum erat, si causa fuisset, diuortium cū vxore facere: quorum vtrumque ab Euangelica lege sublatum, Matrimoniumque in pristinum statum restitutum est. Nā quòd polygamia à Matrimonij natura aliena esset (etsi aliqui ex priscis Patribus accusandi non sunt, quòd non sine Dei indulgentiâ plures vxores ducerent) Christus Dominus, Matthæi 19. cap. ostēdit illis verbis: *Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna.* Deinde subiungit, *Itaque*

iam non sunt duo, sed vna caro. Quibus verbis plannum fecit, Matrimonium ita à Deo institutum esse, vt duorum tantum, non plurium coniunctione definiretur. Hoc etiam Marci 10. cap. apertissimè docuit. Inquit enim: *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam, & si vxor dimiserit virum suum, & alij nupserit, mæchatur:* Nam si viro liceret plures vxores ducere, nulla omninò causa esse videretur, cur magis adulterij reus esse dicendus esset, quòd præter eam vxorem, quam domi haberet, aliam duceret, quàm quòd priore dimissa, cum alia cõiungeretur.

Ex his facilè responderi potest ad id quod queri solet: Quid faciendum sit cum infideli ad fidem conuerso, qui prius plures vxores duxerat; Iubet siquidem eum Ecclesia ceteras omnes relinquere, ac priorem tantum iustæ & legitimæ vxoris loco habere.

Q V Æ S T I O X I I.

An Matrimonium dissolui & separari possit? Et: Quare expedit Matrimonium esse indissolubile?

C O N C L V S I O I.

V*Incolum Matrimonij nulla re nisi morte disrumpi potest.*

Est Catechis. §. Verùm eodem Christi Domini testimonio. Et D. Thom. in supp. q. 67. per totam.

Patet ex eode Christi testimonio statim allegato.

tò. Si enim post libellum repudij mulier à lege viri soluta esset, liceret ei sine vllò adulterij crimine alteri viro nubere; Atqui Dominus apertè denunciat, Matth. 19. *Omnis qui dimittit vxorem suam, & alteram ducit, mæbatur*. Ergo coniugij vinculum nulla re nisi morte dirumpi perspicuum est.

Confirmat hoc ipsum Apostolus 1. Corinth. 7. cum inquit: *Mulier alligata est legi quanto tempore vireius viuit, quòd si dormierit vir eius, liberata est à lege, cui vult nubat tantùm in Domino*. Et rursus: *His qui Matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere: Quòd si disceſſerit, manere inuuptam. aut viro suo reconciliari*.

DIFFICULTAS VNICA.

Licetne iustis quibusdam ex causis virum à muliere saltem quò ad thorum, & cohabitationem separari?

Dicendum licere, sicut patet ex verbis Apostoli iam allegatis, sed sequendum tunc Apostoli consilium, qui mulieri, quæ iusta de causa virum reliquerat, hanc optionem detulit, vt aut inuupta maneat, aut viro suo reconcilieretur. Neque enim sancta Ecclesia viro & vxori permittit, vt sine grauioribus causis alter ab altero discedat.

CONCLUSIO II. RESPONSIVA

alteri parti quæstionis.

Vtile & consultum admodum est, vt Matrimonium sit prorsus indissolubile; Primum enim homines in coniungendis Matrimonijs virtutem potius, & morum similitudinem, quàm diuitias, & pulchritudinem spectandum esse, hinc intelligent: qua quidem re communi societati maximè consuli nemo dubitare potest.

Præte-

Præterea, si diuortio Matrimonium diffolueretur, vix vnquam dissidendi causæ hominibus, quæ ijs ab antiquo pacis, & pudicitia hoste quotidie obijcerentur, deessent. Nunc verò cum fideles secum cogitant, quamuis etiam conuictu, & consuetudine careant, se tamen Matrimonij vinculo constrictos teneri, omnemq; alterius vxoris ducendæ spem sibi præcisam esse; Eare fit, vt ad iracundiam, & dissidia tardiores esse consueuerint. Quodd si interdum etiam diuortium faciant, & diutius coniugis desiderium ferre non possunt, & facillè per amicos reconciliati ad eius conuictum redeunt,

Est Catech. §. Ac nè forte alicui videatur. Neque eget maiori explicatione.

DIFFICULTAS VNICA.

An suadendum sit viro cum vxore, quam adulterij causa dimisit, si pœniteat, in gratiam redire?

Omnino suadendum est. Ita nos docet D. Augustini salutaris admonitio. Is enim, vt ostēderet fidelibus, haud grauatè faciēdum esse, vt cum vxoribus, quas adulterij causa dimisissent, si eas delicti pœniteret, in gratiam reducerentur, ita ait li. 2. de adulterijs coniugum cap. 6. & 9. *Cur vir fidelis non recipiet vxorem, quam recipit ecclesia? aut, Cur vxor viro adultero, sed pœnitenti, non ignoscat, cui etiam ignouit Christus?*

Non obstat huic doctrinæ, quod Prouerb. 18. scriptura stultum vocat qui tenet adulterā; Quia de ea sentit, quæ cum deliquerit, pœnitere, & à cœpta turpitudine desistere recusat.

QVÆSTIO XIII.

Quot sunt bona Matrimonium excusantia ?

VT intelligatur quæstio notanda sunt duo ;
Primum, Matrimonium, siue coniunctionem viri, & mulieris egere aliqua excusatione propter duas causas.

Prima, quia multa in ea sunt incommoda, quæ Apostolus 1. ad Corinth. 7. indicat his verbis: *Tribulationem carnis habebunt huiusmodi.*

Secunda, quia coniunctio viri, & mulieris, nisi debito fine, & cum alijs circumstantijs fiat, peccatum est.

Alterum est, in Matrimonio esse quædam, quæ si bene seruêtur, & incommoda Matrimonij compensant, & illud à peccato excusant.

His prænotatis respondetur quæstioni.

CONCLUSIO I.

TRia sunt Matrimonij bona, quorum compensatione illa incommoda leniuntur, de quibus supra Apostolus, efficitur quæ, ut coniunctiones corporum, quæ extra Matrimonium meritò damnandæ essent, cum honestate coniunctæ sint, id est, sint bonæ, & laudabiles.

Est Catech. §. Docēdi præterea sunt fideles tria esse Matrimonij bona, quorum compensatione, &c. Et D. Thom. in supp. q. 49. art. 1. & 2. & satis patet ex dictis.

CON-

SACRAMENTORVM
CONCLUSIO II.

Primum bonum est proles, id est, liberi, quos ex iusta & legitima uxore intendere debet procreare is qui Matrimonio iungi volet.

Est Catech. §. Primum igitur bonum est proles.
Et D. Thomæ sup. art. 3.

Hoc bonum multum commendat Apostolus 1. ad Timoth. 2. cum dicit: *Saluabitur mulier per filiorum generationem.*

Intelligi debet conclusio non solû de procreatione prolium, quam is qui nubit primò debet intendere; sed etiam de educatione & disciplina, qua filij ad pietatem erudiuntur; Sic enim ibidem statim subdit Apostolus: *Si in fide permanserint.* Et Sapiens Ecclesiastici 7. ita monet. *Filij tibi sunt, erudi illos, & cura illos à pueritia illorum.* Idem quoque pluribus in locis docet Apostolus, vt ad Ephes. 6. Coloss. 3. cap. & alijs. Eiusdem etiam institutionis pulcherrima exempla Tobias, Job, & alij Sanctissimi Patres in sacris literis præbent.

Quæ sint parentum, & filiorum officia, in quarto Præcepto explicabitur.

CONCLUSIO III.

Secundum Matrimonij bonum, est fides, non ille vir tutis habitus, quo imbuimur cum baptismum percipimus, sed fidelitas quadam, qua mutuo vir uxori, & uxor viro ita se obstringit, vt alter alteri potestatem sui corporis tradat, sanctumq; illud coniugij sædus nunquam se violaturum pollicetur.

Est Catech. §. Sequitur fides, quod est alterum.
Et D. Thom. sup.

Colligitur ex illis verbis Genes. 2. cap. quæ à primo parente enunciata sunt, cum Euam suam uxorem accepit, quæ deinde Christus Dominus in Euangelio comprobavit Matth. 19. *Quare relinquet homo patrem & matrem, et adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna.* Item ex eo Apostoli loco 1. ad Corinth. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; Similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.*

Peccant in suo Matrimonio, defectu huius boni, adulteri, qui fidem maritalem frangunt.

Quare optimo iure grauissimæ animaduersiones à Domino in eos in veteri lege constitutæ erant, vt patet Leuitici 20. & Deut. 22.

Peccant etiam illi, qui in Matrimonio suo non castè se amant; postulat enim Matrimonij fides vt vir & mulier singulari quodam, sanctoq; & puro amore coniuncti sint, neque vt adulteri inter se ament, sed vt Christus dilexit Ecclesiam. Hanc enim regulam Apostolus præscripsit ad Ephesios 5. cap. cum ait: *Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, quam certè immensa illa charitate, non sui commodi gratia, sed sponsæ tantum vtilitatem proponens, complexus est.*

CONCLUSIO IIII.

Tertium bonum, sacramentum appellatur, vinculum scilicet Matrimonij quod nunquam dissolui potest. Est Catech. §. Tertium bonum, &c. Et D. Thom. sup. art. 3.

Probatum primò scripturæ auctoritate. Nam vt est apud Apostolum 1. ad Corinth. 7. cap. *Dominus præ-*

præcipit uxorem à viro non discedere: Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari, & vir uxorem non dimittat.

Deinde ratione ex sacra scriptura petita. Si enim Matrimonium, vt sacramentum est, Christi coniunctionem cum ecclesia signat, necesse est, vt Christus se nunquam ab ecclesia disiungit, ita vxorem à viro, quod ad Matrimonij vinculum attinet, separari non posse.

DIFFICVLITAS I.

Quaratione vinculum istud Matrimonij, & sancta ista societas poterit foueri, & conseruari?

Dicendum, si viri & vxoris officia, quæ à Sancto Paulo, & à Principe Apostolorum Petro descripta sunt, seruentur.

DIFFICVLITAS II.

Quæ sunt ergo viri, & vxoris officia?

Primò viri munus est, uxorem liberaliter & honorificè tractare. Huc videtur spectasse illud Adâ cū Euam vxorem suam sociam appellauit. Gen. 3. *Mulier quam dedisti mihi sociam.* Eius etiam rei causa aliqui Patres, vt D. August. lib. 12. de ciuit. Dei, cap. 27. Et Hugo de Sancto Victore in annotationibus super Genesim, factum esse docuerunt, vt ea non ex pedibus, sed ex latere viri formaretur. Quemadmodum etiam ex capite condita non est, vt se viri dominam non esse intelligeret, sed viro potius subiectam.

Secundò, decet virum in alicuius honestæ rei studio semper occupatum esse, tum vt ea suppetat, quæ ad familiam sustentandam necessaria sunt,

sunt, tum nè inertio otio languescat, à quo ferè omnia vitia fluxerunt.

Tertiò & postremò, viri est familiam rectè constituere, omnium mores corrigere, singulos in officio continere.

Vxoris partes sunt, quas Apostolorù princeps numerat 1. epistolæ 3. cap. cum inquit : *Mulieres subditæ sunt suis viris, ut & , si qui non credunt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifaciunt, considerantes in timore sanctam conuersationem vestram, quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est cordis, homo incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Sic enim aliquando & sanctæ mulieres sperantes in Deo, ornabant se, subiectæ proprijs viris, sicut Sara obediebat Abrahamæ, dominum cum vocans.*

Earum quoque præcipuum studium est filios in religionis cultu educare, domesticas res diligenter curare, domi quoque libenter se continere nisi necessitas cogat, idque sine viri permissu nunquam facere.

Deinde, in quo maximè maritalis coniunctio fita est, meminisse semper secundum Deum magis quàm virum neminem diligendum esse, eove pluris faciendum esse neminem, ei que etiam omnibus in rebus, quæ christianæ pietati non aduersantur, morem gerere, & summa cum animi alacritate obtemperare.

Q. V. AESTIO XIII.

Qui ritus in Matrimonio contrahendo
seruari debent?

CONCLUSIO VNICA

Quæ ad hanc rem attinent copiosè, & accuratè à
sancta Tridentina Synodo tradita sunt Sess. 24.
decreto de reformatione Matrimonij præsertim can. 1.
ab eo §. Antequam Matrimonium contrahatur, vsq;
ad finem capituli.

Est Catech. §. Harum rerum explicationi con-
sequens erit, &c.

Videatur ergo Concilium Tridentinum loco
iam allegato.

Q. V. AESTIO XV.

An Matrimonia clandestina sint vera, &
rata, vel potius nulla?

CONCLUSIO VNICA.

Matrimonia quæ præsentè parochò, vel alio sacer-
dote de ipsius parochi, vel ordinarij licentia, cer-
toq; testium numero non contrahuntur, neque vera, ne-
que rata Matrimonia habenda sunt.

Est Catech. §. Imprimis autem nè adolescètes.
Sic decreuit Concilium Tridètinum supra his
verbis: Qui aliter, quàm præsentè parochò, vel alio sa-
cerdote, de ipsius parochi, seu Ordinarij licentia, &
duobus vel tribus testibus, Matrimonium contrahere

atten-

attentabunt, Eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos & nullos decernit, prout eos presenti decreto irritos facit & annullat.

QVÆSTIO XVI.

Quæ & quot sunt Matrimonij impedimenta?

CONCLUSIO I.

IN hoc argumento plerique graues et doctissimi viri, qui de vitijs & virtutibus conscripserunt, quos vulgo doctores casuum conscientiaë vocamus, adeo diligenter versati sunt, vt facile omnibus futurum sit, quæ illi scriptis suis tradiderunt in hunc locum transferre.

Est Catechismi. §. Sed quæ Matrimonium etiam impediunt, &c.

Notandum hic obiter cum Catechismo, pastores libros casuum conscientiaë nunquam ferè è manibus deponere debere.

CONCLUSIO II.

Quæ à sancta Synodo Tridentina sancita sunt de impedimento, quod vel à cognatione spiritali, vel à iustitia publicæ honestatis, vel à fornicatione oritur, pastores attentè legere & fidelibus tradere debent.

Est Catechif. §. Tum quæ à sancta Synodo sancita, &c.

Habentur hæc in Synodo Tridentina supra cano. 2. 3. & 4. quæ facile erit cuilibet inde petere.

QVÆSTIO XVII.

Quæ præparatio requiritur in contracturis Matrimonium?

CONCLUSIO I.

Primò, *Contracturi Matrimonium singularem mentis integritatem & pietatem adferre debent.*

Est Catechif. §. Ex quibus perspici potest, &c.

Ratio est; Quia sacramentum Matrimonij, sicut ex antedictis patet, non est res humana, sed diuina, gratiam etiam conferens, cuius non est capax qui obnoxius est peccato mortali.

Probari quoque potest conclusio exemplis Patrum veteris legis, quorum Matrimonia, tametsi sacramenti dignitate prædita non erant, ea tamen semper maxima cum religione & sanctimonia colenda esse existimarunt.

CONCLUSIO II.

Secundò, *Filij familias parentibus & ijs, in quorum fide & potestate sunt, eum honorem tribuere debent, vt ipsis inscientibus, nedum inuitis & repugnantibus Matrimonia non ineant.*

Est Catechif. §. Inter cætera autem maximè, &c.

Nam in veteri Testamento licet animaduerte-
re, filios semper à patribus in Matrimonium collo-
catos esse, vt Genes. 24. per totum & 28. & 29.

Idem confirmat Apostolus 1. ad Corinth. 7. vbi
plurimum parentum voluntati hac in re deferen-
dum

dum esse innuit, his verbis: *Qui Matrimonio iungit virginem suam bene facit, & qui non iungit melius facit.*

QVÆSTIO XVIII. ET POSTREMA.

Quomodo versari debent coniugati
in Matrimonio?

ANte resolutionem diligenter notandum cum Catechismo, Pastoribus ita agendum de hac quaestione, ut nullum ex eorum ore verbum excidat, quod fidelium auribus indignum esse videatur, aut pias mentes lædere, aut risum mouere queat. Ut enim, sicut Psalmista ait, Psalm. 18. *Eloquia Domini, eloquia casta sunt*: Ita etiam maxime decet populi Christiani Doctorem eiusmodi orationis genere uti, quod singularem quandam grauitatem & mentis integritatem præ se ferat.

Hoc prenotato respondetur duabus conclusionibus.

CONCLUSIO I.

Coniugati non voluptatis, aut libidinis causa Matrimonio operam dare debent, sed eo utendum intra illos fines, qui, ut supra demonstrauius, à Domino præscripti sunt.

Est Catechif. §. Quare duo illa maxime docendi sunt, &c. Et D. Thom. in supp. quaest. 49. art. 6.

Hinc Apostolus 1. ad Corinth. cap. 7. hortatur: *ut qui habent uxores tanquam non habentes sint.*

Et præclare dixit Diuus Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum in fine: *Sapiens vir iudicio debet amare coniugem non affectu: reget impetus voluptatis*

*nec præceps feretur ad coitum. Nihil est fœdus quàm
uxorem amare quasi adulteram.*

CONCLUSIO II.

Conjugati Deum orandi & obsecrandi causa à Ma-
trimonio officio interdum abstinere debent, impri-
mis quò id sibi obseruandum esse sciant, tribus saltem die-
bus, antequam sacram Eucharistiam percipiant, sæpius
uerò cum solennia Quadragesimæ ieiunia celebrantur.

Est Catechismi. §. Sed quoniam bona omnia.

Probatur auctoritate Patrum, qui rectè & san-
ctè id præceperunt, vt videre est 33. quæst. 4. per
totam, & cap. Omnis homo, de consecrat. distin. 2.
& apud Diuum Hieronymum in apologia pro lib.
contra Iouinianum post medium, & in capit. 12.
Zachariæ super illud: *In die planctus magnus erit
fructus thori immaculati.*

Et hæc sufficiunt pro explicatione secundæ par-
tis Catechismi.

TERTIÆ PARTIS

CATECHISMI

ROMANI,

QVAE EST DE DECALOGO,

DIVINISQVE LEGIBVS

ELVCIDATIO

SCHOLASTICA.

PRAEFATIONIS

ELVCIDATIO.

DE DECALOGO DIVINISQVE

LEGIBVS IN GENERE.

Tertiæ partis præfatio complectitur aliquot quæ-
stiones, de Decalogo & diuinis legibus.

QVÆSTIO I.

Quid est Decalogus?

CONCLUSIO VNICA.

*D*ecalogus est legum omnium summa & epi-
tome. Est Catechismi. §. Decalogum
omnium. Et D. Thom. 1. 2. quæst. 100.
artic. 3.

Desumpta est hæc definitio ex Diuo Augustino
quæst. 140. super Exodum.

Probatur & explicatur; Nam cætera omnia quæ præcepit Deus, ex illis decem præceptis, quæ duabus tabulis Exodi 31. cap. conscripta sunt, pendere intelliguntur, si diligenter quærat ut rectè intelligantur: quomodo hæc ipsa rursus decem præcepta, duobus illis nituntur, dilectionis. s. Dei & proximi, in quibus tota lex pendet & Propheta.

Vt hanc D. Augustini definitionem plenius intelligere possis, vide D. Tho. loco superius allegato.

M O N I T I O.

Ex his statim apparet, Pastores & Catechistas oportere in decalogi contemplatione die nocteque versari, non ut vitam suam modò ad hanc normam componant, sed etiam ut populum sibi creditum in lege Domini erudiant.

Tenentur pastores erudire populum sibi subditum in lege Dei duabus de causis.

Prima, quia sunt doctores populi; Sic enim de eis Malachiæ 2. scriptum est: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est:* quod ad pastores novæ legis maximè pertinet, qui Deo propiores à claritate in claritatem, ut loquitur Apostolus 2. ad Corint. 13. cap. transformari debent, tanquam à Domini spiritu.

Confirmat hoc Christus Dominus, Matth. 5. ca. cum eos lucis nomine nuncupat: Si enim lux sunt mundi, propriæ sunt illorum partes, ut sint lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditores insipientium, magistri infantium, & si præoccupatus quis fuerit

fuerit in aliquo delicto, ipsi qui spirituales sunt, huiusmodi instruant.

Altera, quia in sacris confessionibus Iudicis etiam personam sustinent, ac pro genere & modo peccatorum sententiam ferunt: Quare nisi suam infirmitatem alijs etiam esse fraudi velint, in eo sint necesse est quam vigilantissimi, & in diuinorum præceptorum interpretatione exercitatissimi, vt ad hanc diuinam regulam de quacumque & actione & officij prætermissione iudicium facere possint, & vt est apud Apostolum 2. ad Timoth. 4. cap. *Sanam doctrinam tradant*: id est, quæ nullum contineat errorem, & animorum morbis, quæ sunt peccata, medeantur, vt sit populus Deo acceptus, lætator bonorum operum.

Q U Æ S T I O II.

Quot, & quæ sunt quæ ad obseruationem Decalogi nos inducere debent?

CONCLUSIO VNICA.

Quinq̄ sunt; Primum, auctor illius, qui est Deus ipse. Secundum, maiestas & solennitas, qua Deus decalogum promulgauit. Tertium, possibilitas, imo facilitas obseruandi illum. Quartum, necessitas implendi illum, si salutem consequi velimus. Quintum & postremum, multiplex fructus & utilitas obseruationis illius.

Est Catechismi. §. Iam verò in huiusmodi tractationibus.

Quinq̄ sunt huius conclusionis partes, quæ totidem quæstionibus explicantur.

QVÆSTIO III.

Quis est auctor Decalogi?

CONCLUSIO VNICA.

Deus est auctor Decalogi.

Est Catechif. §. Inter cætera autem quæ animo, &c. Et D. Thom. 1. 2. quæst. 98. artic. 2.

Huius conclusionis amplum testimonium præbent non solum ipsius legislatoris verba, quæ paulò post explicabuntur, sed infinita pœnè scripturarum loca, quæ pastoribus facillè occurrent, vt Exod. 24. Leuit. 4. Isa. 33. & alia.

Probatum quoque ratione Theologica tali: Nemo enim est quin sibi à Deo legem in animo insitam esse sentiat, qua bonum à malo, honestum à turpi, iustum ab iniusto possit secernere, cuius vis & ratio legis, cum ab ea quæ scripta est diuersa non sit, quis est, qui vt intimæ, sic scriptæ legis auctorem Deum negare audeat?

Non obstat huic doctrinæ quod ad Galathas cap. 3. Lex dicitur data esse per Angelos, & Iohannis cap. 1. dicitur data esse per Moysen; Quia nihil aliud volunt, illæ scripturæ, quàm Angelos & Moysen ministros fuisse, per quos Deus ipse legem suam promulgauit.

DIFFICULTAS I.

Legi Moysi per Christi legem derogatum est, quomodo ergo iam dictum est populum his legibus teneri?

Dicendum, non propterea his legibus homines teneri, quòd per Moysen datæ sunt, sed quòd omnium animis, vt ante ostensum est, sunt ingenitæ & per

& per Christum Dominum explicata & confirmata. cum enim Deus Moyfi legem dedit, non nouam aliquam legem tulit, sed verius hanc diuinam legem, pœnè iam prauis moribus & diuturna peruerfitate obfcuratam, illuftriorem reddidit.

DIFFICULTAS II.

Quomodo illa cogitatio, Deum esse qui legem tulit, iuuat ad obseruationem ipsius legis?

Quia de Dei sapientia & æquitare dubitare nemo potest, neque eius infinitam vim atque potentiam effugere. Inſinuauit hanc rationem Deus, qui cum per Prophetas iuberet ſeruari legem, ſe Dominum Deum eſſe teſtatus eſt, & in ipſo decalogi exordio dixit: *Ego ſum Dominus Deus tuus.* Et alibi Malachiæ 1. *Si Dominus ego ſum, ubi eſt timor meus?*

DIFFICULTAS III.

Habetne præterea hæc cogitatio & aliam vim in animam noſtris?

Habet; Nam non ſolum excitat animos fidelium ad ſeruanda Dei præcepta, ſed etiam ad gratiarum actionem. Magnum ſiquidem beneficium eſt, quod Deus ſuam, quæ ſalutem noſtram contineret, voluntatem explicarit. Teſtatur hoc ſcriptura, quæ non vno loco maximum hoc beneficium declarans, populum commonefacit, vt ſuam dignitatem ac Dei beneficentiam cognoſcat, veluti cum ait Deuteronom. 4. *Hæc eſt veſtra ſapientia & intellectus coram populis, vt audientes vniuerſi præcepta hæc dicant: En populus ſapiens & intelligens, gens magna.* Et rurfus Plalm. 147. *Non fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtauit eis.*

Qua solennitate & maiestate Deus promulgauit Decalogum?

CONCLUSIO VNICA.

IPse Deus Decalogi auctor clarè ostēdit. Paulò enim ante quàm ferretur Lex, Dei iussu dictum est omnibus, vt vestimenta lauarent, vxores non attingerent, vt ad diem tertium adessent; Deinde cùm ad montem essent adducti, vnde Dominus illis legem per Moysen erat laturus, vni Moysi dictum est, vt in montem ascenderet, quò Deus maxima cum maiestate venit, et locum tonitruis fulgoribus, igne, densisq; nebulis circumfudit, ac loqui cum Moysè cœpit, eiq; leges dedit.

Est Catech. §. Verùm si parochus præterea, &c. Et patet ad longum Exod. 19. cap.

DIFFICULTAS VNICA.

Quomodo hæc solennitas iuuat & inducit ad obseruationem Decalogi?

Dicendum, quia quilibet facile animaduertere potest diuinam sapientiam nullam aliam ob causam has solennitates tam magnificas, & simul terribiles obseruari voluisse, nisi vt nos moneret, casto, humiliq; animo legem Domini accipiendam esse, quòd si præcepta negligeremus, paratas nobis à diuina iustitia pœnas imminere.

Q. V. AESTIO V.

An sit possibile, vel etiam facile obseruare præcepta Decalogi?

CON-

Non solum possibile est, sed etiam facile seruare
Decalogum.

Est Catec. §. Quin etiam legis iussa difficultatē.
Et D. Thom. 1. 2. quæst. 100. art. 10. & q. 109. artic. 4.

Probatur vna hac ratione ex Sancto Augustino
Sermo. 47. de Sanctis, cum inquit: *Qui quæso dicitur
impossibile esse homini amare: amare, inquam, creato-
rem beneficum, Patrem amantissimum, deinde etiam
& carnem suam in fratribus suis; At verò qui dili-
git, legem impleuit Roman. 13.*

Confirmat hanc rationem D. Iohann. 1. epist. 5.
vbi præcepta Dei graua non esse apertè testatur.
Nihil enim iustius, nihil cum maiore dignitate,
nihil maiore cum fructu ab homine, teste D. Ber-
nardo lib. de diligendo Deo, exigi potuisset.

Quamobrem sapienter summam Dei benigni-
tatem admiratur Diuus Augustinus lib. 1. Con-
fess. cap. 5. *Quid tibi sum ipse, ut amari te à me iubeas?
& si non faciam, ingentes minaris misérias? parua-
ne est ipsa miseria, si non diligam te?*

Non obstat huic doctrinæ, si quis dicat homi-
nem impediri infirmitate naturæ, quo minus præ-
cepta seruet & Deum amet; Quia responderi po-
test, Deum qui amorem requisit, amoris vim in-
ferere cordibus per Spiritum sanctum: his autem
Spiritus bonus petentibus à Patre cœlesti datur,
vt meritò Sanctus Augustinus lib. 10. Confess. 29.
præcatus sit: *Da quod iubes, & iube quod vis.* Quia
igitur Dei auxilium præsto nobis est, maxime
post Christi Domini mortem, per quam princeps
huius

huius mundi eiectus est foras, non est quod quisquam infirmitatem nature humanæ obijciat, nihil enim est amanti difficile.

Vide etiam Diuum Thomam 1.2.q.109.artic.4.

Q V Æ S T I O VI.

An sit necessarium ad salutem seruare præcepta Decalogi?

CONCLUSIO VNICA.

Necessariò legi obtemperandum est.

Est Catechif. §. Præterea ad eandem rem persuadendam. Et D. Thom. 1.2. quæst. 98. artic. 5.

Est cõtra hæreticos nostri temporis; Non enim defunt hodie, qui siue facilis, siue difficilis lex sit, ad salutem tamè nequaquam necessariam esse, impiè, & magno ipsorum malo docere non verentur. Confutatur hæc impia & nefaria sententia, & probatur conclusio pluribus sacræ scripturæ testimonijs, eiusdem maximè Apostoli, cuius illi auctoritate impietatem suam tueri conantur. Quid igitur ait Apostolus epist. 1. ad Corinth. 7. *Non præputium, non circumcisionem quicquam esse ad obseruationem mandatorum Dei.*

Non obstat huic doctrinæ quod idem Apostolus eandem sententiam ad Galathas 5. repetens, *Nouam creaturam in Christo tantùm dicit valere;* Quia intelligimus planè eum nouam creaturam in Christo dicere, qui mandata Dei obseruat. Is enim qui habet mandata Dei ac seruat, diligit Deum, Domino ipso teste apud Iohannem 13. ca. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit.*

Nō obstat etiam quōd homo iustificari potest, & ex impio pius fieri, antequam singula legis præcepta externis actionibus impleat; Quia quamuis hoc ita sit, tamen fieri non potest, vt qui per ætatem ratione vitur ex impio fiat iustus, nisi animū habeat paratum ad omnia præcepta Dei seruanda. Vide D. Thom. sup. & alijs plerisque in locis.

Q V Æ S T I O VII.

Qui sunt fructus & utilitates obseruati Decalogi?

C O N C L V S I O I.

Primò, Decalogus Dei gloriam & maiestatem multo amplius explicat, quàm decore suo atque ordine faciant ipsa corpora cœlestia, quæ ut omnes quamuis barbaras nationes in sui admirationem rapiunt, ita efficiunt vt rerum omnium opificis & conditoris gloriam, sapientiam, ac potentiam agnoscant.

Est Catechismi. §. Ad extremum verò, &c. Et habetur, sicut & sequentes, Psalmo 18. in quo legis Dei laudes ex professo celebrantur.

C O N C L V S I O II.

L Ex Domini conuertit animas ad Deum.

Est Catechismi. §. Ac lex quidem Domini, &c.

Et ratio est; Nam agnoscentes vias eius, & Dei sanctissimam voluntatem per legem, conuertimus pedes nostros in viam Domini.

C O N C L V S I O III.

L Ex Dei sapientiam præstans paruulis.

Est Catechif. §. At quia soli timentes Deum.

Ratio

Ratio est, quia soli timentes Deum verè sunt sapientes vt habetur Iob 28.

CONCLUSIO IIII.

L Ex Dei veris gaudijs suos obseruatores cumulat. Est Catechismi. § Hinc veris gaudijs, &c. Habetur eodem Psalmo ibi: *Iustitiæ Domini lætificantes corda.*

CONCLUSIO V.

L Ex Dei mysteriorum diuinorum cognitionem largitur. Est Catechismi. §. Et mysteriorum diuinorum cognitionem.

Patet eodem Psalmo, vbi ait: *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.*

CONCLUSIO VI.

Postremò, lex Dei ingentibus voluptatibus & premijs, & in hac vita, & in futuro sæculo illos cumulat, qui illam obseruant.

Est Catechismi. §. Ingentibus voluptatibus.

Ratio est; Nam vt à Propheta eodem Psalmo, vltimo loco dictum est: *In custodiendis illis est retributio multa.* Et confirmatur; non enim illæ tantum nobis benedictiones promissæ sunt, quæ ad terrenam fœlicitatem magis spectare videbantur, vt benedicti simus in ciuitate, benedicti in agro, sed copiosa merces in cœlis & mensura bona, conferata, coagitata, & supereffluens proposita est, quam pijs & iustis actionibus meremur, diuinæ misericordiæ adiumento.

DIFFICULTAS VNICA.

An nostræ utilitatis gratia, an verò Dei ipsius causa debeamus legem obseruare?

Dicen-

Dicendum, quòd non tantum nostræ utilitatis gratia, sed maximè Dei ipsius causa nobis est seruanda lex.

Hic obiter notandum est, Deum vel in hoc maximè suam in nos clementiam & summæ bonitatis diuitias ostendisse, quòd cum sine vllò præmio nos potuisset, vt suæ gloriæ seruiremus, cogere; voluit tamen gloriam suam cum utilitate nostra coniungere, vt quod homini vtile, idem Deo esset gloriosum.

Q V A E S T I O V I I I .

An omnes obligentur ad seruanda præcepta Decalogi?

CONCLUSIO VNICA.

Quamuis Iudæis in monte à Domino præcepta data fuerint, tamen quoniam natura omnium mentibus multò ante impressa et cõsignata erant, ob eam rem Deus uniuersos homines illis parere perpetuò uoluit.

Est Catechismi. §. Quamuis hæc lex Iudæis, &c. Et D. Thom. 1. 2. quæst. 98. artic. 5.

Probat & explicatur sequentibus difficultatibus.

DIFFICULTAS I.

Quibus primo lex fuit promulgata?

Dicendum, quòd populo Israelitico in monte, Moysè ministro atque interprete, primùm data atque promulgata est.

DIFFICULTAS II.

Quibus verbis lex promulgata fuit?

Dicen-

Dicendum, q̄ istis. *Ego sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Aegypti, de domo seruitutis, non habes Deos alienos coram me, nõ facies tibi sculptile, & c.*

DIFFICULTAS III.

Describe paucis historiam populi quem Deus selegit, vt illi primo suam legem daret?

Dicendum, quòd Deus ex omnibus nationibus quæ sub cœlo erant, vnã elegit, quæ ortũ habuit ab Abraham, quem peregrinum esse voluit in terra Chanaam, cuius possessionem cùm ei pollicitus esset, tamen & ille & posterius eius amplius quadringentos annos vagi fuerunt, antequam promissam terram incolerent: In qua quidem peregrinatione nunquam curam eorum dimisit, transibãt quidam illi de gente in gentem, & de regno ad populum alterum, sed nunquam illis iniuriam fieri passus est, imò verò in reges animaduertit. Priusquam verò in Aegyptũ descenderent, virum præmisit, cuius prudentia & illi & Aegyptij fame liberarentur: In Aegypto verò & illos benignitate complexus est, vt repugnante, & ad eorum perniciem incumbente Pharaone mirum in modum auergerentur, & cùm valde affligerentur, ac tanquam serui durissimè tractarentur, ducem Moysen excitauit, qui eos in manu potenti educeret. Huius præcipuè liberationis in initio legis meminit Dominus his verbis: *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo seruitutis, & c.*

DIFFICULTAS IIII.

Quare ex omnibus nationibus populum istum elegit vt ei legem suam promulgaret?

Dicen-

Dicendum, vnum hūc ex omnibus nationibus delectus esse populum, quem vocaret suum, & cui se cognoscendum, & colendum præberet, non q̄ cæteras iustitia aut numero vinceret: quemadmodum Hæbreos monet Deus, sed quòd ipsi Deo sic placuit, potius vt gentem inopem, & exiguam auget, & locupletaret, quò eius potentia & bonitas notior apud omnes esset & illustrior.

Deinde cum ea esset illorum hominum conditio, ijs conglutinatus est & eos amauit, ita vt, cum esset Dominus cœli & terræ, non confunderetur vocari Deus eorum, quò cæteras gentes ad æmulationem prouocaret, vt perspecta Israelitarum fœlicitate, omnes homines ad veri Dei cultum se conuerterent, quemadmodum etiam Paulus testatur ad Rom. II. cap. se gentium fœlicitate proposita, & vera Dei cognitione, qua eas instruxerat, ad æmulationem carnem suam procurare.

D I F F I C U L T A S V.

Quare Deus populum istum diu peregrinari, posterosq̄ eius durissima seruitute premi, diuexariq̄, permisit antequam legem eis daret?

Dicendum ita permisisse, vt doceremur amicos Dei fieri, non nisi mundi inimicos ac peregrinos in terris. Itaque in Dei familiaritatem facilius recipi, si nihil omnino nobis sit commune cum mundo.

Deinde, vt ad Dei cultum translati intelligeremus, quanto demum fœliciores sint ij qui Deo, quàm qui mundo seruiūt. Huius rei scriptura nos commonet 2. Paral. I 2. cum inquit: *Veruntamen*

seruient ei, vt sciant distantiam seruitutis meæ, & seruitutis regni terrarum.

DIFFICULTAS VI.

Quare Deus post amplius quadringentis annis promissa huic populo demum præstitit?

Dicendum, vt ille fide ac spe aleretur. Alumnos enim suos Deus à se perpetuò pendere vult, atq; in eius bonitate omnem spem suam collocare, vt in primi præcepti explicatione dicitur.

DIFFICULTAS VII. ET POSTREMA.

Quo loco & tempore Deus legem huic populo tradidit?

Dicendum, nempe postquam eductus ex Aegypto in desertum venit, vt beneficij recentis memoria allectus, & loci asperitate in quo versabatur deterritus, ad accipiendam legem redderetur aptior: homines enim ijs maximè deuinciuntur, quorum beneficentiam experti sunt, atque ad Dei præsidium confugiunt, cum se spe omni humana destitutos esse agnoscunt.

Ex hoc licet intelligere, fideles ad complectendam cœlestem doctrinam eò propensiores esse, quò se magis à mundi illecebris, ac carnis voluptatibus abstraxerint, sicut per Prophetam Isaiam dictum est cap. 28. *Quem docebo scientiam, & quem intelligere faciet auditum, ablactatos à lacte, auulsos ab vberibus.*

Et hæc pro elucidatione præfationis tertię partis sufficiant.

CAPITIS PRIMI

ELUCIDATIO.

DE PRIMO PRÆCEPTO
DECALOGI.

Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo seruitutis: Non habebis Deos alienos coram me: Non facies tibi sculptile, neq; omnem similitudinem quæ est in cælo de super, & quæ in terra deorsum, neque eorum quæ sunt in aquis sub terra, non adorabis neque coles.

Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitates patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me, & faciens misericordiam in millia ijs qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea. Exod. 20. cap.

NOTE elucidationem quæstionum huius capituli, vnum diligenter obseruandum est, omnia verba præmissa ex cap. 20. Exodi diuidi in tres partes;

Prima pars continet hæc verba: *Ego sum Dominus Deus tuus*: vsque ad illa exclusiue: *Non habebis Deos alienos*.

Hæc non sunt præceptum, sed veluti exordium quoddam non solum huius præcepti, sed & reliquorum omnium & singulorum.

Horum verborum vehemens & frequens admonitio eam vim habet, vt ad legem colendam fideles promptiores reddantur, & à peccatis abstineant.

Secunda pars constat his verbis: *Non habebis Deos alienos coram me*, vsque ad illa exclusiue: *Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, &c.*

Hæc verba sunt primum præceptum Decalogi, illudque vnum & simplex, sicut postea ostenditur.

Tertia pars continetur his verbis, *Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes visitans iniquitates*, vsque ad finem.

Hæc verba non sunt præceptum, sed veluti appendix quædam non solum huius primi præcepti, sed & reliquorum omnium præceptorum, vt in illius explicatione ostenditur.

Habet ergo hoc primum caput tres partes, de quibus singulis consueta methodo agendum est, & primò de prima parte, siue exordio huius præcepti.

Q V Æ S T I O I.

Quid sibi vult istud exordium, *Ego sum Dominus Deus tuus*, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo seruitutis?

Deus præcepturus aliquid frequenter hæc verba præmittit, quia horum verborum vehemens, & frequens admonitio eam vim habet, vt ad legem colendam fideles promptiores reddantur, & à peccatis abstineant.

Est Catech. §. Enitatur itaque parochus.

Probatur & explicatur. Nā si priora illa verba, *Ego sum Dominus Deus tuus*, fidelis populus frequenter in animo habeat, intelliget se legislatorē habere, qui suus idem sit creator & conseruator, à quo videlicet conditus sit & cōseruetur, cui propterea meritò promptissimè obedire & obsequi debeat.

Deinde si posteriora illa verba, *Qui eduxite de terra Aegypti, de domo seruitutis*, benè intelligat, videbit quātò illum affecerit Deus beneficio, vt ingrati prorsus sit hominis nolle illius iussis parere; nam etsi illa verba Iudæis tantū videantur conuenire Aegyptiorum dominatu liberatis, tamē si interiorem salutis vniuersæ rationem spectemus, multò magis ad christianos homines pertinent, qui nō ex Aegyptiaca seruitute, sed è peccati regione & potestate tenebrarum à Deo erepti, atque in regnum filij dilectionis suæ translati sunt.

Huius beneficij magnitudinem intuens Hieremias cap. 16. prædixit illud: *Ecce dies venient, dicit Dominus, & non dicetur vltra, viuit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Aegypti, sed viuit Dominus qui eduxit filios Israel de terra aquilonis, & de vniuersis terris, ad quas eieci eos, & reducam eos in terram suam, quam dedi patribus eorum. Ecce ego mittam,*

piscatores multos, dicit Dominus, & piscabuntur eos, & quæ sequuntur. Pater enim indulgentissimus per filium suum, filios, qui erant dispersi, congregavit in vnum, ut iam, non ut serui peccato, sed iustitiæ, seruiamus illi in sanctitate & iustitia coram ipso omnibus diebus nostris.

M O N I T I O.

Discât hinc fideles omnibus têtationibus opponere tanquam clypeû illud Apostoli ad Rom. 6. *Qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo? Iam non sumus nostri, sed eius qui pro nobis mortuus est, & resurrexit: ipse est Dominus Deus noster, qui nos suo sanguine sibi acquisiuit; quomodo peccare poterimus in Dominû Deum nostrum, ipsumque iterum cruci affigere?*

Et hæc quidem de prima parte, siue de exordio huius præcepti, & aliorum sufficiunt. Nunc de secunda parte, siue de ipso primo præcepto agendum est.

Q V Æ S T I O I I.

Quod est primum præceptum Decalogi? Et: Quæ illo præcipiuntur, vel prohibentur?

T plenius intelligatur hæc quæstio, & pleræque aliæ, quæ tum de hoc præcepto, tum de alijs mouebuntur, quædam prænotanda sunt;

Primum, priorem in Decalogo locum obtinere præcepta illa quæ ad Deum pertinent; postero-

rem verò quæ ad proximum.

Ratio huius ordinis est clara; Nam eorum quæ proximo præstamus causa Deus est; tum enim ex Dei præcepto proximum diligimus, cum propter Deum diligimus.

Secundum, præcepta quæ Deum concernunt descripta esse in priori tabula, illa quæ proximū, in posteriori.

Tertium, inter præcepta quædam esse affirmatiua, quædam negatiua.

Affirmatiua vocantur illa quibus præcipiuntur actus virtutum.

Negatiua quibus prohibentur actus vitiorum, vt in explicatione singulorum præceptorum statim fiet manifestum.

Quartum, præceptum affirmatiuum continere in se negatiuum, & è conuerso negatiuum tacitè comprehendere affirmatiuum. V. G. primum præceptum est negatiuum: *Non habebis Deos alienos coram me*, eam habet sententiam coniunctam, *Me verum Deum coles, alienis dijs cultum non adhibebis.*

His prænotatis respondetur quæstioni sequentibus conclusionibus.

CONCLUSIO I.

Primum præceptum Decalogi est; *Non habebis Deos alienos coram me, non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in cælo desuper, & quæ in terra deorsum, neque eorum quæ sunt in aquis sub terra, non adorabis ea, neque coles.*

Est Catech. passim; & habetur Exodi 28.

IN hoc præcepto quatenus est affirmatiuum, continetur præceptum fidei, spei, & charitatis.

Est Catech. §. In priori autem continetur præceptum, &c.

Probatur & explicatur; Nam qui Deum dicit immobilem, incommutabilem, perpetuò eùdem manentem; fidelem, rectum, sine vlla iniquitate confitetur, ex quo oraculis eius assentiens, omnem ipsi fidem, & auctoritatem tribuat necesse est.

Qui verò omnipotentiam, clementiam, & ad benefaciendum facilitatem ac propensionem illius considerat, meritò spes omnes suas in illo collocat.

Demum qui bonitatis, & dilectionis ipsius effusas in nos diuitias contemplabitur, non poterit illum non amare.

Ex his vterius sequitur hoc præceptum esse omnium primum & maximum, non ordine tantum ipso, sed ratione, dignitate, præstâtia. Debet enim Deus obtinere apud nos infinitis partibus maiorem quam Domini, quam Regis charitatem, & auctoritatem: Ipse nos creauit, idem gubernat, ab eo in utero matris nutriti, atque inde hanc in lucem educti sumus: ipse nobis ad vitam, victumque res suppetit necessarias.

CONCLUSIO III.

Quatenus est negatiuum, prohibetur hoc præcepto infidelitas, desperatio, odium Dei.

Est Catech. §. Peccant autem in hoc præceptum, &c.

In numero ergo eorum qui in hoc præceptum

peccant, sunt; Primò qui in heresim labuntur: qui non credunt ea quæ sancta mater Ecclesia credenda proponit.

Secundò, qui somnijs, augurijs, ceterisq; vanissimis rebus fidem habent.

Tertiò, qui de sua salute spem abijciunt, nec diuinæ bonitati confidunt: qui diuitijs tantum, qui corporis valetudine ac viribus nituntur.

Hæc fusius ab ijs explicantur, qui de vitijs ac peccatis exprofesso scribunt.

DIFFICULTAS I.

Quare legislator voluit in primo præcepto uti hac loquendi formula negativa: Non habebis Deos alienos coram me?

Dicendum, hac loquendi formula legislatoris usum, non quòd satis explicata non esset hæc sententia affirmatione præcepti in hunc modum, *Me unum Deum coles*: si enim Deus est, vnus est; sed propter cecitatem plurimorum, qui olim verum se Deum colere profitebantur, multitudinem tamè eorum venerabantur, cuiusmodi inter Hæbreos ipsos permulti fuerunt, qui vt Helias eis obijciebat, 3. Reg. 18. in duas partes claudicabant, quod & Samaritæ fecerunt, qui Deum Israelis & Deos gentium colebant.

DIFFICULTAS II.

An huic præcepto aduersetur cultus & veneratio sanctorum Angelorum?

Dicendum non aduersari. Quis enim adeo demens est, qui edicente Rege, nè se pro Rege quisquam gerat, aut regio cultu, atque honore affici

patiatur; continò putet nolle Regem suis vt magistratibus honos deferatur? Etsi enim Angelos Christiani adorare dicuntur, exemplo sanctorum veteris Testamenti Genes. 18. & 19. non eam tamen venerationem adhibent, quam Deo tribuunt.

Non obstat huic doctrinæ, quòd interdum legimus, vt Apocalyps. 19. & 22. Angelos recusasse nè se homines venerarentur; Quia facilè responderi potest, id ideo eos fecisse, quòd sibi etiam honorè haberi volebant, qui soli Deo deberetur.

Confirmatur, Spiritus enim Sanctus, qui ait 1. ad Timoth. 2. *Soli Deo honor & gloria*; Idem præcipit Exod. 20. & Leuit. 19. vt honore parentes & seniores afficiamus.

Confirmatur secundò. Sancti viri, qui Deum vnum colebant, Reges tamen, vt habetur Genes. 23. & 24. & alijs locis, adorabant, id est, supplices venerabantur. Quòd si Reges, per quos Deus mundum gubernat, tanto honore afficiuntur, Angelicis spiritibus, quos Deus suos ministros esse voluit, & quorum opera non modò ad ecclesiæ suæ, sed etiam ad reliquarum rerum gubernationem vtitur, quorumq; ope maximis tum animæ, tum corporis periculis quotidie liberamur, etiam si se nobis in conspectum non dent, tantò maiore honorem habere debemus, quantò beatæ illè mētes dignitate Regibus ipsis antecellunt.

De Dulia, quæ debetur sanctis Angelis & hominibus, & latria, quæ soli Deo debetur, consule si vis D. Thom. 2. 2. q. 102, art. 3.

An huic præcepto aduersetur inuocatio Sanctorum Angelorum?

Dicendum, non aduersari: Si quidem docent nos sacræ scripturæ, vt Daniel. 10. Tob. 1. Apocal. 8. Angelos pro ijs prouincijs, quibus præsumt, pro charitate, qua eas diligunt, preces fundere: Quod etiam præstare ij quorum sunt ipsi custodes non est dubitandum; Nostras enim preces Deo offerunt & lachrymas. Quamobrem in Euāgelio Matth. 18. Dominus docet pusillos scandalizandos non esse, quòd *Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris, qui in cælis est*: Ergo Angeli inuocandi sunt, quòd & perpetuò Deum intuētur, & patrociniū salutis nostræ sibi delatum libentissimè suscipiunt.

Confirmatur hæc doctrina diuinæ scripturæ exemplis; Iacob enim Genes. 32. ab Angelo, qui cū luctatus fuerat, petit vt sibi benedicat, imò etiam cogit; se enim non dimissurum illum profitetur, nisi benedictione accepta: Neque solùm sibi ab eo tribui, quem intuebatur, sed ab eo etiam quē minimè videbat, tum cū dixit, Genes. 48. *Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis.*

An aduersetur huic præcepto honor qui sanctis hominibus, qui in Domino dormierunt, exhibetur?

Dicendum non aduersari, sicut ex ijs, quæ statim de Angelorum cultu diximus, colligi & multipliciter probari potest.

Primò auctoritate Conciliorum, Niceni 2. Gangiensis

gienfis can. 20. Tridentini Sess. 25.

Deinde, sanctorum Patrum auctoritate, præfertim D. Hieronymi contra Vigilantium, & Damasceni lib. 4. de Orthod. fide cap. 16.

Præterea, consuetudine ab Apostolis accepta, & in Ecclesia Dei perpetuò retenta & conseruata. Vt probari pòt ex his quæ de ea scribunt Dion. c. 7. Hierararch. Eccles. Ireneus lib. 5. contra hæreses c. 19. Athanas. Serm. in Euang. de Sanct. Deip. Eusebius lib. 13. præparat. Euang. cap. 7. Cornel. Pont. epist. 1. Hylarius in Psalm. 129. Ambrosius in lib. de viduis, & innumerabiles alij.

Insuper, diuinæ scripturæ testimonio, quæ Eccles. 45. cap. & sequentibus vsque ad finem libri, sanctorum laudes celebrat admirabiliter. Si enim sacrę literæ eorū laudes celebrāt, quid est quòd illis singularem honorem non habeant homines?

Vide quoque de hac difficultate D. Thom. sup. tota quæst. 102.

D I F F I C V L T A S V.

Aduersaturne huic præcepto innuocatio Sanctorum qui in Domino dormierunt.

Dicendum non aduersari, sicut nec honor qui illis exhibetur. Quod confirmatur tum argumentis antedictis, tum etiam sequentibus: Nā ipsi pro salute hominum preces assiduè faciunt, multaq; eorum merito & gratia Deus in nos confert beneficia. Si enim, vt Matth. 18. habetur, *gaudium est in cælo super uno peccatore penitentiam agente*; nonne etiam cœlestes ciues pœnitentes adiuuabunt? nonne rogati & peccatorum veniam impetrabunt,

& conciliabunt nobis Dei gratiam?

Ex his colligi potest tantum abesse ut sanctis, qui in Domino dormierunt, honore afficiendis atque inuocandis Dei gloria minuatur; ut eò maxime augeatur, quò magis hominum spem excitat, confirmat, & ad sanctorum imitationem cohortatur.

Non obstat huic doctrinæ, quod à nonnullis dicitur. Superuacaneum esse sanctorum patrocinium, quòd Deus sine interprete precibus nostris accurrat; Quia has impiorum voces illud sancti Augustini quæstion. 149. super Exodum facile conuincit: *Multa Deum non concedere, nisi mediatoris ac deprecatoris opera & officium accesserit.*

Cõfirmatur illustribus Abimelec Genes. 20. & Iob amicorum cap. 42. exemplis, quorum peccata, non nisi Abraham & Iob precibus condonauit.

Non obstat secundo, quod à quibusdam afferitur, fieri inopia & imbecillitate fidei, ut sanctos internuncios & patronos adhibeamus; Nam quid ad illud respondebunt Centurionis exemplum Matth. 10. & Luc. 7. qui vel in singulari illo fidei præconio, quod Dominus impertiuit, seniores tamen Iudeorum ad Saluatorem misit, ut laboranti puero salutem impetrarent?

Non obstat postremo, vnum nobis mediatorẽ propositum Christum Dominum 1. ad Timoth. 2. qui scilicet vnus nos per sanguinem Patri cœlesti reconciliauit, & qui æterna redemptione inuēta, semel in sancta ingressus pro nobis interpellare non cessat, ut docet Apostolus in epist. ad Hæbreos cap. 7. & 9. Quia ex eo nullo modo sequi potest

potest ad sanctorum gratiã nobis confugere non licere. Nam si propterea subsidijs sanctorum vti non liceat, quòd vnum patronum habemus Iesũ Christum; nunquam id commisisset Apostolus ad Rom. 15. vt se Deo tanto studio fratrum viuẽtium precibus adiuari vellet. Neque enim minus viuorum preces, quàm eorum, qui in cœlis sunt, sanctorum deprecatio Christi mediatoris gloriam & dignitatem imminuerent.

D I F F I C V L T A S V I.

An cultus & honos, qui reliquijs Sanctorum à fidelibus exhibetur, aduersetur huic præcepto?

Dicendum non aduersari. Declarant hoc mirabile res effectæ ad illarum contactum; Nam oculis, manibus, membrisque omnibus captos in pristinum statum hoc pacto fuisse restitutos, mortuos etiam ad vitam reuocatos, & ex corporibus hominum Demones eiectos, non audisse, vt multi, non legisse, vt plurimi grauissimi viri, sed vidisse, testes locupletissimi Sancti Ambrosius Ser. 91. & Augustinus lib. 22. de Ciuitate Dei cap. 8. literis tradiderunt.

Reliquiarum virtus ostendi quoque potest ex sacris literis. Nam si vestes 4. Reg. 13. cap. & Sudaria Act. 19. si etiam vmbra sanctorum Act. 5. priusquam è vita migrarent, depulit morbos, viresque restituit; quis negare audeat Deum per sacros cineres, ossa, ceterasque sanctorum reliquias eadẽ mirabiliter efficere? Declarauit id cadauer illud, quod fortè illatum in sepulchrũ Elisei 4. Reg. 13. cap. eius tacto corpore subito reuixit.

De honore, & cultu reliquiarū vide D. Thom.
p. 3. q. 25. art. 6.

D I F F I C V L T A S V I I.

An hæc verba, Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in celo & quæ in terra deorsum, neque eorum quæ sunt in aquis sub terra, Non adorabis ea, neque coles, constituent alterum præceptum à præcedenti?

Dicendum, quòd quidam hoc alterum præceptum existimantes, duo postrema ipsa vnius præcepti vi contineri voluerunt; At sanctus Augustinus illa extrema diuidens, hæc ipsa verba ad primum præceptum pertinere voluit. Hanc sententiam, quia in ecclesia celebris est, libenter sequimur: Et in promptu ratio est illa verissima, consentaneum fuisse, præmium & pœnam cuiusq; cū primo præcepto coniungi.

D I F F I C V L T A S V I I I.

An huic præcepto aduersetur Imaginum usus?

Dicendum non aduersari. Nā in scripturis infu Dei simulachra & imagines effectas legimus, vt Cherubin Exod. 25. & serpentis ænei 3. Regum 6. cap. Superest igitur vt imagines ob eam rem solum vetitas interpretemur, nè quid simulacris quasi Dijs colēdis de vero Dei cultu detraheret.

Duplici ratione per imagines diuina maiestas lædi potest.

Prima, si Idola & imagines tanquam Deus colantur, aut credatur inesse his aliqua diuinitas vel virtus propter quam sint colendæ, vel quòd ab eis aliquid sit petendum, vel quòd ab eis aliquid

quid sit petendum, vel quod fiducia sit in imaginibus figenda veluti olim fiebat à gentibus, quæ in Idolis spem suam collocabant, quod, passim sacrae literæ reprehendunt.

Altera, si quis conetur diuinitatis formam aliquo artificio effingere, quasi corporeis oculis cõspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit. *Quis enim Deum*, vt inquit Damascenus lib. 4. de Orthodoxa fide c. 1. *Qui sub aspectum non cadit, qui corporis expers est, qui nullis terminis circumscribi, nec ulla figura describi, possit exprimere?* quæ res in altera Nycena Synodo vberius explicatur. Præclare igitur Apostolus, eos mutasse Dei incorruptibilis gloriam, in similitudinem volucrum, quadrupedum ac serpentum dixit, ad Roman. 1. cap. hæc enim omnia tanquam Deum venerabantur, cum illi harum rerum imagines ponerent. Quocirca Israelitæ, qui ante vituli simulacrum clamabant, Exod. 32. *Hi sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti:* idololatræ sunt appellati, quia mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum. Cùm igitur Dominus Deos alienos coli prohibuisset, vt penitus idololatriam tolleret, imaginem diuinitatis ex ære duci, aut quauis alia materia fieri prohibuit: quod Isaias declaras inquit cap. 40. *Cui similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei?*

In hoc præcepto hanc sententiam contineri, præter sanctorum Patrum scripta, qui eam, quem admodum in septima Synodo expositum est, sic interpretantur, illa etiam Deuteronomij verba sacra

tis declarant; Vbi Moyſes populū ab idololatria auertere cū vellet, aiebat cap. 4. *Non vidiftis aliquam ſimilitudinem in die, qua locutus eſt nobis Dominus in Horeb de medio ignis.*

Quod ſapientiſſimus legiſlator ideo dixit, nē quo errore ducti diuinitatis imaginem fingerēt, Deoq; debitum honorem rei creatæ tribuerent.

DIFFICULTAS IX.

An ergo peccent contra hoc præceptum qui aliquam Sanctiſſimæ Trinitatis perſonam, vel Angelos quibusdam ſignis exprimunt?

Dicendum non peccare. Nemo enim tam rudis eſt, vt illa imagine diuinitatē credat exprimi, ſed illis tantū declarantur proprietates aliquæ aut actiones quæ Deo tribuuntur, veluti cum ex Daniele 7. cap. pingitur antiquus dierum in throno ſedere, ante quem libri aperti ſunt, Dei æternitas, & infinita ſapientia ſignificatur, qua oēs hominum & cogitationes & actiones, vt de ijs iudicium ferat, intuetur. Angelis etiam tum humana ſpecies, tum aliæ affinguntur, vt intelligant fideles, quā propenſi ſint in humanum genus, & tanquam parati ad miniſteria Domini exequenda. Omnes enim adminiſtratorij Spiritus ſunt propter eos qui hereditatem capiunt ſalutis, ad Hæb. 1. cap. Columbæ ſpecies & linguæ tanquam ignis in Euangelio & Actis Apoſtolorum, quas Spiritus ſancti proprietates ſignificent, multò notius eſt, quā vt oporteat pluribus verbis explicari.

DIFFICULTAS X.

An peccent contra hoc præceptū, qui imagines Chriſti,

fili, B. Mariæ virginis, cæterorumq; Sanctorum pingunt & honorant ?

Dicendum, quòd cum Christus Dominus, eiusque sanctissima & purissima mater, ceterique omnes sancti humana præditi natura humanam speciem gesserint, eorum imagines pingi & honorari non modò hoc præcepto interdictum non est; sed etiam sanctum & grati animi certissimum argumentum semper habitum est.

Probatur primò Apostolicorum temporù monumentis.

Deinde œcumenicæ Synodi & sanctissimorum doctissimorumque Patrum inter se consentientium scriptis.

Ratio omnium vna est; Honos enim qui illis exhibetur, refertur ad ipsa prototypa.

D I F F I C U L T A S X I I .

Quis est legitimus in Ecclesia imaginum vsus ?

Dicendum duplicem illarum esse vsum;

Primò enim imagines fiunt ad vtriusque testamenti cognoscendâ historiam, atque eius memoriam itentidem renouandam, qua diuinarum rerum memoria excitati, ad colendum atque amandum ipsum Deum vehementius inflammemur.

Secundò, sanctorum imagines in templis ponuntur, vt & colantur, sicut ante dictum est, & exemplo moniti, ad eorum vitam & mores nos ipsos conformemus.

Hæc ex Damasceni libro quem de imaginibus edidit, & septima Synodo, quæ est secunda Nyce-
na, facillè intelliguntur.

MONITIO.

Quia sanctissimum quodque institutum hostis humani generis suis fraudibus & fallacijs depravare contēdit, si quid fortè populo hac in re peccatum fuerit, Parochi & Catechista Concilij Tridentini decretum Sess. 25. sub principium capituli de Inuocatione secuti, studebunt corrigere, & decretum ipsam, cum res tulerit, studebunt populo iuxta hanc doctrinam interpretari.

Et hæc quoque de secunda parte huius capituli, id est, de ipso primo præcepto Decalogi sufficiunt. Sequitur ut de tertia parte, siue de ipsa appendice aliquid dicatur.

Q. V. ÆSTIO III.

Quæ est appendix huius præcepti? Et: An huic tantum præcepto seruiat?

CONCLUSIO I.

Appendix est ista, *Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me, & faciens misericordiam in millia ijs qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea.*

Est Catechismi. § eodem, *Ego sum Dominus, & habetur Exod. 20.*

CONCLUSIO II. RESPONDET

alteri parti quæstionis.

Et si ob summum scelus prauaricationis primi præcepti, atque hominum ad id committendum propen-

sionem, aptè hoc loco pœna proponitur; communis tamen est omnium appendix præceptorum.

Est Catechif. §. Et si ob summum scelus. Probatur & explicatur. Omnis enim lex ad præcepta seruanda homines pœna & præmio inducit. Hinc illè tam frequentes in sacris literis & crebrè Dei promissiones. Vt enim innumerabilia pœnè veteris Testamenti testimonia prætermittantur, in Euangelio Matth. 19. cap. scriptum est: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Et alibi Matth. 6. *Qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum.* Tum illud ibidem: *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur & in ignem mittetur.* Et: *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.* Atque alibi: *Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet peccata vestra.*

D I F F I C V L T A S I.

An eodem modo perfectis & imperfectis, siue carnalibus hominibus sit hæc appendix proponenda?

Dicendû, quòd longè alia ratione perfecti, alia carnales homines hanc appendicem edocendi sunt.

Perfectis enim, qui spiritu Dei aguntur, eique prompto, & alacri animo parent, instar est cuiusdam lætissimi nuntij, & magnum argumentû propensæ in eos diuinæ voluntatis. Agnoscunt enim sui amantissimi Dei curam, qui nunc præmijs, nunc pœnis ad sui cultum & venerationem homines propè compellat. Agnoscunt immensam eius in se benevolentiam, qui sibi imperare, suaq; opera ad diuini nominis gloriam vti velit. Neque so-

lum

lum agnoscunt, sed magna spe sunt, illum, cum quod vult iubeat, etiam daturum vires, quibus legit ipsius parere possint.

Carnalibus qui nondum spiritu seruitutis liberati sunt, magisque metu pœnarum, quam amore virtutis abstinere à peccatis, eius appendicis sensus grauis & acerbus est. Quamobrem sunt pijs exhortationibus subleuandi; &, quò lex spectat, quasi manu ducendi.

DIFFICULTAS I.

Cùm Deus in scripturis tam multis nominibus vocetur, quare hoc loco appellatur, fortis, zelotes?

Dicendum, vt his duobus veluti quibusdam aculeis ad legem obseruandam homines maximè incitet.

Nam quòd Deus dicitur *fortis*, ideo diligentius hoc loco explicandum est, quòd caro sæpè, quæ terroribus diuinæ comminationis minus commouetur, varias sibi ipsa rationes fingit, quibus iram Dei effugere ac propositam pœnam vitare possit: Cui autem certò persuasum est Deum fortem esse, illud magni Davidis usurpat Psalm. 138. *Quò ibo à Spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam?* Eadem quoque diuinis interdum diffusa promissis, tantas hostium vires esse credit, vt ad sustinendum minimè parem se esse existimet. At firma, & stabilis fides nihil titubans, cum diuina vi ac virtute nitatur, homines contra recreat, ac confirmat. Inquit enim, *Dominus illuminatio mea, et salus mea, què timebo?* Alter aculeus quo incitantur homines ad diuinæ legis obseruationem, zelus ipse

diuinus est. Nonnunquam enim homines putant Deum humana non curare, ne illud quidem, legē ipsius seruemus, an negligamus. Ex quo sequitur magna vitæ confusio. Cùm autem Deum zelotem credimus, eius rei meditatio facilè nos in officio continet.

Zelus qui Deo tribuitur, nullam animi significat perturbationem, sed diuinum illum amorem & charitatem, qua Deus nullam à se animam patitur impunè fornicari, quotquot autem ab eo fornicantur, perdit.

Est itaque zelus Dei, tranquillissima eius, sincerissimaq; iustitia, qua anima, falsis opinionibus, prauisq; cupiditatib⁹ corrupta, repudiatur, & à Dei coniugio, tanquam adultera, remouetur.

Zelùm hunc Dei suauissimum ac dulcissimum experimur, cùm summa eius, atque incredibilis in nos volūtas zelo ipso demonstratur. Nec enim aut amor ardentior inter homines, aut maior, arctiorq; coniunctio, quàm eorum, qui coniugio copulati sunt, reperitur.

Quàm nos valde diligat, ostendit Deus, cùm crebrò, vel sponso, vel marito comparās, zelotem vocat.

M O N I T I O.

Quamobrem doceat Parochus, hoc loco sic diuini cultus, atque honoris, cupidos homines esse debere, vt zelantes potius quàm amantes iure dici possint, illius exemplo 3. Reg. 19. qui de se ipse, *zelo*, inquit, *zelatus sum pro Domino Deo exercituum*, Imo verò Christum ipsum imitentur, cuius illud est

est Psalm. 68. *Zelus domus tua comedit me.*

DIFFICULTAS I I I.

Quo sensu intelligendum est, quòd Deus dicitur visitare iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartã generationem.

Dicendum sic intelligendum, non quòd posteriores maiorum scelerum pœnas semper luât, sed licet illi, liberiq; eorum impunè tulerint, nõ omnis tamen eorum posteritas iram Dei vel pœnam euitabit: Quod Iosux accidit 4. Regum 22. Huic enim propter singularem pietatem cum pepercisset Deus, dedissetq; vt in pace in sepulchrũ maiorum suorum inferretur, nè videret consequentiũ temporum mala, quæ propter Manasse aui impietatem Iudæ & Hierusalem erãt euentura, eo mortuo, posteros eius est ultio Dei consequuta, sic vt ne filij quidem Iosix pepercerit.

DIFFICULTAS I I I I.

An hæc sententia aduersetur illi quæ est apud Ezechielem cap. 18. vbi dicit: Anima quæ peccauerit ipsa morietur?

Dicendum non aduersari. Ostendit hoc aucto-ritas D. Greg. lib. 15. moralium cap. 31. cum reliquis omnibus antiquis patribus consentiens, Inquit entm: *Quisquis prauiparentis iniquitatem imitatur, etiam ex eius delicto constringitur: Quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam illius delicto grauatur. Vnde fit, vt iniquus filius iniquipatris non solum sua quæ addit, sed etiam patris peccata persoluat, cum vitijs patris, quibus iratum Dominum non ignorat, suam etiam malitiam adiungere non for-*

midat: & iustum est, vt qui sub districto iudice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita presentis, etiam culpas parentis iniqui persolvere.

DIFFICULTAS V.

Quid significat quòd Deus dicitur visitare iniquitatem in tertiam & quartam generationem, facere verò misericordiam in millia?

Dicendum, nihil aliud significare, quàm quòd bonitas Dei ac misericordia multum eiusdem iustitiam superet, vt docetur expressè Iacobi 2. cap.

DIFFICULTAS VI.

Quid significatur his verbis, Eorum qui oderunt me?

Dicendum, quod peccati magnitudo ostenditur. Quid enim flagitiosius, ac detestabilius, quàm summam ipsam bonitatem, summam veritatem odisse?

Hoc ad omnes peccatores pertinet; Nam quèadmodum, qui habet mandata Dei, & seruat ea, Deum diligit; Ita qui legem Domini contemnit, & mandata eius non seruat, Deum odisse merito dicendus est.

DIFFICULTAS VII. ET POSTREMA.

Quid significatur his verbis, Et ijs qui diligunt me?

Dicendum, quòd seruandæ legis modus ac ratio docetur; Necessè est enim eos qui legem Dei seruant, eadē charitate atque amore quo in Deū sunt, ad eius obedientiam adduci: quæ deinceps in singulis præceptis commemorabuntur.

Hæc pro primi Capitis Elucidatione
sufficiunt.

CAPITIS SECUNDI

ELUCIDATIO.

DE SECUNDO PRÆCEPTO.

Non assumes nomen Dei tui in vanum ;
non enim habebit in fontem Dominus
eum , qui assumpserit nomen Dei sui
frustra .

Nte explicationem huius præcepti, vnũ cum Catechismo notandum est : Parochos & Catechistas non satisfacere officio, si de hoc præcepto tantũ generatim loquantur, sed debere in eo explanãdo diutius morari, & quæcumque ad hanc tractationem pertinent, distinctè, dilucidè, accurateque explicare, idque duabus præcipuè de causis ;

Prima, propter exemplum ipsius Dei præcipiẽtis: quanquam enim primo diuinæ legis præcepto, quo Deum piè & sanctè colere iubemur, hoc, quod secundo loco sequitur, necessariò continetur; (Nam qui sibi honorem tribui vult, idem postulat, se vt summo verborum honore prosequamur, prohibetq; contraria, quod & illa Dñi verba apud Malach. apertè indicat i. c. *Filius honorat patrem, & seruus dominum suum: si ergo Pater ego sum, vbi est honor meus?*) Deus tamen pro rei magnitudine, hãc de suo ipsius diuino & sanctitatis plenissimo nomine honorando legẽ separatam ferre, idq; nobis disertis & perspicuis verbis præscribere voluit.

Altera, propter frequentiam transgressionis huius præcepti. Non enim desunt qui errorum te nebris adeo excæcati sint, vt quem Angeli glorificant, ei maledicere non vereantur; neque enim lege semel lata deterrentur, quò minus Dei maiestatem quotidie imminuere, imò singulis penè horis & momentis impudentissimè audeât. Quis enim non videat omnia iureiurando affirmari, omnia imprecationibus & executionibus referta esse, vsque adeo vt nemo ferè vel vendat aliquid, vel emat, vel negotium aliquod gerat, qui non iusiurandi religionem interponat, Dei que sanctissimum nomen millies, vel in re leuissima, & inani, temerè non vsurpet?

Quare eò maior parochis, & catechistis cura & diligentia adhibenda est, vt sæpè fideles admo-
neant quàm graue hoc scelus sit, & detestabile.

Q V Æ S T I O I.

Qui actus virtutum præcipiuntur hoc præcepto: Non assumes nomen Dei tui in vanum, quatenus tacitè continet in se affirmatiuum præceptum?

VT intelligatur quæstio, tria obseruanda sunt;
Primum, per nomen Dei in quæstione, non ipsius literas, & syllabas, aut omnino per se nudum verbum intelligendum esse, sed potius rem per illam vocem significatam,
hoc

hoc est, omnipotentem & sempiternam maiestatem vnius & trini numinis.

Ex quo licet statim colligere inane nonnullorum Iudæorum superstitionem, qui, quod scriberent Dei nomen, pronunciare non auderent, quasi in quatuor illis literis, non in re, diuina vis esset.

Secundum, quod quavis singulari numero prolatum sit: Non assumes nomen Dei, id non de vno aliquo nomine, sed de omnibus quæ Deo tribui solent intelligendum esse; Multa enim Deo imposita sunt nomina, vt Domini omnipotentis, Domini exercituum, regis regum, fortis, & alia id genus quæ in scripturis leguntur, quæ parem eandemque venerationem habent omnia.

Postremum, cum eo quod lex fieri prohibet, earum etiam rerum præceptionem coniunctam esse, quas præstare homines debent, hoc est, sicut in initio primi præcepti diximus, sub quolibet præcepto negatiuo, quo actus vitiorum prohibentur, contineri tacite affirmatiuum, quo actus virtutum contrarij præcipiuntur.

His ita obseruatis respondetur quæstioni aliquot conclusionibus.

CONCLUSIO I.

Primò, præcipitur actus fidei exterior, qui est confessio fidei, præsertim illius, qua in omnium conspectu Deum, ac Dominum nostrum fidenter confitemur, Christumque salutis nostræ auctorem, quemadmodum agnoscimus, ita etiam prædicamus.

Est Catechis. §. Primum igitur laudatur Deus.

Et

Et D. Thom. 2. 2. q. 3.

An sit necessarium ad salutem confiteri fidem,
& quando, vide D. Thom. sup. art. 2.

CONCLUSIO II.

Item præcipitur vt verbo Dei, quo eius voluntas enuntiatur, sanctè & diligenter operam demus, in eius meditatione assiduè versemur, studiosè illud addiscamus, aut legendo, aut audiendo, perinde vt cuiusque personæ aut muneri aptum & consentaneum est.

Est Catech. §. Itemque cum verbo Dei. Et D. Thom. 2. 2. q. 2. art. 2.

Dicitur in conclusione, prout cuiusque personæ, aut muneri consentaneum est: Quia ad quosdam pertinet legere verbum Dei, ad quosdam audire: Deinde, quia alia tenentur discere, meditari, legere superiores, alia inferiores, vt colligere licet ex D. Thom. sup.

Quid pastores, & alij verbi Dei prædicatores potissimum docere & prædicare debeant, & quibus diebus, docet Concilium Trident. Sess. 5. can. 2. de reform. & Sess. 24. can. 4. de refor. Vbi monet Concilium oportere docere pueros rudimenta fidei in parochialibus Ecclesijs.

CONCLUSIO III.

Deinde præcipitur actus exterior religionis, qui est laus Dei, quo nimirum officij, & religionis causa diuinas laudes celebramus; tum gratiarum actio, qua de omnibus rebus tum prosperis, tum aduersis illi singulares gratias agimus.

Est Catech. §. Deinde diuinum nomen veneramur.

mur. Et D. Thom. 2. 2. q. 91. art. 1. & q. 83. art. 17.
& q. 106. art. 1. ad 1.

In omnibus rebus laudare Deum docemur in scripturis: Inquit enim Propheta Psalm. 102. *Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius.* Extantq; plurimi David Psalmi, quibus egregia quadam erga Deum pietate diuinas illius laudes decantat. Extat etiam admirabile illud patientis exemplum Iob cap. 1. & 2. qui cum in maximas illas horribilesque calamitates incidisset, Deum tamen excelso & inuicto animo laudare nunquam intermisit dicens: *Sit nomen Domini benedictum.*

CONCLUSIO IIII.

Preterea præcipitur, & alius actus religionis, qui est oratio, qua nomen Domini assumimus ad eius opem implorandam, vt scilicet aut à malis nos liberet, aut ad eadem fortiter perferenda constantiam, & robur largiatur.

Est Catech. 6. Neque verò minus. Et D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 2. 3. & 12.

Probat. Hoc enim fieri vult Dñs apud Prophetam regium Psal. 49. *Inuoca, inquit, me in die tribulationis, & eruam te, & glorificabis me.* Cuius implorationis, cum multis alijs in locis, tū præcipuè in Psal. 16. 43. & 118. illustria exempla reperiuntur.

CONCLUSIO V.

Insuper præcipitur actus religionis qui vocatur Iurandum quo fidei faciendæ causa testamur Deum, qui tamen actus à superioribus valdè differt.

Est Catech. 8. Præterea Dei nomē honore prosequi-

sequimur. Et D. Th. 2. 2. q. 89. art. 4. & alij .

Additur in conclusione: *Qui tamen actus à superioribus valdè differt.* Nam alij religionis actus, quos supra memorauimus, ita suapte natura boni sunt, atque expetendi, vt nihil beatius, nihil homini oprobrius esse possit, quàm si in illis sedulò exequendis ipsum se noctes, & dies exerceat. *Benedicam* (inquit Dauid Psalm. 33.) *Dominũ in omni tempore, semper laus eius in ore meo.* At Iusiurandum, licet bonum sit, eius tamen frequens vsus minimè est laudabilis; Huius discriminis ratio in eo posita est, quòd Iusiurandum ea tantùm de causa institutum est, vt esset tanquam remedium quoddam humanæ imbecillitatis, & ad probandum, quòd dicimus necessarium instrumentum. Vt enim corpori medicamenta adhibere non expedit, nisi necesse sit, eorundem verò frequentatio omnino perniciosa est; Ita etiam nisi cum grauis & iusta causa subest, iureiurando vtì non est salutare: Quod si sæpius adhibeatur, tantùm abest vt profit, vt magnum detrimentum afferat, Quamobrem præclare docet Sanctus Chrysostomus Homel. 26. ad populum Antiochenum: *Non nascēte, iam adulto mundo, cum mala longè latèq; propagata vniuersum terrarum orbem occupassent, nihilq; suo loco & ordine consisteret, sed perturbata omnia, & permista sursum deorsumq; magna rerum confusione, ferrentur; Et, quod malorum omnium grauissimum est, mortales ferè omnes in scèdam Idolorum seruitutem seipso abiecissent, tum denique longo sanè interuallo iusiurandum in hominum consuetudinem irrepsisse. Nam cum in tanta hominum*

perfi-

perfidia, & iniquitate nemo facile ad credendum adduceretur, Deum testem inuocabant.

Pro pleniori intelligentia huius conclusionis plures proponemus difficultates, quibus cognitio intelligatur quomodo Iusiurandum piè sanctè-que adhiberi debeat.

DIFFICULTAS I.

Quid est Iurare?
Dicendum, nihil aliud esse, nisi Deum testari, quacumque id verborum forma, & conceptione fiat. Nam, & testis est mihi Deus, &, per Deum, idem sunt.

DIFFICULTAS II.

An sit iuramentum cum ad faciendam fidem per res creatas iuramus, ut per sacra Dei Evangelia, per crucem, per sanctorum reliquias & nomen, & cetera id genus?

Dicendum esse. Neque obstat quòd Iurare, sit Deum in testem vocare, neque enim hæc ipsa per se iureiurando auctoritatem, aut robur aliquod afferunt, sed Deus ipse hoc præstat, cuius diuinæ maiestatis splendor illis in rebus elucescit.

Ex hoc sequitur, ut per Euangelium iurantes per Deum ipsum iurent, cuius veritas Euangelio continetur & declaratur: Similiter & per sanctos, qui templa Dei sunt, quique Euangelicæ veritati crediderunt, eamque omni obseruantia coluerunt, & per gentes, & nationes latissimè disseminarunt.

DIFFICULTAS III.

An sit iuramentum, quod per execrationem proferatur, quale est illud sancti Pauli 2. ad Corinth. 1. cap. Ego testem Deum inuoco in animam meam?

dicen-

Dicendum esse; etenim hoc pacto aliquis Dei iudicio, tanquam mendacij vltori subijcitur, & simul in testem, & in Iudicem inuocatur.

De his varijs modis iurandi consule D. Thomã sup. art. 1. & 6.

Neque tamen propterea negandum est, nõnulas ex his formulis iurandi ita accipi posse, quasi iuramenti vim non habeant, præsertim si desit intentio iurandi, vt si quis solùm intendens aliquid asseuerare, dicat, Scit Deus quia nõn mentior.

DIFFICULTAS IIII.

Quotplex est Iuramentum?

Duplex; Primum quod assertorium appellatur, nimirum cum aliquid de re præsentis ac præteritis religiosè affirmamus, vt Apostolus in epistola ad Galatas 1. cap. *Ecce coram Deo, quia non mentior.*

Alterum, promissorium dicitur, ad quod etiam comminationes referuntur, futurum tempus spectans, cum aliquid ita fore pro certo pollicemur & confirmamus, cuiusmodi est illud Dauidis, 3. Reg. 17. qui Bersabeæ coniugi iurans, per Dominum, Deum suum, promisit Salomonem eius filium regni heredem fore, atque in ipsius locum successurum.

DIFFICULTAS V.

Ad iuramentum, vt rectum & sanctum sit, quæ requiruntur?

Dicendum, quod licèt ad iuramentum satis sit, sicut iam dictum est, Deum testem adhibere, tamen vt rectum sanctumque sit, multò plura requiruntur, quæ sunt diligenter explicanda. Ea breui-

ter,

ter, teste D. Hieronymo, Ieremias enumerat, cum inquit cap. 2. suæ Prophetiæ. *Iurabis, Vivit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iustitia.* Quibus verbis illa brevis summamque complexus est, quibus omnis iusiurandi perfectio continetur, veritatem inquam, iudicium, & iustitiam.

D I F F I C V L T A S V I .

Quando censetur quis iurare in veritate?

Cum id quod quis asserit & ipsum verum est, & qui iurat rem ita esse arbitratur, non quidem temerè, aut levi coniectura adductus, sed certissimis argumentis.

Alterum iusiurandi genus, quo aliquid promittimus, eodem planè modo veritatem requirit. Nā qui aliquid pollicetur, ita animatus esse debet, ut cum tempus aduenerit, id re ipsa præstet, & promissum exoluat. Neque enim vir probus id unquam se facturū recipiet, quod sanctissimis Dei præceptis, & voluntati aduersari putet, sed quicquid promittere, & iurare licuerit, id semel promissum nunquam mutabit; nisi fortasse commutata rerum conditione tale esse inceperit, ut iam fidem seruare, & promissis stare si velit, Dei odium & offensionem subiret.

D I F F I C V L T A S V I I .

Quando quis censetur iurare in iudicio?

Dicendum, cum quis non temerè & inconsideratè, sed consultò & cogitato iuramentum adhibet.

Itaque iuraturus primùm quidem considerare debet, vtrum necessitate cogatur necne, remque

totam accuratè expendere, an eiusmodi sit vt iureiurando indigere videatur: tempus præterea & locum, aliaq; permulta, quæ rebus adiuncta sunt debet circumspicere.

Deinde non odio, non amore, aut animi perturbatione aliqua impelli ad iurandum, sed ipsius rei vi, & necessitate.

Nisi hæc consideratio, & diligens animaduersio accesserit, iuramētum præcept, & temerarium appellabitur, cuiusmodi est illorum religiosa affirmatio, qui in re leuissima & inani, nulla ratione, aut consilio, sed praua quadam consuetudine iurant: quod passim quotidie à venditoribus, & emptoribus fieri videmus. Nam illi vt quamplurimò vendant, hi rursus, vt quamminimò emant, res venales, vel laudare, vel vituperare iureiurando non dubitant.

Ex his infertur benè constitutū fuisse à sancto Cornelio Pontifice, nè à pueris ante pubertatem, hoc est, ante decimumquartum annum, iusiurandū exigatur, quia videlicet ad iuramentū iudicio vel prudētia opus est: Pueri verò ita acutè perspicere ac distinguere nondum per ætatem possunt.

DIFFICULTAS VIII.

Quando quis censetur iurare iniustitia?

Cum id quod promittitur iuramento iustum & honestum est, Iustitia enim maximè in promissis requiritur.

Quare sequitur, quòd si quis iniustum aliquid, vel inhonestum promittit, & iurando peccat, & promissis faciendis scelus scelere cumulat.

Extat

Extat huius rei in Euangelio exemplum Herodis regis, qui temerario iureiurando obstrictus, puellæ saltatrici caput Iohānis Baptistæ tanquā saltationis præmium dedit. Tale etiam fuit Iudæorum iusiurandum, qui seipso, ut est in Actis Apostolorum, ea conditione deuouerunt, nihil gustaturos, donec Paulum occidissent.

D I F F I C V L T A S IX.

Quibus argumentis probari potest licitum esse iurare his tribus conditionibus subsistentibus?

Multis argumentis id probare facilè est. Nam lex Domini, quæ immaculata est, & sancta, hoc præcepit, *Dominum* (inquit Deut. 6. cap.) *Deum tuum timebis, & illi soli seruias, ac per nomen illius iurabis*. Et à Dauide scriptum est Psalm. 62. *Laudabuntur omnes qui iurant in eo*.

Præterea sacræ literæ indicant, ipsa Ecclesiæ lumina sanctissimos Apostolos, iureiurando aliquando vfos esse, idque ex Apostoli epistolis apparet.

Addè, quod & Angeli ipsi iurāt. Nam à sancto Iohāne Euangelista in Apocalypsi c. 10. scriptum est, Angelum iurasse per viuentem in sæcula.

Quin etiam & Deus ipse iurat Angelorum Dominus: & in veteri testamento multis in locis Deus promissiones suas iureiurando confirmat, ut Abrahæ & Dauidi, qui illud de Dei iureiurando prodidit, Psalm. 109. *Iurauit, inquit, Dominus, & non pænitebit eum: tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*.

Deinde probatur hoc ipsum ratione. Neque enim est obscura ratio ad explicandum cur Iusiurandum

randum laudabile fit, si quis attentius totam rem consideret, & ipsius ortum, finemque intueatur. Etenim iusiurandum à fide originē ducit, qua homines credunt Deum totius veritatis esse auctorem, qui nec decipi vnquam possit, nec alios decipere, cuius oculis nuda sunt omnia, & aperta, qui denique vniuersis rebus humanis admirabili providentia consulit, mundumque administrat. Hac igitur fide homines imbuti, Deum veritatis testē adhibent, cui fidem non habere, impium & nefarium erit. Quod verò ad finem attinet, eò tendit iusiurandum, atque id omnino spectat, vt hominis iustitiam, & innocentiam probet, finemque litibus, & controuersijs imponat. Quod etiam Apostolus in epistola ad Hæbreos docet.

Non obstant huic doctrinæ verba illa Saluatoris nostri apud S. Matthæum cap. 5. *Audistis, quia dictum est antiquis. Non peierabis, reddes autem Domino iuramentum tua; Ego autem dico vobis, non iurare omnino, neque per cælum, quia thronus Dei est; neque per terram, quia scabellum pedum eius; neque per Hierosolymam, quia ciuitas Regis magni est; neque per caput tuum iuraueris, quia non potes vnum capillum album facere, aut nigrum: Sit autem sermo vester, est, est, non, non; Quòd autem bis abundantius est, à malo est.* His enim verbis iusiurandum vniuersè & generatim damnari non est dicendum, cum iam supra viderimus Dominum ipsum Apostolosque frequenter iurasse, sed peruersum Iudæorum iudicium Dominus redarguere voluit, quo sibi in animum induxerant, nihil iureiurando cauendum esse præter
men-

mēdacium. Itaque de rebus leuissimis, & nullius momenti, & ipsi iurabant frequentissimè, & ab alijs iusiurandum exigebant. Hunc morem Saluator reprehendit, atque improbat, docetque omnino à iureiurando abstinendum esse, nisi cogat necessitas. Propter humanam imbecillitatem iusiurandum institutum est; & reuera à malo prouenit: quandoquidem aut iurantis inconstantiam indicat, aut illius, cuius causa iuramus, contumaciam, qui, ut credat, aliter adduci non potest. Sed tamen iurandi necessitas excusationem habet. Et quidem, dum inquit Saluator: *Sit sermo uester, est, est, non, non*; hac loquendi formula satis declarat se iurandi consuetudinem in colloquijs familiarium, & leuium rerum prohibere. Quamobrè illud præcipuè à Domino admonemur, nè faciles nimium, & propensi ad iurandum simus.

M O N I T I O.

Hæc doctrina sedulò docenda erit, & fidelium auribus inculcanda; infinita enim ferè mala ex iurandi nimia consuetudine emanare, & sacrarum literarum auctoritate, & Sanctissimorum Patrum testimonijs comprobatur. In Ecclesiastico scriptum est, cap. 23. *Iurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in illa.* Item, *Vir multum iurans impletur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga.*

Plura hac de re legi possunt apud sanctos Basilium, & Augustinum in libris contra mendacium.

Hactenus de hoc præcepto quatenus est affirmatiuum: nunc de eodem quatenus est negatiuum, & prohibet actus vitiorum, aliquid dicendum est.

Qui actus vitiorum prohibentur hoc
p̄cepto quatenus est negatiuum?

C O N C L U S I O I.

Hoc p̄cepto prohibetur nē hominēs falsum iurent.
Est Catech. §. Hoc igitur p̄cepto, &c.
Et D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 2.

Ratio prohibitionis est. Nā qui à tanto scelere non refugit, vt Deū falsò testetur, hic insignē Deo iniuriam facit, quippe qui aut illi inscitiae notam inurit, dum ipsum alicuius rei veritatem latere arbitratur, aut certè improbitatis, aut prauī affectus, qui mendacium testimonio velit confirmare.

Iurat falsò non is solūm, qui, quod falsum scit, verum esse iurando affirmat, sed ille etiam, qui iureiurando id asserit, quod cū verum sit, tamen ipse falsum putat. Nam cum mēdacium ea re mendacium sit, quod contra mentem & animi sententiam profertur, perspicuum est hunc planē mentiri, & periurum esse.

Simili quoque ratione peierat, qui id iurat, quod verum existimat, & tamē reuera falsum est, nisi quantum potuit, curam & diligentiam adhibuerit, vt totam rem compertam atque exploratam haberet. Quamuis enim ipsius oratio menti consentiat, tamen huius p̄cepti reus est.

Eiusdem quoq; peccati reus censendus est, qui se aliquid iureiurando facturum promittit, cum tamen aut promissum implere in animo non fuerit, aut, si fuit, quod promisit re ipsa non praestat.

Nec

Necnō & illi rei sunt, qui cum se voti sponsione Deo obligarunt, non præstant .

Postremò falsò iurat , qui p̄ falsos Deos iurat . quid enim est à veritate alienius, quàm mēdaces, & fictitios Deos tanquam verum Deum testari?

C O N C L U S I O I I .

Praterea prohibetur iuramentum cui iustitia deest, quæ ex tribus iurandi comitibus vna est.

Est Catech. §. Præterea in hoc præceptum peccatur, &c. Et D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 3.

Huius criminis reus est, si quis iuret se peccatum aliquod mortiferum commissurum; Exempli causa, cædem hominis, licèt ille serìò, atque ex animo dicat, atque iusiurandum veritatem habeat, quam primo loco requiri declarauimus .

His adiungi debent illa iurandi genera, quæ à contemptu quodam proficiscuntur, cum quis iurat se non obtemperaturum consilijs euāgelicis, cuiusmodi sunt, quæ ad cælibatum, & paupertatem hortantur . Quamuis enim nemo ea necessario sequi debeat, si quis tamen iuret nolle se illis parere consilijs, is eo iureiurando diuina consilia contemnit & violat.

C O N C L U S I O I I I .

Praterea prohibetur iuramētū quod fit sine iudicio.

Est Catech. §. Præterea hanc legem is violat . Et D. Thom. sup.

Hoc modo peccat, qui quod verum est quidem iurat, idq; ita se habere existimat leuibus quibusdam coniecturis adductus, & longè petitis. Nā et si eiusmodi iusiurādum veritas comitatur, subest

tamen aliquo modo falsum: Nam qui sic negligenter iurat, in magno peierandi periculo versatur.

CONCLUSIO IIII.

Prohibetur quoque neglectio eorum, quibus ex præcepti huius auctoritate honos debetur, quale est verbum Dei.

Est Catech. §. Verum quoniam scriptura, &c.

Ratio est. Quoniã scriptura cum periurium interdixit, inquit, Leuit. 19. *Ne pollues nomen Dei tui.*

Dei verbum inhonorant, & summa iniuria afficiunt quicumque sacram scripturã à recta, & germana eius sententia, ad impiorũ dogmata, & hæreses flectũt. Huius sceleris admonet nos Princeps Apostolorũ illis verbis, 2. epist. 3. *Sunt quædam difficulta intellectu, quæ indocti, & instabiles deprauant, sicut & ceteras scripturas, ad suam ipsorum perditionẽ.*

Præterea fædis, & inhonestis maculis sacra scriptura contaminatur, cum eius verba, & sententiæ, quæ omni venetatione colenda sunt, ad prophana quæque nefarij homines torquent, ad scurrilia scilicet, fabulosa, vana, assentationes, detractiones, sortes, libellos famosos, et si quæ alia sint id genus: In quod peccatum sacra Tridẽtina Synodus animaduerti iubet Sess. 4. in fine.

CONCLUSIO V.

Similiter & neglectio inuocationis diuini nominis. Est Catech. §. Deinde vt ij, &c. Et D. Thomas 2. 2. q 83. art. 3.

Nam vt ij Deum honorant, qui eius opem atque auxilium in suis calamitatibus implorant: ita debitum Deo honorem is negat, qui illius subsidium

dium non inuocat, quos redarguit David cum inquit Psalm. 13. *Deum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore, ubi non erat timor.*

CONCLUSIO VI.

Prohibetur etiam detestabile scelus blasphemiae. Est Catech. §. At verò longè magis, &c. Et D. Thom. 22. q. 13. art. 1. & 2.

Peccant ergo in hoc præceptum, qui sacrosanctum Deinomen ab omnibus creaturis benedicendum & summis laudibus extollendum, aut etiam Sanctorum nomen cum Deo regnantium impuro & contaminato ore blasphemare atque execrari audent.

Peccatū blasphemiae vsque adeo est atrox atq; immane, vt interdum sacrę literę, si de blasphemia sermo incidat, benedictionis nomine vtantur.

De blasphemia quid sit, & quale sit peccatum docet D. Thom. sup.

QVAESTIO IIII.

Cum huic præcepto, sicut & præcedenti comminatio poenę additur, cum dicitur: Neque enim habebit infontem Dominus eum qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra?

CONCLUSIO I.

Summa ratione factum est, ut huic præcepto minæ adiungerentur, quo quidem & peccati grauitas & in nos Dei benignitas agnoscat.

Est Catech. §. Ac primùm quidem doceat, &c.

Est

Et D. Thom. 1. 2. q. 100. art. 2.

Ratio posterioris partis est. Cùm enim Deus hominum perditione nõ delectetur, nè ipsius irã & offensionem subeamus, hisce salutaribus minis nos deterret, nimirum vt illum potius beneuolũ, quã iratum experiamur.

C O N C L U S I O I I.

D *Einde hac ratione etiã minã addit & sunt, ad coerendam hominum procliuitatem ad hoc peccatũ committendum.*

Est Catech. §. Ostendit præterea, &c.

Incredibile enim est quantum hæc cogitatio vtilitatis habeat: Nam, vt nihil æquẽ nocet vt incauta quãdam animi securitas, ita propriã imbecillitatis cognitio plurimũ prodest.

D I F F I C U L T A S V N I C A.

Quare nullum à Deo certum supplicium constitutũ est, sed tantũ vniversẽ minatur, quicumque se hoc scelere astrinxerit, non impunẽ laturum?

Dicendum, vt diuersa supplicia quibus quotidie affligimur huius peccati nos admoneant.

Hinc facilẽ licet colligere homines ea re in maximas calamitates incidere, quòd huic præcepto non obtemperent, quibus sibi propositis cautiones eos in posterum fore verisimile est.

M O N I T I O.

Fideles itaq; sancto timore perterriti, omni studio peccatũ hoc studebunt fugere. Nam si omnis verbi otiosi in extremo iudicio reddenda ratio est, quid de grauissimis sceleribus dicendũ, quã magnã diuini nominis despiciẽtiã præ se ferunt.

CAPITIS TERTII

ELUCIDATIO.

DE TERTIO PRÆCEPTO.

Memento ut diem Sabbathi sanctifices .

Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua : Septima autem die Sabbathum Domini Dei tui est . Non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus, & filia tua, & seruus tuus, & ancilla tua, iumentum tuum, & aduena qui est intra portas tuas . Sex enim diebus fecit Dominus coelum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, & requieuit in die septimo; idcirco benedixit Dñs Diei Sabbathi, & sanctificauit eum.

ANTe explicationem huius præcepti, duo cum Catechismo annotanda sunt; Primum, Pastores & Catechistas summam in hoc præcepto explicando diligentiam adhibere debere, propter fructum & admirabilem utilitatem quam secum adfert .

Duo sunt præcipua argumenta, quæ magnam vim habent ad inflammandum eorum studium;

Primum, illud præcepti verbum, *Memento*. Nā quemadmodum fideles tale præceptum meminisse debent: sic Pastorum & Catechistarum est, in eorum memoriam illud, & monendo & docendo sepè redigere.

Alterum, quia si hoc præceptum benè obseruetur, ad reliqua legis iussa seruanda facilius fideles adducentur. Cùm enim inter cetera quæ diebus festis præstare debent, necesse habeant, verbi Dei audiendi causa, ad ecclesiam conuenire, cùm edocti fuerint diuinas iustificationes, illud etiam consequetur, vt ex toto corde, custodiant legem Domini. Quamobrem sepissimè Sabbathi celebritas cultusque præcipitur in sacris literis, vt in Exodo, Leuitico, Deuteronomio, & apud Isaiam, Hieremiam, item & Ezechielem Prophetas videre licet, quibus omnibus locis hoc de Sabbathi cultu traditum est præceptum.

Secundum annotandum est, monendos & hortandos esse Principes & Magistratus, vt in ijs maximè quæ ad hunc cultum Dei retinendum atque augendum pertinent, Ecclesiæ præfides sua auctoritate iuuent, iubeantque populum sacerdotum præceptis obtemperare.

Q V Æ S T I O I.

An rectè & conuenienti ordine duobus, prioribus præceptis subijciatur hoc tertium, *Memento*, &c.

CONCLUSIO VNICA

REcclè atque ordine hoc tertium præceptum immediatè subsequitur duo priora.

Est Catech. §. Hoc legis præcepto, &c. Et D. Thom. 2. 2. q. 122. art. 1.

Ratio est: Nam externus Dei cultus hic præcipitur, qui est veluti quidã duorum priorum præceptorum fructus; quem enim intimis sensibus piè colimus fide & spe adducti, quam in eo positam habemus, non possumus eum non externo cultu venerari, eidemque gratias agere.

Præscribit præceptum certum tempus, quia ab ijs qui humanarum rerum occupationibus detinentur, cultus qui hic præcipitur, non facilè nisi certo præfixo tempore, præstari potest.

QVÆSTIO III.

In quo hoc præceptum differt ab alijs præceptis Decalogi? Et: In quo cum eis conuenit? Et: Quare præcepta cæremonialia veteris legis mutanda fuerunt?

CONCLUSIO I.

Certa illa differentia videtur, quòd reliqua Decalogi præcepta naturalia sint & perpetua, neque ulla ratione mutari possint: Hoc autem de Sabbathi cultu præceptum, si statutũ tempus spectetur, non fixũ & constans est, sed mutabile, neque ad mores, sed ad cæremonias pertinet; neque naturale, quoniam non à natura

ad id docti aut instituti sumus, vt illo die potius, quam alio externum Deo cultum tribuamus, sed ex eo tempore, quo populus Israeliticus à Pharaonis seruitute est liberatus, diem Sabbathum coluit.

Est Catech. §. Certa igitur illa doctrina, &c. Et D. Thom. sup. art. 4.

CONCLUSIO II.

Conuenit autem hoc præceptum cum reliquis, non ritu & cæremonijs, sed quia aliquid habet quod ad mores naturæq; ius attineat: Nam Dei cultus ac religio, quæ hoc præcepto exprimitur, à naturæ iure existit, cum illud natura comparatum sit, vt aliquot horas in ijs quæ ad Dei cultum pertinent, versemur.

Est Catech. §. Conuenit autem, &c. Et D. Thomæ sup.

Probatur & explicatur. Nã apud omnes nationes statas quasdam ferias, easque publicas fuisse cernimus, quæ sacris rebus ac diuinis obeundis erant consecratæ.

Et confirmatur. Nam naturale hominî est, vt is certum quoddam tempus necessarijs rerum functionibus det, veluti corporis quieti, somno, & alijs huiusmodi rebus. Vt igitur corpori, ita eadem ratione factum est, vt menti etiam aliquid temporis concederet, quo in Dei contemplatione sese reficeret.

CONCLUSIO III. RESPONSIVA tertiæ parti quæstionis.

Præcepta cæremonialia veteris legis adueniente Christo mutari oportuit. Nam cum cæremonijs sint quasi

*quasi adumbrat & imagines lucis & veritatis, illud vi-
que necesse erat, ut lucis ac veritatis, quæ Iesus Chri-
stus est, aduentu remoueretur.*

Est Catechis. §. Tempus autem quo cultu tollē-
dus erat, &c. Et D. Thom. 1. 2. q. 103. art. 3.

Indicauit hanc D. Paulus ad Galatas cap. 4. cū
Mosaici ritus cultores reprehenderet, ita scribēs:
*Dies obseruatis & menses, & tempora, & annos: Ti-
meo uos nē fortē sine causa laborauerim in uerbis: In
eandē etiam sententiam scripsit ad Coloss. cap. 2.*

DIFFICULTAS VNICA.

*Cūm præceptum hoc pro ea parte qua diē Sabbathi
ad cultum Dei ordinabat, esset ceremoniale, ut iam di-
ctum est, à quibus mutatum fuit? & loco illius quis
dies cultui diuino fidelibus præscriptus?*

Dicendum, Apostolos ex septem diebus eum
qui primus est ad diuinum cultum consecrassē &
diem Dominicum appellassē: Constat hoc claris-
simis scripturis: Nam & sanctus Iohann. in Apo-
calypsi cap. 1. Dominici diei meminit: Et Aposto-
lus 1. ad Corinth. 16. per vnam Sabbathi, quæ est
dies Dominicus (ut sanctus Chrysostomus inter-
pretatur Hom. 13. in 1. ad Corinth.) collectas fieri
iubet: ut intelligamus iam tunc in Ecclesia diē
Dominicum sanctum habitum esse.

His duabus quæstionibus ita generatim expo-
sitis diligenter obseruandum est, hoc præceptū
diuidi à Catechismo in quatuor partes, de qui-
bus nobis ex ordine cōsueta methodo dicendum
est: Sic enim lucidius hoc præceptū explicabitur,
& facilius aduertet qui actus virtutū illo, quatenus
est

est affirmatiuum, præcipiatur, & contra qui actus vitiorum, quatenus est negatiuum, prohibeantur.

Pro explicatione igitur primæ partis sint quaestiones sequentes.

Q V A E S T I O I I I .

An initio præcepti verbum illud (Memento) sit appositè additum?

CONCLUSIO VNICA .

Initio præcepti, verbum illud (Memento) appositè additū est, idq; propter plures causas. Nā primò huius diei cultus ad ceremonias pertinet, vt ante dictum est. Qua de re populus admonendus videbatur, cū natura lex, et si aliquo tēpore Deum religionis ritu colendū esse doceat, hoc tamen quo potissimū die fieri deberet, non præscripsit, Deinde voluit Deus eo verbo tacitè nos docere modum & rationem, qua in tota hebdomada opus facere conueniat, ita scilicet, vt diem festum semper spectemus. Quod die cū actionum & operū nostrorum Deo quasi reddenda ratio sit, eiusmodi opera efficiamus necesse est, quæ neq; Dei iudicio repudientur, neque nobis, vt scriptum est, in singultū sint, & in scrupulum cordis. Postremò id docemur, quod certè animaduertere debemus, non de futuras scilicet occasiones, quamobrem nos huius præcepti capiat obliuio, vel aliorum, qui illud negligunt, exemplo adductos, vel spectaculorum, ludorumq; studio, quibus plerumque ab huius diei sancto religiosoq; cultu abducimur.

Est Catech. §. Itaque primū generatim proponat

ponat. Et Diui Thomæ 1.2. quæst. 100. art. 7. ad 5.
Neque eget maiori explicatione.

Q V Æ S T I O IIII.

Quid Sabbathum? & : quare dies septimus apud Iudæos fuit vocatus Sabbathum? Et: Quomodo sanctificamus Sabbathum?

CONCLUSIO I.

Sabbathum hebraicum nomen, si latinè interprete-
ris, cessatio dicitur. Sabbathizare propterea cessare
& requiescere latino vocabulo appellatur.

Est Catec. §. Sabbathum hebraicum nomen, &c.
Neque eget maiori explicatione.

CONCLUSIO II.

Septimus dies apud Iudæos Sabbathi nomine dici-
tur, quoniam absoluta, perfectaq; mundi vniuersita-
te, Deus ab omni opere quod fecerat, requieuit.

Est Catechism. §. Qua significatione factum est.
Patet ex scriptura sacra. Nam ita hunc diem in
Exodo cap. 20. Dominus vocat.

CONCLUSIO III.

Postea non solum septimus hic dies, sed ob eius digni-
tatem ipsa etiam hebdomada eo nomine appellata
est. Est Catechismi. §. Postea verò non solum.

In hunc sensum Phariseus apud Sanctum Lu-
cam cap. 10. dixit: Ieiuno bis in Sabbatho.

CONCLUSIO IIII.

Sanctificatio Sabbathi in sacris literis cessatio est,
sua fit à corporis laboribus, & à negotijs.

Nn

Est

Est Catech. §. Sanctificatio autem Sabbathi, &c.
Hanc aperte ostendunt hæc quæ sequuntur præcepti verba. *Non facies in eo quicquam operis.*

CONCLUSIO V.

Nequè verò id solùm significat (aliter enim sufficisset dicere, ut est in Deuteronomio cap. 5. *Observa diem Sabbathi*) sed cum in eodem loco addatur, ut *sanctifices eum*, hoc verbo ostenditur Sabbathi diem religiosum esse, divinisq; actionibus, ac sanctis rerum officijs consecratum.

Est Catech. §. Neque verò id solùm significat, &c. Et non eget maiori explicatione.

CONCLUSIO VI.

Itaque diem Sabbathi tum plenè & perfecte celebramus, cum pietatis et religionis officia Deo præstamus.

Est Catech. §. Itaque diem Sabbathi. Et satis patet ex præcedentibus & per se.

Sabbathum sic sanctificatum Isaias cap. 58. appellat Delicatum, quoniam dies festi sunt veluti delitiæ Domini & piorum hominum.

MONITIO.

Si religioso huic sanctoq; Sabbathi cultui, misericordix adiungantur opera, certè maxima sunt & multa præmia, quæ nobis eodem capite proponuntur.

CONCLUSIO VII. ET POSTREMA.

Itaq; verus ac proprius huius præcepti sensus eò spectat, ut homo & animo & corpore in eam curam incumbat, ut statuto aliquo tempore à negotijs corporisq; laboribus feriatus, Deum pie colat, ac veneretur.

Est Catechismi. §. Itaque verus ac proprius, &c.
Neque eget maiori explicatione.

Hæc pro elucidatione primæ partis præcepti,
quæ est: *Memento vt diem Sabbathi sanctifices*, suf-
ficiunt. Nunc de secunda agendum est, quæ est: *Sex
diebus operaberis, & facies omnia opera tua, septimo
autem die Sabbathum Domini Dei tui est.*

Q V A E S T I O V.

Cur dies septimus apud Iudæos dedica-
tus fuit cultui Dei?

CONCLUSIO I.

Hic dies diuino cultui dicatus est, quia rudi populo
minus expediebat habere eam facultatem tempo-
ris arbitrato suo deligendi, nè fortè Aegyptiorum sacra
imitaretur. Est Catechismi §. Hic verò dies. & satis
ex se clara est.

CONCLUSIO II.

Praterea, vt esset ipsis signum.

Est Catechif. §. Quare Dominus in Exodo.

Sic enim Dominus in Exodo, & apud Ezechie-
lem cap. 20. signum vocat, *videte itaque, ille inquit,
vt Sabbathum meum custodiatis, quia signum est inter
me & vos, in generationibus vestris, vt sciatis, quia ego
Dominus, qui sanctifico uos.*

Sabbathum Iudæis signum fuit multiplex.

Primò enim signum fuit, quod indicabat homi-
nes Deo se dedicare oportere, sanctosque eidem
præbere, cum diem ei dicatum videamus esse: si-
quidem ille dies sanctus est, quòd tum præcipuè
sanctitatem & religionem homines colere debeant.

Deinde signum est, & quasi monumentum condita huius admirandæ vniuersitatis.

Signum præterea fuit Israelitarum memoriæ traditum, quo admoniti, se Dei auxilio à durissimo Aegyptiacæ seruitutis iugo solutos, ac liberatos esse meminissent: Id quod Dominus ostendit illis verbis: *Memento, quòd & ipse seruieris in Aegypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus, in manu forti, & brachio extento: idcirco præcepit tibi vt obseruares diem Sabbathi.*

Est signum item, tum spiritualis, tum cœlestis Sabbathi.

Spirituale Sabbathum, in sancta quadam, & mystica quiete consistit, nimirum cum vetus homo Christo consepultus, ad vitam renouatur, atque ijs in actionibus, quæ Christianæ pietati conueniunt, se studiosè exercet. Debent enim qui aliquando erant tenebræ, *Nunc autem lux in Dominis sunt, vt filij lucis in omni bonitate, iustitia, & veritate ambulare, neque communicare operibus infructuosis tenebrarum.* Cœleste Sabbathum est, vt ait Diuus Cyrillus eum locum Apostoli tractans: *Relinquitur ergo Sabbathismus populo Dei, illa vita, in qua omnibus bonis cum Christo viuentes fruemur, peccato radicitus extirpato, secundum illud: Non erit ibi leo, nec praua bestia illuc ascendet, sed erit ibi via pura, & via sancta vocabitur:* Omnia enim bona mens sanctorum in visione Dei adipiscitur.

DIFFICULTAS VNICA.

Erantne præter Sabbathum & alij dies apud Iudeos cultui diuino dedicati?

Præter

Præter diem septimū habebat populus Iudæus alios etiā festos & sacros dies diuina lege constitutos, quibus maximorum beneficiorum memoria renouaretur, vt videre est Exod. 12. & 23. & 34. Et Leuit. 13. ferè per totū: & Num. 29. ferè per totum. De his consule D. Tho. 1. 2. q. 102. art. 4. ad 10.

Q V Æ S T I O V I.

Quare Apostoli non septimum hebdomadæ diem, sed primum diuino cultui consecrarunt?

CONCLUSIO VNICA.

Placuit Ecclesiæ Dei, vt diei Sabbathi cultus & celebritas in dominicum diem transferretur, propter duas potissimum causas; Prima, quia ut eo die primum lux orbi terrarum illuxit, sic Redemptoris nostri, qui ad uitam æternam nobis aditum patefecit, resurrectione, quæ eo die fuit, è tenebris ad lucem vita nostra reuocata est; Unde & dominicum diem Apostoli dici voluerunt Apocalips. cap. 1. Altera, quia solennem hunc diem esse in sacris literis animaduertimus, vtpotè quòd eo die mundi creatio initium habuit, quod Spiritus sanctus Discipulis datus sit.

Est Catechismi. §. Placuit autem. Neque eget maiori explicatione.

DIFFICULTAS VNICA.

Suntne præter dominicum diem, & alij dies apud Christianos cultui diuino dicati?

Dicendum, quòd & alios dies festos ab Ecclesiæ initio, & consequentibus deinde temporibus

Apostoli & Sancti Patres nostri instituerūt, vt piè & sanctè Dei beneficiorum memoriam coleremus. Inter eos celeberrimi habentur illi dies, qui ob Redemptionis nostræ mysteria religioni conecrati sunt.

Deinde, qui Sanctissimæ Virgini Matri, tum vt rò Apostolis, Martyribus, ceterisque Sanctis cum Christo regnantibus dicantur: in quorum victoria Dei bonitas & potentia laudatur, ipsis debiti honores tribuūtur, atque ad eorum imitationem fidelis populus incitatur.

Q. V. ÆSTIO VII.

Quid significant hæc verba: Sex diebus operaberis, septimus autem dies Sabbathum Domini Dei tui est?

CONCLUSIO I.

EX his verbis primo colligere licet, fideles non debere otiosos & desidēs vitam traducere, sed potius Apostolica uocis memores 1. ad Thessalonicen. 4. cap. negotium quisque suum agere debet, & suis manibus operari, sicut ab eo præceptum fuerat ad Ephes. 4. cap.

Est Catechismi. §. Etenim ex his verbis colligi potest, & est per se clara.

CONCLUSIO II.

DEinde, facile animaduertere est ideo Dominum iubere, vt sex ipsis diebus opera nostra efficiamus, nè aliquid eorum quæ alijs hebdomadæ diebus fieri agere oporteat, in diem festum reiiciatur, atque ita animus à rerum diuinarum cura, studioq; auocetur.

Est

Est Catechis §. Præterea hoc præcepto illud Dominus iubet, &c. Neque eget maiori explicatione.

Hactenus de secunda parte: Nunc tertia præcepti pars explicanda est, quæ talis est: *Non facies omne opus in eo, tu & filius tuus, & filia tua, servus tuus, & ancilla tua, iumentum tuum, & advena qui est intra portas tuas.*

QVÆSTIO VIII.

Quæ opera prohibentur, vel non prohibentur diebus festis?

CONCLUSIO I.

Generatim omnia illa prohibentur, quæ diuinum cultum impedire possunt.

Est Catechismi §. Quibus verbis ad id primùm instituimur. Et Diui Thomæ 2. 2. quæst. 122. art. 4. & est satis clara.

CONCLUSIO II.

Deinde prohibetur omne seruilis operis genus, non quidem ea re, quòd sua natura aut turpe aut malum sit, sed quoniam mentem nostram à diuino cultu, qui finis præcepti est, abstrahit.

Est Catechismi §. Facile enim perspici potest. Et D. Thom. sup. præsertim ad 3.

Ex hac conclusione facile intelligi potest, quòd quamuis quoduis peccati genus speciatim hoc loco non prohibeatur, maximè tamen peccata diebus festis fidelibus vitanda esse, quòd illa non solum animum à diuinarum rerum studio auocant, sed etiam nos à Dei amore prorsus seiungant.

CONCLUSIO III.

Contra, non vetantur eæ actiones, nec ea opera quæ ad diuinum cultum attinent, etiam si seruilia sint, vt altare instruere, templa alicuius diei festi causa ornare, & reliqua huius generis.

Est Catechismi. §. Neque tamen eæ actiones. Et D. Thom. sup. artic. 4. ad 4.

Sic enim à Domino dictum est, Matth. 12. Sacerdotes in templo sabbathum violare, & sine crimine esse.

CONCLUSIO IIII.

Neque earum rerum opera hac lege prohibentur, quarum iactura facienda sit, si die festo prætermittantur. Est Catech. §. Sed neque earum rerum, &c. Et D. Thom. sup.

Ratio est. Similia enim opera sacris canonibus permittuntur; vt patet cap. Licet, de ferijs & cap. Conquestus, eodem in fine.

CONCLUSIO V.

ET POSTREMA.

Multa alia Dominus in Euangelio festis diebus fieri posse declarauit.

Est Catechismi. §. Multa alia Dominus, &c. Et D. Thom. sup. artic. 4. ad 3. sub finem.

Probat & explicatur: Matthæi 12. Dominus excusat discipulos suos, qui colligebant spicas in die Sabbathi propter necessitatem quam patiebantur. Iohan. 7. declarat opus corporale, quod ordinatur ad salutem corporalem alterius, non prohiberi diebus festis: *Mihi* (inquit) *indignamini quod totum hominem saluum feci in Sabbatho?* Et rursus Matth. 12. ostendit opus corporale, quod ordina-

tur ad imminens damnum rei exterioris vitandum, non prohiberi die festo. *Quis erit (inquit) ex vobis, qui habet vnam ouem, & si ceciderit sabbatho in foueam, nonne tenebit & leuabit eam?*

DIFFICULTAS VNICA.

Quare iumenta operari diebus festis prohibentur, cum non sint capacia præcepti?

Dicendum, vt nulla res prætermitteretur, cuius actione hic sabbathi cultus impediretur, facta est iumenti mētio, quo animalium genere impediuntur homines, quo minus sabbathum diem colant. Si enim die Sabbathi alicuius operis actioni iumenti vsus destinatur, necessaria est etiam ad id hominis opera, qui iumentum agat. Itaque solūm per se opus facere non potest, sed hominem, qui illud molitur, adiuuat. Eo autem die nemini opus facere licet. Ergo neque iumentis, quorum ad id opera homines vtuntur. Itaque huius præcepti lex eo etiam spectat, vt, si iumentorum laboribus Dominus homines parcere vult, eò certè magis ipsi cauere debeant, nè inhumani sint in eos, quorum opera atque industria vtuntur.

QVÆSTIO IX.

Quæ opera virtutum præcipiuntur, & consuluntur Christianis diebus festis peragenda?

CONCLUSIO I.

Primò, vt ad Dei templum accedant, eoq; loco pia sinceraq; animi attentione, Sacrosanctæ Missæ sacri-

sacrificio intersint, Diuina Ecclesiæ Sacramenta, quæ ad salutem nostram instituta sunt ad animæ vulnerum curationem crebro adhibeant.

Est Catechismi. § Neque verò parochus, &c.

Præceptum de Missa audienda habetur de consecrat. distin. 1. cap. Missis, & cap. Omnes fideles.

CONCLUSIO II.

N*ihil uilius aut oportunius diebus festis agendum consulitur, quàm ut Christiani homines peccata sua sacerdotibus sæpè confiteantur.*

Est Catech. § Nihil verò est quod oportunius, &c.

Ad frequentem confessionem sacramentalem promouendam & perficiendam poterunt desumi rationes, & argumenta ex ijs quæ de pœnitentiæ sacramento suo loco tradita & præscripta sunt.

CONCLUSIO III.

N*ihil quoque uilius consuli potest, quàm ut sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum crebro percipiant.* Est Catech. § Neque verò solùm ad hoc sacramentum.

Pro frequēti communione passim apud sacros Doctores argumenta reperies.

CONCLUSIO IIII.

P*ræterea attentè diligenterq; sacra concio à fidelibus audienda est.*

Est Catech. §. Attentè præterea.

Nihil enim minus ferendum est, neque tam profectò indignum, quàm Christi uerba contempnere, aut negligenter audire.

CONCLUSIO V.

Exercitatio item & studium fidelium, in precibus diuinisq; laudibus frequens esse debet.

Est Catechis. §. Exercitatio item, &c. Et facile per se intelligitur.

CONCLUSIO VI.

Præcipua quoque fidelium cura esse debet, ut quæ ad Christianam uitæ institutionem pertinent, ea diligenter addiscant.

Est Catechismi. §. Præcipuaque eorundem. Et est per se clara.

CONCLUSIO VII.

Sedulò etiam fideles se exercere debent in ijs officijs, quæ pietatem continent, pauperibus & egenis elemosynam tribuendo, ægros homines visitando, merentes, quiq; afflicti iacent piè consolando.

Est Catechis. §. Seduloque se exercent.

Nam ut est apud D. Iacobum cap. I. Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum.

Ex his quæ dicta sunt facile erit colligere, qui contra huius præcepti regulam peccent.

QVÆSTIO X.

Quo potissimum argumento adduci potest populus ad diligenter seruandum hoc præceptum?

CONCLUSIO VNICA.

Ad hoc plurimum valet istud, ut populus scilicet intelligat, ac planè perspiciat, quàm iustum ac rationi

tionem consonum sit nos certos quosdam dies habere, quos toto diuino cultui tribuamus, Dominumque nostrum, à quo summa, & innumerabilia beneficia accepimus, agnoscamus, colamus, ac veneremur. Si enim iussisset nos quotidie religionis cultum sibi tribuere; nonne pro suis erga nos beneficijs, quæ maxima & infinita sunt, omnia opera danda esset, vt prompto alacriq; animo eius dicto audientes essemus? nunc verò paucis ad eius cultum institutis diebus, non est cur nos negligentes atque difficiles in eius officij functione simus, quod sine grauissima culpa prætermittere nõ possumus.

Est Catechismi. §. Ad hoc plurimum valet.

Poterunt Parochi & Catechistæ certos quosdam locos sibi comparare, vnde rationes alias & argumenta sumant, quibus populo illud maxime persuadeatur, vt huius præcepti legem, summo studio accurataque diligentia seruet.

QVÆSTIO IX. ET POSTREMA.

Quod est peculiare encomium eorū qui hoc præceptū seruant? Et contra, Quod vituperium illud transgredientium?

CONCLUSIO I.

Qui hoc præceptum rectè seruant, rectè & merito dicuntur quasi semper in conspectu Dei esse, & cum eo colloqui.

Est Catec. §. Demonstrat deinde parochus, &c.

Sic qui festa Mosaicæ legis Hierosolymis legitime obseruabant, in conspectum Domini venire dicebantur, Exod. 23. & 34. & Deuteron. 10.

Confir-

Confirmatur & explicatur: Nam & precibus faciendis Dei maiestatem contemplamur, & cum eo colloquimur: & Concionatoribus audiendis Dei vocem accipimus, quæ ad aures nostras eorum opera peruenit, qui de rebus diuinis piè sancteq; concionantur: tum in altaris sacrificio præsentem Christum Dominum adoramus.

Ex his apparet quanta sit huius præcepti virtus & utilitas; Qui enim hoc præceptum diligenter seruant, illi maximè ijs, quæ iam recensuimus, bonis maximè perfruuntur.

CONCLUSIO II.

Responsiua alteri parti quæstionis.

Qui præcepta Dei transgrediuntur, ij cum Deo & Ecclesie non obediant, meritò Dei & sanctorum legum hostes dicuntur.

Est Catechismi. §. Qui verò hanc legem, &c.

Probatur conclusio duobus argumentis.

Primò enim Dei hostes esse animaduerti potest ex eo, quòd præceptum hoc eiusmodi est, vt nullo labore seruari queat. Cum enim Deus labores nobis non imponat, quos vel difficiliore eius causa suscipere deberemus, sed quietos illis diebus festis à terrenis curis liberos esse iubeat; magnæ temeritatis indicium est huius præcepti legem recusare.

Secundò, ex eo, quòd Deus grauissima supplicia sumit de illis qui hoc præceptum violant, vt ex libro Numerorum cap. 15. licet colligere.

Hæc sufficiunt pro explicatione tertij præcepti.

CAPITIS QVARTI ELVCIDATIO.

DE QVARTO PRÆCEPTO:

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam,
vt sit longæuus super terram, quam
Dominus Deus tuus dabit tibi.

NTE explicationem huius præcepti quatuor notanda sunt;

Primum, tria prima præcepta Decalogi bono ordine reliqua septem præcedere, & optimè inter se congruere.

Secundum, meritò hæc decem præcepta à Deo descripta fuisse in duabus tabulis, quarum prior tria prima continerentur, reliqua posteriori.

Tertium, magnam esse differentiam inter præcepta primæ & secundæ tabulæ.

Postremum, cognitionem quarti huius præcepti, quod est primum secundæ tabulæ, magnum vsum & vtilitatem adferre.

Quod ad primum attinet, dicimus tria prima præcepta Decalogi, reliqua septem bono & conuenienti ordine præcedere, & inter se optimè congruere. Nam illa finem, qui Deus est, continuo spectant: hæc nos ad proximi charitatem erudiunt, etsi longius progressa, ad Deum. i. illud extremum, cuius gratia proximū ipsam diligimus, perducunt.

Deinde

Deinde optimè inter se congruunt; Nam vtraque dilectionem præcipiunt: Tria priora dilectionem Dei, Septem posteriora dilectionem proximi. Quamobrem Christus Dominus præcepta illa duo de diligendo Deo & proximo similia esse, dixit Matth. 22.

Probatur & hac ratione; Nam obseruatio posteriorum septem præceptorum, signum est ex quo priorum præceptorum obedientia & cultus elucet: *Qui enim non diligit, inquit Diuus Iohannes primæ suæ epistolæ ca. 4. fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere?* Ad eundem modum, si parentes quos secundum Deum diligere debemus, non veneramus & colimus, cum nobis in conspectu ferè semper sint, Deo summo parenti, qui nullum sub aspectum cadit, quem honorem, quem cultum tribuemus?

Quod ad secundum, dicimus iusta quoque de causa hæc diuina Decalogi præcepta fuisse à Deo descripta in duabus tabulis, quarum priori tria quæ Deum spectant continerentur, reliqua quæ concernunt proximum posteriori: quemadmodum à Sanctis Ecclesiæ Patribus & Doctoribus accepimus, Clemente Alexandrino lib. 6. Stromaton, Diuo Augustino in Exodi quæst. 71. epistola 119. cap. 11. Magistro in 3. distinctio. 37. & Scholasticis ibidem: Et D. Thom. 1. 2. quæst. 100. art. 4. Nam quicquid in sacris literis iubetur, aut vetatur, id duorum generum oritur ex altero; Aut enim erga Deum, aut erga homines charitas in omni officio spectatur: & quidem charitatem in Deum
 supe-

superiora tria præcepta in prima tabula descripta docent. Quod verò ad hominum coniunctionem & societatem pertinet, id reliquis septem præceptis in altera tabula descriptis, continetur.

Iusta ergo de causa eiusmodi facta est distinctio, ut alia præcepta ad priorem, alia ad alteram tabulam præcepta referantur.

Quod ad tertium, dicimus etiam magnam esse differentiam inter præcepta primæ & secundæ tabulæ: Nam superioribus tribus præceptis, de quibus dictum est, quasi subiecta materies, quam tractent, est Deus, id est, summum bonum: Cæteris verò proximi bonum; illis summus, his proximus amor est propositus; illa finem, hæc autem ea quæ ad finem referuntur, spectant.

Præterea charitas Dei ex ipso pendet: Deus enim per se, non alterius rei causa, summè diligendus est: Charitas autem proximi, à charitate Dei ortum habet, atque ad eam tanquam ad certam regulam dirigenda est: Nam si parentes charos habemus, si dominis paremus, si dignitate antecedentes reueremur, id ea re maxime faciendum est, quòd eorum procurator est Deus, eosque alijs præesse voluit, quorum opera cæteros homines regit ac tuetur: qui cum nobis auctor sit ut eiusmodi personas reuereamur, idcirco id præstare debemus, quia à Deo hoc ipso honore dignantur. Ex quo fit, ut honor, quem parentibus habemus, Deo potius, quàm hominibus haberi videatur. Sic enim apud Sanctum Matthæum est cap. 10. cum de obseruantia in superioribus

res agitur: *Qui recipit vos, me recipit.* Et Apostolus in epistola ad Ephesios capit. 6. seruos instituens: *Serui (inquit) obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed quasi serui Christi.*

Accedit quòd Deo. nullus honor, nulla pietas, nullus cultus satis dignè tribuitur, in quem amor augeri infinitè potest: proptereaquè nostra erga illū charitas in dies fiat ardentior necesse est; què eius iūssu, ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus amare debemus. At charitas, quā proximū cōplectimur, suis finibus circūscribitur. Iubet enim Dominus proximos diligere sicut nos ipsos. Quòd si quis eos fines egressus fuerit, ita vt parè Deo & proximis amorem tribuat, is maximū scelus admittet. *Si quis venit ad me (inquit Dominus Luc. 14.) & non odit Patrem suum, & Matrem suā, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse Discipulus.* In eandem sententiam etiam dictum est Matth. 8. *Sine vt mortui sepeliant mortuos suos: cūm quidam primū humare Patrem vellet, postea Christum sequi.* Huius rei dilucidior illa apud S. Matthæū cap. 10. explicatio est: *Qui amat Patrem, aut Matrem plusquàm me, non est me dignus.*

Nulla dubitatio est, quin parentes vehemèter amandi, obseruandique sint; sed ad pietatē in primis necessarium est Deo, qui parens est & effector omnium, præcipuum honorem, & cultum tribui: ideoq; mortales parentes amari, vt ad cœlestem

sempiternumq; Patrem tota amoris vis referatur.

Quòd si interdum parentum iussa Dei præceptis repugnent, non dubium est quin liberi parentum cupiditati, Dei voluntatē anteferre debeant, diuinę illius sententię memores Act. 5. *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.*

Quod ad postremum attinet, manifestū quoq; esse dicimus cognitionem & obseruantiam huius præcepti latissimum vsum & vtilitatem habere; Nam cùm ad parentes, tum eos qui nos genuerunt, tum etiam eos, quos parentum loco, vel potestatis, vel dignitatis, vel vtilitatis, vel præstantis alicuius muneris & officij nomine colere debemus, pertineat curare, vt filij quos habent in sua potestate rectè, & diuinę legi congruenter viuāt: erit cura hæc perfacilis, si omnes intelligant Deo auctore & monitore, suum honorem parentibus tribui oportere.

His ita prænotatis & expositis, ad explicationem verborum præcepti veniamus.

Q V Æ S T I O I.

Quid est honorare?

C O N C L V S I O I.

Honorare est de aliquo honorificè sentire, & quæ illius sunt, maximi putare omnia.

Et Carech. 5. Atq; illud primū honorare quid sit. Et D. Thom. 2. 2. q. 101. art. 1.

Honori hæc omnia coniuncta sunt, amor, obseruantia, obedientia, & cultus. De quibus vide D. Thomam 2. 2. q. 100. vsque ad 105.

DIFFICULTAS VNICA.

Quare in præcepto posita est vox, honoris, non autè amoris, aut metus, cum sicut honorandi, sic etiã amandi, & metuendi sunt parentes?

Dicendum scitè hoc factum esse: Etenim qui amat nõ semper obseruat & veneratur; qui metuit, non semper diligit: quem vero aliquis ex animo honorat, item amat ac veneratur.

QVÆSTIO II.

Qui nomine parentum veniunt intelligendi?

ANTÈ resolutionem quæstionis sciendũ est, quòd, etsi hoc præceptum de ijs patribus, ex quibus geniti sumus, præcipuè loquatur, tamen ad alios quoque hoc nomen pertineat, quos etiam complecti lex videtur, quemadmodum ex pluribus diuinæ scripturæ locis facillè est colligere.

CONCLUSIO I.

PRÆter illos igitur qui nos genuerunt, patrum nomine primùm veniunt intelligendi ecclesiæ præsides, pastores, & sacerdotes.

Est Catech. §. Ac primùm Ecclesiæ præsides. Et

D. Thom. 2.2.q.102. art. 1. & 2.

Patet ex Apostolo, qui ad Corinthios scribens 1. epist. 4. cap. Non (inquit) vt confundam vos hæc scribo, sed vt filios meos charissimos moneo. Nam si dessem millia pedagogorum habeatis in Christo, sed non

multos patres, nam in Christo Iesu per Euangelium ego vos genui. Et in Ecclesiastico 44. cap. scriptum est: Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua.

CONCLUSIO II.

DEinde ij, quibus aut imperium, aut magistratus, aut potestas commissa est, qui rempub. gubernant, patres appellantur.

Est Catech. §. Deinde ij. Et D. Thom. sup. ar. 2.

Sic Naaman à famulis pater vocatur 4. Regum §. cap.

CONCLUSIO III.

Preterea patres eos dicimus, quorum procuratori, fidei probitati, sapientiæq; alij commendantur, cuiusmodi sunt tutores, & curatores, pedagogi, & magistri.

Est Catech. §. Preterea patres. Et D. Thom. sup.

Hac ratione Eliam & Elisæum filij Prophetarum patrem vocabant.

CONCLUSIO IIII.

Postremò patres dicimus, senes & atate confectos, quos etiam vereri debemus.

Est Catech. §. Postremò patres. Et D. Thom. sup. artic. 1.

QVÆSTIO III.

Quibus de causis potissimum honorandi sunt parentes ex quibus nati sumus?

Et: Quibus modis illos honorare debemus?

CON-

CONCLUSIO I.

Parentes ex quibus nati sumus, ijs potissimum de causis à nobis honorandi sunt, quia sunt immortalis Dei quasi quedam simulacra, in ijs q̄, ortus nostri imaginem intuemur: ab ijs nobis vita data est: ijs Deus vsus est, vti nobis animum mentemq̄, impertiret, ab ijs ad sacramenta deducti, ad religionem, ad humanū cultum, ciuilem q̄, instituti, ad morum integritatem & sanctitatem eruditi sumus.

Est Catechismi §. Atque hoc in parochi præceptis. Et D. Thom. 2. 2. q. 101. art. 2. & est per se factis clara.

DIFFICULTAS VNICA.

Quid opus fuit cum patris nomine, etiam matris nomen in præcepto exprimere?

Merito nomen matris in hoc præcepto expressum est, vt eius beneficia & merita erga nos consideremus, quanta videlicet cura, quantaq̄; sollicitudine nos in vtero gesserit, quanta cum labore & dolore pepererit & educarit.

CONCLUSIO II.

Qua cum aliquot sequentibus respondetur alteri parti quæstionis.

Primò ita honorandi & obseruandi sunt parentes, vt, quem eis tribuimus, honor ex amore, atque intimo animi sensu depromptus videatur.

Est Catechif. §. Porrò ita obseruandi parentes sunt. Et D. Thom. sup.

Patet primò exemplis sacræ scripturæ. Nam Ioseph Genes. 40. cum in Aegypto honore & ampli-

tudine Regi esset proximus, patrem, qui in Aegyptum venerat, honorificè excepit: Et Salomon, 3. Reg. 2. cap. matri aduenienti assurrexit, eamque veneratus in regio solio ad dexteram collocauit.

Deinde ratione. Meritò enim ijs hoc officium debetur, cùm erga nos ita sint affecti, nullum vt laborem, nullam contentionem, nulla pericula nostra causa refugiant, nihilque illis accidere possit iucundius, quàm vt filijs se charos sentiant, quos maximè diligunt.

CONCLUSIO III.

Alia præterea sunt honoris officia, quæ in parentes conferri debent; Nam eos etiam tum honoramus, cùm à Deo suppliciter petimus, vt eisdem bene et feliciter omnia eueniant, vt in maxima gratia & honore sint apud homines, vt ipsi Deo, ac sanctis, qui in cælis sunt, commendatissimi sint.

Est Catech. §. Alia præterea sunt. Et est per se clara.

CONCLUSIO IIII.

Item parentes honoramus, cùm nostras rationes ad eorum arbitrium voluntatemque, conferimus.

Est Catech. §. Item parentes honoramus.

Hanc docet Salomon Prouerb. 1. cap. his verbis: *Audi fili mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ, vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo.*

Confirmant primò D. Pauli cohortationes, ad Ephes. 6. cap. *Filij obedite parentibus vestris in Domino, hoc enim iustum est.* Item ad Coloss. 3. capit.

Filij

Filij obedite parentibus per omnia; hoc enim placitum est Domino.

Confirmant secundò, sanctissimorum hominũ exempla. Etenim Isaac Genes. 22. cùm à patre ad supplicium vinciretur, modestè sine recusatione paruit: Et Rechabitæ Hierem. 35. nè à patris cõfilio vnquam discreparent, vino se in perpetuum abstinerunt.

CONCLUSIO V.

Item parentes honoramus, cùm eorum rectè facta, & moresq; imitamur.

Est Catech. §. Item parentes honoramus.

Et ratio est manifesta. Ijs enim plurimũ tribuere videmur, quorum esse volumus quã simillimi.

CONCLUSIO VI.

Item parentes honoramus, quorum consilia non modò exquirimus, verum etiam sequimur.

Est Cath. §. Itẽ parentes. Et est satis manifesta.

CONCLUSIO VII.

Item quibus subuenimus, ea impertientes quæ vitæ cultusq; desiderat.

Est Catech. §. Item quibus, &c. Et D. Thomæ 2.2.q.101.art.2.

Comprobatur Christi exemplo, qui Phariseorũ impietatem redarguens, Matthæi 15. cap. *Quare & vos (inquit) transgredimini mandatum Dei propter traditionẽ vestrã? Nã Deus dixit, honora Patrem & Matrem: Et, Qui maledixerit Patri vel Matri morte morietur: vos autẽ dicitis: Quicumq; dixerit Patri vel Matri, munus quodcumq; est ex me, tibi proderit, & non honorificabit Patrẽ suũ & Matrẽ suã: & irritũ*

fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.

DIFFICULTAS VNICA.

Quando maximè hoc honoris officium, id est, subuentionem debemus tribuere parentibus?

Dicendum, quòd quamuis huiusmodi honoris officia parètib; tribuere semper debeamus, tunc tamen maximè cum periculosè ægrotant. Dãda enim opera est, nè quid prætermittant, quòd vel ad peccatorum confessionem attinet, vel ad reliqua sacramenta, quæ à christianis hominibus percipi debent, cum mors appropinquat: Idquæ nobis curæ sit, vt pij religiosiq; homines eos crebro interuisant, qui vel imbecillos confirmant, & consilio iuuent, vel optimè animatos ad spem immortalitatis erigant, vt, cum mentem à rebus humanis excitarint, totam conijciant in Deum. Sic fiet vt fidei, spei, & charitatis beatissimo comitatu, ac religionis præsidio muniti, mortè nõ modò non pertimescendã, cum necessaria sit, sed cù adiutũ ad æternitatẽ expediat, etiã appetendã censeãt.

CONCL. VII. ET VLTIMA.

Postremò vel mortuis parentibus honor tribuitur, si ijs funus facimus, si exequias cohonestamus, si honorem sepulturæ impertimus, si iusta & sacrificia auiuersaria curamus, si quæ ab ijs legata sunt, diligenter persoluimus.

Est Catech. § Postremò vel mortuis. Neq; eget maiori explicatione.

QVÆSTIO IIII.

An honorandi sunt ij ex quibus non na-

ti sumus, sed tamen parentum nomine digni sunt, & qualiter?

CONCLUSIO VNICA.

Honorandi sunt non modò ij ex quibus nati sumus, verumeriam alijs, qui patres appellantur, vt Episcopi & sacerdotes, vt Reges & Principes, vt magistratus, vt tutores, vt curatores, vt magistri, vt pedagogi; vt senes, & ceteri huiusmodi: Digni enim sunt qui ex charitate, ex obedientia, ex ope nostra fructus percipiant, sed alius alio magis.

Est Carech § Honorandi autem sunt. Et D. Th. 2.2. q. 102. art. 2.

Probat clarissimis sacrę scripturę testimonijs.

De Episcopis enim & alijs pastoribus ita scriptum est 1. ad Timoth. 5. *Qui bene præsunt presbyteri duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo, & doctrina.*

Quanti erga Apostolum amoris documēta Galatæ dederint ostendit Apostolus, quando præclarum illud benevolentię testimonium eis tribuit epistolæ suæ cap. 4. *Testimonium enim perhibeo vobis: quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.*

Sacerdotibus suppeditanda esse ea, quæ ad vitæ vsus necessarios requiruntur, docet 1. ad Corinth. 7. Apostolus, his verbis: *Quis militat suis stipendijs vnquam?* Et in Ecclesiastico cap. 7. scriptum est; *Honorifica sacerdotes, & propurga te cum brachijs; da illis partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum, & purgationis.*

Illis etiam obtemperandum esse, docet Apostolus ad Heb. 13. illis verbis: *Obedite præpositis vestris, & subiaccete eis, ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.*

Quin potius à Christo Domino præceptum est, Matthæi 23. ut vel improbis pastoribus obtemperemus, cum dicit: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisei: omnia ergo, quæcumque dixerint vobis, seruate, & facite; secundum opera verò eorum, nolite facere: dicunt enim & non faciunt.*

D I F F I C V L T A S I.

Quod honoris cultus, & obseruantia genus tribuendum est magistratibus, sine Ecclesiasticis, sine sæcularibus?

Dicendum, quòd illud Apostolus ad Rom. 13. cap. latè explicat: Pro quibus etiam orandum esse monet 1. ad Titum 2. cap.

Et D. Petrus 1. epistolæ 2. *Subiecti*, inquit, *estote omni humanae creaturæ propter Deum, siue regi, quasi præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis.* Nam si quem eis cultum tribuimus, is ad Deum refertur. Habet enim venerationem hominum excellens dignitatis gradus, quia diuinæ potestatis est instar; in quo etiam Dei prouidentiam veneramur, qui publici muneris proeurationem eis attribuit, quibusque vitur tanquam potestatis suæ ministris.

D I F F I C V L T A S I I.

An etiam magistratibus improbis sit obedientia præstanda? & quando? & quando non?

Dicendum esse præstandam, idque optima ratione: Neque enim hominum improbitatem, aut nequitiam, si tales sint magistratus, sed diuinam

auſtoritatem, quæ in illis eſt, reueremur, vt, quod permirum fortasſè videtur, quamuis in nos ſint inimico inſeſtoq; animo, quamuis implacabiles, tamen non ſatis digna cauſa ſit cur eos non per-officioſè obſeruemus. Nam & Dauidis 1. Reg. 17. magna in Saulem officia extiterunt, cum ei tamè eſſet offeſſior: quod innuit illis verbis: *Cum ijs qui oderunt pacem, eram pacificus*. At verò, ſi quid improbè, ſi quid iniquè imperent, cum id non ex po-teſtate, ſed ex iniuſtitia atque animi peruerſitate agant, omnino non ſunt audiendi.

Conſule D. Thom. 2. 2. q. 104. art. 5. & 6.

Q V Æ S T I O V.

Quodnam præmium, quamque conſen-taneum ijs propoſitum eſt, qui huic præcepto obediunt? Et contra: Quæ poena ijs propoſita, qui illius ſunt præ-uaricatores?

C O N C L U S I O I.

Obediētibus huic præcepto præmium illudq; maxi-mè conſentaneum eſt propoſitum, vt diu uiuant.

Eſt Catech. §. Nam in eo fructus eſt maximus, &c. Et D. Thom. 2. 2. q. 102. art. 5.

Conſentaneum præmium dicitur, propterea qd digni ſunt qui beneficio quã diutiſſimè perfruan-tur, cuius memoriam perpetuò conſeruant; Cum igitur qui parentes colunt, ijs gratiam referunt, à quibus

à quibus lucis & vitæ vsuram habent, iure & merito vitam ad summam senectutem perducunt.

DIFFICULTAS I.

De qua vita intelligenda est hæc promissio?

Dicendum, q̄ illis verbis non solum sempiternæ ac beatæ, sed & huius, quam in terris agimus, vitæ vsus promittitur. Sic interpretatur D. Paulus 2. ad Timoth. 4. cum inquit: *Pietas ad omnia utilis est, habent promissionem vitæ quæ nunc est, & futura.*

DIFFICULTAS II.

Quid significat, quod in promissione additur, Quam Dominus Deus tuus dabit tibi?

Illorum verborum adiunctio nõ modò temporis diuturnitatem ad viuendum, sed otium, quietem, incolumitatem ad benè viuendum pollicetur. Nam in Deuteronomio cap. 5. non solum inquit: *Vt longo viuas tempore*, sed illud etiam addit, *Et benè sit tibi*: Quod deinde ab Apostolo ad Ephes. 6. repetitum est.

Ex hoc infertur, quòd hæc merces, neque exigua est, neque contemnenda, etiam si sanctissimis viris, vt Iob, vt Dauidi, vt Paulo mors fuerit optabilis, & ærûnosus ac miseris hominibus vitæ propagatio sit iniucunda. Quia præmium hic promissum non tam in diuturnitate, quàm in incolumitate vitæ est repositum.

DIFFICULTAS III.

An ergo qui parentes honorant, etiam si citò moriantur possint dici præmium huius præcepti capere?

Dicendum posse dici: Quia nimirum præfata bona, otium, quietem, incolumitatem, & alia ad be-

nè viuendum necessaria dicimus illis suppeterè, quorum pietati Deus gratiam referat.

DIFFICULTAS IIII.

Quibus ex causis contingit vt interdum qui maiorem pietatem præstiterunt, ijs vita breuior sit?

Dicendum, quòd id interdum contingit, vel quod ijs optimè consulitur, qui prius è vita excedunt, quàm à virtutis, & officij religione discedant: *Rapiuntur enim* (vt scribitur Sap. 4. cap.) *nè malitia mutet intellectum eorum, aut nè fittio decipiat animam illorum*; vel quia dum perniciès, & rerum omnium perturbatio impendet, è corporibus euocantur, vt communium temporum acerbitatem euadant. *A facie enim malitiæ*, (inquit Propheta Isaias c. 57. *collectus est iustus*: Quod fit, nè eorum aut virtus, aut salus periclitetur, cum à mortalibus flagitiorum pœnas repetit Deus: vel nè tristissimis temporibus ex propinquorum amicorumque calamitatibus acerbissimis luctus sentiant.

CONCLUSIO II.

Responsiua alteri parti quaestionis.

Quemadmodum ijs qui grati in parentes sunt, officij merces, & fructus est à Deo propositus; sic ingrati, & impij filij grauissimis pœnis reseruantur.

Est Catech. §. Ac quemadmodum ijs, &c.

Probatum primò a pertis scripturis. Scriptum est enim in Exod. 22. *Qui maledixerit Patri suo, vel Matri, morte moriatur*. Et Prouerb. 19. *Qui affligit Patrem & fugit Matrem, ignominiosus est, & infelix*.

Et

Et Prouerb. 20. *Qui maledicit Patri suo, vel Matri, extinguetur lucerna eius in medijs tenebris.* Et Prouerb. 30. *Oculum qui subsannat Patrem, & qui despiciat partum Matris suæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.*

Deinde exemplis à sacra scriptura petitis. Multos enim fuisse legimus, qui parentibus iniuriam intulerunt, in quibus vlciscendis Dei iracundia exarsit. Sic Reg. 18. Dauidem non inultum reliquit, sed sceleri pœnas dedit Absalon, quem ob eius scelus tribus transfixum hastis puniuit.

Neque intelligenda est cōclusio solùm de filijs ingratis, & inobedientibus in parentes, qui eos genuerunt, sed & in alios qui quocumque modo parentes dici possunt: De ijs enim qui sacerdotibus non obtemperant, ita scriptum est Deut. 17. *Qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis moriatur homo ille.*

QVÆSTIO VI. ET POSTREMA.

Quæ sunt parentum officia & munera?

CONCLUSIO VNICA.

Quemadmodum diuina lege sancitum est, vt parentibus filij honorem habeant, vt pareant, vt obsequantur; sic parentum propria officia sunt atque munera, vt sanctissimis disciplinis, ac moribus filios imbuant, ijsq; optima dent viuendi præcepta, vt ad religionem instructi & parati, Deum sanctè inuolantèq; venerentur.

Est Catech. §. Et quemadmodum diuina lege.
 Probatur exemplo parētum Susannæ, à quibus
 ita Susannam instructam legimus. Daniel. 13.

M O N I T I O.

Ex hac infertur, Parochos & Catechistas paren-
 tes commonere debere, vt se liberis magistros
 præbeant virtutis, æquitatis, continentia, mode-
 stia, & sanctitatis.

D I F F I C V L T A S V N I C A.

*Quæ & quot sunt vitanda probis parentibus, in qui-
 bus sæpius offendere consueuerunt?*

Hæc tria præsertim illis declinanda sunt.

Primum, nè quid acerbius in liberos aut loquā-
 tur, aut statuunt: quod Apostolus in epistola ad
 Coloss. cap. 3. ita præcipit: *Patres, nolite ad indigna-
 tionem prouocare filios vestros, vt non pusillo animo
 fiant.* Nam periculum est nè fracto, abiectoq; ani-
 mo sint, dum omnia timēt. Quare illud præcipien-
 dum est, vt nimiam seueritatem effugiāt, malint-
 que liberos corrigere, quàm vlcersi.

Secundum, si qua culpa commissa est, cum ne-
 cessaria sit castigatio & obiurgatio, nè quid libe-
 ris per indulgentiam dissolutè remittant. Sæpè
 enim filij parentum nimia lenitate, & facilitate
 deprauantur. Quamobrem à dissoluta indulgen-
 tia deterrendi sunt exemplo Heli summi sacerdo-
 tis; qui, quòd in liberos indulgentior fuerat, ma-
 ximo supplicio est affectus.

Postremum, nè, quod fœdissimum est, in filiorū
 educatione, ac doctrina præpostera consilia in-
 sant. Etenim permulti in hac vna cogitatione, cu-
 raque

raque versantur, vt opes, vt pecunias, vt lautum
 amplumq; patrimonium liberis relinquunt; quos
 non ad religionem, non ad pietatem, non ad bo-
 narum artium disciplinam, sed ad auaritiam, & ad
 rem familiarem augendam cohortantur; nec de
 filiorum existimatione, aut salute sunt solliciti,
 dummodo pecuniosi sint, & diuites: Quo quid di-
 ci, aut cogitari turpius potest? ita fit, vt ad illos
 nō tam rerum copias, quā sua scelera & flagitia
 transferant, quibus tandem non ad cœlum se du-
 ces præbent, sed ad inferorum supplicia sempiter-
 na. Sacerdos igitur optimis præceptis parentes
 instituat, eosque ad Tobix exemplum ad similem
 virtutem excitet; vt cū filios ad Dei cultum, & san-
 ctimoniam probè erudierint, ab ijs etiam amo-
 ris, & obseruantix, & obsequij vberimos fructus
 capiant.

CAPITIS QVINTI ELVCIDATIO.

DE QVINTO PRÆCEPTO.

Non occides.

Nitio huius capituli, ante explicationem
 doctrinæ huius præcepti, duo cum Ca-
 techismo notanda sunt;

Primum, Pastores & Catechistas hu-
 ius præcepti doctrinam fidelibus diligenter, ac-
 cura-

curateque tradere, & persuadere debere, propter duas potissimum causas;

Prima est, summa obseruationis huius præcepti utilitas; magna siquidem illa est, quæ pacificis hominibus à Christo proposita est fœlicitas, cū ait, Matth. 5. cap. *Quoniam filij Dei vocabuntur.* Ad pacificandas autem & conciliandas hominum voluntates nulla melior ratio iniri potest, quàm si eiusmodi præcepti lex, rectè explicata, ab omnibus ita vt oportet sanctè seruetur: Quoniam tū sperare licebit vt summa animi consensione coniuncti homines, pacem & concordiam maximè colant.

Altera est, quia Deus ante reliqua omnia hoc præceptum seruari voluit. Nam ante legem scriptam, immensa illa vniuersæ terræ inundatione facta, hoc vnum imprimis Deus hominibus interdixit Genes. 6. & 7. *Sanguinem, inquit, requiram animarum vestrarum de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis.* In Euāgelio etiam, quo primùm veteres leges à Domino explicatæ sunt, in ijs hæc prima est, de qua apud Sanctum Matthæum 5. ca. ita scriptum est: *Dicitum est enim, Non occides.* & reliqua quæ de hac re eo ipso loco deinceps commemorantur.

Secundum, fideles attentè libenterque præcepti huius explicationem audire debere; Si enim eius vis spectetur ad vitam cuiusq; tuendâ valet, quoniam ijs verbis, *Non occides,* homicidium omninò interdictum est: Itaque singuli homines tanta cū voluptate animi illud accipere debêt, perinde ac si ira Dei proposita, alijsque grauissimis

pœnis nominatim prohibitum sit, nè quis eorum lædatur.

QVÆSTIO I.

Quæ cædes prohibentur, vel non prohibentur hoc præcepto?

Nte resolutionem huius quæstionis notandum est, q̄ Christus Dominus Matth. 5. cum vim huius præcepti explicaret. duo in eo contineri ostendit; Alterum nè occidamus, quòd à nobis fieri vetitum est; Alterum, quod facere iubemur, vt concordia amicitia, charitateque inimicos complectamur, pacem habeamus cum omnibus, cūctaque denique incommoda patienter feramus.

Primum ergo quærendum est, quæ sint illa quæ nobis hoc præcepto prohibeantur.

Deinde quæ sint illa quæ præcipiantur.

Hoc prænotato respõdetur quæstioni aliquot conclusionibus.

CONCLUSIO I.

Primò non prohibentur cædes bestiarum.

Est Catech § In eo autem quòd cædes prohibetur. Et D. Thom. 2 2. q. 64. art. 1.

Probatum primò ratione è sacra scriptura petita. Nam si illis vesci à Domino hominibus cõcessum est, fas item est illas occidi.

Deinde D. Augustini auctoritate. Hac enim de re ita loquitur lib. 1. de Ciuitate Dei cap. 20. *Cum audimus, Non occides, non accipimus hoc dictum esse*
de

*de fruttetis, nec de irrationabilibus animalibus, quæ
nulla nobis ratione sociantur.*

C O N C L U S I O II.

NEquè prohibentur cædes, quæ de facinorosis ho-
minibus fiunt per magistratus.

Est Catech. §. Alterum permissum cædis genus
est. Et D. Thom. sup. art. 2.

Ratio est clara; Nam illis data est à Deo necis
potestas, qua ex legum præscripto, iudicioque in
facinorosos homines animaduertunt, & innocen-
tes defendunt.

Patet hoc ipsum ex fine legis. Cùm enim legi
huic is finis propositus sit, vt hominum vitæ salu-
tisque consulatur; magistratum autem, qui legi-
timum sunt scelerum vindices, animaduersiones eo-
dem spectent, vt audacia, & iniuria supplicij re-
pressa, tuta sit hominum vita; patet magistratus
facinorosos cædendo non solum non esse reos hu-
ius præcepti, sed huic diuinæ legi, qua cædes ve-
tatur, maximè obedire.

Et confirmatur exemplo Dauidis, qui Psal. 100,
de se ipso dicit: *In matutino interficiebam omnes pec-
catores terræ, vt disperderem de Ciuitate Domini om-
nes operantes iniquitatem.*

C O N C L U S I O III.

NEquè prohibentur cædes, quæ à militibus fiunt,
qui iusto bello, non cupiditate, aut crudelitate
impulsi, sed solo publicæ utilitatis studio vitam hosti-
bus adimunt.

Est Catech. §. Qua ratione ne illi quidē peccāt.
Et D. Thom. sup. art. 2. & 2. 2. q. 40 art. 1.

Ratio huius conclusionis eadem est, quæ superioris.

CONCLUSIO IIII.

Praterea neque illa cædes vetantur, quæ nominatim Dei iussu fiunt.

Est Catech. §. Sunt praterea eiusmodi, &c. Et D. Thom. sup. art. 3. ad 1.

Sic filij Leui non peccauerunt, qui vna die tot millia occiderunt: Quia cæde facta sic ad eos locutus est Moyses. *Consecratis manus vestras hodie Domino.* Vide Exod. cap. 32.

CONCLUSIO V.

Item neque illorum cædes qui non sponte, nec meditatè, sed fortuito hominem occidunt.

Est Catech. §. Neque verò huius præceptivus est, &c. Et D. Thom. sup. art. 8.

De hac conclusione Deuteronomij 19 cap. ita scriptum est: *Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri, & nudiustertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur, sed abiisse simpliciter cum eo in sylvam ad ligna cadenda, & succisione lignorum securis fugerit manum, ferrumq, lapsum de manubrio amicum eius percusserit, & occiderit.* Hæ cædes eiusmodi sunt, quæ quia non voluntate, neque de industria inferuntur, propterea non omnino in peccatis numerantur.

Comprobatur hoc ipsum sancti Augustini sententia. *Absit enim inquit, ut ea quæ aut propter bonum aut licitum facimus, siquidem præter voluntatem nostram quicquam mali acciderit, nobis imputetur.*

Notandum tamè homicidium casuale duabus

de causis peccatum reputari .

Altera , si quis in re iniusta occupatus hominē occiderit . Exēpli causa , si quis gravidam mulierē pugno , vel calce percuteret , ex quo abortus sequeretur ; fuisset quidē illud præter percussoris voluntatem , non tamen præter culpam , cum illi non liceret vllō modo gravidam mulierem percutere .

Altera , si non omnibus circumspectis , negliger & incautē aliquem occiderit .

CONCLUSIO VI.

Nequē illæ cædes , quibus salutis suæ defendendæ causa omni adhibita cautione aliqui interimuntur .

Est Catech §. Qua etiam ratione . Et D. Thomæ sup. art. 7 Neque eget maiori explicatione .

CONCLUSIO VII.

His cædibus exceptis , reliquæ omnes prohibentur ; siue homicidam quis spectet , siue qui occiditur , siue modos quibus cædes fit .

Est Catech §. Quibus exceptis , &c.

Probat & explicatur . Nam quod ad eos pertinet qui cædem faciunt , nemo planè excipitur , nō diuites , non potentes homines , non Domini , non parentes , sed delectu omni , & discrimine remoto , occidere vetitum est omnibus .

Si inspectentur qui interficiuntur , ad omnes hæc lex etiam pertinet , nec quisquam est tam humilis , & abiectæ conditionis homo , quin legis huius vindicetur .

Sin multiplicem faciendæ cædis modum attendamus nemo est qui excipiatur : Non solū enim suis cuiquam manibus , aut ferro , aut lapide , aut

baculo, aut laqueo, aut veneno vitam homini eripere non licet, sed consilio, ope, auxilio, aut alia quacumque ratione, id fieri prorsus vetitum est.

D I F F I C V L T A S I.

An cades suiipsius sit prohibita?

Dicendum, quòd neq; seipsum interficere cuiuspiam fas sit, cum vitæ suæ nemo ita potestatem habeat, vt suo arbitrato mortem sibi consciscere liceat: Ideoque huius legis verbis, non ita præscriptum est, Nè alium occidas, sed simpliciter, *Non occides.*

D I F F I C V L T A S II.

An voluntas occidendi sit etiam prohibita?

Dicendum esse prohibitam: Nam ne irasci quidem cuiquam licere in Euangelio traditum est, cum dicit Dominus Matth. 5. cap. *Ego autem dico vobis: Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: Qui autem dixerit fratri suo, Racha, reus erit consilio: Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.*

Ex his verbis perspicuum est, eum culpa non carere, qui fratri succenseat, quamuis iram animo inclusam contineat: Qui verò eius iræ significationem aliquam dederit, grauiter peccare; at multò grauius, qui non vereatur fratrem durè accipere, & ei conuitium facere.

Patet quoque Iudæos errasse, qui credebant se hoc præceptum seruare, si manus tantum à cede abstinerent. Nam interprete Christo lex spiritua lis est, quæ non manus solum puras, sed animum etiam castum sincerumque nos habere iubet.

D I F F I C V L T A S III.

An irasci semper sit prohibitum?

Dicen-

Dicendum non esse prohibitum, si iusta subsit causa.

Iusta iræ causa, quæ à Deo legibusq; conceditur, ea est, cum in eos animaduertimus, qui nostro imperio potestatiq; parent, si in eis sit culpa. Christiani enim hominis ira, non à carnis sensibus, sed à Spiritu sancto proficisci debet, cum nos templa Spiritus sancti, in quibus Iesus Christus habitet, esse conueniat.

DIFFICULTAS IIII.

An resistere malo sit etiam prohibitum hoc loco?

Dicendum, esse. Nam multa à Domino in Euangelio tradita sunt, quæ ad perfectâ huius legis rationem pertinent, ut patet Matth. 5. cap. Qualia illa sunt. *Non resistere malo, sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium: Et qui cumque te angariauerit mille passus, vade cum illo, & alia duo.* Ex quibus patet, quàm multi reperiuntur, qui si minus manu, animo saltem cædis scelus committunt.

QVÆSTIO III.

Quæ sunt remedia contra peccatum homicidij?

CONCLUSIO VNICA.

Multa remedia in sacris literis habentur, præcipuum autem illud est, curare ut homines intelligant, quàm nefarium sit peccatum hominis cædes.

Est Catech. §. Et quoniam huic tam periculoso. Et explicatur sequenti difficultate.

DIFFICULTAS VNICA.

Unde perspici potest grauitas huius peccati?

Dicendum, quòd illa ex plurimis maximisque sacrarum literarum testimonijs perspici potest. Vsq̄ue enim adeo homicidium detestatur Deus in sanctis literis, vt à bestijs cædis hominum pœnam se repetiturum dicat Genesis 9. cap. ac beluã quæ hominem læserit, occidi iubeat Exod. 21. Neque ob aliud à sanguine hominem abhorrere voluit, nisi vt omni ratione à nefaria hominis cæde, & animum, & manus abstineret.

Sunt etiam homicidæ humani generis atque adeo naturæ hostes acerbissimi, qui, quãtum in eis est vniuersum Dei opus euertunt, cum hominem tollunt, cuius causa is omnia, quæcunque procreta sunt, se fecisse testatur.

Deinde, cum prohibitum sit Genes. 9. cap. hominem occidi, quia illum Deus ad imaginem suam, & similitudinem creauit, apparet insignem Deo iniuriam eum facere, quasq̄ violentas illi manus afferre, qui eius imaginem è medio tollit.

Hoc diuina animi cogitatione meditatus Dauid Psalm. 13. grauissimè de sanguinarijs hominibus conquestus est, illis verbis: *Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.* Neque simpliciter dixit, *Occidunt*, sed *Effundunt sanguinem.* Quæ verba ad detestabilis illius sceleris amplificationem, immanemque illorum crudelitatem ostendendam protulit. Vtque declararet, quàm præcipientes illi diabolico quodam impulsu ad id facinus ferantur, dixit: *Veloces pedes eorum, &c.*

QVAESTIO III.

Quæ præcipiuntur hoc præcepto quatenus tacite includit præceptum affirmatiuum?

CONCLUSIO I.

Pæcipitur primò *mutua dilectio & pax.*

Est Catech. §. Iam verò quæ in hoc præcepto seruando esse, &c.

Sic enim ait Christus Dominus cùm præceptū, *Non occides*, interpretatur, taciteque indicat continere præceptum affirmatiuum Matthæi 5. *Si offers munus tum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum, & quæ sequuntur.*

Patet idem ratione theologica tali. Odiū hoc præcepto, quatenus est negatiuum, aperte vetatur, quoniam, sicut ait D. Iohannes 1. epistolæ 3. cap. *Qui fratrem suum odit, homicida est*; Ergo dilectio proximi, quæ odio opponitur, hoc præcepto, quatenus est affirmatiuum, præcipitur.

CONCLUSIO II.

Pæcipiuntur quoq; omnes illæ virtutes, quæ charitatem proximi consequi solent, quas depingit D. Paulus 1. ad Corinth. 13. cùm ait, *Charitas patiens est, &c.*

Est Catech. §. Cùmq; hac lege de charitate, &c. Et explicatur sequentibus conclusionibus.

De hac vide D. Thomam 2.2. q. 23. art. 4. ad 2.

CON-

P Ræcipitur ergo *patientia*.

Est Catech. §. *Patientia igitur nobis præcipitur, &c.*

Dicit enim D. Paulus sup. *Charitas patiens est.*
Et benè Saluator Lucæ 21. dicit: *In patientia animas nostras nos esse possessuros.*

De patientia vide D. Thomam 2. 2. q. 136.

CONCLUSIO IIII.

P Ræcipitur deinde *beneficentia, quæ charitatis comes est & socia.*

Est Catech. §. *Beneficentia deinde, &c.*

Et ratio est. *Quoniam charitas benigna est.*

Benignitatis atque beneficentiæ officia in ijs rebus maximè versantur, vt pauperibus suppeditemus res necessarias, cibum esuriētibus, sitientibus potum demus, nudos vestiamus, & quò quilibet opis nostræ magis indiget, eò in illum plus liberalitatis conferamus.

Fiunt huiusmodi officia illustriora, si inimicis præstentur. Ait enim Saluator Matth. 5. *Diligite inimicos vestros, benefacite ijs qui oderunt vos: Quod etiam Apostolus monet ad Rom. 11. illis verbis, Si esurierit inimicus tuus ciba illum: si sitit potum da illi: Hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput eius: Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.*

Quomodo dilectio inimicorum cadat sub præcepto, & quæ sint inimicis charitatis officia exhibenda, docet D. Thom. 2. 2. q. 25. art. 8.

CONCLUSIO V.

P Ræcipiuntur item quæcumq; officia ad mansuetudinem,

nem, lenitatem, aliasq; id generis virtutes pertinētia.

Est Catech. §. Deinde sit charitatis legem spectemus.

Et ratio est, quia *charitas proximi benigna est.*

De mansuetudine & clementia consule D. Th. 1.2.q. 157.art. 2.

CONCLUSIO VII. ET POSTREMA.

Precipitur longè omnium præstantissimum officium, quod charitatis plenissimum est, in quo nos maximè exercere conuenit, nimirum *vt si iniurias accepimus, æquo animo remittamus atque condonemus.*

Est Catech. §. At verò longè omnium, &c.

Ad hoc officium sæpè nos diuinę literę monēt, atque hortantur, cùm non solùm beatos eos dicunt, qui ita prorsus faciunt, sed erratorum etiã veniam ijsdem à Deo datam affirmant, quam qui hoc facere negligunt, aut omninò recusant, non consequuntur.

MONITIO.

Vnum hoc loco admonendum est, quòd cùm vlciscendi libido hominum mentibus ferè insita sit, debere Parochos, & Catechistas maximam in eo diligentiam ponere, vt iniuriarũ obliuisci, easque remittere christianum hominem oportere non doceant solùm, sed pēnitus etiam persuadeant.

Argumenta ad hoc persuadendum grauissimã & maximè accōmodata, habētur apud sacros scriptores, Tertullianũ in Apologetico cap. 51. & 37. Augustinum tract. 81. in Iohann. & lib. 30. Hom. 6. & Serm. 61. de tempore, & 168. & alios.

Quibus præcipuè argumentis persuadere potest remittendas esse ex animo iniurias?

His tribus præcipuè. Primo, vt qui se iniuriam accepisse putat, ei maximè persuadeatur, illum detrimenti aut iniuriæ præcipuam causam non fuisse, quem ipse vlcisci cupit. Sic admirabilis ille Iob fecit cap. 1. qui à Sabæis hominibus, à Chaldæis, & à Dæmone grauitè læsus, nulla tamè eorum habita ratione, vt vir rectus, & homo admodum pius, rectè piequè ijs verbis vsus est: *Dominus dedit, Dominus abstulit*. Itaque patientissimi illius viri oratione & exemplo Christiani homines sibi persuadeant, quod verissimum est, omnia quæcumq; in hac vita patimur, à Domino, qui iustitiæ omnis, misericordiæq; parens est, & auctor, proficisci. Neque verò ille nos, quæ eius est immensa benignitas, vt inimicos punit, sed vt filios corripit ac castigat. Nec profectò, si rectè animaduertimus, in hisce rebus homines aliud omnino sunt, nisi ministri, & quasi satellites Dei. Et quamquam homo potest malè aliquem odisse, pessimequè illi cupere, tamen nisi permisu Dei, nocere nullo modo potest. Hac ratione adductus Ioseph, fratrum impia consilia; sic Dauid iniurias sibi à Semei illatas, æquo animo tulit.

Secundo, ad hanc rē illud argumenti genus valde pertinet, quod S. Chrysostr. grauitè atque eruditè pertractauit, *neminē scilicet, nisi à seipso lædi*. Nam qui se iniuriosè tractatos esse opinantur, si rem recta secum via reputent, comperient nullā

profectò se ab alijs iniuriam aut dānum accepisse. Etsi enim, quibus ipsi læduntur, ea extrinsecus eueniunt: tamen se maximè ipsi offendunt, cū animū odio, cupiditate, inuidia nefariè contamināt.

Secundò, vt proponātur commoda quæ ad eos pertinent, qui pio erga Deū studio adducti, iniurias libenter remittūt, & sunt hæc duo præcipua.

Primum quòd aliena debita remittētibus, promisit Deus fore, vt ipsi etiam peccatorum veniam impetrent. Ex quo promisso, quàm gratum illi sit hoc pietatis officium facilè apparet.

Alterum commodum est, quòd nobilitatē quādam & perfectionem assequimur: quoniam condonandis iniurijs, quodammodo Dei similes efficimur, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.

Tertio, vt explicentur incommoda illa, in quæ nos tum incidimus, cū iniurias, quæ nobis illatæ sunt, condonare nolumus. Itaque Parochus illis, qui sibi in animum inducere non possunt, vt inimicis ignoscant, ob oculos ponat, odium solum graue peccatum esse, sed etiam diurnitate peccandi grauius inhærere. Cū enim is, in cuius animo hic affectus infederit inimici sanguinè fitiat; illius vlciscendi spe plenus dies, noctesque in perenni quadam mala mentis agitatione ita versatur, vt nunquam à cædis, aut nefariæ alicuius rei cogitatione cessare videatur. Quò fit, vt is vel nunquam, vel maximo negotio ad id impellatur, vt aut prorsus ignoscat, aut aliqua saltem ex parte iniurias remittat. Quare meritò vulnere

comparatur cui telum infixum hæret.

Multa præterea incommoda, & peccata sunt, quæ hoc vno odij peccato, tãquam vinculo quodam coniuncta tenentur. Ostendit hoc D. Iohannes 1. epistolæ 1. cap. his verbis: *Qui fratrem suum odit, in tenebris est & in tenebris ambulat, & nescit quò eat: quia tenebræ obcecauerunt oculos eius, itaq; sapius labatur necesse est.* Etenim quo pacto fieri potest, vt dicta aliquis, aut facta illius probet, quem oderit? Hinc temeraria & iniqua iudicia existunt, iræ, inuidiæ, obrectationes, & alia eiusmodi, quibus illi quoq; implicari solent, qui aut cognatione, aut amicitia iuncti sunt. Itaque sæpè fit, vt ex vno peccato, multa existant.

Neque iniuria dicitur hoc peccatum esse diaboli, quandoquidem ipse ab initio homicida fuit. Quamobrè Dei filius Dominus noster Iesus Christus cum sibi mortem afferre Pharisei cuperent, illos à patre diabolo genitos esse dixit.

Q V Æ S T I O I I I I.

Quæ sunt præcipua aduersus odiũ remedia, quod hic præcipuè prohibetur?

CONCLUSIO I.

Præter ea quæ precedenti questione dicta sunt, vnde sceleris huius detestandi rationes peti possunt, alia quoque remedia, & ea maximè oportuna, sanctarum literarum monumentis tradita sunt.

Est Catech. §. Sed præter hæc quæ dicta sunt,

CON-

CONCLUSIO II.

Primum omnium remedium & maximum est, Saluatoris nostri exemplum, quod ad imitandum nobis proponere debemus.

Est Catech. §. Ac primum omnium, &c.

Is enim cum ne minima quidem peccati suspicio in eum cadere posset, virgis cæsus, spinis coronatus, & cruci denique affixus, eam habuit orationem plenissimam pietatis Lucæ 23. *Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.* Cuius asperfectionem sanguinis, testatur ab Apostolo ad Hæbreos 12. melius loquentem quàm Abel.

CONCLUSIO III.

Alterum remediũ ab Ecclesiastico cap. 7. propositum est, vt mortem atque illum iudicij diem recordemur. Memorare (inquit ille) nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Est Catech. §. Alterum autem, &c.

Illa enim sententia eodem spectat, ac si dicat: Illud sæpè etiam atque etiam cogita, breui fore, vt mortem obeas: proinde quia tali tempore tibi optatissimum erit, & maximè necessarium, summã Dei misericordiam impetrare, eam tibi ob oculos iam nũc perpetuoq; proponas necesse est. Ita enim fiet, vt immanis illa vlciscendi cupiditas tibi exhauriatur, cum ad misericordiam Dei implorandam, nullum aptius, maiusve remediũ inuenias, quàm obliuionem iniuriarum, & amorem in eos, qui te, aut tuos, re, aut oratione, violarint.

Hæc sufficiunt de quinto præcepto.

CAPIT.

D E C A L O G I
C A P I T I S S E X T I
E L V C I D A T I O .

D E S E X T O P R A E C E P T O .

Non Mœchaberis.

NTE explicationem huius capituli duo cum Catechismo notanda sunt.

Primum rectè atque ordine præceptum de mœchia, siue adulterio, quo vxor legitima ab iniuria conseruatur, immèdiatè subsequi præceptum de homicidio, quo vita nostra à cæde vindicatur, quia homo post vitam propriam nihil carius habet vxore sua; siquidem viri & vxoris vinculum artissimum est, & nihil vtrique in vita iucundius accidere potest, quàm intelligere se mutuo quodam & singulari amore diligi; Contra nihil molestius, quàm sentire à se debitum & legitimum amorem aliò transferri.

Alterum, Parochos & Catechistas in hac materia explicanda cautos & prudentes esse debere, hocque sollicitè agere, vt rem tectis verbis commemorent, vtpotè quæ moderationē potius, quàm orationis copiam desideret; verendum est enim ne dum ij latè nimis atque copiosè explicare student, quibus modis homines ab huius legis præscripto discedant, in illarum rerum sermonem fortè incidant, vnde excitandæ potius libidinis materia, quàm restringendæ illius ratio emanare solet.

Quæ prohibentur hoc præcepto?

ANTE resolutionem nota hoc præceptum quatenus negatiuum est, prohibere quædã peccata: quatenus verò affirmatiuum est, tacitè præcipere contrarias virtutes.

Primò ergo inquirit quæstio præsens, quæ sint illa peccata quæ hoc præcepto prohibentur, post modum quæretur quæ virtutes hic præcipiantur.

Hoc prænotato respõdetur his cõclusionibus.

CONCLUSIO I.

Primò disertis verbis mœchia, siue adulterium vetatur.

Est Catech. §. Eius igitur duplex est vis. Et D. Thom. 2. 2. q. 122. art. 6.

Adulterium est legitimi thori iniuria, siue alienus, siue proprius ille sit. Etenim si maritus cum muliere soluta rem habet, suum ipse thorum violat; Si verò solus vir alienam vxorem cognoscat, adulterij labe thorus alienus inquinatur.

CONCLUSIO II.

Deinde adulterij interdicto prohibetur omne impuritatis & impudicitie genus, quo corpus pollutur.

Est Catech. §. Hoc verò adulterij interdicto.

De varijs libidinum speciebus & formis vide D. Thomam 2. 2. q. 154. art. 1.

Probatur conclusio, primò auctoritate D. Ambrosij lib. 1. Officiorũ cap. 50. & D. Augustini q.

57. super Exod. Quibus locis sic hoc præceptum interpretantur.

Deinde sic accipienda esse hæc verba præcepti facilè licet colligere ex sacris literis tum noui, tum veteris Testamenti. Nam præter adulterium alia libidinis genera apud Moysen puniuntur. Impri-
mis Genes. c. 38. Est Iudæ iudicium in nurū suā. Est præclara illa in Deuteronomio Moysis lex, nè de filiabus Israel vlla esset meretrix. Extat præte-
rea ad Tobia filii eiusmodi adhortatio: *Attēde ti-
bi fili mi ab omni fornicatione.* Ecclesiasticus itē, *Eru-
bescite, inquit, à respectu mulieris fornicariæ.* In Euā-
gelio etiā Christus Dominus inquit Matthei 15. *de corde exire adulteria, & fornicationes, quæ conqui-
nant hominem.* Apostolus verò Paulus hoc vitium sæpè multis grauisissimisque verbis detestatur: *Hæc
est (ait ad Thessal. 4.) voluntas Dei sanctificatio ve-
stra, vt abstineatis vos à fornicatione.* Et 1. Corinth.
6. *Fugite fornicationem.* Et 1. Corinth. 5. *Ne commi-
sceamini fornicarijs. Fornicatio autem, inquit Ephes.
5. & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in
vobis.* Et 1. Corinth. 6. *Neque fornicarij, neque adul-
teri, neque molles, neque masculorum concubitores re-
gnum Dei possidebunt?*

D I F F I C V L T A S V N I C A.

*Quare speciatim in præcepto facta est mentio adul-
terij, si omnis luxuriæ species hoc loco censeri debet
prohibita?*

Præcipuè ob eam rem adulterium disertè veti-
tū est, quia præter turpitudinem, quæ illi cū alijs
intemperantiæ generibus communis est, iniusti-

tia quoque peccatum non solum in proximum, sed etiam in ciuilem societatem adiunctum habet.

Deinde illud est certum, qui se à libidinum ceterarum intemperantia non abstinet, eum ad hanc, quæ adulterij est incontinentiam facile labi.

CONCLUSIO III.

Imo verò omnis intimi animi libido hoc præcepto vetatur.

Est Catechis. §. Imò verò omnem, &c. Et D. Thom. sup.

Colligilur ex lege ipsa, quæ est spiritualis, vt ante diximus.

Deinde docet illam ipse Christus Dominus Matth. 5. illis verbis: *Audiſtis quia dictum est antiquis, Non mæchaberis; Ego autem dico vobis, quòd omnis qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mæchatus est in corde suo.*

DIFFICULTAS VNICA.

Cùm sub adulterio vetentur tacitè omnes luxuriæ species, expedit ne publicè de illis sigillatim populum institui?

Dicendum, non expedire, propter causam statim initio huius capituli allatam.

Poterit nihilominus Parochus vnumquemque priuatim in sacramenti confessione, vt temporis & personarum ratio postulabit, de reliquis luxuriæ speciebus admonere.

QVÆSTIO III.

Quæ pœnæ in adulteros, & eos qui scor-

ta & pellices alunt à Concil. Trident.
decretæ sunt ?

CONCLUSIO VNICA

Recensentur Sess. 24. can. 8. de reform. his verbis.
Graue peccatum est, homines solutos concubinas habere; grauiſſimum verò, & in huius magni sacramenti ſingularem contemptum admiſſum, vxoratos quoq; in hoc damnationis ſtatu viuere, ac audire eas quandoque domi etiam cum vxoribus alere & retinere. Quare vt huic tanto malo Synodus oportuniſſis remedijs provideat, ſtatuit huiusmodi concubinarios, tam ſolutos, quàm vxoratos, cuiuſcumq; ſtatus, dignitatis & conditionis exiſtant, ſi poſtquam ab Ordinario etiam ex officio, ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non eiecerint, ſeq; ab earum conſuetudine non ſeiunxerint, excommunicatione feriendos eſſe; à qua non abſoluantur, donec re ipſa admonitioni factę paruerint. Quod ſi in concubinato per annum, cenſuris neglectis, permanſerint; contra eos ab Ordinario ſeuerè pro qualitate criminis procedatur. Mulieris ſiue coniugatę, ſiue ſolutę, quę cum adulteris, ſeu concubinarijs publice viuunt, ſi ter admonitę non paruerint, ab Ordinarijs locorum, nullo etiam requirente, ex officio grauiter pro modo culpę puniantur, & extra oppidum, vel diœceſim, ſi id eiſdem Ordinarijs videbitur, inuocato, ſi opus fuerit brachio ſeculari eijciantur: alijs pœnis contra adulteros & concubinarios inſtiçtis, in ſuo robore permanen-
tibus.

Inſinuatur à Catechiſmo § Si tamen ea addantur, quę à ſacra Tridentina Synodo.

Q V A E S T I O I I I .

Quæ virtutum officia hoc præcepto, quatenus est affirmatiuum, præcipiuntur?

C O N C L U S I O I .

Precipitur imprimis pudicitia.

Est Catech. §. Docendi igitur sunt fideles. Pudicitia moderatur libidinem, quæ est in oculis, tactibus, amplexibus.

Consule D. Thomam 2.2.q. 143. art. 10. in o.

C O N C L U S I O I I .

Deinde præcipitur continentia.

Est Catech. §. Eodem.

Continentia moderatur motum voluntatis commotæ ex impetu passionis, siue concupiscentia; ita ut licet homo immoderatas concupiscentias patiat, voluntas tamen non vincitur.

Vide D. Thom. sup.

C O N C L U S I O I I I .

Preterea præcipitur castitas.

Est Catech. §. Imprimis autem admonendi sunt, &c.

Castitas moderatur omnem libidinem & delectationem carnalem. Et est triplex, Virginalis, Vidualis, coniugalis.

Virginalis propositum habet nunquam experiendi libidinem carnalem.

Vidualis non experiendi deinceps.

Consule D. Thom. 2. 2. q. 152. art. 3. ad 5.

Ex his infertur, quòd quamuis castitatis virtus in eorum hominum genere magis eluceat, qui pulcherrimum illud ac planè diuinum virginitatis propositum, sanctè & religiosè colunt, tamen ijs etiam conuenire, vel qui cœlibem vitam agût, vel matrimonio iuncti à vetita libine se puros & integros seruant.

Q U Æ S T I O I I I I.

Quæ sunt remedia contra luxuriam, & speciatim contra peccatum adulterij?

ANTE resolutionem nota duo cum Catechismo.

Primum, plurima esse à sanctis Patribus tradita, quibus docemur domitas habere libidines & coercere voluptates, quæ oportet populo accuratè exponere, & in eorum tractatione diligentissimè versari.

Alterum, Remedia huiusmodi esse duplicis generis; Quædam enim illorum consistunt in cogitatione, quædam in actione. Quæ explicabuntur ex ordine sequentibus conclusionibus.

C O N C L U S I O I.

Primum & principale remedium in cogitatione consistens in eo maximè versatur, vt intelligamus quanta sit peccati luxurię turpitude & pernicietas.

Est

Est Catech. §. Quod in cogitatione remedium positum est, &c.

Patebit ex sequentibus, ex quibus cognoscetur huius peccati pernicies; illa enim cognita facillima erit eius detestandi ratio.

D I F F I C V L T A S V N I C A .

Ex quibus poterit intelligi quanta sit peccati luxuria pernicies ?

Dicendum, perniciosum scelus esse, intelligi ex eo posse; quoniam propter hoc peccatum è Dei regno pelluntur, atque exterminantur homines, quod malorum omnium vltimum est.

Et hæc quidem calamitas omnium scelerum cõmunis est: Illud autem peccati proprium, quòd qui fornicantur, in sua ipsi corpora peccare dicuntur, ex sententia Apostoli ita scribētis 1. Corinth. 6. *Fugite fornicationem: omne enim peccatum quodcũque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur in corpus suum, peccat.* Hoc ob eam causam dictum est, quoniam illud iniuriosè tractat, cùm eius violat sanctitatem. Qua de re ad Thessalonicenses 1. epistolæ 4. ita D. Paulus: *Hæc est (inquit) voluntas Dei, sanctificatio vestra, vt abstineatis à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderij, sicut & gentes quæ ignorant Deum.*

Deinde id quod scelestius est, si homo christianus meretrici se turpiter dedat, membra, quæ christi sunt, ea meretricis facit. Ita enim D. Paulus 1. Corinth. 6. ait: *Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi ? tollens ergo membra Christi faciam*

membra meretricis? absit. An nescitis quoniam qui adhaeret meretrici, vnum corpus efficitur?

Est praeterea homo christianus, vt idem testatur, templum Spiritus sancti, quod violare nihil aliud est, nisi ab eo Spiritum sanctum eijcere.

Praeterea in adulterij scelere magna inest iniquitas. Si enim, vt vult Apostolus, qui matrimonio iuncti sunt, ita eorum alter alterius potestati mancipatus est, vt neuter sui corporis potestatem iusque habeat, sed mutuo quodam sint inter se quasi seruitutis vinculo ita deuincti, vt vir ad vxoris voluntatem, contraque vxor ad viri nutum, voluntatemque se accommodare debeat; certè si alteruter corpus suum, quod est alieni iuris, ab eo, cui illud astrictum est, disungit, is admodum iniquus est, & nefarius.

Ad hæc, adulterium hominibus insignem turpitudinis notam inurit: Nam sacris literis ita proditum est Prouer. 6. *Qui adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam: turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non deletur.*

Item huius sceleris magnitudo ex supplicij seueritate facilè perspici potest: Adulteri enim, lege à Domino in veteri Testamento praescripta Leuit. 20. obruebantur lapidibus, imò ob vnus libidinem, non solùm qui scelus admisit, sed vniuersa interdum ciuitas, vt de Sichimitis legimus Num. 34. deleta est.

Multa diuinæ animaduersionis exempla in sacris literis prodita sunt, quæ ad deterrèdos à nefaria

faria libidine homines parochus colligere poterit, vt Sodomæ, & reliquarum finitimarū vrbium interitus Genes. 19. Israelitarū, qui fornicati sunt cum filiabus Moab in deserto, supplicium, Num. 25. Beniamitarum deletio, Iud. 20.

Qui mortem effugiunt, intolerabiles tamen dolores, ac pœnarum cruciatus, quibus sæpè plectuntur, non effugiunt: Nam mente cœci, quæ pœna grauisissima est, ita sūt, vt neque Dei, neque famæ, neque dignitatis, neque filiorum denique, vitæque suæ rationem habeant: hocque pacto, adeo nequæ & inutiles fiunt, vt nihil graue cōmitti eis debeat, vt ad nullum ferè officij munus idonei sint. Huius rei exempla à Dauide, & Salomone petere nobis licet: quorum alter postquam adulteratus est, repente sui dissimillimus, ex mitissimo crudelis extitit, vt Vriam optimè de se meritum morti obtulerit 2. Reg. 11. alter cum se totum in mulierum libidinem profudisset, ita à vera Dei religione se se auertit, vt alienos Deos sequeretur 3. Reg. 11. *Aufert igitur (vt Oseas dixit cap. 4.) hoc peccatum cor hominis, sæpeque excecet.*

CONCLUSIO II.

Primum in actione consistens illud est, vt otium maxime fugiamus.

Est Catech. §. Quorum primum illud est.

Probat̃ur exemplo: Nam cum Sodomitæ homines (vt est apud Ezechielem cap. 16.) in eo hebescerent, in spurcissimum illud nefariæ libidinis scelus præcipites lapsi sunt.

CON-

D *Einde crapula magnopere est vitanda.*
Est Catech. §. Eodem.

Saturavi eos (inquit Propheta Hier. 5. cap.) & *mæchati sunt*: quoniam venter expletus, & saturatus libidinem parit. Hoc ipsum illis verbis Dominus significavit Lucæ 21. *Attendite vobis nè fortè grauentur corda vestra in crapula, & ebrietate.* Hoc item Apostolus ad Ephes. 5. *Nolite inebriari vino in quo est luxuria.*

CONCLUSIO IIII.

P *Præterea oculorum aspectus est custodiendus.*
Est Catechif. §. Sed maximè animus ad libidinem, &c.

Nam maximè animus ad libidinem oculis inflammari solet.

Huc pertinet illa Christi Domini sententia Matth. 5. cap. *Si oculus tuus scandalizet te, erue eum, & projice abs te.*

Præterea multæ sunt prophetarum de eadem re voces, vt est apud Iob 32. *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.*

Deniquè sunt multa ac penè innumerabilia exēpla malorum, quæ ex oculorum aspectu ortum habuerunt. Sic David 2. Reg. 11. Sic Rex Zichen peccauit Gen. 34. Hocq; item pacto senes illi Susannæ calumniatores deliquerunt, Daniel. 13. cap.

CONCLUSIO V.

I *Tem eleganter ornatus fugiendus est.*
Est Catech. §. Elegantior item.

Ratio est: Cùm enim illo oculorum sensus valdè

dè excitetur, occasionem libidini non paruam sæpè præbet. Ideo Ecclesiasticus 9. cap. sic monet, *Auerte faciem tuam à muliere compta.*

Ex hoc infertur, mulieres, quæ in nimio ornatus studio versantur monendas esse, & obiurgandas præsertim illis verbis, quæ hoc de genere grauiissimè Apostolus Petrus ita protulit 1. epist. 3. c. *Mulierum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus.* Item D. Paulus 2. ad Timot. 2. cap. *Non in tortis (inquit) crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa: multæ enim auro, & margaritis adornatæ ornamenta mentis, & corporis perdidierunt.*

CONCLUSIO VI.

I*Nsuper vitandi turpes, & obscæni sermones.*

Est Catech. §. Alterum sequitur, &c.

Nam verborum obscænitæ, quasi face quadam subiecta, adolescentum animi incenduntur; *Corrumpunt enim bonos mores colloquia praua,* inquit Apostolus 1. ad Corinth. 5.

CONCLUSIO VII.

S*imiliter cauendi delicatiores ac molliores cantus, ac saltationes.*

Est Catech §. Hoc quæ ipsum quàm maximè.

Eadem ratione, qua supra.

CONCLUSIO VIII.

I*Tè cauendi libri obscæni, et amatorie scripti, et imagines, quæ aliquam turpitudinis speciem præ se ferunt.*

Est Catech. §. Quo in genere.

Et ratio est: Nam ad inflammandos adolescentum animos vis in illis est maxima.

De imaginibus multa piè & religiosè è Concilio Trid. Sess. 25. in decreto de inuocatione, veneratione, & reliquijs sanctorum, & sacris imaginibus constituta sunt, quæ poterunt huc adduci.

CONCLUSIO IX.

Ad libidinis vim opprimendam maximè valet frequens confessionis, & Eucharistiæ vsus, necnon assidua ac piæ ad Deum preces cum elæmosynis, atque ieiunio coniunctæ.

Est Catec. §. Sed ad illius vim opprimendâ, &c.

Est enim castitas donum Dei, quod rectè petentibus non denegat, nec patitur nos tentari supra id quod possumus.

CONCL. X. ET VLTIMA.

Ad comprimendam libidinem, non modò corpus ieiunijs, & ijs præsertim quæ sancta Ecclesia insiuit, sed vigilijs etiam, pijs peregrinationibus, atque alijs afflictionum generibus exercendum est, sensuumq; appetitiones reprimendæ.

Est Catec. §. Corpus autè nò ieiunijs modò, &c.

Ratio est clara; Nam in his atque alijs huiusmodi rebus maximè cernitur temperantiæ virtus.

In hanc sententiam 1. ad Corint. 9. Diuus Paulus ait: *Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet; & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Et paulò post: *Castigo, inquit, corpus meum, & in seruitutem redigo; nè forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* Et ad Rom. 13. *Carnis curam ne feceritis in desiderijs.*

Atque ita hæc sufficiunt pro explicatione capituli sexti.

CAPITIS SEPTIMI
ELUCIDATIO.

DE SEPTIMO PRÆCEPTO.

Non furtum facies.

Notatio huius capituli duo cum Catechismo notanda sunt;

Primum, Parochos & Catechistas debere hunc locum urgere, & assiduè ac diligenter huius præcepti vim, & sententiam explicare, propter duas præcipuè causas;

Prima, propter exemplum Patrum, & christianæ disciplinæ magistrorum; veterem enim Ecclesiæ morem fuisse, ut huius præcepti vis, & ratio inculcetur auditoribus, indicat illa apud Apostolū obiurgatio eorum, qui cæteros ab ijs vitijs maxime deterrent, quibus ipsi cumulati reperiébantur; *Qui enim (inquit ad Rom. 2.) alium doces, teipsum non doces? qui prædicas non furandum, furaris?*

Secunda, propter doctrinæ utilitatem; Nam huius doctrinæ bono, & frequens illorum & horum temporum peccatum furti corrigitur, & turbæ ac lites sedantur. aliæque similes malorum causæ, quæ furto commoueri solent.

Alterum notandum est, præceptum hoc rectè ac bono ordine subsequi duo præcedentia, *Non occides*, & *Non mæchaberis*; Nā duobus prioribus Deus quasi duobus præsidijs vitam corpusque nostrum,

strum, & famam, existimationemque nostram tue-
tur; Hoc verò præcepto, *Non furtum facies*, tan-
quam custodia quadam externa res nostras, ac fa-
cultates munit, ac defendit. In quo licet agno-
scere, ac admirari infinitum Dei amorem erga ge-
nus humanum.

Q V Æ S T I O I.

Quæ peccata prohibentur hoc præ-
cepto?

Notandum est ante resolutionem, præce-
ptum hoc, quemadmodum superiora di-
vidi in duas partes; quarum altera, quæ
furtum vetat, aperte est enunciata; alte-
rius sententia & vis, qua iubemur benigni, & li-
berales esse in proximos, in priore occulta est, &
inuoluta.

De priore parte, qua peccata prohibentur prius
agendum est, deinde de altera.

C O N C L U S I O I.

Primò vetatur furtum, rapina, peculatus, plagium,
sacrilegium.

Est Catech. §. In quo illud animaduertendum
est. Et D. Thom. 2.2. q. 123. art. 6. ad 2.

Vt intelligatur conclusio duo animaduerten-
da sunt.

Primum, furti nomine in præcepto non id mo-
dò intelligi, cum occultè ab inuito Domino ali-
quid aufertur, sed etiam, cum aliquid alienum con-
tra voluntatem scientis Domini possidetur. Qua-

re rapina, quæ per vim, & iniuriam fit etiam prohiberi censetur. De qua Apostolus I. ad Corinth. 6. dicit: *Rapaces regnum Dei non possidebunt.*

Alterum, iniustam possessionem, & usum rerum alienarum ex varietate eorum quæ inuitis, & infcijs dominis auferuntur varijs nominibus appellari; Nam si priuatum quid priuato adimitur, *furtum* dicitur; si furripitur publico, *peculatus* appellatur. *Plagium* vocant, si homo liber, vel seruus alienus in seruitutem abducitur: Si verò res sacra eripitur, nominatur *sacrilegium*.

DIFFICULTAS VNICA.

Cùm rapina grauius sint peccatum quàm furtum, quæ nimirum præter rem, quam alicui adimunt, præterea vim afferunt, & maiorem imponunt ignominiam: Quare in præcepto potius furtum quàm rapina nominatur?

Dicendum id summa ratione factum esse, quia furtum latius patet, & ad plura pertinet, quàm rapina, quas tatummodo illi facere possunt qui potentia, & viribus præstant.

Deinde, quia exclusis eiusdem generis leuioribus peccatis, facilè videre est grauiora etiam facinora prohiberi.

CONCLUSIO II.

Preter ipsum furtum, id est, externam actionem furandi, etiam animus & voluntas Dei lege prohibetur.

Est Catech. §. Sed præter ipsum furtum, &c.

Ratio est clara; Nam, sicut aliquoties iã dictum est, lex spiritualis est, quæ animum fontem cogitationum, & consiliorum inspicit: *De corde enim*
(inquit

(inquit Dominus apud sanctū Matthæum 15.ca.)
exeunt cogitationes mala, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia.

QVÆSTIO II.

Ex quibus ostendi potest gravitas furti?

CONCLUSIO I.

Gravitas huius peccati ostenditur primò, ex ipsa
natura vi & ratione: Est enim iustitia contrarium, quæ suum cuique tribuit.

Est Catech. §. Sed quàm graue scelus.

Probat & explicatur. Nam bonorū distributiones, & assignationes iã inde ab initio iure gentium constitutas, diuinis etiã & humanis legibus constitutas, ratas esse oportet, vt vnusquisque, nisi humanam societatem tollere velimus, ea teneat, quæ ei iure obtigerūt. Nam, vt ait Apostolus 1. ad Corinth. 6 *Neque fures, neque auari, neq; ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.*

CONCLUSIO II.

Deinde sceleris importunitas, & immanitas ostenditur ex permultis, quæ furtum consequuntur.

Est Catec. §. Etsi huius sceleris importunitatē, &c.

Fiunt enim iudicia temerè, & inconsultò multa de multis: erumpunt odia, suscitantur inimicitia, existunt interdum acerbissimæ innocentium hominum damnationes.

CONCLUSIO III.

Postremò ostenditur ex necessitate, quæ diuinitus
imposita est omnibus satisfaciendi ei, cui aliquid ademptum est. Non enim (inquit Augustinus epistola

la 54. ad Macedonium) non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum; quæ tamen restitutio difficillima est, & rarissima.

Est Catech. §. Quid docemus de necessitate, &c.

Quantam habeat difficultatem restitutio apud eos qui assueverant ex alienis locupletari, præter id quod vnusquisque & ex aliorum consuetudine & de suo sensu iudicare potest, ex testimonio Abacuch Prophetæ licet colligere; Inquit enim cap. 2. *Uæ ei qui multiplicat non sua, vsquequo & aggrauat contra se densum lutum?* Lutum appellat densum, rerum alienarum possessionem, vnde emergere & expedire se homines difficile possunt.

Q V Æ S T I O III.

Quæ sunt præcipua furtorum genera?

Et: Qui sunt furum & raptorum nomine appellandi?

CONCLUSIO I.

Multa sunt furtorum genera, sed duo sunt ex illis præcipua, ad quæ tanquam ad caput reliqua referuntur, videlicet furtum, & rapina.

Est Catech. §. Furtorum autem tam multa sunt genera. Et D. Thom. 2. 2. quæst. 66. per totam.

CONCLUSIO II.

Responsiua alteri parti quæstionis.

IN primis furum nomine veniunt appellandi, qui furto sublatas res emunt, vel aliquo modo inuentas, occupatas, aut ademptas retinent.

Rr

Est

Est Catechismi. §. Sunt igitur fures etiam, &c.
 Probatur celebrato D. Augustini testimonio,
 sic enim ait lib. 50. Homil. 9. & de verbis Apostoli
 Sermo. 19. *Si inuenisti & non reddidisti, rapuisti.*

An semper sit peccatū accipere & retinere rem
 inuentam docet D. Thomas 2. 2. q. 66. artic. 5. ad 2.

DIFFICULTAS VNICA.

*Quid faciendum de rebus inuentis, si rerum Domi-
 nus nulla ratione inueniri potest.*

Dicendum, illa bona esse in vsus pauperum con-
 ferenda. Si verò quis adduci nō potest, vt illa pau-
 peribus restituat, ea re facile probat, se vndique
 ablaturum omnia si possit.

CONCLUSIO III.

Fures quoque dicendi sunt, qui in emendis venden-
 disq; rebus fraudes adhibent, & uanitatē orationis.
 Est Catechismi. §. Eodem se alligant scelere.

De fraudibus & furtis in emptionibus & ven-
 ditionibus vide D. Thomam 2. 2. q. 77. per totam.

CONCLUSIO IIII.

Grauiores & iniquiores in hoc furtorum genere
 sunt ij, qui fallaces & corruptas merces vendunt
 pro veris & integris; qui ve pondere, mensura, numero,
 & regula decipiunt emptores.

Est Catechismi. §. Grauiores & iniquiores, &c.

Est enim in Deuteronomio cap. 25. *Non habe-
 bis in sacco diuersa pondera.* Et in Leuitic. cap. 19.
*Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in
 pondere, in mensura, statera iusta, & aqua sint ponde-
 ra, iustus modus, æquusq; sextarius.* Est & alio loco
 in Prouerb. cap. 20. *Abominatio est apud Dominum
 pondus*

pondus & pondus, statera dolosa non est bona.

Vide Diuum Thomam supra artic. 2. ad 2.

CONCLUSIO V.

Fures etiam aperti sunt *ij operarij & artifices, qui totam & integram mercedem exigunt ab ijs, quibus ipsi iustam & debitam operam non dederunt.*

Est Cate § Furtū etiam apertum. Et est satis clara.

CONCLUSIO VI.

Non distinguuntur à furibus serui dominorum, rerumq; custodes infidi; quin etiam eò sunt detestabiliores, quàm reliqui fures, qui clauibus excluduntur, quòd furaci seruo nihil domi obsignatum aut occlusum esse potest. Est Catechif. §. Nec verò distinguuntur. Et est satis manifesta.

CONCLUSIO VII.

Fures præterea esse videntur, qui fictis simulatisq; verbis, qui ve fallaci mendicitate pecuniam extorquent. Est Catechismi. §. Furtum præterea facere videntur. Horum peccatum eò est grauius, quòd furtum mendatio cumulant.

CONCLUSIO VIII.

Illi quoq; in furum numero reponendi sunt, qui cùm ad priuatum aliquod, publicum ve officium conducti sunt, nullam vel paruam operam nauantes, munus negligunt, mercede tantùm ac pretio fruuntur.

Est Catechismi. §. Illi quoque in furum, &c.

Hactenus de varijs furum & furtorum generibus; reliquam furtorum multitudinem à solerti avaritia, quæ omnes pecuniæ vias nouit, excogitatam persequi longum esset & difficillimum.

Nunc de rapinis & raptoribus, quod est alte-

rum horum scelerum caput, sequentibus conclusionibus dicendum est.

CONCLUSIO IX.

Rapaces imprimis illi sunt, qui debitam operarijs mercedem non persolunt.

Est Catechismi. §. Nam qui debitam.

Hos Sanctus Iacobus ad pœnitentiam inuitat cap. 5. suæ epistolæ his verbis: *Agite nunc diuites, plorate ululantes in miserijs vestris, quæ aduenient vobis: Cuius pœnitentię causam subiungit: Ecce enim merces operariorum qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat, & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.*

Hoc genus rapinarum in Leuitico capit. 19. in Deuteronom. 24. & apud Malachiam 3. & apud Tobiam 4. vehementer improbatur.

CONCLUSIO X.

In hoc crimine rapacitatis includuntur, qui, quæ Ecclesiæ præsidibus & magistratibus debentur, vestigalia, tributa, decimas, & reliqua huius generis non dissolunt, vel interuertunt, uel ad se transferunt.

Est Catechis. §. In hoc crimine.

De decimis consule D. Thom. 2. 2. quæst. 87.

CONCLUSIO XI.

Huc etiam referuntur fœneratores in rapinis acerrimi & acerbissimi, qui miseram plebem compellant ac trucidant vsuris.

Est Catechismi. §. Huc etiam referuntur, &c.

Vsura, est quicquid præter sortē & caput illud quod datum est accipitur, siue pecunia sit, siue aliquid aliud quod emi aut estimari possit pecunia.

Vsuram

Vsuram esse prohibitam patet; Sic enim apud Ezechielem scriptum est cap. 18. *Ad usuram non accommodauerit, & superabundantiam non acceperit.* Et Dominus apud Lucam cap. 6. *Mutuum date, nihil inde sperantes.*

Grauisimum semper fuit hoc facinus etiam apud gentes, & maximè odiosum: Hinc illud, *Quid fœnerari? Quid hominem (inquit) occidere?* Nam qui fœnerantur, bis idem vendunt, aut id vendunt quod non est. Est Catonis Censorij sententia, quam refert M. Tullius Cicero in 2. officiorum.

CONCLUSIO XII.

Item rapinas faciunt nummarij iudices, qui uenalia habent iudicia, & precio muneribusq; deliniti, optimas tenuiorum, & egentium causas euertunt.

Est Catechismi. §. Item rapinas faciunt, &c. Et est per se clara.

CONCLUSIO XIII.

Damnatur eodem rapinarum crimine fraudatores creditorum, & inficiatores, quiq; sumpto temporis spatio ad soluendum sua vel aliena fide merces emunt, neque fidem liberant.

Est Catechif. §. Fraudatores creditorum, &c.

Horum delictum eò grauius est, quòd mercatores illorum destitutionis & fraudationis occasione magno detrimento ciuitatis carius vendunt omnia; In hos illa Dauidis sententia videtur conuenire Psalm. 36. *Mutuabitur peccator & non soluet.*

CONCLUSIO XIII.

Rapaces denique sunt illi locupletes, qui ab illis, qui soluendo non sunt, quod commodarunt exigunt

acerbius, & pignora etiam ea auferunt, quæ ad eorum corpus tuendum sunt necessaria.

Est Catechis. §. Quod de locupletibus dicemus.

Interdixit hoc Deus Exodi 22. vbi sic inquit: Si pignus à proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddas ei: ipsum enim est solum quo operitur indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat. Si clamauerit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum.

C O N C L U S I O X V.

EX numero eorum qui raptores dicuntur à sanctis Patribus, sunt, qui in frugum inopia comprimunt frumentum, faciuntque, vt sua culpa carior ac durior sit annona: Quod etiam valet in rebus omnibus ad vitium & ad vitam necessarijs.

Est Catechismi. §. Ex numero eorum.

Ad hos illa Salomonis execratio pertinet Prover. 11. Qui abscondit frumēta, maledicetur in populis.

M O N I T I O.

Hos parochi suorum scelerum liberius admonere & accusare debent, ac propositas illis peccatis pœnas vberius explicare.

Hactenus diximus quæ prohibeantur hoc præcepto: Nunc dicendum quæ præcipiantur ea parte qua affirmatiuum præceptum in se tacite comprehendit.

Q U Æ S T I O I I I I.

Quæ præcipiuntur hoc præcepto pro ea parte qua affirmatiuum est?

C O N-

C O N C L U S I O I .

Inter ea quæ hoc præcepto iubentur, satisfactio vel restitutio primum locum habet .

Est Catechismi. §. Nunc ad iussa veniamus, &c.

Peccatum enim non dimittitur nisi restituatur ablatum, ex D. August. epist. 54. ad Macedonium.

De restitutione vide D. Tho. 2. 2. q. 62. per totâ.

D I F F I C U L T A S V N I C A .

Quoniam non is solùm qui furtum fecit, ei cui furatus est id debet restituere, sed subinde etiam plures alij; Queritur qui sint illi, qui ad hanc satisfaciendi, vel restituendi necessitatem tenentur ?

Dicendum esse plura hominum genera.

Primum est eorum, qui furari imperant, qui non modò ipsi sunt furtorum socij & auctores, sed etiam in illo furum genere deterrimi.

Alterum genus par voluntate primis, potestate dispar, in eodem tamen furum gradu ponendum, eorum, qui cum iubere non possint, suasores sunt, atque impulsores furtorum.

Tertium genus est eorum, qui cum furibus consentiunt.

Quartum est eorum qui participes furtorum, inde ipsi etiam lucrum faciunt, si lucrum dicendum est: qui nisi resipuerint, eos addicit æternis cruciatibus. De quibus sic loquitur David Ps. 87. *Si videbas furem, currebas cum eo.*

Quintum genus est furum, qui cum furta possint prohibere, tantùm abest vt illis occurrant, & obsistant, vt eorum licentiam promittant atque concedant.

Sextum est eorum, qui, cum & furtum factum, & ubi factum sit, certò sciant, non indicant rem, sed eam se scire dissimulant.

Postremum est, quod omnes complectitur fur-
torum adiutores, custodes, patronos, qui que illis
receptaculum præbent ac domicilium: qui omnes
& satisfacere debet ijs quibus aliquid detractum
est, & ad illud necessarium officium vehementer
cohortandi sunt.

Nec huius quidem sceleris omnino sunt exper-
tes, approbatores furtorum & laudatores.

Nec etiam ab eadem culpa sunt alieni filij fami-
lias, & vxores, qui pecunias à patribus & viris sur-
ripiunt.

CONCLUSIO II.

DEinde præcipitur misericordia, qua pauperum &
inopum miseremur, eorumq; difficultates & angu-
stias nostris facultatibus & officijs subleuamus.

Est Catechismi. §. Iam verò huic præcepto.

De operibus misericordiæ per eleemosynas in
pauperes, vide D. Thom. 2. 2. quæst. 32. per totam;
Reperies ferè nihil deesse, quod ad hanc materiam
quoquomodo pertinere potest.

Quia hoc argumentum sapissimè & copiosissi-
mè tractandum est: Parochi & Catechistæ præter
D. Thomam supra allegatum legere poterunt san-
ctissimorum etiam virorum Cypriani, Iohannis
Chrysoftomi, Gregorij Nazianzeni, & aliorum li-
bros, qui de eleemosyna præclare scripserunt.

Cum multa utilissimè dici possunt de eleemoly-
na, hæc tamè imprimis tractanda sunt frequentius.

Primum, quantam habeat eleemosyna necessitatem, quod fieri poterit verissimo illo argumento, quod summo illo iudicij die detestaturus sit eos Deus, & sempiternis ignibus addicturus, qui eleemosynę officia prætermiserint ac neglexerint; Illos autem collaudatos in cœlestem patriam introducturus, qui benignè fecerint indigentibus. Est vtraque Christi Domini ore prænunciata sententia Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum.* Et: *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Ad idem persuadendum valent & hæc scripturæ loca; Christus Dominus Lucæ 6. *Date (inquit) & dabitur vobis.* Et Marc. 10. *Nemo est qui reliquerit, & c. qui non accipiet, centies tantum nunc, in tempore hoc, & in futuro sæculo vitam æternam.* Et Luc. 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant nos in æterna tabernacula.*

Secundum, eleemosynam fieri non solum nostra largiendo indigentibus, quo vitam suam sustentet, sed etiam commodando pauperibus, iuxta illud Christi præscriptum Lucæ 6. *Mutuum date nihil inde sperantes.* Huius officij felicitatem beatus David expressit Psalm. 111. cum inquit: *Iucundus homo, qui miseretur & commodat.*

Tertium, pium esse admodum laborare, & opera & manibus ea quærere, quibus inopum indigentiam leuare possimus. Ad id omnes suo exemplo hortatur in epistola ad Thessalonicens. cap. 3. Apostolus illis verbis: *Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos.* Item ad eosdem ca. 4. *Operam detis ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis.*

& ope-

& operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis. Et ad Ephesios 4 Qui furabatur iam non furetur, magis autem laboret operando manibus quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti.

Postremum, quod eos concernit qui eleemosynam à nobis accipiunt, frugalitati consulendum parcendumque bonis alienis, nè cæteris graues, aut molesti simus. Hæc temperantia elucet in omnibus quidem Apostolis, sed maximè eminet in Diuo Paulo, cuius illud est 2. ad Theffalon. 2. cap. *Memores estis fratres laboris nostri & defatigationis nocte ac die operantes, nè quem vestrum grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium Dei. Et idem alio in loco Apostolus. In labore & in fatigatione, nocte & die operantes, nè quem vestrum grauaremus.*

Q V A E S T I O V.

Quibus argumentis populus à furtis & rapinis deterrendus? Et contra, Quibus rationibus ad eleemosynas agendas adducendus?

C O N C L V S I O I.

Populus deterreri debet à furtis & rapinis, propositis illi horribilibus minis, quas Deus passim in sacris scripturis comminatur illis, qui illa scelera committunt.

Est Catechism. §. Sed vt ab vniuerso genere, &c.

Habètur huiusmodi minæ præsertim apud Prophetas, vt Amos 8. cap. clamat Propheta: *Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ, dicentes: Quomodo transibit mensis & venundabimus*

bimus merces & sabbatum, & aperiemus frumentum, ut imminuamus mensuram & augeamus siclum, & supponamus stateras dolosas. Sunt in eadem sententia multa apud prophetam Hieremiam 5. & 21. & 22. & Isaiam 3. Et Zachariam 7. & Malachiam 3. & in Prouerb. 21. & apud Ecclesiasticum 10.

Imò non est dubitandum quin rapinæ, & huiusmodi pauperum oppressiones, magnâ ex parte sunt causæ malorum & calamitatum, quibus hæc ætas comprimitur.

CONCLUSIO II.

Responsiua alteri parti quæstionis.

Adducetur populus ad largas eleemosynas faciendas, & ad prosequendum egentes & mendicos omni liberalitatis ac benignitatis officio, propositis illi maximis præmijs, quæ beneficis & largis, & in hac & in futura vita daturum se Deus pollicetur.

Est Catec. §. Verùm ut assuescant christiani, &c. Promissiones huiusmodi passim in scripturis quilibet facillimè reperiet.

QUÆSTIO VI. ET POSTREMA.

An furtum & rapina aliqua ratione excusari possint apud Deum? Et: Quid respondendum est quorūdam furum & raptorum excusationibus?

CONCLUSIO I.

Furtum & rapina à peccato excusari non possunt.

Est Catechismi. §. Sed quia non sunt, &c.

Et

Et D. Thom. 2. 2. quæst. 100. artic. 8.

Et ratio est: Quia furtum, & rapina de se mala sunt, neque vlla circumstantia bona fieri possunt, sicut nec homicidium nec falsum testimonium.

CONCLUSIO II.

Furtum & rapina non modò excusationibus non minuuntur, sed mirum in modum augentur.

Est Catechismi §. Imò verò furtum vt illa purgatione.

Quomodo excusatio aggrauet peccatum, vide Diuum Thomam 2. 2. quæst. 13. artic. 3. ad 3.

CONCLUSIO III.

Qua cum aliquot sequentibus respondetur alteri parti quæstionis.

Nobilibus quibusdam qui culpam extenuare sibi videntur, si se affirmarint non cupiditate aut auaritia ad detrahendum alteri sua defendere, sed tuenda causa amplitudinis familiæ & maiorum suorum quorum existimatio & dignitas rueret, nisi rerum alienarum accessione fulciretur; respondendum est, simulq; demonstrandum unam esse rationem conseruandi & amplificandi copias, & opes, maiorumq; gloriam, si Dei voluntati paruerint, si eius præcepta seruarint, quibus contemptis, fundatæ & optimè constitutæ opes evertuntur; reges ex regio solo, & summo gradu honoris præcipientes exturbantur, in quorum locum infimi interdum homines, & qui summo illis in odio fuerunt, diuinitus vocantur.

Est Catechism. §. Ecce nobilium hominum non ferendæ deliciæ, &c.

Incre-

Incredibile est quantopere his succēseat Deus. Cuius rei testis est Isaias, apud quem sunt illa Dei verba cap. i. *Principes tui infideles, socij furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones, propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Israel; Eheu consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis, & conuertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriam tuam.*

CONCLUSIO IIII.

Illis qui non iam illam afferunt causam splendoris & gloriae, sed victus & vitæ commodiorem facultatem & elegantiam; respondendum & ostendendum est, quàm impia sit eorum & actio & oratio, qui ullam commoditatem anteferant Dei voluntati & gloriae, quam negligendo eius præcepta, offendimus mirandum in modum. *Et si quæ potest esse in furto commoditas, quod umma incommoda consequantur?*

Est Catechismi. §. Non desunt qui non.

Furtum multa se qui incommoda probat Ecclesiasticus cap. 5. *Super furem (inquit) est confusio & pœnitentia.* Sed fac esse, vt cum illis non agatur incommodè: dedecorat fur diuinum nomen: repugnat eius sanctissimæ voluntati, salutaria ipsius præcepta contemnit, quo ex fonte omnis error, omnis improbitas, omnis fluit impietas.

CONCLUSIO V.

Is qui nihil se eò peccare contendunt, quòd detrahāt aliquid locupletibus, & copiosis hominibus, qui ea
detra-

detractione nihil damni faciant, ne sentiant quidem, respondendum est, miseram sanè & pestiferam esse defensionem: neque enim furtum ideo desinit esse furtum, nec minus suum auctorem æternæ pœnæ reum constituit.

*Est Catechismi. §. Quid quod audire licet, &c.
Est per se satis clara.*

CONCLUSIO VI.

Illis qui putant suam satisfactionem & excusationem accipi debere, quod eam furandi consuetudinem ceperint, ut non facile possint ab illa mente, & aetione desistere, respondendum est, quod nisi audierint Apostolum dicentem ad Ephesios cap. 4. Qui furabatur iam non furetur, velint nolint etiam consuetudinem capient æternorum suppliciorum.

Est Catechif. §. Putat alius satisfactionem suam.

CONCLUSIO VII.

Nonnullis qui excusant se occasione data alteri aliquid ademisse, est enim illud tritum sermone proverbum, fures qui non sint, fieri occasione: respondendum est, resistendum esse pravis cupiditatibus.

Est Catechif. §. Nonnulli sunt qui excusant se.

Probatur & explicatur: Nam si continuò est reperficiendum id quod libido persuaserit; quis modus, quis finis erit scelerum ac flagitiorum? Turpissima est igitur illa defensio, & potius intemperantiæ & iniustitiæ confessio. Nam qui dicit se non ideo peccare; quia nullam habet peccandi occasionem; idem propemodum fatetur se semper oblata occasione peccaturum.

CON-

CONCLUSIO VIII.

Illis qui furari se dicunt vlciscendi causa, quòd ab alijs eadem iniuria sint affecti, respondendum est: primum nemini licere iniurias persequi: Deinde, non posse quemquam rei suæ iudicem esse: tum multo minus concedi, vt pœnas ab alijs repetant eorum quæ alijs in eum peccauerunt.

Est Catechismi. §. Sunt qui furari se dicant.

CONCLUSIO IX. ET POSTREMA.

Illis qui se illa ratione satis defensos testosq; arbitrantur, quòd cum sint are alieno oppressi, aliter eo liberari non possint, nisi illud furto dissoluant, respondendum est, Nullum esse grauius æs alienum, & quo magis prematur humanum genus, quàm debitum illud cuius in diuina precatone quotidie meminimus, Dimitte nobis debita nostra; Quare illud insanissimi hominis esse plus velle Deo debere, idest, plus peccare, vt, quod debet hominibus, dissoluat; multoq; præstare conijci in carcerem, quàm mandari supplicijs inferorum semper eternis. Longè etiam esse grauius Dei, quàm hominum iudicio condemnari: Porrò autem supplices ipsos ad Dei opem ac pietatem confugere debere, à quo quid opus sit, possint impetrare.

Est Catechif. §. Sunt qui se furari dicant.

Sunt alia excusationum genera, quibus parochi prudentes ac sui officij diligentissimi, facile poterunt occurrere, vt aliquando habeant populum sectatorem bonorum operum.

Atque ira etiam satis de hoc præcepto.

CAPITIS OCTAVI ELUCIDATIO.

DE OCTAVO PRÆCEPTO.

Non loqueris contra proximum tuum
falsum testimonium.

NITIO huius capituli, ante illius explicationem, vnum cum Catechismo obseruandum est, nimirum diligentem explicationem huius præcepti, & officij, quod illo præcipitur, admonitionem nõ solum vtilem esse, sed propemodum necessariam, id quæ propter duas potissimum causas.

Prima, quia linguæ vitium, quod hic prohibetur, quàm latissimè patet. Docet hoc Diuus Iacobus cap. 3. illis verbis: *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir*: Quod etiam illa Prophetæ sententia confirmatur Psalm. 15. *Omnis homo mendax*, vt propemodum vnum hoc sit peccatum, quod ad omnes homines pertinere videatur.

Altera, quia ex hoc vitio innumerabilia ferè mala proficiscuntur. Testatur hoc Diuus Iacobus suæ epistolæ cap. 5. illis verbis: *Lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat; ecce quātulus ignis, quæ magnam syluam incendit, & quæ sequuntur in eandem sententiam*. Videmus enim sæpè maledici hominis culpa, facultates, famam, vitam, animæ

salutem

salutem amitti, vel eius qui læditur, quod contumelias patienter ferre non possit, sed eas impatienti animo persequatur; vel eius qui lædit, quod prauo pudore, & falsa cuiusdam existimationis opinione deterritus, adduci non possit, vt illi, qui offensus sit, satisfaciat.

M O N I T I O .

Quare hoc loco Parochi, & Catechistæ monere debent fideles, vt quantas possint maximas Deo gratias agant de hoc salutari præcepto non dicendi falsi testimonij, quo non solum ipsi alijs iniuriam facere vetamur, sed etiam hac obedientia ab aliorum iniuria prohibemur.

Q V Æ S T I O I .

Quæ peccata prohibentur hoc præcepto quatenus est negatiuum?

ANte resolutionem animaduertendū est, in hoc præcepto, sicut & in præcedentibus duas leges cōtineri; alteram prohibentem nè falsum dicatur testimonium; alteram iubentem, vt simulatione fallacisque sublati, dicta & facta nostra simplici veritate metiamur. Huius officij nos admonuit Apostolus ad Ephes. 4. illis verbis: *Veritatem facientes in charitate, in illo crescemus per omnia.*

Hoc prænotato respondetur quæstioni sequentibus conclusionibus.

DECALOGI
CONCLUSIO I.

Quamuis nomine falsi testimonij significetur quicquid in bonam, vel in malam partem de altero constanter dicitur, siue in iudicio, siue extra iudicium, tamen præcipue prohibetur illud testimonium, quod in iudicio falsò dicitur à iurato.

Est Catechis. §. Sed prior huius præcepti pars, &c. Et explicatur sequenti difficultate.

DIFFICULTAS I.

Quare præcipue prohibetur falsum testimonium in iudicio dictum?

Quia illud maximè periculosum, & nociuum est proximo; testis enim in iudicio per Deum iurare debet, vnde oratio testificantis plurimum fidei & ponderis habere solet; iuratos enim testes, nisi legitimis exceptionibus excludantur, aut eorum aperta sit improbitas & peruersitas, ne Iudex qui dem ipse potest rejicere, præsertim cum extet iussum diuinæ legis Deuter. 19. vt in ore duorum, vel trium stet omne verbum.

DIFFICULTAS II.

Quid vocabulo proximi intelligi debet in præcepto?

Vocabulo proximi, vt ex Christi Domini doctrina colligitur, intelligitur quicumque eget opera nostra, siue ille propinquus sit, siue alienus, siue ciuis, siue advena, siue amicus, siue inimicus. Ne fas enim est existimare contra inimicos licere falsum aliquid dicere p testimonio, quos iussu Dei ac Domini nostri diligere iubemur, Matth. 5. cap.

DIFFICULTAS III.

An etiam sibi ipsi quis possit dici proximus?

Dicen-

Dicendum, quod vnusquisque quadam ratione sibi proximus est.

DIFFICULTAS IIII.

An liceat alicui in seipsum dicere falsum testimoniū?

Dicendum, illos peccare contra hoc præceptū, qui in se falsum testimonium dicunt. Nā qui hoc committunt, sibi ipsis notam inurunt ignominie, & seipsum, & ecclesiam lædūt, cuius sunt membra: Quomodo etiam qui mortem sibi consciscunt nocent ciuitati. Ita enim est apud Augustinum li. I. de Ciuitate Dei cap. 20. *Nec rectè intelligentibus poterat uideri non esse prohibitum, vt aduersus seipsum quisque falsus testis assisteret, eò quod in præcepto additum fuit, contra proximum tuum. Sed non ideo si aduersus seipsum quisque falsum testimonium dixerit, ab hoc crimine se putet alienum; quandoquidem regulam diligendi proximi à se ipso dilector accepit.*

DIFFICULTAS V.

An saltem liceat falsum testimonium loqui pro proximo, vt ei aliquid utilitatis, & commodi conciliemus?

Dicendum, quòd quia in præcepto prohibemur proximum lædere falso testimonio, nemo propterea contrarium nobis permitti arbitrari debet, quasi videlicet peierando liceat conciliare ei, qui nobiscum natura ac religione coniūctus, aliquid utilitatis & commodi. Nemini enim mendacio & vanitate, multo minus periurio studendum est. Quare S. Augustinus de mendacio ad Crescentiū cap. 12. & 13. docet ex Apostoli sententia, mendacium in falsis testimonijs numerandum esse, etiam si in cuiusquam falsa laude dicatur. Nam lo-

cum illum tractans 1. ad Corinth. 13. *Inuenimur autem & falsi testes Dei, si testimoniū diximus aduersus Deum, quòd suscitauerit Christum, quem non suscitauit si mortui non resurgent. Falsum, inquit, testimoniū vocat Apostolus, si quis de Christo, & quòd ad eius laudem videtur pertinere, mentiatur.*

Deinde sepius cōtingit, vt, qui alteri fauet, obsit alteri. Nam errādi causa affertur Iudici, qui interdū falsis testibus adductus, contra ius secundū iniuriam statuit, & iudicare cogitur. Nōnunquam etiam fit, vt qui ob falsum alicuius testimoniū causam iudicio vicerit, idque impunè tulerit, exultans iniqua victoria, assuescat corrūpere, & adhibere falsos testes, quorum opera sperat se posse ad id, quodcunque cupierit, peruenire. Est id, & ipsi testi grauissimum, quòd & ab eo, quem iureiurādo subleuarit, & adiuerit, falsus & periurus agnoscitur: & ipse q̄ ei è sententia succedit scelus, quotidie maiorem exercitationem, & consuetudinem capit impietatis, & audaciæ.

CONCLUSIO II.

Non solūm testium mendacia & periuria prohibentur, sed etiam & accusatorum, & reorum, & patronorum, & cognitorum, & procuratorum, aduocatorum, & omnium denique qui iudicia constituunt.

Est Catech. §. Vt igitur testium vanitas, &c.

De iniurijs verborum, quæ in iudicijs, & extra illa committuntur à testibus, accusatoribus, reis, aduocatis, procuratoribus, & quibuscūque alijs, consule D. Thom. 2. 2. q. 67. vsque ad 77.

DEinde vetatur omne testimonium non modò in iudicio, sed etiam extra iudicium, quod alteri incòmodum, aut detrimentum possit afferre.

Est Catech. §. Postremò vetat Deus.

Est enim in Leuit. c. 19. quo loco hæc præcepta iterantur his verbis: *Non facies furtum, Non mentiemini, nec decipiet vnusquisque proximum suum.*

CONCLUSIO IIII.

PRæterea omne mendacium hoc præcepto condemnatur.

Est Catech. §. Vt nemini dubium esse possit.

Hanc apertissimè testatur Dauid Psal. 5. in hunc modum: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.*

Ex hac vltèrius sequitur, non solù mendacium perniciosum, sed & iocosum hoc loco prohiberi. Et si enim in illis nemo damnum vel lucrum fecerit, tamen alium ioco, vel officij causa fallere omnino indignum est. Ita enim nos admonet Apost. ad Ephes. 4. cap. *Deponentes mendacium, loquimini veritatem;* Nam in eis est ad frequens, grauiusq; mendacium magna procliuitas, & ex iocosis mendacijs capiunt homines mentiendi consuetudinem; Vnde veniunt in opinionem non esse veraces. Quamobrem vt fidem faciat eorù oratio, necesse habent iurare perpetuò.

De mendacijs, pernicioso, officioso, & iocoso, vide D. Thom. 2. 2. q. 110. art. 3. & 4.

CONCLUSIO V.

Prohibetur quoque hoc præcepto detestabilis libido, & consuetudo detrahendi alteri.

Est Catec. §. Prohibetur aut hoc præcepto, &c.
 Quàm detestabile sit detractionis vitiū ex mul-
 tis ostendi potest.

Primò ex plurimis & grauissimis incommodis
 & malis, quæ ex eo nascuntur.

Secundò ex eo, quòd hoc vitiū maledicè & con-
 tumeliosè dicendi occultè in alterum passim im-
 probant diuinæ literæ. Sic enim Propheta David
 Psal. 100. *Cum hoc, scilicet detractore, non edebam;*
 & S. Iacobus cap. 4. suæ epistolæ: *Nolite detrahere*
alterutrum fratres mei.

Tertiò, ex eo quòd non solùm præceptis, sed e-
 tiam propositis exēplis sacræ scripturæ huius sce-
 leris magnitudinē nobis ostendunt: Nā & Aman,
 Ester 13. confictis criminibus adeo incēdit in Iu-
 dæos Assuerum, vt is omnes eius gentis homines
 imperarit occidi. Referta est huiusmodi exēplis
 sacra scriptura, quorum cōmemoratione fideles
 rei improbitate facilè deterrebuntur.

Vide quoque de hac re D. Thom. 2.2. q.73. art.
 1. & 2.

DIFFICULTAS VNICA.

Qui sunt in numerum detractorum referendi?

Imprimis detractores censentur non solùm il-
 li, qui calumnia hominum existimationem, & fa-
 mam lædunt, sed qui crimina etiam vera augment,
 & amplificant.

Deinde, qui, quòd occultius ab aliquo cōmis-
 sum sit, quòd vbi rescitum fuerit, graue aut tur-
 pe sit ad famam, eam rem vbi, quando, quibus ne-
 cesse

cessè non fit promulgarit; is obrectator, & maledicus iure dicitur.

Præterea inter obrectatores nulli sunt capitalesiores, quàm qui catholicæ doctrinæ, eiusque prædicationibus obrectant.

Item detractores sunt, qui malarum doctrinarum, & errorum magistros extollunt laudibus.

Insuper qui detrahentibus, & maledicentibus hominibus aures patefaciunt, nec reprehendunt obrectatores, sed illis libenter assentiuntur. *Detrahere enim, vel detrahentē audire, scribunt SS. Hieronymus in epist. ad Nepotianum; & Bernardus li. 2. de consideratione ad Eugenium, vtrum damnabilius sit non facile constat. Non enim essent qui detraherent, si non adessent qui detrahentes audirent.*

Postremò detractores sunt & illi, qui suis artificijs distrahunt homines, & inter se committunt, magnopereq; ferendis discordijs delectantur, vt summas coniunctiones, & societates fictis sermonibus dirimentes, amicissimos viros ad immortales inimicitias, & ad arma compellunt. Hanc pestem sic detestatur Dominus Leuit. 29. *Non eris criminator, neque susurro in populo.* Tales erāt multi ex consiliarijs Saulis, qui eius voluntatem à Dauide alienare, & in illum Regem concitare conabantur. Vide lib. 1. Reg. cap. 22. & 24.

CONCLUSIO VI.

Prohibetur etiam assentatio, qua blandi homines blanditijs, & simulatis laudibus influunt in aures, & in animos eorum, quorum gratiam, pecuniam, & honores aucupantur.

Est Catec. §. Peccāt denique in hanc partē, &c. Assentatores sunt, qui dicunt, vt est apud Prophetā Isaiam 5. c. *malum bonum, & bonum malum*; quos vt arceamus & pellamus à consuetudine nostra, monet nos Dauid Psal. 140. illa oratione: *Corripiet me iustus in misericordia, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum*.

DIFFICULTAS I.

Quomodo censeri potest prohibita esse hoc loco assentatio, cum assentatores proximo minimè maledicant?

Dicendum, quia licet non malè dicant, tamen ei maximè nocent, qui vel laudandis eius peccatis, afferunt ipsi causam perseuerandi subinde in vitijs quamdiu vixerit.

DIFFICULTAS II.

Quæ inter assentationes sunt magis perniciosæ?

Illæ assentatio deterior est, quæ ad proximi calamitatem, & perniciem adhibetur: Sic Saul cum Dauidem furori, & ferro Philisthæorum obijcere cuperet vt occideretur, ei blandiebatur illis verbis, 1. Reg. 18. *Ecce filia mea maior Merob: ipsam dabo tibi in uxorem: tantummodo esto vir fortis, & præliare bella Domini*. Sic Iudei insidiosa oratione sūt affati Christum Dominum, Matth. 22. *Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces*.

Longè perniciosior est oratio amicorum, affinium, & cognatorum, qua ad eos interdum vtuntur assentatoriè, qui mortifero morbo affecti, iam sint extremo Spiritu; dum affirmant nullum esse tum ei à morte periculum, dum lætum, & hilarem esse iubent, eumq; à peccatorum confessione,

tanquam à tristissima cogitatione deterrēt; dum deniq; eius animum auertūt ab omni cura, & meditatione extremorum periculorum, in quibus maximè versatur.

CONCLUSIO VII.

VEtantur denique maledicta, probra, contumelia, & alia huiusmodi quæ cōmittuntur libellis, quos famosos vocant.

Est Catech. §. Sed illis etiam maledictis.

CONCLUSIO VIII.

Postremò, priore parte huius præcepti qua negatiuū est, prohibetur & repudiatur Simulatio.

Est Catech. §. Postremò priore parte, &c.

Vt intelligatur conclusio sciendum est, quòd non modò quæ simulata dicuntur, sed etiam quæ ita fiunt, cum scelere coniuncta sunt; tam enim verba quàm facta, notæ ac signa quædam sunt eorum quæ sunt in animo cuiusque, ob eamque causam Dominus sæpè Phariseos arguens, Matth. 15. & alibi sæpius, hypocritas appellat.

Et hæc de priore præcepti parte, quæ est negatiua & ad prohibendum spectat: Nunc explicandum est quid in altera, quæ est affirmatiua, præcipiat Dominus.

QVÆSTIO II.

Quæ præcipiuntur hoc præcepto quatenus est affirmatiuum?

CONCLUSIO I.

Primò præcipitur, ut iuste & ex legibus forensia
iudi-

iudicia exerceantur, neve occupent homines & usurpent Iudicis officium.

Est Catechif. §. Pertinet autem hæc præcepti vis, &c.

Ratio est clara; Non enim fas est alienum seruum iudicare, vt scribit Apostolus ad Rom. 14.

Deinde non debêt Iudices re & causa incognita sententiam ferre. In hoc vitio fuit sacerdotum & scribarum consilium, qui de sancto Stephano iudicarunt. Hoc item peccatum fuit Magistratus Philippensium, de quibus inquit Apostolus 16. *Casos nos publicè indemnatos, homines Romanos, miserunt in carcerem, & nunc occultè nos eijciunt.*

Præterea non debent condemnare innocètes, & nocentes absoluerè.

Item non debent pretio aut gratia, aut odio, aut amore moueri. Sic enim Moyses seniores admonet, quos populi iudices constituerat Deuteron. cap. *Quod iustum est iudicate, siue cuius sit ille, siue peregrinus, nulla erit distantia personarum: ita paruum audietis vt magnum, nec accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est.*

De officijs & peccatis iudicum vide D. Thom. 2. q. 67. per totam.

CONCLUSIO II.

PRæcipitur secundò vt rei & fontes verum confiteantur, cum ex Iudicij formula interrogantur.

Est Catech. §. De reis autem & fontibus, &c.

Est enim testimonium ac prædicatio quædam, illa confessio laudis & gloriæ Dei, ex Iosux sententia cap. 7. qui Acham ad veri confessionem adhortatus,

tatus, inquit: *Fili mi da gloriam! Domino Deo Israel.*

De officijs & peccatis reorū consule D. Thom.
2. 2. q. 69. per totam.

Quod iuridicè interrogati mentiri non possint, habes art. 2.

CONCLUSIO III.

Precipitur deinde ut testes verū testimoniū ferant.
Est Carech. §. Sed quoniam hoc præceptū testes, &c.

Nota diligenter, maximum esse in humanis rebus vsum veri testimonij; Nam sunt res innumera- biles quas à nobis ignorari necesse sit, nisi eas ex testium fide cognoscamus: Quare nihil tam necessarium est quàm testimoniorum veritas in ijs rebus, quas nec ipsi scimus, neque tamen licet ignorare. De quo extat illa sancti Augustini vel Isidori sententia lib. 3. summo bono cap. 59. *Qui (inquit) veritatem occultat, & qui dicit mendaciū, vterque reus est; Ille quia prodesse non vult, hic quia nocere desiderat.*

DIFFICULTAS VNICA.

An ergo nullo casu liceat verum tacere?

Dicendum, licere interdum verum tacere, sed extra iudicium; Nam in iudicio vbi testis legitime interrogatur à Iudice, vera omnia patefacienda sunt. Quo loco tamen cauendum est testibus, nè suæ memoriæ nimium confisi, quod exploratum non habent, id pro certo affirmant.

De officijs & peccatis testiū consule D. Thom.
2. 2. q. 70. per totam.

CON-

PRæcipitur quoque patronis causarum, aduocatis, actoribus & petitoribus, vt opera ac patrocinio suo non desint necessarijs hominum temporibus, & egētibz benignè subueniant tum iniustas causas defendendas suscipiant: Neque calumnia lites protrahant, neque alant auaritia.

Est Catech. §. Reliqui sunt patroni, &c.

Quod ad mercedem attinet laboris & operæ suæ, & illa iure & æquo merentur.

Vide D. Thom. 2. 2. q. 71. art. 4.

De officijs aduocatorū & eorū peccatis tractat D. Thomas diligenter 2. 2. tota quæst. iā allegata.

CONCLUSIO V.

PRæcipitur etiam petitoribus & accusatoribus, nè cuiusquam amore, aut odio, aut cupiditate aliqua adducti periculum iniquis criminationibus creent.

Est Catech §. Petitores verò ac accusatores morandi, &c.

De officijs accusatorum & eorum peccatis, vide D. Thom. 2. 2. q. 68. per totam.

CONCLUSIO VI.

Postremò præcipitur pijs omnibus vt in congregationibus & collegijs verè semper atque ex animo loquantur, nihil dicant quod alterius existimationi possit officere, ne de illis quidem à quibus ledi se & exagitari intelligunt.

Est Catech. §. Iussum hoc denique diuinitus.

Huius ratio est; Nam omnes fideles propositū hoc habere debent, sibi cum alijs etiam inimicis eam necessitudinem & societatem intercedere,

ut membra sint eiusdem corporis.

QVÆSTIO III.

Quæ sunt præcipua remedia aduersus mendacium, & huiusce generis crimina?

CONCLUSIO I.

Primum remedium est, proponere sibi summam huius sceleris miseriam, ac turpitudinem.

Est Catech. §. Ut autem libentius.

Turpitude & miseria huius peccati ex eo patet, quòd in sacris literis mendacij pater Dæmon dicitur; quòd enim Dæmon in veritate non stetit, mendax est, & mendacij parens, Iohann. 8.

CONCLUSIO II.

Secundum est, proponere sibi ob oculos ea mala quæ mendacium consequuntur; & quoniam ea innumera sunt, saltem secum animo reuoluere fontes & capita incommodorum & calamitatum, quæ inde consequuntur.

Est Catech. §. Adiunget ad eijciendum, &c.

Primum caput incommodorū est, quòd homo vanus & mendax cadit in odiū & offensionē Dei. Declaratur hoc auctoritate Salomonis Prouerb. 6. c. vbi sic ait: *Sex sunt quæ odit Dominus, & septimū detestatur anima eius, oculos sublimes, linguā mendacē, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinās cogitationes pessimas, veloces pedes ad currendum in malum, proferentem mendacia, testem fallacē, & quæ sequuntur. Quis enim ei præstet incolumitatem,*

qui

qui insigni in odio sit apud Deum, quò minus gra-
uissimis afficiatur supplicijs?

Secundum, quòd nihil impurius aut fœdus (vt
inquit Iacobus 3. cap. suæ epistolæ) quàm in ea-
dem lingua qua benedicimus Deum, & patrem,
maledicere homines, qui ad imaginem & simili-
tudinem Dei facti sunt, ita vt fons de eodem fora-
mine emanet dulcem & amaram aquã; quæ enim
lingua prius laudem & gloriam Deo tribuebat,
postea quantum in ea est, eum ignominia afficit
ac dedecore mentiendo.

Tertium, quòd à cęlestis beatitudinis posses-
sione mendaces excluduntur. Cùm enim in hunc
modum quæreret à Deo Dauid Psalm. 14. *Domine
quis habitabit in tabernaculo tuo?* Respondit Spiri-
tus sanctus; *Qui loquitur veritatem in corde suo, qui
non egit dolum in lingua sua.*

Quartum & maximum illud in mendacio incò-
modũ est, quòd ferè insanabilis est is animi mor-
bus. Cùm enim peccatum, quod, in ferendo fal-
so crimine, aut proximi famæ, aut existimationi
obtrectando, commissum sit, non remittatur, nisi
calumniator ei, quem criminatus fuerit, satisfac-
ciat iniuriarum, id autem difficile fiat ab homini-
bus: primò, vt antea monuimus, pudore, & inani
quadam dignitatis opinione deterritis: qui in eo
peccato sit, hunc addictum esse æternis inferorũ
pœnis, dubitare non possumus. Neque enim quis
quam speret, se calumniarum, vel obtrectationis
veniam consequi posse, nisi prius ei satisfaciat,
de cuius dignitate & fama, aut publicè in iudi-
cio,

cio, aut etiam in priuatis & familiaribus congressibus, aliquid detraxerit.

Quintum & postremum est, quòd latissimè patet hoc detrimentum, & in ceteros diffunditur, quia vanitate ac mendacio fides ac veritas tolluntur, arctissima vincula societatis humanæ: quibus sublatis sequitur summa vitæ confusio, vt homines à Dæmonibus nihil differre videantur.

CONCLUSIO III.

Tertium & postremum remedium est, vitare loquacitatem.

Est Catech. §. Docebit porrò vitandam esse loquacitatem.

Ratio est clara; Nam illius vitatione & reliqua peccata fugiuntur; & est magna cautio mendacij, à quo vitio loquaces sibi haud facilè temperare possunt.

QVÆSTIO IV. ET POSTREMA.

An mendacium aliqua ratione excusari possit? Et: Quid respondendum est vanis quorundam hominum mendacium excusationibus?

CONCLUSIO I.

Mendaciū nulla ratione à peccato excusari potest. Est Catech. §. Postremò ijs illum errorem eripiet, &c.

Fundamentalem huius rationem habes apud Thom. 2. 2. q. 110. art. 3.

CON-

D E C A L O G I
C O N C L U S I O I I .

Illis qui sua mendacia excusant & defendunt prudentium exemplo, quorum esse aiunt mentiri in tempore, respondendum est id quod verissimum est, prudentiam carnis mortem esse, teste D. Paulo ad Roman. 8. Hortandi potius sunt omnes fideles, ut in difficultatibus & angustijs Deo confidant, neque ad artificium mentiendi confugiant; Nam illo qui utuntur perfugio, facile declarant se sua magis niti prudentia, quam in Dei providentia spem ponere.

Est Catech. §. Postremò ijs illum, &c.

C O N C L U S I O I I I .

Illis qui causam mendacij sui conferunt in eos, à quibus mendacio decepti, respondendum est, non licere hominibus se ipsos vlcisci, neque malum malo compensandum esse, sed potius vincendum bono malum: Quòd si etiam fas esset hanc referre gratiam, nemini tam utile est se suo vlcisci detrimto; Est autè id gravissimum detrimentum, quod mendacio dicendo facimus.

Est Catech. §. Qui causam sui mendacij, &c.

C O N C L U S I O I I I I .

Illis qui asserunt humana naturæ imbecillitatem & fragilitatem, respondendum, & tradendum erit hoc officij præceptum, ut divinum auxilium implorent, nec infirmitati humanitatis obtemperent.

Est Catech. §. His qui asserunt, &c.

C O N C L U S I O V .

Illis qui consuetudinem opponunt, respondendum, si mentiri consueverunt, ut dent operam ut contrariam consuetudinem capiant verè loquendi, præsertim cum

qui

qui vsu & consuetudine peccant, grauius delinquant, quàm ceteri.

Est Catech. §. Qui consuetudinem opponunt.

CONCLUSIO VI.

Illis qui se tegunt excusatione ceterorum hominum quos passim mentiri & peierare contendunt, respondendum est, non esse imitandos malos, sed reprehendēdos & corrigendos. Cùm autem ipsi mentimur, minus auctoritatis in reprehensione & correctione alterius nostram habere orationem.

Est Catech. §. Et quoniam non desunt, &c.

CONCLUSIO VII.

Illis qui se ita defendunt, quòd sæpè vera dicendo incommodo sint affecti, respondendum est, eã esse accusationem, non defensionẽ, cùm sit officium christiani hominis quãuis potius facere iacturam, quàm mentiri.

Est Catech. §. Alios se ita defendentes.

CONCLUSIO VIII.

Illis qui dicunt se ioci causa mentiri, respondendum est, vsu mentiendi magnam in eo genere peccandi consuetudinem augere; deinde inculcandum, omnis otiosi verbi reddendam esse rationem, Matth. 12.

Est Catech. §. Restant duo genera, &c.

CONCL. VII. ET VLTIMA.

Illis qui se mentiri dicunt vtilitatis gratia, respondendum illis verbis, non tam excusationem, quàm grauiorem accusationem adferre, quippe qui præ se ferant se minimè illis Dei verbis fidem & auctoritatem tribuere, quæ Christus Dominus habet Matth. 5. *Quærite primum regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis.*

Est Catech. §. Proximos etiam hos, &c.

Et hæc sufficiunt pro explicatione octavi præcepti.

CAPITIS NONI ELUCIDATIO.

DE NONO ET DECIMO PRÆCEPTO.

Non concupisces domum proximi tui ;
Nec desiderabis vxorem eius , non feruum , non ancillam , non bouem , non asinum , nec omnia quæ illius sunt.

NTE explicationem horum præceptorum , quinque cum Catechismo animaduertenda sunt ;

Primum, his duobus præceptis rationem assignari , qua cætera præcepta seruentur ; Nam quod his verbis præscriptum est , eò spectat , vt si quis studet superiora decalogi præcepta seruare , hoc maximè faciat , nè concupiscat : quoniã qui non concupiscet , suis contentus aliena non appetet , aliorum commodis gaudebit , Deo immortalis gloriam tribuet , gratias eidem maximasaget , sabbathum colet , id est , quiete perpetua fruetur , maioresque venerabitur , neminem denique neque re , neque verbis , neque villo alio modo lædet ; Nam stirps ac semen omnium malorum est praua concupiscentia .

Secundum, quòd quamvis propter similitudinem argumenti simul explicentur hæc duo præcepta, aliquam tamen esse inter illa differentiam, sicut & inter duas concupiscentias, quæ illis prohibentur; Nam ex duabus his concupiscentijs altera solum spectat quid utile sit, quid fructuosum; Alteri propositæ sunt libidines & voluptates: Si quis enim fundum, aut domum concupiscit, is lucrum potius & quod utile est consecratur, quàm voluptatem: Si verò alienam vxorem appetit, non utilitatis, sed voluptatis cupiditate ardet.

Tradunt hanc differentiam D. Augustinus lib. quæst. in Exod. quæst. 77. D. Thom. 2. 2. q. 122. art. 3. & 4.

Tertium, quod horum duorum præceptorum duplex est necessitas.

Vna, vt sexti, septimiq; præcepti sententia explicaretur. Nam etsi quodam naturæ lumine intellectum est, alienæ vxoris potiundæ cupiditatem prohiberi, vetito adulterio; nam si concupiscere liceret, fas item esset potiri: tamen pleriq; ex Iudæis peccato obcæcati, in eam opinionem adduci non poterant, vt crederent, id à Deo prohibitum esse: imò verò lata, & cognita hac Dei lege, multi, qui se legis esse interpretes profitebantur, in eo errore versati sunt: Id quod animaduertere licet ex illo Domini sermone apud Sanctum Matthæum cap. 5. *Audistis quia dictum est antiquis. Non mæchaberis; Ego autem dico vobis, & quæ sequuntur.*

Altera est horum præceptorum necessitas, quòd aliqua distinctè, explicateq; vetâtur, quæ sexto &

septimo explicatè non prohibebantur. Nam exē-
pli causa, septimū præceptum prohibuit, nè quis
iniustè concupiscat aliena, aut eripere conetur:
Hoc autem vetat, nè vlllo modo quis cōcupiscat,
etsi iure, legeq; assequi id possit, ex cuius adeptio-
ne proximo damnum importari videat.

Quartū, nos his duobus præceptis nō solūm ad
id institui vt cupiditates nostras cohibeamus,
sed etiam Dei erga nos pietatem, quæ immensa
est, cognoscamus. Nam cū superioribus præcep-
tis, nos quibusdam quasi præsidijs muniuisset,
nè quis nos ipsos, aut nostra violaret; hoc adiun-
cto præcepto, hoc maximè providere voluit, nè
appetitionibus nostris nos ipsi læderemus: quod
facilè futurum fuit, si omnia cupere, atque opta-
re liberum nobis atque integrum esset. Hac igitur
non concupiscendi lege præscripta, illud à Deo
prouisum est, vt cupiditatum aculei, quibus ad
perniciosa quæque incitari solemus, huius legis
vi quodammodo excussi, nos minus vrgeant; ma-
iusq; propterea temporis spatium nos molesta il-
la cupiditatum solitudine liberati, ad ea præ-
standa pietatis, & religionis officia habeamus,
quæ Deo multa, maximeq; debemus.

Quintum, his duobus postremis præceptis do-
cemur legem Dei esse spiritualement, id est, eiusmodi
quæ non externis solūm munerum functionibus,
sed etiam intimo animi sensu seruanda sit.

Ex hoc apparet, hoc inter diuinas & humanas
leges interesse, quòd hæ rebus tantūm externis
contentæ sunt; illæ verò, quoniam animum Deus

intuetur, ipsius animi puram sinceramque castitatem, atque integritatem requirunt.

Est igitur diuina lex, quasi speculum quoddam, in quo naturæ nostræ vitia intuemur. Quamobrè dicit Apostolus ad Rom. 7. *Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces.* Cùm enim concupiscentia, id est, peccati fomes, qui ex peccato originem habuit perpetuò nobis infixus inhæreat; ex quo agnoscimus in peccato nos nasci: quapropter supplices ad eum confugimus, qui solas potest peccati fordes eluere.

Q V A E S T I O I.

Quæ prohibentur his duobus præceptis quatenus sunt negatiua?

ANTE resolutionem quæstionis notandum est, hæc duo præcepta hoc habere cum ceteris commune, vt partim aliquid prohibeant quatenus sunt negatiua, & partim aliquid præcipiant quatenus implicite continent aliquid affirmatiuum.

Hoc præsupposito respondetur quæstioni sequentibus conclusionibus.

CONCLUSIO I.

Non prohibetur ipsa concupiscendi vis, qua tum ad bonum, tum ad malum vti licet.

Est Catech. §. Itaque hoc interdicto non ipsa concupiscendi vis, &c.

Vt plenius intelligatur conclusio sciendum est,

concupiscentiam esse commotionem quandam ac vim animi, qua impulsi homines, quas non habent res iucundas appetunt. Hac appetunt cibum, potum cum fament, & cum frigent calefcere cupiunt, & contra cum calent cupiunt frigescere.

Non ergo ipsa vis concupiscendi mala est, sed potius recta, & Deo auctore à natura nobis infusa est, quanquam primorum parentum nostrorum peccato factum est, ut illa naturæ fines transfiliens usque adeo deprauata sit, ut ad ea concupiscenda sæpè excitetur, quæ spiritui ac rationi repugnât.

Quinetiam hæc vis, si moderata est, suisq; finibus continetur, sæpè etiam non mediocres utilitates præbet. Nã illud primùm efficit, ut assiduis precibus Deum oremus, supplicesq; ab eo petam⁹, quæ maximè cupiamus: Oratio enim cupiditatis nostræ interpretis est. Quod si recta hæc concupiscendi vis abesset, non tam multæ preces essent in ecclesia Dei. Efficit preterea, ut chariora sint nobis Dei munera; quo enim vehementiori alicuius rei cupiditate flagramus, eò charior illa nobis res est atq; iucundior, cum eã adepti sumus tū verò delectatio ipsa, quam ex re cupita sentimus, facit ut maiore pietate gratias Deo agamus. Itaq; si concupiscere aliquando licet, fateamur necesse est, non omnē concupiscendi vim prohibitā esse.

Cum D. Paulus concupiscentiam peccatum esse dixit; id in eam sententiam accipiendum est, in quam Moyses locutus est, Exod. 20. cuius ille testimonium affert, quod ipsius Apostoli oratio declarat. Nam illam carnis concupiscentiam vocat

in epistola ad Galatas cap. 5. *Spiritu, inquit, ambulate, & desideria carnis non perficietis.*

De hac materia consule D. Thom. 12. q. 30. art. 1.

CONCLUSIO II.

Minus prohibetur concupiscendi vis cū est moderata, & fines rationis nō egreditur, multoq; minus spiritualis illa recte mentis cupiditas, qua ad eorum imitationem incitatur, quæ carni repugnat.

Est Catech. §. Naturalis igitur illa cupiditatis vis.

Ratio prioris partis, patet ex iam dictis. Posterioris ratio est: Nam ad hanc concupiscentiam sacrae literæ nos adhortantur, ut Sapient. 6. *Concupiscite sermones meos.* Et Ecclesiast. 24. *Transite ad me omnes qui concupiscitis me.*

CONCLUSIO III.

Prohibetur ergo non ipsa concupiscendi vis, neque usus moderatus concupiscentiæ, sed usus prauus & immoderatus, qui carnis concupiscentiæ & peccati fomes vocatur: ac si animi assentionem adiunctam habeat, semper in vitijs numeranda est.

Est Catech. §. Itaque hoc interdicto, &c. Et explicatur sequenti difficultate.

DIFFICULTAS VNICA.

Quibus indicijs agnoscere licebit motum concupiscentiæ prauum esse, & prohibitum?

Dicendum, quod ex his tribus potissimum;

Primò, si illa quæ appetuntur in se mala sint, veluti adulteria, ebrietates, homicidia, & alia eiusmodi nefaria scelera. De quibus ita Apostolus 1. Corinth. 10. *Non simus (inquit) concupiscentes maiorum, quemadmodum & illi concupierunt.*

Secundò, quia etsi res natura sua malæ nõ sunt, causa tamen aliunde extat, quare illas cõcupiscere nefas sit, quo in genere sunt ea, quæ nè possideamus, Deus, aut ecclesia prohibet; Non enim ea appetere nobis licet, quæ possidere omnino nefas sit, qualia olim in veteri lege fuerunt, aurũ & argentum ex quibus idola conflata erant, quæ Dñs in Deuter. c. 7. vetuit, nè quis concupisceret.

Tertiò, si quæ appetuntur aliena sunt, vt domus, feruus, ancilla, ager, vxor, bos, asinus, & alia multa, quæ cùm aliena sint, ea concupiscere vetat diuina lex.

Vnum hoc loco diligenter cū Catechismo notandum, Concupiscentiæ motum & vsum tũ demum peccatum esse, cùm accedit voluntatis consensus, vel certè non repugnat. Docet hoc D. Iacobus i. cap. suæ epistolæ, vbi peccati originem & progressionem ostendit illis verbis: *Unusquisque tentatur, a concupiscentia sua abstractus & ille-tus: Deinde concupiscentia cùm conceperit parit peccatum, peccatum Verò cùm consummatum fuerit, generat mortem.*

CONCLUSIO IIII.

Particulatim prohibetur nè diuitias auidè expetamus, neque alienis opibus, potentia, nobilitati inuideamus, sed statu nostro, qualis ille sit, siue humilis, siue excelsus contenti sumus.

Est Catech. §. Quare Parochus docebit domus vocabulo.

Hoc enim vult præceptum, cùm dicit: *Non concupisces domũ proximi tui.* Domus enim vocabulo

non

non locum modò quem incolimus, sed vniuersam hæreditatem significari ex diuinorù Scriptorum vsu consuetudineque agnoscitur. Sic in Exod. ca. I. scriptum est: *Obstetricibus à Domino domus esse edificatas.* Horum enim verborù sententia eò spectat, vt illarum facultates ab eo auctas esse, atque amplificatas interpretemur.

DIFFICULTAS I.

Post vetitam prauam concupiscentiam domus, id est totius hæreditatis proximi, quid necesse fuit subijcere, Non bouem, non asinum, &c?

Dicendum Deum significare voluisse non solù quæ magna sunt vt domus, nobilitas, & gloria nobis concupiscere nõ licere, sed etiam parua, qualia illa sint, siue animata, siue inanimata.

DIFFICULTAS II.

Quid insuper fuit opus subijcere; Non seruum, non ancillam?

Dicendum vt nobis significaretur, seruos, cuiuscumque generis illi sint, sicut & cetera alterius bona concupiscere non licere; Ergo nec liberos homines, qui voluntate seruiunt & mercede conducti, vel amore, obseruantiaq; impulsii, nullo modo, neque verbis, neque spe, neq; pollicitationibus, neq; præmijs corrumpere, aut sollicitare debemus vt eos deserant, quibus se ipsi sponte addixerunt, Imò verò, si ante id tempus, quo se in illorum famulatu fore promiserunt, ab illis recesserint, huius præcepti auctoritate admonere debemus, vt ad eos ipsos omnino reuertantur.

Quare in præcepto fit mentio proximi ?

Dicendum, vt hominum vitium demonstraretur, qui vicinos agros, aut proximas domos, aut aliam rem eiusmodi, quæ secum continens sit, appetere solent. Vicinitas enim, quæ in parte amicitiaë ponitur, ab amore ad odium, cupiditatis vitio traducitur.

D I F F I C V L T A S I I I . E T P O S T R E M A .

An hoc præceptum violent, qui res proximi emere cupiunt ?

Dicendum, minimè violare: ij enim non modò proximum non lædunt, sed valdè adiuuant, cum ei pecunia maiore commodo vsuque futura sit, quàm res illæ quas ipse venditat.

Et hæctenus quidem ostendimus, quæ concupiscentiaë prohibeantur, quatenus concupiscentia respicit bonum utile, & fructuosum.

Nunc ostendendū est, quæ concupiscentiaë prohibeantur, quatenus respicit bonum delectabile.

C O N C L V S I O V .

L Ege qua prohibemur nō concupiscere vxorem alienam, non solūm ea libido prohibetur, qua adulter alterius vxorem appetit, sed etiam qua affectus aliquis alterius vxorem in matrimonium ducere concupiscit.

Est Catech. §. Hanc de re aliena non concupiscenda &c.

Probatnr & explicatur. Nam eo tempore quo repudij permittebatur libellus, illud facilè euenire poterat, vt quæ ab vno repudiata esset, eam alter vxorem acciperet: At hoc Dominus vetuit, nè

aut

aut mariti ad vxores relinquendas sollicitarētur, aut vxores maritis difficiles se ac morosas ita pręberent, vt eam ob causam, quasi quędam necessitas viris imponeretur illas repudiandi. Nunc verò grauius est peccatum, cum mulierem, etiã si à viro repudiata sit, alteri in matrimonium ducere non liceat, nisi marito mortuo. Ita qui alterius vxorem concupiscet, facilè ex vna in aliam incidet cupiditatem: aut enim illius virū mori, aut adulterium committere cupiet.

CONCLUSIO VI.

Prohibetur quoque ea concupiscentia & libido, qua quis concupiscit mulierem alteri desponsatam.

Est Catec. §. Atque hoc idem de ijs mulieribus dicitur, &c.

Neque enim has concupiscere licet, cum ij qui hæc pacta rescindere student, violent sanctissimum fidei fœdus.

CONCLUSIO VII.

Prohibetur insuper concupiscentia illa, qua mulier, ad Dei cultum, & religionem consecrata, in vxorem, vel aliter appetitur.

Est Catech. §. Et quemadmodum, &c.

DIFFICULTAS VNICA.

An peccet contra hoc præceptum, qui mulierem que nupta est, cum eam innuptam esse opinetur, vxorem sibi dari concupiscit, neque si in matrimonium alteri collocatam intelligeret, eam sibi nuptam dari cuperet?

Dicendum, eum qui eo est animo, non peccare contra hanc legem. Hic casus accidit Pharaoni, & Abimelech, vt legimus Genes. 12. & 20. qui Saram

in matrimonium habere concupierunt, cum eam minimè nuptam, Abrahæque sororem, non vxorem arbitrarentur.

Q. V. ÆSTIO II.

Quæ præcipiuntur nono præcepto, quatenus continet præceptum affirmatiuum?

Ante resolutionem, nota Catechismum hoc loco solùm tradere actus virtutum qui præcipiuntur tacitè & implicite in nono præcepto, quia sub præcepto, *Non mæchaberis*, explicati fuerunt actus virtutum qui tacitè & implicite præcipiuntur in decimo.

CONCLUSIO I.

Primò præcipitur, ut si diuitiæ affluant cor non apponamus, easq; pietatis, & diuinarum rerum studio abijcere parati simus, & in subleuandas pauperum miseras libenter pecuniam erogemus: si desint facultates, egestatem æquo animo, & hilari feramus.

Est Catech. §. Explicare alteram præcepti rationem debet, &c.

De paupertatis laudibus, diuitiarumq; despicientia in sacris literis, & apud sanctos Patres facile erit Parochis, & Catechistis multa colligere, & fidelibus tradere.

CONCLUSIO II.

Item præcipitur, ut ardenti studio summaq; cupiditate optemus id potissimùm effici, non quòd nos

conclu-

concupiscimus, sed quod Deus vult.

Est Catech. §. Hac item lege præcipitur, &c.

Vt huic præcepto satisfacere possimus, petimus in oratione Dominica, *Fiat voluntas tua.*

Voluntas Dei in eo maximè est, vt singulari nos quodam modo sancti efficiamur, animumque nostrum syncerum, atque ab omni labe purum, integrumque conseruemus, & exerceamus nos in ijs mentis, ac spiritus officijs, quæ corporis repugnant sensibus; Horumque edomitæ appetitionibus, ratione, ac spiritu duce, rectum vitæ cursum teneamus; quive præterea sensus materiam cupiditatibus nostris, libidini que præbent, eorum vim maximè reprimamus.

Q V Æ S T I O III.

Quæ sunt remedia ad tollendum hoc cupiditatis vitium accommodata?

CONCLUSIO I.

Primum remedium est, explicare diligenter, & quantum fieri potest persuadere, illa duo quæ præcedenti quæstione diximus his legibus præcipi.

Est Catech. §. Sed vt parochus remedia patefaciat.

CONCLUSIO II.

Ad hunc cupiditatum ardorem restinguendum plurimum etiam hoc potest, si quæ incommoda ex illis accidunt, ea nobis ob oculos proponamus.

Est Catech. §. Sed ad hunc cupiditatum, &c.

Incommoda huiusmodi sunt.

Primū, quod quoniam eiusmodi cupiditatibus
pare-

paremus, in anima nostra regnat summa peccati vis ac potestas. Quamobrem monuit Apostolus ad Rom. 6. *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentijs eius.* Nam quemadmodum si cupiditatibus resistimus, peccati vires concident; Ita si ijs succumbimus, Dominum à regno suo expellimus, & in eius locum peccatum introducimus.

Alterum præterea incommodum est, quod ab hac concupiscendi vi veluti fonte quodam omnia peccata manant, ut D. Iacobus docet cap. 1. D. item Iohānes cap. 2. *Omne (inquit) quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.*

Tertium incommodum in eo est, quoniam re-ctum animi iudicium his cupiditatibus obscuratur. Homines enim ij, cupiditatum tenebris obcæcati, honesta & præclara putant omnia, quæcumque ipsi concupiscunt.

Quartum & postremum, opprimitur concupiscendi vi verbum Dei, quod in animis nostris à magno illo agricola Deo insitū est: sic enim apud D. Marcum scriptum est c. 4. *Alij sunt qui in spinis seminantur, hi sunt qui verbum audiunt, & arumna sæculi, & deceptio diuitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes, suffocant verbum, & sine fructu efficitur.*

QVÆSTIO III. ET POSTREMA.

Qui sunt præ cæteris qui hoc cupiditatis vitio laborant, & ad colendum hoc præceptum

ceptum diligentius cohortari debent?

CONCLUSIO I.

Primùm illi sunt, qui lusionibus nõ honestis delectantur, aut qui ludis immoderatè abutuntur.

Est Catech. §. Iam verò qui præ cæteris, &c.

Qui ludi sint liciti, & quæ in ijs cauenda, docet pulchrè D. Th. 2. 2. q. 168. art. 1. & 2.

CONCLUSIO II.

Item mercatores, qui rerum penuriam, annonæq; charitatem expetunt, atque id egrè ferunt, vt alij præter ipsos sint, qui vendant, aut emant, quòd carius vendere, aut vilius emere ipsi possint; Qua in re item peccant qui alios egere cupiunt, vt aut vendendo, aut emendo ipsi lucrentur.

Est Catech. §. Mercatoresq; item.

De peccatis mercatorum circa venditiones, & emptiones, consule D. Th. 2. 2. q. 77. & 78.

CONCLUSIO III.

Peccant etiam milites, qui bellum expetunt, vt furari ipsis liceat.

Est Catech. §. Peccant etiam, &c.

De bello, & peccatis militum, vide D. Thomam 2. 2. q. 66.

Quo pacto peccent qui principaliter propter prædam militant, apud eundem sup. art. 8. ad 1.

CONCLUSIO IIII.

Medici item qui morbos desiderant.

Est Catech. §. Medici item, &c.

De peccatis medicorum, vide D. Th. 2. 2. q. 71.

CON-

C O N C L U S I O V.

Iurisconsulti quoque qui causarum litiumq; vim copiamq; concupiscunt.

Est Catech. §. Iurisconsulti. &c.

De peccatis eorum supra diximus.

C O N C L U S I O VI.

Tum artifices, qui quæstus avidi, omnium quæ ad victum cultumq; pertinent penuriam exoptant, ut inde plurimum lucri faciant.

Est Catech. §. Tum artifices.

C O N C L U S I O VII.

In hoc præterea genere graviter ij peccant, qui alienæ laudis, gloriæq; avidi, atque expetentes sunt, non sine aliqua famæ alterius obrectatione, idque præsertim si qui illam appetunt, ignavi, nulliusq; pretij homines sunt.

Est Catech. §. In hoc præterea.

Et ratio est clara; Fama enim & gloria virtutis atque industriæ, non ignaviæ, aut inertix præmium est.

An nunquam liceat gloriam appetere, & quid sit vana gloria, docet D. Thom. 2. 2. q. 132. art. 1.

Et hæc pro explicatione duorum postremorum præceptorum pro instituto nostro, sufficiunt.

Q V A R.

QVARTAE,
 ET POSTREME PARTIS.
CATECHISMI
 ROMANI,
 QUÆ EST
 DE ORATIONE DOMINICA,
 Elucidatio scholastica.

PRÆFATIONIS ELUCIDATIO.

De Oratione in genere.

HIVS partis sicut & trium præcedentium præfatio cõtinet plures quæstiones de Oratione in genere; Quas omnes consueta methodo explicabimus, si prius cum Catechismo tria notauerimus;

Primum inter munera Pastorũ & Catechistarũ illud esse exprimis, docere fideles, & quid à Deo, & quomodo orare debeant. Nisi enim pia & fidelis pastorum diligẽtia hoc tradatur, necesse erit multos non sine detrimento salutis id ignorare.

Secundum, omnes necessaria orationis numeros continere diuinam illam formulam, quã Christus Dominus Apostolis, & per illos eorumque successores, omnibus deinceps, qui christianam religionem suscipere, notam esse voluit, eiusq;

sententias, & verba sic eorum animo ac memoria impressa, vt semper in promptu illam habeant.

Postremum, vt Parochis & Catechistis suppetat facultas docendi fideles de hoc necessario officio orandi, Catechismum ex sacris scriptoribus collegisse ea, quæ maximè ad eam rem opportuna videntur, ex quibus, si opus fuerit, ipsi Parochi reliqua haurire poterunt.

Præcipui Auctores qui de Oratione Dominica ex professo scripserunt, sunt, Tertullianus in lib. de oratione, Cyprianus in expositione orationis Dominicæ, Cyrillus Hierosolymitanus cathec. 5. Chrysostomus Homelia de oratione Dominica, Gregorius Nyssenus in Homelijs quinque de eadem, Ambrosius lib. 5. de Sacramentis cap. 4. Augustinus lib. 2. de serm. Domini in monte, cap. 5. & sequenti, Casianus collat. 9. cap. 18. & sequenti, Chrysologus serm. 67. & seq.

Q V Æ S T I O I.

An Oratio sit ad salutem necessaria?

CONCLUSIO VNICA.

Preceptum orationis non solum consilij causa traditum est, sed etiam necessarij iussi vim habet.

Est Catech. §. Primùm igitur docendum est. Et D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 2.

Declaratur à Christo Domino his verbis, *Oportet semper orare.*

Et ab Ecclesia, illo dominicæ precatationis proemio: *Præceptis salutaribus moniti, et diuina institutione formati audemus dicere, Pater noster, &c.*

Con-

Confirmatur etiam ex eo, quòd Christus Dominus rogatur tam diligenter ab Apostolis: *Docete nos orare; & ille eis formam orandi præscribit.*

Deinde ex eo, quòd Christus Dominus assidue vsus est oratione, & in ea pernoctare solet.

Præterea ex eo, quòd Apostoli ijs qui se ad Iesu Christi fidem conuertebant, præcepta orandi tradere non desisterent; Nam sancti Petrus 1. epist. 3. & Iohannes 1. epist. 3. de ea re diligentissimè pios admonent, & eius rationis memor Apostolus pluribus locis hortatur christianos ad salutarè orandi necessitatem: vt 1. Theff. 5. Phil. 4. Coloss. 4.

Demum probatur rationibus theologicis euidentissimis; Multis enim indigemus bonis, & cõmodis ad animum corpusq; tuendum necessarijs; Deus autè nihil cuiquam debet; Reliquum ergo est, vt q̄ nobis opus sũt, ab eo precibus expetam⁹, quas preces tãquam instrumentum necessariũ nobis dedit ad id quod optaremus consequendum.

Et confirmatur. Nam constat esse quædam, quæ nisi eius adiumento non licet impetrare; Est enim quoddam Dæmoniorum genus, quod nõ eiicitur nisi ieiunio & oratione, Matth. 17. & eleganter sanctus Hieronymus inquit super 7. c. Matthæi: *Scriptum est, omni petenti datur, ergo si tibi non datur, ob id non datur, quia non petis: Petite ergo & accipietis.*

M O N I T I O.

Ex quibus apparet eos magnam sibi adimere facultatem singularium donorum, qui hanc consuetudinem exercitationemq̄e nõ adhibent piè ac diligenter orandi; petitione enim non solum

honestā, sed etiam assidua opus est ad impetrandum quod concupiscas.

De hac re postea suo loco fusius.

Q V A E S T I O I I.

Quare Deus liberalissimus voluit nobis imponere necessitatem orandi?

CONCLUSIO I.

Habet hæc necessitas orandi inuicidissimam utilitatem, utpotè quæ fructus ex se edit uberrimos.

Est Catech. §. Habet autem hæc necessitas. Et D. Thom. sup. art. 2. ad 3.

Explicatur sequentibus conclusionibus.

CONCLUSIO II.

Primus fructus quem inde capimus est is, quod orantes Deo honorem habemus.

Est Catech. §. Primus autè fructus. Et D. Th. sup.

Siquidem est quoddam religionis argumētum oratio, quæ in diuinis literis thymiamati comparatur. *Dirigatur enim, inquit Propheta Psalm. 140. oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.* Quare nos hac ratione Deo subiectos esse profiteamur, quem bonorum omnium auctorem agnoscimus, & prædicamus; in quem solum spectamus; quod vnum incolumitatis, salutisque præsidium, atque perflugium habemus. Huius fructus illis etiam verbis admonemur Psalm. 49. *Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.*

CON-

CONCLUSIO III.

Secundus fructus amplissimus, & iucundissimus orationis est, cum à Deo preces audiuntur.

Est Catec. §. Sequitur fructus amplissimus, &c.

Est enim, ex D. Augustini sententia sermone 226. de tempore, *Celi clavis oratio; Nam ascendit (inquit) precatio, & descendit Dei miseratio. Licet alta sit terra, altum cælum: audit tamen Deus hominis linguam.*

Preces à Deo audiri multa comprobant diuine scripturæ testimonia, quæ quia sunt in promptu, illa solummodo apud Isaiam cap. 58. exempli causa attingemus. *Tunc enim (inquit) inuocabis, & Dominus exaudiet: clamabis & dicet, Ecce adsum. Et rursus cap. 65. Erit quæ, antequam clament, ego exaudiam, adhuc illis loquentibus ego audiam.*

Posset hoc ipsum confirmari exemplis eorû qui Deum exorauerunt; verum quia propemodû sunt infinita, & posita ante oculos, omittimus.

Amplissimum esse fructû orationis patet; Nam ea impetramus nobis ducem & adiutorem Spiritum sanctum & fidei assequimur cõseruationem, & incolumitatem, & vitationem pœnarum, & diuinum patrociniû in tentationibus, & ex Diabolo victoriam.

Iucundum quoq; esse orationis fructum docet Christus Dominus Iohan. 16. cum inquit: *Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum.*

Nõ obstat ijs quæ diximus, quod subinde fit, vt quæ petimus à Deo non impetremus; tunc enim maximè prospicit vtilitati nostræ Deus, vel quòd alia maiora, vel ampliora bona nobis impertitur;

vel quod nec necessarium nobis est, nec utile quod petimus; imò verò fortasse superuacaneum futurum sit, si dederit, atque pestiferum. *Quaedam enim*, inquit sanctus Augustinus, serm. 53. de verbis Domini, *negat propitius Deus, quæ concedit iratus*. Nunquam etiam fit, ut a deo remissè, ac negligenter oremus, ut ne ipsi quidem, quod dicimus, attendamus: Cum autem sit oratio mentis ascensus ad Deum, si in orando animus, qui ad Deum referri debet, peregrinatur, nulloque studio, nulla adhibita pietate, temerè precationis verba funduntur, quomodo inanem huius orationis sonitum, christianam precationem esse dicemus? Quare nimè mirum est, si Deus nostræ non obsequitur voluntati; cum vel ipsi nolle id nos, quod petimus, penè probemus nostræ negligentia, & ignorantia precationis; vel postulemus ea quæ nobis sunt obfutura. Scienter verò ac diligenter petentibus multò plus tribuitur, quàm à Deo postulauerint. Hoc Apostolus testatur in epistola ad Ephesios cap. 3. & illa prodigi filij similitudine declaratur Luc. 15. qui præclare secum actum esse existimaturus fuit, si in loco mercenarij famuli habuisset eum pater: etsi rectè cogitantibus, non solum postulantis nobis cumulat gratiam suam Deus, non modò munerum copia, sed etiam celeritate tribuendi. Quod ostendunt diuinæ literæ, cum illa utuntur loquendi formula, Psalm. 9. *Desiderium pauperum exaudiuit Dominus*. Intimis enim & tacitis egentium studijs, ne expectata quidem eorum voce Deus occurrit.

CONCLUSIO IIII.

Tertius fructus est ille, quòd orando animi virtutes & exercemus & augemus, maximè verò fidem, charitatem, humilitatem, & similes.

Est Catech. §. Accedit eò etiam ille fructus.

Augeri fidem oratione patet; Vt enim illi ritè non orant qui fidem non habent. (Quomodo enim, inquit Apostolus ad Rom. 10. *inuocabunt, in quem non crediderunt?*) sic fideles, quò studiosius orant, eò maiorem ac certio rem fidem habèt diuinæ curæ, & prouidentix: quæ potissimùm id requirit de nobis, vt ad se de ijs, quæ nobis opus sunt, referent, omnia postulemus.

Augeri spem, sic declaratur; Possèt Deus nò petentibus, ne cogitantibus quidem, abundè nobis omnia dilargiri, quomodo & animantibus rationis expertibus cuncta suppeditat ad vsus vitæ necessarios: sed beneficentissimus parens vult à filijs inuocari: vult nos quotidie ritè petendo, petere fidentius: vult impetratis ijs, quæ postulamus, in dies magis testificari, ac prædicare suam in nos ipsos benignitatem.

Augeri quoq; charitatem probatur; Nā Deum auctore agnoscentes omnium bonorū vtilitatūq; nostrarum, quanta eum possumus maxima charitate amplectimur; & vt amantes colloquio, & congressu magis ad amorem incendimur; sic pij homines, quò sepius Deo facientes preces, & eius implorantes benignitatē, quasi cum ipso colloquuntur, eò maiori in singulas preces affecti lætitia ad eum amandum, & colendum incitantur ardētius.

Augeri quoq; humilitatem sic ostenditur: Nam oratione vult Deus id quod est nos intelligere, ac præ nobis ferre, si cœlestis gratiæ auxilio defermur, nostra opera nihil consequi posse, proptereaque toto animo ad orandum incumbere.

Augeri & exerceri alias virtutes patet: Nā primò exercitatione precationis fit, vt flagrantibus peccandi studio quod optamus, tantum ea assiduitate & cupiditate proficiamus, vt digni simus, in quos illa conferantur beneficia, quæ antea ieiunus & angustus noster animus capere non poterat. Deinde finis fortiores contra hostes nostros. Valent enim hæc tanquam orationis arma contra naturæ nostræ hostes acerrimos; Inquit enim S. Hilarius in Psal. 63. *Aduersus Diabolum armaq; eius, orationum nostrarum sonitu certandum est.*

CONCLUSIO V.

Quartus fructus orationis est, quod cum proclines simus ad malum, & ad libidinis varios appetitus vitio infirmitatis ingenita, patitur Deus se nostris cogitationibus concipi, vt dum illum oramus, & mereri eius contendimus munera, accipiamus innocentia voluntatem, & ab omni labe delictorum omnium amputatione purgemur.

Est Catech. §. Præclarum præterea illum.

CONCLUSIO VI.

Postremus orationis fructus est, quod per illam diuinæ iræ resistimus.

Est Catech. §. Postremò ex sancti Hieronymi.

Ita docet D. Hieronymus in cap. 7. Hierem. super illud *Non obsistas mihi.*

Patet

Patet secundò ex ijs quæ ait Dominus ad Moy-
sen Exod. 32. *Dimitte me*, cum pœnas eũ ab illo po-
pulo petere volentẽ, precibus impediret; Nihil. n.
est quòd æquẽ Deũ leniat iratum, aut etiam para-
tum ad plagas sceleratis inferẽdas æquẽ retardet
& reuocet à furore, ac preces piorum hominum .

QVÆSTIO III.

Quibus partibus constat oratio? Et: Qui
sunt illius gradus, hoc est, An vna sit
alia perfectior?

CONCLUSIO I.

Quatuor sunt partes orationis, quas Apostolus in
epist. 1. ad Timoth. 2. cap. cohortans, ad piẽ san-
ctẽq; orandum, enumerat; *Obsecro*, inquit, *primũ om-
nium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gra-
tiarum actiones pro omnibus hominibus.*

Est Catechis. §. *Exposita necessitate, &c.* Et D.
Thom. 2. 2. q. 83. art. 17.

Differentia harum partium est valde subtilis,
& non ita fortẽ huic instituto accommodata: Si
tamen pastor aut Catechista prudens eius expli-
cationem auditoribus suis conducere existima-
bit, consulat inter ceteros S. Hylarium in Psalmi.
140. ad vers. *Dirigatur oratio mea*, & D. Augustinũ
in epistola 59. ad Paul. in sol. q. 5. & Calsianum
collat. 9. cap. 9. & sequentibus, & D. Thomam
supra.

Duae sunt praeicipuae partes orationis, postulatio, & gratiarum actio, à quibus tanquam à capite reliqua manant.

Est Catech. §. Sed quoniam duae sunt, &c.

Nam ad Deum accedimus, vt cultū ei ac venerationem adhibentes, vel ab eo aliquid impetremus, vel ipsi de beneficijs quibus assiduè ab eius benignitate ornatur & augemur, gratias agam⁹.

Deinde vtramque hanc maximè necessariam partem orationis Deus ipse pronunciat ore Dauidis Psalm. 49. illis verbis: *Inuoca me in die tribulationis, eruam te & honorificabis me.*

Et confirmatur ex summa egestate & miseria humana, & cōtra ex maxima & assidua Dei in homines liberalitate; quantum enim egeamus diuinæ bonitatis ac liberalitatis nemo ignorat, qui summam hominum egestatem & miseriam intuetur. Quàm verò sit propensa Dei voluntas in genus humanū, quàm effusa in nos benignitas, omnes intelligunt, qui sensu oculorū & mentis praediti sunt. Nam quocūq; oculos conijcimus, quocūque nos cogitatione conuertimus, nobis admirabilis lux diuinæ beneficiētiae, ac benignitatis oboritur. Quid enim habent homines, quod à Dei largitate profectū non sit? Et si omnia sunt eius dona ac munera bonitatis, quid est quòd nō omnes pro viribus beneficentissimum Deum laudibus celebrent, & gratiarum actione prosequantur?

De duabus his praeicipuis orationis partibus, vide D. Basilii constitutionum monasticarū c. 2.

CONCLUSIO III. RESPONSIVA
alteri parti quæstionis.

Multi sunt orationis gradus, quorum alius est alio
altior atque perfectior..

Est Catech. §. Sed utriusque officij, &c.

Explicatur sequentibus conclusionibus.

CONCLUSIO IIII.

Optimus orandi modus & summus præcationis gra-
dus est is, quo pijs & iusti homines utuntur, qui fre-
ti veræ fidei stabili fundamento, quibusdã optimè men-
tis orationisq; gradibus in illius locum perueniunt, ex
quo infinitam Dei potentiam, immensamq; benignita-
tem, ac sapientiam contemplari possunt: ubi etiã in spẽ
certissimam veniunt, se & quicquid petierint in præsen-
tia, & illam inexplicabilium bonorum vim consecutu-
res esse, quæ pollicitus est Deus largiturum se ijs, qui
diuinum auxilium piè & ex animo implorarint. His
quasi duabus alis elata in cælum anima, ardenti studio
peruenit ad Deum, quem omni gratiarum, & laudum
honore prosequitur, quod summis ab eo beneficijs affe-
cta sit; tum verò singulari adhibita pietate, ac vene-
ratione, quasi vnicus filius charissimo parenti, quid sibi
sit opus, non dubitanter exponit.

Est Catech. §. Sed quoniam est optimus.

Hic gradus orationis exprimitur in sacris lite-
ris voce effundendi. Inquit enim Propheta Psalm.
141. Effundo in conspectu eius orationem meam, & tri-
bulationem meam ante eum pronuncio. Hęc enim vox
eam vim habet, vt nihil reticeat, nihil occultet, sed
effundat omnia is qui ad orandum venit, fidens,
confugiens in sinum amantissimi Patris Dei. Ad

Ad

Ad hunc orādi modum doctrina cœlestis Psalm. 61. nos hortatur, illis iisdem verbis: *Effundite coram illo corda vestra.* A D. Augustini Enchiridij cap. 7. hic præcationis gradus significatur cum inquit: *Quod fides credit, spes & charitas orat.*

CONCLUSIO V.

Alius gradus est eorum, qui mortiferis peccatis oppressi fide tamen ea, qua mortua dicitur, nituntur sese erigere, & ad Deum ascendere, sed propter intermortuas vires, summaque fidei imbecillitate, se altius à terra tollere non possunt: veruntamen sua peccata recognoscentes, & eorum conscientia, ac dolore cruciati, humiliter, ac demisse, ex illo maxime longinquo loco penitentes, scelerum à Deo veniam & pacem implorant.

Est Catech. §: Alius eorum gradus.

Huiusmodi oratio suū obtinet locū apud Deū. Nam preces eorum qui in eo statu orant, à Deo audiuntur: Imò verò huiusmodi homines liberalissime misericors Deus inuitat Matth. 11. *Venite* (inquit) *ad me omnes qui laboratis & onerati estis, et ego reficiam vos.* Ex horum hominum fuit numero Publicanus, Luc. 18. qui cum oculos ad cœlum tollere non auderet, exijt tamen, inquit, de tēplo, magis iustificatus, quam Phariseus.

CONCLUSIO VI.

Est præterea alius gradus eorum qui nondum fidei lucem acceperunt, veruntamen diuina benignitate exiguum illorum natura lumen accedente, vehementer excitantur ad studium cupiditatemque veritatis, quā vt doceantur, summis precibus petunt.

Est Catechif. §. Est præterea eorum, &c.

Habet

Habet quoque & hæc oratio summum locum apud Deum; Nam si huiusmodi homines maneant in ea voluntate, à Dèi clementia eorum studium non repudiabitur.

Comprobatur exemplo Cornelij Centurionis Act. 10. Nemini enim id ex animo petenti clausæ sunt fores diuinæ benignitatis.

CONCLUSIO VII. ET POSTREMA.

Postremus gradus orationis est eorum, quos non modo facinorum & flagitiorum non pœnitentes, sed sceleribus scelera cumulantes, tamen non pudet sepe à Deo petere peccatorum veniam, in quibus volunt perseverare.

Est Catech. §. Postremus est gradus, &c.

Horum oratio à Deo non auditur: Sic enim de Antiocho scriptum est Machabæorum 9. cap. *Ora bat autem hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus.*

M O N I T I O.

Ex hac conclusione infertur, vehementer hortari oportere eos qui in graui illa miseria versantur, vt abiecta peccandi voluntate, verè, & ex animo se conuertant ad Deum.

Q V Æ S T I O I I I I.

Quænam licet petere à Deo?

NTE resolutionem nota quæstionē hoc loco pponi de ijs quæ peti possunt in genere; nō autē in particulari. Nam postea i singulis petitionib' orationis dominicæ

minicæ suo loco dicetur, quid figillatim postulandum, & quid non.

CONCLUSIO I.

IN vniuersum licet omnia petere quæ iusta & honesta sunt.

Est Catech. §. Satis hoc erit fideles, &c.

MONITIO.

Quare monendi sæpè sunt fideles, vt non alia à Deo petant; nè si contra quàm deceat postulauerint, illo responso repellantur, Matth. 20. *Nescitis quid petatis.*

CONCLUSIO II.

Licet quoque ea omnia petere à Deo, quæ rectè optari & desiderari possunt.

Est Catech. §. Quicquid autem rectè.

Testatur hoc illa vberrima Dñi promissa Iohã. 24. 15. & 16. *Quodcũq; volueritis, petetis, et fiet vobis.*

Ex hoc infertur. Primò non solum licere, sed etiam oportere primùm optatum ac desiderium nostrum ad eam regulam dirigere, vt ad Deum, qui summum est bonum referatur.

Secundò oportere nostrum desiderium & orationem in ea bona dirigere quæ nos Deo summo bono maximè coniungunt; ab ijs verò quæ nos inde seiungunt, aut causam aliquam afferunt disiunctionis, oportere omni studio nostra desideria remouere.

DIFFICULTAS I.

An liceat à Deo petere bona corporis, siue externa quæ vocant, vt sunt sanitas, robur, pulchritudo, diuitia, honores gloria?

Dicendum, quòd ex ijs quæ iam dicta sunt non obscure colligere licet qualiter huiusmodi bona, & alia quæcumq; à Deo optanda sint & postulanda. Nam cum prædicta bona facultatem ac materiam sæpè dent peccato, quo à Deo summo bono seiungimur, erit illorum petitio his præscribenda finibus, vt hæc vitæ commoda postulentur necessitatis causa; quæ præcandi ratio refertur ad Deum; Licet enim nobis precibus ea petere, quæ Genes. 28. & Salomon Prouerb. 30. postularunt: Ille enim in hunc modum orauit: *Si dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, erit mihi Dominus in Deum:* Salomon verò, his verbis: *Tribue tantum victui meo necessaria.*

M O N I T I O.

Tacitè hic monemur qualiter huiusmodi bonis, quando illa nobis à Dei benignitate suppeditantur, vti debeamus; nimirum par est nos illius Apostoli cohortationis recordari I. ad Corinth. 7. *Qui emunt tanquã non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur: præterit enim figura huius mundi.* Item Psalm. 61. *Diuitiæ si affluant nolite cor apponere.* Quartum fructum tantummodo & vsu nostrum esse, sed ita vt cum cæteris communiceamus, ab ipso doctore Deo didicimus: si valemus, si reliquis externis, & corporis bonis abudamus, eò illa nobis tributa esse meminerimus, vt & facilius Deo inferuire possimus, & proximo omnia eius generis commodare.

D I F F I C U L T A S I I.

An etiam liceat à Deo petere ingenij bona & ornamenta,

Dicendum licere etiam petere, sed ea tantum conditione, si nobis ad Dei gloriam & ad salutem profutura sunt.

DIFFICULTAS III.

Qua est differentia inter petitionem qua summum bonum petimus, & illa qua nos illi coniungunt, ut sunt fides, timor Dei, amor, & petitione illorum bonorum, de quibus duabus superioribus difficultatibus diximus?

Dicendum esse maximam; Nam summum bonum & Dei gloria, & deinceps omnia bona quae sumo illi bono nos coniungunt, sine adiunctione vlla aut conditione petere possumus & debemus; Reliqua non nisi sub conditione ista: Si nobis ad Dei gloriam & salutem profutura sunt.

QV AESTIO V.

Pro quibus orare debemus?

ANTe resolutionem, nota orationem continere petitionem, & gratiarum actionem. De petitione ergo prius dicendum, pro quibus videlicet sit petendum & orandum: Postmodum de gratiarum actione, pro quibus potissimum agenda Deo gratia.

Hoc praenotato respondetur sequentibus conclusionibus.

CONCLUSIO VI.

ORandum est pro omnibus, sine vlla exceptione, vel inimicitiarum, vel religionis, vel gentis.

Est Catechif. §. His autem cognitis, &c. Et D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 7. & 8.

Ratio est clara; Nam siue hostis sit, siue alienus, siue infidelis, proximus est; quem quia Dei iussu amare debemus, sequitur vt preces quoque, quod amoris officium est, pro eo facere oporteat.

Docet idem Apostoli cohortatio epist. i. ad Timothæum cap. 2. cum ait: *Obsecro fieri orationes pro omnibus hominibus.*

CONCLUSIO II.

Debemus hoc precationis officium primùm pastoribus animarum tribuere.

Est Catechismi. §. Debemus autem, &c.

Sic docemur ab Apostolo suo exemplo; scribit enim is ad Colossen. 4. vt orent pro se, vt sibi Deus aperiat ostiũ sermonis. Quod item facit ad Thessalonicenses. Est præterea in Act. Apostolorum c. 4. *Oratio fiebat ab Ecclesia sine intermissione pro Petro.* Cuius etiam officij à Diuo Basilio in libris de moribus capit. 6. admonemur: Pro ijs enim orandum esse inquit, qui præsumunt verbo veritatis.

CONCLUSIO III.

Secundo loco pro Principibus nos precari oportet.

Est Catechismi. §. Secundo loco, &c.

Patet ex eiusdem Apostoli sententia epistola i. ad Timothæum cap. 2.

Necessitas pro Principibus orandi, summa est & maxima; quanto enim publico bono Principibus pijs & iustis vtamur nemo ignorat; Itaque rogandus est Deus vt tales sint, quales esse oportet, qui reliquis hominibus præsent.

CONCLUSIO IIII.

Pro bonis etiam, pijsq̄, deprecari debemus.

Est Catechismi. §. Extant exempla Sanctorum.
Et D. Thom. sup. artic. 7. ad 3.

Sunt enim exempla Sanctorum hominum, quibus monemur vt pro illis oremus: Egent enim & illi precibus aliorum, vt in iustitia proficiant, & perseuerent: Quod diuinitus factum est, ne superbia efferantur, dum intelligunt se inferiorum suffragijs indigere.

CONCLUSIO V.

Debemus quoque precari pro persequentibus & calumniantibus nos.

Est Catechif. §. Iussit præterea, &c. Et D. Thom. supra artic. 8.

Sic enim iussit Christus Dominus, Matth. 5.

CONCLUSIO VI.

Præterea preces & vota facere debemus pro ijs qui ab Ecclesia sunt alieni, vt infidelibus donetur fides; vt idolorum cultores ab impietatis errore liberentur; vt Iudæi discussa animorum caligine lucem veritatis accipiant; vt hæretici redeuntes ad sanitatem catholica doctrina præceptis erudiantur; vt schismatici, à qua descuerunt sanctissima parentis Ecclesiæ communionem, cum ea iterum veræ charitatis nodo iuncti copulentur. Est Catech. §. Illud etiam sanctus. Et D. Thom. sup.

Probatur Sancti Augustini auctoritate epistola 107. ad Vitalem; ex Diuo Cypriano de oratione Dominica, & Cœlestino Papa epistola prima

ex quo hæc penè ad verbum sumpta sunt.

Quantam vim habeant preces pro huiusmodi hominibus factæ ex animo, constat multis exemplis omnibus hominibus generis, quos quotidie ereptos ex potestate tenebrarum transfert Deus in regnum filij dilectionis suæ, & ex vasis iræ, facit vasa misericordiæ: In quo plurimum valere piorum obsecrationem, nemo, qui rectè sentiat, dubitare potest.

CONCLUSIO VII.

Debemus etiam preces pro mortuis facere, ut ab igne purgatorij liberentur.

Est Catechismi §. Preces autem, &c.

Constat ex doctrina Apostolorum.

De hac re satis dictum est cùm de sacrificio Missæ ageremus.

CONCLUSIO VIII.

Christianæ etiam charitatis est precari pro illis, qui in scriptura 1. Iohannis capit. 5. dicuntur peccare ad mortem & lachrymis contendere, an ijs possint reddere placatum Deum.

Est Catechismi §. In ijs autem, &c.

Verum est tamè pro talibus vix quicquam precibus votisque profici.

DIFFICULTAS VNICA.

Si pro impijs & inimicis nostris orandum est, quomodo ergo intelligendæ sunt execrationes sanctorum hominum, quibus, teste scriptura, contra impios vtuntur?

Dicendum, ex patrum sententia constare, huiusmodi execrationes intelligi debere, vt sint vel

prædictiones eorum quæ illis euentura sunt, vel adhibitas contra peccatum, vt saluis hominibus, peccati vis intereat.

Q V A E S T I O VI.

Pro quibus agenda sunt Deo gratiæ? Et:

Quæ inter omnes gratiarum actiones est præstantissima?

CONCLUSIO I.

Maximas Deo gratias agere debemus, pro diuinis eius, immortalibusq; beneficijs, quibus & semper afficit, & quotidie afficit humanum genus.

Est Catechismi. §. In altera autem parte, & cæt. Est per se satis clara.

CONCLUSIO II.

Maximè fungimur hoc munere gratiarum actionis, sanctorum omnium causa, quo in officio singulares Deo laudes tribuimus, et eorū uictoriæ & triumpho, quem de omnibus & intimis, & externis hostibus eius benignitate deportarunt.

Est Catechismi. §. Maximè autem.

CONCLUSIO III. RESPONSIVA
alteri parti quæstionis.

Inter omnes gratiarū actiones facilè primum locum tenet Angelica salutatio, Luc. i. *Aue Maria gratia plena Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.*

Est Catechif. §. Huc pertinet prima illa, & c.

Illis enim verbis, secundum communem Patrum

expo-

expositionem, Deum summis & habendis laudibus, & gratijs agendis celebramus, quòd Sanctissimam Virginem omni cœlestium donorum munere cumulauit, ipsique Virgini singularem illam gratulamur fœlicitatem.

Vide D. Iacobum in Lyturgia, Chrysoftomum item in Lyturgia, August. Ser. 18. de Sanctis, Amb. in cap. 1. Lucæ, Bernardum homil. 3. in Missus est.

DIFFICULTAS VNICA,

sed permaximi momenti.

An Sancta Dei Ecclesia benè huic gratiarum actioni preces illas addiderit, Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc & in hora mortis nostræ, Amen?

Dicendum, iure Sanctam Dei Ecclesiam huic gratiarum actioni preces etiam & implorationem sanctissimæ Dei matris adiunxisse, qua piè atque suppliciter ad eam confugeremus, vt nobis peccatoribus sua intercessione conciliaret Deum, bonaq; tum ad hanc, tum ad æternam vitam necessaria impetraret, idque propter duas potissimum causas.

Vna, quia Sanctissimæ huius Virginis præstantissima apud Deum sunt merita.

Altera, quia summa ardet charitate iuuandi genus humanum. De quibus, nemo nisi impiè & nefariè dubitare potest.

Ab omni antiquitate inuocatam singularem & primam post Christum populi christiani aduocatam, docent veteres Ecclesiæ Patres, Irineus lib. 5. cap. 19. Athanasius in Euangelium de Sancta Deipara. Augustinus Sermone 2. de Annunciatione.

694 ORATIONIS DOMINICAE
Nazianzenus in oratione de Sancto Cypriano,
Chrysoftomus in Lyturgia, & alij.

Q. V. AESTIO VII.

Quis est orandus, & inuocandus?

CONCLUSIO I.

Primo loco Deus orandus est, & eius nomen inuocandum.

Est Catechismi. §. Deum autem orandum esse.
Et D. Thom. 2. 2. quæst. 63. artic. 4.

Tradunt hoc passim diuinæ literæ, in quibus licet audire imperantem Deum, speciatim Psal. 49.
Inuoca me in die tribulationis.

Conuincit hoc ipsum ipsa naturæ vis insita in hominum mentibus.

Dei nomine in conclusione, tres personas in Deitate intelligi oportet.

CONCLUSIO II.

Secundo loco, etiam Sanctis, qui in cælo sunt, preces sunt faciendæ.

Est Catechif. §. Secundo loco confugimus, &c.
Et D. Thom. sup.

Hæc conclusio ita certa est in Ecclesia Dei, ut pijs nulla dubitatio de ea possit accidere. Et de ea satis multa dicta sunt in explicatione primi præcepti Decalogi.

DIFFICULTAS I.

Est ne aliqua differentia inter orationem quæ fit Deo, & illam quæ fit Sanctis.

Dicendum esse maximam; alio enim modo Deum, alio modo Sanctos eius imploramus. Nam precat-
mur

mur Deum, vt ipse vel bona det, vel liberet à malis: A Sanctis autem, quia gratiosi sunt apud Deum, petimus, vt nostri patrocinium suscipiant, vt nobis à Deo impetrent ea quibus indigemus.

Hinc duas adhibemus precandi formulas modo differentes: Ad Deum enim propriè dicimus, Miserere nobis, Audi nos: Ad Sanctum, Ora pro nobis. Quanquam etià licet alia quadam ratione petere, vt Sancti nostri misereantur: sunt enim maxime misericordes: Itaque possumus precari eos vt conditionis nostrę miseria permoti, sua nos apud Deum gratia ac deprecatione iuuent.

Vnum hoc loco tantum obseruandum & cauendum est, nè quod Dei proprium est, cuiquam præterea tribuatur.

DIFFICULTAS II.

Quo sensu quis orationem Dominicam ante imaginem alicuius Sancti pronuntiare potest?

Cum ad imaginem alicuius Sancti quis Dominicam orationem pronuntiat, ita tum sentiat, se ab illo petere vt secum oret, sibi que postulet ea, quæ Dominicæ orationis formula continentur; & sui denique sit interpretes & deprecator ad Deum: nam eos hoc fungi officio docuit Sanctus Iohannes Apostolus in Apocalypsi cap. 8.

QVÆSTIO VIII.

An sit præparandus animus ad orationem, & quibus maxime virtutibus?

CONCLUSIO I.

Oportet animum ad orationem præparare.

Est Catechismi § Est in diuinis literis, &c.

Ita enim Ecclesiast. cap. 18. habetur: *Ante orationem prepara animam tuam, & noli esse quasi homo qui tentet Deum*. Tentat enim Deum is, qui cum benè orat, malè agit, & cum loquatur cum Deo, à precibus animus eius aberrat.

De tentatione Dei, vide D. Thom. 2. 2. quæst. 53. artic. 4. ad 1. & quæst. 97. art. 7.

CONCLUSIO II.

Preparatur animus primò humilitate.

Est Catechismi. §. Primus igitur gradus, &c.

Huius præparationis sæpissimè faciunt mentionem diuinæ literæ, quæ & illud loquuntur, Psalm. 101. *Respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum*. Item Ecclesiast. 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrabit*.

Occurrent Pastoribus & Catechistis loci scripturarum innumerabiles, qui in eam sententiam conueniunt; quamobrem plurimum non necessaria commemoratione superfedemus; tãtùm verò, quæ aliàs attigimus, ne in hac quidem parte, quia sunt apposita ad hanc rationem, duo illa exempla prætermitemus: Publicanus est ille notissimus, Lucæ cap. 18. qui longè consistens, oculos humo tollere non audebat. Est etiam mulier illa peccatrix, Lucæ 7. quæ dolore permota, lachrymis pedes Christi Domini perfudit. Vterq; quantum afferat orationi pondus humilitas christiana, declarauit.

Ex his patet, quòd primus gradus ad bonam orationem est, verè humilis ac demissus animus, scelerumque recognitio, quibus sceleribus intel-

ligat

ligat qui ad Deum accedit, se non modò dignum non esse qui quicquam impetret à Deo, sed qui ne in eius quidem conspectum veniat oraturus.

CONCLUSIO III.

Preparatur quoque contritione, siue angore quodam in recordatione delictorum, vel saltem aliquo doloris sensu ob eam causam quòd dolere non possimus.

Est Catechismi. §. Sequitur angor, &c.

Nisi enim vtrunque, vel certè alterum à pœnitente adhibeatur, venia impetrari non potest.

CONCLUSIO IIII.

Deinde fuga præsertim quorundam scelerum quæ maximè obstant quo minus in precatatione Deus postulationi nostræ concedat; vt sunt homicidium, ira, implacabilitas, immisericordia, superbia, contemptus verbi Dei.

Est Catec. §. Sed quia sunt quædam scelera, &c.

De homicidio sic loquitur Deus ore Isai. cap. 1. Cum extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis, & cum multiplicaueritis orationem non exaudiam; manus enim vestræ sanguine plene sunt.

De ira sic loquitur Apostolus 2. Timoth. cap. 2. Volo viros orare in omni loco leuantes puras manus sine ira & disceptatione.

De implacabilitate, sic Christus Dominus Marci cap. 11. Cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis: Et Matth. capit. 6. Si non dimiseritis hominibus, nec Pater uester dimittet vobis peccata vestra.

De immisericordia sic loquitur, Prouer. cap. 21. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.

De superbia quantopere Deum offendat, testis est illa vox Iacobi cap. 4. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.*

De contemptione diuinorum oraculorum extat illud Salomonis Prouerb. 28. *Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.*

Nota tamen hoc loco conclusionem sic esse intelligendam, vt non excludatur deprecatio factæ iniuriæ, cœdis, iracundiæ, illiberalitatis in paupere, superbiæ, despicientiæ diuinę orationis, & reliquorum scelerum, si ignoscendi venia petatur.

C O N C L U S I O V.

Ad hanc præparationem est quoq; necessaria fides. Est Catechismi. §. Est verò ad hanc.

Ratio est. Si enim fides desit, neque de summi Patris omnipotentia, neque de illius misericordia (vnde tamen orantis fiducia oritur) habetur cognitio, quemadmodum docuit ipse Christus Dominus Matthæi 21. cum ait: *Omnia quæcunque petieritis in oratione, credentes accipietis.* De huiusmodi fide scribit Sanctus Augustinus de verbis Domini, Sermo. 36. *Si fides deficit, oratio perijt.*

Caput igitur est ad ritè orandum, quod iam dictum est, vt fide firmi, ac fixi simus: quòd Apostolus ad Roma. 10. ex contrario ostendit his verbis: *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt?* In hanc etiam sententiam Sanctus Ignatius epistola decima ad Heronem hortabatur eos, qui ad Deum adirent oraturi: *Noli dubio esse animo in oratione, Beatus est qui non dubitauerit.*

Quare

Quare ad impetrandum quod velimus à Deo, maximum pondus affert fides, & certa spes impetrandi: quòd monet Sanctus Iacobus cap. primo. *Postulet in fide nihil habetans.*

DIFICULTAS I.

Quæ sunt quæ gignunt in nobis certam fidem et spem impetrandi quæ petimus à Deo?

Est imprimis ipsa Dei in nos perfecta voluntas ac benignitas, cum iubet nos se patrem appellare, vt eius nos esse filios intelligamus.

Est deinde propè infinitus numerus eorum qui Deum exorauerunt.

Est præterea summus ille deprecator, qui nobis semper præsto est Christus Dominus; de quo sic est apud Sanctum Iohannem, 1. epistola cap. 2. *Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* Item Paulus Apostolus ad Roman. 3. *Christus Iesus qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Item ad Timoth. 1. epist. 2. *Unus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus.* Tum ad Hebræos cap. 2. *Unde debuit per omnia fratribus assimilari, vt misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum.* Quare etsi nos indigni sumus qui impetremus, tamen optimi dignitate interpretis, & deprecatoris Iesu Christi, sperare, & magnopere confidere debemus, nobis omnia, quæ per illum ritè petierimus, concessurum Deum.

Est quoque Spiritus sanctus qui est auctor precationis nostræ, quo duce preces nostras audiri necesse

neceſſe eſt: *Accepimus enim* (inquit Apoſtolus ad Rom. cap. 8.) *Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus Abba, Pater;* qui quidem ſpiritus infirmitatē, & inſcitiam noſtram adiuuat in hoc orandi munere: Imo verò, inquit ibidem, *Ipſe poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.*

Et poſtremò ex parte noſtri conformitas voluntatis noſtrę ad voluntatem & legem Dei. Tum enim maximè & fide & ſpe vigentes omnia à Deo optata conſequemur, cum ad ipſius Dei legem & voluntatem, omnem mentem, actionem, & orationem noſtram conformabimus: *Si manſeritis enim* (inquit Chriſtus Dominus Iohannis capit. 15.) *in me, & verba mea in vobis manſerint, quæcunquę volueritis, petetis & fient vobis.*

DIFFICULTAS II.

Quid facient qui titubant interdum nec ſe ſatis eſſe firmos in fide ſentiunt?

Vtantur illa voce Apoſtolorum Luc. 17. *Domine adauge nobis fidem*: Et cæci illius, Marci cap. 9. *Adiuua incredulitatem meam*.

Q V A E S T I O IX.

Quæ eſt optima ratio orandi?

ANTE reſolutionem, nota maximè referre quem modum & rationem adhibeamus in orando. Eſi enim oratio bonum ſit ſalutare, tamen niſi rectè adhibeatur, minimè prodeſt: quod enim petimus, ſæpè non aſſequimur, vt inquit Sanctus Iacobus 4. ob eam cauſam, quia malè petimus.

C O N C L U S I O I .

Optima orandi ratio postulat; Primò, ut oratio fiat
in spiritu & ueritate.

Est Catech. §. Est igitur orandum in spiritu, &c.
Et D. Thom. 2. 2. quæst. 83. arti. 12. & 13.

Nam cœlestis Pater tales quærit, qui adorent
eum in spiritu & ueritate, ut testatur Iohan. cap. 4.

Orat in spiritu & ueritate, qui intimum ac fla-
grans animi studium adhibet.

Huiusmodi orationem Deus, cui patent occul-
tæ hominum cogitationes, audit, etiam si ore non
proferantur. Sic 1. Reg. 1. audiuit Annæ, eius quæ
mater fuit Samuelis, intimas preces, de qua illud
legimus ibidem cap. 13. Flentem orasse, & tantùm
labia mouentem. Oravit hoc modo Dauid: Inquit
enim Psal. 16. *Tibi dixit cor meum, exquirit te facies
mea.* Huiusmodi exempla in diuinis libris passim
legentibus occurrunt.

D I F F I C U L T A S I .

An oratio quæ fit uoce adhibita, sit mala?

Dicendum non esse malam, neque enim à spiri-
tuali precandi oratione uocalem excludimus, sed
principatum tribui illi orationi, quæ à vehemen-
ti animo proficiscitur.

D I F F I C U L T A S I I .

An sit interdum utile, uel etiã necessarium orare uoce?

Dicendum, quòd uocalis oratio propriam ha-
bet uilitatem & necessitatem.

Uilitatem; Nam incendit animi studium, &
religionem orantis inflammat; quod ad Probam

Sanctus Augustinus epistola 121. scripsit hoc modo, *Nonnunquam verbis & alijs signis ad augendum desiderium sanctum nos ipsos acrius excitamus.*

Necessitatem; Nam cogimur interdum vehementi animi cupiditate & pietate verbis efferre sententiam. Siquidem exultante animo letitia, par etiam est linguam exultare: vt decet nos verè cumulatam illud sacrificium facere, & animæ & corporis. Hunc Apostolorum orandi morem fuisse ex Actis, & ex Apostolo multis locis cognoscimus, 1. ad Corinth. 14. ad Ephes. 5. & ad Colof. 3. & alibi.

Vtilitas, & necessitas orationis vocalis ostendi potest, & hoc modo.

Duplex est precandi ratio, priuata, & publica: Priuatæ orationis pronūciatione vtimur propter priuatam vtilitatem, vt intimum studium ac pietatem adiuuet: In publica, cum ad incitandam fidelis populi religionem instituta sit, certis statisque temporibus linguæ officio superfederi nullo modo potest.

DIFFICULTAS III.

Qui censendi sunt malè orare, quia non orant in spiritu & veritate?

Primùm infideles, de quibus ita licet Christum Dominum loquentem audire, Matthæi capit. 6. *Orantes, nolite multum loqui, sicut Ethnici faciunt: putant enim quòd in multiloquio suo exaudiantur; Nolite ergo assimilari eis: scit enim Pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum.*

Hoc vnum diligenter hic notandum est, quod licet Christus dominus loquacitatem prohibeat, longas

longas tamen preces, quæ à vehementi ac diuturno animi studio proficiscuntur, tantùm abest vt reijciat, vt etiam suo exemplo nos ad eam rationem cohortetur, qui non modò noctes in precatione consumpsit Lucæ 6 sed ter eundem sermonem repetijt, Matth. 26. Tantum igitur statuendum est inani verborum sono minimè exorari Deum, sicut opinabantur falsò Gentiles.

Secundò, defectu huius conditionis peccant hypocrite, qui ex animo non orant, à quorum consuetudine nos deterret Christus Dominus in hâc sententiam, Matth. cap. 6. *Cum oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in Synagogis, & in angulis platearum stantes, orare, vt videantur ab hominibus; Amen dico vobis, receperunt mercedem suam: Tu autem cū oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito: & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.*

Cubiculum, quod hoc loco dicitur, ad cor hominis referri potest: quod non satis est ingredi, sed præterea occludi oportet, nè quid erumpat, vel influat in animas extrinsecus, quo precationis integritas violari possit; tum enim cœlestis Pater, qui omnium mentes & occultas cogitationes maxime perspicit, orantis postulationi concedit.

C O N C L U S I O II.

Secundò postulat, vt fiat cum assiduitate.
Est Catechism. §. Requirit præterea oratio, &c.
Et D. Thom. 2. 2. quæst. 83. artic. 14.

Quantam vim habeat assiduitas in orando, Iudicis illius exemplo Dei filius ostendit, Lucæ 18.
qui

qui cum nec timeret Deum, nec hominem reueretur, victus assiduitate, ac diligentia viduæ, eius postulationi concessit.

M O N I T I O.

Itaque assiduæ Deo preces faciendæ sunt; nec imitandi illi, qui semel aut iterum orantes, nisi quod petunt, impetrarint, in oratione defatigantur. Nulla enim officij huius lassitudo esse debet: quod nos Christi Domini, & Apostoli docet auctoritas. Quod si interdum in eo voluntas defecerit, precibus à Deo petamus perseverandi vim.

C O N C L U S I O III.

Tertio requirit, ut oratio fiat in nomine Iesu Christi. Est Catech. §. Vult etiam Dei filius.

Deprecatio nomine Iesu Christi facta, eius merito & gratia id pondus assequitur, ut à cœlesti Patre audiatur. Est enim eius illa vox apud Sanctum Iohannem cap. 16. *Amen, amen dico uobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis: usque modò non petistis quicquam in nomine meo, petite, & accipietis; ut gaudium uestrum sit plenum.* Et iterum cap. 14. *Quodcunq; petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.*

C O N C L U S I O IIII.

Quartò postulat, ut fiat cum ardenti animi studio, quale sancti homines in orando adhibebant.

Est Catech. §. Imitemur ardens Sanctorum, &c.

C O N C L U S I O V.

Quintò requirit, ut fiat cum gratiarum actione. Est Catech. §. Gratiarum autem actionem

Patet

Patet exemplo Apostolorum, qui hanc consuetudinem perpetuò seruauerunt; quemadmodum apud Apostolum videre licet, 1. ad Corinth. 14. Ad Ephes. 5. Coloss. & 3. Alibi sæpius.

CONCLUSIO VI.

Sextò, *vt orationi ieiunium societur.*

Est Catech. §. Ieiunium certè maximè, &c.

Nam qui potu & cibo sunt onusti, horum mens oppressa est, sic vt neque Deum intueri, neque quid sibi velit oratio cogitare possunt.

CONCLUSIO VII.

Septimò, *vt orationi quoque eleemosyna iungatur.*

Est Catech. §. Sequitur eleemosyna, &c.

Magnā enim & eleemosyna cū oratione societate habet. Quis enim, cui facultas sit benefaciendi ei qui aliena misericordia uiuat, nec opitulerur proximo, & fratri suo, se charitate præditū dicere audeat? aut quo ore is, qui expers sit charitatis, Dei auxiliū implorabit, nisi cū peccati veniā peccatur simul & à Deo suppliciter postulat charitatē?

Ex duabus postremis conclusionibus infertur orationem, ieiunium & eleemosynam conuenienter à Deo instituta esse veluti remedia maximè homini salutaria. Cū enim peccando vel offendimus Deū, vel proximos violemus, vel nos ipsos ledamus, sacris precibus placatum reddimus Deum, eleemosyna redimimus hominum offensiones, ieiunio proprias vitæ sordes eluimus.

Consule D. Thom. 1. 2. q. 108. art. 3. ad 4.

Haecenus de oratione in genere: Sequitur de Oratione Dominica.

CAPITIS PRIMII ELUCIDATIO.

DE ORATIONIS DOMINICAE PROOEMIO.

Pater noster qui es in caelis.

Q V A E S T I O I.

Quare Christus Dominus antequam ad preces postulationesq; veniamus, certis his verbis loco prooemij nos vti voluit, *Pater noster qui es in caelis?* Et: Quare hanc diuinam orationem inchoari voluit à nomine Patris, non Creatoris aut Domini, aut alio simili, quod plus maiestatis haberet? Et: Quibus de causis homines Deum, Patrem suum appellare possunt?

CONCLUSIO I. RESPONSIVA primæ parti Quæstionis.

Christus Dominus antequam aliquid peteremus certis his verbis nos vti voluit, vt pie ad Deum accedentes, fidentius etiam id facere possemus.

Est Catech. §. Cùm hæc formula, &c. Et clarior fit per sequentem conclusionem.

CON-

CONCLUSIO II. RESPONSIVA

secundæ parti

ET si Saluator noster diuinam hanc orationem prætexere potuit aliquo verbo quod plus maiestatis haberet, exempli causa, Creatoris, aut Domini; tamen hæc omisit, quæ timorem simul nobis afferre possent; Illud autem adhibuit, quod orantibus, & aliquid à Deo petentibus amorem, fiduciamq; conciliat.

Est Catech. §. Nam etsi Saluator, &c.

Ratio est euidentissima; Quid enim iucundius est Patris nomine, quod indulgentiam sonat & & charitatem?

CONCLUSIO III.

Quæ cum aliquot sequentibus respondet
tertiæ parti.

Homines Deum Patrem suum meritò appellare possunt, primò ratione creationis.

Est Catech. §. Quibus autem rationibus, &c.

Nam cum Deus creauerit hominem ad imaginem suam, nec illam cæteris animantibus imperitiuerit, ex hoc singulari munere, quo hominẽ ornauit, iure omnium hominum, nec fidelium modò, sed etiam infidelium pater in diuinis scripturis appellatur.

CONCLUSIO IIII.

Secundò, ratione gubernationis.

Est Catech. §. A gubernatione verò.

Nam Deus prospiciendo, & consulendo utilitati hominum, præcipuo quodam curæ & prouidentia modo nobis præstat patriam charitatem.

*Vnde paterna Dei cura & providentia circa homines
facilius agnosci potest?*

Ex custodia Angelorum, in quorum tutela Dei ordinatione sunt homines; Est enim Dei providentia datum hoc negotium, ut singulis hominibus præsto sint spiritus illi cœlestes, nè gravius aliquod detrimentum accipiant. Nam ut parentes, si infesta & periculosa via filijs iter faciendū sit, custodes adhibent, & periculorum adiutores; sic cœlestis parens in hoc itinere, quo ad cœlestem patriam contendimus, singulis nobis præposuit Angelos, quorum ope ac diligentia recti, furtim paratos ab hostibus laqueos vitaremus, & factos in nos horribiles impetus repelleremus, ijsq; ducibus rectum iter teneremus, nè obiectus aliquis error à fallaci aduersario, nos de via posset deducere quæ ducit in cœlum.

De custodia Angelorū cōsule D. Th. 2.2.q.113.

DIFFICULTAS II.

Quid utilitatis adfert hominibus custodia Angelica?

Patet exemplis, quorum copiam suppeditant diuinæ literæ, quæ testantur sæpè Dei benignitate factum esse, ut inspectantibus hominibus, Angeli mirabiles res efficerent, quibus monemur in numerabilia eius generis, quæ sub oculos non caderent, à custodibus nostræ salutis Angelis effici vtiliter ac salubriter, Præclarum exemplum est Tob. 5.6. & 12. & Raphael Angelus Tobix comes, & dux itineris diuinitus adiunctus, illum duxit,

& reduxit incolumē: Cui & adiumento fuit, nè ab immani pisce deuoraretur; & quanta esset in eius piscis iecore, felle, & corde, vis demonstrauit: Ille demonium expulit, eiusque impedita & colligata potestate, nè Tobia noceret, effecit: Ille verū, & legitimum matrimonij ius, & vsus adolescentem edocuit: Ille Tobia patri oculis capto, lumina restituit. Item Act. 12. Angelus ille Principis Apostolorum liberator, vberem præbebit materiam ad erudiendum pium gregem de admirabili fructu curæ, custodiæque Angelorum, cum demonstrabunt Parochi & Catechiste Angelum carceris tenebras illustrantem: & Petrum tacto eius latere ex somno excitantem, soluentem catenas, dirumpentem vincula, monentem vt surgeret, sequēque sumptis caligis, & reliquo vestitu sequeretur: cum docebunt ab eodem Angelo Petrum per custodias liberè eductum è carcere, & aperta denique ianua in tuto collocatum.

DIFFICULTAS III.

An ergo Angeli certa aliqua & priuata de re ad vnumquemque nostrum à Deo mittantur?

Dicendum, Angelos non solum certa aliqua & priuata de re ad nos mitti, sed quosdam à primo ortu nostre curæ à Deo præpositos & in singulorum hominum præsidio collocatos esse.

Ita quoque docet D. Thom. sup. art. 5.

DIFFICULTAS IIII.

Unde præterea paterna Dei cura & providentia circa homines agnoscitur?

Ex charitate quam erga humanū genus gerit;

Nam cum eum à primò parente nostri generis, & peccati vsq; ad hanc diē offenderimus flagitijs, ac sceleribus innumerabilibus, retinet tamen in nos charitatē, neq; præcipuā illam de nobis curam deponit; si quis eū existimat hominum obliuisci, amens est, & in Deū iacit indignissimā cōtumeliā. Irascitur Israeli Deus propter eius gētis blasphemiam, quæ se arbitrabatur cœlesti ope desertam esse: Est enim Exod. 17. cap. *Tentauerunt Dominum dicentes, Estne Deus in nobis, an non?* Et apud Ezechielem, cap. 8. succenset eidem populo Deus, quod dixerat: *Nō videt Dominus nos, dereliquit Dominus Deus terram.* Ergo fideles his auctoritatib⁹, à nefaria illa opinione deterrendi sunt, fieri posse, vt Deū capiat hominum obliuio. In hanc sententiā audire licet conquerentē de Deo apud Isaiam cap. 49. *Israeliticum populum, contraq; Deū stultam eius querimoniam benigna similitudine refellentem; Est enim ibi: Dixit Sion, dereliquit me Dominus, & Deus oblitus est mei. Cui Deus, Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te.*

His locis quanquā id quod iam diximus liquidò confirmatur; tamen vt nobis penitus persuadeatur nullum posse tempus accidere, quo deponat Deus hominum memoriā, quo eis nō tribuat, patriæ charitatis officia; id primorū hominū exēplo vltèrius cōprobari potest: hos enim post neglectum, violatumq; Dei iussum, cum acerbius accusatos, & horribili illa sententia condemnatos legimus

legimus Gen. 3. cap. *Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitę tuę: spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terrę: cūm vidimus è paradiso expulsos, vt omnis reditus spes adimeretur; cūm in aditu paradyfi collocatum legimus Cherubin flammeum tenentem & versatilem gladium: cūm ab vlciscente suā iniuriam Deo illos intimis, & externis molestijs conflictatos intelligimus; an non actum de homine putaremus? an non crederemus non modò diuino illum auxilio nudatum, sed etiam cuius iniurię propositum? Veruntamen in tantis diuinę irę & vltionis iudicijs, oborta est lux quędam Dei in eos eharitatis: *Fecit enim (inquit) Dominus Deus Adę & vxorie eius tunicas pelliceas, & induit eos.* Quod maximum fuit argumentum hominibus nullo vnquam tempore defuturum Deum.*

Huius etiam sententię vim, non exhauriri Dei amorem vlla hominum iniuria, Dauid expressit illis verbis, Psalm. 76. *Nunquid continebit Deus in ira sua, misericordias suas?* Hanc Abacuc, Deum affatus, exposuit, dum inquit, cap. 5. *Cūm iratus fueris, misericordię recordaberis.* Hanc sic Michęas aperuit cap. 7. *Quis Deus similis tui? qui auferis iniquitatem, & transfers peccatum reliquiarum hereditatis tuę: non immittet vltra furorem suum, quoniam volens misericordiam est.*

Omnino ergo res ita se habet, cū perditos nos maximè, & Dei præsidio spoliatos arbitramur, tum maximè pro immensa sua bonitate nos querit & curat Deus; sustinet enim in ira gladium iu-

712 ORATIONIS DOMINICAE
iustitiæ, nec cessat effundere inexhaustos misericordiae thesauros.

CONCLUSIO V.

Tertio, homines Deum Patrem suum merito vocare possunt ratione redemptionis.

Est Catech. §. Quare tradet spiritualibus filijs parochus, &c.

Nam merito huius redemptionis & Spiritum Sanctum accipimus, & Dei gratia digni sumus, quo munere filij Dei adoptamur, quemadmodum ad Rom. 8 scripsit: Apostolus. *Non accepistis Spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater.*

Huius adoptionis vim & efficaciam explanat Sanctus Iohan. 1. suæ epist. cap. 3. ad hunc modum. *Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filij Dei nominemur & simus.*

Hinc baptismus, quod primum redemptionis pignus & monumentum est, sacramentum regenerationis appellatur. Inde enim nascimur filij Dei. Nam inquit ipse Dominus Iohannis 3. *Quod natum est ex spiritu, spiritus est, & oportet vos nasci denuo.* Item Petrus Apostolus 1. epistolæ 1. cap. *Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi.*

MONITIONE S.

Ad finem huius quæstionis Parochi & Catechistæ cum Catechismo de tribus monebunt fideles.

Primò, quid ipsi vicissim debeant amanti simo patri Deo, ut intelligant quem amorē ac pietatē, quam obediētiam ac venerationem Creatori, gubernatori,

bernatori, ac redemptori præstare, qua spe ac fiducia inuocare illum oporteat.

Secundò, cauendum esse ab inscitia & sententiæ peruersitate eorum, qui tantummodo secundas res & prosperum vitæ cursum argumento esse existimant, Deum conseruare nobis amorem suum, rebus autem aduersis & calamitatibus cum à Deo exercemur, id esse signum hostilis in nos animi & prorsus ab alienatæ à nobis diuinæ voluntatis; sed è contrario certò sibi persuadendum esse, cum tangit nos manus Domini, minimè id hostiliter facere Dominum, verum percutiendo sanare, & plagam à Deo venientem esse medicinam. Castigat enim peccantes, vt ea disciplina meliores faciat, & præsentiam aduersione redimat ab exitio sempiterno. Nam visitat quidem in virga iniquitates nostras, & in verberibus peccata nostra; misericordiam autem non aufert à nobis. Quare monendi sunt fideles, vt in eiusmodi castigatione patriam Dei charitatem agnoscant, & illud apud patientissimum Iob c. 5. in memoria, & in ore habeant: *Ipse vulnerat & medetur, percutit, & manus eius sanabunt; vt illud vsurpent, quod sub persona populi Israelitici scripsit Hierem. c. 42. Castigasti me, & eruditus sum quasi iuuenculus indomitus; Conuerte me & conuertar, quia tu Dominus Deus meus; Vt Tobix exemplum sibi proponant cap. 11. qui cum in illa plaga cæcitatæ paternam Dei manum cædentem sensisset, clamauit: *Benedico te Deus Israel, quia tu castigasti me, & tu saluasti me.**

Tertiò, cauendum quoque fidelibus, nè etiam si quouis incòmodo affecti, quauis calamitate af-

ficti sint, Deum id ignorare existiment: Ait enim ipse, Lucae 21. *Capillus de capite vestro non peribit.* Imo verò se ipsi illo diuini oraculi solatio confo- lentur, quo in Apocalypsi dictum est c. 3. *Ego quos amo, arguo, & castigo.* Conquiescant in Apostoli co- hortatione ad Hæbr. 12. cap. *Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neq; fatigeris dum ab eo argueris; quem enim diligit Dominus, castigat: Flagellat autem filium quem recipit. quòd si extra disciplinam estis, adulterini estis, & non filij; Patres quidem carnis nostræ eruditores habuimus, & reuerbamur eos; non multò magis obtemperabimus patri spirituum, & viuemus?*

Q V Æ S T I O I I.

Cùm singuli Patrem inuocamus, cur no- strum, pluralitatis vocabulo appella- re iubemur?

CONCLUSIO I.

Primùm, vt doceamur ex dono ac iure diuinæ adop- tionis consequi necessariò, vt fratres sint fideles om- nes, & inter se fraternè se amare debeant.

Est Catec. §. Cùm patrē inuocamus singuli, &c.

Omnes enim (inquit Christus Dñs, Matt. 23.) *vos fratres estis, vnus enim est pater vester qui in cælis est.* Et Apostoli in epistolis fideles omnes fratres ap- pellant.

Ex quo item conficitur illa consecutio necessa- ria, vt eadem adoptione Dei, nò solùm inter se fi- deles vniuersi fraterna necessitudine coniungan- tur; sed quia homo est vnigenitus Dei filius, fra- tres

tres etiam eius & nominentur & sint. Nam in epistola ad Hebræos cum de filio Dei loqueretur, scripsit Apostolus c. 2. *Non confunditur fratres eos vocare, dicens: Nunciabo nomen tuum fratribus meis.* Ipse etiam Christus sic apud Evangelistam c. 28. loquitur ad mulieres: *Ite nunciate fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.* Quod tum ab eo dictum esse constat, cum iam excitatus à mortuis, immortalitatem consecutus esset, nè quis existimet fraternam hanc cognationem, eius resurrectione, & in cælum ascensu dissolutam esse. Tatum enim abest, ut hanc coniunctionem, & charitatem Christi resurrectione dirimerit, ut ex illa maiestatis, & gloriæ sede, tum cum de omnibus omnis memoriæ hominibus iudicabit fidelium minimos ab eo, fratrum nomine appellandos acceperimus: Qui autem fieri potest, ut Christi fratres non simus, cuius coheredes dicimur? Est enim primogenitus ipse, constitutus hæres vniuersorum; nos verò secundo loco geniti coheredes eius pro modo cælestium donorum; pro ratione charitatis, qua præbuerimus nos ministros, & coadiutores Spiritus sancti; quo auctore ad virtutem, salutaresque actiones impellimur & incendimur, ut eius freti gratia, in certamen salutis fortiter descendamus, quo sapienter constanterque confecto, decursoque huius vitæ spatium, iustum coronæ præmium capimus à cælesti parente, omnibus, qui eundem cursum tenuerint constitutum: *Non enim (ut ait Apostolus ad Hebr. 6.) iniustus est Deus, ut obliuiscatur operis nostri, & dilectionis.*

Secundò, vt doceamur Deum ex S. Chrysofomi sententia Hom. 14. oper. imperf. in Matthæum, libenter christianum audire, non solùm pro se, sed pro altero deprecantem, quod pro se orare natura est, pro altero gratiæ, pro se necessitas cogit, pro altero fraternæ charitatis hortatur. Quibus illa subiungit; Iucundior est Deo oratio quam fraternæ charitatis commendat, quam necessitas rei pronunciat.

Est Catech. §. Quàm verò hanc, &c.

CONCLUSIO III.

Tertio, vt doceamur omnes cuiuscumque ætatis, generis, ordinis simus, nos communis huius fraternæ necessitudinis memores debere comiter & modestè gerere, neque alijs præferre insolentius.

Est Catech. §. In hac tanta materia, &c.

Nam etsi in Ecclesia Dei diuersi sunt officiorum gradus; tamè illa varietas graduum, & munerum fraternæ coniunctionis necessitudinem minimè tollit; quemadmodum in hominis corpore varius vsus, & functio diuersa membrorum nihil agit, quamobrem, hæc, vel illa corporis pars membri munus, & nomen amittat.

Explicatur exemplo. Propone tibi eum qui regia sit potestate: an is igitur, si fidelis est, frater nõ est omnium, qui christianæ fidei cõmunionem continentur? Maximè. quid ita? quia non est Deus alijs, ex quo diuites & Reges nati sunt, ab eo, à quo pauperes, & qui in Regum potestate sunt, exiterunt: sed vnus Deus, & parès, & Dominus omnium. Itaque vna spiritualis ortus omnium nobi-

litas,

litas, vna dignitas, vnus splendor generis; cùm omnes ex eodem spiritu, ex eodem fidei sacramēto nati simus filij Dei, & eiusdem hæreditatis cohæredes: Nec alium Christum Deum habent copiosi, & potentes homines, alium tenuiores, & infirmi; non alijs sacramentis sunt initiati, nec aliam hæreditatem regni cœlestis expectant. Fratres sumus omnes, &, vt inquit Apostolus ad Ephesios cap. 5. *Membra sumus corporis Christi, de carne eius, & de ossibus eius.* Quod item in epistola ad Galatas cap. 3. significat Apostolus: *Omnes filij Dei estis per fidem in Christo Iesu: Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis: non est Iudæus, neque Græcus: non est seruus, neque liber: non est masculus, neque fœmina; Omnes enim vos vnum estis in Christo Iesu.*

M O N I T I O .

Hæc accuratè versanda res est pastoribus animarum, & scienter illis in hac sentētia commorandum: Est enim accommodatus locus non minus ad confirmandos & excitandos inopes, & abiectos homines, quàm ad coercendam, comprimendamque arrogantiam locupletum, atque potentum. Cui hominum incommodo, vti mederetur, vrgebat Apostolus fraternam hanc charitatem, & inculcabat fidelium auribus.

C O N C L V S I O I I I I .

Quartò, vt instruamur, cùm precatationem ordimur, nos non vt seruos ad Dominum adire inuitos, ac timidos, sed vt ad Patrem filios voluntarios, securosq; confugere.

Est

Est Catech. §. Cùm igitur has Dei preces. Et est satis per se clara.

CONCLUSIO V.

Quintò & postremò, vt discamus dandam nobis esse operam, vt nos tales præbeamus, quales decet esse Dei filios: id est, vt orationes & actiones nostræ indignæ non sint diuino genere, quo nos dignari voluit beneficentissimus Deus.

Est Catech. §. Deinde enim tibi est opera.

Ad hanc officij rationem cohortatur nos Apostolus cùm ait, ad Ephes. 5. cap. *Estote ergo imitatores Dei, sicut filij charissimi; vt verè de nobis dici possit, quod ipse Apostolus scripsit 1. ad Thesfal. 5. cap. Omnes vos filij lucis estis, & filij Dei.*

QVAESTIO III.

An Deus sit vbique? Et: Quare Christus Dominus vult nos dicere, Qui es in cælis, potius quàm, qui es vbique?

CONCLUSIO I.

Constat inter omnes, qui de Deo rectè sentiunt, vbi-que locorum, & gentium esse Deum.

Est Catech. §. Constat inter omnes, &c. Et D. Thom. p. 1. q. 8. art. 2.

Hæc conclusio non ita intelligēda est, quasi ipse distributus in partes, vna parte locum vnum, alia alium occupet ac tueatur; Nam Deus spiritus est, omnis expers diuisionis. Quis enim audeat Deum, tanquam in vestigio positum, loci alicuius

fini-

finibus circumscribere, cum ipse de se dicat Hier.

13. *Nunquid non celum, & terram ego impleo?*

Quod sic accipiendum est, Deum celum ac terram, quæq; celo ac terra comprehensa sunt, vi sua, ac virtute completi; non autem ipsum villo loco contineri. Adest enim omnibus rebus Deus, vel creans ipsas; vel conseruans creatas; nulla regione, nullis finibus vel circumscriptus, vel ita definitus, quò minus & naturam, & potestatem suam præsens ubique constituat. Quod B. David expressit illis verbis Psalm. 138. *Si ascendero in celum tu illic es, &c.*

CONCLUSIO II.

Responsiua alteri parti quæstionis.

ET si Deus sit in locis & rebus omnibus, nullis terminis definitus, nihilominus in diuinis scripturis frequentius dicit se habitare in cælis; Primò, vt excitet animos hominum ad contemplandam infinitam suam potestatem ac maiestatem, quæ maxime elucet in opere cælorum.

Est Catech. §. Verum etsi præsens adsit Deus, &c Explicatur. Cæli enim, quos suspicimus, sunt nobilissima mundi pars, iidemque manent incorrupti, præstantes vi, magnitudine, ac pulchritudine cæteris corporibus, certisque ac stabilibus motibus præditi.

CONCLUSIO III.

Secundò dicit Deus se habitare in cælis, vt declaret nullam esse mundi partem, quæ non præsentis Dei natura ac potestate comprehensa sit.

Est Catech. §. Sæpè etiam quòd res est, &c.

CON-

CONCLUSIO III.

Tertio dicit se habitare in celis, ut fideles non solum communis omnium parentis imaginem sibi proponant, sed etiam in caelo regnantis Dei; ut oraturi meminerint, mentem, animumque referendum esse ad caelum; quantumque spei ac fiducia affert eis patris nomen, tantum christianae humilitatis ac pietatis adiungat praestans illa natura ac diuina maiestas patris nostri qui est in caelis.

Est Catechism. §. Quamquam in hac cogitatione, &c.

CONCLUSIO V.

Quarto dicit se habitare in celis, ut tacite orantibus se praefiniat, quid ab eo petendum sit.

Est Catechif. §. Quae verba praefiniunt etiam orantibus, &c.

Omnis enim postulatio nostra, quae ad huius vitae usum ac necessitatem pertinet, nisi cum caelestibus sit coniuncta bonis, & ad illum finem dirigatur, inanis est, & indigna christiano. Quare bene monet Apostolus ad Coloss. 3. Si consurrexistis cum Christo, quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens, quae sursum sunt sapite, non quae super terram.

CAPITIS SECUNDI
ELVCIDATIO.DE PRIMA PETITIONE
ORATIONIS DOMINICÆ.

Sanctificetur nomen tuum.

QVÆSTIO I.

Quare petitio de sanctificatione diuini nominis ponitur primo loco inter petitiones orationis Dominicæ? Et: An inter illas petitiones sit aliquis ordo?

CONCLUSIO I.

VT ordine procederet oratio, Saluator petitionem hanc de summo bono Principem & caput constituit petitionum reliquarum, docens nos, priusquam ea, quæ nobis, aut proximo cuique opus sunt, postulemus; quæ propria sunt Dei gloria petere debere, ipsiq; Deo studium & desiderium eius rei nostrum exponere.

Est Catech. § Quare vt ordine procederet.

Ratio est; Requirit enim vera charitas, totum vt animum ac studium conferamus in Deum, qui quoniam solus est in seipso summum bonum, iure est præcipuo quodam, ac singulari amore diligendus. Nec verò ex animo, & vnicè potest amari Deus, nisi rebus omnibus ac naturis, eius honor & gloria præponatur: bona enim & nostra

& aliena, & omnino omnia, quaecumque boni vocabulo nominantur, ab illo profecta, summo ipsi bono cedunt.

CONCLUSIO II.

Responsiva alteri parti quaestionis.

INter petitiones orationis Dominicae hic ordo à Christo sapienter est constitutus, ut tribus prioribus petamus quae Deo cupiamus, reliquis quae nobis optemus.

Est Catech. §. Quo facto manebimus, &c.

Ratio huius cognosci potest ex officio charitatis, qua, ut statim dictum est, docemur & plus Deum quam nos ipsos diligere, & primū petere quae Deo cupiamus, deinde quae nobis optemus.

DIFFICULTAS I.

Desiderium & oratio sunt earum rerum quibus caremus; Deus verò nulla re caret: neque enim augeri potest vlla re diuina substantia, quae inexplicabilem in modum est omni perfectione cumulata; quomodo ergo dicimus nos Deo aliqua cupere & petere?

Dicendum, nos nihil petere Deo intrinsecus accedere, quod antea non habuerit, cum sit perfectissimus: sed exterius aliquid fieri, quod eius gloria innotescat ad hominum utilitatem. Cupimus enim & petimus ut Dei nomen notius sit gentibus: ut eius regnum amplificetur: ut plures quotidie obediant diuino numini; quae tria nomen, regnum, obedientia, non in illo sunt intimo Dei bono, sed assumuntur extrinsecus.

DIFFICULTAS II.

An benè dicatur à quibusdam uerba illa, Sicut in caelo, & in terra, quae in tertia petitione ponuntur, pertinere

nere quodque ad primam & secundam petitionem?

Dicendum est, ex sententia D. Chryostomi Homil. 14. operis imperfecti. in Matthæum, verba illa: *Sicut in celo & in terra*, ad singulas referri posse singularum primarum postulationum, hoc pacto: *Sanctificetur nomen tuum sicut in celo & in terra*. Item, *Adueniat regnum tuum sicut in celo & in terra*. Similiter, *Fiat voluntas tua, sicut in celo, & in terra*. Sicut statim clarius explicabimus.

Confule D. Thom. 2.2. q. 83. art. 9. ad 1.

Q. V. ÆSTIO II.

An nomen Dei sanctum possit à nobis sanctificari? Et: Quæ petimus, cum dicimus, Sanctificetur nomen tuum?

CONCLUSIO I.

ETsi diuinum nomen per se sanctificatione nõ egeat, cum sanctum & terribile sit, quemadmodum ipse Deus suapte natura sanctus est, neque ei ulla sanctitas, qua ab omni aternitate præditus non fuerit, possit accedere; tamen quia in terris longè minori honore afficitur, quàm par est, nonnunquam etiam maledictis, & nefarijs vocibus violatur, potest sanctificari nomen Dei in hominibus, tum ab eis qui eum inhonorarunt, tum ab eis qui minus honorarunt.

Est Catec. §. Etsi verissimum illud est. Et ex sequentibus fiet manifesta.

DIFFICULTAS VNICA.

An nomen Dei possit ab hominibus in terris sanctificari, sicut sanctificatur à cælitibus in celo?

Dicendum, quòd etsi fieri nò possit vt sanctificatio terrestris celestem exæquet; potest tamè & debet illam imitari, vt nimirum ex charitate, ex intimo animi studio aspiret ad sanctificationem illam celestem; *Sicut*, ergo non significat æqualitatem, sed similitudinem & imitationem.

CONCLUSIO II.

Responsiua alteri parti quæstionis.

Primò cupimus ac petimus, vt diuinum nomen laudibus, honore, gloria celebretur, ad exemplum laudum, honoris & gloriæ, quæ illi in cælo tribuuntur; id est, vt sic honor & cultus in mente, in animo, in ore versetur, vt omni veneratione & intima, & externa prosequamur; omni celebritate excelsum, purum, & gloriosum Deum, ad imitationem superiorum & celestium ciuium, complectamur.

Est Catech. §. Propterea cupimus ac petimus, &c. Et D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 9.

Explicatur conclusio; Vt enim cœlites, summa consensione, gloria, & prædicatione efferunt Deum; sic precamur, vt idem contingat orbi terrarum, vt omnes Deum cognoscant, colant & venerentur; vt nulli planè mortales reperiantur, qui non & suscipiant christianam religionem, & se totos Deo dicantes, credant ex eo omnis sanctitatis fontem existere, neque quicquam esse purum aut sanctum, quod non à sanctitate diuini nois oriatur. Testatur enim Apost. ad Ephes. 5. c. mūdātam esse Ecclesiam lauacro aquæ in verbo vitæ. Significat autē verbum vitæ, nomen Patris & Filij, & Spiritus sancti, in quo baptizamur & sanctificamur.

CON-

CONCLUSIO III.

Secundò cupimus ac petimus, vt quoniam nulla cuiusquam expiatio, nulla munditia & integritas esse potest, super quo non sit inuocatum diuinum nomen, omne hominum genus, relictis impuræ infidelitatis tenebris, ac radijs diuini luminis illustratum, huius vim nominis agnoscat, sic vt in eo veram quærat sanctitatem, & in nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis baptismi sacramentum suscipiens, ipsius Dei dextera perfectam vim sanctitatis consequatur.

Est Catech. §. Itaque quoniam nulla cuiusquã.

CONCLUSIO IIII.

Tertidò optamus quoque & precamur à Deo, vt & in ijs qui flagitijs, & sceleribus puram baptismi integritatem, & innocentia stolam amiserunt, nomen Dei sanctificetur; vt ad cor & sanitatem redeuntes, sacramento pœnitentiæ redimant pristinam sanitatem, seq; ipsos purum ac sanctum Deo templum ac domicilium præbeant.

Est Catech. §. Pertinet verò optatum.

CONCLUSIO V.

Quartò denique oramus, lumẽ vt suum Deus præferat omnium mentibus, quo videre possint omne datum optimum, & omne donum perfectum, descendens à Patre luminum, ad nos diuinitus esse delatum, quo temperantiam, iustitiam, vitam, salutem, omnia denique animi, & corporis externa, vitalia, ac salutaria bona illi accepta referant.

Est Catech. §. Oramus denique lumen, &c.

Ratio est; A Deo enim, quemadmodum prædicat Ecclesia, bona cuncta procedunt: Si quid luce

sua sol, si quid reliqua sydera motu, & cursu pro-
sunt hominum generi; si circumfuso hoc alimur
spiritu; si terra frugum, & fructuum vbertate vi-
tam sustinet omnium; si opera magistratuū, quie-
te & tranquillitate fruimur: & hæc, & huius gene-
ris bona innumerabilia nobis suppeditat immen-
sa Dei benignitas.

Quin etiam, quas Philosophi secundas causas
appellant, interpretari debemus, mirabiliter effe-
ctas quasdam, & ad usum nostrum accommoda-
tas, Dei manus, quibus nobis sua bona distri-
buit, ac longè lateque diffundit.

CONCLUSIO VI.

Postremò, & quod maximè rem continet, hac peti-
tione illud petimus, vt omnes agnoscant ac vene-
rentur sanctissimam Iesu Christi sponsam, & parentem
nostram Ecclesiam: in qua vna est fons ille amplissimus
atque perpetuus ad eluendas atque expiandas omnes
peccatorum sordes, vnde hauriuntur salutis & sancti-
tatis sacramenta: quibus quasi cœlestibus quibusdam
fistulis in nos à Deo ille sanctitatis ros, & liquor effun-
ditur: ad quam solam, & ad eos, quos suo sinu, & gre-
mio complexa est, pertinet diuini illius imploratio no-
minis, quod vnum sub cœlo datum est hominibus, in
quo oporteat nos saluos fieri.

Est Catech. § Quod autem maximè.

Documentum Spirituale.

Sub finem huius petitionis Catechismus ex di-
ctis colligit vnum Documētum Spirituale, videli-
cet boni esse filij non solum Patrem Deum orare
verbis,

verbis, sed re etiam & actione conari, ut eluceat in ipso sanctificatio diuini nominis. Siquidem pluri sunt, qui cum oratione hanc diuini nominis sanctificationem assidue postulent, factis quantum in ipsis est, illud violant, atque contaminant: quorum culpa interdum ipsi etiam Deo maledicimus, in quos dictum est ab Apostolo ad Rom. 2. *Nomē Dei per vos blasphematur inter gentes.* Et apud Ezechielem 36. cap. legimus; *Ingressi sunt ad gentes, ad quas introierunt, & polluerunt nomen sanctum meum; cum diceretur de eis, populus Domini iste est, & de terra eius egressi sunt.* Qualis enim est vita, & ut sunt eorum mores, qui religionem profitentur: sic de religione ipsa, deque eius auctore religionis multitudo imperita iudicare solet. Quare qui viuunt ex christiana religione, quam susceperunt, & ad eius regulam, orationem, & actiones dirigunt suas, magnam facultatem præbent alijs laudandi nomen cælestis parentis, & omni honore & gloria celebrandi. Nobis enim ipse has partes imposuit Dominus, ut illustribus virtutis actionibus excitemus homines ad laudem & prædicationem diuini nominis: ad quos loquitur in hunc modum apud Euangelistam Matth. 5. cap. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est.* Et Princeps Apostolorum 1. epist. 2. cap. *Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, ut ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum.*

CAPITIS TERTII

ELUCIDATIO.

DE SECUNDA PETITIONE.

Adueniat regnum tuum.

Xplicationi huius petitionis, quatuor cum Catechismo præmittenda sunt; Primum, Parochos & Catechistas diligenter debere tractare hanc petitionem, ut omnes intelligant quanta sit in ea vis, & necessitas. Regnum enim cœlestē, quod hac petitione postulamus, eiusmodi est, ut eò referatur ac terminetur omnis Euangelij prædicatio. Nam Sanctus Iohannes Baptista inde exorsus est hortari ad penitentiam, dum inquit Matth. 3. *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum.* Et Saluator humani generis inde quoque fecit suæ prædicationis initiū. Et in illo salutari sermone, quo beatitudinis vias discipulis in monte mōstrauit, tanquam proposito orationis argumēto principium duxit à regno cœlorum. Inquit enim Matth. 5. cap. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Præterea cum quidam eum retinere cuperent Luc. 4. attulit illam causam necessariæ profectiois. *Et alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum.* Hoc idē postea regnū prædicare iussit Apostolis Matth. 10. Et illi, qui se ire ad sepeliendū fratrem suū velle dixerat, Luc. 9. respondit: *Tu vade, annuncia regnum Dei.*

Secundum, quod etsi hæc petitio coniuncta sit cum reliquis omnibus; eam tamen separatim etiã adhiberi iusserit à cæteris, vt quod per eam petimus, summo studio & vehementer petere discamus. Inquit enim Christus Matth. 6. *Quærite primum regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.* In hac siquidem regni Dei petitione comprehensa sunt omnia, quibuscumque in hac peregrinatione vel potius exilio indigem⁹; Ideo enim statim subiungit: *Et hæc omnia adiicientur vobis.* Si enim homines sunt de regni sui incolumitate solliciti; quanta Regem omnium cura & prouidentia tueri credendum est & vitam & salutem hominum?

Tertium, minimè satis esse distinctè & vehemèter petere Dei regnum, nisi ad petitionē nostram adhibeantur omnia tanquam instrumēta, quibus illud quæritur & inuenitur. Nam & quinque fatuæ virgines Matth. 25. studiosè quidem illæ petierunt ad hunc modum, *Domine Domine aperi nobis*: veruntamen quod illius postulationis præsidia nō haberent, exclusæ sunt: nec iniuria; est enim illa Dei ore pronunciata sententia Matth. 7. cap. *Non omnis qui dicit mihi Domine Domine intrabit in regnum cælorum; sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.*

Quartum & postremum, plurimum conducere ad excitandum in nobis desiderium regni cælorū, agnoscere calamitosam status nostri conditionē: Exules .n. sumus, & planè eius loci incolæ, in quo habitant dæmones: quorū odium in nos nulla ratione

tione mitigari potest: nam sunt infestissimi & implacabiles in genus humanum. Quid domestica, intestinaq; praelia, quæ inter se corpus & anima, caro & spiritus assiduè gerunt? quibus perpetuò timendum est, nè concidamus: timendum autè? imò statim concideremus, nisi propugnaculo diuinæ dexteræ defenderemur. Quam vim miseriarum cum sentiret Apostolus ad Roman. 5. *Infelix* (inquit) *ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?*

Hæc infelicitas nostri generis, quanquã per se cognoscitur; tamen ex contentione reliquarum naturarum, & creaturarum rerum facilius intelligi potest. In illis, siue rationis, siue etiam sensus expertibus, rarò fieri videmus, vt aliqua natura à proprijs actionibus, à sensu, vel motu insito declinet, sic vt à proposito & constituto fine deflectat. Hoc apparet in bestijs agrestibus, natantibus, volucris, vt res declaratione non egeat. Quòd si cælum suspexeris, nonne verissimum id esse intelligis, quod à Dauide dictum est Psalm. 118. *In æternum, Domine, Verbum tuum manet in cælo.* Nempe illud continente motu & perpetua cõuersione fertur, vt ne minimum quidem à præfinita diuinitus lege discedat. Si terram & reliquam vniuersitatè consideres, facilè videas aut nulla, aut exigua ex parte deficere. At miserrimum hominum genus sæpissimè labitur: rarò, quæ rectè sunt cogitata, persequitur: plerumq; susceptas bonas actiones abijcit, atque contemnit: quæ modò placuerat optima sententia, subito displicet; & illa reiecta, ad
turpia

turpia confilia, sibiq; pernicioſa dilabitur. Quenā igitur eſt huius incōſtantix miſerięq; cauſa? Cōtēptio planē diuini afflatus; claudimus enim aures Dei monitis: oculos tollere nolumus ad ea, quæ nobis lumine diuinitus præferuntur, nec cœleſtē Patrem ſalutariter præcipientem audimus.

M O N I T I O.

Quare huc incumbendum erit Parochis & Catechiſtis, vt & miſerias oculis ſubijciant fidelis populi, & commemorent cauſas miſeriarum, & remedium vim oſtendant: quorum omnium illis facultas non deerit, comparata ex ſanctiſſimis uiris Iohanne Chryſoſtomo, & Auguſtino, maxime uerò ex ijs, quæ in ſymboli expoſitione poſuimus. Nam illis cognitis, quis erit è facinoroſorū hominum numero, quin adiuuamento Dei gratiæ præeuntis, euangelico illo prodigi filij exemplo conetur exurgere & erigere ſe, atque in cœleſtis Regis, patriſque conſpectum uiuere.

Q V A E S T I O I.

Quid ſignificatur uocabulo, Regni, in ſacris ſcripturis?

C O N C L U S I O I.

Communis quædam regni Dei ſignificatio, quæ frequens eſt in diuinis literis, eſt, non ſolū eius poteſtatis quam habet in omnem hominem, rerumq; vniuerſitatem, ſed etiam prouidentix, qua cuncta regit ac moderatur.

Eſt Catech. ſ. Communis igitur, &c.

In manu enim eius (inquit) *Propheta Psalm. 49.) sunt omnes fines terræ.* Quibus finibus etiam intelligitur, quæ occulta sunt & abdita in intimis terræ, ac rerum omnium partibus. In hanc sententiã Mardocheus, loquebatur illis verbis, Est. 13. *Domine Deus, Rex omnipotens in ditione enim tua cuncta sunt posita, & non est qui tuæ possit resistere voluntati. Dominus omnium es, nec est qui resistat maiestati tuæ.*

CONCLUSIO II.

Item Dei regno declaratur præcipua illa ac singularis prouidentiae ratio, qua Deus pios & sanctos homines in hac vita tuetur & curat.

Est Catech. §. Item Dei regno, &c.

De hac propria & eximia quadam Dei cura dictum est illud à Dauide Psalm. 22. *Dominus regit me, & nihil mihi deerit.*

Hoc regnum à Doctoribus Schol. vocatur regnum gratiæ, & pertinet ad vitam præsentem.

DIFFICULTAS I.

Quomodo ergo Christus dixit Pilato, Regnum suum non esse ex hoc mundo?

Dicendum, Christum significasse regnum suum minime ex hoc mundo, qui & conditus est & interiturus, ortum habere: Nã eo modo dominatur Imperatores, Reges, Respublicæ, Duces, omnesq; ij, qui vel expetiti vel dilecti ab hominibus præsentium ciuitatibus atque prouincijs, vel per vim & iniuriam dominatum acceperunt. Christus autem Dominus constitutus est Rex à Deo, vt ait Propheta Psalm. 2. *Cuius regnum ex Apostoli sententia iustitia est:* Inquit enim ad Roman. 14. *Regnum Dei est iustitia,*

iustitia, & pax, & gaudium in spiritu sancto.

DIFFICULTAS II.

Quomodo Christus in pijs & Sanctis hominibus regnat?

Dicendum, quòd per virtutes intimas, fidem, spem, & charitatē; quibus virtutibus regni quodā modo partes efficiuntur, & Deo peculiari quadam ratione subiecti, ad eius cultum & venerationem consecrantur, vt, quemadmodum dixit Apostolus ad Galatas 2. *Viuo autem iam non ego, vivit verò in me Christus;* ita illis dicere liceat, Regno ego, regnat verò in me Christus. Nā etsi Iesus Christus per fidem regnet in omnibus, qui gremio ac sinu sanctissimæ matris Ecclesiæ continētur; præcipuo tamen modo regit eos qui præstanti fide, spe, & charitate præditi, se tanquam pura quædam & viua membra Deo præbent.

DIFFICULTAS III.

Quo sensu hoc Christi regnum ab Apostolo super vocatur iustitia?

Ideo regnum iustitia dicitur, quia Christi Domini iustitia constitutum est.

De hoc regno sic loquitur apud Lucam Dominus cap. 17. *Regnum Dei intra vos est.*

CONCLUSIO III.

Praterea vocabulo Regni significatur Regnum gloriæ Dei.

Est Catech. §. Est verò etiam Dei gloriæ, &c.

De hoc Regno loquitur Christus Dñs apud Sāctum Matth. cap. 25. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mūdi.*

Hoc idem ab eo regnum, apud Sanctum Lucā cap. 23. latro admirabiliter sua scelera recognoscens, expetebat in hunc modum: *Domine, memēto mei cū veneris in regnum tuum.* Sanctus etiam Iohann. cap. 3. meminit huius regni: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu, non potest introire in regnum Dei.* Meminit item Apostolus ad Ephā. cap. 5. *Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus (quod est Idolorum seruitus) non habet hereditatem in regno Christi & Dei.* Eodem pertinent aliquot similitudines Christi Domini loquentis de regno cœlorum, Matthæi 13.

DIFFICULTAS I.

Quid est gratia, & quid gloria?

Gratia, exsentētia ipsiusmet Saluatoris Iohā. 4. *Est fons aqua salientis in Vitam aeternam.*

Gloriam autem quid esse dicemus, nisi gratiam quandam perfectam & absolutam? Quādiu enim fragili hoc & mortali corpore vestiti sumus, dum in hac cæca peregrinatione, & exilio vagi, & imbecilles absumus à Domino, sæpè labimur & cadimus, abiecto regni gratiæ adminiculo, quo nitēbamur: cū autem regni gloriæ, quod perfectū est, nobis illuxerit, firmi ac stabiles perpetuò cōsistemus. Omne enim & vitium, & incommodum exhaurietur: omnis infirmitas confirmata roborabitur: ipse deniq; nostra in anima, & in corpore regnabit Deus.

De gratia quid sit vide D. Thom. 1. 2. q. 110.

Quomodo à gloria differt, 2. 2. q. 24. art. 3. ad 2.

Hæc res vberius in symbolo tractata est, cū
de

de resurrectione carnis ageretur.

DIFFICULTAS I I.

Quomodo differunt Regnū gratiæ, & Regnū gloriæ?

Dicendum, quòd Regnum gratiæ est vitæ præsentis: Regnum verò gloriæ est futuræ. Necessè est enim prius ponere Regnum gratiæ, vt sequatur regnum gloriæ: Neque enim fieri potest, vt in nullo regnet Dei gloria, nisi eiusdem gratia in illo regnarit.

Ex ijs quæ statim diximus non erit difficile colligere & alias differentias.

QVÆSTIO II.

Quæ ergo rogamus hac petitione?

CONCLUSIO I.

Primū petimus à Deo, vt regnum Christi, quod est Ecclesia, propagetur; hoc est, vt se ad fidem Christi Domini, & ad accipiendam veram Dei cognitionē conuertant infideles, & Iudæi, & Schismatici, ac hæretici redeant ad sanitatem, & ad Ecclesiæ Dei communionem, à qua descuerunt, reuertantur.

Est Catech. §. Petimus autem Deo.

Hoc regnum prædicat Propheta Isaias cap. 54. his verbis: *Dilata locum tentoriij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende: longos fac funiculos tuos, & claues tuas consolida: ad dexteram enim, & ad leuā penetrabis, quia dominabitur tui qui fecit te.* Et idem cap. 60. *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui: leua in circuitu oculos tuos, & vide; omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filij tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent.*

CON-

Secundò petimus, vt ad eos fideles, in quibus propter peccatum Dæmon habitat ac dominatur tanquam in proprijs domicilijs, veniat regnum gratiæ Dei, quò illi peccatorum discussa caligine, & radijs diuinæ lucis illustrati, restituantur in filiorum Dei pristinam dignitatem.

Est Catech. §. Verùm quia sunt in Ecclesia, &c.
CONCLUSIO III.

Postremò petimus tandem nobis dari regnum gloriæ, id est, vt solus in nobis viuat. solus regnet Deus, nè sit post hac mortilocus, sed vt illa absorbeat in victoria Christi Domini nostri, qui dissesto ac dissipato omni hostium principatu, potestate, & virtute, suo omnia subijciat imperio.

Est Catech. §. Petimus denique vt solus. Et est satis per se clara.

Documenta Spiritualia.

Sub finem huius petitionis, Catechismus fidelibus proponit meditanda hæc quatuor.

Primum, quibus cogitationibus instructi, piè & libenter poterunt à Deo petere: *Adueniat regnum tuum.*

Inter omnes meditationes ad id idoneas potissima est illius similitudinis à Salvatore introductæ Matth. 13. *Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo, abscondit, & præ gaudio illius, vadit, & vendit vniuersa, quæ habet, & emit agrum illum.* Nam qui nouerit Christi Dñi diuitias, is præ illis omnia continet; huic facultates,

tes, opes, potentia sordescunt. Nihil enim est quod illi summo pretio cōparari, imò verò quod in conspectu eius stare possit. Quare quibus id nosse contigerit, exclamabunt illi, vt Apostolus ad Philipens. 3. *Omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam.* Hæc est illa insignis euangelij margarita Matth. 13. in qua, qui pecuniam ex omni bonorum venditione redactam erogarit, is beatitudine fruatur sempiterna.

O nos fœlices, si tantum luminis nobis præferret Iesus Christus, vt illam videre possemus diuinæ gratiæ margaritam, qua ipse regnat in suis: nã & nostra omnia, & nos ipsos venundaremus, vt emptam illam tueremur: tum enim nobis non dubitanter dicere liberet: *Quis nos separabit à charitate Christi?* Et illud Prophetæ 64 cap. atque Apostoli 1. ad Corinth. 2. vocem, atque sententiam proferens. *Oculus non vidit, neque auris audiuit, neque in cor homines ascendit, quæ preparauit Deus ijs, qui diligunt illum.*

Secundum, quid maximè conducat ad impetrandum huiusmodi regnum, nimirum profunda humilitas, si videlicet qui simus ipsi nobiscū reputemus, id est, Adã progenies iure è paradiso eiecti, & exules; quorū indignitas, ac peruersitas summu Dei odiu, ac sempiternas pœnas postularet. Quare demisso tum & abiecto animo simus oportet. Nostra etiã erit plena christianæ humilitatis oratio; & omnino nobis ipsi diffidentes, illius more Publicani confugiemus in Dei misericordiam,

totumq; eius benignitati tribuentes, ipsi gratias agemus immortales, qui nobis suum spiritum sit elargitus, quo freti clamare audeamus: *Abba pater*, ad Roman. 8.

Tertium quid agendum, quid contra vitandū sit, vt ad cœleste regnum peruenire possimus. Nō enim à Deo ad oriū & ad inertiam vocati sumus: quinimo inquit Matth. 11. *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*. Et Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi serua mandata*. Itaque non est satis, petere regnum Dei, nisi suum ipsi etiam studium & operam adhibeant homines: Nam adiutores sint oportet, & administri Dei gratiæ eò tenendo cursum, quò peruenitur in cœlū. Nunquā nos deserit Deus, qui nobiscum se futurum perpetuò pollicitus est, vnum vt nobis videndum sit, nè Deum & nos ipsos deseramus.

Quartum & postremum, in Ecclesiæ regno tantum præsidiorum à Deo esse constitutum, vt non modò ab acerrimorum hostium regno tuti esse, sed ipsum etiam tyrannum eiusq; nefarios satellites prosternere & conculcare possimus. Inter quæ præsidia non postremum locum tenent, inuisibiles Angelorum copiæ, & plenissimum virtutis cœlestis visibile munus sacramentorum.

CAPITIS TERTII

ELUCIDATIO.

DE TERTIA PETITIONE.

Fiat voluntas tua.

NOTE elucidationem huius petitionis duo præmittenda sunt.

Primum, bono ordine post regni cælestis postulationem, positam hoc loco hanc petitionem, *Fiat voluntas tua*. Cùm enim à Christo Domino dictum sit Matth. 7. *Non omnis quid dicit mihi Domine Domine intrabit in Regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in Regnum cælorum*; quicumque in illud cæleste Regnum peruenire cupiunt, id à Deo petere debent, vt fiat voluntas eius.

Alterum, maximè nobis necessarium esse, quod hac prece postulamus.

Probatù primò, ex peruerfitate humanæ voluntatis, & alijs ærumnis & miserijs, quibus oppressum est genus humanum propter peccatum primi parentis.

Nam à principio Deus sic creauit hominē, vt naturaliter in Deū tanquam in finē suum, & beatitudinis auctorem ferretur; sed ab eo statu & cōditione statim decidit. Nam per peccatum non solum bona iustitiæ originalis amisit, quibus à Deo supra naturæ suæ facultatem auctus orna-

culque fuerat, sed etiam insitum in animo præcipuum virtutis studium obscurauit; quod Psalmista significauit Psalm. 13. illis verbis: *Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad vnum.* Et Genes. 8. cap. *Sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia; vt inde facile intelligi possit neminem per se salutaria velle posse, sed omnes ad malum esse propensos, innumerabilesque esse hominum prauas cupiditates, dum procliuës sunt & flagranti studio feruntur ad iram, ad odium, ad superbiam, ad ambitionem, ad omne ferè malorum genus.*

Secundò, idem probatur ex cæcitate humani intellectus: siquidem homines ita cupiditatibus & libidinibus sunt occæcati, vt non videant ea, quæ salutaria opinantur, plerumque esse pestifera, imo verò ad illa perniciosa mala, tanquam ad optabile & expetendum bonum rapiantur præcipientes: ab ijs contra, quæ verè bona sunt & honesta tanquam à contrarijs rebus abhorreant.

Hanc opinionem corruptumque iudicium detestatur Deus Isaia 5. cap. illis verbis: *Uæ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.*

Vt hæc duo mala, nostramque peruersitatem & miseriam subijciant oculis nostris, diuinæ literæ comparant nos eleganter pluribus rebus;

Primò ijs qui verum gustandi sensum amiserunt Isaia 24. Hier. 4. Ezech. 18. & alijs locis. Nā sicut

illi à victu salubri alieni sunt, appetuntque contrarium; ita nos res salutares nolumus, & volumus perniciosas.

Secundò ægrotis, Psalm. 6. & 16. & 106. & Isaia 24. & alijs in locis. Vt enim illi nisi morbum depulerint, sanorum & integrorum hominũ officia ac munera obire non possunt; sic nos actiones, quæ Deo gratæ sint, suscipere sine diuinæ gratiæ adiumento nequimus. Quòd si quædam sic affecti assequimur, leuia illa sunt, & quæ ad consequendam cœlestem beatitudinem parum vel nihil momenti habent; at Deum vt par est, quàm vt nos humi strati id humanis viribus assequamur, nunquam poterimus, nisi adiumento diuinæ gratiæ subleuemur.

Tertiò, pueris. Nam sicut pueri suo relictĩ arbitrio temerè mouentur ad omnia; ita nos, si diuino præsidio deseramur, non nisi ludicris, & inanibus actionibus delectamur. Sic enim nos obiurgat Sapientia, Prouerb. 1. cap. *Usquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti, ea quæ sibi noxia sunt, cupient?* Et in hunc modum hortatur Apostolus 1. ad Corinth. 14. *Nolite pueri effici sensibus*: etsi in maiori inanitate & errore versamur quàm illa puerilis ætas, cui tantum abest humana prudentia, ad quam tamen per se potest peruenire; cum ad diuinam prudentiam, quæ ad salutem necessaria est, non nisi Deo auctore & adiutore aspirare possumus; nisi enim præsto nobis sit Dei auxilium, reiectis ijs, quæ verè sunt bona, ad interitum ruimus voluntarium.

Ex his facilè colligere est quod ante præmissimus, maximè necessarium esse nobis quod hac postulamus: *Fiat voluntas tua*. Si enim nostra voluntas peruersa est, legique Dei contraria: restat vnicum hoc remedium, vt Dei auxilium imploremus, quo nostram voluntatem diuinæ legi & voluntati conformare possimus.

Non minus nobis orare necessarium est: *Fiat voluntas tua*, cùm iam Dei auxilio Dei voluntati obtemperamus. Nā licèt ita comparatis, propria tamen cupiditates aduersantur, propter proclinitatem ad malum insitam in hominum sensibus, vt etiamsi tales simus, magnum tamen nobis hoc loco periculum sit nobis ipsis, nè abstracti & illecti à concupiscentijs, quæ militant in mēbris nostris, de salutis via deflectamus. De hoc periculo Christus nos admonuit, Matth. 26. his verbis: *Vigilate & orate vt non intretis in tentationem: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*; Neq; enim est in hominis potestate, ne in eius quidem qui per Dei gratiam est iustificatus ita dominos habeat carnis affectus, vt nunquam illi postea excitetur; quippe cùm eorum qui iustificati sunt, mentem sanet Dei gratia, non etiam carnem. De qua scripsit illud Apostolus ad Roman. 7. *Scio enim, quia non habitat in me, hoc est, in carne mea bonum*. Nā vt semel primus homo iustitiam originalem, qua tanquam freno quodam cupiditates regebantur, amisit; minimè eas postea ratio continere in officio potuit, vt ea non appeterent quæ etiam rationi repugnant. Ita que in ea hominis parte peccatum,

tum, id est, peccati fomitem habitare scribit Apostolus ad Roman. 7. vt intelligamus eum non ad tempus quasi hospitem diuersari apud nos, sed quamdiu viuimus tanquam incolam nostri corporis, in domicilio membrorum latere perpetuò. Ergo domesticis & intestinis hostibus assiduè oppugnati, facillè colligimus confugiendum esse ad Dei auxilium, petendumque vt fiat in nobis voluntas eius.

His ita præmissis, ad elucidationem ipsius petitionis veniendum est.

QUÆSTIO II.

Quid significat, voluntas Dei, in hac petitione?

CONCLUSIO VNICA.

Voluntatem hic accipi dicimus pro ea, quam signè appellare solent, hoc est, pro eo quod Deus à nobis fieri aut caueri iusserit, aut monuerit.

Est Catech. §. Quo loco multis omisis, &c. Et D. Thom. 2.2.q. 83.art. 9. ad 1.

Quare voluntatis nomine hoc loco comprehensa sunt vniuersa, quæ nobis ad cælestem beatitudinem comparandam proponuntur, siue illa ad fidem, siue ad mores pertineant: omnia denique quæcumque Christus Dominus per se, vel per Ecclesiam suam facere aut imperarit, aut prohibuerit. De hac voluntate ita scribit Apostolus ad Ephesios 5. cap. *Nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei.*

De voluntate Dei beneplaciti & signi, consule
D. Thom. 1. p. q. 19.

QVAESTIO II.

Quæ ergo petimus hac petitione?

CONCLUSIO I.

Petimus imprimis nobis ut Pater cælestis facultatem concedat obtemperandi diuinis iussis, & inseruiendi ei in sanctitate & iustitia omnibus diebus nostris: ut ad nutum, & voluntatem eius omnia faciamus: ut ea colamus officia, de quibus in sacris literis admone-mur: ut ipso duce, & auctore reliqua omnia præstemus quæ eos decent, qui non ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt, exemplum Christi Domini secuti, qui factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis; ut parati simus omnia perpeti potius, quam vel minimum ab eius voluntate discedere.

Est Catech. §. Cùm illud præcamur, &c.

DIFFICULTAS VNICA.

Quibus potissimum datum est feruenter hanc præcedere, *Fiat voluntas tua?*

Dicendum, quod ijs quibus concessum est, ut summam dignitatē intueantur, qui Deo obediunt: ij enim verissimè dici intelligēt illud: *Seruire Deo & illi obedire, regnare est.* Siquidē *Quicumque* (inquit Dominus Matth. 12.) *fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater; soror, & mater est:* Hoc est cum illo sum omnibus amoris & benevolentia vinculis coniunctissimus. Hinc ferè nemo est ex sanctis viris, quin præcipuum huius petitionis munus vehementer à Deo postularit:

ac præclara quidem omnes, sed varia per sæpè oratione vfi sunt, in quibus mirificum, & suauissimū Dauidem videmus illud variè postulantem. *Modò enim inquit Psalm. 118. Utinam dirigantur viæ meæ, ad custodiendas iustificationes tuas. Interdum, Deduc me in semitam mandatorum tuorum.* Nonnunquam, *Gressus meos dirige secundum eloquium tuum, vt non dominetur mei omnis iniustitia.* Huc pertinet illa, *Da mihi intellectum, vt discam mandata tua, Iudicia tua doce me: Da mihi intellectum, vt sciam testimonia tua.* Sæpè alijs verbis eandem tractat, versatque sententiam.

CONCLUSIO II.

Secundo loco detestamur opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. *Petimusq; nè sinat Deus ea nos perficere, quæ sensus, quæ cupiditas, quæ imbecillitas nostra suaserit: sed vt nostram voluntatem sua voluntate moderetur.*

Est Catech § Secundo loco cum illud, &c.

Alieni sunt ab hac petitione voluptuarij homines, qui in terrenarum rerum cura & cogitatione defixi sunt: Feruntur enim libidine præcipites ad potiundum quod concupierunt, & in illo fructu prauæ cupiditatis felicitatem ponunt, vt beatum etiam esse dicant, qui quodcumque optarit, consequatur. Nos contra petimus à Deo, vt ait Apostolus ad Rom. 13. nè carnis curam faciamus in desiderijs, sed vt fiat voluntas eius.

CONCLUSIO III.

Precamur quoque Deum, vt cupiditatibus nostris non satisfaciat.

Est Catech. §. Etsi non facile adducimur.

Hæc precatio admodū difficilis est, quia id petentes videmur nos odisse; Hinc stultitiæ tribuunt sic precari illi, qui toti hærent in corpore; Sed fideles stultitiæ famam libèter subire debent Christi causa, cuius est illa sententia Matth. 6. *Si quis vult venire post me, abneget seipsum.* Præsertim cum sciamus multò præstare, id optare, quod rectum iustumque sit, quàm id assequi quod à ratione, à virtute, à Dei legibus sit alienum. Et certè deteriore loco is est, quicumque ad id peruenit, quod temerè, ac libidinis impulsu cupiebat quàm qui optimè quod optauit, non assequitur.

CONCLUSIO IIII.

PRæterea non id modò petimus nè concedatur nobis à Deo quod ipsi nostra spontè cupimus, cùm studiū nostrum deprauatum esse constet; sed nè etiam detur, quod suatore & impulsore Dæmone simulato Lucis Angelo tanquam bonum interdum postulamus.

Est Catech. §. Quanquam non id modò.

Ratio est. Nam frequenter specie recti decipimur. Rectissimum illud Principis Apostolorum studium videbatur, pietatisq; plenissimum, cùm Dominum à consilio proficiscendi ad mortem auocare conabatur: & tamè eum, qui humanis sensibus, non diuina ratione ducebatur, Dominus acriter obiurgauit. Quid amantiùs in Dominum videbatur eo postulari potuisse, quod sancti viri Iacobus, & Iohannes, illis irati Samaritanis, qui magistrum hospitio accipere nolissent, ab eo petierunt, vti iuberet ignem è cælo descendere, qui
duros

duros illos, & inhumanos absumeret? At à Christo Domino reprehensi sunt illis verbis Lucæ 9. *Nescitis cuius spiritus estis, filius enim hominis non venit animas perdere, sed saluare.*

CONCLUSIO V.

Næque verò solùm, cùm quod cupimus malum est, aut mali speciem habet, Deum precamur, vt fiat voluntas eius; sed etiam cùm reuera malum non est, veluti cùm voluntas sequitur illam primam naturæ inclinationem, vt apparet ea quæ naturam conseruant, & reijciat ea quæ ei contraria videantur.

Est Catech. §. Neque verò solùm, &c.

Hoc pacto orauit Christus Dñs, à quo salutem, & salutis disciplinã accepimus Lucæ 22. qui cùm naturaliter insito cruciatu, & acerbissimæ mortis timore commoueretur, tamē in illo horrore summi doloris, suã ad Dei Patris retulit voluntatem: *Non mea (inquit) sed tua voluntas fiat.*

CONCLUSIO VI.

Denique precamur & petimus, vt Deus in nobis instituta perficiat; vt exultantes cupiditatis motus comprimat; vt appetitus rationi obediētes efficiat; vt nos denique totos ad suam conformet voluntatem.

Est Catech. §. Ergo confugiendum est.

Nam vsque adeo deprauatum est hominum genus, vt cùm vim suæ attulerint cupiditati, eamq; diuinæ voluntati subiecerint, tamen sine Dei auxilio, quo à malo protegimur, & in bonum dirigimur, peccata vitare non possunt.

Consule D. Thom. 1.2. q. 109. art. 9. & 10.

CON-

CONCLUSIO VII.

Precamur etiam, vt Dei voluntatis cognitionem totus orbis terrarum accipiat, quò diuinum mysterium absconditum à sæculis & generationibus, notum ac peruulgatum sit ad omnes.

Est Catech. §. Precamur etiam, &c.

DIFFICULTAS VNICA.

An hæc verba, Fiat voluntas tua, præter petitionem, etiam gratiarum actionem contineant?

Dicendum, quòd hæc petitio etiam gratiarum actionem cõtineat; Veneramur enim Dei sanctissimam voluntatem, & maximo perfusi gaudio, summis laudibus & gratulationibus, omnia eius opera celebramus, qui certò sciamus eum omnia benè fecisse. Cùm enim constet esse omnipotentè Deum, necessariò sequitur, vt omnia eius nutu facta esse intelligamus. Cùm verò etiam ipsum, sicut est, summum bonum esse affirmemus; nihil ex eius operibus nõ esse bonum, cùm omnibus ipse suam impertiuerit bonitatem, confitemur. Quòd si in omnibus diuinam rationem non assequimur, in omnibus tamen & ambigui causa neglecta, & reiecta omni hēsitatione, illud Apostoli profiteamur ad Rom. i i. *In inuestigabiles esse vias eius.* Sed ob id maximè etiam Dei voluntatem colimus, quòd ab eo cœlesti lumine dignati sumus. *Ereptos enim de potestate tenebrarum, transtulit in regnum filij dilectionis suæ,* vt inquit Apostolus ad Coloss. i cap.

Quid sibi vult illa clausula adiecta, Sicut in cœlo, & in terra?

CONCLUSIO I.

Continet formam, & præscriptionem illius obedientiæ, quam posuimus: ut videlicet ad eam regulam dirigatur, quam in cœlo seruant Angeli, & colit reliquis cœlestium animarum chorus.

Est Catech. §. Forma præterea, &c.

Forma illa consistit in eo, ut quemadmodum Angeli spontè & summa cum voluptate obediunt diuino numini; sic nos Dei voluntati, quomodo ipse maximè vult, libentissimè pareamus.

DIFFICULTAS VNICA.

Quomodo maximè sibi seruii & obediri vult Deus?

Et: An spe mercedis liceat Deo seruire?

Dicendum, quòd in opera & studio, quòd Deo nauamus, summum à nobis amorem Deus, & eximiam charitatem requirit; ut etiam si spe cœlestium præmiorum totos nos ei dicauerimus, tamen ideo illa speremus, quòd, ut in eam spem ingrederemur, placuit diuinæ maiestati. Quare tonitatur illo in Deum amore nostra spes, qui mercedem amori nostro proposuit æternam beatitudinem. Sunt enim qui amanter alicui seruiant, sed tamen pretij causa, quòd amorem referunt: Sunt præterea, qui tantummodo charitate, & pietate commoti, in eo, cui dant operam, nihil spectant, nisi illius bonitatem atq; virtutem; cuius cogitatione

& ad-

750 ORATIONIS DOMINICAE
& administratione se beatos arbitrantur, quod ei
suum officium præstare possint.

CONCLUSIO II.

Quidam illa verba sic interpretantur, ut dicant in
cælo, id est, bonis & pijs: In terra, id est, in malis
& impijs.

Est Catech. §. Quòd si quis sanctum, &c.

Sic illa interpretatur D. Cyprianus in Serm. de
oratione Dominica.

CONCLUSIO III.

Alij sic interpretantur, ut pro cælo spiritus, pro ter
ra caro intelligatur: ut videlicet & omnes, &
omnia in omnibus Dei voluntati obediant.

Est Catech. §. Nos verò etiam, &c.

Omnes has expositiones comprobat Cate-
chismus.

Documenta Spiritualia.

In fine explicationis huius petitionis Cate-
chismus tria proponit fidelibus meditanda.

Primum, debere eos, dum hanc petitionem pro-
nunciant, demisso & humili esse animo, reputan-
tes eam, quæ in natura humana est insita, cupidi-
tatum vim diuinæ voluntati repugnantem; cogi-
tantes quoque se in eo officio vinci à naturis om-
nibus; De quibus ita scriptum est Psalm. I 18. *Om-
nia seruiunt tibi*: maximèq; imbecilles esse qui nul-
lum opus Deo gratum, non modò non perficere,
sed ne instituere quidem possint, nisi Dei adiu-
mento subleuentur.

Secundum, quoniam nihil magnificentius est,
nihil

nihil præstantius, quàm, vt diximus, Deo seruire, & vitam ex eius lege, & præceptis agere: nihil optabilius esse posse homini christiano, quàm ambulare in vijs Domini, quàm nihil agitare animo, nihil actione suscipere, quod à diuina volùtate abhorreat. Vt fideles sibi facilius hoc persuadeant, Parochi & Catechistæ petent exempla ex diuinis libris, & proponent populo, eorum, quibus, cum illi consiliorum suorum rationem, non retulissent ad Dei voluntatem, omnia mala ceciderunt.

Postremum, debere nos omnes in simplici, & absoluta Dei voluntate conquiescere, ferre æquo animo conditionem suam: qui sibi inferiori loco videntur esse, quàm eius dignitas postulet, non deserere ordinem suũ, sed in ea vocatione manere, in qua vocatus est, & proprium iudicium subijcere Dei volùtati, qui nobis melius consulit, quàm ipsi optare possimus. Si angustia rei familiaris, si corporis valetudine, si persecutionibus, si alijs molestijs, & angoribus præmimur, certò statuum esse, nihil horum, sine Dei volùtate, quæ summa omnium ratio est, nobis accidere posse; ideoque non debere nos grauius commoueri, sed inuictò animo ferre, semper illud in ore habètes *A. & 21. Domini voluntas fiat.* Et illud *B. Iob 1. Sicut Domino placuit ita factum est, Sit nomen Domini benedictum.*

Quomodo voluntas Dei sit summa omnium ratio, consule *D. Thom. 1. p. q. 19. art. 4.*

CAPITIS QVINTI ELVCIDATIO.

DE QVARTA PETITIONE.

Panem nostrum quotidianum da
nobis hodie .

PETITIO elucidationis huius petitionis tria cum Catechismo obseruanda sunt; Primum, quartam hanc petitionem cum tribus reliquis sequentibus bono ordine subsequi tres præcedentes; habet enim huc ordinem ac rationem precatio Dominica, vt postulationem rerum diuinarũ consequatur earum petitio, quæ ad corpus & ad hanc vitam tuendam pertinent. Nam vt ad Deum tãquam ad vltimum finem referuntur homines; sic humanæ vitæ bona, ad diuina eadem ratione diriguntur. Cùm ergo tribus præcedentibus petitionibus res diuinas à Deo petimus, bono ordine quatuor sequentibus humanæ vitæ, id est, animæ & corporis subsidia propriè & nominatim postulamus.

Secũdum, quod ex priori facilè colligitur, quo pacto, & qua ratione licitè petantur à Deo huius vitæ bona: ideo videlicet, vel quòd ita diuinus ordo postulat, vel quòd illis adiumentis ad diuinorum bonorũ adeptionem indigemus; vt ijs adminiculis propositum finem cõsequamur, qui regno & gloria cęlestis patris atque ijs præceptis colendis seruandisq; continetur, quam Dei volũtatem esse

esse non ignoramus. In ijs ergo petendis, quæ ad
 vsum & fructum pertinent rerum terrenarum, de-
 bemus intèdere animum ac studium nostrum ad
 Dei præscriptionem & voluntatem, nec inde vlla
 ex parte declinare. Nam in eo quod scribit Apo-
 stolus ad Rom. 8. *Quid oremus, sicut oportet, nesci-*
mus; maximè peccatur his postulationibus ter-
 renarum & caducarum rerum: Ergo petenda sunt
 hæc bona, vt oportet, nè perperam aliquid postu-
 lantes, responsum illud à Domino feramus Mat-
 th. 20. *Nescitis quid petatis.*

Ex his sequitur, q̄ certa nota ad iudicandum,
 quæ petitio rerum terrenarum recta sit, vel praua,
 est intentio, & propositū ipsius postulantis. Nam
 si quis terrena petit eo animo, vt illa omnino bo-
 na existimet, & in illis tāquam in optato fine con-
 quiescens, nihil præterea requirat: sine dubio nō
 orat sicut oportet; *Non enim* (inquit sanctus Au-
 gustinus lib. 2. de Sermone Domini in monte cap.
 16.) *petimus bona temporalia hæc tanquam bona no-*
stra, sed tanquam necessaria nostra. Apostolus e-
 tiam in epistola 1. ad Corinthios cap. 10. docet
 omnia quæ spectant ad vsus vitæ necessarios, ad
 Dei gloriam referre oportere: *Sive enim mandu-*
catis (inquit) *sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia*
in gloriam Dei facite.

Tertium, maximam necessitatem homini in-
 cumbere petendi ista terrena à Deo. Quod facilè
 doceri ac probari potest ex maxima rerum exter-
 narum, quibus homines vitam sustētare debent,
 indigentia.

Ostendi in primis potest hæc nostra summa pe-
nuria ex comparatione eorum, quæ primo paren-
ti in statu innocentia, & reliquis deinceps homi-
nibus post peccatum fuerunt ad viuendum ne-
cessaria.

Et si enim ille in illo innocetia statu, necesse ha-
buisset adhibere cibum ad reficiendas vires; ta-
men inter illius & nostræ vitæ necessitates mul-
tum interest; non enim ei vestibus ad tegumen-
tum corporis opus fuisset, non tecto ad perfugiū,
non armis ad defensionem, non remedijs ad vale-
tudinem, nō alijs multis, quorum subsidio nos ad
hanc naturæ imbecillitatem ac fragilitatem tuen-
dam egemus; satis ei fuisset ad immortalē vitam
ille fructus, quē felicissima vitæ arbor nullo eius,
aut posteriorum labore præbuisset.

Et si etiam primus parens non fuisset otiosus,
Deus siquidem ad agendum eū in paradyso collo-
carat; tamen nulla opera ei molesta, nullum officij
munus non iucundum fuisset; tulisset enim perpe-
tuò suauissimos fructus ex cultura felicium hor-
torum, nec eum vnquam opera aut spes fefellisset.
At posteriorum proles non solum fructu priuata
vitalis arboris, verumetiam horribili illa senten-
tia condemnata est Gen. 3. cap. *Maledicta terra in
opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vi-
tæ tuæ, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes
herbas terræ: in sudore vultus tui vesceris pane tuo, do-
nec reuertaris in terram, de qua sumptus es, quia pul-
uis es, & in puluere reuerteris.* Itaq; versa sunt no-
bis omnia & mutata in deterrimam partem. In
quo

quo illud grauissimum est, quod maximos sumptus, summum laborem ac sudorem sepius nullo fructus consequitur, cum fruges datæ in deteriorem segetem, vel succrescētī agrestium herbarum asperitate opprimuntur, vel nymbis, vento, grandine, vredine, rubigine percussæ & prostratæ intereunt; vt omnis labor exiguo tempore, aliqua cæli vel terræ calamitate recidat ad nihilū. Quod accidit immanitate nostrorum scelerū, à quibus auersus Deus, nostris minimè benedicit operibus, sed horrenda manet sentētia Genes. 3. quam de nobis initio pronunciauit.

M O N I T I O N E S.

Ex hac necessitate intelligimus nobis quidem desudandum & elaborandum esse in parandis ijs quæ ad viuendum sunt necessaria; veruntamē nisi laboribus nostris benedixerit Deus, fallacē spem & inanem fore omnem contentionem. Nam, vt ait Apostolus I. ad Corinth 3. *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Et Psalm. 126. *Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborant qui ædificant eam.*

Ex hac quoque cognita rerum necessitate, naturæque humanæ imbecillitate quilibet facilè videt, quàm necesse illi sit orare Deum Patrē, *Panem quotidianum*, imitarique prodigum illum filium Luc. 15. qui cum in regione longinqua cepisset egere, nec esset cum esuriret, qui ei siliquas daret, aliquando ad se rediens, intellexit malorum, quibus præmebatur, nusquam nisi à patre esse expectandum remedium.

His ita prænotatis & obseruatis, quid hæc peditio sibi velit explicandum est.

Q V A E S T I O I.

Quid panis nomine intelligitur?

CONCLUSIO I.

Panis nomine in diuinis literis multa significantur. Est Catec. §. Primum quid sit ille panis, &c. Et D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 9.

CONCLUSIO II.

Præcipue verò nomen panis in sacra scriptura duo significat. Primum, quicquid in victu, cæterisq; rebus ad corpus vitamq; tuendam adhibemus. Deinde quicquid nobis ad spiritus & animæ vitam ac salutem Dei munere tributum est.

Est Catech. §. Sed illa duo præcipue. Et D. Thomæ supra.

CONCLUSIO III.

Hoc loco panis nomen in vtraque significatione accipitur; primò tamen & principaliter in prima; secundariò in altera.

Est Catechismi, vt ex decursu explicationis huius petitionis colligere licet, & præsertim ex illis verbis: *Reliquus est panis spiritualis, quem etiam hoc loco petimus.* Et D. Thom. sup.

Q V A E S T I O II.

Quæ sunt ergo quæ hac precatone postulamus?

CON-

CONCLUSIO I.

Primò & principaliter hoc loco petimus huius, quæ in terris agimus, vitæ subsidia.

Est Catech. §. Petimus autem hoc loco, &c. Et D. Thomæ sup.

Probatum Sanctorum Patrum ita sentientium auctoritate, Tertulliani lib. de Oratione cap. 6. D. Cypriani lib. de Oratione Dominica, D. Basilij in regulis breuioribus interrog. 252. D. August. lib. 2. de Serm. Domini in monte, cap. 14. & epist. 121. & aliorum.

Ex hac conclusione sequitur non esse audientes, qui dicunt non licere christianis hominibus à Deo petere terrena huius vitæ bona. Nam huic errori aduersantur plurima, præter consentientium Patrum sententiam, exempla tum veteris, tum noui Testamenti. Iacob enim vouens sic orabat Genes. 28. *Si fuerit Dominus mecum, & custodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, reuersusq; prosperè fuero ad domum Patris mei, erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei; cunctorumq; quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.* Salomon etiam certum petebat huius vitæ subsidium, cum illud precabatur Prouerb. 30. *Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tantum victui meo necessaria.* Ipse Saluator humani generis illa iubet petere, quæ nemo negare audeat, ad corporis vsum pertinere Matth. 24. *Orate, inquit, vt non fiat fuga vestra in hyeme, vel sabbatho.* Et S. Iacobus cuius illa

758 ORATIONIS DOMINICAE
sunt cap. 5. *Tristatur aliquis vestrum? oret: a quo ani-
mo est? psallat.* Et Apostolus qui sic cum Romanis
agebat 15. cap. *Obsecro vos fratres per Dominum no-
strum Iesum Christum, & per charitatem sancti Spiri-
tus, vt adiuuetis me in orationibus ad Deum, vt liberet
ab infidelibus qui sunt in Iudæa.*

CONCLUSIO II.

Preterea petimus panem quotidianum, id est, victui
necessaria; vt panis nomine, quod satis sit & vestium
ad tegendum, & cibi ad vescendum, siue panis is sit, siue
caro, siue piscis, siue quodcumque aliud intelligamus.

Est Catech. Petimus præterea, &c. Et D. Thom.
supra.

In hac significatione nomen panis vsurpauit
Elysaus 4. Reg. 6. ca. cum Regem moneret vt præ-
beret panem militibus Assyrijs, quibus magna
ciborum copia data est. Et Lucas Euangelista ca.
14. ita nomen panis accipit, cum de Christo Do-
mino sic scribit. *Ingressus est in domum cuiusdam
Principis Phariseorum Sabbatho manducare panem.*
Hac enim voce, quæ ad cibum, quæque ad potum
pertinent, significari videmus.

DIFFICULTAS I.

*Si nomine panis tam multa intelligatur, quare Chri-
stus Dominus illa non exprtssit, sed panis tantum men-
tionem fecit?*

Dicendum, vt hoc panis vocabulo non abun-
dantem, & exquisitam ciborum ac vestium copiã,
sed necessariam ac simplicem petendam esse intel-
ligeremus, quemadmodum Apostolus 1. ad Tim. 6.
scripsit: *Habentes alimẽta & quibus tegamur, his con-
tenti*

zenti sumus. Et Salomon Prouerb. 30. *Tribue tātūm
victui meo necessaria.*

DIFFICULTAS II.

*Cur iubemur petere non panem simpliciter, sed no-
strum?*

Vt dictæ frugalitatis hac quoq; voce admone-
remur. Cū enim nostrum dicimus panem, illum
ad necessitatē nostram, nō ad luxuriam petimus.

DIFFICULTAS III.

Quibus de causis panis quē hic petimus dicitur nō?

Primò non eum dicimus nostrum, quia eum no-
bis opera nostra sine Deo parare possimus (est
enim apud Dauidem Psal. 103. *Omnia à te expectāt
vt des illis escam in tempore: dante te illis colligent:
aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonita-
te.* Et alio loco Psalm. 144. *Oculi omnium in te spe-
rant Domine, & tu das escam illorum in tempore op-
portuno.*) sed quia necessarius est, & à parente om-
niū Deo, qui omnes sua prouidentia alit animan-
tes, nobis attributus.

Ob eam quoque causam, panis noster appella-
tur, quod iure est à nobis acquirendus, non iniu-
ria, fraude, aut furto parandus. Quæ enim nobis
malis artibus conciliamus, nō nostra sunt, sed alie-
na, sepiusque illorum calamitosa est vel adeptio,
vel possessio, vel certè iactura. Contra verò hone-
stis, ac laboriosis piorum hominū lucris, ex Pro-
phetæ sententia tranquillitas inest, & magna fœ-
licitas. *Labores enim, inquit Psalm. 127. manuum
tuarum quia manducabis; beatus es, & benè tibi erit.*
Et ijs, qui iusto labore victum quærunt, fructum

760 ORATIONIS DOMINICAE
sua benignitatis pollicetur Deus Deuter. 28 cap.
*Emittet Dominus benedictionem super cellaria tua, &
super omnia opera manuum tuarum, benedicetq; tibi.*

DIFFICULTAS IIII.

*Cur etiam iubemur petere non simpliciter panem,
sed quotidianum?*

Dicendum primò, vt eiusdem quoque, quam
proximè diximus, frugalitatis ac parsimonix ad-
moneamur. Nò enim multiplicem, aut delicatum
cibum postulamus, sed eum qui naturæ necessi-
tati satisfaciat.

Ex quo infertur notari illos, qui fastidio com-
munis cibi, & potionis, conquisitissima escarum,
ac vinorum genera persequuntur.

Deinde & illos quibus horrèdas illas minas pro-
ponit Isaias cap. 5. *Væ qui coniungitis domum ad do-
mum, & agrum agro copulatis vsque ad terminum lo-
ci: Nunquid habitabitis vos soli in medio terræ? Ete-
nim est inexplēbilis horum hominum cupiditas,
de quibus illud scriptum est à Salomone, Eccles.
5. cap. *Auarus non implebitur pecunia.* Ad quos di-
ctum etiam illud pertinet Apostoli 1. ad Timot. 6.
*Qui voluit diuites fieri, incidunt in tentationem, & in
laqueum Diaboli.**

Tertiò, vt discamus ideò nos pane vesci debere
vt reficiatur vitalis humor, qui quotidie consu-
mitur vi naturalis calor.

Quartò, quotidie à nobis panis petendus est à
Deo, vt in hac consuetudine amandi, & colendi
Deum retineamur; nobisque omnino persuadea-
mus,

mus, id quod est, vitam, ac salutem nostram ex Deo pendere.

DIFFICULTAS V.

Quid docemur his duabus vocibus, Da nobis?

Dicendum, in manu Dei cuncta esse posita, illiusq; nutu distribui, conseruari, augeri.

Contra docemur nefariam illam Sathanæ sententiam detestari qua dixit Luc. 4. *Mibi tradita sunt omnia, & cui volo do illa.*

DIFFICULTAS VI.

An diuitibus sit etiam imposita necessitas dicendi, Da nobis, id est, petendi panem quotidianum, cum rebus omnibus abundant?

Dicendum, quòd & illis imposita necessitas orandi in hunc modum, non vt dentur eis, quorum Dei benignitate habent copiam, sed nè quæ abundè illis adsunt, admittant.

Huius necessariæ petitionis S. Chrysostronus Homel. 14. ope. imperf. in Matthæum affert hanc causam, non solùm vt nobis suppetat cibus, sed vt eum suppeditet nobis Domini manus, quæ salutem, atque adeo salutarem vim inferens pani quotidiano efficit, vt & cibus corpori profit, & corpus animæ seruiat.

MONITIO.

Discant hinc diuites, iuxta monitionem Apostoli 1. ad Timoth. 6. cap. non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat nobis omnia abundè fruendum.

DIFFICULTAS VII.

Quid est quamobrem, Da nobis, numero multitudinis dicimus, non autem, mihi?

Dicendum, quia proprium illud est christianæ charitatis, non ut quisque de se vno sollicitus sit, sed ut præterea de proximo laboret, & in cura suæ utilitatis, meminerit etiam aliorum.

Accedit eò, quòd, quæ alicui munera diuinitus tribuuntur, nõ idcirco tribuuntur, ut solus is ea possideat, vel in illis luxuriosè viuat, sed ut cù alijs cõmunicet quæ necessitati superfuerint: Nã inquit Sancti Basil. Homel. 6. variorum argum. Et Ambrosius Sermon. 81. *Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum est, quod tu recludis: miserorum redemptio est, & absolutio pecunia, quam tu in terram defodis.*

Confule D. Thom. 2. 2. q. 32. art. 5.

DIFFICULTAS VIII.

Quare postrema hæc uox adiicitur hodie?

Dicendum, ut admoneat nos communis infirmitatis. Quis enim est, qui, si minus sua vnus opera prouidere se posse sperat in longinquum tẽpus necessarios vitæ sumptus, saltem in diem victus subsidia paraturum non confidat? Sed ne huius quidem fiducia facultas nobis à Deo permittitur, qui nos singulorum etiam dierum cibum à se petere iussit.

CONCLUSIO III.

Hoc loco petimus quoque panem spiritualem. Est Catech. §. Reliquus est spiritualis panis, &c. Et D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 2.

Nomine

Nomine panis spiritualis significantur omnia quæcumque in hac vita ad spiritus & animæ salutem & incolumitatem requiruntur. Vt enim multiplex est cibus, quo corpus alitur & sustentatur; sic non est vnus generis esca, quæ spiritus & animæ vitam continet. Nam & verbum Dei cibus est animæ, Sapiëntia enim inquit, Prouerb. 9. cap. *Venite, comedite panem meum, & bibite uinum quod miscui uobis.*

Huius verbi facultatem cum adimit Deus hominibus, quod efficere solet cum grauius nostris sceleribus offenditur, fame dicitur præmere genus humanum. Sic enim est apud Amos cap. 8. *Emittam famem in terram, non famem panis neque sitim aqua, sed audiendi uerbum Domini.* Vt autem illud est certum propinquæ mortis signum, cum non possint homines vel cibum sumere, vel sumptum retinere: sic magnum est desperatæ salutis argumentum, cum vel non quærunt uerbum Dei, vel si adsit, non sustinent; & illam impietatis uocem in Deum effundunt Iob 21. *Recede à nobis, scientiam uiarum tuarum nolumus.*

In hoc furore animi, & mentis cecitate versantur illi, qui neglectis ijs, qui legitime eis præsentantur Catholicis, & Episcopis, & Sacerdotibus, à sancta Romana Ecclesia desciscentes, corruptoribus uerbi Dei hereticis se in disciplinam tradiderunt.

Est quoque Christus Dominus animæ cibus: Inquit enim ipse de se Iohann. 6. *Ego sum panis uerus qui de caelo descendi.*

Incredibile est quanta uoluptate, ac lætitia perfundat

fundat piorum animas hic panis, tum cum maxime terrenis molestijs & incommodis conflitantur. Exemplo nobis est sanctus ille chorus Apostolorum, de quibus extat Actuum 5. cap. *Illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij.*

Referti sunt huiusmodi exemplis libri de vita Sanctorum hominum.

De intimis his bonorum gaudijs ita loquitur Deus Apoc. c. 2. *Vincenti dabo manna absconditū.*

Præcipue panis noster est ipse Christus Dominus, qui in sacramento Eucharistiæ substantialiter continetur. Hoc inexplicabile pignus charitatis dedit nobis rediturus ad patrem: de quo dixit Iohannis 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meū sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Et Matth. 26. *Accipite & manducate, Hoc est corpus meum.*

D I F F I C V L T A S I.

Quare spiritualis panis, id est, Christus, qui in sacramento Eucharistiæ continetur, vocatur noster?

Dicendum, quia fidelium modò hominum est, id est, eorum qui charitatem cum fide coniungentes, pœnitentiæ sacramento fordes eluunt peccatorum, qui non dimittentes memoriam se Dei filios esse, diuinū sacramentū sumunt, & colunt quanta maxima possunt sanctitate ac veneratione.

D I F F I C V L T A S I I.

Quare idem panis Christus in Eucharistia vocatur quotidianus?

In promptu duplex est ratio.

Altera, quòd in sacris christianæ Ecclesiæ mysterijs

terijs quotidie & offertur Deo, & datur piè sancteque postulantibus.

Altera, quòd quotidie sumendus est, vel certè ita viuendum, vt quotidie quoad eius fieri possit, dignè sumere queamus.

Errant ergo qui dicunt, nisi longo interuallo salutaribus his epulis animæ vesci non oportere; Conuincit illos Sanctus Ambrosius lib. 5. de Sacram. cap. 4. his verbis: *Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis.*

Documenta Spiritualia.

In fine huius petitionis Catechismus suo more infert duo Documenta Spiritualia.

Primum, cùm fideles rectè consilium & industriam suam posuerint in comparandis rebus vitæ necessarijs, rei exitum Deo permittere debere, suumq; desiderium ad eius referre voluntatē, qui non dabit in æternum fluctuationem iusto. Nam vel concedet Deus, quæ petuntur, & ita suū optatum consequentur: Vel non concedet, & id erit certissimum argumentum, nec salutare illud esse, nec vtile, quod pijs à Deo negatur, cui magis curæ est de eorum salute, quàm illis ipsis.

Hoc Documentum illustrare poterunt, explicandis ijs rationibus quæ à Sancto Augustino in epistola ad Probam præclarè colliguntur.

Secundum, diuites facultates suas & copias Deo acceptas referre debere, cogitareque se idcirco illis bonis esse cumulatos, vt illa distribuantur egentibus.

Hoc quoque Documentum explicari & confirmari poterit ex ijs, quæ in prima epistol. ad Timoth. cap. 6. ab Apostolo differuntur.

CAPITIS SEXTI ELUCIDATIO.

DE QUINTA PETITIONE.

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

ANTE explicationem huius petitionis tria cum Catechismo notanda sunt.

Primum, Pastores, & Catechistas accurate ac diligenter animaduertere & exponere debere sententiam huius petitionis, eò quòd illa ad cœlestem vitam consequendam maximè conducatur. Est enim summa quædam eorum bonorum, quibus Iesus Christus sua passione cummulauit genus humanum. Id docet Isaias cap. 27. *Dimittetur (inquit) iniquitas Domui Iacob, & iste omnis fructus ut auferatur peccatû eius.* Hoc David etiam ostendit, beatos prædicans eos, qui salutarem illum fructum percipere potuerunt Psalm. 32. his verbis. *Beati quorû remissa sunt iniquitates.*

Quomodo ante Christi aduentum passio sit operata remissionem peccatorum, vide D. Thom. p. 3. q. 49. art. 1.

Secundum, aliam esse rationem huius petitionis & duarum sequentiû à quatuor præcedentibus.

bus. Nam hactenus à Deo non solùm æterna & spiritalia bona, sed cæduca, & quæ ad hanc vitam pertinent commoda petimus; nunc verò & duabus sequentibus petitionibus mala deprecamur & animæ & corporis, & huius & sempiternæ vitæ.

Vide D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 9. o. Habet & aliam diuisionem orationis Dominicæ. D. August. ibidem ad 1.

Tertium & postremum, quomodo affectos esse oporteat eos qui impetrare velint quod hac petitione postulamus. Tria siquidem illis necessaria sunt. Primum, necesse est, vt ij qui ad hoc petendum velint accedere, suum ipsi peccatum agnoscant. Deinde, vt eius sensu ac dolore commoueantur. Tum vt sibi omnino persuadeant Deum in hac esse voluntate, vt ijs qui peccauerunt, ita vt diximus affectis, & cõparatis ignoscat: nè fortè acerbam delictorum recordationem, & recognitionem illa veniæ desperatio cõsequatur quæ olim Cain, & Iudæ animum occupauit; qui Deum modò vindicem, & ultorem non etiam mitem, & misericordem existimarunt.

Quod ad primum attinet, vt videlicet agnoscamus peccatum nostrum, facile adducemur si ipsum audierimus Deum nos in sacris literis huius rationis admonentem; Est enim illud apud Dauidem Psalm. 13. *Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.* In eandem sententiam loquitur Salomon Ecclesiast. 7. *Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* Quò illud etiam pertinet Prouerb.

20. *Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato?* Quod idē à S. Iohanne ad deterrēdos homines ab arrogantia scriptum est 1. epist. 1. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Et à Hieremia cap. 2. *Dixisti, absque peccato, & innocens ego sum: & propterea auertatur furor tuus à me: Ecce ego iudicio contendam tecum, eò quod dixeris, non peccavi.* Quorum omnium sententias, idem, qui eas eorum ore protulerat Christus Dominus hoc petitionis præscripto confirmat, quo iubet nos delicta nostra confiteri. Id enim secus interpretari prohibuit auctoritas Mileuitani Concilij cap. 7. in hunc modum. *Placuit, vt quicumq; verba ipsa Dominicæ orationis, vbi dicimus, Dimitte nobis debita nostra, ita vult à sanctis dici, vt humiliter, non veraciter hoc dicatur, anathema sit. Quis enim ferat orantem, & non hominibus, sed ipsi Domino mentientem, qui labijs sibi dicit dimitti velle, & corde dicit, quæ sibi dimittantur peccata non habere?*

Quod ad secundum, videlicet dolorem peccatorum, ad illum quoque poterimus adduci, si hæc considerauerimus.

Primum, scelerū ac errorum turpitudinem.

Deinde, indignitatem ac sordes nostras, qui cū nihil simus nisi putrida caro, nisi summa fēditas, incomprehensibilem illam Dei maiestatem & inexplicabilem præstantiam, incredibilem in modum audeamus offendere, præsertim à quo procreati, liberati, innumerabilibus, maximisq; beneficijs aucti sumus.

Vt quid? vt abalienati à patre Deo, qui summū bonum est, turpissima peccati mercede, Diabolo nos addicamus in miserrimam seruitutē. Neque enim dici potest, quā crudeliter ille dominetur in eorum animis, qui repulso suani iugo Dei, ruptoque charitatis amabilissimo nodo, quo parenti Deo spiritus noster adstringitur, ad hostem acerrimum descuerunt, qui eo nomine Princeps & rector mundi, & Princeps tenebrarum, & Rex super vniuersos filios superbiæ dicitur in diuinis literis. In eos qui dæmonis tyrannide opprimuntur, verè conuenit illa vox Isaïæ cap. 26. *Domine Deus noster, possederunt nos Domini absque te.*

Hæc si minus mouent rupta fœdera charitatis, moueāt certè calamitates, & ærumnæ in quas per peccatum incidimus. Violatur enim sanctitas animæ, quam Christo desponsam esse scimus: profanum fit illud idem templum Domini, quod qui contaminant, in eos dicit Apostolus 1. ad Cor. 3. *Si quis aatem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus.* Innumerabilia sunt mala, quæ peccatum inuexit in hominem, quam penè infinitam pestem Dauid his verbis expressit, Psal. 37. *Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ, non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.* nimirum norat hanc plagæ vim, cum nullam sui partem pestifero peccato intactam fateretur. Peruaserat enim in ossa peccati virus, id est, rationem, & voluntatem, quæ maximè solidæ sunt animæ partes, infecerat. Hanc latè patentem pestem indicant sacræ literæ, cum peccatores claudos, surdos, mutos, cæcos,

& omnibus membris captos, appellant. Sed præter dolorem, quem ex peccatorum quasi scelere sentiebat magis etiam angebatur Dauid ex ira Dei, quam in se propter peccatum commotam intelligebat. Bellum enim est sceleratis cum Deo, quorum sceleribus incredibiliter offenditur: Inquit enim Apostolus ad Romanos cap. 2. *Ira & indignatio, tribulatio, & angustia in omnem animam hominis operantis malum.* Nam etsi transferit actio peccati, tamen peccatum, macula, & reatus permanet; cui semper imminens ira Dei illud persequitur, tanquam umbra corpus.

Quod attinet ad tertium & postremum, spem videlicet consequendæ veniæ, ad illud quoq; pertingere poterimus sequentibus rationibus. Quòd & Ecclesiæ Christus Dominus potestatem dedit remittendi peccata, quemadmodum sacrosancti Symboli articulo declaratur: & hac petitione docuit quanta esset Dei bonitas, ac liberalitas in genus humanum: Nisi enim promptus esset, ac paratus Deus ad condonandū peccata pœnitentibus, nunquā nobis hanc precandi formulam præscripsisset: *Dimitte nobis debita nostra.* Quamobrem illud fixum in animis nostris tenere debemus, fore, ut is paternam misericordiam nobis impertiat, qui ipsam his precibus iussit exposcere. Nam omnino sub hac petitione illa est subiecta sententia, sic esse in nos affectum Deum, ut verè pœnitentibus libenter ignoscat. Est enim Deus is, in quem abiecta obedientia, peccamus; cuius ordinem sapientiæ perturbamus, quantum est situm in nobis quem

quem offendimus; quem factis, dictisq; violamus. Verum idem est ille beneficentissimus parens, qui, cum possit omnia condonare, non modo se id velle declaravit: sed etiam impulit homines, ut à se veniam peterent, & quibus verbis id facerent, docuit. Quare nemini dubium esse potest, quin illo auctore in nostra potestate sit, nobis Dei gratiam reconciliare. Et quoniam hæc testificatio propensa ad ignoscendum divinæ voluntatis fidem auget, spem alit, charitatem inflamat; operæpretium est ornare hunc locum nonnullis divinis testimonijs, & hominum exemplis, quibus maximorum scelerum poenitentibus Deus veniam concesserit. Quam sententiam quoniam persecuti sumus, quantum res ferebat, in præmio huius precatationis, & in ea symboli parte quæ est de remittendis peccatis: inde assument Parochi & Catechistæ quæ ad hunc locum instruendum pertinere videbuntur: reliqua haurient ex diuinarum literarum fontibus. His ita prænotatis ad elucidationem petitionis veniendum est.

Q V Æ S T I O I.

Quid postulamus hac petitione?

C O N C L U S I O I.

Primùm minimè petimus, ut remittatur amor ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente nostra.

Est Catechismi, §. Primùm autem scire oportet.

Nam illum omnino Deo debemus, & illius debiti solutio est ad salutem necessaria.

CONCLUSIO II.

Nequè postulamur, vt non amplius debeamus obedientiam, cultum, venerationem, & cætera huius generis officia, quæ debiti nomine etiam continentur.

Est Catech. §. Neque verò, quia debiti nomine.

Nam illa Deo & superioribus debemus, & illorum debitorum solutio est quoque ad salutem necessaria.

CONCLUSIO III.

Precamur verò vt Deus nos liberet à peccatis.

Est Catech. §. Sed precamur vt liberet.

Sic sanctus Lucas cap. 11. est interpretatus hanc petitionem: qui peccata pro debitis posuit, ob eam causam quod illis committendis rei efficimur Deo, & debitis pœnis propositi, quas vel satisfaciendo, vel patiendo pendimus. Huius generis debitum fuit, quod Christus Dominus loquutus est ore Prophetæ Psalm. 68. *Quæ non rapui tunc exsoluebam.* Qua Dei verbi sententia licet intelligere, non solum nos debitores esse, sed etiam non esse soluendo, cum peccator per se satisfacere nullo modo possit.

DIFFICULTAS I.

Si nos sumus debitores Deo, & non sumus soluendo, quomodo ergo Deo à nobis satisfieri poterit?

Vt edum erit deprecatione & patrocinio passionis Domini nostri Iesu Christi, sine qua nemo vnquam veniam delictorum impetrauit, à qua ois & satisfaciendi vis & ratio tanquam ex fonte profluxit. Nam precium illud in cruce à Christo Domino persolutum, & nobis per sacramenta, re, vel studio

ac desiderio adhibita communicatum, tanti est
 ut nobis impetret & conficiat, quod hac petiti-
 one postulamus, ut peccata nostra remittantur.

Christi passionem esse fontē omnis satisfactio-
 nis docet D. Thom. p. 3. q. 48. art. 1. & c.

DIFFICULTAS II.

*Quorum peccatorum remissionem hic petimus, ve-
 nialium, vel mortalium?*

Dicendum, quòd non modò pro leuibus erra-
 tis, & facillimis ad impetrandam veniam, sed pro
 grauibus & mortiferis peccatis deprecamur: que
 tamen precatio in scelerum grauitate pondus
 non habebit, nisi id à pœnitentiæ sacramento, re,
 vel certè desiderio suscepto, ut iam dictum est,
 assumpserit.

DIFFICULTAS III.

*An eodem modo debita dicuntur nostra, sicuti pa-
 nis antea dictus est noster?*

Dicimus debita nostra longè aliter, quàm pa-
 nem nostrum antea diximus: Noster enim ille est
 panis, quia nobis Dei munere tribuitur: at pecca-
 ta nostra sunt, quia illorum culpa residet in no-
 bis; nam nostra voluntate suscipiuntur, quæ pec-
 cati vim non haberent, nisi essent voluntaria.

Hac ergo voce discimus, non uti excusatione
 cuiusquam, nec causam in quenquam transferre,
 ut primi homines Adam & Eua fecerunt, sed nos
 ipsos iudicare debere, illamque Dauidis Prophe-
 tæ sententiam adhibere Psalm. 140. *Non declines
 cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusatio-
 nes in peccatis.*

DIFFICULTAS IIII.

Quare non dicitur in petitione, Dimitte mihi, sed nobis?

Dicendum, quia fraterna necessitudo & charitas, quæ inter homines intercedit, à nobis singulis postulat, vt de communi proximorum salute solliciti, cùm pro nobis preces facimus, pro illis etiam deprecemur.

Hunc orandi morem à Christo Domino traditum, deinceps ab Ecclesia Dei acceptum, perpetuoque seruatum, & ipsi maximè tenuerunt Apostoli, & vt cæteri adhiberent, auctores fuerunt.

Huius flagrantis studij, & cupiditatis in deprecando pro salute proximorum, habemus in vtroque testamento Sanctorum Moyſis & Pauli præclarum exemplum: quorum alter sic Deum precabatur Exod. cap. 22. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facies, dele me de libro tuo*: alter in hunc modum, ad Roman. cap. 9. *Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis.*

DIFFICULTAS V.

Quid significat hæc vox (sicut) in petitione?

Hæc particula, *sicut*, dupliciter intelligi potest; Nam & similitudinis vim habet: cùm videlicet à Deo petimus, vt quemadmodum nos iniurias & contumelias remittimus ijs, à quibus læsi sumus, sic ipse nobis peccata condonet. Est præterea conditionis nota. In quam sententiam Christus Dominus eam formulam interpretatur Matth. cap. 6. *Si enim dimiseritis hominibus (inquit) peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cælestis delicta uestra: Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester*
dimit-

dimittet uobis peccata uestra.

Vterq; sensus habet eandem ignoscendi necessitatem, vt si volumus nobis Deum veniam concedere delictorum, parcamus illis ipsis necesse sit, à quibus iniuriam accepimus. Sic enim Deus oblivionem iniuriarum, mutuumque studium & amorem requirit à nobis, vt eorum qui in gratiam nō sunt recōciliati, dona ac suffragia reiiciat, & asperneretur. Est etiam naturæ lege sancitum, vt tales nos alijs præbeamus, quales eos in nos esse cupimus: verè & impudentissimus ille fit, qui postulet à Deo, vt sui sceleris pœnam prætermittat, cum ipse in proximum, animum retineat armatum.

DIFFICULTAS VI.

An ergo necessarium sit ad salutem remittere iniurias nobis illatas?

Dicendum esse necessarium. Nam sic facere vrgemur & hac precandi formula: *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*: Et apud S. Lucam cap. 17. id iubet Deus: *Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum, & si pœnitentiam egerit, dimitte illi: & si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, dimitte illi.* Et in Euangelio Matth. cap. 5. sic: *Diligite inimicos vestros.* Et Apostolus ad Romanos 12. & ante eum Salomon scripserat Prouerb. 25. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi.* Et sic apud S. Marcum Euangelistam cap. 11. *Cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem, vt & Pater vester, qui in cælis est, dimittat uobis peccata uestra.*

Consule D. Thom. 2. 2. q. 25. artic. 8. & q. 27. art. 8.

Cum difficile sit iniurias illatas remittere, quibus rationibus ad id flecti poterunt fidelium animi?

Dicendum primò, commemoratione diuinorum oraculorum, in quibus audire licet imperantem Deum inimicis esse ignoscendum.

Deinde prædicatione eius quod verissimum est, magno esse argumèto hominibus, eos esse Dei filios, si facilè remittant iniurias, & inimicos diligant ex animo: Elucet enim in eo quòd inimicos diligimus, similitudo quædam cum parente Deo, qui sibi inimicissimum & infestissimum genus hominum, filij sui morte ab æterno exitio redemptum, reconciliauit.

Postremò, & illo imperio Christi Domini, quod recusare non possumus siue summo dedecore, & pernicie Matt. 5. *Orate pro persequentibus, & calumnantibus vos, ut sitis filij Patris vestri, qui in cælis est.*

DIFFICULTAS VIII.

Quomodo cum eis agendum, qui etsi maximè velint omnè iniuriam remittere, tamè non possunt omnem iniuriæ memoriam deponere? Sunt enim plurimi, qui cum intelligant se debere conterere iniurias obliuione voluntaria, & eos diligere, qui læserunt, id cupiunt, & pro visibus faciunt, sed vniuersam memoriam iniuriarum sibi exhauriri non posse sentiunt. Nam, resident in animo quædam reliquiæ simultatis; quamobrem magnis agitantur conscientie fluctibus, verentes nè parum simpliciter & candidè positus inimicitijs Dei iussu nõ obediât.

Ostendendum talibus primò contraria esse studia carnis & spiritus, quòd illius sensus sit ad

vindicandum procliuis; Huius ratio propensa ad ignoscendum, hinc inter ipsos perpetuam turbam ac rixam existere. Quare saluti illis minimè diffidendum esse. Consequenter demonstrandū est, reclamantibus & aduersantibus rationi corrupte naturæ appetitionibus, modò Spiritus perstet in officio & voluntate remittendi iniurias, proximumque diligendi, minimè diffidendum esse saluti.

DIFFICULTAS IX.

An illi qui ex animo non remittunt iniurias sibi illatas, possint & debeant hanc petitionem recitare?

Dicendum posse & debere: quod duabus rationibus ostendi potest.

Nam quiuis vnus è fidelium numero preces has facit totius Ecclesiæ nomine, in qua pios aliquot esse necesse est, qui debitoribus ea quæ hic commemorantur, debita remisissent.

Accedit & altera ratio, quòd id à Deo petentes, vnà etiam petimus, quicquid ad illud impetrandum in eam petitionem à nobis necessariò conferendum est. Petimus enim & veniam peccatorum, & donum veræ pœnitentiæ: petimus facultatem intimi doloris: postulamus à peccatis abhorrere, & vt illa sacerdoti verè, ac piè confiteri possimus. Itaque cum necesse etiam nobis sit patere ijs, qui damnum, aut malum aliquod dederint, cum, vt nobis Deus ignoscat precamur, simul oramus vt largiatur facultatem reconciliandi nos illis quos oderimus.

QVÆSTIO II.

Quæ facienda sunt illi qui fructum huius petitionis vult consequi?

CONCLUSIO I.

Primùm habere debet quasi oculis subiecta sua flagitia & facinora, illaq; lachrymis expiare.

Est Catechis. §. Primùm hæc in ea cura, &c.

Nam venia non datur nisi pœnitenti. Et probatur fusius sequenti conclusione.

CONCLUSIO II.

Secundò, adhibita est illi cautio in posterum earum rerum, in quibus fuit aliqua occasio peccandi, quæq; nobis ansam dare possint ad offendendum parentem Deû.

Est Catechismi. §. Cum hac cogitatione, &c.

Utraque hac conclusio probatur exemplis è sacra scriptura petitis. In his enim curis versabatur Dauid cum diceret Psalm. 50. *Peccatum meum contra me est semper.* Et Psalm. 6. *Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.* Et Publicanus Luc. 18. qui longè consistens præ pudore ac dolore, & oculis humi defixis tantùm pulsabat pectus, eam habens orationem: *Deus propitius esto mihi peccatori.* Et mulier peccatrix Lucæ cap. 7. quæ Christo Domino retro stans, rigatos à se eius pedes, capillis etiam abstersos osculabatur. Petrus denique Princeps Apostolorum Matthæ. 26. qui egressus foras fleuit amarè.

CON-

CONCLUSIO III.

Tertio, adhibenda quoque frequenter sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ.

Est Catechismi. §. Deinde cogitandum est.

Nam quò infirmiores sunt homines, & ad morbos animi, quæ sunt peccata propensiores, & pluribus & frequētioribus medicamentis indigent: sunt autem egrotæ animæ remedia Pœnitentiæ, & Eucharistiæ; Ergo, &c.

CONCLUSIO IIII.

Adhibenda etiam eleemosyna.

Est Catechismi. §. Deinde eleemosyna, quem admodum, &c.

Nam (quemadmodum tradunt diuinæ literæ) eleemosyna medicina est accommodata sanandis animæ vulneribus. Hæc quantam vim habeat ad delendum scelerum maculas, testis est Tobix 12. Angelus Domini Sanctus Raphael, cuius est illa vox, *Eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam & vitam æternam*. Testis quoque est Daniel, qui Nabuchodonosor Regem sic admonebat cap. 4. *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum*.

CONCLUSIO V.

Postremo, adiungenda est obliuio & condonatio iniuriarum, & bona voluntas erga eos qui rem vel existimationem, vel corpus tuum, tuorumve violauerint.

Est Catechif. §. Optima autem largitio, &c.

Vide illa quæ diximus paulò ante & cùm explicaremus præceptum, *Non occides*.

In fine huius petitionis Catechismus colligit hoc Documentum Spirituale: Nihil iniustius esse aut fingi posse, quàm eum, qui cùm hominibus durus sit, vt nemini se det ad lenitatem, idem postulet, vt in se sit mitis, & benignus Deus.

CAPITIS SEPTIMI ELUCIDATIO.

DE SEXTA PETITIONE.

Et ne nos inducas in tentationem.

AUTE elucidationem huius petitionis, duo obseruanda sunt.

Primum Pastores & Catechistas debere excitare fidelem populum ad frequentem huius precationis vsum, propter duas causas.

Prima, propter exemplum Christi Domini, qui frequenter iussit suos discipulos sic orare. Neque enim solùm in hac orandi regula, iussit à Deo petere nè patiatur nos induci in tentationem; sed illa etiam oratione, quam ad sacros habuit Apostolos sub ipsum mortis tempus, cùm quidem ipsos mundos esse dixisset, eos huius officij his verbis admonuit Matth. 26. *Orate vt non intretis in tentationem.*

Altera, quia nisi nos quotidie Deo commedemus, eiusque patriam curam & præsidium imploremus,

remus, verendū est fore, vt deserti diuino patro-
cinio vaferrimi hostis laqueis irretiti teneamur.

Hoc etsi semper iure timendum nobis sit, ta-
men tunc maximè, cū post impetratam delicto-
rum veniam, nouā vitam agere instituimus; tunc
enim maximè humani generis hostis omnes ad-
uersus nos artes excogitat, oēs machinas parat,
quibus oppugnemur, vt tunc præsertim verendū
sit, nè labefactata & mutata sententia rursū in vi-
tia delabamur, longeq; deteriores euadamus, quā
ante fuerimus, & de nobis illud Principis Aposto-
lorum iure dici possit 2. epistolæ 2. cap. *Melius
erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agni-
tionem, retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum
est, sancto mandato.*

Secundum duas esse easque grauissimas ratio-
nes, quibus facilè persuaderi poterit fideli popu-
lo frequens vsus huius precationis.

Prima est, humanæ naturæ imbecillitas & in-
scitia; facilè enim intelliget fidelis populus quan-
topere egeat diuini huius adiumenti, si suæ im-
becillitatis, inscitiæque meminerit; si recorda-
bitur illam Christi Domini sententiam Matthæi
26. *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma;*
si ei venerit in mentem quàm graues sint, & exitia-
les hominum casus, impellente Dæmone, nisi susti-
neantur dexteræ cœlestis auxilio. Quod illu-
strius esse possit humanæ infirmitatis exemplum,
quàm sacer ille chorus Apostolorum Matth. 26.
qui magno antea animo cū essent, primo quo-
que obiecto terrore, relicto Salvatore, diffu-
gerunt?

gerūt?etsi illustrius etiam est illud Principis Apostolorum, qui in tāta professione singularis & fortitudinis, & amoris in Christum Dominum, cum paulò ante sibi benè fidens ita dixisset Matth. 26. *Si oportuerit me mori tecum, non te negabo*: statim vnus voce mulierculæ perterritus, se Dominum non nosse iureiurando affirmavit: nimirum illi in summa spiritus alacritate non respondebant vires. Quòd si viri sanctissimi humanæ naturæ fragilitate, cui confidebant, grauius peccauerūt: quid non timendum est ceteris, qui ab eorum sanctitate absunt longissimè?

Altera, hostium nostrorum externorum, hoc est, demonum vires maxime, inuictus animus, immane in nos & infinitum odium, audacia, doli, quibus perpetuum nobiscum bellum gerunt, vt nulla pax esse cum illis, nullæ induciæ fieri possint: Quos ita depingit Apostolus ad Ephesios cap. 6. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in caelestibus*. Illos Apostolus, *Principes* appellat propter naturæ excellentiam; nam natura omnibus & cæteris quæ sub sensum cadunt, creatis rebus antecellunt. Vocat etiam *potestates*, quòd non solum naturæ vi, sed potestate etiam superant: Et *rectores mundi tenebrarum*, Non enim clarum & illustrem mundum regunt, id est, bonos & pios, sed obscurum & caliginosum, nempe eos, qui flagitiosè & facinorosè vitæ sordibus, ac tenebris obcæcati, duce tenebrarum Diabolo delectantur. Nun-
cupat

cupat etiã Dæmones, *spiritualia nequitia*: Est enim carnis & spiritus nequitia: Carnalis quæ dicitur nequitia, incendit appetitum ad libidines, & voluptates, quæ percipiuntur sensibus. Spiritualia nequitia, sunt mala studia, & praua cupiditates, quæ ad superiorem pertinent animæ partem; quæ tantò peiores sunt quàm reliquæ, quantò mens ipsa, & ratio altior est, atque præstantior. Hæc Sathanæ nequitia, quia maximè spectat illud, vt cœlesti nos hereditate priuet; propterea dixit Apostolus, *In cœlestibus*. Ex his licet intelligere magnas esse hostium vires, inuictum animum, immane in nos & infinitum odium, bellum etiam perpetuum eos gerere nobiscum, vt nulla pax esse cum illis, nullæ induciæ fieri possint. Quantum verò audeant, declarat illa Sathanæ vox apud Prophetam Isaiam, cap. 14. *In cælum conscendam*. Aggressus est primos hominum in paradiso: adortus est prophetas: appetiuit Apostolos, vt quemadmodum apud Lucam Euangelistam cap. 22. loquitur Dominus, cribraret eos sicut triticum. Ne ipsum quidem Christi Domini os erubuit Matthæi cap. 4. Itaque eius inexplicabilem cupiditatem, & immensam diligentiam sanctus Petrus expressit 1. epist. 5. cum dixit: *Aduersarius vester diabolus, tanquam Leo rugiens circumcui, quærens quem deuoret*. Quanquam non vnus modò tentat homines sathan, sed gregatim interdum dæmones in singulos impetum faciunt, quod ille confessus est dæmon, qui rogatus à Christo Domino Matthæi capit. 8. Quod sibi nomen esset respondit, *Legio mihi nomen est*, nempe dæmonum

multitudo; quæ miserum illum diuexarat. Et de alio scriptum est, Matthæi 12. *Assumit septem alios Spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi.*

In hac doctrina duo cauenda sunt.

Primum, nè cum impijs quibusdam hominibus ea quæ de Dæmonibus, eorumque in nos bello dicuntur, falsa putemus. Multi enim sunt hodie, qui quòd impulsus, atque impetus Dæmonum, in se minimè sentiunt, totam rem falsam esse arbitratur: quos ipsos à Dæmonibus impugnari mirum non est, quibus se sponte tradiderunt. Non est in illis pietas, non charitas, non virtus illa christiano homine digna; quare fit, vt toti sint in potestate Diaboli, nec vllis tétationibus opus est ad eos euertendos, in quorum iam animos ipsis libentibus commorantur. At verò, qui se Deo dicauerunt, in terris cœlestem vitam agentes, ij maxime omnium Sathanæ incurfibus petuntur, hos acerbissimè odit, his in singula temporis momenta struit infidias. Plena est historia diuinarum literarum sanctorum hominum, quos præfenti etiã animo stantes, vel vi, fraude peruertit. Adam, Dauid, Salomon, alijque, quos enumerare difficile, fit experti sunt Dæmonum violentos impetus, & callidam astutiam, cui resisti non possit consilio, aut hominum viribus. Quis igitur se suo præsidio satis tutum existimet? Itaque piè, casteque petendum à Deo est, nè nos tentari sinat supra id quod possumus, sed faciat etiam cum tentatione prouentum, vt possimus sustinere, 2. Petri 2. cap.

Alterum,

Alterum, nè nimium Dæmonum vim & potentiam animi imbecillitare, aut rei ignoratione perhorrescamus; sed tentationū fluctibus agitati in hunc præcationis portum confugiamus: Nō enim Sathan in tanta & potentia, & pertinacia, in capitali odio nostri generis, nec tantum, nec quamdiu vult tētare nos aut vexare potest: sed omnis eius potestas Dei nutu, & permisso gubernatur. Notissimum est exemplum Iob. i. cap. de quo nisi Diabolo dixisset Deus, *Ecce vniuersa quæ habet in manu tua sunt*; nihil eius Sathanas attigisset: Contra verò nisi addidisset Dominus: *Tantum in eum ne extendas manum tuam*; vno Diaboli ictu cum filiis ipse, facultatibusq; concidisset. Ita autem illigata est Dæmonum vis, vt nè in porcos quidē illos, de quibus scribunt Euangelistæ Matthæus 8. & Marcus 5. non permittente Deo inuadere potuisset.

QVÆSTIO I.

Quid tentatio significat? Quid item induci in tentationem?

CONCLUSIO I.

Tentare, est periculum facere de eo qui tentatur, vt ab ipso quod cupimus elicientes, verum exprimamus.

Est Catech. §. Est autē tentare, &c. Et D. Thom. p. 1. q. 114. art. 20

Hic modus tentandi in Deum non cadit. Quid
Ddd enim

enim est quod nesciat Deus? *Omnia enim* (inquit Apostolus ad Hæbr. 4.) *nuda & aperta sunt oculis eius .*

CONCLUSIO II.

Est etiam alterum tentandi genus, cum longius progrediendo, aliud quæri solet vel in bonam, vel in malam partem.

Est Catech. §. Est alterum tentandi, &c. Et D. Thom. sup.

In bonam partem quis tentatur, cum ea re tētur alicuius virtus, vt illa perspecta & cognita is cōmodis & honoribus augeatur, eiusque exēplū cæteris imitandum proponatur, ac denique omnes ob id ipsum ad Dei laudes excitentur. Hæc tētandi ratio sola conuenit in Deum. Huius exemplum tentationis est illud in Deuteron. cap. 13. *Tentat vos Dominus Deus vester, vt palam fiat, vtrū diligatis eum, an non.* Hoc modo etiā tentare suos dicitur Deus, cum inopia, morbo, & alijs calamitatum generibus premit, quod probandæ eorum p̄tentiæ causa facit, vt & alijs documentum sint Christiani officij. In hanc partem legimus Genes. 22. Abraham esse tentatum, vt filium immolaret. Quo facto, fuit is obedientiæ, & patientiæ exemplū singulare ad memoriā hominum sempiternā. In eandē sentētiā dictum est de Tobia cap. 12. *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te.*

In malam partem tentatur, cum ad peccatum aut exitium impellitur: quod proximum Diaboli officium est. Is enim eo animo tentat homines, vt decipiat

decipiat, agatque præcipites.

DIFFICULTAS VNICA.

Quibus instrumentis vtitur Dæmon in tentandis hominibus?

In tentationibus Dæmon modò intimos nobis admouet stimulos, animæ videlicet affectiones, & commotiones: modò nos exagitans extrinsecus, rebus vtitur, vel prosperis ad efferendos, vel frangēdos aduersis; nonnūquā habet emissarios, & excursores perditos homines, imprimisq; hereticos, qui sedentes in cathedra pestilentia, malārū doctrinarum mortifera semina dispergunt; vt illos qui nullum delectum, aut discrimen habent virtutis, & vitiorum, homines per se procliuēs ad malum nutantes, ac præcipitantes impellant.

CONCLUSIO III. RESPONSIVA

alteri parti quæstionis.

Dicimur induci in tentationem, cum tentationi succumbimus.

Est Catech. §. Dicimur autem induci, &c. Et D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 9. o.

Explicatur sequentibus Difficultatibus.

DIFFICULTAS I.

An Deus inducat in tentationem?

Respondendum est adhibita distinctione: Dupliciter enim inducimur in tentationem.

Primum, cum de statu dimoti in id ruimus malum, in quod tentando nos aliquis impulerit: At nemo quidem à Deo hoc modo in tētationem inducitur, quia nemini ē peccati auctor Deus, imo verò odit omnes qui operantur iniquitatem. Sic

verò etiam est apud Sanctum Iacobum capit. 7.
*Nemo, cùm tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur :
 Deus enim intentator malorum est.*

Deinde dicitur nos in tentationē inducere is, qui etsi non tentat ipse, neque operam dat, quo tētemur, tentare tamē dicitur, quia cùm possit prohibere nè id accidat, aut nè tentationibus superemur, nõ impedit. Hoc modo Deus pios & bonos tentari quidem finit, veruntamen sua gratia sustentatos non deserit: Nec verò non interdum iusto, & occulto Dei iudicio, nostris, id sceleribus postulantis, nobis ipsi relictis, cōcidimus. Præterea nos in tentationem Deus inducere dicitur, cùm eius beneficijs, quæ nobis ad salutem dedit, abutimur ad perniciem, & patris substantiã, vt prodigus ille filius, dissipamus viuendo luxuriosè, nostris cupiditatibus obsequentes. Quamobrē id dicere possumus quod de lege dixit Apostolus ad Roman. 6. *Inuentum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.* Oportunum rei exemplum est Hierosolyma, teste Ezechiele cap 16. quã Deus omni ornamentorum genere locupletarat, vt eius ore Prophetæ diceret Deus: *Perfecta eras in decore meo, quem posueram super te: & tamen illa ciuitas diuinis cumulata bonis, tantum abest, vt optimè de se merito, ac merenti Deo gratiam habens cælestibus beneficijs ad beatitudinem consequendam, cuius gratia acceperat vteretur, vt ingratisima in parentem Deum abiecta spe, cogitatione cælestium fructuum, tantum præsentis abundantia luxuriosè, ac perditè frueretur.*

Hoc

Hoc Ezechiel eodem capite pluribus verbis persecutus est.

DIFFICULTAS II.

Si Deus inducit in tentationem tantum permittit eod; quomodo ergo dicit scriptura, quod quosdam indurat, excæcat & tradit in reprobum sensum?

Dicendum, hunc diuinæ scripturæ morem diligenter attendendum esse, quæ Dei permissionē ijs interdum verbis significat, quæ propriè si accipiuntur, actionem in Deo significant. Nā in Exodo cap. 4. sic est: *Indurabo cor Pharaonis*. Et apud Isaiam, *Excæca cor populi huius*. Et ad Roman. c. i. scribit Apostolus: *Tradidit illos Deus in passiones ignominie, & in reprobum sensum*. Quibus in locis, alijsque similibus, non id omnino esse actum à Deo, sed permixtum intelligendum est.

Confule D. Thom. 1. 2. q. 87. art. 2.

QVAESTIO II.

Quid in hac precationis parte postulamus?

CONCLUSIO I.

Non petimus nè omnino tentemur.

Est Catech. §. Nec verò petimus, &c. Et D. Thomæ sup.

Est enim *vita hominis* (teste Iob cap. 7.) *tentatio super terram*.

DIFFICULTAS VNICA.

Quare Deus voluit hominum vitam esse tentationem? Vel, an tentari sit utile vel salutare?

Dicendum, quòd tentatio res est utilis & fructuosa hominum generi. Nā in tentationibus nos ipsos, id est, vires nostras cognoscimus: quāobré etiam humiliamur sub potenti manu Dei, viriliterque decertantes, expectamus immarcescibile coronam gloriæ. Nam & *qui certat in agone, non coronatur nisi legitime certauerit*, 2. ad Timoth. 2. & ut inquit S. Iacobus cap. 1. *Beatus vir qui suffert tētionem, quoniam cūm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.*

CONCLUSIO II.

Petimus verò ne diuino presidio deserti, tentationibus vel decepti assentiamus, vel cedamus afflictis, ut præsto sit nobis Dei gratia, quæ, cūm defecerint nos propriæ vires, in malis recreet ac reficiat.

Est Catech. §. Quid hic igitur petimus? Et D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 9.0.

DIFFICULTAS VNICA.

An sufficiat petere auxilium Dei generatim ad superandas tentationes; An verò etiam necesse sit petere nominatim ad singulas tentationes?

Dicendum, quòd non solum generatim debemus implorare opem Dei in omnibus tentationibus; sed etiā nominatim cūm singulis affligimur ad deprecationem & opem Dei confugere oportet. Quòd à Dauide factum legimus penè in vno quoque tentationum genere. Nam in mendacio sic præcabatur Psalm. 118. *Ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque.* In avaritia ad hunc modum Psalm. 118. *Inclina cor meum in testimonia tua, & non in avaritiã.* In rebus verò inanibus hu-

ius vitæ, & illecebris cupiditatû, hac prece utebatur Psal. 118. *Averte oculos meos nè videãt vanitatẽ.*

CONCLUSIO III.

Petimus quoque vt Sathanam cõterat sub pedibus nostris.

Est Catech. §. Petimus denique vt Sathanã, &c. Neque eget maiori explicatione.

Documenta Spiritualia.

In fine explicationis huius petitionis Catechismus suo more infert quatuor Documenta Spiritualia, quæ nos in hac præcatione maximè cogitare & meditari oportet.

Primum, vt quanta sit hominum infirmitas intelligentes, viribus suis fideles omnes discant diffidere, & omni spe incolumitatis in Dei benignitate collocata, eo freti patrociniõ, vel in maximis periculis, magnum animum habere.

Affument fideles hunc animum, si cogitẽt primum, quàm multos hac spe, atque hoc animo præditos ex hiantibus Sathanæ faucibus liberarit Deus. An non Ioseph vndique circumdatum ardentibus insanæ mulieris facibus, è summo ereptum periculo, ad gloriam extulit? Genes. 39. Non Susannam à Sathanæ ministris obsessam, tũ, cum nihil propius esset, quàm vt nefarijs sententijs interficeretur, seruauit incolumem? Daniel. 13. Neque mirum: *Erat enim* (inquit) *cor eius fiduciam habens in Domino.* Insignis est laus, & gloria Iob, qui de mundo, de carne, de Sathana triumphauit. Plurima sunt eius generis exempla, quibus Parochus

vel Catechista diligenter pium populum ad eam spem, fiduciamque cohortari debet.

Cogitent etiam fideles, quem in hostium tentationibus ducem habeant, nempe Christum Dominum, qui victoriam ex illo certamine retulit. Vicit ille Diabolum. Est is ille fortior, qui superueniens fortem superauit armatum; quē & armis nudauit, & spolijs, Luc. 11. De eius victoria, quā de mundo reportauit, est apud S. Iohannem 16. *Confidite ego vici mundum.* Et in Apocalypsi cap. 5. dicitur ipse *Leo vincens, & exisse vincens vt vinceret*: qua in victoria suis etiam cultoribus facultatem vincendi dedit. Est Apostoli ad Hēbreos epistola plena victorijs sanctorum hominum, *qui per fidem deuicerunt regna, obturauerunt ora leonum, & quæ sequuntur.* Ex his verò, quæ sic acta legimus, eas victorias cogitatione cōplectamur, quas quotidie reportant ex intimis, & externis Dæmonū prælijs, homines, fide, spe, & charitate præstantes, quæ tam multæ sunt tamq̃; insignes, vt, si sub aspectum caderent oculorum, nihil frequentius accidere iudicaremus, nihil gloriosius: de quorū hostium clade his verbis scripsit S. Iohann. epist. 2. *Scribo vobis, iuuenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & uicistis malignum.*

Secundum, Diabolum à fidelibus superari posse non otio, somno, vino, commestatione, libidine; sed oratione, labore, vigilia, abstinentia, continentia, castitate: *Vigilate & orate*, inquit Matth. 25. vt iam diximus, *vt non intretis in tentationem.* Qui ijs armis ad illam pugnam vtuntur, in fugam cōuertunt

tunt

tunt aduersarios. *Qui enim resistunt diabolo, is fugiet ab eis, Iacobi 5.*

Tertium vires, quibus fideles Dæmonum tentationes superare debēt, à Deo, qui ponit vt arcum æreum brachia nostra; cuius beneficio arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore; qui dat nobis protectionem salutis; cuius nos dextera suscipit; qui docet manus nostras ad prælium, & digitos nostros ad bellum: vt vni Deo pro victoria sint agenda, & habenda gratia, quo vno & auctore, & adiutore vincere possimus, quod fecit Apostolus. Inquit enim 1. ad Corinth. 15. *Deo autem gratias qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum.* Eūdem auctorem victoriæ prædicat illa cœlestis vox in Apocalypsi cap. 12. *Facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi eius; quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, & ipsi vicerunt eum propter sanguinē agni.* Testatur idem liber, Christi Domini partam ex mundo, carneque, victoriam cap. 17. eo loco: *Hi cum agno pugnabunt, & agnus vincet illos.*

Postremum, multa esse præmia eorum qui fortiter dæmonum tentationibus resisterint.

Sūt enim illis à Deo coronæ & sempiterna præmia præparata, quorum passim in Apocalypsi diuina habemus, & maximè illustria testimonia, vt cap. 27. *Qui vicerit non lædetur à morte secunda.* Et cap. 3. *Qui vicerit, sic vestiatur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ. Et, Confitebor nomen eius coram Patre meo, & coram Angelis eius.* Et paulò post, Deus ipse ac Dñs noster, ita loquitur

794 ORATIONIS DOMINICAE
ad Iohānem cap. 3. *Qui vicerit, faciam illum colum-
nam in templo Dei mei, & foras nō egredietur amplius.*
Tum inquit, *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in thro-
no meo, sicut & ego vici, & sedi cū Patre meo, in thro-
no eius.* Deniq; cū sanctorum gloriam, & perpetuam illam bonorum vim, quibus in cœlo fru-
entur, exposuisset, adiunxit cap. 21. *Qui vicerit, possi-
debit hæc, & ero illi Deus, & ipse erit mihi filius.*

CAPITIS OCTAVI ELVCIDATIO.

DE SEPTIMA PETITIONE.

Sed libera nos à malo.

Xplicationi huius petitionis quinque præmittenda sunt;

Primum, Pastores & Catechistas debere summā in hac petitione explicanda adhibere diligētiam, propter singularem eius præstantiam, quæ duobus argumētis ostendi pōt.

Primo, quia hæc petitio est quasi quædam epitome, summatim complectens vim & rationem ceterarum petitionum; cū enim id quod ea prece continetur impetrauerimus; nihil auctore Sancto Cypriano Serm. 6. de oratione Dominica, remanet, quod ultra adhuc debeat postulari, cū semel protectionem Dei aduersus malum petamus; quæ impetrata contra omnia quæ Diabolus & mūdus operantur, securi stamus & tuti.

Altero,

Altero, quia Christus Dominus nō solum eam tradidit, sed & exemplo confirmavit, cū ē vita migraturus Deum Patrem pro hominū salute deprecaretur, Iohannis 17. cap. *Rogo enim* (inquit) *ut serues eos à malo*.

Secundum, septimam hanc petitionem differre à proximè præcedente, quòd illa vitationem culpæ, hac pœnæ liberationem postulamus.

Tertium, quemlibet facile advertere necessitatem huius petitionis, propter multitudinem incōmodorum, calamitatum, & miseriarum, quibus abundat hæc vita.

Nam præter quàm quòd ex sacris & prophanis auctoribus, qui hoc argumentum copiosissimè prosecuti sunt, illas in promptu videre est: nemo ferè est qui illas non intelligat, & suo, & alieno periculo. Persuasum est omnibus, quòd exemplum patientiæ Iob memoriæ prodidit cap. 14. *Homo natus de muliere breui viuens tempore repletur multis miserijs, qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet*. Nec verò vllum præterire diem, qui propria aliqua molestia, aut incommodo notari non possit, testis est illa Christi Domini vox Matthæi 6. *Sufficit diei malitia sua*. Et cōditionem humanæ vitæ declarat ipsius Domini monitum illud Luc. 9. quo crucem quotidie sumi, sequē docuit sequi oportere. Vt igitur quisque sentit, quàm laboriosa sit & periculosa hæc viuendi ratio, ita facile persuadetur fideli populo, malorum liberationem à Deo implorandam esse, præsertim cū nulla re
magis

magis ad orandum adducantur homines, quàm cupiditate & spe liberationis eorum incōmodorum, quibus præmuntur, aut quæ impendent. Est enim hæc insita ratio in animis hominũ, vt in malis statim ad Dei auxilium confugiant. Qua de re est illud scriptum Psalm 82. *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine*.

Quartum, quãuis hoc à natura insitum sit animis hominum, vt in periculis, & calamitatibus statim inuocent Deum, eiusque auxilium petant; plerique tamen sunt qui hoc non rectè faciunt, ij scilicet, qui contra Christi Domini iussum, præposito vtuntur ordine precationis. Nam qui iussit nos ad se confugere in die tribulationis, idem orationis ordinem nobis præscripsit: voluit enim vt priusquàm precaremur vt nos liberaret à malo, peteremus vti nomen Dei sanctificaretur, & adueniret regnum eius, & reliqua postularem, quibus quasi gradibus quibusdam in hũc locum peruenitur.

Sed quidam, si caput, si latus, si pes cōdoluit, si rei familiaris iacturam faciunt, si minæ, si pericula ab inimicis intendũtur, in fame, in bello, in pestilētia, omisis medijs dominicæ precationis gradibus, tantũ petunt vt ex illis eripiantur malis: At huic consuetudini repugnat Christi Domini iussum Matthæi 6. cap. *Quærite primũ regnum Dei*. Itaque qui rectè preces faciunt, cùm deprecatur calamitates, incommoda, malorum depulsionem, id referunt ad Dei gloriam. Sic Dauid illi precationi Psalm 6. *Domine ne in furore tuo arguas me*; subie-

subiecit rationem, qua se Dei gloriæ cupidissimū ostendit: Inquit enim, *Quia non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi?* Et idem cum oraret Deum, Psal. 50. sibi ut misericordiā impertiret, subiecit illud: *Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur.*

Quintum, aliter infideles, aliter fideles & christianos petere liberationem à malis.

Petunt enim illi vehementer quidem à Deo ut possint ex morbis vulneribusq; conualescere, sibi ut ex vrgentibus, vel imminenribus malis euadere liceat; sed tamen illius præcipuam spem liberationis ponūt in remedijs natura, vel hominum industria comparatis: quin etiam sibi datum à quouis medicamētum, etiam si cantionibus, si veneficijs, si dæmonum opera confictum sit, sine vlla religione adhibēt, modò aliqua valetudinis spes ostendatur. Longè alia ratio est christianorum, qui in morbis, & in omnibus aduersis rebus, habent summum perfugium, & præsidium salutis Deum, vnum illum omnis auctorem boni, & liberatorem suum agnoscunt, ac venerantur; remedijs verò, quæ inest ad sanandum vis, insitā à Deo esse pro certo habent, tantumque illa ægrotis prodesse existimant, quantum ipse voluerit Deus: Est enim à Deo data hominum generi medicina, qua morbos sanaret. Hinc est Ecclesiastici vox ca. 32. *Altissimus creauit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam.* Itaque qui Iesu Christi nomen dederunt, non in illis remedijs summā spem reponunt recuperandæ valetudinis, sed ipsi medicinæ

dicinæ auctori Deo maximè confidunt. Quare etiam in diuinis literis reprehenduntur ij, qui medicinæ fiducia, nullum Dei auxilium requirunt: imò verò qui vitam agunt ex diuinis legibus, abstinent omnibus remedijs, quæcumque ad curationem à Deo non adhibita esse constet. Quòd si etiam eorum vsu medicamentorum illis explorata sit spes sanitatis, tamen ab ijs, vt cationibus, & Dæmonum artificijs abhorrēt. Ad id autem fideles cohortari oportet, vt Deo confidant. Ea enim re iussit nos beneficentissimus parens liberationem malorum postulare, vt in eo ipso quod iussit spem etiam impetrationis haberemus. Multa sunt in sacris literis huius rei exēpla, vt qui minus rationibus adducuntur ad benè sperandum, exemplorum multitudine confidere cogantur. Abraham, iacob, Loth, Ioseph, David, sunt in oculis locupletissimi testes diuinæ benignitatis. Sacræ noui Testamenti literæ tam multos enumerant, qui ex maximis discriminibus erepti sunt piæ pondere precationis; vt res exemplorum commemoratione non egeat. Vna igitur illa Prophetæ Psal. 33. sententia contenti erimus, quæ vel infirmisimum quemque confirmare potest; *Clamauerunt enim (inquit) iusti, & Dominus exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.*

Q V Æ S T I O I.

Quæ petimus hac petitione?

CON-

Non petimus hoc loco, vt ab omnibus omnino malis liberemur.

Est Catech. §. Sequitur huius vis, &c. Et D. Tho. 2. 2. q. 83. art. 9.

Sunt enim quædam quæ communiter mala putantur, quæ tamen sunt illis fructuosa qui patiuntur: vt ille stimulus qui Apostolo erat adhibitus, 2. ad Corinth. 12. vt Dei gratia adiuuante, virtus in infirmitate perficeretur. Hæc si cognita sit eorum vis, summa voluptate pios afficiunt, tantum abest vt à Deo petant vt auferantur.

CONCLUSIO II.

Tantum ea mala hic deprecamur, quæ nullam animæ utilitatem adferre possunt, reliqua minime, modò aliquis inde salutaris fructus existat.

Est Catech. §. Quare tantum ea mala deprecamur, &c. Et D. Thom. sup.

CONCLUSIO III.

Omnino igitur petimus, vt à peccato liberati, à temptationis etiam periculo, ab intimis externisq; malis eripiamur, vt tuti simus ab aqua, ab igne, à fulgure, nè grando noceat frugibus, nè annonæ charitate, seditionibus, bello laboremus: petimus à Deo vt morbos, pestem, vastitatem arceat, vincula, carceres, exilium, prodiones, insidias, cæteraq; omnia prohibeat incommoda, quibus maxime terreri ac premi solet hominum vita, omnes denique facinorum, & flagitiorum causas auertat.

Est Catech. §. Omnino igitur huic voci, &c. Et D. Thom. sup.

CONCLUSIO IIII.

Nequè hæc solùm quæ omnium consensione mala sunt deprecamur : sed illa etiam , quæ penè omnes bona confitètur, diuitias, honorem, valetudinem, robur, hanc ipsam vitam, petimus inquam , nè ad malum , & ad animæ nostræ exitium hæc conuertantur .

Est Catech. §. Nequè verò solùm, &c.

CONCLUSIO V.

Oramus etiam Deum nè morte opprimamur repentina .

Est Catech. §. Oramus etiam, &c.

CONCLUSIO VI.

Oramus quoque nè in nos iram Dei concitemus .

Est Catech. §. Nè in nos iram, &c.

CONCLUSIO VII.

Petimus insuper , nè quæ impios manent supplicia subeamus .

Est Catech. §. Nè quæ impios, &c.

CONCLUSIO VIII.

Deinde rogamus nè in igne purgatorij torqueamur , à quo vt alij liberentur , piè & sanctè precamur .

Est Catech. §. Nè igne purgatorij, &c.

CONCLUSIO IX.

Præterea deprecamur omnia mala , præterita , præsentia , & futura .

Est Catech. §. Hanc petitionem, & in Missa .

Sic Ecclesia interpretatur hanc petitionem & in Missa, & in Litanijs .

DIFFICULTAS VNICA.

Quibus modis liberat nos Deus à malis pœna, idest, miserijs & calamitatibus?

Multis & varijs modis solet Deus suos à malis eripere.

Primò, dum impendentes calamitates prohibet; quomodo legimus magnum illum Iacob esse liberatum ab inimicis, quos in illum concitauerat Sichimitarum cædes: Extat enim illud Genes. cap. 35. *Terror Dei inuasit omnes per circuitum ciuitates, & non sunt ausi persequi recedentes.*

Secundò, aliter liberat sanctos, qui cum Christo Domino in cœlis regnant, quàm nos in hac vita: Nam illos ab omnibus prorsus malis liberat, nos autem qui in hac peregrinatione versamur, ab omnibus incômodis solutos esse minimè vult, sed eripit à quibusdam, etsi sunt instar liberationis malorum omnium ea solatia quæ dat Deus interdum ijs, qui rebus præmuntur aduersis. His se consolabatur Propheta, cùm illa dicebat Psal. 93. *Secundùm multitudinem dolorũ meorum in corde meo, consolationes tuæ latificauerunt animam.*

Præterea à malis liberat Deus, cum illos in sumum discrimen adductos, integros seruat & incolumes: Quòd & pueris illis in ardentem fornacem coniectis Daniel. 3. & Danieli contigisse legimus, quem Leones nihil læserunt, quemadmodum neque pueros flamma violauit, Daniel 6. & 14.

CONCLUSIO X.

Postremò petimus liberari à malo, idest, diabolo. Est Catechis. §. Malus verò etiam, &c.

Sic interpretantur hanc petitionem S. Basilius, in homilia quòd Deus non sit auctor malorù, non procul à fine, Chrysoſtomus hom. 20. in Matthæu, Auguſtinus de Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 57.

Dæmon præcipuè dicitur malus. Primò, quòd hominù culpæ, idest, ſcleris & peccati auctor fit.

Secundò, quia eo ministro vitur Deus in re-
tendis pœnis à ſcleratis & facinoroſis. Dat enim
Deus omne malum hominibus, quod illi peccati
cauſa patiuntur. In hanc ſententiam loquuntur di
uinæ literæ Amos capit. 5. *Si erit malum in ciuitate,*
quod Dominus non fecerit. Item Iſaiæ 45. *Ego Domi-*
nus, & non eſt alter, formās lucem, & creans tenebras,
faciens pacem, & creans malum.

Tertiò, Malus quoque dicitur dæmon ob eam
cauſam, quòd etſi eum nihil læſerimus, tamen per-
petuum bellum nobis infert, & capitali nos infe-
ſtatur odio. Quòd ſi nobis & fide armatis, & inno-
centia teſtis nocere non poteſt, tamen nullum fi-
nem facit tentandi nos externis malis, & quacun-
que poteſt ratione diuexandi. Quamobrem Deum
precamur, vt nos à malo, hoc eſt diabolo liberare
velit.

DIFFICULTAS VNICA,
Quare in petitione dicimus à malo, non, à malis?

Dicendum, ob id, quòd mala, quæ in nos à pro-
ximis proficiſcuntur, dæmoni aſſignamus tanquã
auctori & impulſori; quo minus etiam proximis
iraſci debemus, quoniam odium, & iracundiam in
ipſum ſathanam conuertere oportet, à quo homi-
nes ad iniuriam inferendam impelluntur.

MONITIO.

Itaque doceris quòd si te aliqua re læserit proximus, cum preces facis parenti Deo, petas, vt non modò te liberet à malo, id est, ab ijs, quas tibi proximus imponit, iniurijs; sed illum ipsum eripiat proximum ex diaboli manu, cuius impulsu homines in fraudem inducuntur.

Documenta Spiritualia.

In fine explicationis huius petitionis Catechismus consueta methodo infert duo Documenta Spiritualia.

Primum, si in precibus & votis non liberamur à malis, debere nos quę premant ferre patienter, intelligentes placere diuino numini, vt toleranter ea patiamur. Quare minimè nos indignari, aut dolere par est, quòd preces nostras nò audiat Deus, sed omnia ad eius nutum ac voluntatem referre oportet, existimàtes id vtile, id esse salutare, quod Deo placet vt ita sit, non autem id, quod secus nobis videatur. Alterum, dum in hoc vitæ periculo versamur, ad omne incommodorum & calamitatum genus, non solùm æquo, sed gaudenti animo ferendum paratos esse debere, *Omnes enim, inquit Apostolus 1. ad Timoth. 3. qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur.* Item Act. c. 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ Dei:* Rursum Luc. 24. *Nonne hac oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Non enim æquũ est, seruum esse maiorem Domino suo; sicuti turpe est, è sententia Sancti Bernardi, Sermo. 5. de omni-

bus Sanctis. *membra esse delicata sub spinoso capite.*
 Præclarū illud est exemplum Vriæ propositum ad
 imitandū 1. Reg. 11. qui adhortante Dauide, domi
 vt se contineret, inquit; *Arca Dei & Israel, & Iuda
 habitant in papilionibus, & ego ingrediar domū meam?*
 His instructi rationibus, ac meditationibus, si
 ad orandum veniamus, illud assequemur, vt, si mi
 nis vndique cincti, malisque circumdati, quem
 admodum tres illi pueri. Daniel. 3. intacti ab igne,
 sic nos inuiolati seruemur; certè, vt Machabæi,
 1. Machab. 2. casus aduersos constanter, ac fortiter
 feramus. In contumelijs & cruciatibus sacros
 imitabimur Apostolos, Act. 5. qui cæsi verberibus,
 vehementer lætabantur, quòd digni habiti essent,
 qui pro Christo Iesu contumelias paterentur, sic
 nos ita comparati canemus illa summa cum ani
 mi voluptate, Psalm. 118. *Principes persecuti sunt me
 gratis, & à verbis tuis formidauit cor meum: lætabor
 ego, super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa.*

CAPITIS NONI ELUCIDATIO.

De extrema Orationis Dominicæ parti
 cula, quæ est, Amen.

ANTE explicationem huius vocis, *Amen*,
 vnum obseruandum est, cum Catechif
 mo, videlicet, curandum esse, vt sicut
 preces nostras diligenter ordimur, ita

etiam

etiam religiosè finiamus, propter multos eosque vberes fructus, qui ex orationis Dominicæ sine percipiuntur.

In primis omnium vberimus ac letissimus fructus est eorum impetratio quæ postulauimus.

Deinde, quædam etiam maiora ac præclariora dona, quàm vt verbis explicari possint. Nam cum orando homines cum Deo colloquantur, vt Sanctus Cyprianus ait, Sermone de oratione Dominica sub finem, fit quodam inexplicabili modo oranti diuina maiestas proprior, quàm cæteris, quem præterea singularibus ornat muneribus; vt qui piè Deum orant, quodammodo cum ijs, qui ad ignem accedunt comparari possint: qui si algent calescunt; si calent æstuant; Sic illi assistentes ad Deum, pro modo pietatis, ac fidei ardentiores euadunt: inflammatur enim eorum animus ad Dei gloriam, mens illustratur, admirabilem in modum, omnino cumulantur diuinis muneribus. Est enim illud proditum sanctis literis: *Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis*, Psalm. 20.

Exemplo est omnibus magnus ille Moyfes Exodi 34. qui à Dei congressu, & colloquio digrediens, diuino quodam fulgore collucebat, sic, vt Israelitæ eius oculos, & os intueri non possent. Omnino qui vehementiori illo studio preces faciunt, Dei benignitate, ac maiestate admirabiliter perfruuntur. *Mane astanto* (inquit Propheta Psalmo quinto.) *& videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.* Hæc quò magis noscunt homines, eò Deum vehementiori cultu ac pietate venerantur;

eò etiam sentiunt iucundius quàm suavis sit Dominus, & quàm verè beati sint omnes, qui sperant in eo: tum verò clarissima illa luce circūfusi quanta sit eorum humilitas, quāta sit Dei maiestas considerant. Est enim illa Sancti Augustini regula in initio lib. 4. de Trinit. *Nouerim te, nouerim me.* Itaque fit, vt suis viribus diffidentes, totos se committant Dei benignitati, minimè dubitantes; quin is ipsos paterna illa sua, & admirabili charitate complexus, abundanter ijs omnia suppeditet, quæ sint ad vitam, & salutem necessaria: hinc se ad agendas Deo gratias conuertant, quantas animo maximas capere possunt, quantas oratione complecti: quòd magnum Dauidem fecisse legimus Psal. 7. qui cum ita precationem instituisset: *Saluum me fac ex omnibus persequentibus me,* sic eam absoluit, *Confitebor Domino secundum iustitiam eius, & psallam nomini Domini altissimi.*

Sunt eiusmodi Sanctorum preces innumerabiles, quarum exordium est timoris plenum, clausula spei bonæ, lætitiæque referta, sed mirabile est, quàm eo in genere eniteant Dauidis ipsius precationes; Nam cum metu perturbatus sic orare esset exorsus Psalmo 3. *Multi insurgunt aduersum me, multi dicunt animæ meæ, Non est salus ipsi in Deo eius:* confirmatus aliquando gaudioque perfusus, subiunxit paulò post: *Non timebo millia populi circumdantis me.* Psalmo etiam 4. suam cum deplorasset miseriam, ad extremum Deo confisus incredibiliter latatur spe sempiternæ beatitudinis; *In pace, in idipsum (inquit) dormiam & requiescam.* Quid illa
 Psal.

Psal. 6. Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me; quanto cum tremore & pallore Prophetam dixisse credendum est? Contra, quæ deinceps sequuntur, quàm fidenti, ac lætanti animo? Discedite à me (inquit) omnes, qui operamini iniquitatem; quoniam exaudivit Dominus uocem fletus mei. Cùm verò Saulis iram, furoremque pertimesceret, Psalmo 53. quàm humiliter ac demissè Dei opem implorabat: Deus in nomine tuo saluum me fac, & in virtute tua iudica me; & tamen hilarè ac fidenter in eodem psalmo subiecit: Ecce enim Deus adiuuat me, & Dominus susceptor est animæ meæ.

Quare qui se confert ad sacras preces, fide, speque munitus, parentem adeat Deum, ut se id consequi posse, quod ei opus sit, nullo modo diffidat.

QVÆSTIO VNICA.

Qualis est vox, Amen, & quid significat posita in fine orationis

Dominicæ?

CONCLUSIO I.

Amen est vox Hebræa, in Ecclesia Dei ideo retenta, neque in aliam linguam versa, propter reuerentiam Saluatoris, in cuius ore hæc uox frequens fuit.

Et Catechismi. §. Et quidem adeo fuit frequens hæc vox.

CONCLUSIO II.

Hæc vox, Amen, in fine orationis Dominicæ posita, habet uim respondentis, & illum qui precibus, quod velit impetrarit, cum bona gratia dimittentis

Dei, quasi peccanti respondeat Deus, vade & scito tuas auditas esse preces.

Est Catechismi. §. Cui voci, &c.

Hanc sententiam perpetua Ecclesiae Dei consuetudo comprobavit, quae in sacrificio Missae, cum pronunciatur oratio Dominica, non rei sacrae ministris, quorum partes sunt illa dicere, *Sed libera nos à malo*, attribuit hanc vocem, *Amen*; sed ipsi Sacerdoti accommodatam reseruauit; qui cum Dei, & hominum sit interpret, Deum exortum esse populo respondet.

DIFFICULTAS I.

Quomodo ergo differt haec vox (Amen) posita in fine orationis Dominicae, à se posita in fine aliarum Orationum?

Dicendum plurimum differre: Nam posita in fine aliarum precationum, consensum modò desideriumque significat; in fine verò orationis Dominicae responsionem Deum orantis postulationi consensisse.

Hanc differentiam indicat ipse diuersus ritus Ecclesiae: Nam in alijs precationibus ministrorum munus est respondere, *Amen*: In hac, ipsius sacerdotis, qui Dei & hominum est interpret.

DIFFICULTAS II.

Quomodo interpretatur haec vox, Amen?

Dicendum, quòd variè à multis interpretata est; Septuaginta enim interpretes verterunt, *Fiat*: alij reddiderunt, *verè*: Aquila, *fideliter*: Sed parui refert, hoc an illo modo sit reddita, modò habere intelligamus eam vim quam diximus confir-

mantis

mantis sacerdotis concessum id esse, quod petebatur: Cuius sententię testis est Apostolus 2. ad Corinth. 1. cap. *Quotquot enim (inquit) promissiones Dei sunt, in illo, est, ideo & per ipsum, Amen Deo, ad gloriam nostram.*

CONCLUSIO III.

PRæter priorem significationem, hæc vox *Amen*, habet & istam nobis accommodatam: Nam ea confirmamus petitiones nostras, & nos attentos reddimus: petimus etiam ut omnia fiant, id est, concedantur, quæ antea petimus, vel potius intelligentes nos iam impetrasse omnia, ac sentientes præsentem vim diuini auxiliij, illud vnà cum Propheta canimus *Psalm. 53. Ecce enim Deus adiuvat me, & Dominus susceptor est animæ meę.*

Est Catech. §. Est etiam hæc nobis accommodata vox, &c.

Nemo enim dubitare debet, quin Deus & nomine filij sui, & verbo, quo sæpissimè is vsus est, moueatur, qui semper, ut ait Apostolus ad Hæbreos 5. *Exauditus est pro sua reuerentiâ.*

Iesu Christo, æterni Dei æterno
Filio, laus & gloria.

BIBLIOTECA
UNIVERSITATIS
IN-

C A P I T V M,

Q V A E S T I O N V M,

E T D I F F I C V L T A T V M

Elucidationis Catechismi Romani,

In quatuor partes diuisi.

P R A E F A T I O N I S C A T E C H I S M I.

- Quaestio 1. An sit necessarium ad salutem esse Pastores & Catechistas doctrina fidei instructos? Et, quis est auctor doctrinae fidei? pag. 1
- Diffi. 1. A quo tempore, & quibus primùm hominibus Deus hanc doctrinam reuelauit? 3
- Diffi. 2. Quantā fidē debemus tribuere Ecclesiae pastoribus? 4
- Diffi. 3. Quid necessarium est manifestata semel hac doctrina, etiam hodie illam per Pastores & Catechistas doceri & explicari? 4
- Diffi. 4. Quo potissimùm modo Hæretici hoc tempore corrumpunt doctrinam fidei? 5
- Diffi. 5. Qua ratione huic tanto & tam pernicioso malo salutaris medicina adhibita est? 6
- Diffi. 6. Quid necesse fuit post tot Doctores Catholicos, qui Catechismos conscripserunt, etiam istum Sanctae Synodi Tridentinae auctoritate in lucem edi? eadem.
- Diffi. 7. In quorum gratiam potissimùm conscriptus est hic Catechismus? Et, Quae potissimùm doctrinae christianae capita in eo explicantur? eadem.
- Quaestio 2. Quis est finis huius doctrinae? Siue, Quae imprimis considerare, & sibi ante oculos ponere debent qui tradunt hanc doctrinam? 7
- Quaestio 3. Quae est forma, siue modus tradendi doctrinam christianam? 9
- Diffi. vnica. Debentne ergo Doctores, & alij, quorum animus in sublimium rerum contemplatione versatur, auditoribus

I N D E X.

bus rudioribus instruendis vacare?	pag. 10
Quæstio 4. Quæ est materia huius doctrinæ: Sive, Quæ sunt præcipua doctrinæ christianæ capita? Et, Quis est inter illa ordo constituendus?	11

P R A E F A T I O N I S
P R I M Æ P A R T I S,

De fide & fidei Symbolo in genere.

Quæstio 1. Quid est fides?	14
Diffi. 1. An fides sic accepta sit necessaria ad salutem? eadem.	
Diffi. 2. Quanta est differentia inter illam fidem quam Deo, & illâ quam humanæ historiæ scriptoribus adhibemus?	15
Diffi. 3. An sit vna fides, vel multiplex?	eadem.
Diffi. 4. & postrema. Quem fructum & utilitatem adfert nobis fides?	eadem.
Quæstio 2. Quæ sunt primùm christianis hominibus credenda, & quando, & qua de causa Apostoli duodecim fidei articulos composuerunt?	16
Diffi. 1. Quare hæc fidei formulam à se compositam Apostoli appellarunt Symbolum?	16
Diffi. 2. Quare duodecim Symboli articuli, primò & maximè necessariò omnibus credendi sunt?	17
Diffi. 3. Quot ergo sunt partes principales Symboli Apostolici?	eadem.
Diffi. 4. Quare duodecim Symboli sententias appellamus articulos?	eadem.

P R I M Æ P A R T I S,
C A P V T P R I M V M.

De primo Symboli articulo.

Credo in Deum Patrem omnipotentem creatorem cæli, & terre. 18

Quæstio 1. Quæ est horum verborum: Credo in Deum Patrem omnipotentem Creatorem cæli & terre, sententia.	18
---	----

Quæ-

- Quaestio 2. Quid prima vox, Credo significat. 19
- Quaestio 3. Quomodo differt christiana philosophia ab hu-
ius saeculi sapientia: hoc est, scientia quam Christiani ha-
bent de Deo & rebus diuinis per lumen supernaturale fi-
dei, à scientiis quas philosophi habuerunt de iisdem per
solum lumen naturale intellectus. 21
- Diffi. vnica. Quæ sunt quæ philosophi ex effectibus & rerum
creatarum contemplatione, de Deo lumine naturali intel-
lectus cognouerunt & inuestigarunt. 22
- Quaestio 4. An Deus sit vnus, & non plures, sicut significa-
re videtur hæc vox, In Deum, singulari numero pro-
lata. 24
- Quaestio 5. Quotuplici ratione vox Patris Deo tribuitur?
Et, Qua ratione peculiariter hoc loco Deum credimus ef-
se Patrem. 25
- Quaestio 6. An sit Trinitas personarum in vnitæte diuinæ ef-
sentie? Et, Vnde oritur distinctio diuinarum persona-
rum. 27
- Quaestio 7. Quo nomine Deus frequentius appellatur in sa-
cris literis? Et, Quid significatur hoc nomine, Omnipoten-
s. 30
- Diffi. vnica. Si Deus omnia potest, quare ergo dicitur non
posse mentiri, fallere, aut falli, peccare, aut interire, aut
aliquid ignorare. 31
- Quaestio 8. Cum Deus in sacris literis vocetur pluribus no-
minibus, quare aliis omissis, Apostoli vsi sunt nomine Om-
nipotentis. 32
- Diffi. vnica. An omnipotentia ita tribuatur Patri, vt Filio
etiam, & Spiritui sancto communis non sit. 34
- Quaestio 9. Quid significatur cum Deus dicitur Creator cæ-
li & terre. 35
- Diffi. 1. An Deus creauerit mundum alia vi, aut necessitate
coactus, an verò sua sponte & voluntate. 35
- Diffi. 2. Quæ fuit causa finalis creationis mundi. eadem.
- Diffi. 3. Quæ fuit causa exemplaris rerum à Deo creatarum.
eadem.
- Quaestio 10. Quid nomine cæli & terre intelligendum est. 36
- Diffi. 1. Enumera sigillatim illa quæ nomine cælis sunt intel-
ligenda. eadem.
- Diffi.

I N D E X.

- Diffic. 2.** An cælorum orbes à Deo sint creati, & quales, & quare. pag 37
- Diffi. 3.** An Angeli sint à Deo creati, quales, & quare. ead.
- Diffi. 4.** Enumera sigillatim illa, quæ nomine terræ sunt intelligenda. 38
- Diffi. 5.** An terra sit à Deo creata, & prout nunc est successiue exornata, quomodo, & quibus rebus. eadem
- Diffi. 6.** Primus homo ex qua materia effectus, & qualis tum secundùm corpus, tum secundùm animam. 39
- Quæstio 11.** An sicut Deus res omnes sua summa potestate, sapientia, & bonitate creauit, ita etiam easdem sua prouidentia conseruet, & gubernet. ead.
- Diffi. vnica.** Euertitne ergo Deus virtutem, & actionem causarum secundarum. 40
- Quæstio postrema.** An opus creationis sit proprium Deo Patri, an verò commune toti Trinitati. 41

C A P V T S E C V N D V M.

De secundo articulo.

- Et in Iesum Christum filium eius unicum Dominum nostrum.* 41
- Quæstio 1.** Quid nomen Iesus significat: Cui proprium, & à quo impositum. 45
- Quæstio 2.** Christus quale nomen est, & quot rationibus, Christus, appellatur. 47
- Diffi. 1.** An Iesus fuerit vnctus, & quo oleo. ead.
- Diffi. 2.** An Christus fuerit propheta. 48
- Diffi. 3.** An Iesus Christus etiam sacerdos fuerit. eadem.
- Diff. 4.** An Christus etiam Rex fuerit. 48
- Quæstio 3.** Quid significatur per hoc quod Christus dicitur filius Dei vnicus. 50
- Diffi. 1.** Potestne explicari modus, quo filius Dei ab æterno generatur à Patre. 51
- Diffi. 2.** Cum duplicem filij Dei natiuitatem credamus, & agnoscamus, æternam, & temporalem, quomodo dicimus illum esse unicum filium. 51
- Diffic. 3.** Filius Dei dicitur in scripturis habere fratres, & cohæredes, quomodo ergo consistemus hic unicum esse esse

- esse filium. 52
 Quæstio 4. An Christus rectè appelletur Dominus noster,
 & secundùm quam naturam, vtramq; , vel alteram. 52

C A P V T T E R T I V M.

De tertio articulo.

- Qui cõceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine* pa. 55
 Quæstio 1. Quis est sensus prioris partis articuli: Qui con-
 ceptus est de Spiritu sancto. 56
 Quæstio 2. An solus Spiritus sanctus mysterium incarnatio-
 nis perfecit. 57
 Diffi. vnica. Si conceptio, & incarnatio filij Dei sit opus to-
 tius Trinitatis, qua ratione ergo Spiritui sancto singula-
 riter tribuitur. 58
 Quæstio 3. An opus Incarnationis sit secundùm naturam fa-
 ctum; vel supra naturam. eadem
 Diffi. 1. An sit secundùm naturam, corpus Christi formatum
 esse ex sanguine Virginis. 59
 Diffi. 2. An sit supra naturam, quòd statim aliquot vocibus
 à virgine prolatis corpus in vtero eius perfectè formatu,
 atq; anima rationali animatum fuerit. eadem
 Diffic. 3. An sit supra naturam, animam Christi in primo
 creationis instanti omnem charismatum abundantiam
 accepisse. 60
 Diffi. 4. An ergo liceat Christum appellare filium Dei ado-
 ptium. eadem
 Diffi. postrema. An ex dictis rectè consequatur B. Mariam
 Virginem verè, & propriè matrem Dei, & hominis appel-
 lari. eadem
 Quæstio 4. Quis est sensus alterius partis articuli, Natus
 ex Maria Virgine. 61
 Quæstio 5. An natiuitatis Christi mysterium sit secundùm
 naturam, vel supra naturam. 61
 Diffi. 1. An ergo Beata Maria in conceptione, & partu Vir-
 go permanferit. 63
 Diffic. 2. An ergo sicut Christus benè comparatur Adamo;
 ita etiam B. Maria Virgo ab Ecclesia, & Doctoribus benè
 com-

comparetur cum Eua.

pag. eadem

Quæstio 6. An consentaneum fuerit diuinæ providentiæ admiranda huius conceptionis, & natiuitatis mysteria præfigurare in veteri Testamento: Et, Quæ fuerunt illæ figuræ. 64

C A P V T Q V A R T V M.

De quarto articulo.

Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. 68

Quæstio 1. Quis est sensus prioris partis huius articuli: Passus sub Pontio Pilato, crucifixus. 68

Quæstio 2. An Christus verè tormèta passionis senserit. 69

Diffi. 1. Quare tam diligenter notatum est Christum eo tempore passum esse, quo Pontius Pilatus Iudæam prouinciam procuraret. 70

Diffic. 2. Quare Christus in ligno crucis pati, & mori voluit. eadem

Quæstio 3. An fuerit consentaneum mysterium passionis Christi statim ab initio mundi post peccatum multis figuris, & prophetijs præsignificari? Et, Quæ fuerunt præcipuæ illius figuræ, & prophetiæ. 71

Quæstio 4. An Christus fuerit verè mortuus in cruce? Et, an decens fuerit eum mori. 73

Diffi. vnica. An aliqua in Christi morte sint propria, & peculiararia, quæ scilicet in aliorum hominum morte non reperiuntur. 74

Quæstio 5. Cur Christum non modò mortuum, sed etiam sepultum esse dicimus. 75

Diffi. 1. An sicut præfatis verbis credimus Christi corpus sepultum esse: ita etiam iisdem verbis credendum nobis proponatur Deum sepultum esse. 76

Diffi. 2. Quo genere sepulture, & quo loco Christus sepultus fuit. eadem

Quæstio 6. Vt fideles, aliquousq; contemplari possint magnitudinem, & præstantiam mysterij passionis Christi, quæ debent sibi imprimis ante oculos ponere. 77

Quæstio 7. Quis est ille, qui hæc omnia patitur. 78

I N D E X.

- Quæst. 8. Quæ causa passionis, & mortis Christi: Siue, Quæ causa fuit cur Filius Dei acerbissimâ passionē subiit. pag. 79
- Quæstio 9. Quæ causa efficiens passionis: Siue, Qui auctores, & ministri fuerunt passionis Christi. ead.
- Diffi. 1. An qui hodie peccant benè dicantur ab Apost. Heb. 6. c. rursus crucifigere Christum. 80
- Diffi. 2. An qui hodie sic Christum crucifigunt, grauius scelus committant Iudæis Christi crucifixoribus. eadem
- Quæstio 10. Quanta fuit passionis Christi acerbitas? Siue, An dolot, quem Christus in passione sustinuit, fuerit omnium maximus. 81
- Quæstio 11. Qui sunt effectus passionis Christi: Siue, Quæ sunt bona, & commoda, quæ ex passione Christi Domini percipimus. 83

C A P V T Q V I N T V M.

De quinto articulo.

- Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.* 87
- Quæstio 1. Quæ est sententia prioris partis articuli: Descendit ad inferos. 88
- Diffi. vnica. Quomodo fieri potest, vt eadem persona, & ad inferos descenderit, & in sepulchro iacuerit. eadem
- Quæstio 2. Quid, & quot sunt Inferi. 89
- Diffic. 1. Quibus argumentis probari potest ignis purgatorius. 90
- Diffi 2. Quorum animas Christus liberauit ex inferno. ead.
- Quæstio 3. Descenditne anima Christi ad inferos realiter, an verò virtute tantum, & potentia. ead.
- Diffi. vnica. An ex descensu Christi ad inferos aliquid dignitati Christi detractum sit. 91
- Quæstio 4. Quibus de causis voluit Christus ad inferos descendere. 92
- Quæstio 5. Quis est sensus posterioris partis articuli: Tertia die resurrexit à mortuis. 94
- Quæstio 6. Quid est resurgere hoc loco, & an sit proprium Christo. 95
- Quæstio 7. Quomodo Christus in scripturis dicitur primogenitus

I N D E X.

- genitus mortuorum, hoc est, primus omnium resurrexif-
se, cum multi alij ante eum resurrexerint. pag 96
- Quæstio 8. Quo sensu dicitur Christus resurrexisse tertia
die: Et, Quare neque citius, neque tardius. voluit re-
surgere. 97
- Quæstio 9. Quare patres Constantinopolitanæ Synodi hanc
particulam (secundum scripturas) addiderunt Symbolo:
Et, Vnde illam desumpserunt. 98
- Quæstio 10. Quare necesse fuit Christum resurgere. 100
- Quæstio 11. & postrema. Qui sunt effectus resurrectionis
Christi: Siue, Quantum utilitatis adfert fidelibus Chri-
sti resurrectio. 101
- Diffi. vnica. Quæ sunt signa nostræ resurrectionis spiritua-
lis. 104

C A P V T S E X T V M.

De sexto Symboli articulo.

- Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.*
pag. 105
- Quæstio 1. Quæ est sententia prioris partis articuli: Ascen-
dit ad cælos. eadem
- Quæstio 2. An Christus ascenderit in cælum sua virtute,
an aliena. 106
- Quæstio 3. Quis est sensus alterius partis articuli: Sedet ad
dexteram Dei patris omnipotentis. eadem
- Quæstio 4. An Deus Pater habeat dexteram: Et, Quid est
Christum sedere ad dexteram Dei Patris: 107
- Diffic. vnica. An sedere ad dexteram Patris sit proprium
Christi. 108
- Quæstio 5. Mysterium ascensionis Christi in quibus præ-
stat reliquis eius mysterijs. 109
- Quæstio 6. & postrema. Quare Christus ascendit ad cælos,
neq; in terra regnum suum constituere voluit. 110

C A P V T S E P T I M V M.

De septimo Symboli articulo.

Inde venturus est iudicare vivos, & mortuos. 116

- Quæstio 1. Quis est sensus huius articuli. pag. 116
- Quæstio 2. Quot sunt Christi aduentus: Et, quo insuper nomine aduentus Christi ad iudicium appellatur in scripturis sacris. 117
- Quæstio 3. An possit probari ex sacris scripturis futurum iudicium? Et, Quotuplex est iudicium. eadem
- Diffi. vnica permaximi momenti. Cur præter priuatum iudicium de singulis, alterum etiam iudicium generale de vniuersis hominibus exerceri debet: 119
- Quæstio 4. Secundum quam naturam conuenit Christo Domino iudicare genus humanum. 121
- Diffi. 1. Cum potestas mundum iudicandi sit communis tribus in Trinitate personis, quare præcipuè, & speciatim attribuitur filio etiam vt Deo. 122
- Diff. 2. Decuitne etiam, vt Christus Dominus in quantum homo, hoc iudicium exerceat. eadem
- Quæstio 5. Quæ sunt præcipua signa generale iudicium antecessura. 123
- Quæstio 6. An possit forma, & ratio extremi iudicij ex sacris literis colligi, & agnosci. eadem
- Quæst. 7. Quæ erit sententia definitiua Christi Iudicis. 124
- Diffi. vnica. Vnde maximè demonstrari potest iustitia, & æquitas huiusmodi sententiarum. 126

CAPVT OCTAVVM.

De octauo Symboli articulo.

Credo in Spiritum sanctum.

pag. 128

- Quæstio 1. An nomen Spiritus sancti sit proprium tertie in diuinitate personæ. 129
- Diffi. 1. Quare tertie personæ minus est attributum proprium nomen, quam primæ, & secundæ. 130
- Diffi. 2. An conuenienter nomen Spiritus sancti attribuaturn tertie in Trinitate personæ. 131
- Quæstio 2. An Spiritus sanctus sit Deus Patri, & Filio per omnia æqualis, videlicet æquè omnipotens, æternus, & in finitæ perfectionis. eadem
- Quæstio 3. An Spiritus sanctus sit persona per se constans, & a Patre

- à Patre, & Filio distincta. pag. 133
 Quæstio 4. An Spiritus sanctus procedat à Patre, & Filio,
 tanquam vno principio. 134
 Quæstio 5. & postrema. Qui sunt effectus Spiritus sancti. 136
 Diff. 1. Quomodo alio nomine vocantur hi præcipui Spiritus
 sancti effectus. 137
 Diff. 2. Quæ gratia inter cetera amplissima Spiritus sancti
 munera maximè prædicanda est. eadem

C A P V T N O N V M.

De nouo Symboli articulo.

*Credo sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Commu-
 nionem.* 138

- Quæstio 1. Quid vox Ecclesia significat. 139
 Dif. 1. Quare populus fidelis potius vocatur nomine Eccle-
 siæ, quam quouis alio. 140
 Diff. 2. Quibus præterea nominibus populus fidelis vocari
 solet in scripturis sacris. 141
 Quæstio 2. Quod sunt Ecclesiæ partes. 142
 Diff. vnica, ad Concl. 1. An Ecclesia militans, & triumphans,
 sint duæ Ecclesiæ, vel potius vna. 143
 Diff. 1. ad concl. 2. Quibus modis probatur malos contineri
 in Ecclesia cum bonis. 144
 Diff. 2. An eodem modo contineantur in Ecclesia mali quo
 boni. eadem
 Diff. 3. An Infideles, Heretici, Schismatici, & excommuni-
 cati sint in Ecclesia, vel potius extra Ecclesiam. 145
 Diff. 4. An Ecclesiæ partes benè appellentur nomine Ec-
 clesiæ. 146
 Diff. 5. De qua parte Ecclesiæ loquitur Christus cū ad Eccle-
 siam nos remittit, eiq; vt pareamus præcipit Matt. 18. eadē
 Quæstio 3. An Ecclesia sit visibilis, & conspicua. 147
 Quæstio 4. Quæ sunt Ecclesiæ proprietates. eadem
 Diff. vnica, ad concl. 1. An præter inuisibile caput Ecclesiæ,
 quod est Christus, vt iam dictum est, opus sit aliquo visi-
 bili capite, hoc est, Romano Pontifice. 149
 Diff. 1. ad concl. 4. Qua ratione credere Ecclesiam pertinet

I N D E X.

- ad articulos fidei, cum quilibet ratione, & sensibus percipi-
 pere possit ecclesiam, hoc est, hominum conuentum Chri-
 sto consecratum. 153
- Diffi. 2. Declara paulò explicatius, quæ sint illa quæ de Ec-
 clesia credimus. eadem
- Quæstio 5. Quare in hoc articulo mutata loquendi forma di-
 cimus, nos credere Sanctam Ecclesiam Catholicam, non
 autem in Ecclesiam Sanctam, sicuti prioribus articulis
 diximus nos credere in Deum Patrem, Filium, & Spiritum
 Sanctum. 156
- Quæstio 6. An Ecclesia fuerit quibusdam figuris abumbra-
 ta in veteri Testamento, & quibus. 157
- Quæstio 7. In quibus consistit communio Sanctorum? Sive,
 Quæ bona sunt Sanctis, & fidelibus communia. 158
- Diffi. vnica. An omnia supradicta bona sint omnibus fide-
 libus æqualiter communia. 161

C A P V T D E C I M V M.

De decimo articulo.

- Remissionem peccatorum.* pag. 163
- Quæstio 1. Quis est sensus huius articuli. 164
- Quæstio 2. Ecclesia quibus modis remittit peccata? Et, an
 necesse sit esse alium modum remittendi peccata à Ba-
 ptismo. 164
- Quæstio 3. An per clauas Ecclesiæ omnia peccatorum gene-
 ra, & omni tempore remitti possint. 166
- Quæstio 4. An omnibus fidelibus sint concessæ claues Regni
 cælorum. eadem
- Quæstio 5. An Episcopi, & Sacerdotes quacumque ratione
 peccata remittere possint. 167
- Quæstio 6. Quibus potissimum argumentis ostendi potest
 præstantia, & vtilitas potestatis remittendi peccata, quæ
 Ecclesiæ concessam confitemur. 168
- Diffi. vnica. Quo tempore primum potestas remittendi pec-
 cata concessa est hominibus? Et, An prorsus eadem pote-
 stas sit data hominibus, quæ est in Deo. 169

I N D E X

C A P V T V N D E C I M V M.

De vndecimo Symboli articulo.

<i>Carnis resurrectionem.</i>	pag. 172
Quæstio 1. Quare Apostoli resurrectionem hominum vocant resurrectionem carnis.	173
Diffi vnica. Quibus potissimum argumentis probari potest resurrectio corporum.	174
Quæstio 2. An omnes homines resurgent.	178
Quæstio 3. An idem numero corpus resurget.	179
Diffi vnica. An corpus resurget integrum.	180
Quæstio 4. An corpus resurget tale quale nunc est: Siue, An alia futura sit conditio corporum resurgentium ab ea, quæ est in hac vita.	182
Quæstio 5. Quot, & quæ sunt dotes corporum gloriosorum.	183

C A P V T D V O D E C I M V M.

De duodecimo Symboli articulo.

<i>Vitam æternam.</i>	188
Quæstio 1. Quid vita æterna hoc loco significat? Et, Quare beatitudo hominis appellatur vita æterna.	189
Quæstio 2. Quid, & quotuplex est beatitudo.	192
Diffi. 1. Quo pacto videbit homo Deum, An per speciem aliquam, & similitudinem creatam diuinæ essentiæ, an verò per ipsammet diuinam essentiam.	194
Diffi. 2. Potèstne similitudine aliqua demonstrari quomodo homo per lumen gloriæ Deo coniungatur, & diuinam quodammodo naturam induat.	196
Quæstio 3. & postrema. An omnes beati æqualem beatitudinem consequentur, an potius alij alijs maiorem, vel minorem.	198

P R A E F A T I O N I S
S E C V N D Æ P A R T I S.

De Sacramentis in genere.

- Quæstio 1.** Quid est Sacramentum. 201
Diff. vnica. An Sacramentum sit signum tantum vnius rei
 sacræ, an verò plurium. 206
- Quæstio 2.** Quare oportuit institui Sacramenta. 208
- Quæstio 3.** Quot sunt ad constituendum Sacramentum ne-
 cessaria? Siue, Quot sunt partes essentielles cuiuslibet
 Sacramenti. 217
Diff. vnica. Quid necesse fuit ad constitutionem Sacramen-
 torum verbum addere elemento 212
- Quæstio 4.** An ad Sacramenta adhibende sint cæremonia?
 Et, Quare? Et, A quo tempore solitæ sunt adhiberi.
 pag. 213
- Quæstio 5.** Quot sunt Sacramenta? Et, An possit probabi-
 lis aliqua ratio adferri septennarij numeri Sacramento-
 rum. 215
- Quæstio 6.** An omnia Sacramenta sint ad salutem æqualiter
 necessaria? Et, An inter illa sint alia alijs digniora. 216
- Quæstio 7.** Quis est auctor Sacramentorum? Et, qui illorum
 ministri, & quales. 218
- Quæstio 8. & postrema.** Quot sunt effectus Sacramentorum?
 Et, quomodo differunt Sacramenta nouæ legis à Sacramen-
 tis veteris legis. 222
- Diff. 1.** Quomodo fieri potest, vt per Sacramenta, quæ sunt
 res corporeæ, & sensibiles, efficiatur gratia in anima:
 Vel, vt loquitur D. August. tract. 80. in Iohannem, quo-
 modo fieri potest in Sacramento Baptismi, vt aqua cor-
 pus abluat, & cor tangat. 223
- Diff. 2.** Quis est character: Et, Quare voluit Deus chara-
 cterem animabus nostris imprimi. 224
- Diff. 3.** An Sacramenta illa tria, quæ characterem impri-
 munt possint iterari, sicut reliqua quatuor, quæ gratiam
 tantum conferunt, & characterem non imprimunt. 225

I N D E X.

S E C V N D A E P A R T I S

C A P V T P R I M V M.

De Sacramento Baptismi.

- Quæstio 1. Quid significat hæc vox , Baptismus ? Et, Qui-
bus præterea nominibus hoc Sacramentum appellatur.
pag. 229
- Quæstio 2. Quid est Baptismus. 232
- Diffi. vnica. An vulgò benè dicatur aqua esse Sacramentum
Baptismi. eadem
- Quæstio 3. Quæ est materia Baptismi. 233
- Diffi. vnica. An aquæ baptismali debeat adijci sacrum christi-
ma. 235
- Quæstio 4. Quæ est forma Baptismi. 236
- Diffic. 1. An omnia verba huius formæ sint æquè necessa-
ria. 237
- Diffi. 2. An Baptismus possit ministrari in nomine Christi,
omissis duabus alijs personis. eadem
- Quæstio 5. Quo pacto fieri debet ablutio in Sacramento Ba-
ptismi. 238
- Diffi. 1. An ad Baptismum conficiendum necessariò requira-
tur trina ablutio. 239
- Diffi. 2. Quæ pars corporis abluì debet. 240
- Diffic. 3. Quo tempore fieri debet ablutio , an ante, vel post
pronunciationem verborum. eadem
- Quæstio 6. Quando fuit institutus Baptismus ? Et, Quando
Baptismus homines obligare cœpit. eadem
- Diffic. vnica. Sacramenta nouæ legis habent vim confe-
rendi gratiam à passione Christi: Quomodo ergo ba-
ptismus dicitur fuisse institutus ante passionem Chri-
sti. 241
- Quæstio 7. Quotuplex est minister Baptismi. 243
- Diffi. vnica. An in casu necessitatis , cum permissum est qui-
buscumque laicis baptizare , inter eos aliquis ordo ser-
uari debeat. 246
- Quæstio 8. An ad baptismum præter sacramenti-ministros,
Fff 4 patrini

I N D E X.

- patrini etiam, & susceptores adiungi debeant? Et, Quare? Et, quod illorum munus, & officium. pag. 246
- Diffi. 1. An inter patrilinos, & baptizatum oriatur aliqua affinitas spiritualis. 249
- Diffi. 2. Qui sunt vocandi, vt fiant patrini. 250
- Diffi. 3. Quot debent esse patrini. eadem
- Quæstio 9. An omnes teneantur suscipere baptismum? Et quæ preparatio requiritur in baptizandis. 251
- Diffi. 1. An lex ista de baptismo suscipiendo sit etiam intelligenda de pueris infantibus. eadem
- Diffic. 2. An statim à natiuitate sint baptizandi paruuli? An verò in aliquod tempus baptismus differri debeat. 253
- Diffi. 3. An statim baptizandi sint adulti, qui scilicet ab infidelibus, putà Iudæis, Paganis, oriuntur. eadem
- Diffi. 4. Quid si adulto vitæ periculum imminere videatur, aut similis aliqua necessitas, debeatne baptismus in tempus longius differri. 255
- Diffic. vnica, ad conclus. 1. An amentes, & furiosi sint baptizandi. 256
- Quæstio 10. Qui sunt effectus baptismi. 257
- Diffi. vnica, sed permaximi momenti ad conclus. 3. Quare virtute baptismi non liberantur ab huiusmodi pœnalitatibus, & incommodis in hac vita. 262
- Diffi. vnica, ad conclus. 6. Si per baptismum gratia, & virtutes infunduntur, quibus ad omnia pietatis, & virtutum officia habiles reddimur, vnde sit quòd cum tanta difficultate, & labore pias honestasque actiones inchoamus, vel certè absoluimus. 264
- Diffi. 1. ad conclus. 7. An baptismus iterari possit. 265
- Diffi. 2. Iteraturne baptismus cum ex decreto Alexandri 3. baptizatur quis sub conditione, dicendo, Si baptizatus es te iterum non baptizo; si verò nondum baptizatus es Ego te baptizo, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. 266
- Diff. 3. An quiuis sine delectu sub cõditione baptiz. possit. 267
- Diffi. vnica, ad conclus. 8. An omnes baptizati æqualiter omnes effectus baptismi percipiant. 268
- Quæstio 12. & postrema. Quotuplices sunt baptismi ceremoniæ. 268

CAPVT SECVNDVM.

De Sacramento Confirmationis. 276

- Quæstio 1. Quare hoc Sacramentum vocatur Confirmatio?
Et, An sit verum & propriè dictum sacramentum nouæ le-
gis à baptisimi Sacramento distinctum. pag. 277
- Quæstio 2. Quis est auctor Sacramenti Confirmationis. 281
- Quæstio 3. Quæ est materia huius Sacramenti. 282
- Quæstio 4. Quæ est forma huius Sacramenti. 284
- Quæstio 5. Quis est huius sacramenti minister? Et, An præ-
ter ministrum patrinus aliquis adhiberi debeat. 286
- Diff. vnica. An cum patrinis contrahatur aliqua affinitas
spiritualis quæ matrimonium impediat & dirimat, sicuti
fit in baptisimo. 288
- Quæstio 6. Quibus ministrari debet hoc Sacramentum? Et,
qua ætate, & qua præparatione. ibidem.
- Quæstio 7. Qui sunt Confirmationis effectus. 290
- Quæstio 8. & postrema. Qui sunt ritus & ceremoniæ Con-
firmationis. 294

CAPVT TERTIVM.

De Sacramento Eucharistiæ. 296

- Quæstio 1. An hoc Sacramentum conuenienter fuerit à Chri-
sto institutum in vltima cœna. ibidem.
- Quæstio 2. An conuenienter hoc Sacramentum appelletur
multis nominibus, & quibus. 298
- Quæstio 3. An hoc Sacramentum sit verum & propriè dictum
nouæ legis Sacramentum. 300
- Diff. 1. Cum multa sint in hoc Sacramento, quibus Docto-
res Ecclesiæ tribuunt nomen Sacramenti, vt sunt, con-
secratio, perceptio, ipsum Domini corpus & sanguis,
qui in Eucharistia continetur (inquit enim D. Augusti-
nus de Catechisandis rudibus cap. 16. Sacramentum hoc
duobus constare, visibili scilicet elementorum spe-
cie, & inuisibili carne & sanguine ipsius Domini no-
stri IESV CHRISTI, atque ad eundem modum hoc
Sacra-

I N D E X.

- Sacramentum adorandum esse, nimirum, corpus & sanguinem Domini intelligentes, affirmamus.) Cum inquam tam multa sint quibus sacramenti nomen tribuitur, quod illorum debet dici verum & propriè dictum Sacramentum. 301
- Diffi. 2. Sacramenta nouæ legis, quæ habent materiam sensibilem, in vsu materiæ perficiuntur, sicuti baptismus in ablutione, & Confirmatio in chris matis cõsignatione; Sed Eucharistia non perficitur in vsu materiæ, sed potius in ipsius materiæ consecratione; Nam forma huius sacramenti sunt verba quæ in consecratione materiæ pronunciantur, vt postea fiet manifestum. Quomodo ergo Eucharistia potest dici verum & propriè dictum Sacramentum nouæ legis. pag. 302
- Quæstio 4. An hoc sacramentum sit vnum, vel plura. 303
- Diffi. 1. Quomodo hoc sacramentum potest dici vnum, cum panis & vinum, quibus perficitur, res sint in indiuiduo, imo & specie diuersæ & differentes. 303
- Diffi. 2. Tria sunt secundum omnes, quæ nobis hoc Sacramentum significantur; Primum est, Christi Domini passio quæ iam præterit; Ipse enim Christus sic docuit Luca 22. cū dixit, Hoc facite in meam commemorationem; Et Apostolus. 1. ad Corinth. 11. testatus est cum inquit: Quotiescunque manducabitis panem & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat: Alterum est, diuina & cœlestis gratia, quæ præsens ad animam alendam & conseruandam hoc sacramento tribuitur; Quemadmodum enim baptismo in nouam vitam gignimur, confirmatione roboramur, vt Sathanæ repugnare, & palàm Christi nomen profiteri possimus; Ita Eucharistiæ sacramento alimur ac sustentamur Tertium est, quod futurum prænunciat, æternæ iucunditatis & gloriæ fructus, quos in cœlesti patria ex Dei promissione capiemus: Quomodo ergo hoc sacramentum vnum significatione dici potest. 304
- Quæstio 5. Quæ est materia huius sacramenti. 305
- Diffi. 1. Qualis debet esse panis triticeus, vt sit materia huius sacramenti hoc est, an debeat esse fermentatus, vel azymus, id est, sine fermento. 306
- Diffi. 2. An ea qualitas panis, hoc est, quod sit sine fermento, sit vsque adeo necessaria, vt si fermenti aliquid habeat ad

I N D E X.

- mixtum non possit fieri sacramentum. pag. 307
- Diffi. 3. Quam multa materia panis debet consecrari. eadē.
- Diffi. 1. ad concl. 2. An mixtio aquæ sit ita necessaria, vt sine illa sacramentum constare non possit. 308
- Diffi. 2. Quantum aquæ vino misceri debet. 309
- Quæstio 6. An panis & vinum sint conueniens materia huius sacramenti. ibidem.
- Quæstio 7. Quæ est forma huius sacramenti. 311
- Diffi. vnica, ad concl. 1. An omnia verba ex Apostolo & Euangelistis statim recitata, & in canone missæ recitari solita in consecratione panis, sint de necessitate Sacramenti, ita videlicet vt sine illis forma consecrationis panis, & sacramentum constare non possit. 313
- Diffi. vnica, ad concl. 2. Cum hæc verba consecrationis vini obscura sint & plena mysteriorum, quæritur quid singula verba significant, & quæ mysteria in se contineant. 315
- Quæstio 8. An verum Christi Domini corpus, illud inquam idem quod natum est ex Virgine, & in cælis sedet ad dexteram Patris hoc sacramento contineatur. 317
- Diffi. 1. An totus Christus in hoc sacramento continetur. 323
- Diffi. 2. An eodem modo totus Christus sub vtraque sacramenti specie contineatur. eadem.
- Diffi. 3. Si Christus sub singulis speciebus totus continetur, quid sit opus vt separatim duæ cōsecrationes fierēt. 324
- Diffi. 4. & postrema. An etiam Christus sit totus sub quauis vtriusque speciei particula. 325
- Quæstio 9. An post consecrationem panis & vini, remaneat in sacramento panis & vini substantia, ita videlicet vt in sacramento simul sit totus Christus, & substantia panis & vini. 326
- Diffi. vnica. An Christus Dominus sit in hoc sacramento sicut in loco. 330
- Quæstio 10. An accidentia, siue species panis & vini, quæ remanent post consecrationem, sint in subiecto, vel sine subiecto. 331
- Diffi. vnica. Quare Christus corpus suum & sanguinem voluit nobis dari manducandū & bibendum sub alienis speciebus scilicet panis & vini. ibidem.
- Quæstio 11. Qui sunt effectus huius sacramenti. 333
- Diffi.

I N D E X.

- Diffi vnica. Istud sacramentum non datur nisi prius existentibus in gratia : Quomodo ergo dicitur conferre gratiam. pag. 335
- Quæstio 12. Quot modis sumitur hoc sacramentum. 338
- Diffi. vnica. Quid dicendum de illis qui satis habent communicare spiritualiter, cum possint etiam esse parati ad communicandum sacramentaliter. 339
- Quæstio 13. An sit necessaria aliqua præparatio ad hoc sacramentum sumendum? Et, quæ sit illa. ibidem.
- Quæstio 14. An omnes teneantur sumere hoc sacramentum? Et, quo tempore. 344
- Diffi. 1. An expediat frequenter sumere hoc sacramentum, id est, vtrum singulis mensibus, vel hebdomadis, vel diebus. 345
- Diffi. 2. An etiam pueris, qui necdum vsus rationis habent, sit lex illa posita. 348
- Diffi. 3. Qua ergo ætate pueris primum danda est Eucharistia. 348
- Diffi 4. An etiam amentibus sit danda Eucharistia. 349
- Quæstio 15. An hoc sacramentum sub vtraque specie ab omnibus fidelibus sit sumendum. ibidem.
- Quæstio 16. Quis est minister huius sacramenti. 351
- Diffi. vnica. An laici, si non possint distribuere sacramenta, saltem possint sacra uasa, lintea, & alia instrumenta, quibus illa conficiuntur, contrectare. ibidem.
- Quæstio 17. An Eucharistia instituta sit à Christo ut esset tantum sacramentum, an verò etiam ut esset sacrificium? Et, Quomodo differt Eucharistia ut est sacramentum ab Eucharistia ut est sacrificium. 352
- Quæstio 18. Quis instituit Eucharistiam ut est sacrificium? Et, an missa sit propriè dictum sacrifici. 354
- Quæstio 19. Cui fieri debet sacrificium. 356
- Quæstio 20. An doctrina sacrificij Missæ ab Ecclesia Catholica, & nouissimè à Conc. Trident. tradita possit scripturis sacris probari & ostendi. 356
- Quæstio 21. An sacrificium quod in missa peragitur sit aliud à sacrificio quod in cruce oblatum est. 358
- Quæstio 22. An sacrificium Missæ sit tantum sacrificium laudis & gratiarum actionis, aut nuda commemoratio sacrificij fij

I N D E X.

- ficij cruenti in ara crucis peracti : An verò sit etiam verè propitiatorium sacrificium. pag. 359
- Diffi. An sacrificium Missæ soli offerenti & sumentis, an verò etiam reliquis fidelibus, pro quibus offertur profit. 360
- Diffi. 2. An aliquæ missæ in Ecclesia debeant dici priuatè. ibid.
- Quæstio postrema. Quare ad sacrificium missæ tam multi ritus & cæremoniæ adhibentur. 361

C A P V T Q V A R T V M.

De Pœnitentiæ Sacramento. 362

- Quæstio 1. Quid significat vox, Pœnitentia. 363
- Quæstio 2. Quid est Pœnitentia interna, quæ etiam virtus appellatur? Et, quomodo causatur in nobis virtus pœnitentiæ. 365
- Diffi. 1. An fides sit pars pœnitentiæ 366
- Diffi. 2. Quomodo probari potest pœnitentiam esse virtutem. 366
- Quæstio 3. Quis est effectus virtutis pœnitentiæ. 368
- Quæstio 4. Quare Christus Dominus voluit pœnitentiam esse sacramentum. 369
- Quæstio 5. Quibus argumentis ostendi potest pœnitentiam externam esse sacramentum nouæ legis. 370
- Quæstio 6. An pœnitentia sit sacramentum ex numero eorum quæ iterari possunt. 371
- Quæstio 7. Quæ est materia huius sacramenti. 372
- Quæstio 8. Quæ est forma huius sacramenti. 373
- Diffi. 1. An hæc forma vera sit in illo, qui priusquam ad sacerdotem accedat, vi ardentioris cuiusdam contritionis consecutus est à Deo veniam peccatorum. 374
- Diffi. 2. An sit bona expositio huius formæ, quam quidam tradunt, Ego te absoluo, id est, Ego te absolutum esse declaro. ibidem.
- Diffi. 3. An his verbis formæ, Ego te absoluo, nil debeat adijci. 375
- Quæstio 9. Suntne ritus & cæremoniæ à pœnitente in hoc sacramento suscipiendo obseruandæ. 375
- Quæstio 10. Qui sunt effectus sacramenti pœnitentiæ. 376
- Diffi.

- Diffi. 1. Quomodo ergo verum est quod in scripturis legimus, ut 2. Machabæorum 9. cap & Habreorum 12. quosdam peccatores à Domino misericordiam non esse concessos, quamvis illam vehementer implorauerint. pag. 377
- Diffi. 2. An peccatum possit remitti sine pœnitentia. 378
- Diffi. 3. An saltem peccatum veniale possit remitti sine pœnitentia. 378
- Quæstio 11. An sacramento Pœnitentiæ debeant assignari aliquæ partes? Et, Quæ sunt illæ? Et, cuius generis. ibidem.
- Diffi. vnica. An possint aliquæ rationes reddi ternarij numeri partium pœnitentiæ? 380
- Quæstio 12. Quid est contritio. 381
- Diffi. 1. Quare patres detestationem & odium peccati, in quo propriè contritio consistit, significare voluerunt vocabulo contritionis. 82
- Diffi. 7. An quivis dolor possit appellari nomine contritionis. 383
- Diffi. 3. Quibus præterea nominibus vocatur odium & detestatio peccati. ibidem.
- Quæstio 12. Quantus debet esse dolor contritionis, qui scilicet de peccatis commissis suscipitur. 384
- Diffi. vnica. An ergo illi censendi sint habere contritionem, qui maiorem ex filiorum obitu quàm ex peccati turpitudine doloris sensum capiunt, vel qui lachrymantur ob amissionem rerum temporalium, & non lachrymantur ob priuationem gratiæ diuinæ, perpetrato peccato mortali. 385
- Quæstio 14. An de singulis peccatis mortalibus requiratur proprius contritionis dolor. 386
- Quæstio 15. Quæ sunt ad veram contritionem necessaria. 387
- Quæstio 16. Quis est effectus veræ contritionis. 390
- Diffi. vnica. An sicut pleraque alia virtutis opera, veluti beneficentia in pauperes, ieiunia, preces, & alia id genus sancta & honesta opera, hominum culpa, à quibus proficiuntur, interdum à Deo repudiantur: ita etiam Contritio vera possit à Deo repudiari & rejici. 391
- Quæstio 17. Qua ratione poterunt fideles veram peccatorum contritionem consequi. ibidem.
- Quæstio 18. Cum contritione possint remitti peccata, quid fuit necesse ad remissionem peccatorum, confessionem sacer-

- sacerdoti fiendam institui. pag 391
 Diffi. vnica. An sit ergo aliquis contritionis, dolor qui non
 sufficiat ad peccatorum remissionem consequendam. 393
 Quæstio 19. Quid est confessio sacramentalis. 394
 Quæstio 20. A quo instituta est confessio sacramentalis. 395
 Quæstio 21. An sicut cõfessio, ita etiam ritus & cõremonie,
 quæ ad eam adiunguntur, sint à Christo institutæ. 398
 Diffi. vnica. Quare Ecclesia cõfessionis ritus & cõremonias
 adiunxit. ibidem.
 Quæstio 22. An cõfessio sacramentalis relapsus in peccatũ
 mortale sit ad salutem necessaria. 399
 Quæstio 23. Qua ætate, & quo anni tempore confitendum
 est. 400
 Diffi. vnica, ad concl. 1. An ea ætas, qua ad rationis vsum
 sufficientem peruenitur, possit certo aliquo annorum nu-
 mero definiri. ibidem.
 Diffi. vnica, ad concl. 2. An nullo casu teneantur fideles se-
 pius confiteri. 401
 Quæstio 24. Quæ qualitates & conditiones in cõfessione
 sunt obseruandæ. 402
 Diffi. 1. An etiam illa peccata martifera confitenda sint sa-
 cerdotibus, quæ sunt occultissima, & eius generis quæ duo
 bus tantum extremis decalogi præceptis interdiciuntur.
 ibidem.
 Diffi. 2. An etiam peccatorum circumstantiæ sint confiten-
 dæ. 403
 Diffi. 3. An cõfessio non integra, id est, in qua dedita opera
 aliquod peccatum mortale prætermittitur sit bona, vel
 potius nulla & iteranda. 404
 Quæstio 25. Quis est legitimus huius sacramenti mini-
 ster. 406
 Diffi. 1. An sacerdos nullam habens iurisdictionem possit ali-
 quo saltem casu esse minister huius sacramenti. 408
 Diffi. 2. An præter potestatem ordinis & Iurisdictionis, aliæ
 insuper qualitates requirantur in ministro huius sacra-
 menti. ibidem.
 Quæstio 26. Quæ sunt sacerdotibus & confessariis in vfu &
 praxi huius sacramenti circa penitentem & confitentem
 obseruandæ. 409
 Diffi.

I N D E X.

- Diffi. vnica, ad concl. 1. Qua potissimum ratione poenitens poterit in posterum à peccatis abstinere, & Dæmonis tentationibus ac prauis cupiditatibus resistere. pag. 410
- Diffi vnica, ad Concl. 4. Quid ergo sacerdos cum talibus agget, dimittetne illos sine absolutione, vel nō dimittet 412
- Quæstio 27. Quid est satisfactio. 413
- Quæstio 28. Quot sunt genera satisfactionis qua Deo pro peccatis satisfit? Et, Quæ est differentia inter illa genera satisfactionis, 414
- Quæstio 29. Quid est satisfactio sacramentalis. 416
- Diffi. 1. An dimissa culpa remaneat adhuc aliqua pœna temporaria persoluenda. 417
- Diffi 2. Quare omnis pœna poenitentię sacramento equè ac baptismo non condonatur. 418
- Quæstio 30. Vnde vim habet satisfactio sacramentalis. 421
- Quæstio 31. An satisfactio sacramentalis obscuret satisfactionem Christi. 421
- Quæstio 32. Quot præcipuè requiruntur ad ueram satisfactionem. 422
- Diffi vnica. An ergo illi, qui vel patiendi consuetudine, vel accensa in Deum charitate exercent opera satisfactoria, & molestissimas qualuis actiones sine aliquo doloris sensu, non satisfaciunt. 423
- Quæstio 33. Quot sunt satisfactoria opera. ibidem.
- Diffi. vnica. An erumne & calamitates, quæ dum in hac vitam sumus exterius nos præmunt, sint satisfactoria. 424
- Quæstio 34. An vnus satisfacere possit pro alio. 425
- Diffi. vnica. An tantum fructum consequitur ille pro quo satisfit, quàm si ipse pro se ipso satisfaceret. 426
- Quæstio 35. An restitutio ad satisfactionem sacramentalem pertineat. ibidem.
- Quæstio 36. & postrema. Quales & quantæ satisfactiones poenitentibus sunt imponendæ. 427

C A P V T Q V I N T V M.

De Extreme Vnctionis Sacramento. 428

- Quæstio 1. Quare hoc Sacramentum vocatur Extrema Vnctio? Et, Quibus præterea nominibus appellari solet. 429

Quæstio

- Quæstio 2. An Extrema unctio sit verè Sacramentum nouæ legis. 430
- Diffi. vnica. Cum in hoc Sacramento sint plures unctiones, an vnum Sacramentum dicendum sit, an plura. 431
- Quæstio 3. Quæ est materia Extremæ unctiois. 431
- Quæstio 4. Quæ est forma huius Sacramenti. 432
- Diffi. vnica. Cur factum est, vt aliorum sacramentorum forma vel absolutè significet quod efficit, vt cum dicimus, Ego te baptizo, aut, Signo te signo crucis; vel tanquam ab imperantibus pronuncietur, vt cum in Sacramento Ordinis ministrando dicitur, Accipe potestatem, &c. Hæc vna verò Extremæ unctiois forma precatione quadã absoluetur. 433
- Quæstio 5. An cum forma debeant etiam in administratione huius sacramenti ritus quidã adhiberi? Et, qui sint illi. 434
- Diffi. vnica. Quæ hoc sacramentum tam multis precibus conficitur. 434
- Quæstio 6. Quis est auctor huius sacramenti? Et, Quis illius primus promulgator est. 435
- Quæstio 7. Quibus ministrari debet vel non debet hoc Sacramentum. 436
- Diffi. vnica. An amētibus & furiosis ministrari debeat hoc Sacramentum. 437
- Quæstio 8. An omnes corporis partes inungi debeant. 438
- Quæstio 9. An hoc Sacramentum possit iterari. 439
- Quæstio 10. Quæ præparatio requiritur in suscipientibus hoc Sacramentum. 440
- Diff. vnica. Qua ratione fideles ad hoc Sacramentum tēpe stiuè ac sanctè suscipiendum cohortandi & inducendi sunt. 440
- Quæstio 11. Quis est minister huius Sacramenti. 441
- Quæstio 12. Qui sunt effectus huius sacramenti. 441
- Diffi. vnica. Vnde fit vt egri per hoc sacramentum rariùs sanitate corporis consequantur. 443

C A P V T S E X T V M.

De Ordinis Sacramento. 444

- Quæstio 1. Quid est sacramentum Ordinis? Et, Quare hoc sacramentum vocatur Ordo. 448

I N D E X.

- Diff. 1.** Quotuplex est potestas Ecclesiastica, hoc est, Ecclesie eiusque ministris diuinitus attributa. ibidem
- Diff. 2.** An fuerit etiam aliqua potestas Ordinis tum tempore legis naturæ, tum legis scriptæ & Mosaicæ. 449
- Diff. 3.** An sit differentia inter potestatem Ordinis quæ fuit sub lege naturæ, sub lege veteri siue Mosaica, & sub noua lege siue Euangelica. ibidem.
- Quæstio 2.** An Ordo sit numerandus inter sacramenta nouæ legis. 450
- Quæstio 3.** An debeant esse plures Ordines in Ecclesia? Et, Quot sunt Ordines? Et, Quomodo inter se distinguuntur. 451
- Quæstio 4.** An prima tonsura, quæ & clericalis dicitur, sit Ordo? Et, Quare Clerici tondentur ad coronæ speciem & similitudinem. 453
- Diff. vnica.** Quid significat Clerici nomen, quod cum tonsura imponitur. 453
- Quæstio 5.** Quæ sunt ostiariorum officia? Et, Quæ huius Ordinis dignitas. 455
- Quæstio 6.** Quæ sunt Lectoris officia. 456
- Quæstio 7.** Quod est exorcistarum officium. 457
- Quæstio 8.** Quæ sunt acolytorum officia. 458
- Quæstio 9.** Quæ sunt Subdiaconorum officia. 458
- Quæstio 10.** Quæ sunt Diaconorum officia. 459
- Quæstio 11.** Quæ sunt propria & præcipua Sacerdotum officia. 461
- Quæstio 12.** An sicut vnus est tantum ordo Sacerdotij, ita etiam sit tantum vnus sacerdotum gradus. 464
- Quæstio 13.** Quis est minister sacramenti Ordinis. 466
- Diff. vnica.** An quibusdam Abbatibus concessum sit Ordines ministrare? 466
- Quæstio 14.** Quinam ad hoc sacramentum & imprimis ad sacerdotalem ordinem apti sunt? Et, Quæ in eis potissimum requiruntur. 467
- Diff. vnica.** Quanta ergo in sacerdote, & in alijs ordinum gradibus requiritur scientia. 469
- Quæstio 15.** Qui sunt effectus huius sacramenti. 470

C A P V T S E P T I M V M.

De Matrimonij Sacramento. 472

- Quæstio 1. Quare Matrimonium sic appellatur? Et, Quibus præterea nominibus appellari solet. 473
 Quæstio 2. Quid est Matrimonium. 474
 Quæstio 3. An consensus requiratur ad Matrimonium? Et, Qualis. 475
 Dissi. vnica. Quid si puella propter verecundiam non respondeat, neq; consensum suum verbis exprimat, sed pro ea parentes loquantur, eritne Matrimonium. 477
 Quæstio 4. An concubitus requiratur ad Matrimonium. 477
 Quæstio 5. Quis instituit Matrimonium vt est naturalis quedam coniunctio, & ad naturæ officium pertinens. 438
 Quæstio 6. An Matrimonium quatenus est naturalis quedam coniunctio, sit indissolubile. 479
 Quæstio 7. An his verbis, Crescite & multiplicamini, præcipiatur singulis matrimonium contrahere. 480
 Quæstio 8. Quibus de causis vir & mulier debent matrimonium contrahere. 481
 Quæstio 9. Quare Christus voluit matrimonium esse sacramentum? Et, Cuius rei sacramentum. 483
 Dissi. vnica. An Christus conuenienter instituerit vt matrimonium esset signum coniunctionis. 484
 Quæstio 10. An matrimonium sit sacramentum. 485
 Quæstio 11. An sacramentum Matrimonij sit præstantius ijs Matrimonij quæ ante vel post legem iniri solebant. 486
 Quæstio 12. An matrimonium dissolui & separari possit? Et, Quare expedit matrimonium esse indissolubile. 488
 Dissi. vnica, ad Concl. 1. Licetne iustis quibusdam ex causis virum à muliere, saltem quò ad thorum & cohabitatio nem separari. 489
 Dissi. vnica, ad concl. 2. An suadendum sit viro cum vxore, quam adulterii causa dimisit, si pœniteat, in gratiam redire. 490
 Quæstio 13. Quot sunt bona matrimonium excusantia. 491
 Dissi. 1. Qua ratione vinculum istud matrimonij, & sancta

ista societas poterit foueri & conseruari.	494
Diff. 2. Quæ sunt ergo viri & vxoris officia.	494
Quæstio 14. Qui ritus in matrimonio contrahendo seruari debent.	496
Quæstio 15. An Matrimonia clandestina sint vera & rata, vel potius nulla.	
Quæstio 16. Quæ & quot sunt matrimonij impediméta.	497
Quæstio 17. Quæ præparatio requiritur in contracturis matrimonium.	498
Quæstio 18. & postrema. Quomodo versari debent coniugati in matrimonio.	499

P R A E F A T I O N I S

T E R T I Æ P A R T I S,

De Decalogo diuinis que legibus in genere.

Quæstio 1. Quid est Decalogus.	501
Quæstio 2. Quot, & quæ sunt quæ ad obseruationem Decalogi nos inducere debent.	503
Quæstio 3. Quis est auctor Decalogi.	504
Diff. 1. Legi Moyfi per Christi legem derogatû est, quomodo ergo iam dictum est populum his legibus teneri.	504
Diff. 2. Quomodo illa cogitatio, Deum esse qui legem tulit, iuuat ad obseruationem ipsius legis.	505
Diff. 3. Habent præterea hæc cogitatio & aliam vim in animis nostris.	505
Quæstio 4. Qua solennitate & maiestate Deus promulgauit Decalogum.	506
Diff. vnica. Quomodo hæc solennitas iuuat & inducit ad obseruationem Decalogi.	506
Quæstio 5. An sit possibile vel etiam facile obseruare præcepta Decalogi.	506
Quæstio 6. An sit necessarium ad salutem seruare præcepta Decalogi.	508
Quæst. 7. Qui sût fructus & vtilitates obseruati Decalogi.	509
Diff. vnica. An nostræ vtilitatis gratia, an verò Dei ipsius causa debeamus legem obseruare.	510

I N D E X.

Quæstio 8. An omnes obligentur ad obseruanda præcepta Decalogi.	511
Diffi. 1. Quibus primò lex fuit promulgata.	511
Diffi. 2. Quibus verbis lex promulgata fuit.	
Diffi. 3. Describe paucis historiam populi, quem Deus selegit, vt illi primò suam legem daret.	512
Diffi. 4. Quare ex omnibus nationibus populum istum elegit vt ei legem suam promulgaret.	512
Diffi. 5. Quare Deus populum istum peregrinari, posterosque eius durissima seruitute premi, diuexarique permisit antequam legem eis daret.	513
Diffi. 6. Quare Deus post amplius quadringentis annis promissa huic populo demum præstitit.	514
Diffi. 7. & postrema. Quo loco & tempore Deus legem huic populo tradidit.	ibidem.

T E R T I A E P A R T I S

C A P V T P R I M V M.

De primo præcepto Decalogi.

Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo seruitutis: Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem qua est in caelo desuper, & qua in terra deorsum, neque eorum qua sunt in aquis sub terra, non adorabis ea neque coles.

Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitates patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me, & faciens misericordiam in milia ijs qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea

515

Quæstio 1. Quid sibi vult istud exordium, Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo seruitutis.

516

Quæstio 2. Quod est primum præceptum Decalogi? Et, Quæ illo præcipiuntur, vel prohibentur

518

Diffi. 1. Quare legislator voluit in primo præcepto vti hac loquendi formula negatiua: Non habebis Deos alienos coram me.

521

I N D E X.

- Diffi. 2.** An huic præcepto aduerſetur cultus & veneratio ſanctorum Angelorum. 521
- Diffi. 3.** An huic præcepto aduerſetur inuocatio ſanctorum Angelorum. 523
- Diffi. 4.** An aduerſetur huic præcepto honor qui ſanctis Hominiſus, qui in Domino dormierunt, exhibetur. 523
- Diff. 5.** Aduerſaturne huic præcepto inuocatio ſanctorum qui in Domino dormierunt 524
- Diffi. 6.** An cultus & honos, qui reliquiis ſanctorum à fidelibus exhibetur, aduerſetur huic præcepto. 529
- Diffi. 7.** An hæc verba. Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem quæ eſt in celo & quæ in terra deorſum, neque eorum quæ ſunt in aquis ſub terra, non adorabis ea neque coles, conſtituant alterum præceptum à præcedenti. 527
- Diffi. 8.** An huic præcepto aduerſetur imaginum uſus. *ibid.*
- Diffi. 9.** An ergo peccent contra hoc præceptum, qui aliquam Sanctiſſimæ Trinitatis perſonam, vel Angelos quibuſdam ſignis exprimunt. 529
- Diffi. 10.** An peccent contra hoc præceptum, qui imagines Chriſti, B Mariæ Virginis, ceterorumque ſanctorum pingunt & honorant. *ibidem.*
- Diffi. 11.** Quis eſt legitimus in Eccleſia imaginum uſus. 530
- Quæſtio 3.** Quæ eſt appendix huius præcepti? Et, An huic tantum præcepto ſeruiat. 571
- Diffi. 1.** An eodem modo perfectis & imperfectis, ſiue carnalibus hominibus ſit hæc appendix proponenda. 532
- Diffi. 2.** Cùm Deus in ſcriptis tam multis nominibus vocetur, quare hoc loco appellatur fortis, zelotes. 533
- Diffi. 3.** Quo ſenſu intelligendum eſt, quod Deus dicitur viſitare iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem. 535
- Diffi. 4.** An hæc ſententia aduerſetur illi quæ eſt apud Ezechielém c. 18 ubi dicit, Anima quæ peccauerit ipſa morietur. 535
- Diffi. 5.** Quid ſignificat quod Deus dicitur viſitare iniquitatem in tertiam & quartam generationem, facere verò miſericordiam in millia. 536
- Diffi. 6.** Quid ſignificatur hiſ verbis: Eorum quæ oderunt me. *ibid.*
- Diffi. 7.** & poſtrema. Quid ſignificatur hiſ verbis, Et iſi qui diligunt me. *ibidem.*

CAPVT SECVNDVM.

De Secundo Præcepto.

*Non assumes nomen Dei tui in vanum; non enim habebit inson-
tem Dominus eum, qui assumpserit nomen Dei sui frustra.* 537

Quæstio 1. Qui actus virtutum præcipiuntur hoc præcepto:
Non assumes nomen Dei tui in vanum, quatenus tacite
continet in se affirmatiuum præceptum. 538

Diffi. 1. Quid est Iurare. 543

Diffi. 2. An sit iuramentum, cum ad faciendam fidem per res
creatas iuramus, vt per sacra Dei Euangelia, per Crucem,
per Sanctorum reliquias & nomē, & cetera id genus. ibid.

Diffi. 3. An sit iuramentum, quod per execrationem profer-
tur, quale est illud Sancti Pauli 2. ad Corinth. 1. c. Ego te-
stem Deum inuoco in animam meam. 543

Diffi. 4. Quotplex est iuramentum. 544

Diffi. 5. Ad iuramentum, vt rectum & sanctum sit, quæ requi-
runtur. 544

Diffi. 6. Quando censetur quis iurare in veritate. 545

Diffi. 7. Quando quis censetur iurare in iudicio. 545

Diffi. 8. Quando quis censetur iurare in iustitia. 546

Diffi. 9. Quibus argumentis probari potest licitum esse iu-
rare his tribus conditionibus subsistentibus. 547

Quæstio 2. Qui actus vitiorum prohibentur hoc præcepto
quatenus est negatiuum. 550

Quæstio 3. Cur huic præcepto sicut & præcedenti commin-
tio pœnæ additur, cum dicitur: Neq; enim inson-
tem Dominus eum qui assumpserit nomē Dei sui frustra. 553

Diffi. vnica. Quare nullum à Deo certum supplicium consti-
tutum est, sed tantum vniuersè minatur, quicumque se
hoc scelere astrinxerit non impunitum laturum. 554

CAPVT TERTIVM.

De Tertio Præcepto.

*Memento vt diem Sabbathi sanctifices. Sex diebus operaberis, &
facies omnia opera tua: Septima autem die Sabbathum Domini
Dei tui est. Non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus, &*

filia tua, & seruus tuus, & ancilla tua, iumentum tuum, & aduenā qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram, mare & omnia quę in eis sunt, & requieuit in die septimo; Idcirco benedixit Dominus diei Sabbathi & sanctificauit eum.

pag. 555

- Quęstio 1.** An rectē & conuenienti ordine duobus prioribus præceptis subiiciatur hoc tertium, Memento, &c. 556
- Quęstio 2.** In quo hoc præceptum differt ab alijs præceptis Decalogi? Et, In quo cum eis conuenit? Et, quare præcepta cęremonialia veteris legis mutanda fuerunt. 557
- Diff. vnica.** Cum præceptum hoc pro ea parte qua diem Sabbathi ad cultum Dei ordinabat, esset cęremoniale, vt iam dictum est, à quibus mutatum fuit, & loco illius quis dies cultui diuino fidelibus præscriptus. 559
- Quęstio 3.** An initio præcepti verbum illud, Memento, sit appositē additum. 560
- Quęstio 4.** Quid Sabbathum? Et, quare dies septimus apud Iudęos fuit vocatus Sabbathum? Et, quomodo sanctificamus Sabbathum. 561
- Quęstio 5.** Cur dies septimus apud Iudęos dedicatus fuit cultui Dei. 563
- Diff. vnica.** Erātne præter Sabbathū & alij dies apud Iudęos cultui diuino dedicati. 564
- Quęstio 6.** Quare Apostoli non septimum Hebdomadę diē, sed primum diuino cultui consecrarunt. 565
- Diff. vnica.** Suntne præter dominicum diē, & alij dies apud christianos cultui diuino dicati. 565
- Quęstio 7.** Quid signific. hæc verba, Sex diebus operaberis, septimus autem dies sabbathum Domini Dei tui est. 566
- Quęst. 8.** Quę opera prohiben. vel non prohib. dieb⁹ festis. 567
- Diff. vnica.** Quare iumenta operari diebus festis prohibentur, cum non sint capacia præcepti. 569
- Quęstio 9.** Quę opera virtutum præcipiuntur, & consuluntur christiānis diebus festis peragenda. 569
- Quęstio 10.** Quo potissimum argumento adduci potest populus ad diligenter seruandum hoc præceptum. 571
- Quęstio 11.** & postrema. Quod est peculiare encomium eorū qui hoc præceptum seruant? Et contra, quod vituperium illud transgredientium. 572

C A P V T Q V A R T V M.

De quarto Præcepto.

- Honora patrem tuum, & Matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.* pag. 574
- Quæstio 1. Quid est honorare. 578
- Quæstio 2. Qui nomine parentū veniunt intelligendi. 579
- Quæstio 3. Quibus de causis potissimum honorandi sunt parentes ex quibus nati sumus? Et, quibus modis illos honorare debemus. 580
- Diffi. vnica, ad concl. 1. Quid opus fuit cum Patris nomine, etiam Matris nomen in præcepto exprimere. 581
- Diffi. vnica, ad concl. 7. Quando maximè hoc honoris officium, id est, subventionem debemus tribuere parentibus. 584
- Quæstio 4. An honorandi sunt ij ex quibus non nati sumus, sed tamen parentum nomine digni sunt, & qualiter. 584
- Diffic. 1. Quod honoris, cultus, & obseruantix genus tribuendum est magistratibus siue Ecclesiasticis, siue secularibus. 586
- Diffi. 2. An etiam magistratibus improbis sit obedientia præstanda? Et, quando? Et, quando non. ibidem
- Quæstio 5. Quodnam præmium, quamque consentaneum ijs propositum est, qui huic præcepto obediunt? Et contra, quæ pœna ijs proposita, qui illius sunt præuariatores. 587
- Diffi. 1. De qua vita intelligenda est hæc promissio. 588
- Diffi. 2. Quid significat quod in promissione additur, quam Dominus Deus tuus dabit tibi. ibid.
- Diffi. 3. An ergo, qui parentes honorant, etiam si citò moriatur, possint dici præmium huius præcepti capere. ibid.
- Diffi. 4. Quibus ex causis contingit, vt interdum, qui maiorem pietatem præstiterunt, eis vita breuior sit. 589
- Quæstio 6. Quæ sunt parentum officia, & munera. 590
- Diffi. vnica. Quæ, & quot sunt vitanda probis parentibus in quibus sæpius offendere consueuerunt. 591

C A P V T Q V I N T V M.

De quinto Præcepto.

<i>Non occides.</i>	pag. 92
Quæstio 1. Quæ cædes prohibentur, vel non prohibentur hoc præcepto.	94
Diffi. 1. An cædes sui ipsius sit prohibita.	98
Diffi. 2. An voluntas occidendi sit etiam prohibita.	eadem
Diffi. 3. An irasci semper sit prohibitum.	ibid.
Diff. 4. An resistere malo sit etiam prohibitum hoc loco.	99
Quæstio 2. Quæ sunt remedia contra peccatum homicidij.	eadem
Diffic. vnica. Vnde perspici potest grauitas huius peccati.	600
Quæstio 3. Quæ præcipiuntur hoc præcepto quatenus tacite includit præceptum affirmatiuum.	601
Diffi. vnica. Quibus præcipuè argumentis persuaderi potest remittendas esse ex animo iniurias.	604
Quæstio 4. Quæ sunt præcipua aduersus odium remedia, quod hic præcipuè prohibetur.	606

C A P V T S E X T V M.

De sexto Præcepto.

<i>Non mœcaberis.</i>	608
Quæstio 1. Quæ prohibentur hoc præcepto.	609
Diffi. vnica, ad concl. 2. Quare speciatim in præcepto facta est mentio adulterij, si omnis luxurię species hoc loco cęseri debet prohibita.	610
Diffi. vnica, ad concl. 3. Cur sub adulterio vetentur tacite omnes luxurię species, expedietne publicè de illis sigillatim populum institui.	611
Quæstio 2. Quæ pœnę in adulteros, & eos qui scorta, & pellices alunt, à Concl. Trident. decretę sunt.	eadem
Quæstio 3. Quæ virtutum officia hoc præcepto, quatenus est affirmatiua-	

affirmatiuum, præcipiuntur.	613
Quæstio 4. Quæ sunt remedia contra luxuriam, & speciatim contra peccatum adulterij.	614
Diff. vnica. Ex quibus poterit intelligi quanta sit peccati luxurię perniciēs.	615

C A P V T S E P T I M V M.

De septimo Præcepto.

<i>Non furtum facies.</i>	621
Quæstio 1. Quæ peccata prohibentur hoc præcepto.	622
Diff. vnica. Cum rapinæ grauius sint peccatum quàm furtum, quæ uimirum præter rem quam alicui adimunt, præterea vim afferunt, & maiorem imponunt ignominiam; quare in præcepto potius furtum quàm rapina nominatur.	623
Quæstio 2. Ex quibus ostendi potest grauitas furti.	624
Quæstio 3. Quæ sunt præcipua furtorum genera? Et, qui sunt furum, & raptorum nomine appellandi.	625
Diff. vnica. Quid faciendum de rebus inuentis si rerum Dominus nulla ratione inueniri potest.	626
Quæstio 4. Quæ præcipiuntur hoc præcepto pro ea parte qua affirmatiuum est.	630
Diff. vnica. Quoniam non solùm is, qui furtum facit ei cui furatus est id debet restituere, sed subinde etiam plures alij; quæritur qui sint illi, qui ad hanc satisfaciendi, vel restituendi necessitatem tenentur.	631
Quæstio 5. Quibus argumentis populus à furtis, & rapinis deterrendus? Et contra, quibus rationibus ad elçemosynas agendas adducendus.	634
Quæstio 6. & postrema. An furtum, & rapina aliqua ratione excusari possint apud Deum? Et, quid respondendum est quorundam furum, & raptorum excusationibus.	635

I N D E X.

C A P V T O C T A V V M.

De octauo Præcepto.

- Non loqueris contra proximū tuum falsum testimonium. pag. 640*
- Quæstio 1. Quæ peccata prohibentur hoc præcepto quatenus est negatiuum. 641
- Diffi. 1. Quare præcipuè prohibetur falsum testimonium in iudicio dictum. 642
- Diffic. 2. Quid vocabulo proximi intelligi debet in præcepto. eadem
- Diffi. 3. An etiam sibi ipsi quis possit dici proximus. eadem
- Diffi. 4. An liceat alicui in seipsum dicere falsum testimonium. 643
- Diffi. 5. An saltem liceat falsum testimonium loqui pro proximo, ut ei aliquid utilitatis, & cōmodi conciliemus. 643
- Diffic. vnica, ad concl. 5. Qui sunt in numerum detractorum referendi. 646
- Diffi. 1. ad conclus. 6. Quomodo censeri potest prohibita esse hoc loco assentatio, cum assentatores proximo minimè maledicant. 648
- Diff. 2. Quæ inter assentationes sunt magis perniciosæ. ead.
- Quæstio 2. Quæ præcipiuntur hoc præcepto quatenus est affirmatiuum. 649
- Diffi. vnica. An ergo nullo casu liceat verum tacere. 651
- Quæstio 3. Quæ sunt præcipua remedia aduersus mendacium, & huiusce generis crimina. 653
- Quæstio 4 & postrema. An mendacium aliqua ratione excusari possit? Et, quid respondendum est vanis quorundam hominum mendacium excusationibus. 655

C A P V T N O N V M.

De nono, & decimo Præcepto.

Non concupisces domum proximi tui, nec desiderabis uxorem eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia, quæ illius sunt. 658

Quæ

I N D E X.

- Quæstio 1. Quæ prohibentur his duobus præceptis quatenus sunt negatiua. 661
- Diffi. vnica, ad conclus. 3. Quibus indicijs agnoscere licebit motum concupiscentiæ prauum esse, & prohibitum. 663
- Diffi. 1. ad concl. 4. Post vetitam prauam concupiscentiam domus, id est, totius hæreditatis proximi, quid necesse fuit subijcere: Non bouem, non asinum, &c. 665
- Diffi. 2. Quid insuper fuit opus subijcere: Non seruum non ancillam. ibidem
- Diffi. 3. Quare in præcepto fit mentio proximi. 666
- Diffi. 4. & postrema. An hoc præceptum violent, qui res proximi emere cupiunt. eadem.
- Diffi. vnica, ad concl. 7. An peccet contra hoc præceptum, qui mulierem, quæ nupta est, cum eam inuptam esse opinetur, vxorem sibi dari concupiscit, neque si in matrimonium alteri collocatam intelligeret, eam sibi dari nuptam cuperet. 667
- Quæstio 2. Quæ præcipiuntur nono præcepto, quatenus continent præceptum affirmatiuum. 668
- Quæstio 3. Quæ sunt remedia ad tollendum hoc cupiditatis vitium accomodata. 669
- Quæstio 4. & vltima. Qui sunt præ cæteris, qui hoc cupiditatis vitio laborant, & ad colendum hoc præceptum diligentius cohortari debent. 670

P R A E F A T I O N I S.

Q V A R T Æ P A R T I S.

De oratione in genere.

- Quæstio 1. An oratio sit ad salutem necessaria. 674
- Quæstio 2. Quare Deus liberalissimus voluit nobis imponere necessitatem orandi. 676
- Quæstio 3. Quibus partibus constat oratio? Et, qui sunt illius gradus, hoc est, An vna sit alia perfectior. 681
- Quæstio 4. Quænam licet petere à Deo. 685
- Diffi. 1. An liceat à Deo petere bona corporis, siue externa, quæ

- quæ vocant, vt sunt sanitas, robur, pulchritudo, diuitiæ, honores, gloria. 686
- Diffi. 2. An etiam liceat à Deo petere ingenij bona, & ornamenta, cuius generis sunt artes atque doctrinæ. 687
- Diffic. 3. Quæ est differentia inter petitionem, qua summum bonum petimus, & illam, quæ nos illi coniungunt, vt sunt fides, timor Dei, amor, & petitionem illorum bonorum de quibus duabus superioribus difficultatibus diximus. 688
- Quæstio 5. Pro quibus orare debemus. eadem
- Diffi. vnica. Si pro impijs, & inimicis nostris orandum est, quomodo ergo intelligendæ sunt execrationes sanctorum hominum, quibus, teste scriptura, contra impios vtuntur. 691
- Quæstio 6. Pro quibus agenda sunt Deo gratiæ? Et, quæ inter omnes gratiarum actiones est præstantissima. 691
- Diffic. vnica. An sancta Dei Ecclesia benè huic gratiarum actioni preces illas addiderit: Sancta Maria mater Dei ora pro nobis peccatoribus nunc, & in hora mortis nostræ, Amen. 693
- Quæstio 7. Quis est orandus, & inuocandus. 694
- Diffic. 1. Estne aliqua differentia inter orationem, quæ fit Deo, & illam, quæ fit Sanctis. ibidem
- Diffi. 2. Quo sensu quis orationem Dominicam ante imaginem alicuius sancti pronunciare potest. 691
- Quæstio 8. An sit præparandus animus ad orationem, & quibus maximè virtutibus. eadem
- Diffi. 1. Quæ sunt quæ gignunt in nobis certam fidem, & spem impetrandi, quæ petimus à Deo. 699
- Diffi. 2. Quid facient, qui titubant interdum, nec se satis esse firmos in fide sentiunt. 700
- Quæstio 9. Quæ est optima ratio orandi. ibidem
- Diffi. 1. An oratio, quæ fit voce adhibita sit mala. 701
- Diffi. 2. An sit interdum vtile, vel etiam necessarium orare voce. eadem
- Diffic. 3. Qui censendi sunt malè orare, quia non orant in spiritu, & veritate. 702

Q V A R T A E P A R T I S.

C A P V T P R I M V M.

De Orationis Dominicæ proœmio.

Pater noster qui es in cœlis.

pag. 706

Quæstio 1. Quare Christus Dominus antequam ad preces postulationesq; veniamus, certis his verbis loco proœmij nos vti voluit, Pater noster qui es in cœlis? Et, quare hanc diuinam orationem inchoari voluit à nomine Patris, non creatoris, aut Domini, aut alio simili, quod plus maiestatis haberet? Et quibus de causis homines Deum Patrem suum appellare possunt.

eadem

Diffi. 1. Vnde paterna Dei cura, & prouidentia circa homines facilius agnosci potest.

708

Diffic. 2. Quid utilitatis adfert hominibus custodia Angelica.

eadem

Diffi 3. An ergo Angeli certa aliqua, & priuata de re ad vnūquemque nostrum à Deo mittantur.

709

Diffic 4. Vnde præterea paterna Dei cura, & prouidentia, circa homines agnosci potest.

eadem

Quæstio 2. Cum singuli Patrem inuocamus, cur nostrum pluralitatis vocabulo appellare iubemur.

714

Quæstio 3. An Deus sit vbique? Et, quare Christus Dominus vult nos dicere, qui es in cœlis, potius quàm, qui es vbique.

715

C A P V T S E C V N D V M.

De prima petitione orationis Dominicæ.

Sanctificetur nomen tuum.

721

Quæstio 1. Quare petitio de sanctificatione diuini nominis ponitur primo loco inter petitiones orationis Dominicæ? Et, An inter illas petitiones sit aliquis ordo.

ibidem

Diffi. 1. Desiderium, & oratio sunt earum rerum quibus caremus,

remus,

I N D E X.

remus; Deus verò nulla re caret: neque enim augeri potest vlla re diuina substantia, quæ inexplicabilem in modum est omni perfectione cumulata; quomodo ergo dicimus nos Deo aliqua cupere, & petere. 722

Diffi. 2. An benè dicatur à quibusdam verba illa, Sicut in cælo, & in terra, quæ in tertia petitione ponuntur, pertinere quoque ad primam, & secundam petitionem. ead.

Quæstio 2. An nomen Dei Sanctum possit à nobis Sanctificari? Et, quæ petimus cum dicimus, Sanctificetur nomen tuum. 723

Diffi. vnica. An nomen Dei possit ab hominibus in terris sanctificari sicut sanctificatur à celitibus in cælo. ibid.

C A P V T T E R T I V M.

De secunda petitione.

Adueniat regnum tuum. 723

Quæstio 1. Quid significatur vocabulo, Regni, in sacris scripturis. 731

Diffi. 1. Quomodo ergo Christus dixit Pilato regnum suum non esse ex hoc mundo. 732

Diffic. 2. Quomodo Christus in pijs, & sanctis hominibus regnat. 733

Diffic. 3. Quo sensu hoc Christi regnum ab Apostolo supra vocatur iustitia. eadem

Diffi. 1. ad concl. 3. Quid est gratia, & quid gloria. 734

Diffi. 2. Quomodo differunt regnum gratiæ, & regnum gloriæ. 735

Quæstio 2. Quæ ergo rogamus hac petitione. ibid.

C A P V T Q V A R T V M.

De tertia petitione.

Fiat voluntas tua. 739

Quæstio 1. Quid significat voluntas Dei in hac petitione. 743

Quæ-

- Questio 2. Quæ ergo petimus hac petitione. 744
 Diffi vnica, ad concl. 1. Quibus potissimum datum est ser-
 uer hanc precem fundere: Fiat voluntas tua. ibid.
 Diffic. vnica, ad conclus. 7. An hæc verba: Fiat voluntas
 tua, præter petitionem etiam gratiarum actionem conti-
 neant. 748
 Quæstio 3. Quid sibi vult illa clausula adiecta: Sicut in cæ-
 lo, & in terra. 749
 Diffi. vnica. Quomodo maximè sibi seruiiri, & obediri vult
 Deus? Et, An spe mercedis liceat Deo seruire. ibid.

C A P V T Q V I N T V M.

De quarta petitione.

- Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* 752
 Quæstio 1. Quid panis nomine intelligitur. 756
 Quest. 2. Quæ sūt ergo, quæ hæc precatione postulamus. 756
 Diffic. 1. Si nomine panis tam multa intelligantur, quare
 Christus Dominus illa non expressit, sed panis tantum
 mentionem fecit. 758
 Diffi. 2. Cur iubemur petere non panem simpliciter, sed no-
 strum. 759
 Diffic. 3. Quibus de causis panis quem hic petimus dicitur
 noster. eadem
 Diffi 4. Cur etiam iubemur petere non simpliciter panem,
 sed quotidianum. 760
 Diff 5. Quid docemur his duabus vocibus: Da nobis. 764
 Diffi 6. An diuitibus sit etiam imposita necessitas dicendi,
 Da nobis, id est, petendi panem quotidianum, cum re-
 bus omnibus abundant. eadem
 Diffi. 7. Quid est quamobrem Da nobis, numero multitudi-
 nis dicimus, non autem mihi. 762
 Diff. 8. Quare postrema hæc vox adiicitur, hodie. ibid.
 Diffic. 1. ad conclus. 3. Quare spiritualis panis, id est, Chri-
 stus, qui in sacramento Eucharistiæ continetur, vocatur
 noster. 764
 Diffi. 2. Quare idem panis Christus in Eucharistia vocatur
 quotidianus. ibid.

C A P V T S E X T V M.

De quinta petitione.

Et dimitte nobis debita nostra sicut, & nos dimittimus debitoribus nostris. 766

Quæstio 1. Quid postulamus hac petitione. 771

Diffi. 1. Si nos sumus debitores Deo, & non sumus soluendo, quomodo ergo Deo à nobis satisfieri poterit. 772

Diffi. 2. Quorum peccatorum remissionem hic petimus venialium, vel mortalium. 773

Diffi. 3. An eodem modo debita dicantur nostra, sicuti panis antea dictus est noster. eadem

Diffic. 4. Quare non dicitur in petitione, Dimitte mihi, sed nobis. 774

Diffi. 5. Quid significat hæc vox, sicut, in petitione. ibid.

Diffi. 6. An ergo necessarium sit ad salutem remittere iniurias nobis illatas. 775

Diffi. 7. Cum difficile sit iniurias illatas remittere, quibus rationibus ad id flecti poterunt fidelium animi. 776

Diffi. 8. Quomodo cum eis agendum, qui etsi maximè velint omnem iniuriam remittere, tamen non possunt omnem in iniuriæ memoria deponere. ibidem

Diffic. 9. An illi, qui ex animo non remittunt iniurias sibi illatas, possint, & debeant hanc petitionem recitare. 777

Quæstio 2. Quæ facienda sunt illi, qui fructum huius petitionis vult consequi. 778

C A P V T S E P T I M V M.

De sexta Petitione.

Et ne nos inducas in tentationem. 780

Quæstio 1. Quid tentatio significat? quid item Inducit in tentationem. 785

Diffic. 1. ad concl. 2. Quibus instrumentis utitur Dæmon in tentan-

I N D E X

- tentandis hominibus. pag 788
 Diffic. vnica, ad conclus. 3. An Deus inducat in tentationem. ibidem
 Diffic. 2. Si Deus inducit in tentationem tantum permittendo, quomodo dicit scriptura quod quosdam indurat, excæcat, & tradit in reprobum sensum. 789
 Quæstio 2. Quid in hac precatiois parte postulamus. ead.
 Diffic. vnica, ad concl. 1. Quare Deus voluit hominum vitam esse tentationem? vel, An tentari sit utile, vel salutare. ibidem
 Diffic. vnica, ad concl. 2. An sufficiat petere auxilium Dei generatim ad superandas tentationes; An verò etiam necesse sit petere nominatim ad singulas tentationes. 790

C A P V T O C T A V V M.

De septima petitione.

- Sed libera nos à malo.* 749
 Quæstio 1. Quæ petimus hac petitione. 789
 Diffic. vnica, ad concl. 9. Quibus modis nos liberat Deus à malis pœnæ, id est, miserijs, & calamitatibus. 801
 Diffic. vnica ad concl. 10. Quare in petitione dicimus à malo, non à malis. ead.

C A P V T N O N V M.

De extrema orationis Dominicæ particula,
quæ est, Amen.

- Quæstio 1. Qualis est vox, Amen, & quid significat posita in fine orationis Dominicæ. 807
 Diffic. 1. Quomodo ergo differt hæc vox, Amen, posita in fine orationis Dominicæ, à se ipsa posita in fine aliarum orationum. 808
 Diffic. 2. Quomodo interpretatur hæc vox, Amen. ibid.

CONSTITVTIO

PII V. PONT. MAX.

DE CONFRATERNITATIBVS
*Doctrinæ Christianæ in singulis Ciuitatibus,
& diœcesibus erigendis, et earum
Indulgentijs.*

I V S Papa V. Ad perpetuam rei memoriam.
Ex debito pastoralis officij, nobis, meritis licet imparibus, ex alto commissi, ad ea libenter intēdimus, per quę diuinus cultus fideliumq; deuotio vbique suscipiat incrementum, ac ipsos fideles ad id indulgentijs, & remissionibus inuitamus, vt Christi fideles ipsi per temporalia quę egerint consequi valeant præmia felicitatis eterne. Nos igitur attēdentes, quod infantes & pueri bonis moribus & exercitijs educati, quasi semper vitam pudicam, honestam, & exemplarem ac aliquando sanctam agunt: è conuerso autem qui parentum carentia, seu paupertate, aut incuria, vel ignauia, non sic educati, persepe ducuntur in exitium, & quod peius est, secum ducunt plures in interitum, vnde si diligenter educati, & in doctrina christiana instructi fuerint, à vitijs, & multis alijs erroribus retraherentur: Considerantes etiam, prout ex fide dignis relatis intelleximus, quod nonnulli approbatę vitę Christi fideles, charitate omnium suprema virtute, circa hoc tã piũ, tamq; Reip. Christianæ saluberrimum opus accersit, in singulis festiuitatibus & Dominicis diebus in diuersis Ecclesijs & locis hæc opus Sanctissimum amplexi sunt, & ibi eosdē infantes & pueros ac alias miserabiles personas christiane veritatis ignaras cōgregari faciunt, & eos bonis moribus & sana doctrina instruunt, ac diligenter in via mandatorum Domini dirigunt, ex quo salutiferi fructus hactenus prouenerunt, & indies magis auxiliante Domino prouenire speramus: Et quod si ad hoc opus Sanctissimum vbique locorum exercendum, præfatos Christi fideles paternis favoribus & indul-

indulgentiarum muneribus inuitaremus, proculdubio non solum eorundem infantium & puerorum ac personarum aliarum salutem consuleretur, verum etiam deuotio Christi fidelium omnium ad prefatam opus amplectendum multo magis augetur: Cupientes igitur tam pio tamque laudabili operi viribus totis fauere, & animas lucrifacere Creatori, ex certa nostra scientia vniuersos & singulos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, ceterosque Ecclesiarum Prelatos, & locorum quorumcumque ordinarios vbilibet constitutos presentes & futuros rogamus & hortamur attentè, eis ac eorum in spiritualibus & temporalibus Vicariis seu Officialibus generalibus per apostolica scripta mandantes, quatenus hoc opus Sanctissimum toto pectore amplectentes, aliquas Ecclesias in suis ciuitatibus, & diocesis respectiue, seu loco honesto, in quibus prefati infantes & pueri ad audiendum doctrinam christianam conuenire possint, deputent, & viros ad id idoneos vita & moribus approbatos, qui diebus sanctè dominicis eisdem infantes & pueros ac alias personas diuinę legis expertes in articulis fidei, & preceptis sanctę Matris Ecclesię instruant, confirmet, & eligant, atque tot societates, seu confraternitates, quot ad hoc tam Sanctissimum opus exercendum eis oportune videbuntur, inibi auctoritate nostra erigant & instituant. Nos enim vt promptius & alacrius ad hanc curam subeundam omnes Christifideles alliciantur, & eo libentius curam ipsam suscipiant, quo ex hoc dono celestis gratiæ conspexerint se vberius refectos: De omnipotentis Dei misericordia, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus & singulis vtriusque sexus Christifidelibus verè pœnitentibus & cõfessis, seu statutis à iure temporibus firmum confitendi propositum habentibus, qui in aliqua dictarum societatum, seu confraternitarum vbilibet constitutarum intrauerint, & adscripti fuerint, illis videlicet rã qui alios docuerint, quàm qui ab alijs in articulis fidei & preceptis Ecclesię huiusmodi instructi fuerint, quotiescunque in prefato sanctissimo exercitio se occupauerint, quadraginta dies de iniunctis eis pœnitentijs auctoritate apostolica tenore presentium misericorditer in Domino relaxamus, presentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Ceterum quia difficile foret presentes literas ad

singula quæque loca, in quibus de eis fides forsân faciendâ foret, deferri, volumus quod ipsarum transumptis manu notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate Ecclesiastica constituta munitis, in iudicio & extra vbi opus fuerit eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die sexta Octobris, millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, Pontificatus nostri anno sexto.

C O N S T I T V T I O

GREGORII XIII. PONT. MAX.

DE AMPLIATIONE INDVLGENT.

à Pio V. Confraternitatibus Doctrinæ Christianæ concessarum.

GREGORIVS Papa XIII. Vniuersis Christifidelibus præsentis literas inspecturis salutem, & Apostolicam benedictionem.

Illius qui pro gregis dominici saluationem in ara crucis immolari non abnuuit, vices licet inimeriti gerentes in terris omni studio circa salubrem Reipublicæ christianæ directionem, & augmentum intendimus, & vt ad ea Christifidelium vota facilius concurrant, ipsos Christifideles spiritualibus muneribus inuitamus. Cum itaque sicuti nuper accepimus, dudum fel. recor. Pius Papa V. prædecessor noster per suas literas omnibus, & singulis vtriusque sexus Christifidelibus tunc expressis, qui essent descripti in societatibus, seu confraternitatibus, ad pueros, & alios Christifideles in bonis moribus, & doctrina christiana erudiendos, in quocunque loco deputatis, seu deputandis, ac pueros, & Christifideles rudes huiusmodi in præmissis bene instruerent, & qui ab eis instruerentur in eisdem certis diebus, & temporibus tunc expressis, quadraginta dies de iniunctis eis pœnitentijs Apostolica auctoritate

rela-

relaxauerit, prout in dictis literis, quas idem prædecessor
perpetuo valere decreuit, plenius continetur. Nos tam piū,
& nunquam satis laudandum opus amplioribus etiam gra-
tiis, & spiritualibus muneribus prosequi volentes, dictos
quadraginta dies, ad centum dies, auctoritate Apostolica te-
nere præsentium extendimus, & ampliamus, ita quod perso-
næ supradictæ, præmissa adimplendo non solum dictos qua-
draginta dies, sed centum dies indulgentiæ, præfati rudes,
& temporibus, vt præfertur in totum consequantur, & con-
sequi possint, præsentibus perpetuis futuris temporibus du-
raturis. Volumus autem vt præsentium transumptis, manu
alicuius publici notarij subscriptis, & sigillo alicuius in di-
gnitate Ecclesiastica constituti munitis, eadem prorsus fides
adhibeatur, quæ ipsis originalibus literis adhiberetur, si fo-
rent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctum Mar-
cum sub annulo piscatoris, die vigesima prima Octobr. 1572.
Pontificatus nostri anno primo.

DE INDVLGENTIIS PRO
CONFRATRIBVS SOCIETA-
tum doctrinæ Christianæ.

ANCTISSIMVS D.N. Gregorius
Papa XIII. per literas suas sub dat.
Tusculi anno Domini millesimo quingé-
tesimo septuagesimo sexto, VI. Kal. Iunij
anno quinto Concessit omnibus, & singu-
lis vtriusque sexus Christifidelibus, qui
in dictâ Confraternitatē doctrinæ Chri-
stianæ, ex nunc deinceps intrauerit, in eorum ingressu hu-
iusmodi, quotiescumq; peccata sua confessi fuerint, & sacrâ
communione receperint, decem annos, & totidem quadra-
genas de iniunctis eis pœnitentijs.

Item concessit dictis Confratribus vtriusq; sexus si con-
fessi fuerint, & receperint sacram communionem, decem an-
nos, & totidem quadragenas bis in anno. Item concessit
dictis Confratribus descriptis, & describendis centum an-
nos indulgentiæ quotiescumque in huiusmodi sancto exer-
cicio se occupauerint.

Item dictis Confratribus quotiescumq; se in vnum con-
gregauerint, & de rebus ad promotionem, & felix succes-
sum institutionis puerorum in doctrina pertractauerint, cen-
tum dies de iniunctis eis, seu alias quomodolibet debitis pœ-
nitentijs in Domino misericorditer relaxauit.

Item dictis Confratribus, qui singulis annis semel iuxta
determinationem, & prouidam ordinationem suorum Super-
iorum verè pœnitentes, & confessi sacram communionem
receperint, necnon eisdem similiter contritis, & pœnitenti-
bus pro tempore decedentibus, in cuiuslibet eorum mortis
articulo plenariam omnium peccatorum suorum indulgen-
tiam, & remissionem misericorditer in Domino concessit,
& elargitus est. Dictis literis perpetuis futuris tempori-
bus duraturis.

1571

4
Soy del Lin. don Jacinto de
Valdibia y yta. 1699

